

PM.0.09/050

2 L

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTBELICĂ

I

1944-1945

COORDONATOR

Acad. Eugen Simion

Editura Muzeul Literaturii Române

17844

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDATIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTBELICĂ

I

1944-1945

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Cronologia vieții literare românești : 1944-1945 / pref. de acad. Eugen Simion ; ed. coordonată de Andrei Grigor. - București : Editura Muzeului Literaturii Române, 2010-. - 3 vol.
ISBN 978-973-167-040-9

Vol. 1. : Cronologia vieții literare românești : 1944-1945. - 2010. -
ISBN 978-973-167-041-6

I. Simion, Eugen (pref.)

II. Grigor, Andrei (coord.)

82.09

PREFAȚĂ

Publicăm primele trei volume dintr-o cronologie a vieții literare românești din perioada 1944-1964. Este un proiect vast, ambițios și, după mine, necesar, un proiect la care participă cu precădere cercetătorii tineri din cadrul Institutului „G. Călinescu” al Academiei Române. Ideea mea, propunându-le această temă, a avut și are în continuare două rațiuni. O rațiune, întâi, pedagogică: să-i determin pe tinerii care n-au trăit sub comunism (sau au trăit doar în anii copilăriei și adolescenței) să cunoască mai bine viața literară din această perioadă. Și cum ar putea s-o cunoască dacă nu citind publicațiile vremii și, în măsura în care este posibil, cercetând arhivele publice?... A doua rațiune (rațiunea principală!) a fost aceea de a reconstitui printr-o acțiune comună (citește: printr-o cercetare atentă, migăloasă, cu maximă obiectivitate!) evenimentele care, în succesiunea lor, adesea confuză și contradictorie, au marcat cea mai sumbră epocă din istoria literaturii române și în genere din istoria modernă a României. Ne-am propus, deocamdată, ca punct de reper *aprilie 1964*, dar, în mod sigur, nu vom rămâne aici. Deja un grup de cercetători, sărind peste perioada 1964-1990, pregătește o mică istorie a vieții literare de după căderea comunismului. O epocă, tot așa, tensionată, confuză, contradictorie. Totul este pus în discuție, ca și în primii ani postbelici, și multe mituri cad. Sperăm să putem oferi cititorilor noștri, după ce proiectul va ajunge la capăt, o fotografie fidelă a lumii literare românești din ultima jumătate de secol. Numai așa, cu toate documentele în față, vom putea scrie adevărata istorie a literaturii române din această perioadă în care se prăbușește un întreg sistem cultural și se pregătește să-i ia locul altul, de export (sovietic). Nu-i prima dată când se încearcă asemenea studii, dar cercetarea noastră își propune să facă mai mult: să despoaie toate publicațiile cât de cât importante ale vremii și să înregistreze evenimentele mari și mici care, într-un chip sau altul, au marcat viața culturală în această fază în care, să mai spun o dată, politica intră brutal în literatură și toate conceptele literaturii sunt răsturnate, iar ideologia (o ideologie unică!) vine la putere. Am reușit? Am încercat, oricum...

Au încercat, vreau să spun, acești tineri cercetători care, prin natura lucrurilor, n-au de protejat decât adevărul istoric și n-au de plătit nicio poliță morală. Ei fac, în fond, un exercițiu de arheologie literară. Un exercițiu erudit, ca să folosesc o construcție puțin oximoronică. Scopul este de a dovedi că lucrurile sunt totdeauna complexe, când este vorba de literatură, și că în domeniul creației nu vom găsi niciodată îngeri și demoni în stare pură. În epocile de tranziție, ei trăiesc împreună și, deseori, în interiorul aceluiași spirit. Iată, dar, de ce este necesar să cunoaștem, pentru a da o judecată dreaptă asupra unui scriitor, opera lui în totalitate, inclusiv manifestările sale publice care, de multe ori, ne pun în dificultate. Iau

exemplul lui G. Călinescu care, în timp ce publică articole politice regretabile în „Națiunea”, în *Sensul clasicismului* (1946) recomandă romancierului român să părăsească „mistica evenimentului” și să facă roman de caractere, în tradiția balzacianismului. Și tot acum sau mai târziu, întrebând ce este realismul socialist, răspunde printr-o eschivă: „noi știm ce este realismul socialist” și schimbă numaidecât vorba, începând să percoreze despre caligrafie și grădinile decorative... Sau cazul Sadoveanu, Ralea, Philippide... Istorie complicată, vreau să zic, circumstanțe care influențează negreșit comportamentul scriitorului român care, cu adevărat, stă sub vremi. Și vremurile nu sunt, în mod cert, bune...

Mai răsfoiesc o dată aceste pagini înțesate de date și de nume, pagini deseori însângerate sau înnegrite – cum vrem să-i spunem – de propoziții scandaloase, absurde, pline de o ură irațională, și ce observ? Că între 1944-1948 cel dintâi nume care vine în discuție după un război nimicitor (murise în el aproximativ un milion de români!) este Rebreanu. Tocmai murise și publiciștii români, cu mici excepții (excepție se cheamă, de pildă, Dimitrie Gusti – președintele Academiei Române – dar Gusti este un om de știință, nu publicist), consideră că Rebreanu a fost un agent al Gestapou-lui și, astfel, a trădat pe țărani săi nășăudenii. Cel puțin așa scrie N. Carandino, îndemnându-și cititorii să meargă la mormântul prozatorului, nu pentru a-l plânge, ci „pentru a extrage dintr-o penibilă viață de om, un simbol și o învățătură”. Simbolul este, desigur, lamentabil – în viziunea publicistului. Nici poetul Miron Radu Paraschivescu nu are gânduri mai bune. Crede și el că Rebreanu nu are alt drept decât acela de a putrezi în pământul „prea mult răscolit și prea mult supt de lăcustele naziste”. Mai dur decât toți, mai inclement, tânărul poet Ion Caraion anunță (în „Fapta” 13 sept. 1944) că n-a murit, în fapt, Rebreanu, ci „a murit un strigoiu, un spectru, a murit un vânzător” și că un popă tânăr „îi va blestema mormântul și amintirea: omagiul de pe urmă al fostului agent la Gestapo, Liviu Rebreanu”...

Este stilul în care se discută, în genere, atitudinea morală a scriitorilor ziși colaboraționiști. Un stil al violenței motivat, doar, de faptul că românii trecuseră printr-o istorie grea și, acum, își reglau contururile. Ce-i curios este faptul că unii dintre acești publiciști agresivi (Carandino, Caraion) vor fi tratați mai târziu în același fel: vor înfunda pușcăriile (Ion Caraion pentru 14 ani!) și opera lor va fi scoasă din bibliotecile publice timp de câteva decenii.

După Rebreanu, vine la rând Arghezi apoi Blaga, G. Călinescu și, după el, toată critica estetică... Nu mai vorbim de „criminalii de război” sau cei socotiți ca atare, de la Nichifor Crainic și Ion Petrovici, la Eliade și Caraion. Semnalul îl dă, în cazul lui Arghezi, cum se știe, Miron Radu Paraschivescu care denunță în 1945 pe acest *nerușinat impostor* (termenii există) și operația de eliminarea lui din literatură se încheie în 1948 odată cu apariția în „Scântea” a celebrului articol *Poezia putrefacției și putrefacția poeziei* de Sorin Toma, fiul poetului A. Toma. Acesta luase locul lui Arghezi la Academia Română. Eliminarea lui Arghezi înscamnă, în fapt, eliminarea din istorie a poeziei moderne românești. Din fericire, nu s-a întâmplat această nenorocire pentru că, după aproape un deceniu, Arghezi a revenit în spațiul public și, odată cu el, încet, încet, au revenit și alți poeți ai modernității... Atât cât s-a putut și așa cum s-a putut...

Dar acesta este un proces lung și anevoios. Deocamdată critica literară, dominată de noii ideologi, are alte priorități: ea discută, de pildă, despre *criza*

culturii sau despre *realismul socialist*, cele două culturi, denunță *critica estetică* (pseudostiințifică, se înțelege), *suprarealismul* (combătut de un fost suprarealist, Ion Vitner) sau *decadentismul culturii occidentale* etc... E limpede, supusă acestui tratament de șoc (șoc ideologic), cultura română începe să se destrame. Își pierde, rând pe rând, valorile tradiționale și, când un scriitor mare, ca Eminescu, este acceptat, el este acceptat doar cu partea lui „bună”, „progresistă” (minoră, de altfel) și nu cu totalitatea operei sale...

Se întâmplă, în această fază de revizuire radicală, și lucruri curioase: G. Călinescu (revin la el pentru că este, cu adevărat, un personaj important în epocă), G. Călinescu, zic, scrie, cum s-a văzut, articole „pe linie”, este deputat în Marea Adunare Națională, și în același timp, este dat afară din Universitate, iar ideologia operei sale critice este denunțată ca fiind antiraționalistă și antiscientistă. Ion Vitner, care este ideologul principal, ideologul de serviciu cel mai de temut în această perioadă, publică un studiu amplu despre critica *subiectivă* în care dovedește că autorul *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent* „nu a făcut decât să se lase furat de farmecul funerar al unei ideologii în descompunere” și că *Istoria ...* în cauză nu-i o veritabilă istorie a literaturii pentru că, între altele, „nu pune în lumină elementul de continuu progres al literaturii noastre, ceea ce crește și se dezvoltă, în opoziție cu ceea ce este învechit și pe cale de dispariție, nu pune în lumină lupta continuă dintre aceste elemente, astfel că lucrarea d-sale are un aspect liniar, de suprafață, este lipsită de profunzime”...

Concluzia este că, având atâtea cusururi, *Istoria* lui G. Călinescu „nu dechide nicio perspectivă asupra viitorului”. Ca și când rostul unei istorii a literaturii este acela de a face preziceri, ca o vrăjitoare. Când același G. Călinescu scrie, undeva, că „un mare scriitor, chiar vinovat sub raport civic, rămâne mereu mare scriitor, Rebreanu este Rebreanu oricum și oricând”, Ion Vitner îl sancționează pe loc: „generalizarea aceasta este tipic idealistă și este primejdioasă”. Acestea și altele duc pe severul ideolog să decreteze că ideile lui G. Călinescu reprezintă, în genere, „manifestarea uneia din cele mai înapoiate gândiri, că sunt manifestarea decăderii totale a gândirii burgheze, a descompunerii acestei gândiri, manifestată în ceea ce reprezintă mai acut ideologia imperialismului”...

Nu-i nimic de comentat în marginea acestor propoziții decât, poate, faptul că sunt totalmente false – chiar din punctul de vedere marxist – și că prin violența și absurdul lor indică un stil cu totul primitiv de a discuta problemele esteticii și ale criticii literare. Este, dealtminteri, stilul epocii. În același mod, judecă, de exemplu, un alt ideolog (Nestor Ignat) pe Blaga, numindu-l „diletant” și „mistificator”, iar filosofia lui n-ar fi decât „un adevărat târg al deșertăciunilor”, „un bâlci al tuturor mistificărilor” („Viața Românească” ian. 1946). Pentru a-l discredita total pe filosof, autorul articolului îi pune în seamă un întreg „arsenal fascist” în lumea conceptelor sale...

Criticii din vechea generație (Ralea, Călinescu, Vianu, Streinu, Cioculescu) vorbesc, în acest scurt răstimp, de un *nou umanism* sau de un *nou clasicism* în literatura română, fără să-și dea seama că realismul socialist care se pregătea să fie impus ca unică metodă de creație are alt program. G. Călinescu visa, în consens cu oamenii din generația lui, la o fază a monumentalului în cultura română, în timp ce un student de-al său îl denunța, în „Flacăra”, ca învechit și rău profesor și prin

aceasta ar fi primejdios să fie lăsat să vorbească în amfiteatru. Va fi, în curând, eliberat și așa va rămâne până la moarte sa... iar teoriile lui despre monumentalitate și despre roman vor fi ignorate, dacă nu direct combătute de noii ideologi ai literaturii. Aceștia recomandă romanul politic care să vorbească, direct, despre lupta de clasă, despre transformările din industrie și agricultură și despre „omul nou” și nu (cum gândea G. Călinescu) despre romanul care să construiască o tipologie memorabilă și să facă analiza caracterelor, eliminând jurnalismul și, încă odată, „mistica evenimentelor” din narațiune.

G. Călinescu nu-i singurul care imaginează în 1945 utopia unei culturi majore în noua istorie care se profilează. Este suficient să parcurgem interviurile luate de Ion Biberi în primele luni după război unor personalități ale lumii românești pentru a vedea că intelectualii vor să se implice în acțiunea politică și, în genere, nutresc visul – cum spune același G. Călinescu – „de-a pieri îndărătul faptei”... Altfel zis, visează la o creație grandioasă și impersonală, expresie a lumii din afară. „Gândim, clădim și scriem pitic” – clamează el în dialogul din *Lumea de mâine* (1945) – ne e frică de «columna uriașă», de gândirea absolută și de literatura caracterologică, de tip milenar; ne obsedează cronicul, efemerul, lucrul cu „personalitate”, critica prin moment”... Propoziții juste, în esență, viziune bună de critic care are perspectiva artei milenare, în fine, ambiția unui critic de a ridica arta românească la nivelul capodoperelor... Numai că acest vis se spulberă repede și toată lupta lui G. Călinescu cu evenimentul, efemerul, jurnalismul din interiorul literaturii se încheie, cum am precizat deja, cu îndepărtarea lui din amfiteatrul Universității bucureștene unde, în fapt, de-abia fusese acceptat... Ideea sa despre o lume românească bazată pe „un cosmopolitism de tip grec” și dorința lui de a se plimba într-o țară plină de statui și de catedrale devine, repet, o pură utopie. Dar cât de frumoasă și, se va dovedi în anii ce urmează, cât de inactuală pentru că, în timp ce criticul face elogiul libertății creatorului și propune modelul unei arte care nu are de-a face cu normative și constrângeri de orice fel (modelul Renașterii sau modelul Goethe!), ideologii proletcultului vor cerc, dimpotrivă, o artă supusă draconic normelor de partid...

Citit din perspectiva timpului, *Sensul clasicismului* pare azi o ultimă încercare pe care o face vechea (și temeinică) critică estetică românească de a salva principiile autonomiei esteticului într-o literatură amenințată de dictatura proletariatului. „Arta, zic eu, să stea strâns legată de viața absolută, dar artistul să se bucure de deplina libertate de a se sublima de evenimente. Arta nu se face cu normative, ci cu liberă consimțire. Eminescu a fost un jurnalist eminent, fiindcă credea în ce scria. Omul politic să câștige prin mijloace libere pe artist, convins; din constrângere nu reiese decât maculatură. Să nu uităm că Maiorescu, seninul în artă, a fost un om politic foarte legat de secolul lui. Lumea de mâine o văd întemeiată pe interesul acut de umanități, pe un cosmopolitism de tipul grec, așa cum a existat printre oamenii Renașterii și ai perioadei Voltaire-Goethe, pe un dispreț total de particular. Acum toată străduința noastră tinde de a face dreptate mulțimii, de a îndeplini condițiile materiale juste, fără de care termenii înaintați ai progresului nu sunt posibili. Unui țaran înfometat și bolnav nu-i arde de catedrale. Însă în cele din urmă ținta e tot spiritul. Decât să mănânc șuncă într-o țară fără statui, prefer să mă hrănesc cu mășline pe Acropole”. Câteva propoziții sunt suspecte aici pentru ideologii epocii: „artistul să se bucure de deplina libertate de a se sublima de

evenimente”, „din constrângere nu reiese decât maculatură”, o lume de mâine ridicată pe „un cosmopolitism de tip grec” etc., altele sunt „progresiste”, conformiste.

Ion Biberi (medic psihiatru, prozator joycian și eseist) care provoacă aceste dialoguri cu oamenii de cultură din două generații (de la Sadoveanu și Enescu la Petre Pandrea și Geo Dumitrescu) este de părere că lumea de mâine va fi o lume a tradițiilor culturale și educative și că știința va avea un rol esențial în acest proces de devenire socială. Este convins, dealtfel, că a sosit momentul de a recomanda, „o concepție eroică și activistă a viitorului civilizației”... Despre *eroism* și *activism* vorbesc, încă de pe acum (1945), și ideologii noului sistem și se va vorbi, asurzitor, în deceniile următoare. Dar ce semnificație au aceste vorbe terorizante nu se spune... Nu spun nici cei care pornesc, ca Ion Biberi, de la principiile științelor pozitive... Orice sens am da acestor termeni, un fapt este cert: abia ieșiți dintr-o istorie decimantă, intelectualii români se pregătesc, plini de speranțe, să intre în altă istorie care, se va dovedi ulterior, nu este deloc mai puțin traumatizantă. Dar, deocamdată, ei fabrică, în 1945, utopii personale. George Enescu vrea să se sustragă „vicisitudinilor și evenimentelor vieții” pentru a putea să se dedice muzicii. Este ofensat de brutalitățile lumii și crede, în genere, că „omenirea a degenerat, moralmente vorbind, în beneficiul afirmării fizice”... „Nu mai sunt de acord cu omul” – declară el. Nu-i de acord nici cu violențele care au invadat arta. „Unde este adevărata adâncime a artei, lirismul?” întreabă el, evident dezaprobator... Mai calm, Sadoveanu crede în evoluția pozitivă a lumii, o evoluție globală. „Ca urcând pe o spirală infinită în veșnic progres sufletesc, intelectual”, fără să ia în calcul „blăstămățiile” istoriei, cum le zice el în alt timp. Scrie o carte pe an (în 20 de zile de lucru) și, în restul timpului, este stupar, șahist, pescar, vânător. Face, cu alte cuvinte, ce-i place. „Am nevoie de lene, de reculegeri” – mai precizează el în plină agitație a istoriei. Nu face nicio deosebire între Natură și Dumnezeu, socotind că „ceea ce este inteligență în lucruri este Dumnezeire”. Nu se duce în chip obișnuit la biserică, dar se consideră un spirit profund religios în sensul lui Ioan Evanghelistul – „la început a fost Cuvântul”... Justificare ambiguă. Un mistic al cuvântului care fundamentează literatura sau un mistic în sensul Evangheliei? Oricare ar fi înțelesul acestei fraze, fapt sigur este că autorul *Baltagului* nu-i înfricoșat de istoria ce se pregătește să acapareze scena lumii românești.

Arghezi, mai prevăzător pentru că a pățit mai multe în istorie, Arghezi nu știe, în 1945, care poate să fie forma ideală a lumii, știe doar că esențială e, în orice formă de viață, fericirea individului. „Chezășia unei societăți fericite este puțința de perfecționare indefinită a individului” – spune el. În privința literaturii e mai sceptic decât alții: „*Lumea de mâine?* Ce-o fi însemnând acest vocabular de iluzii, pe care îl aud în câteva limbi de zeci de ani de zile, când sincer, și când ipocrit? Cine vorbește în toate epocile de lumea de mâine? Lumea de azi. În literatură, cel puțin, lumea de ieri a fost calitativ întotdeauna mai bună decât cea de azi. Pomeneai de Pascal. Când a scris Pascal? Acum peste 300 de ani. La ce fel de lumânare de ceară a scris pana lui inegalată de confortabilul cv al becului electric? Să nu uităm manuscrisele, ca Biblia, care sunt opera celui mai întunecat trecut, al opaițului de seu și ulei.” Modelele lui Arghezi sunt, după cât se observă, îndepărtate și de lumea de mâine și de lumea prezentă. Răspuns tipic arghezian, răspuns în dodii, în răspăr cu

vizionarismul colectivizat al ideologilor: poetul se gândește la fericirea individului, nu a maselor, iar în ce privește modelele literaturii, el propune scrierile sacre (*Biblia*) și opera unui filosof mistic (Pascal).

Sociologul Dimitrie Gusti vrea să constituie o știință a națiunii române care ar putea avea consecințe pozitive asupra organizării statului român. „Pentru a nu degenera în oligarhie și birocrație, democrația trebuie să construiască Statul de jos în sus și nu invers” – precizează acest om învățat și prob cu gândul la o *democrație socială* care, după el, ar fi „idealul și, desigur, realitatea înjgheburii sociale de mâine”... Criticul Mihai Ralea propune „un umanism socialist” în sensul dat acestui concept de Malraux și de doctrinarii ruși mai noi. Concept vast, concept abstract, concept care, s-a dovedit mai târziu, justifică toate injustițiile. Spre deosebire de Argezi, Ralea combate viziunea romantică, individualistă și recomandă „adeziunea spirituală a omului la colectivitate”... Vianu este atras de problemele devenirii, istoriei, creației și are, în chip hotărât, o concepție „activistă a lumii”. „Înțeleg cultura ca o transformare a Naturii în sensul vederilor și exigențelor omului”... Esteticianul detestă pe „omul de vorbe, de formule, de avânturi nereflectate” și imaginează că, în țara lui Mică, se poate instala o civilizație a muncii și a lucrului bine făcut: „Poate că pentru prima oară în Istorie, entuziasmul pentru muncă, convingerea adâncă a omului în valoarea etică a muncii și dezvoltarea forței de muncă ajung acum la treapta lor cea mai înaltă. De abia acum, cultura umană a îngăduit o libertate totală, să nădăjduim definitivă, a muncii. Istoria a ajuns la stadiul în care munca reprezintă conștiința unei înălțări a omului deasupra lui însuși. Căci omul nu trebuie să fie robul, ci domnul muncii. Muncitorul trebuie să aibă față de muncă fervoarea pe care o are un artist față de opera pe care o înfăptuiește. Va trebui să aibă aceeași libertate față de muncă.” Alice Voinescu, spirit creștin cu profunde studii filosofice, crede într-o „ordine inteligentă a lumii” și este convinsă că în prezența unei realități divine lumea va evolua de la inconștient la conștient... Peste câțiva ani va fi exclusă din viața intelectuală și va cunoaște ororile detenției...

Idealul tânărului iacobin Petre Pandrea este, în 1945, să trăiască „în contemplație, ca țăran, într-un colhoz pe Bărăgan” și, sceptic, crede că lumea ce va veni va fi propice pentru oamenii politici, pentru sociologi și jurnaliști și deloc pentru artiști: „Pentru noi, artiștii, iubite domnule doctor Biberi, va fi o epocă neinteresantă. Vom renunța la artă, vom asista în continuare la auto-mutilarea noastră, și vom fi mereu jurnaliști, sociologi, economiști, avocați sau medici de prim ajutor... Nicio plăcere: Arta e suprema bucurie...”

Vorbele sale s-au adeverit în ceea ce privește condiția artiștilor. Nu s-a înfăptuit însă visul lui de a trăi, în contemplație, ca un țăran într-un colhoz. Om de stânga înainte de război, Petre Pandrea a înfundat pușcăriile comuniste atunci când comuniștii pe care îi apăraseră, ca avocat, au venit la putere. Destin tragic. Avea dreptate să-și manifeste, în 1945, ura lui absolută împotriva guvernanților: „Să-ți mărturisesc oroarea mea împotriva unei societăți canibalice, dezgustul permanent pentru acaparatori, ura incendiară pentru insensibilitatea bovină a tuturor guvernanților (fără excepție), față de intelectualitatea română? Marea mizerie și umilință a intelectualilor n-o cunosc nici zarzavagii speculanți, nici pescarul, nici tutungiul și nici măcelarul meu de la sabotaj, cu atât mai puțin politicianul, îngrășați din pânda tuturor loviturilor și a învârtelilor rapide”. Geo Dumitrescu – reprezentant

de marcă al generației tinere – este sentimental, urăște pe proști, vrea să scrie o monografie critică și pioasă a lui Caragiale și promite să lupte neabătut împotriva cărților de istorie și a formalismului burghez. Discursul lui este revoluționar și optimist: „aștept momentul să mă integrez convingător și deplin în frontul lumii de mâine, pentru realizarea căreia admit orice metodă și orice preț și scuz orice fărădelege trecătoare”. Momentul a venit, dar nu așa cum îl aștepta autorul *Libertății de a trage cu pușca*: timp de un deceniu și mai bine poezia lui va fi pusă la index, iar el, ca individ, va fi oprit de sistemul pe care îl elogiază cu ardoare în 1945 și căruia îi scuză, dinainte, orice metodă și orice fărădelege trecătoare (teribilă imprudență, rea premoniție!). Fărădelegea l-a lovit și pe poet și aproape pe toți scriitorii din generația sa.

Cum se vede, intelectualii români, tineri și bătrâni, imaginează la începutul epocii postbelice o lume a valorilor umaniste, o lume dreaptă și armonioasă, în fine, o lume a creației majore și a fericirii individului. O utopie aproape generală. Cu mici excepții (Sadoveanu, Ralea), aproape toți acești intelectuali visători vor plăti greu fantasmelor lor. Unii cu închisoarea, alții cu marginalizarea socială și literară...

*

Trecând peste alte subiecte și alte campanii care domină presa din acești ani tulburi, cum ar fi, de pildă, problema epurării din universitate și din viața publică în genere (liste de colaboraționiști, denunțuri, incriminări grave etc.), două nume și două teme trebuie menționate în acest tablou de epocă: Ermilov și Kemenov, doi teoreticieni sovietici, traduși și prezentați ca niște veritabili legislatori literari în presa românească. Unul (Ermilov) definește realismul socialist cu o sinteză superioară de realism și romantism plus ideologia revoluționară a clasei muncitoare, celălalt (Kemenov) înfățișează cultura occidentală ca o „revoltă în genunchi” într-un proces, fundamental, de decadență. Aceste idei și aceste sintagme au făcut carieră și au circulat în viața literară românească aproape două decenii și, în funcție de ele, a fost judecată literatura... Judecată și *îndrumată* (un termen care se repetă). „Îndrumarea” literaturii devine o problemă de stat. Ideea „literaturii angajate”, care în termenii lui Sartre are o conotație umanistă, în estul Europei este însoțită de *îndrumare* și *cenzură ideologică*. Faptul se vede și din fragmentele ce urmează și o să se vadă mai bine în textele apărute în „obsedantul deceniu” (anii '50) atunci când literatura devine – cum se spune în documentele oficiale – „o problemă de partid”, iar criticii literari (nu toți, dar o bună parte) devin îndrumătorii ei obstinați, adică cenzorii intoleranți...

Ar fi cu toate acestea o eroare să socotim că literatura română, chiar în aceste circumstanțe, este un deșert irecuperabil și că nicio scriere valoroasă și nicio judecată corectă n-a fost dată, de nimeni. Volumele de față dovedesc că între 1944-1948 vocea lui G. Călinescu este încă ascultată și că Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și tinerii critici (Al. Piru, Adrian Marino, Ov. S. Crohmălniceanu și alții) pot încă să dea judecăți drepte despre poezii din ceea ce mai târziu s-a numit „generația pierdută” (Geo Dumitrescu, Caraion, Tonegaru, Doinaș) sau despre debutul lui Petru Dumitriu și Marin Preda...

Așa dar: oferim celor interesați o *cronologie a vieții literare* care nu trebuie confundată, în niciun chip, cu o *istorie a vieții literare* din primii ani de după război, dar care, în intențiile noastre, poate pregăti apariția unei asemenea istorii, cu

dramele, obsesiile, violențele și mistificările ei... Întocmită cu lungi și de multe ori complicate ezitări și stângăcii, *cronologia* ce urmează a fost revăzută și ordonată, în ultimă instanță, de profesorul Andrei Grigor care, alături de Lucian Chișu și de alți cercetători menționați în *Notă asupra ediției*, conduce el însuși un grup de cercetare angajat în acest proiect desfășurat pe mai mulți ani. Țin să le mulțumesc tuturor celor care au contribuit, cu priceperea, devotamentul și probitatea lor științifică și morală, la realizarea acestui proiect.

13 iunie 2010

EUGEN SIMION

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Cronologia vieții literare românești. Perioada postbelică reprezintă concretizarea unui proiect mai larg de cercetare a fenomenelor culturale în epoca totalitarismului, inițiat de academicianul Eugen Simion în cadrul *Institutului de Istorie și Teorie literară „G. Călinescu”*.

Lucrarea își propune să reconstituie imaginea primilor douăzeci de ani postbelici (1944 – 1964), sub aspectul reconfigurării reliefului literar asupra căruia au acționat, direct sau indirect, mișcările politice desfășurate în acest interval de timp.

Metodologia acestei lucrări decurge din constatarea că, în general, demersurile similare dedicate aceluiași scop – studii, comentarii, interpretări construite în regim de istorie literară – se caracterizează prin tendința de a emoționaliza discursul, de a-l transforma într-un rechizitoriu politic, justificat, dar nu totdeauna substanțializat prin apelul la document. Reflectată într-o retorică preponderent politică, realitatea culturală a timpului postbelic nu își dezvăluie toate nuanțele, contribuțiile indirecte la ideologizarea literaturii rămân, în bună parte, neștiute, iar sensurile majore ale transformărilor petrecute atunci scapă cunoașterii și înțelegerii. De aceea, scopul prim al lucrării este acela de a oferi o „fotografie” a evenimentelor, mentalităților și opțiunilor manifestate în epocă și nu un discurs justițiar sau moralizator.

Particularitatea esențială a acestei cercetări, constă în inventarierea și prezentarea exhaustivă a bazei documentare care reflectă acțiuni și tendințe cu efect direct sau indirect în derularea procesului de ideologizare a domeniului estetic și de instaurare a controlului politic asupra creației literare.

Primele trei volume ale *Cronologiei* circumscriu perioada cuprinsă între 23 august 1944 și 31 decembrie 1948, pentru prezentarea căreia au fost investigate 145 de publicații care apăreau în acest interval și care se află în colecțiile Bibliotecii Academiei Române. Din cele 164 de titluri consemnate în *Indexul* de la sfârșitul Volumului III, 19 reprezintă numărul publicațiilor la care fac trimitere diferite articole prezentate în lucrare (de exemplu: „Bluze albastre”, „Bolșevicul”, „Gândirea”, „Leningrad”, „Literatumaia gazeta”, „Zvezda”).

Textele selectate și prezentate în *Cronologie* aparțin, practic, tuturor genurilor publicistice: note, știri, articole, anchete, interviuri, cronică literară, polemici, pamflete, scrisori deschise, apeluri, relatări etc. Cele mai numeroase vizează în mod direct fenomenele literare, altele reflectă elemente contextuale cu valoare fie doar favorizantă, fie decisivă pentru configurarea raportului dintre domeniul politico-ideologic și cel literar (hotărâri, conferințe, cuvântări, directive etc).

În funcție de importanța lor intrinsecă sau de prestigiul și autoritatea semnatarului, fiecare text face obiectul fie al unei simple consemnări, fie al unei prezentări detaliate care încorporează extrase de diferite extensii. Cele mai importante sunt reproduse integral, sau prin ample fragmente semnificative, în anexele situate la sfârșitul fiecărui an.

Documentarea și redactarea materialelor cuprinse în această *Cronologie* au fost realizate de cercetători ai *Institutului de Istorie și Teorie literară „G. Călinescu”*, după cum urmează:

Anul 1944: Andrei Grigor Și Mariana Ionescu

Anul 1945: Mihai Iovănel și Andei Terian

Anul 1946: Oana Soare

Anul 1947: Cristina Balinte (coordonator), Petruș Costea și Alexandru Farcaș

Anul 1948: Lucian Chișu (coordonator), Cristina Deutsch, Magdalena Dragu, Andrei Milca și Cristina Scarlat

Sinteza materialelor, revizuirea lor și coordonarea lucrării au fost realizate de semnatarul acestei Note.

Andrei GRIGOR

1944

AUGUST

23 august

- România iese din războiul contra Puterilor Aliate, iar mareșalul Ion Antonescu este destituit din funcția de Conducător al Statului și arestat. Țara intră în sfera de influență a U.R.S.S., conform înțelegerilor dintre Aliți. În proclamația regelui Mihai, transmisă la radio în seara zilei de 23 august 1944, se anunță noua orientare a țării prin „ieșirea noastră din alianța cu Puterile Axei și imediata încetare a războiului cu Națiunile Unite”: „România a acceptat armistițiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii. Din acest moment, încetează lupta și orice act de ostilitate împotriva armatei sovietice precum și starea de război cu Marea Britanie și Statele Unite. [...] Națiunile Unite ne-au garantat independența Țării și neamestecul în treburile noastre interne. Ele au recunoscut nedreptatea dictatului de la Viena prin care Transilvania ne-a fost răpită. [...] Alături de armatele aliate și cu ajutorul lor, mobilizând toate forțele Națiunii, vom trece hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena pentru a libera pământul Transilvaniei noastre de sub ocupația străină.”
- Se constituie un nou guvern, condus de generalul Constantin Sănătescu, în care reprezentanții P.N.Ț., P.N.L., P.S.D. și P.C.R. sunt miniștri de stat; între aceștia se află și Lucrețiu Pătrășcanu.

24 august

- Apare oficial cotidianul „România liberă” (clandestin din ianuarie 1943). Sub aspect social-politic, publicația va reflecta procesul comunizării României în perioada postbelică. Orientarea publicației este evidentă încă din articolul *Lupta noastră*, cu care se deschide acest prim număr apărut legal: „«România liberă», sprijinul prețios al «Uniunii Patrioților», singura organizație care alături de Partidul Comunist a dus lupta grea pe linia justă a intereselor poporului român, își va continua acțiunea strângând pe toți patrioții cinstiți, indiferent de credința politică, religioasă, fără deosebire de stare socială, pentru înfăptuirea marelui Front Patriotic care va duce poporul român la lupta pentru eliberarea sa definitivă. Uniunea Patrioților, cu toate publicațiile ei, va sprijini guvernul Blocului Național Democratic, care desigur duce poporul român la lupta sa de reabilitare și de recăștigare a libertății și independenței țării”.

• Reapare, la București, cotidianul de politică guvernamentală „Informația zilei” (26 noiembrie 1941 – 6 august 1944; 24 – 29 august 1944), în care își publicase Tudor Arghezi pamfletul *Baroane* (nr. 625/1943). Pentru acest pamflet, poetul fusese sancționat cu trei luni de detenție în lagărul de la Târgu Jiu.

25 august

• Cotidianul „Libertatea”, subintitulat „Ziar de informație și luptă socialistă”, organ de presă al Partidului Social-Democrat, își reia apariția. Articolul program, *Trăiască libertatea!*, semnat de Ion Pas, evidențiază orientarea socialistă a publicației: „Astăzi opresiunea a luat sfârșit și putem spune, în sfârșit, adevărului pe adevăratul lui nume. Masele în serviciul cărora am stat fără clintire, ele al căror atașament pentru democrație și socialism ne-a întărit în lupta pe care am dus-o și în încercările prin care am trecut, pot să ia contact din nou cu pagina de ziar scrisă exclusiv după normativul conștiinței noastre de slujitori ai dreptății sociale și-ai omeniei”.

□ Manifestul *Cuvântul Partidului Social-Democrat* face apel la angajarea politică a intelectualității, de partea forțelor socialiste: „Cărturarii, care, în vremurile trecute, s-au ținut departe de socialism, au datoria să ni se ralieze acum. Muncitori sunt și ei și împreună să luptăm pentru înfăptuirea idealului socialist.”

27 august

• În „Vremea”, Dan Petrașincu publică articolul *Artă pentru oameni*, încercând să anuleze opoziția dintre „arta pentru artă” și „arta cu tendință” și să răspundă, totodată, stringențelor ideologice ale noii societăți: „Unii au acuzat turnul de fildeș, alții s-au grăbit să-l apere tot atât de furibund. Un condei de mare autoritate, ascuns sub pseudonimul lui Aristarc, a restabilit datele problemei, într-un articol din «Vremea» cu titlul *Scriitorul și viața*. [...] Într-o epocă de revizuire a tuturor valorilor, scriitorul trebuie să fie mândru că se află în centrul atenției publice, lumea cerând de la el o participare directă, într-un moment când busola morală a omenirii s-a deranjat. Nu este scriitorul ultimul profet al unei umanități care nu mai crede în apariții investite cu forțe «de dincolo»? Într-o civilizație materială [...] lui îi revine rolul de preot al valorilor umane, de ofician pe altarul idealului... Dar mi se pare că se greșește când se pornește de la veșnica opoziție, artă pentru artă, artă cu tendință sau artist – turn de fildeș. [...] Așadar, să nu mai spunem «artă pentru artă» sau «artă cu tendință» – ci artă pentru... om! Uităm mereu că nu suntem decât oameni și ne speriem de abstracțiuni. Am creat o mulțime de noțiuni abstracte ca: intelectual, turn de fildeș, estetic, artă pură etc. Și ne certăm în jurul lor înveninându-ne și pierzând vremea. Dacă însă revii la *omul* ca realitate primordială și nu uiți

perspectiva vieții – care e vie în natură ca și în operele spiritului – viața de la care pornesc *toate* noțiunile – atunci se produce un firesc proces de reintegrare a tuturor valorilor în matca lor originară, care este totodată externă și actuală, trecătoare și permanentă. [...] Dacă pornești mereu de la om – ca realitate naturală și spirituală – n-ai să aluneci niciodată în abstracțiuni goale, care formează false probleme indisolubile.”

- Își reia apariția, la București, cotidianul „Dreptatea”, subintitulat **Ziar al Partidului Național Țărănesc**. Ziarul își va înceta existența ca urmare a dispariției de pe scena vieții politice românești a P. N. Ț., în urma alegerilor din 1946. Într-o nouă serie va reapărea în anul 1990.

28 august

- Cotidianul liberal „Viitorul”, subintitulat **Ziar de dimineață**, apare într-o nouă serie, până la 18 februarie 1946. În 1944–1945 semnează aici Eugen Schileru, Radu Stanca, Ion Zamfirescu, Gh. I. Brătianu etc.

- Reapare „Fapta”, „ziar de luptă, informație și documentare românească”, în ediție specială, și continuă până în 4 martie 1948. Director: Mircea Damian. Suprimată de cenzură după numărul din 30 aprilie 1944, la reapariție revista își schimbă subtitlul (în **Ziar de luptă și dreptate**) și orientarea politică: sunt condamnate acțiunile militare anterioare și este elogiată colaborarea româno-sovietică împotriva nazismului. Revista are diverse rubrici literare.

29 august

- T. Arghezi publică în „Informația zilei” articolul *Schimbarea la față*, care determinase confiscarea nr. 626 din 1943 al publicației.

30–31 august

- Trupe sovietice și ale Diviziei „Tudor Vladimirescu” intră în București.

SEPTEMBRIE

1 septembrie

- Moare Liviu Rebreanu (n. 1885) la conacul său din Valea Mare, lângă Pitești. *Liviu Rebreanu a plecat la timp* – va scrie, după numai o săptămână (vezi 7 septembrie) ziarul „Dreptatea”, acuzând opțiunile politice ale scriitorului din perioada regimului antonescian. Nu este singurul articol de acest fel. I se adaugă cele semnate de Miron Radu Paraschivescu și altele.

2 septembrie

- Reapare, la București, „Semnalul”, subintitulat **Cotidian democratic independent al democrației românești** (1 februarie 1938 – 5 iulie 1940; 2

septembrie 1944 – 31 august 1948), având pe prima pagină precizarea: „reapare după 4 ani de suspendare samavolnică”. Director: Sebastian Șerbescu. Publicația demască ideologia Gărzii de fier și este preocupată de problema democrației în presă.

- În „Timpul” apare articolul *Realism critic – Un aspect al poeziei contemporane*, semnat de Ovidiu Răureau, care ignoră specificul genului încadrându-l într-o formulă inadecvată.

- *Inaugurând o rubrică: Perna cu ace*, O. L. (Oscar Lemnaru) începe, în ziarul „Dreptatea”, seria „demascărilor în cultură”: „Prin fața acestui reflector vor trece, ca la poliție, răufăcătorii, toți acei care, sprijiniți pe confuzia de odinioară, au răspândit, prin fluviul negru al cernelii, ura, minciuna, impostura. Vor veni să dea socoteală unei opinii publice dezmeticite, la toate câte le-au spus, câte le-au insinuat și câte le-au făcut [...]. Vom scotoci toate ascunzișurile presei și tiparului, vom cotrobăi prin toate hrubele întunecate în care zac uneltele de lucru ale unei generații de imbecili și le vom așeza la locul de onoare în muzeul acuzator al momentului de astăzi.” Sunt „demascați” Constantin Noica (care relaționa geniul creator în muzică al popoarelor și victoriile lor istorice, exemplificând cu „pilda poporului german”) și Emil Cioran („care «de pe culmile disperării» nu vedea decât triumful Gărzii de Fier și al hitlerismului”). □ Tot în „Dreptatea”, sub titlul *Epitaf*, N. Carandino denunță legionarismul, făcând referiri și la personalitățile literare care l-au inspirat sau slujit. Alături de articolele lui Oscar Lemnaru, textele semnate de Nicolae Carandino indică ziarul „Dreptatea” drept publicația cea mai grabnic și mai vehement angajată în campania de purificare a vieții culturale românești: „Nu este locul să refacem pentru uzul cititorului prea tânăr istoricul mișcării legionare. A rămas acest capitol al vieții noastre publice de pomină, iar reacția pe care «gardiștii» au stârmit-o în opinie dăinuiește încă dincolo de motivele reale care în largă măsură au încetat. Pentru noi care am luptat încă de la începutul acestei mișcări cu valul de obscurantism pe care reușise să-l menție la suprafața actualității, tristește rezidii care încearcă să împace îndatoririle de fidelitate cu necesitățile de viață nu reprezintă decât ecoul întârziat al unei sângeroase furtuni. Erau vremuri în care mare parte din intelectualitatea noastră sedusă de atmosfera romantică a legiunii, de inteligența diabolică a lui Nae Ionescu, de clericalismul trădător de patrie al lui Nichifor Crainic și în general de mistica unor minți mai crude dar nu mai puțin periculoase, pierduse simțul veritabil al interesului național, judecata clară a realităților sociale și politice. Desigur, cei câțiva oameni de ispravă care s-au rătăcit în mișcare nu cunoșteau resorturile ascunse, nu știau drumul arginților nemțești, nici nu-și dădeau seama la ce criminale ambiții își înhămau elanurile, puterea de jertfă, puterea de nuncă”.

3 septembrie

● Al. Ciorănescu semnează în „Universul” articolul *Liviu Rebreanu*, în care, prezentând viața și opera marelui dispărut, îi aduce un frumos omagiu: „Pe fațada cernită de incendiu și de rănile exploziilor a Teatrului Național din București, flutură de ieri steagul negru. Liviu Rebreanu a încetat din viață. Cu el, literatura noastră pierde unul din talentele ei cele mai viguroase și mai fecunde și de bună seamă pe scriitorul care a contribuit și mai mult la obiectivarea romanului și la definirea românească a acestui gen literar.” (vezi **Anexa**)

● Programul de demascări început de Oscar Lemnaru la rubrica „Perna cu ace”. În „Dreptatea”, continuă cu un scurt „pomelnic al sancționabililor”: „Așa cum am făgăduit, vom face să defileze eroii presei de odinioară, cei care s-au folosit de pistolul german pus în ceafa poporului român, toți cei ce și-au făcut o meserie din instigarea la crimă, din pactizarea cu forțele obscure ale misticismului. Publicul, desigur, își mai amintește de ei iar noi nu-i vom uita niciodată. Deocamdată, iată pomelnicul: Mircea Eliade, cel care nu demult cerea sânge și moarte. Emil Cioran hitlerist propagandist. Paul Sterian, care până mai ieri a deținut o mare funcție în organizarea nazistă a României, Horia Stamati, revoluționar legionar, Arșavir Acterian, antisemit notoriu, bocitor pe mormântul căpitanului Codreanu [...]. Există în «Vremea» (13 sept. 1940) o listă imensă a legionarilor care au făcut legământ la moartea căpitanului ca să aducă țara la pieire. Să se instituie un tribunal care să judece cu toată severitatea pe care o impune legea momentului, faptele, vorbele, într-un cuvânt, acțiunea lor devastatoare. [...] În același număr din «Vremea», A. Acterian, într-o ridicolă bâlbâire de analfabet, ne vorbește despre «Biruința în Dumnezeu», adică despre biruința Căpitanului. Dumnezeu pe vremea aceea avea gradul de căpitan. Am văzut, ce e drept, convingeri și mai idioate: Dumnezeu purtând gradul de sergent major. Hitler va avea în curând soarta căpitanului cu eroica sa legiune. Cum rămâne însă cu A. Acterian, care se plimbă liniștit pe străzile Capitalei. Poate ar fi cazul să i se dea și domniei sale un grad în lumea falnicilor umbre!” □ În spațiul aceleiași, sub titlul *Libertate dar cu socoteală*, Oscar Lemnaru îndeamnă hotărât la purificarea presei de „cei ce au mâinile pătate cu cerneala urii și a infamiei”: „S-au schimbat vremurile, se primenesc moravurile, se schimbă oamenii, se clatină instituțiile, se prăbușește cea mai teribilă armată a vremurilor moderne numai din pricină că idealul ei ultim era forța, o forță oarbă și criminală. După dramatica experiență pentru care unitatea a sângerat se cuvine să schimbăm rosturile chiar în cele mai mici detalii ale vieții sociale. Și cine poate crede că presa este un amănunt? Mai ales acum ea va fi chemată să deslușească pe oameni, să le dezvăluiească secretul dezastrului acestei lumi încă fulgerânde, să lămurească toate conștiințele rătăcite. În acest caz, în presă să nu mai intre nici unul dintre cei

ce au mâinile pătate cu cerneala urii și a infamiei. Să nu mai pătrundă în lumea nobilă a tiparului, să nu mai scrie, să nu mai cugete cu glas tare, adică în public, dascălii crimelor, profesorii atrocităților, învățătorii nelegiuirilor. Se impune, cu cea mai mare urgență, exterminarea măcar din presă a acelor care au necinstit-o cu josnica lor pană.”

• „În locul șantajistului Șeicar, criminalul profitor al fascismelor europene, s-a instalat [la „Curentul” – n.n.] I. Vine, autorul mârșavei serii de articole antisovietice *Râsul lui Lenin, Fătălăii*”. Fraza este extrasă din articolul *Purificarea presei*, semnat de I. Petre în „România liberă”.

4 septembrie

• Angajat, ca și „Dreptatea”, în campania de demascare și de purificare politică a societății românești, ziarul „România liberă” publică, fără semnătură, în articolul *Cotropitorul trebuie gonit și din cultură*, care anticipează epurările: „Niciun sector de viață nu poate fi neglijat, lăsat la voia întâmplării. Vigilența este necesară pentru adâncirea și consolidarea libertății. Nici un amănunt nu trebuie să ne scape! Regimurile fasciste și hitleriste au avut grijă să monopolizeze o dată cu viața economică și politică mijloacele de răspândire ale culturii. Aceste regimuri au știut să utilizeze cinematograful și literatura și toate manifestările de cultură ca arme de luptă pentru țelurile lor de aservire. În anii de pregătire a războiului de jaf și cotropire, ministerul propagandei din Italia – aflat atunci sub conducerea lui Dino Alfieri – și-a schimbat numele în minister al culturii populare. Era în această schimbare de titulatură o întorsătură hotărâtoare în sistemul aplicat de fascism în domeniul cultural. Era momentul războiului civil din Spania: semnalul de alarmă al marelui război care vine. Nu mai era timp de pierdut. Decenii întregi fascismul încurajase estetismul formalist. Teatrul, filmul, literatura, radiofonia se mențineau într-o atmosferă de artă pentru artă, pentru consumul restrâns al «elitei» fasciste. Devenise de prisos ipocrizia. Era nevoie să treacă la ofensivă: necruțătoare pentru stârpirea în germene a gândirii și pentru impunerea lozincilor de robire internă și externă. Europa a fost inundată de cărți, filme, piese de teatru în care s-a făcut apologia fascismului și hitlerismului. Întreaga maculatură, filmele cu defilări de bandiți cu svastică sau în cămăși negre au fost prezentate drept momente de cultură populară. După cotropirea fascisto-hitleristă, viața culturală a fost cu desăvârșire monopolizată. Nimic n-a mai putut vedea lumina zilei din ce nu era pe placul fascismului și nu slujea interesele lui imediate. Cotropitorul a fost gonit cu arma în mână din țară. Dar umbra lui se profilează încă peste cinematografele românești, peste vitrinele librăriei, peste sufletele oamenilor. Trebuie gonit și din cultură. La cinematografele noastre mai țin afișul filme cu titlul atât de simbolic pentru mentalitatea fascistă: *Curtezana din Veneția*. În vitrinele librăriilor și prin librării mai sunt expuse cărți ca cele tipărite de

agentura hitleristă română «Cugetarea». Cititorul este încă invitat să cumpere: *De la Petru cel Mare la Stalin* de legionarul Ștefan Ionescu, *Mussolini* de Beltranis sau *Ce am văzut în țările baltice* de Paul Gentizon, fostul corespondent al lui «Le Temps» la Roma și sluga plătită a lui Mussolini. Aceste cărți trebuie să dispară.”

● **Misticismul generației trecute** este obiectul acuzațiilor formulate de Oscar Lemnaru în „Dreptatea”, la rubrica „Perna cu ace”: „Nu e mult de când, la noi în țară, cultura mergea mână-n mână cu un misticism care făcea să cadă accentul pe forțele misterioase ale stărilor necontrolate. Tot ceea ce prin natura sa scăpase cercetării științifice, sau chiar investigațiilor psihologice, intra de-a dreptul în ținuturile nemărginite ale vieții instinctive, ca să apară deghizat în hainele de paradă ale scrisului, cu vaste pretenții de intelectualitate. Acesta era falsul misticism al culturii noastre, care tindea să promoveze, prin condeiele câtorva zeci de oameni de rea-credință și nepregătiți, întunecatele valori ale spiritului. Astfel ura căpăta eticheta vitalității, răzbunarea lua înfățișarea temperamentului eroic și însăși crima căpăta augusta prezentare a unui curaj care știe să înfrunte durerea morții. Cărțile acelei generații de exaltați cuprindeau declarații «tari», păreri în stil apodictic și cugetări formidabile, smulse din lumea fantastică a unei închipuiri înflăcărate. Frazele erau bizare dar agramate, cuvintele pluteau în imperiul bănuielilor diafane și slovele, ele însele, furate din alfabetul imbecilității omenești, urmăreau să alcătuiască trepte, pe care bietul lector să se cațăre, ca un somnambul, pentru a surprinde, ca într-un decor din altă lume, atmosfera sumbră a sufletelor în agonie. Căci a fost o lume agonizantă care în ultimele ei pâlpâiri a provocat distrugerii incalculabile, înlănțuind libertatea conștiinței, suprimând demnitatea, ridicând infamia și crima până la nivelul năzuințelor supreme. În mod direct, toate acestea ar fi clintit spiritul critic al omului de pe stradă chiar, dar, ascunse și preparate în bulionul misticismului, ele și-au făcut drum, până în arterele cele mai periferice ale mentalității celor neavertizați. Revine vremurilor noi sarcina de a reintroduce formele clare ale obiectivității, fără de care între cultură și înșelătorie nu există nici o deosebire”. Tot Oscar Lemnaru anunță volumul *Zile de lagăr*, al lui Z. Stancu, fără să precizeze editura la care urmează să fie publicat: „Scriitorul și gazetarul Zaharia Stancu, pe care vechiul regim l-a trimis în lagăr, pentru vina de a fi manifestat alte convingeri politice decât cele la modă, a însemnat unele dintre impresiile căpătate și întâmplările văzute în acele închisori moderne. Filele, una câte una strânse într-un volum, vor fi tipărite pentru a ilustra caracteristicile unui moment politic, curmat pentru totdeauna. Volumul va purta probabil titlul *Zile de lagăr*. Așteptăm încredințați că va fi o carte cu adevărat revelatoare a moravurilor defuncte. □ În același număr din „Dreptatea”, în articolul *La mormântul lui Liviu Rebreanu*, N. Carandino acuză virulent colaboraționismul romancierului:

„Mormintele cetățenilor banali se acoperă cu flori și cu panglici. La groapa lui Liviu Rebreanu vom împlini o altă sarcină, aceea de a extrage dintr-o penibilă viață de om, un simbol și o învățătură.” (vezi **Anexa**)

• Miron R. Paraschivescu semnează în „Ecoul” articolul programatic **Organizarea libertății**, formulând o parte importantă a problemelor „arzătoare” ale schimbării – solidarizarea intelectualilor cu masele, respingerea „turnului de fildeș”, adoptarea materialismului dialectic, modelul sovietic în literatură și artă. Sunt doar începuturile activismului energic pe care Miron Radu Paraschivescu îl va dovedi pe tot parcursul acestei perioade: „Vom putea avea câmpul lărgit prin prezentarea și examinarea atentă a operelor de literatură și artă sovietică, tărâm ce până astăzi era complet interzis. Vom vedea cu acest prilej că noua critică, noua poezie și știință sovietică aduc o perspectivă lărgită și adâncită asupra fenomenului artistic.” (vezi **Anexa**)

5 septembrie

• În „Democratul” (an. I, nr. 1), apare nota **Înmormântarea lui Liviu Rebreanu**. În presa din acesată zi nu sunt prea multe relatări ale evenimentului funerar, iar cea din „Democratul” indică mai degrabă o ceremonie modestă: „Ieri după amiază a avut loc în comuna Valea Mare, din județul Argeș, înmormântarea scriitorului și fostului director general al teatrelor Liviu Rebreanu. La ceremonie au luat parte, pe lângă membrii familiei, un cerc restrâns de prieteni, un reprezentant al societății scriitorilor, precum și unul al Academiei Române. Din partea ministerului Culturii Naționale a fost delegat d. Petru Comarnescu, subinspector general al teatrelor.”

6 septembrie

• „Libertatea” publică o notă nesemnată, cu titlul **Să se confişte literatura nazisto-fascistă**. Fără să caute responsabili în rândul autorităților, textul acuză întârzierea înregistrată în scoaterea din circuit a cărților purtătoare ale ideologiei fasciste: „Desigur că preocupările guvernului sunt în acest moment îndreptate în direcțiunea apărării naționale, în primul rând. Dar nu e mai puțin adevărat că există probleme care, aparent numai, sunt de ordin secundar, deși – numai puțin aprofundate – se constată că ele se leagă intim de însăși consolidarea noului regim. Printre aceste probleme, aceea a propagandei inamice se cuvine să rețină atenția forurilor conducătoare. Încă nu s-a pus capăt acestei propagande, oricât ar părea de curios acest lucru. O vizită prin librării poate arăta oricui temeinicia afirmațiunilor noastre. *Mein Kampf* se etalează pe rafturi alături de întreaga literatură scoasă din teascurile oficinilor lui Goebbels, după cum sunt expuse spre vânzare volumele lui Mussolini și broșurile fasciste împrăștiate de fosta legăție

italiană. Albume cu fotografiile lui Hitler și ale bandei sale, hărți cu frontierele trasate de nazism și fascism mai dăinuie și ele, continuându-se în modul acesta propaganda pentru acei care au terorizat și au subjugat – fie și vremelnice – bietul continent european. Direcția Presei și Propagandei, în competența căreia cade controlul tipăriturilor de orice fel, trebuie să studieze chestiunea și, fără întârziere, să ia măsurile dictate de împrejurări. Toată maculatura hitleristă și fascistă să fie confiscată și să ia drumul fabricilor de hârtie pentru ca, prelucrată, să pregătească sulurile de hârtie albe pe care să nu se mai imprime decât scrisul acelor care au combătut totdeauna otrava propagandei nazisto-fasciste.”

● **Reclădirea literaturii** în contextul schimbărilor survenite în plan social-politic îl preocupă pe Dan Petrașicu în articolul cu acest titlu publicat în „Vremea”: „[...] totul trebuie reînceput de la capăt și reclădit pe temelii mai solide decât cele ale trecutului. Și fiindcă ne mărginim la literatură [...] să spunem că nu ne așteaptă numai zile de creație personală, ci și de luare de contact cu toate realitățile înconjurătoare, pentru largirea perspectivei și pentru a da expresie unei epoci de mari contraste sufletești, epocă ce își cere cântăreții, poeții, prozatorii și gânditorii ei. Drumul literaturii [...] merge înainte și nicio teorie n-ar fi putut-o întoarce înapoi, decât doar dacă într-adevăr această viață și această civilizație ar fi fost sortite pierii. N-ar fi fost așa, pentru că pe lângă splendidele puteri materiale care s-au opus procesului de întunecare a lumii – America, Rusia, Anglia, Franța, țări scumpe inimii noastre. [...] există o putere internă, o lege a spiritului uman, paralelă cu aceea a procesului istoric, în care am crezut întotdeauna și în care credem cu tărie, după pilda purtătorilor de torțe înaintați ai umanității, un Renan, un Zola, un Romain Rolland, un Thomas Mann, un Benedetto Croce, un Ilya Ehrenburg [...]. Vom vedea și ce trebuie să facem, concret, în acțiunea de restabilire a adevărului în materie de bunuri literare pentru viitor. Cei ce iubesc într-adevăr bruma de cultură românească și se îngrijesc de soarta ei, în concernul întregii culturi omenești, cei care nu se refuză, egoist, de la pulsațiile veacului nou – care va crea un alt și uriaș romantism, pe baze materiale și centrat pe om – trebuie să strângă rândurile și să-și împartă satisfacțiile personale de creație și de știință cu masele largi ale poporului, care aspiră la lumină cu aceleași drepturi și cu aceleași sete. [...] Scriitorul trebuie să fie de azi încolo un creator dar și un educator; să învețe pentru a învăța și să creeze pentru a crea în alții frumosul. Să fie un generos, cu sufletul și mintea deschise spre lume, oferind din bogăția lui lăuntrică tuturor însetaților de adevăr și frumos. Literatura română nu s-a oprit, din fericire, la strâmbele teorii ale fanatismelor sanguinare [...]”. □ În același număr apare articolul **Liviu Rebreanu**, semnat „v”, în care prozatorul este criticat (postmortem) din noua perspectivă ideologică: „[...] Ce păcat însă că Liviu Rebreanu, după ce a dat *Ion* și *Răscoala*, n-a respectat mai mult pe

creatorul lor, pe eroii creați și pe cititorii care au sorbit, cutremurați, viața clocotindă a fometarilor pământului! Ca scriitor, Liviu Rebreanu a dat apoi opere ca *Jar* sau *Amândoi*, fără a mai pomeni și altele, opere care nu afirmă altceva decât o rătăcire a autorului și care nu puteau avea ca rezultat decât și o rătăcire a cititorilor. Liviu Rebreanu și-a părăsit, am spune și-a trădat, eroii lui de pe ogoare, propria și cea mai semnificativă creație a lui. I-a trădat, din nefericire, și ca om, în activitatea publică. A fost directorul unei gazete care numai interesele țărănimii și ale poporului român în genere nu se puteau susține că le apăra. Moarte, nu viață însemna această gazetă pentru colectivitatea românească. E adevărat că Liviu Rebreanu n-a scris multe articole în această gazetă, dar numele lui pe frontispiciul directorial a constituit o cumplită durere pentru cititorii lui *Ion* și ai *Răscoalei*. Păcat!”

● „Dreptatea”, ziar al Partidului Național-Țărănesc, contribuie, ca și în alte momente ale acestei epoci, la impunerea politicii de inspirație sovietică după data de 23 August. Oscar Lemnaru publică la rubrica „Perna cu ace” din acest număr articolul *Participarea maselor*, un text de atitudine în spiritul noii direcții care luptă să se impună în cultură: „Trecem, prin momentul celei mai profunde transformări spirituale, pe care a suferit-o umanitatea de la Revoluția franceză încoace. Este vorba nu numai despre un reviriment în concepția noastră despre societate cât mai ales despre o schimbare extraordinară în relațiile dintre colectivitate și ceea ce totdeauna ar fi trebuit să fie expresia ei culturală. Între realitatea spiritului și marile mulțimi s-a căscat o prăpastie pe care orice privilegii ale orânduirii sociale nu o pot umple. Arta, știința, filosofia să caute și să găsească formula pentru a cuceri masele și coborând în mulțime să prăbușească izolatul lor turn de fildeș, căci virtuțile spiritului cresc prin confruntare și dispar dacă nu se sprijină decât pe prerogativele singulare ale individului excepțional.” □ La aceeași rubrică, O. Lemnaru salută reapariția revistelor străine, cenzurate în perioada anterioară: „În sfârșit, putem citi gazetele străine, cele elvețiene mai ales fără să ne înnegrim degetele din pricina petelor rușinoase provocate de înfrângerile germane. Acele foi smulse, tăiate sau acoperite de tuș constituiau un spectacol umilitor pentru știința unui om liber și în afară de aceasta nu-și atingeau niciodată scopul, pentru că știrile ascunse de cerneală ne biciuiau curiozitatea. Bănuiala este poate singurul paradis din care nimeni nu ne poate izgoni.” (*Gazetele străine*)

● În „Ecoul”, Miron R. Paraschivescu publică articolul: *La moartea lui Liviu Rebreanu*, în care îi face un portret negativ marelui dispărut: „În numele țaranilor și al realităților crâncene de viață ale țaranilor noștri, el a urcat cu merit treptele unei demnități cu adevărat înalte, aceea de scriitor popular. El a scris despre și pentru popor. Până când a venit trădarea”. (vezi Anexa)

7 septembrie

● Raportul cu intelectualitatea al puterii politice pe cale de a se constitui și a se înstăpâni în societatea românească se alcătuiește, simplu, din două atitudini: pe de o parte, eliminarea din viața publică a intelectualilor care până la 23 august 1944 simpatizaseră, inspiraseră ori activaseră în mișcările de tip fascist; pe de altă parte încercarea de atragere a cât mai multor aparținători la această categorie alături de ideologia comunistă. Pentru această perioadă, această a doua direcție constă mai degrabă în tatonări și chemări la solidaritate. În „Libertatea” din această zi apar două astfel de texte. Articolul *Câteva cuvinte către intelectuali*, semnat de Eugen Relgis, face un apel la solidaritate, în jurul ideilor umanismului „internaționalist și revoluționar”, propovăduind ideea egalitarismului social și economic: „Ideologia internaționalistă sau revoluționară pare lesnicioasă: – câteva expresii și formule, câteva declarații solemne, câteva gesturi care vor să cuprindă infinitul – și «intelectualul» nostru crede că și-a făcut datoria față de întreg neamul omenesc. Idealistul de ocazie ne repugnă mai mult decât un potrivnic declarat. Umanitarismul nu poate fi o «modă»: el are un substrat prea real și permanent ca să fie primejduit de oportuniștii de toate culorile. El cere în primul rând: concordanță între idee și faptă. Acesta e singurul mod de confirmare a «bunelor intenții». Frazeologia umanitară e fătarnicie odioasă, fără actul ce confirmă gândul. Punctul de plecare e clar, imperativ: – e solidaritatea activă, indiferent de «păreri politice» sau de ierarhie socială. Acordul deplin în ce privește aspirațiile spirituale și interesele materiale, trebuie să se precizeze prin acele organizații care – în cadrul larg al principiilor fundamentale, general umane – cuprind toate celelalte chestiuni practice: de la interese profesionale până la coordonarea activităților ce depășesc simplele emulații individuale. Credem că nu e un «salt de evoluție» internaționalismul, cum insinuează prudenții beneficiari ai unor situații oficiale. Putința de a te depăși există: lipsește curajul de a trece și dincolo de gardul colorat al țarinei tale; lipsește curajul de a recunoaște cu simplitate frăția cu semenul din preajma ta și cu acel de peste munți și mări. Și mai credem: practica supranațională va adânci sentimentul marilor comuniuni umane; va solidariza și mai mult pe individ cu realitățile vaste și tragice din juru-i. Începutul întârzie pentru că «nu există tradiție» în acest sens: ne adunăm în jurul unei idei-fantomă zece, douăzeci de profesori, literați sau artiști. Dar ce ne ține uniți? Cultura? Arta? Interesele de breaslă? Adevărata uniune cere, înainte de toate, acea simplă și totală împărtășire a unui crez vital, a unui destin comun. Ca oameni liberi, lucizi și creatori, să ne strângem rândurile în vremea acesta furtunatecă. Să ne întărim fiecare cu siguranța adevărului uman, – cu imperativul menirii noastre de luminători și de slujitori ai mulțimilor, – cu năzuința dâră ce trebuie să smulgă omenirea din mlaștina roșie a nebuliei războinice. În fața crimei cinice, a minciunii aurite,

a silniciei celor puțini, luptătorii Spiritului să se adune – și protestarea lor să răsune într-un ferm și definitiv: NU!... În fața ignoranței, a răutății oarbe, a boalei, a foamei celor mulți, intelectualul trebuie să părăsească, cel puțin câteva ore pe zi, refugiul său de muncitor solitar. Acei care și-au închinat viața Adevărului, Frumosului și Binelui nu-și pot găsi temple mai firești decât acolo unde cei fără număr și fără nume se istovesc în truda pentru pâinea de toate zilele... Pe temelia economică egală, statornicită în destinul omenirii, să se înalțe palatul feeric al visului și al gândirii. Să călcăm în realitatea socială, privind însă spre cerul idealurilor eterne... Acum, când omul abia se ridică din turmele stăpânite, intelectualul – individualist prin fire – trebuie să individualizeze turma, ajutând-o să se dezrobească. Credincios menirii sale personale, independent în creațiunea sa originală, el să fie un premergător, spre zările unei lumi mai drepte, mai frumoase și mai bune. Să se unească fiecare cu fratele său într-un spirit de aproape și de pretutindeni! Unire: conștiință socială – dar și conștiință de specie! Unire: – voință creatoare! Unire: – lupta împotriva celor care dezumanizează Omul!”

□ Un articol cu aceeași temă se intitulează ***Datoria intelectualilor*** și este semnat de George Constant, care relevă situația intelectualilor în regimul anterior și îi îndeamnă la angajare politică. Ca și articolul lui Eugen Relgis, textul se înscrie în campania declanșată împotriva „turnului de fildeș”: „Intelectualul obișnuit să interpreteze faptele și să le dea coloratura originalității sale de gândire este primul agent care poate lucra efectiv pentru destrămarea regimurilor de opresiune. De aceea aceste regimuri, printr-o politică perfidă de tentațiuni materiale sau de prigoană fără limită au căutat totdeauna să intimideze pe cărturar sau să și-l apropie, cumpărându-l. Iar într-o țară ca a noastră, în care intelectualul a fost sistematic ținut într-o stare de perpetuu proletariat, tentația întinsă de regimurile interesate n-a întârziat să-și facă efectul. Mai ales că diversele categorii de intelectuali, în loc să se fi organizat din vreme pentru o rezistență eficace la încercările de dominare întreprinse de dictatură, au rămas laolaltă, complăcându-se într-o atitudine comodă de chiriași permanenți ai turnului de fildeș. [...] Această izolare a intelectualului trebuie să înceteze. Spiritul nou al vremii noastre pretinde ieșirea cărturarului în arenă, adeziunea sa la ideile în marș și intrarea lui în frontul unic de luptă împotriva întunericului social și moral în care se zbat masele largi ale poporului. Intelectualii trebuie să fie avangarda marilor reforme ce se anunță. Ei, care țin facla civilizației în mână, nu trebuie să trădeze clasele sociale din care au purces, ci așezându-se în fruntea lor, să le conducă la victoria pentru care de veacuri sângeră pe ogoare, în fabrici sau în mine. Aceasta e datoria cărturarului de azi și de mâine și cine nu o înțelege se situează voluntar în afara organismului social viu, făuritor de istorie nouă.”

• Articolul *Ofensiva lichelelor*, publicat în „Dreptatea”, sub semnătura lui N. Carandino, denunță cameleonismul presei „oportuniste” și îndeamnă la o atitudine echilibrată și dreaptă față de „vinovații trecutelor regimuri”: „Da, domnilor! Lichelele au trecut la ofensivă. În fel de fel de fițuici apărute la întâmplarea intereselor de tarabă, delatori fără nici un fel de calificare acuză pentru a-și masca propria lor vinovăție. Nimeni n-a auzit despre ei înainte. Funcționau în vreun cașcaval similiministerial, încasau chenzine pe la oficinele hitleriste, preamăreau războiul sfânt sau serveau drept cozi de topor stăpânilor de ocazie. Astăzi, îi vedem în postura lui Fouquier-Tinville: acuzatori publici fără prihană. Pentru noi care ani de-a rândul i-am urmărit, evenimentul nu constituie o prea mare surpriză. Îi așteptam în ceasul confuziei și nu ne-am mirat deloc identificându-le glasul printre cele mai stridente. Apașul de presă care odinioară strecura o notiță care să încaseze o mie de lei, operează de astă dată în stil direct și la tarif urcat. Sub amenințarea denunțului, o seamă de oameni de ispravă tremură și destui dintre ei plătesc. În așteptarea unor măsuri cât mai urgente pentru a pune frâu dezmățului, escrocii călimării încheie ultimele lor afaceri. Este vorba să-și facă rost de ceva gologani pentru timpurile grele care se apropie. Se merge într-adevăr spre o presă liberă, dar spre o presă demnă. Curajul se va manifesta sub garanția virtuții, iar talentul nu va fi pus în slujba instinctelor de rapt... Aceasta nu înseamnă însă că vinovații trecutelor regimuri să nu fie țintuiți la stâlpul infamiei, să nu fie pedepsiți. Presa într-adevăr democratică își va face, suntem convinși, datoria. Condeie tinere și viguroase se vor alătura celor verificate de ani, pentru a modifica atmosfera de trafic și de trădare în care atâtea mișelii au fost posibile. Dar se săvârșește în acest moment o treabă foarte puțin recomandabilă, în dauna cauzei care ne este tuturor scumpă. Se aruncă vini în mare parte imagine, asupra unor oameni care n-au ocupat nici un post de răspundere în stat, care n-au putut influența în mod valabil opinia, pentru a se distra în mod voit atenția de la autorii morali ai dezastrului. Cine citește cu atenție gazetele poate descoperi la ore felurite numele vreunui proaspăt trădător de țară care a avut ghinionul să discute cu domnul ziarist în contradictoriu la cafenea”. □ Oscar Lemnaru cere suprimarea revistelor *Vremea* și *Gândirea*: „Au mai rămas prea multe publicații din trecutul regim. «Vremea» și «Gândirea» nu mai au ce căuta astăzi când spiritul lor nu poate constitui decât o sfidare pentru tot ceea ce este conștiința dreptății și a demnității omenești. Tipografia *Vremea* ar putea folosi revistelor sau ziarelor democratice. Nu vrem din partea acelor care mai acum câțeva vreme și-au bătut joc de opinia publică decât o fărâmă de bun-simț!” □ La aceeași rubrică, „perna cu ace”, Oscar Lemnaru acuza prețurile speculative practicate de anticarii care profită de puținătatea cărților venite din străinătate și propune înființarea unor mari biblioteci publice pentru remedierea parțială a acestui neajuns. □ O notă nesemnată din același

număr, intitulată *Liviu Rebreanu a plecat la timp*, acuză devierile morale și politice ale romancierului: „De când autorul *Pădurii Spânzuraților* a încasat milioane de la casele de editură germane, iar în țară dispunea de destinul tuturor teatrelor și tuturor actorilor și actrițelor, a luat alurile unui adevărat dictator tâfnos și arogant cu cei mici sau neagreați de dânsul. Prea încrezător în forțele sale, nu admitea critici, acceptând numai elogii. De aceea avea un dispreț suveran pentru revistele de teatru, pentru directorii și pentru cronicarii lor dramatici. Prețuia numai pe acei cronicari dramatici care îl adulau și îi cântau în strună. În privința aceasta d-nii Ioan Marin Sadoveanu și Dem. Teodorescu ar putea să dea... prețioase amănunte. Moartea lui Liviu Rebreanu coincide cu schimbarea regimului. A plecat la vreme și pentru totdeauna. Dacă ar fi trăit, ar fi avut neplăceri și dezagremente: demiteri, demisii, înfierări și demascări.” Mai puțin demiterile și demisiile, Liviu Rebreanu nu a scăpat de celelate două „dezagremente”.

8 septembrie

• „România liberă” publică denunțul *Legionarii din presă*, semnat „Un patriot”. Fie că este autentică, fie că este o producție redacțională, scrisoarea exemplifică o strategie care va fi deseori folosită în anii următori: denunțul anonim, sesizarea venită din partea vreunui reprezentant al maselor populare. Reproducem, din aceste motive, textul integral al acestei „scrisori”: „*Am primit la redacție următoarea scrisoare și deoarece corespunde cu cele verificate și de noi, o publicăm: Considerând ca o datorie elementară a oricărui bun patriot denunțarea tuturor agenților provocatori și a tuturor oportuniștilor care altădată formau elementele avansate ale coloanei a 5-a hitleriste, vă aduc la cunoștință următoarele, rugând a cerceta exactitatea lor și a le aduce la cunoștință în coloanele ziarului dvs. 1. În ziarul «SEARA» au apărut două zile consecutiv, articole de demascare a unor teatraliști care au colaborat cu trecutele regimuri. Foarte bine s-a făcut deși lista este cât se poate de incompletă. Trebuie însă menționat că denunțatorul C. CRISTOBALD este una și aceeași persoană cu gazetarul stipendiat de nemți C. CRISTOBALD, autorul reportajelor ORORILE N.K.V.D.-ului și IADUL ROȘU DE LA SEVASTOPOL etc., același care și-a publicat în ziarele și revistele de acum doi ani fotografia sa cu piciorul peste sfârșăturile statuii lui Lenin din Sevastopol. De asemenea, numitul Cristobald, astăzi mare democrat și denunțator în coloanele ziarului SEARA, este una și aceeași persoană cu C. Cristobald, primul redactor al ziarului „Spectator”, proprietatea omului de încredere al lui Mișu Antonescu, fostul subdirector al Președinției Consiliului de Miniștri Titi Simionescu. În unire cu evreii S. Masler și M. Ereza, Cristobald și Titi Simionescu au făcut afaceri de milioane exploatând evreii cărora le pretindeau sume fabuloase pentru obținerea cărților de scutire de muncă. 2. Al. Cerna Rădulescu, directorul*

ziarului SEARA este una și aceeași persoană cu legionarul Al. Cerna Rădulescu, fost redactor la VIAȚA legionară. Pedepsa suferită pentru că ROMÂNIA VIITOARE a publicat o poezie împotriva lui Antonescu a avut-o nu în calitate de democrat, ci de legionar trădat de Antonescu. Să nu se confunde nuanțele și să se amintească de timpul în care numitul Al. Cerna Rădulescu făcea parte din garda legionară a lui Victor Medrea. De altfel, poezia pentru care Cerna Rădulescu se intitulează martir a fost tradusă de legionarul ERNEST VERZEA, astăzi redactor al ziarului VIAȚA, altă rușine tolerată de regimul actual. De altfel, administratorul delegat al ziarului VIAȚA și director al ziarului INFORMAȚIA nu este altul decât cunoscutul agitator antisemit MIHAI PANAITE, omul de încredere al legației germane, care prin agenții ei Gebauer, directorul agenției Europa Serviciu Special, și Welkish, opera în toată presa românească. Zincografia pe care numitul Mihai Panaite o posedă nefiind decât o fațadă – construită cu bani nemțești – pentru înlesnirea unor operațiuni propagandistice. Ca o dovadă în plus de legăturile pe care Mihai Panaite le are cu Legația Germană adaug că în redacția ziarului VIAȚA funcționează și azi agentul hitlerist ȘTEFAN MARINESCU despre care toată presa românească știe că primea de la legația germană 200.000 lei lunar. Rog cercetați toate cele de mai sus și dezvăluiți-le opiniei publice.”

● La rubrica „Perna cu ace”, deja consacrată de cotidianul „Dreptatea”, Oscar Lemnaru evocă figurile scriitorilor din *Cafeneaua de odinioară* (vezi **Anexa**), recomandă editurilor un volum al Luciei Demetrius (*Album de familie*), anunță apariția unui studiu despre Dostoievski (H. Yvonne Stahl) și cere *Epurația presei*. □ În același număr al „Dreptății” apare și nota demascatoare, nesemnată, *Agenții culturii naziste. Sub auspiciile lui Killinger, o serie de intelectuali români s-au oferit să cloroformeze națiunea* – cu trimitere la constituirea Asociației româno-germane, care avusese loc în 1942. Sunt citați, printre alții, Ion Pillat, Al. Tzigara Samurçaș, D. Caracostea, Liviu Rebreanu, Nichifor Crainic, Ion Petrovici, Ion Marin Sadoveanu, G. Murnu: „„Reamintim cititorilor cu memorie scurtă numele domnilor profesori universitari, înalți funcționari de Stat, miniștri, scriitori și ziariști, care după ocuparea germană s-au simțit în mod subit atrași de farmecul culturii prusace. La adăpostul acestei adeziuni, «intelectualii» au încercat modificarea opiniei publice în sens nazist. A fost nevoie de concursul «deșteptilor» pentru ca Ion al Marghioalei să-și lase oasele în Caucaz, iar Anghelache Pițigoi să moară pentru civilizație. Le cităm numele membrilor fondatori pentru ca țara să nu-i uite, când va fi vorba să se stabilească răspunderi: generalul Ion Antonescu (președinte de onoare), Manfred von Killinger, vice-președinte de onoare, Mihai A. Antonescu, zis Ică, zis Mișu (președinte activ), prof. V. Vâlcovici, prof. Alexandru Marcu, g-ral Gh. Dabija, prof. Ion I. Nistor, Titu Dragoș, Ovidiu

Vlădescu (aceștia doi erau ciracii lui Ică, zis Mișu Antonescu), dr. Alex. Vaida Voevod, prof. I. N. Fițescu, Ion Pillat, Alexandru Ottulescu, prof. Al. Tzigara Samurcaș, prof. D. Caracostea, Liviu Rebreanu, Nichifor Crainic, dr. Ion Stoia, Mihai Isbășescu, Al. Gregorian, Gh. Cornățeanu, comandor aviator Al. Demetrescu, Eugen Cristea, Vasile Ionescu-Lulu, Aurel Păcuraru, prof. Ion Petrovici, Ion Marin Sadoveanu, Benhardt Capiciuc. La prima ședință festivă de constituire a acestei odioase cârdășii antonesciană-nazistă, au luat parte pe lângă membrii fondatori și membrii obicinuiți. Deci, la această ședință, au fost prezenți: Prof. Mihai Antonescu, Ion Petrovici, Dumitru I. Popescu, Ion Marinescu, Killinger, Al. Ottulescu, I. C. Petrescu, Titu Dragoș, Al. Marcu, Al. Vaida-Voevod, Alexandru Constant, Nichifor Crainic, V. Vâlcovici, Sebastian Bornemisa, Al. Bădăuță, Napoleon Crețu, Pompiliu Voiculeț, Paul Sterian, Rădulescu-Motru, D. Caracostea, G. Murnu, Al. Tzigara-Samurcaș, V. Ciocâlțeu, Liviu Rebreanu, Ion Marin Sadoveanu, N. Cornățeanu, Sergiu Băcescu, Pan M. Vizirescu, Em. Bucuța, dr. D. Vasiliu, M. Eliescu, c-dor av. Al. Demetrescu, Vasile-Lulu Ionescu, N. Economu, P. Anca, S. Brădeanu, gen. Dabija, I. Nistor, D. Simonescu, Gh. Darie, M. Isbășescu. Primul festival al asociației româno-germane a avut loc în sala Teatrului Național (azi distrus de bombe nemților) cu ocazia zilei de 28 iulie 1942 în prezența d-nei Maria Mareșal Antonescu și a lui Mihai Antonescu, Killinger cu d-na și domnișoara, Renato Bova Scopa, Kijoschi Tsutsui, dr. Neubacher, Alfred Gerstenberg, dr. Spaech, Waldermar Miller etc. Programul serii a fost compus: Orchestra filarmonică, condusă de George Georgescu, a executat Imnul Regal Român și Imnul Național German, uvertura «Leonora» de Beethoven și «Rapsodia Română» n-rul I de George Enescu. Actorii Teatrului Național au interpretat apoi «Faust» de Goethe (tabloul din actul III), iar încheierea festivalului s-a făcut cu «Maestrii cântăreți din Nürnberg» în interpretarea artiștilor de la Opera Română sub conducerea muzicală a lui Ionel Perlea. [...]”. Ziarul promite că va reveni într-unul dintre numerele următoare „cu amănunte senzaționale demascând și pe ceilalți membri care s-au înscris în «asociație» mai târziu, reproducându-le chiar și discursurile.”

9 septembrie

• „Libertatea” publică două articole pe teme similare (implicarea scriitorilor, „turnul de fildeș” etc.). Primul, nesemnat, are titlul *Literatura de mâine* și sugerează direcționarea creației în perioada următoare: „Un subiect pentru care se va vărsa multă cerneală și se vor aprinde multe discuții. E de așteptat, asta, după o perioadă de câțiva ani, în care literatura românească a vegetat, scriitorii au stat cu brațele încrucișate – și mai stau – nemanifestându-și opinia lor, care trebuia să fie aceea a poporului, pentru libertate și democrație și împotriva opresorilor. Aceștia, prin pasivitatea lor, au renunțat la misiunea

lor de a fi – și nu de la ei vom aștepta literatura, care să fie expresia zbuciumului colectivității românești de 15 ani încoace. [...] Așteptăm, cu încredere, pe romancierii de mâine, a căror viață s-a legat în zbucium cu a noastră, și în a căror operă să întrezărim nu numai suferințele și durerile celor asupra cărora a apăsât mai mult pumnul destinului, ci și lumina unor zori de înfrățire, de omenie și de justiție.”; cel de al doilea, sub semnătura lui Ștefan Tita, se referă la *Sinistrații „Turnului de fildeș”*: „[...] «Turnul de fildeș» a rămas refugiul anacronic al esteților intransigenți. Dumnealor chiar dacă au deschis din când în când o fereastră să vadă ce se mai petrece în lume, au închis-o cu grabă înapoi temându-se ca nu cumva freamătul furtunii sau biruința luminii să tulbure estetica interioară a «turnului». Dumnealor se preocupă de formule savante, de realizări superioare zăvorâte înțelesului mulțimii. Ei nu coboară pe stradă, pe ulițe, pe bulevarde sau drumuri desfundate de țară să prindă cu antenele deosebite ale artistului clocotul înnoitor al sufletului colectiv. Dumnealor, atunci când au tunat bombe și explozii s-au ținut deoparte spre a fi în imediata vecinătate a adăpostului sau și-au «dispersat», cum se spune, pielea în «promiscuitatea» unui cătun care oferea garanții de securitate antiaeriană. Câte n-au avut de îndurat sărmanii acolo, între țărani noduroși, muncitori transpirați și mahalagii iscoditori. Acum s-au grăbit să se înapoize în «Turnul de fildeș». Dar vai, «imobilul» este grav avariat, e nelocuibil, e supus dărâmării... Pilda esteților din turnul de fildeș este concludentă. Mai pot încăpea în sufletul unui artist care a fost sugrumat atâta vreme șovăieli? Ce rost mai au rezervele, așteptările, ezitățile? Mai poate cineva să cumpănească acum când pornirile naturale ale fiecăruia sunt descătușate? Nu trebuie dezlegată ideea, atitudinea sufletească de faptă. «Simpatizanții» trebuie să porceadă la acțiune. Să vină acolo unde pot fi autentici profeți și idoli. Artistul, oricine ar fi și orice ar fi, trebuie să fie prezent în această neîntâlnită încă actualitate și să se înobileze din aspirațiile ei.”

● Articolul *Fratele Nichifor*, publicat fără semnătură în „Dreptatea”, se înscrie în seria „demascărilor-portret” violente, numeroase în presa perioadei următoare: „[...] Directorul «Gândirii» are cinstea de a figura printre principalii autori morali ai dezastrului în care ne zbatem. De la războiul celălalt și până la acesta pe care-l trăim, d-sa n-a pregetat să ne lumineze în ale duhului. Democrația n-a avut dușman mai neîmpăcat și teoria ierarhiilor naturale susținător mai aprig decât pe fiul lui Dobre Căldăraru, din comuna Bulbucata, satul Găunosul, județul Vlașca, fiu care după cum vedeți și-a trădat neamul și pământul ca să slujească pe boieri la București. [...] Revista pe care o patrona a trăit din subvenții și din subsidii, adăpostind, alături de o literatură uneori onorabilă, teorii sociale și atitudini politice dintre cele mai subversive. A reușit astfel falsul teolog să arunce un discredit asupra a tot ceea ce nu purta marca teoriilor rasiste și tracomane, asupra oricăror

preocupări menite să deschidă ochii cititorului la probleme ale vieții sociale. [...] N-a fost moment delicat în viața politică și militară a Reichului din ultimii ani în care d. Nichifor Crainic să nu iasă pe primul plan pentru a-și spune cuvântul și pentru a contribui la «victoria finală». [...]». □ La rubrica „Perna cu ace”, Oscar Lemnaru face considerații „lirice” despre stil, cere epurarea presei, acuză inactivitatea scriitorilor și a editurilor și îl elogiază pe Al. Rosetti, acuzând persecuțiile la care este supus și pledând pentru revenirea acestuia în funcția de director al „Fundațiilor Regale”. Interesant este subtitlul *Ce au făcut?*, formulă care, într-o alcătuire similară, a făcut carieră și după 1990 și prin care Oscar Lemnaru crede că „Organizațiile de presă ar trebui să revizuiască situația membrilor lor, cărora să le ceară un «curriculum vitae» pentru a se vedea deslușit ce au făcut, unde și cum au activat, ce au gândit și cum s-au manifestat purtătorii condeiului în anii de întuneric, pe care l-am trăit cu toții”. □ În același număr, N. Carandino semnează articolul *Problemele presei de astăzi*, în care critică încetineala procesului de epurare a instituțiilor mediatice, cerând, totodată, suprimarea publicațiilor colaboraționiste și stoparea apariției altora noi.

10 septembrie

- Apare „Voința Transilvaniei”, subintitulat „Săptămânal de atitudine națională”, la București. La rubrica intitulată „Cultura”, devenită de la nr. 10/1944 „Literatură, artă, cultură”, vor colabora M. Beniuc, Tudor Arghezi și alții.
- În „România liberă”, articolul *Bombele cu explozie întârziată: cărțile*, semnat C. Ispir, pune problema eliminării cărților „dăunătoare”: „[...] Dar sunt alți librari, care, din cine știe ce nepăsare, păstrează în rafturi cărți fasciste: otravă fabricată în laboratoarele de propagandă nazi-fasciste. Ele sunt bombe cu explozie întârziată, cum le-am denumit. Și nu sunt inofensive. Trebuie să dispară ca să nu mai reprezinte pericol. [...] *Revoluția* de (Dinu) Nicodin este un pamflet împotriva revoluției franceze. Cele mai nobile figuri ale revoluției franceze sunt cu știință micșorate, împrășcate cu noroi. Cum fragmente din carte s-au tipărit în ziarul legionar «Cuvântul», își poate închipui oricine că literatura lui Dinu Nicodin care vrea să persifleze marea revoluție franceză, ce reprezintă o etapă în lupta de emancipare a umanității, era și un atac împotriva forțelor comprimate de dictatura antonesciană. Căci, trebuie să se știe că cele două volume groase *Revoluția* au apărut în Editura «Socec» în 1942, anul deportărilor în Transnistria și al jertfirii tineretului țărănesc român pentru războiul de jaf și cotropire al lui Hitler. Nu uităm că, în anul când teroarea – nazi-antonesciană – atinsese un punct culminant, un estet scriitor român, din turnul său de fildeș, a scuipat peste oameni și o epocă scumpă tuturor popoarelor iubitoare de libertate. Această carte trebuie deci să dispară. [...] Poporul român are nevoie de cărți scrise pentru

adâncirea și consolidarea libertății sale, nu de cărțile ce au pregătit atmosfera de furtună, cotropire și subjugare nazisto-legionaro-antonesciană.”

● Mircea Damian semnează, în „Fapta”, pamfletul „demascator” *Despre slugi*, referindu-se la Nichifor Crainic în perspectiva epurărilor: „[...] Dar vreau să spun vreo două vorbe despre Nichifor Crainic, nu în calitatea lui de om, căci nu este om: ci în calitatea lui de trădător și de slugă a nemților și a oricui putea să-i făgăduiască un profit de orice fel. [...] Nici român, nici țigan, nici bulgar, ci cu altoi din toate, Nichifor Crainic nu are nici patrie pentru care să se jertfească și să moară, nici caracter, nici pe cineva în care să creadă, fie drac sau Dumnezeu. [...] Este sigur că Nichifor Crainic își va primi pedeapsa [...] pentru slugărnicia pe care a arătat-o față de nemți și pentru actul de înaltă trădare ce l-a săvârșit față de țara lui.”

11 septembrie

● Continuând campania pamfletară inițiată în numărul anterior, Mircea Damian publică în „Fapta” articolul *Văduva abuzivă*, la adresa Veturiei Goga □ În aceeași ediție a ziarului, Dimitrie Stelaru evocă, în articolul *Eu și strada*, diferitele sale peripeții publicistice din anii regimului Antonescu.

12 septembrie

● Este semnată, la Moscova, Convenția de armistițiu care declară România o țară înfrântă în război.

● Apare la Timișoara (până la 31 decembrie 1945) „Luptătorul bănățean”, subintitulat „Organul Regionalei Banat a Partidului Comunist din România”. Printre colaboratori: Victor Kernbach (traduce din Ilya Ehrenburg), Emil Manu (din Balázs Bela), E. Jebeleanu (din Louis Aragon).

13 septembrie

● În „Dreptatea”, Sergiu Dan semnează articolul *La ordinea zilei. Despre libertate*, care dezbate situația presei în democrație, făcând deosebirea între opinia publică și opinia reprezentând interesele unei categorii sociale sau economice: „Democrația care a plătit scump toate experiențele ei, va trebui să revizuiască din rădăcini și această libertate a exprimării gândului. Presa trebuie să fie slobodă să-și exprime opiniile, se-nțelege. Dar: ale cui opinii? Ziarul este o întreprindere comercială. Gazeta scoasă cu banii unui trust de conserve va exprima deci, nemijlocit, opiniile politice ale fabricantilor de conserve. O altă gazetă va ieși, din inițiativa unui comerciant de coloniale și delicatese. Nimeni nu va pretinde ca în paginile ei să se oglindească frământările mulțimii laborioase. Aceste gazete scoase de trusturi, monopoluri, Bănci etc. reprezintă așa-zisa opinie publică, deși, în realitate, rolul lor e să apere interesele patronilor adevărați, ceea ce de altminteri au făcut și continuă să facă. O bancă deci, concentrând mari puteri financiare,

poate, cu ajutorul Presei, să concentreze și o putere politică, folosind-o pentru scopuri potrivnice națiunii, deținătoare de drept a puterilor politice”.

• Ion Caraion este semnatarul pamfletului *Gorila*, apărut în „Fapta”, referitor la colaboraționismul lui Liviu Rebreanu. În scurtă vreme, însuși autorul acestui pamflet va fi ținta unor denunțuri de presă similare: „[...] Liviu Rebreanu avea în memorie miile de revoluționari transilvăneni, peste mormintele cărora călcau acum cizmele hitleriste și trosneau bicele grofilor unguri. Și cu toate astea a trădat. În loc să moară lângă Apostol Bologa, a murit lângă Killinger.” (vezi **Anexa**) □ În același număr al „Faptei”, la rubrica „Marginalii” (nesemnat) este supus unei critici severe „caietul lunar de literatură” *Meridian* (apărut la Craiova), sugerându-se îndepărtarea colaboratorilor Emil Botta, Horia Lovinescu, Petre Pandrea ș.a.

14 septembrie

• Despre evenimentele în derulare din breasla scriitorilor, „Democratul” publică materialul *Adunare generală extraordinară la Societatea Scriitorilor Români*, semnat bn. c.:

„La biroul Societății Scriitorilor Români s-a depus următoarea întâmpinare, semnată de 30 membri, prin care se cere convocarea unei adunări generale extraordinare, în vederea alegerii unui nou comitet.

«Domnule secretar general,

Întrucât comitetul Societății Scriitorilor Români a fost descompletat prin plecarea în străinătate a președintelui ei, precum și din alte cauze care, făcând imposibilă rămânerea în comitet a unora din membrii ei, impun alegerea unui alt comitet; întrucât, pe de altă parte, comitetul rămas nu s-a sesizat el însuși de situația sa morală și juridică, spre a convoca o adunare generală extraordinară; – în conformitate cu prevederile statutare, subsemnații membri cerem convocarea urgentă, în prima și a doua duminică curentă, a unei adunări generale extraordinare, chemată să ia în considerare măsurile cerute de împrejurări și să-și aleagă un nou comitet. E de la sine înțeles ca la această adunare să fie convocați și membrii S.S.R.-ului îndepărtați în trecut prin aplicarea măsurilor rasiale și reintrați de drept în societate ca urmare a abrogării acestor măsuri.

Ordinea de zi ar comporta așadar:

chestiuni de ordin principal asupra structurii societății,

chestiuni diverse,

alegerea unui nou comitet

Cu colegiale sentimente,

(ss) C. Ardeleanu, Vlaicu Bârna, Demostene Botez, Radu Boureanu, Emamoil Bucuța, Gh. Cardaș, Al. Cazaban, Șerban Cioculescu, P. Comarnescu, M. Cruceanu, Mircea Damian, L. Dauș, Victor Eftimiu, C. Fântâneru, Al. Iacobescu, E. Jebeleanu, B. Jordan, A. Mândru, Camil

Petrescu, Cezar Petrescu, Maura Prigor, Neagu Rădulescu, M. Ralea, Vintilă Russu Șirianu, M. Samarineanu, Zaharia Stancu, Vladimir Streinu, G. Talaz, T. Vianu, G. M. Vlădescu.»

Adunarea generală extraordinară va avea loc duminică 17 septembrie, iar dacă nu se va întruni majoritatea absolută a membrilor, se va ține duminică următoare, 24 septembrie, cu orice număr de membri.

Declarațiile d-lui Prof. Șerban Cioculescu

În legătură cu această convocare, d. profesor Șerban Cioculescu, animatorul curentului de epurăție a Societății Scriitorilor Români, ne-a făcut următoarele declarații:

– «Președintele acestei asociații a săvârșit exces de zel.

Actualmente este plecat din țară, probabil în Portugalia. Dar chiar în împrejurarea că nu s-ar fi refugiat, situația sa morală n-ar mai fi fost inutilă; activase în asociația româno-germană.

Vizitase în numele scriitorilor români – fără autorizația prealabilă a acestora – pe Poglawnic și pe Tisso.

În Germania – ca și în alte părți – angajase Țara și pe toți scriitorii.

Alți membrii din comitet au avut de asemenea atitudine pro-nazistă și fascistă.

Ulterior, se va proceda la o epurare și la organizarea pe alte baze a Societății Scriitorilor Români, poate pe teme sindicaliste.»”

● Articolul ***Cultura***, publicat de Ion Pas în „Libertatea“, incriminează atitudinea fascisto-hitleristă față de cultură: „«Când aud de cultură, îmi vine să trag cu revolverul» exclamase cândva, cu sinceritate-i brutală, vicepreședintele Reichului nazist, excelența sa d. asasin Goering. Prilej pentru a-și traduce gândul în faptă n-a avut însă, fiindcă în Germania – altădată a lui Goethe, Schiller, Lessing și a unei legiuni de gânditori – cultura a încetat în ultimii zece ani să mai fie o expresie și o realitate. Revine dictaturilor fascisto-hitleriste tristul merit de-a fi izbutit să tragă o cortină de fier peste tot ce însemna o aspirație spre diferențierea omului de gorilă și de a fi căsăpit cu securea sau transformat în scrum opere care constituiau tezaurul cel mai de preț al bibliotecilor alcătuite cu trudă în decurs de veacuri. Când, în urmă cu zece ani, nazismul cucerea, prin mijloace banditești, puterea, bolta albastră a cerului a fost învăpăiată zile și nopți în șir de flăcările care mistuiau milioane de opere smulse din universități și din locuințele particulare, fiindcă aceste opere serveau ideea de frumos, adevăr și dreptate. Spectacolul a fost formidabil prin monstruozitatea lui: cărți aruncate cu grămada în foc, iar în jurul focului dansând, cântând, răcnind frenetic partizanii lui Hitler, în majoritatea lor tineri intoxicați de ură, instruiți la perfecție în mânuirea pistolului și a bastonului cu care, în prealabil, spărseseră capetele profesorilor lor. [...] Puteri ale întunericului, regimurile fascisto-hitleriste nu puteau suferi – asemeni liliecilor – razele de lumină

care puteau să răzbată din biblioteca grea a savantului și aceea modestă a omului mărunț. [...] Grav și foarte grav e că, în acest scop, ele au trunchiat și falsificat texte vechi, consacrate, și că au corupt, prin amenințări sau ademeniri, caractere. Gânditori și artiști care altfel se impuseseră conștiinței țării sau universului au trecut în slujba inamicilor, renegându-și credințele vechi, afișând altele, dând girul lor unor guvernări care au zvârlit progresul cu un veac înapoi și au însemnat cea mai cruntă calamitate, culminată prin războiul cel mai rușinos și mai greu, cunoscut de istorie.”

- Liviu Bratoloveanu publică în „Fapta” articolul *Împotriva livrescului*, în care echivalează termenul cu o serie „de noțiuni «tehnice», destinate numai unei categorii restrânse de inițiați, cum ar fi de pildă «trăirismul» sau «misticismul» sau «spațiul mioritic»”, opunându-i „o concepție nouă despre artă, aceea a omului liber, însetat de dreptate, de adevăr, de cunoaștere”. □ În același număr, Dimitrie Stelaru publică poezia *Omul nou*.

- În „Dreptatea” apare *Imn pentru sfârșit de veac*, de Virgil Gheorghiu, poem despre mase, și pentru mase, anunțând ziua „poporului umilit și flămând”, când „Lacătele bogăției vor sări în aer”, iar „biciul ca o năpârcă va mușca din stăpâni”. □ În textul nesemnat *La stâlpul infamiei*, se vorbește din nou despre epurarea presei și a editurilor, idee obsedantă a momentului. □ Alt text fără semnătură, *Cazul „Ecoului”*, cere suspendarea ziarului pentru că „a pactizat cu dușmanul”. □ În același număr, Oscar Lemnaru jubilează la dispariția „generației în pulbere”, „generația extremiștilor care au crezut, în urmă cu un deceniu, că își vor impune părerile, judecata lor politică, preferințele lor în domeniul vieții intelectuale? Nume cu faimă odinioară sunt acoperite de molozul pustiirilor de acum. Opiniile lor, foarte la modă în urmă cu câțiva ani, sunt în sfârșit depășite de câteva fapte răsunătoare prin care realitatea și-a luat sarcina să le dezmință la momentul oportun. Acum, mai bine decât totdeauna, se poate vorbi despre aceea «generație în pulbere». Altădată însăși agresiva lor existență fizică era protestatară iar astăzi toate gândurile lor, risipite chiar, au dispărut. Este singurul cortegiu funebru, cortegiul acestor idei defuncte care lasă în urmă veselie și ușurare”.

15 septembrie

- Liviu Rebreanu este omagiat la Academia Română, al cărei președinte, prof. D. Gusti, rostește discursul *Romancierul genial al țărănimii române*, care va fi publicat în „Voința Transilvaniei” din 8 octombrie. Indiferentă la curentul de opinie potrivit scriitorului, instituția înțelege să aibă o atitudine neinfluențată politic. (vezi fragmente în *Anexă*).

- Apare cotidianul „Tribuna poporului”, publicație de atitudine democratică, cu pagină de cultură și artă. Director: G. Călinescu. Într-o notă din pagina întâi se menționează că: „«Tribuna poporului» și-a ales drept dată a apariției clipa simbolică a semnării armistițiului între România și Națiunile Unite, act

care schimbă o veche prietenie, manifestată liber și spontan la 23 August 1944, într-o colaborare care așează România în rândul țărilor iubitoare de libertate și progres. În clipa aceasta, România pornește alături de popoarele care luptă pentru câștigarea păcii și își consacră toate forțele pentru zdrobirea ultimelor rămășițe hitleriste.” În pagina intitulată „Cultura și arta poporului“ publică: Magda Isanos, Eusebiu Camilar, Șerban Cioculescu (cronica literară), Silvian Iosifescu (cronica teatrală), M. R. Paraschivescu (cronica plastică), Al. Piru, Perpessicius, Al. Ciorănescu, Mihnea Gheorghiu etc. □ Articolul *Blocul Național Democratic*, semnat G. Ivașcu și situat pe prima pagină, reflectă orientarea de stânga a autorului.

- Un anunț despre adunarea generală extraordinară de la Societatea Scriitorilor Români, convocată pentru data de 17 septembrie, apare în „*Timpul*”, care reproduce și întâmpinarea referitoare la această convocare, semnată de treizeci de scriitori: „Adunarea generală extraordinară va avea loc duminică 17 septembrie, iar dacă nu se va întocmi majoritatea absolută a membrilor se va ține duminica viitoare, 24 septembrie, cu orice număr de membri”. (vezi și „*Democratul*” din 14 septembrie).

- În „*Fapta*”, Ion Caraion semnează articolul *Se-ngroapă o lume... sau Panegiric la moartea lui Ionel Teodoreanu*, în care critică lirismul edulcorat al prozei acestuia, acuzând ignorarea elementului social. „De la un capăt la altul al operei sale, Ionel Teodoreanu a risipit c-un dispreț de campion pagini, capitole, kilograme și kilometri de metafore, de tot felul de metafore, cu zarzări, cu păpuși, cu bomboane, cu stele, cu brotăcei, cu viori, cu instrumente acustice, cu dulceață de zmeură, cu miros de fân, cu veverițe, cu trenuri, cu mingi [...] În cărțile lui Ionel Teodoreanu oamenii nu rabdă de foame, nu-și adună cârpele în jurul trupului zgâlțâit de ger, nu se bat, nu fac revoluții, nu se omoară pentru a-și crește copii. În cărțile lui Ionel Teodoreanu nu sunt țărani care să se îmbolnăvească de pelagră, de sifilis și de tuberculoză, nici muncitori plini de păcură, nici femei disperate de mizerie. [...] și întorcându-ne la Liviu Rebreanu, la romancierul de pian și ciocolată al școlăriștelor din pension, să nu ignorăm faptul că de la Tudor Ceaur Alcaz la *Gorila* lui Rebreanu nu-i decât un pas. Parcă scriitorii naziști, purtați prin țară de domniile gazetari ai regimului lichidat, nu primeau felicitări și de la romancierul ieșean? Și parcă nu vizita același romancier Slovacia de sub «protectoratul» hitlerist?”

- La rubrica „Perna cu ace”, din „*Dreptatea*”, Oscar Lemnaru face considerații despre arta polemicii („*Morală și talent*”), cere „*Controlul publicațiilor*”, „chiar în numele libertății” și deplânge absența cărților străine din librării. Notația despre morală și talent, vizează atât strategiile polemicii cât și probitatea morală și responsabilitatea polemistului, mai ales în chestiunea epurărilor: „Un polemist adevărat trebuie să nu rămână descoperit niciodată, pentru că altfel în chiar conținutul atacului său rezidă posibilitatea

de a fi înfrânt. Așadar, combatantul înarmat cu o pană va trebui să unească talentul cu o onestitate ireproșabilă. Condiția, se vede foarte lămurit, este extrem de dificilă și de aceea cazurile în care e satisfăcută sunt rarissime. Temperamentul, iscusința, spontaneitatea, spiritul, inteligența, toate sunt pulverizate, în clipa în care cel ce le folosește apare într-o cenușie lumină morală și, dimpotrivă, omul de atitudine, de curaj și de consecvență izbutește să se facă ascultat chiar dacă nu cunoaște și deci nu aplică regulile complicate ale jocului polemic. Într-o cetate condusă de înțelepți pamfletarul cel mai viguros ar fi acela care, prin pilda vieții sale, ar avea autoritatea morală de a învedera lucrurile și întâmplările criticabile. Spiritul talentat dar lipsit de acest etic centru de greutate ar dispărea așa cum se șterg umbrele la ivirea zorilor. Din toate acestea se vede foarte deslușit că meseria de gazetar este legată de grele obstacole, pe care nu oricine se poate încumeta a le trece. Așadar, când vorbim despre epurația presei nu putem avea în vedere numai virtuțile proprii scrisului artistic sau ale aceluia care are putere de penetrație ci, mai mult, trebuie să ne gândim neconținut la buna credința a aceluia pe care opinia publică l-a investit cu titlul de învățător al mulțimilor”.

16 septembrie

- Apare „Desrobirea”, care continuă până în 13 noiembrie 1944. Articolul program din primul număr al publicației, intitulat *Chemarea către țară a Partidului Socialist Țărănesc*, este semnat de „Prof. M. Ralea” și indică plierea pe o politică a dreptății sociale: „Am militat cultural și politic în rândurile tineretului universitar, spre a forma în mijlocul studențimii o altă atmosferă și o altă orientare ideologică. Astăzi, izbăvirea mult așteptată a sosit. Misiunea noastră imediată, însă, ne incumbă alte griji și alte sarcini. Țara trebuie curățită de molima hitleristă, trebuie încheiate alianțe cu națiunile unite, Ardealul trebuie recucerit, libertatea și dreptatea socială realizate. Iată țelul de înfăptuire într-un viitor ce-l credem apropiat. Strâns uniți în mănunchiul promițător de generoase nădejdi al «Grupului Patriotic Antihitlerist» împreună cu Partidul Comunist, cu «Uniunea Patriotică», cu «Frontul Plugarilor» și Partidul Social-Democrat, vom lupta până la izbânda finală”.

- „Libertatea” publică, sub semnătura lui Ion Gruia, articolul „*Omul nou*”, în care este vorba de etică dar și de o tematică și o tipologie care se vor impune în literatura realismului socialist: „Toate încercările și toate întâmplările prin care am trecut au plămădit în colectivul uman pasta acestui OM care, în orice caz, este *omul de mâine*. Și nu unul, doar *un singur om*, ci o serie întreagă a societății noastre – așa cum se va cristaliza aceasta după marile răsturnări economice și sociale ale anului 1944 într-o nouă și originală expresie de viață.”

● Oscar Lemnaru scrie, în „Dreptatea”, la rubrica „Perna cu ace”, despre literatură și „marea revoluție socială”, despre alegerile de la S.S.R. și necesitatea epurării acesteia: „Este foarte important să se știe dacă un purtător de condei, de la cel mai modest și până la cel mai de talent, este sau nu un om ale cărui convingeri sunt drepte sau nedrepte. Opera de artă poate și ea să colaboreze la marile idealuri sau la cele mai teribile dezastre. [...] Ar fi foarte bine să se facă și cu această instituție o epurație, care să fie garanția securității noastre spirituale.” □ Tot la rubrica „Perna cu ace”, O. Lemnaru salută intenția lui Victor Eftimiu de a candida la conducerea Societății Scriitorilor: „Aflăm cu mare satisfacție că maestrul V. Eftimiu, actualul director General al Teatrelor, va candida la președinția Societății Scriitorilor Români. Socotim că este singurul om pe care mai ales împrejurările de azi îl cer la conducerea acestui for suprem al culturii și intelectualității românești. Omul acesta cunoaște mai bine decât oricine condițiile vitrege ale scrisului la noi, misiunea scriitorului în lume și puterea unei cărți. V. Eftimiu poate îndeplini lozincă vremurilor noi și poate desfășura o extraordinară energie pentru soarta scrisului românesc, tratat cu toată nepăsarea până astăzi. Însemnăm aceste rânduri, fiind încredințați că d. V. Eftimiu este mai presus de interesul oricărui fel de propagandă”. □ Cât despre literatură, în articolul **După război**, titularul rubricii „Perna cu ace” îi prevede un viitor nou, determinat de „marea revoluție socială” care se produce: „Nici literatura, oricât ar fi de preocupată de ficțiune, nu constituie un domeniu pe care marea revoluție socială să nu-l atingă. Sfârșitul acestui conflict uriaș, conflict care s-a născut nu din interese teritoriale ci pentru pricini fundamentale în destinul umanității, va schimba în așa fel toată orientarea spirituală a lumii, încât însăși periferia preocupărilor omenești se va clinti din loc. Nimic din ceea ce a fost nu va mai rămâne intact. Știința va fi chemată nu atât să răspundă unor curiozități gratuite, ci să sprijine pe muritor în lupta sa cu condițiile vieții; arta părăsind ținuturile ei înghețate va coborî pe scoarța pământului în interiorul căruia mai clocotește încă lava; literatura își va desăvârși plâsmuirile la lumina acestei flăcări uriașe, care se numește al doilea război mondial iar filosofia, ea însăși abandonând regiunile încremenite ale abstracțiunii, va căpăta misiunea de a învăța mulțimile cunoașterea realității, a unei realități de care cea mai încântătoare reverie metafizică nu te poate scăpa”. □ În același număr al ziarului, apare o notă neșemnată care, sub titlul ***La stâlpul infamiei***, invocă exemplul Franței pentru a susține necesitatea epurărilor la noi, preocupare constantă a publicistilor de la „Dreptatea”: „În ce ne privește, credem cu hotărâre că pilda franceză va fi urmată de toate acele țări care au avut de suferit de pe urma trădătorilor. Găsești adeseori la rubrica «micii publicități» femei care se oferă «la toate». Nu e nou nici cazul ziariștilor buni la orice. La ordinea zilei fiind camuflarea în grabă a întreprinderilor care au actul de naștere

semnat de Goebbels și de d-rul Schmidt, gazetarii care n-au gândit exclusiv nemțește, sunt foarte căutați.

Numai că mulțimile cetitoare se arată nedumerite de aceste avatari destinate să rătăcească și să creeze confuzii păgubitoare”.

● **Articolul *Prietenia cu U. R. S. S. Pe marginea declarațiilor d-lui ministru Pătrășcanu***, publicat de Ion Caraion în „Fapta”, este pentru poet un prilej de a-și exprima adeziunea la noua orientare politică: „interesele cele mai vii ale statului nostru și realizarea lor se leagă de prietenia cu U. R. S. S.”

17 septembrie

● ***Adunarea generală extraordinară a S.S.R.*** în vederea alegerii unui nou președinte în locul lui N. I. Herescu eșuează din lipsă de cvorum.

● În „Libertatea”, Av. Cristian Sârbu publică articolul ***Intelectuali! Strigați prezent***, în care susține ideea ieșirii intelectualului din esec, implicării lui în prefacerile social-politice și necesitatea epurărilor. Pentru a fi mai convingător, articlerul evocă mișcarea pașoptisă, înfăptuită de cărturari: „Nu cred că «rezerva» intelectualilor de a se alipi în jurul celor ce azi revendică principii democratice, se datorește lipsei lor de adaptare la «revoluție». Și nu cred pentru că tocmai la noi, toate revoluțiile au fost pregătite, duse și întreținute numai de intelectuali. Pașoptismul – această splendidă efort de a rupe cu mentalitatea unui trecut și a însămânța marile idei de libertate din Apus – se datorește numai lor, și tot numai lor, marile acte de unitate națională, care ne-au pus în rândul unor națiuni apreciate”.

● Oscar Lemnaru consemnează în „Dreptatea” ***Declarațiile d-lui Victor Eftimiu*** privind reformele din teatru, drepturile scriitorilor și traducătorilor. Această acțiune publicistică face parte din campania ziarului de susținere a lui Victor Eftimiu la funcția de președinte al Societății Scriitorilor Români. (vezi Anexa)

● ***Despre arta modernă*** este titlul unui articol apărut în „Tribuna poporului”, sub semnătura lui M[ac]. Constantinescu, care, pornind de la refuzul „turnului de fildeș” și al artei pentru artă, susține apropierea creației de viața cotidiană. Curios, modelul invocat este cel american: „Când spre sfârșitul secolului 19 și mai ales la începutul celui de al 20-lea, societatea europeană începe să dea semne de îmbătrânire atât prin crizele din ce în ce mai dese ale economiei sale, cât și prin neputința de a face față noilor condiții social-politice [...] arta, corolar al clasei dominante, după ce exprimase efluviiile burgheziei revoluționare și adolescente, și apoi sentimentul robust al împlinirii, în epoca de înflorire a capitalismului industrial, începe să reflecte oboseala și îmbătrânirea prin înălțarea turnului de fildeș cu câteva etaje. [...] Arta americană este mai aproape de viață prin însăși natura societății și economiei yankee, unde nu există definitivări de valori, unde mașina ocupă un loc de frunte în viața omului, unde în conștiința fiecărui individ se

reflectă încă asprimea vieții de pionierat, a unui «struggle for life» al liberei concurențe capitaliste. Ne va fi iertat un scurt popas în arta Americii contemporane care, după toate probabilitățile, e cea mai aproape de ceea ce trebuie să fie arta în ziua de azi. Acolo unde oamenii nu au timp de dulcegării și de meditații filosofico-metafizice, pentru că realitățile se fac mai dur simțite, arta modernă apare pentru prima oară ca o înțelegere gravă a problemelor vieții, așa cum este ea, simplă, fără accidente artificiale: versul lui Langston Hughes sau drama lui Thornton Wilder. Și mai ales muzica de jazz care ilustrează starea omului asurzit de clacsoane și sirene, amețit de vârtejul vitezelor suprapuse.” □ În același număr al „Tribunei poporului”, în textul intitulat *În loc de corespondență*, Miron R. Paraschivescu vorbește de libertate, despre angajarea și răspunderea pe care le solicită vremurile noi: „Dar fiindcă suntem la începutul unui drum nou, care e determinat de o nouă epocă ce se deschide în istoria României noastre și a lumii întregi, socotim necesar să reamintim colaboratorilor și corespondenților noștri, ceea ce am mai spus și altădată, după 23 August 1944: că drumurile care ni se deschid sunt acelea ale unei libertăți totale și tocmai de aceea ele ne angajează pe toți la o răspundere totală”. □ G. Călinescu publică în aceeași ediție articolul *Factorul simpatetic*, în care pledează pentru aprecierea marilor scriitori și compozitori ruși, justificând-o prin „factorul simpatetic” pe care s-ar întemeia relația românilor cu poporul sovietic.

18 septembrie

• În „Dreptatea”, la rubrica „Perna cu ace”, Oscar Lemnaru ironizează „șomajul” criticii literare: „Criticii literari șomează. Ei sunt ca o plantă parazitară care-și încolăcește diafanele brațe în jurul unei flori adevărate. Războiul însă, acest grădinar nemilos, a tăiat din rădăcină toate florile, ba a spart și ferestrele caselor unde se ridicau artificial specii neobișnuite de flori. Romancierii, poeții, artiștii, dramaturgii au hibernat, așa încât criticii mor de foame. Vedeți prin urmare că dacă natura sau accidentul își ia sarcina să desființeze pe scriitor, criticul tot neîmpăcat rămâne. Criticul spune: «Să moară scriitorul dar ucis de mâna mea».”; În cadrul aceleiași rubrici, sunt îndemnați la un serios examen de conștiință „oamenii trecutului regim” și se cere numirea unor „oameni de merit” la misiunile culturale din străinătate. □ În același număr al ziarului Sergiu Dan publică *La ordinea zilei – Vigilență*, în care demască tipologia nazistului, ca exponent al unei mentalități nocive: „În afară de naziștii declarați și recunoscuți ca atare, dincolo de partenerul propriu-zis al trădării, există oameni care, fără a purta stigmatul hitlerist, dovedesc în toate manifestările lor o mentalitate fascistă. Uneori, acești contaminați nu prezintă încă toate simptomele boalei, dar virusul hitlerist își desăvârșește incubația în vreme ce pacientul pare teafăr, ba chiar democrat. Nu e vorba de cazuri izolate, ci de-o stare de spirit primejdioasă care se cere

combătută fără șovăire, aplicându-se indicațiile cele mai severe ale terapiei politice, așa cum le vrea medicina populară”. □ Tot în „Dreptatea” apare fără semnătură articolul *Să nu întârziem sancțiunile!*, care somează la grăbirea epurărilor invocând indemnul ultimativ al Americii și exemplul Franței: „Aliata de dincolo de Ocean insistă în aceeași măsură la îndepărtarea din treburile publice a tuturor acelor care au servit regimurile de dictatură sau care, în oricare fel, au fost propagandiști, interesați sau nu, ai ideilor hitleriste. În emisiunea de ieri noapte New-Yorkul a adăugat: «În Franța eliberată, guvernul generalului De Gaulle a procedat de îndată la arestarea vinovaților de război, precum și a complicilor lor. Însuși Charles Maurras, fostul co-director al lui „Action Française”, a fost aruncat în închisoare. În același timp, în întreaga administrație publică a Franței, elementele fasciste au fost îndepărtate, iar cele compromise în timpul stăpânirii vremelnice germane au fost trimise în fața judecății. România are obligațiunea să imite exemplul Franței. Ea trebuie să aibe față de vinovați aceeași atitudine. Până acum, guvernul român a întârziat opera de epurațiune necesară.» Acesta este mesajul pe care, pentru a treia oară în răstimp de o săptămână, nu-l transmite radio-ul american”.

- Două texte identice nesemnate, apărute în „Dreptatea” și „Tribuna poporului”, relatează cum *Academia Română omagiază actul de la 23 August*. Este reprodus discursul prin care D. Gusti elogiază contribuția Regelui la acest act și în care propune să i se trimită următoarea telegramă: „*Academia Română, cu prilejul reînceperii activității ei, simte o înaltă datorie sufletească a trimite Înalțului Protector și Președintele ei de onoare cele mai calde și devotate omagii de iubire și de credință recunoscătoare pentru actul istoric de la 23 August 1944, închinat salvării țării și reîntregirii hotarelor ei.*”

- Apare „Curierul” (director: Augustin Popa), cu articolul program nesemnat *Asta vrem!*: „*Curierul* – se înscrie de la început, neînduplecată santinelă a intereselor celor mulți, în serviciul libertății, dreptății și propășirii sociale”.

- Se publică Legea nr. 486 privitoare la epurarea instituțiilor publice, care va intra în vigoare de la 8 octombrie 1944.

19 septembrie

- În „Libertatea”, apare *Cuvânt la o anchetă. Scriitorii despre societatea lor*, semnat „st. b.”: „În decursul anilor care n-au ținut seama că trec, «Societatea Scriitorilor Români» a rămas întotdeauna pe marginea unui drum, pe care ar fi trebuit să calce cu hotărâre și certitudine. A fost această societate mai mult una de sprijin mutual, o bisericuță, un fel de «Cruce Roșie», care acorda bieților scriitori ajutoare microscopice și care la un an o dată convoca, cu chiu cu vai, o adunare generală, în cadrul căreia se votau

noi membri și se mai alegea un comitet. [...] Dar scriitorul are un destin, o misiune, o chemare, pe care trebuia să le îplinească frumos, în mijlocul lumii în care trăia. El nu era un paria, așa cum se obișnuise osânda burgheză să-l judece, el era lampadoforul menit să deschidă căi noi. Și la noi, NU PUTEA S-O FACĂ! «Societatea» era pasivă, și nu luase în cursul anilor nici o inițiativă. [...] Dar iată că o dată cu noua lume care începe să se închege, un grup de scriitori, membri ai «Societății», care însă văd un alt rost al ei, au lansat apelul, apărut nu de mult în presă, prin care convoacă o adunare pentru duminica viitoare, adunare în cadrul căreia se vor lua hotărâri cu adevărat noi. [...] Scriitorul luptător, scriitorul-om, iată misiunea ce-o va avea condeierul clipei care a început. [...] Cu aceste gânduri, ne-am adresat câtorva fruntași ai scrisului nostru, cu următoarea întrebare: «CARE VA TREBUI SĂ FIE ÎN VIITOR ROLUL, MISIUNEA ȘI STRUCTURA S.S.R.-ULUI?»». În câteva dintre numerele ulterioare, ziarul va publica răspunsurile, mai laconice sau mai dezvoltate, ale lui Tudor Vianu, N.D. Cocea, Eugen Jebeleanu.

- La rubrica intitulată „Caiet artistic”, Ion Caraion semnează în „Fapta” articolul *Români, miniștri ai Germaniei*, în care demască diverse cazuri de „colaboraționism”, insistând asupra lui Nichifor Crainic, „acest Goebbels nenorocit dar nenorocos al României”. (vezi **Anexa**)

- Apare, la București, „Ultima oră”, subintitulat, „Ziar ilustrat de informațiuni”, care va supraviețui până la 22 februarie 1948. Directorul publicației este Nicolae Deleanu. Un *Cuvânt înainte* semnat „Redacția” declară interesul pentru popor și viitorul lui.

20 septembrie

- În „Curierul”, Dan Petrașincu publică articolul *Mentalitatea de la „Societatea Scriitorilor Români”*, în care critică dezinteresul și oportunismul unora dintre membri, docilitatea față de dictatură, fără să omită necesitatea epurării. Pledoaria lui Dan Petrașincu vizează o schimbare fundamentală a Societății scriitorilor. (vezi **Anexa**)

- Liviu Bratoloveanu semnează, în „Fapta”, articolul *Arta în exil*. Textul acuză receptarea greșită sau ignorarea unor autori importanți dinainte de 1944 (între care scriitorii apuseni progresiști dar și Maiakovski) și persecuțiile suportate în perioada anterioară de creatorii care nu împărtășeau doctrina și acțiunea politică a unor indivizi care nu aveau nicio legătură cu arta: „Din punct de vedere cultural, epoca anilor tulburi ne-a izolat aproape complet de manifestările artistice de peste hotare. Cărți apărute în ultimii patru ani în Anglia, în Franța, la Moscova, peste Ocean, n-au putut deloc să ne parvină, din pricină că cenzura instaurată la noi, era prea vigilentă ca să îngăduie vreo abatere de la normativele stabilite. [...] Așa se explica de ce autori ca de pildă Wassermann, Zweig, Gladkov, Remarque, Maiakovski,

André Malraux, Elsa Triolet, Ivan Bunin etc. au dispărut de pe piață. [...] Nici la noi acasă, din nefericire, cartea autohtonă n-a avut o soartă mai bună. Se căuta o formulă de desființare a valorilor, una foarte eficace, categorică, și ea a fost repede găsită. [...] Autori ca Stere, Gherea, Teodorescu-Braniște, Sadoveanu, G. Călinescu, Ibrăileanu, Ilarie Voronca, B. Fundoianu, Sergiu Dan, Geo Bogza, Sașa Pană, Victor Eftimiu, A. de Herz, că să-i pomenesc numai pe aceștia, erau trecuți la index, scuipați și legați demonstrativ de stâlpul infamiei, iar cărțile lor date pradă flăcărilor, în mari și nesfârșite ruguri ridicate cât un turn în piețele publice. A fost atunci epoca cea mai sumbră, cea mai tristă, cea mai cumplită, cea mai rușinoasă pentru cultura noastră, – epoca anilor tulburi când huliganismul, și cu el laolaltă dezmățul. demența și incultura, dăduseră mâna cu instinctul forței elementare dezlănțuite. Pe străzi, în școli, în universități, în tramvaie ca și în localurile publice, pretutindeni și fără nici o deosebire, scriitorii erau huiduiți, dascălii palmuiți, oamenii de altă convingere politică decât cea a huliganilor, bruscați, loviți sau asasinați cavalereste pe la spate, de tinere brute cu chip de om înarmate și organizate în bande de exaltați. Îngrozită și desconsiderată, lovită drept în inimă de indivizi care n-aveau nimic a face cu ea, Arta plecase în exil, cutreierase ca o somnambulă prin noaptea cât o veșnicie a celor patru ani de groază. În locul ei își făcuse apariția pe străzi, în cărți, la radio, în vitrina librăriilor, pe scena teatrelor oficiale ca și pe pânza cinematografelor, o altfel de artă, – una debilă, clorotică, obscură, superficială, arogantă, având ca scop îndemnul la crimă și trezirea simțurilor adormite ale practicelor medievale. [...]”

- Ben Corlaci publică în „Fapta” un articol-interviu cu Victor Eftimiu, intitulat *Înfăptuirile d-lui Victor Eftimiu în viața teatrului românesc și a celor dedicați artei teatrale*. Mediatizarea dramaturgului va avea o partea însemnată de contribuție la alegerea acestuia, peste numai câteva zile, la conducerea Societății Scriitorilor Români.

- O „trecere în revistă a faptelor câte s-au succedat de la asasinarea lui I.G. Duca și până la lovitura de stat a lui Carol al II-lea” realizează Nicolae Carandino în „Dreptatea” sub forma unor *Cuvinte preliminare*. Analiza evidențiază și rolul pe care l-a avut „intelighenția” românească în răspândirea ideologiei de tip fascist: „La noi, sprijinită de o clasă conducătoare care își cunoștea dintr-o anume perspectivă cu precizie interesele și care înțelegea să și le apere la rigoare cu sălbăticie, «intelighenția» exagera în moda timpului. Toți feciorii de bani gata, toți ciocoi mondeni și chiar fiii de țărani seduși de magia unei îmbogățiri rapide se întreceau în a se proclama naționaliști, mistici, ortodocși, fasciști etc., etc., întrecându-se în a ponegri doctrinele liberale, ideea unei înțelegeri între state și până la urmă tratatele de la Versailles, de la Trianon, de la Saint-Germain, pe baza cărora țara ființa. Toate acestea nu erau expuse logic, precis. Tinerii

pluteau într-un haos sentimental, pe nelămurirea căruia își întemeiau prestigiul de falsă intelectualitate și influența indirectă în viața culturală și deci în viața publică”.

21 septembrie

● Reapare, la București, cotidianul „Scântea” (la aproape o lună de la 23 august, întârziere ciudată având în vedere evenimentele). Ziarul se subintitulează „Organ al Comitetului Central al Partidului Comunist Român” și va apărea neîntrerupt de la această dată până la căderea regimului comunist. Până la 21 decembrie 1989, ziarul a propagat ideologia comunistă contribuind la îndoctrinarea politică, la susținerea dictaturii partidului unic. □ În primul număr al „Scânței” apare textul nesemnat *Erorile d-lui profesor Vianu asupra materialismului istoric*, reprezentând un prim atac la cultură venit din partea unei doctrine pe cale de a se oficializa: „D. Tudor Vianu, cunoscut profesor și autor a numeroase cărți de filosofia artei și a culturii, a tipărit recent (august 1944) o nouă lucrare, intitulată: *Filosofia culturii*. Lucrarea aceasta – ne-o spune chiar autorul – reproduce un curs ținut la Facultatea de Filosofie din București, deci un curs care a fost audiat de sute de studenți, în câțiva ani de zile, și care cum se presupune, trebuia să fie cât de cât memorat de acești studenți. Tocmai de aceea ne-am și sesizat. În cursul d-lui Vianu, cele ce se afirmă despre materialismul dialectic constituie o deformare și o mutilare a acestei doctrine, iar punctul acesta de vedere urma să fie sădit în conștiința marelui public și în mintea fragedă a studentului din anul I de la Filosofie și Litere [...]. D. Vianu n-a înțeles (sau n-a vrut să înțeleagă) materialismul dialectic. Afirmând cu bunăvoință: «Obiectivitatea cere să afirmăm că materialismul a însemnat la vremea lui un progres științific» (p.133), d. Vianu consideră această doctrină un obiect de muzeu. D-sa, în cursul ultimilor 25 ani, n-a observat probabil ce confirmări a căpătat materialismul dialectic, atât pe plan istoric și social, cât și pe plan etic și spiritual. Aceasta înseamnă că filosofii nu pot înțelege realitatea, citind numai cărți de specialitate ci trebuie să vadă, să simtă și să înțeleagă direct fenomenele vii ale istoriei. De altfel, d. Vianu va avea prilejul ca în anii și deceniile care vin, să se convingă și mai bine dacă materialismul dialectic este «depășit» sau nu. Aceasta-i o problemă personală a d-sale. Faptul, însă, că într-un curs de «Filosofia culturii» se află erori atât de grave asupra materialismului istoric, ne face să ne îndoim de valoarea criteriilor, de temeinicia cunoștințelor d-lui Vianu și de eficacitatea influenței d-sale asupra unei «culturi noi» românești. Pentru d. Vianu «Cultura este creația de valori și resubiectivare a acestora» (p.136) Numai atât, – ne temem să nu fie prea puțin și anacronic. Se poate întâmpla ca, de data aceasta, materialismul istoric (recte «istoria») să-l fi «depășit» pe d. Vianu.”

- „Tribuna poporului“ publică un eseu despre *Romanul sovietic*, semnat de Eva Céline, care pune problema realismului socialist, în termeni elogioși față de realizările literaturii sovietice. Pledoaria pentru acest model este implicită: „[...] Marele merit al romanelor sovietice – ca și al teatrului și al filmului de altfel – și ceea ce aduce el nou este creația realismului socialist. Opera artistică reflectă lumea prin viziunea artistului. Romanul realist, de la Balzac până la Roger Martin du Gard sau Huxley, e static. Acțiunea romanului începe și sfârșește cu povestea eroului. Există un cerc magic tras în jurul soartei acestuia, viața se oprește odată cu împlinirea destinului său. Viziunea realismului socialist e dinamică, la fel ca viața însăși. Acțiunea romanului este un val în marea evenimentelor. Ea se află în mișcare datorită zdruncinării pe care a suferit-o și la rândul său el o comunică, această mișcare, unui alt val. Astfel, destinul eroului nu începe și sfârșește cu povestirea din roman, ci face parte din mișcarea continuă a vieții. Vechiul romancier realist nu vedea decât un aspect al vieții, în general pe cel rău. El nu vedea și forțele care lucrau în același timp, activau, aduceau schimbare, o altă formă de viață. Iată de ce vechiul roman realist era aproape totdeauna pesimist. Realismul socialist reflectă ambele forțe din care se compun evenimentele, ambele fețe ale medaliei. În noul roman rus, nu există tragedie, mai bine zis nu există tragedie definitivă. Soarta individului poate fi tragică pentru moment, dar povestea nu se termină acolo. Sau această tragedie este subordonată unei rațiuni de interes general care o transformă într-o victorie, sau paralel cu evenimentele tragice apar forțele care fac să se întrevadă o schimbare fericită în viitor. Spiritul noului roman rus este esențialmente optimist. Peste tot se constată un elan sublim, o încredere absolută în luptă, în deznodământul fericit al acestei lupte, în muncă, în puterea omenească, o încredere deplină în prezent și viitor. Toate problemele sociale sunt privite prin perspectiva schimbării, a mișcării, a viitorului. Oamenii din lumea romanelor par să se avânte spre infinit, pe un drum care poate mai ales la început – e greu de urcat, dar pe care omul în marș nu cunoaște piedici. Omul luptă, merge înainte, construiește, își construiește propria lui viață. La fiecare pas, omul schimbă fața lumii și își impune voința față de realitate. Nu mai există mister, nici constrângere, și nu mai există forțe superioare, nici opresări: un popor liber urcă și își construiește propria lui viață.”

- Dimitrie Stelaru publică în „Fapta”, poezia *Liberi*.

22 septembrie

- Un articol despre *Tragedia intelectualului român*, apare în „Libertatea”, sub semnătura lui Alexandru Claudian, care privește situația intelectualilor (scriitorii inclusiv) în perspectivă sociologică și cheamă la unitate pentru înfăptuirea socialismului. Discursul, cu adresare directă, la persoana a II-a,

în multe locuri, are o notă evidentă de patetism. Tipologia căreia i se adresează autorul articolului este aceea a intelectualului victimă, cu o anume ingenuitate, căzut din credulitate sau de nevoie în capcana ideologiilor și a mișcărilor de tip fascist: „Ce pană meșteră va scrie, intelectual român al epocii 1920–1940, povestea tristă a rătăcirilor tale politice? Venit de la țară la Universitate, te-a primit, în orașele studenției tale, nu, ca pe vremuri, grădina cu mușcate a micului proprietar patriarhal, ci «căminul» studențesc, tristul «cămin» omorător de visuri, stricător de suflete. Acolo, în «căminurile» aservite intereselor politicianiste, ai ascultat, biet copil dezrădăcinat al țarinei, cuvintele grele și vulgare ale huliganismului antisemit. Speculând, cu perfidie, inima ta caldă și neștiutoare, agenții partidelor noastre «istorice» te-au trimis să spargi vitrinele negustorilor bogați. Cu nădejdea că nebuloasa ta năzuință către dreptatea socială va lua drumul care duce la febra antisemită, la agitația violentă reprimată cu brutalitate, – apoi, firește, la înscrierea celui cumișit în clubul partidului «istoric» și la recompensa supremă: bursa pentru străinătate. În toți acești ani cenușii ai obsesiei huliganice și ai politicianismului ipocrit, ai părăsit, intelectual român naiv, pe Spinoza (care te-ar fi învățat că «numai iubirea omoară ura») și l-ai înlocuit cu literatura infamă ieșită din subsolurile poliției de pe vremea țărilor. Basmul copilăresc și perfid al omorului ritual (stupida calomnie care trimitea odinioară la supliciu pe martirul creștin) l-ai crezut pe de-a-ntregul. Hrana substanțială oferită de un Anatole France, de un Romain Rolland sau de un Rabindranath Tagore, ai disprețuit-o, căci nu de acești apostoli ai omeniei și ai bunății ți-au vorbit Naeioneștii, propagatorii subtili ai urii sistematizate. Ai urei sterile, ai urei care a înnebunit o întreagă generație de intelectuali, ai urei care a făcut din studentul fiu de țăran sau de mic funcționar dușmanul democrației adică dușmanul intereselor sale de clasă, dușmanul muncitorimii românești. Nu ți-a spus nimeni, sau aproape nimeni, că tu, vlăstar de funcționar, de țăran, de muncitor, trebuie să lupți toată viața pentru ieșirea din robia intelectuală și sufletească a fraților tăi, rămași în bezna iobăgiei morale. De unde era să știi tu că profesorii care propagau ura de rasă erau agenții hitlerismului german? De unde era să știi tu că antisemitismul și antidemocratismul din România erau steagurile de luptă ale celor care puneau la cale, în Germania, asaltul împotriva democrației, înscăunarea lui Hitler și al doilea război mondial? [...] Lăsat în neurastenia întunecată a perspectivei de a rămâne șomer, întrebuințat ca agent electoral, dar nu ca profesor suficient remunerat, ca medic al satelor sau ca avocat al intereselor cotidiene și cinstite, – tânărul titrat universitar al anilor de după 1930 a trecut de la huliganismul nărod al spargerilor de geamuri la «doctrina» haotică a «național-socialismului», amestec confuz de idei confuze, combinație semidocă de frământări ideologice. Produs intelectual al anilor triști, în care nu s-a cugetat, nu s-a învățat carte și în care

deznădejdea șomajului intelectual sau a sărăciei intelectualilor a devenit, în lumea întreagă, – printr-o stranie confuzie a bietului intelectual orbit de incultura lui socială și politică! – armă de luptă împotriva democrației și împotriva socialismului. Toată această odisee tragică, care va trebui odată studiată cu obiectivitate spinozistă, aparține istoriei. Astăzi, coșmarul a încetat. Pânza iluziilor și a erorilor cumplite care împiedica vederea clară – a căzut. Intelectualul a văzut cu groază cum a ieșit războiul catastrofal din naivitatea lui politică și din dezertiuinea lui socială. Ce minuni de operă socialistă și democratică, înțeleaptă și constructivă, nu s-ar fi făcut, dacă intelectualul european al anilor 1920–1940 n-ar fi trăit tragedia lui dezorientare socială și politică! Intelectuali români, intelectuali din lumea întreagă, strângeți rândurile voastre risipite și, bogați sufletește prin experiența atâtor greșeli, atâtor iluzii și atâtor dezamăgiri crunte – aduceți contribuția voastră entuziastă mișcării sociale care înfrățește libertatea gândului cinstit cu adâncă reformă socială, aduceți contribuția voastră hotărâtoare socialismului democratic!” □ În același număr din „Libertatea” se publică, în cadrul anchetei *Scriitorii despre societatea lor* răspunsul lui N. D. Cocea. Rândurile introductive, semnate „st. b.”, îl prezintă elogios pe respondent: „Prezentând ancheta aceasta, scriam mai ieri că nici unul dintre scriitorii întrebați nu mai are nevoie de vorbele noastre. Și totuși, suntem siliți să ne contrazicem... Căci, iată, avem în față răspunsul domnului N. D. Cocea, un răspuns cu totul excepțional, atât prin viziune, cât și prin curajul cu care sunt numite dureroasele stări existente. Pamfletarul și luptătorul de ieri reînvie în cel de azi, mai proaspăt, mai autentic. Ar trebui să subliniem cu creionul roșu aproape fiecare rând, pentru că în orice cuvânt e o durere, un țipăt reținut, pe care mai bine și mai precis decât oricine, îl rostește acest mare luptător al ideii libere. «Societatea Scriitorilor Români» e o organizație moartă, căreia scriitorul Cocea îi aplică fierul roșu – și nu atât ei, cât celor ce-au îngăduit să se ajungă aici. Tocmai de aceea, curajul acesta superb, impetuoșitatea aceasta profund umană, ne-au făcut să ne dezicem, însoțind lapidarele cuvinte ale meșterului cu o glossă. Răspunsului nu i se poate adăuga nimic: rotunjit, el conține și azurul zilei de mâine, și veninul unor realități triste. Actual până și între cei mai tineri, d. N. D. Cocea ne-a dat un răspuns plin de lumină, de adevăr. Și terminând cu constatarea că în cei patruzeci de ani, Nicoară al lumii a întinerit cam tot cu atâția, îi dăm cuvântul. Vorbește, din zbaterea luptei, un scriitor mereu actual. Și mai actual mâine!” (vezi Anexa)

- Intervenind în disputele generate de apropiatele alegeri de la S. S. R., Oscar Lemnaru își dedică rubrica „Pema cu ace” din „Dreptatea” analizei critice a oscilației lui Șerban Cioculescu între cei doi candidați la președinția acestei instituții – M. Sadoveanu și Victor Eftimiu – și își exprimă, ca și în materialele publicate în zilele precedente, preferința și susținerea pentru cel

de al doilea: „În «Curierul» care poartă data de 20 septembrie citim în legătură cu alegerile S.S.R.-ului următoarele: «D. Cioculescu după ce a venit zile de-a rândul la d. Victor Eftimiu propunându-i (în ce calitate? în numele cui?) prezidenția Societății Scriitorilor Români, pe o listă pe care inelegant dinainte o fixase, d. Șerban Cioculescu a trecut, probabil cu listă cu tot, la d. Mihail Sadoveanu. Ziarele au înregistrat convocări și consfătuiri și puneri la cale, care nu sunt de talia scriitorului Șerban Cioculescu. Socotim că ar fi util pentru d. Șerban Cioculescu, pentru stima pe care prietenii i-o poartă și pentru prestigiul S.S.R.-ului, ca omul pe care dictatura l-a respins, preferând pe d. N. I. Herescu, actualmente dispărut, să vie în fruntea scriitorilor români, – loc pentru care îl îndrituiesc deopotrivă incontestabile calități literare, deosebite merite de organizator și îndelungi suferințe pentru cauza democratică.» Ce putem adăuga noi la aceste rânduri poate excesiv de delicate pentru gravitatea cazului. Ne-am fi așteptat din partea eminentului critic literar pe care l-am socotit un prieten al democrației ca în aceste vremuri să-l fi secondat în tăcere pe Victor Eftimiu, ale cărui merite, pentru a fi președintele S.S.R.-ului, sunt incontestabile. Poziția pe care o ocupă d. Șerban Cioculescu este – exprimându-ne în termeni eleganți – nepotrivită iar acțiunea pe care o desfășoară de câteva zile nu este vrednică de prestigiul domniei sale care ne făcuse să credem că poate fi omul unei singure atitudini.” □ În același număr, articolul nesemnat *Libertate și scandal*, revine la problema nevoii de a se exercita un control asupra instituțiilor de presă, care proliferază, conform ziarului „Dreptatea”, nepermis de mult, o dată cu diletantismul și interesul material al noilor antreprenori de presă: „Libertatea presei nu trebuie să ofere printr-un spectacol degradant un argument adversarilor ei. Până se va stabili o regulă clară în această materie, până se va trage o linie precisă care să evite scandalul și licența, până se va legifera, în sfârșit, și se vor despărți negurile de lumină, se impune ca Cenzura și Comisia de ziariști să vegheze cu severitate la porțile templului: aventurierii tiparului, zarafii și speculanții cuvântului tipărit nu au ce căuta în el.” □ Despre Legea sancțiunilor vorbește în aceeași ediție a ziarului Alexandru Liciu, care caracterizează și clasifică diferitele ipostaze ale culpabilității colaboraționiste: „Sunt vinovați, de asemenea toți acei, care prin grai sau prin scris, prin presă, prin conferințe, prin asociații culturale sau economice, au difuzat prietenie pentru Germania și au contribuit astfel la menținerea încătușării”. □ Articolul *D. Ralea fascist și democrat* exprimă, ironic, nedumerirea în privința felului cum Mihai Ralea a reușit să se afle în permanență în apropierea puterii în perioada dictaturilor. □ Un text despre *Legea sancțiunilor* (așteptată și solicitată de multe publicații ale momentului) semnează, în aceeași ediție, Alexandru Liciu, care stabilește gradele de vinovăție și prioritățile aplicării acestor sancțiuni. O categorie distinctă este aceea a scriitorilor și a gazetarilor: „Sunt vinovați, de

asemenea, toți acei, care prin grai sau prin scris, prin presă, prin conferințe, prin asociații culturale sau economice, au difuzat prietenie pentru Germania și au contribuit astfel la menținerea încătușării”.

● Sub pseudonimul *X. Y. Z.*, în „Curierul” apare articolul *În jurul alegerilor de la S.S.R. O scrisoare și câteva precizări complimentare*. Articolul reproduce și textul unei scrisori adresate redacției de Șerban Cioculescu (personaj dinamic și influent în agitația creată de apropierea alegerilor), în replică la nota apărută în această publicație la 20 septembrie (vezi mai sus textul reprodus în „Dreptatea”). Precizările, formulate de gazetarul de la „curierul”, vizează ambiguitatea de atitudine a criticului: „D. Șerban Cioculescu, sesizat de o notă redacțională apărută în rubrica «La perete», ne trimite spre publicare o scrisoare-răspuns, pe care, în virtutea dreptului de apărare, o publicăm cu toate riscurile pe care le comportă pentru autor. Iată textul d-lui Șerban Cioculescu: *Pseudonimul redacțional X. Y. Z. mă pune «la perete» pentru că «în loc de a ușura drumul victorios al democrației», sprijin, la președinția Societății Scriitorilor Români, alegerea d-lui Mihail Sadoveanu. Nota, prin felurite insinuări (numesc insinuare orice acuzație neprecizată, susținută oblic și în afară de chestiune), încearcă să mă intimideze. Metoda derivă direct din procedeele candidatului amenințat în dorința sa de a fi președintele S.S.R., d. Victor Eftimiu. De la biroul d-sale directorial, în cursul celei de a doua și ultime vizite prin care-l anunțăm că-i retrag concursul, d-sa m-a sfredelit cu degetul, strigându-mi: «Te voi cula și la S.S.R. și peste tot!» – pentru ca, după o clipă, să stăruie cordial ca să figurez pe listă, alături de d-sa. Deși inspirat din procedeele directoriale, d. X.Y.Z. e mult mai blând: îi mulțumesc că nu vrea și d-sa să mă culeze. Îl rog să-mi îngăduie a prefera persoana d-lui Mihail Sadoveanu aceleia a d-lui Victor Eftimiu pe temeiuri literare, democratice și de tot felul, bine chibzuite. Îi dau o asigurare: «amatorii de intrigi și de combinațiuni» nu vor fi alături de d. Mihail Sadoveanu. Va reuși cel mai bun sau cel mai popular, într-un caz sau în altul nu va fi nici bine nici rău. Va fi numai un început. Lupta cea mare se va da ulterior, în aplicarea programului, din care nu poate lipsi înlăturarea elementelor fasciste și naziste din S.S.R. și examinarea titlurilor profesionale ale fiecărui membru, deoarece sub președinția d-lui N. I. Herescu s-au strecurat elemente necalificate în confreria noastră. De ce se sperie însă d. X.Y.Z. de candidatura cealaltă? Consensul unanim în jurul unei singure liste nu s-ar putea obține astăzi decât prin concesiuni culpabile, care ar asigura permanentizarea vechilor stări de la S.S.R. Respingând orice spirit tranzacțional, înfruntăm cu încredere lupta și nu ne înspăimântăm de eventualitatea nereușitei, pentru că, încă o dată, ea n-ar fi decât o primă etapă a campaniei de purificare și de redresare a S.S.R. Mijloace salutare ne rămân la îndemână, sub orice comitet, de a-i controla activitatea și de a-l obliga să procedeze în felul cel*

mai sincer și hotărât la împlinirea programului de însănătoșire a societății. Nu mi se pare deloc democratică impunerea unui candidat, cu caracter obligator. Dacă s-a schimbat ceva fundamental în moravurile noastre, valorile urmează a se selecta altminteri decât prin intimidare. Primiți domnule director, asigurarea considerației mele.

Șerban Cioculescu

P.S. Pentru că insinuările în privința «îndeletnicirilor» ce mi se atribuie ar putea să mai alimenteze verva d-lui X.Y.Z., vă țin la dispoziție revista «Teatrul Național» din aprilie 1942, în care veți găsi esența «causeriei» rostite înainte de premiera piesei O sărutare de d. I. Petrovici. Ea privea în primul rând recomandarea făcută de I. L. Caragiale, piesei unui debutant care nu împlinise încă 18 ani. Veți vedea că termenii elogiilor mele, suspecte de interesare, sunt mai moderați decât acei ai marelui sceptic și ironist, care la rândul lui nu putea sconta nici un folos din partea unui adolescent.»

La afirmațiile d-lui Șerban Cioculescu avem de răspuns următoarele:

1. N-am încercat să-l intimidăm, știind că acest lucru este foarte greu, de pe vremea când, în timpul directoratului Liviu Rebreanu și a ministeriatului Ion Petrovici, ne privea regulat la premiere din lojele oficiale, în timp ce noi ocupam modești fotoliul nostru critic de la banca II.

2. Ne-a surprins atitudinea de agent electoral fie și în S.S.R. a d-lui Șerban Cioculescu, scriitor distins pe care ne-am obișnuit să-l apreciem în condiții pur literare.

3. Socotim, și de aceea am pus mâna pe condei, că supărarea personală a d-lui Șerban Cioculescu împotriva d-lui Victor Eftimiu nu justifică atitudinea de «manager» pe care cel dintâi și-a luat-o, atitudine pe care de altfel nu o justifică nici reamintirea faptului că în timp ce actualul director general al teatrelor își făcea pentru convingerile sale democratice de două ori stagiul la Tg. Jiu, d. Șerban Cioculescu era numit inspector în ministerul educației naționale, tocmai după întâmplarea «causeriei» relativ la *Sărutarea*.

4. Avem o nețărmurită admirație pentru calitățile literare ale d-lui Mihail Sadoveanu și în general pentru personalitatea d-sale morală. Iată motivul care ne îndeamnă să protestăm când d. Șerban Cioculescu, în scopuri personale și din resentimente mărunte, încearcă să-l propună contracandidat la S.S.R., pentru a divide voturile democratice.

5. Campania de purificare dusă de scriitori la S.S.R. a început cu vehemență încă în trecutele alegeri. Astăzi orice om de carte, orice scriitor își dă retrospectiv seama că eșecul d-lui Victor Eftimiu în fața d-lui N. I. Herescu a însemnat pentru cultura noastră o pată și o rușine.

6. Există un simț al măsurii care ar trebui să călăuzească până și faptele scriitorilor talentați. N-ar strica dacă d. Șerban Cioculescu, inspirat de acest simț, s-ar mărgini să voteze pe cine-i convine, pe d. Mihail Sadoveanu, pe d.

Victor Eftimiu sau pe d. I. Petrovici, fără să alimenteze diversivitiunile și fără să aprecieze titlurile democratice ale acelor care n-au primit slujbe de la fostul regim, ci închisori.” □ Articole ca *Epurația*, semnat de Augustin Popa, în același număr al „Curierului”, întrețin tensiunea momentului și dezvăluie în parte modul în care se produce procesul epurării, în literatură inclusiv: „Rubricile permanente din gazete, în care se pun «la zid» instituții și oameni, pot fi supărătoare nu numai pentru cei vizați, ci și pentru sufletele delicate care nu se simt bine în sala de operație și le repugnă bisturiul. Ele sunt însă un rău necesar, care furnizează material util legiuitorului. Aici însă se impune o severă discriminare. Fiindcă nu tot ce se scrie pornește din dragoste de neam și de adevăr. Ci sub blana mielului nevinovat se pot ascunde uneori lăcomia de pradă a lupului, dorul de răzbunare și meschine interese particulare. Fenomenul trebuie condamnat și înfierat cu asprime. Purificatorii trebuie să fie ei înșiși puri. Altfel, se vor găsi tot așa de vinovați în fața istoriei ca și păcătoșii puși la stâlpul infamiei. Aceștia din urmă ne-au dus trecutul la catastrofa de azi, cei dintâi ne otrăvesc, chiar la izvoare, râurile viitorului.”

● Cuvânt de ordine pentru numeroase publicații din această perioadă, *Epurația* dă și titlul unui articol semnat de Ion Mihăileanu în „Tribuna poporului” (Un titlu identic apare în această zi și în „Curierul”, sub semnătura lui Augustin Popa). Autorul cere imperativ arestarea și condamnarea tuturor vinovaților de colaboraționism, după exemplul Jugoslaviei și al Franței: „Poporul român, prin organizațiile sale de luptă patriotică, a cerut în permanență de la 23 August încoace această epurație, care trebuie să însemne o reală biruință a maselor și o primă realizare a controlului democratic exercitat de către ele”. □ În aceeași ediție a publicației, Silviu Iosifescu publică *Anii de întuneric*, în care deplânge izolarea culturală din anii războiului și elogiază literatura sovietică: „Sunt lucruri care, abia acum, după cinci ani, își redobândesc înțelesul lor. O cronică despre cartea străină ca și orice rubrică în legătură cu manifestări critice, sau măcar cinstite informative, a constituit în tot acest timp o formulă goală, o titulatură-vestigiu, umplută cu groaznice surrogate culturale, tot atât de proastă calitate ca și surrogatele de stofă sau de cafea. Am trăit, în acești ani de război într-un lagăr de concentrare cultural la fel de aspru, la fel de nesuferit ca și cel în care dictatura lui Ubu-Antonescu trimitea, mecanic și de-a valma, pe «malagambiști» pe biciclistele cu fustă scurtă sau pe cei care își îngăduiau să gândească. Și teroarea culturală se poate pune alături de cea materială. Am cunoscut aspectul șters și gol al ziarelor scrise după normativ, deosebindu-se între ele doar prin titlu și caracterele tipografice. Am asistat la răzbunarea obraznică și cinică a valorilor la încercarea sistematică de a imbeciliza și îndopa creierii, la ceea ce francezii numesc «bourrage des crânes». Am urmărit pe apologetii plătiți ai hitlerismului, hămăind, în cor,

elogiul «culturii» fasciste. Și mai ales, am fost aproape compleți izolați de cultura străină de tot ceea ce se lucra, gândea, crea în statele unde aceasta se putea face. Sub clopotul de sticlă al izolării fasciste, cu cenzurarea sau oprirea publicațiilor și cărților străine, a trebuit să înlocuim contactul cultural, indispensabil și vivifiant cu Franța adevărată, cu Sovietele, Anglia și Statele Unite, prin cultura lui Killinger sau a Poglavnicului. Ce ne-a putut parveni în tot acest timp din viața spirituală din jurul nostru? Ce a putut străbate cercul izolator, folosindu-se de neatenția momentană, sau de imbecilitatea vreunui cenzor? Spiritualitatea franceză, care a constituit axa de evoluție a culturii noastre incipiente, a suferit ca și celelalte domenii, efectele dezastrului din 1940. Și cei legați de tot ce cuprinde în sine noțiunea de Franța au asistat îndurerați și scârbiți la un șir nenumărat de trădări, ce adoptau cu cinism tonul profetic și de salvator al statului. Cărți franceze au venit atunci destule, dar erau, în majoritate, doar maculatura veninoasă și agresivă a feluritelor categorii de trădători, de la un spion nedeghizat ca Ferdonnet la Drieu la Rochelle, Fabre Luce și Louis Ferdinand Céline. În ziare și reviste, aceeași dezolantă schimbare. În locul vechii «Nouvelle Revue Française» care treizeci de ani a strâns în jurul ei ce a avut mai subtil și mai desăvârșit cultura franceză, în locul revistei lui Jacques Rivière și lui Alain Fournier, lui Gide, Malraux, Alain și Thibaudet, o altă N. R. F. a devenit un simplu organ de propagandă nazistă. Și totuși, am avut satisfacția să constatăm, cei cu adevărat mari nu au trădat. Nici Malraux, nici Rolland, nici Jean-Paul Sartre – ca să cităm numai pe câțiva – nu au colaborat. Unii au tăcut, alții au publicat în Elveția. De la ei a avut grijă cenzura să ne ajungă puține mesagii după cum nu ne-a sosit nimic de la nenumărații scriitori emigrați în America sau Anglia, de la Romain, Maurois, Maritain, Mauriac, Bernanos și atâția alții. Doar câteva cărți de valoare au putut străbate, printre care acel superb *Pilote de guerre* a lui Antoine de Saint-Exupéry și ultimul roman al lui André Malraux: *La Lutte avec l'ange* – Lupta cu îngerul. [...] Astăzi, când cercul de izolare a fost sfărâmat, vom putea restabili contactul indispensabil unei respirații libere spirituale – cu marile culturi străine. Și acest lucru nu numai în măsura în care am avut acest contact, acum câțiva ani. Ar fi insuficient. Căci să nu uităm cât de puțin a fost cunoscută la noi o cultură de amploarea celei sovietice. Stabilirea unor relații prietenești ne va îngădui să cunoaștem adâncit și toate imensele valori de cultură create în Uniunea Sovietică, iar în cazul special al literaturii, să aflăm ce s-a realizat în ultimii ani în statul care l-a dat pe un Șolohov, pe un Olieșa sau pe un Pasternak. Îndată ce vom putea cunoaște realizările principale din străinătate, de care fascismul ne-a lipsit, precum și ceea ce se va ivi nou vom încerca să deslușim din ele scrisul și liniile de orientare ale culturii pe care efortul uman o pregătește.”

- În „Timpul”, articolul nesemnat *Planificarea culturală* îndeamnă la adoptarea modelului sovietic, pentru lichidarea analfabetismului și culturalizarea maselor, și recomandă ca premisă obligatorie epurarea: „Lumea necunosătoare, observând doar succesul economic și militar al Uniunii Sovietice, nu observă o altă probă experimentală a viabilității metodei socialiste, și anume culturalizarea marilor mase extrem de înapoiate ale fostei Rusii țariste, pe baza unui program general, întocmit în conformitate cu celelalte cerințe ale socialismului. Într-adevăr, obiectivul socialismului, crearea unei societăți fără clase, fondată pe solidaritatea și satisfacerea armonioasă a tuturor nevoilor omenești, a însemnat pentru Uniunea Sovietică o încercare de trecere, efectuată cu succes, de la barbarie la cultură. Concentrând proprietatea mijloacelor de producție în mâinile statului și ale colectivității, Uniunea Sovietică a aplicat o serie de noi metode de eficacitate infinită. [...] Metoda planificării culturale, care nu exclude libertatea de producție dezinteresată, artistică, literară și științifică, ocupându-se mai mult de problemele marilor mase, decât de ale indivizilor singuratici, este singura, care poate rezolva și problemele noastre culturale. Fără un plan rațional, în prealabil stabilit, nu vor dispărea nici cei 60 la sută analfabeți din țara noastră și nu vom putea porni pe calea unui progres, cerut de toate legile istoriei. Planificarea culturală presupune însă: 1. Purificarea aparatului de stat în domeniul cultural, de rămășițele hitleriste și profasciste, în conformitate cu punctele 14, 15 și 18 ale acordului de armistițiu, pe care trebuie să-l respectăm și 2. Instituirea unei comisii, formată din reprezentanții Blocului Național-Democratic, pe lângă Ministerul Educației Naționale și al Cultelor, pentru întocmirea unui plan general de reorganizare culturală și pentru verificarea și începerea imediată a operei de purificare. [...]”.

- La rubrica intitulată „Caiet artistic”, Liviu Bratoloveanu semnalează, în ziarul „Fapta”, volumul *Panopticum* de Ion Caraion, în care surprinde „două tendințe: una de folosire a unui limbaj propriu, cu ancorare certă în suprarealism, și alta de distilare a unor emoțiuni lirice străbătute de dinamismul veacului”.

- Permanentizarea unor cărți „fasciste” pe standurile librăriilor face obiectul mai multor atitudini critice, cum este aceea exprimată de Tudor A. Stoianovici, în „România liberă”. Sub titlul *Cărți noi*, autorul articolului deplânge deopotrivă faptul că aparițiile editoriale conforme cu noua realitate politică întârzie: „Vitrinele sunt pline încă de publicații fasciste sau semifasciste; cărți acceptabile nu prea există, pentru că scriitorii români au dezertat de la datoria lor i-au confecționat o artă pentru o anumită categorie socială”.

23 septembrie

- Oscar Lemnaru se arată în continuare preocupat de evenimentele de la Societatea Scriitorilor și revine cu un nou text despre apropiatele alegeri.

Șerban Cioculescu, acuzat pentru „diversiunile” provocate cu această ocazie, este, și în acest text, ținta preferată a gazetarului de la „Dreptatea”.

„Alegerile de la S. S. R.

Insistăm asupra acestei probleme, pentru că de soluționarea ei depinde nu numai soarta scrisului românesc dar și noua noastră orientare spirituală.

A trecut vremea când purtătorii condeiului însemnau pe o biată filă propria lor izolare: asistăm la o așa profundă transformare a mentalității omenești încât participarea tuturor este obligatorie.

Am asistat ieri dimineață, la sediul S. S. R.-ului, la o punere la punct pe care nu o putem trece cu vederea, deși ni s-a atras atenția că privirea este indiscretă. Socotind că gazetarul este prin definiție un indiscret, destăinuiri care vor urma vor constitui fără îndoială supremul omagiu adus acestei meserii.

Între cei doi maestri

Am asistat la o consfătuire înaintea alegerilor generale fixate pentru duminica viitoare. A fost o dispută vie, vehementă, cu care prilej s-au limpezit apele. Este cunoscut faptul că d. Șerban Cioculescu, eminentul critic literar, îi propusese, în urmă cu două săptămâni, d-lui Victor Eftimiu președinția Societății Scriitorilor Români, dar pentru că a voit să impună acestuia din urmă un comitet și un anumit punct de vedere, discuțiunile au fost întrerupte. Domnul Șerban Cioculescu a voit să împingă prea departe modesta d-sale autoritate și neînțelegându-se cu maestrul Eftimiu a plecat în lume (în lumea scriitorilor) în căutarea unui nou președinte, pe care a crezut că l-a găsit în persoana ilustrului Mihail Sadoveanu, căruia însă nu a avut grijă să-i spună nimic din cele întâmplate.

Domnul Victor Eftimiu, în prezența membrilor S. S. R.-ului, l-a întrebat de câteva ori pe d. Cioculescu dacă d. Sadoveanu a fost sau nu încunoștințat că mai candidează cineva la președinție.

După câteva ocoluri, – am îndrăzni să spunem, inabile – criticul a mărturisit că maestrul Sadoveanu nu știa nimic. Ceva mai mult, acesta s-a ridicat și în câteva cuvinte, a căror înțelepciune va fi jignit poate pripierea susținătorului său, a lămurit pe toată lumea spunând că a primit să candideze pentru că nu știa despre existența contra-candidatului său.

O diversiune

D. Șerban Cioculescu a încercat în fel și chip să abată discuția de la rostul ei fundamental insinuând, cu multă jonglerie verbală de altfel, că d. Victor Eftimiu «a jignit pe scriitorul Cruceanu, că este antisemit și că de aceea nu a primit pe lista propusă pe scriitorul evreu F. Aderca. Ne cuprinde mirarea, domnule Cioculescu. Maestrul Eftimiu, anticomunist și antisemit? Iertați-ne, dar în privința aceasta Mareșalul Antonescu a eliberat un certificat, al cărui prestigiu, de astă dată, nu poate fi pus în discuție. A pus de

doă ori un referat care l-a trimis pe autorul *Cocoşului negru* direct în lagăr, fără nici o escală. Este urâtă treabă să acuzi pe un om prigonit că a fost prieten cu prigonitorul său, mai ales când dumneata însuşi în toată această vreme urcai treaptă cu treaptă pe scara ierarhiilor într-o societate condusă cu pistolul şi căluşul! Am fi preferat să dăm uitării acest capitol care ar putea arunca o lumină îndoielnică cel puţin asupra prieteniei pe care trecutul regim a avut-o pentru Şerban Cioculescu, dar faţă de faptul că ne-a acuzat în public că suntem «acoliţii» d-lui Eftimiu (citându-mă personal în faţa tribunalului Scriitorilor Români) datori suntem să răspundem.

Personal, acuzarea mă onorează, pentru că aceasta înlătură învinuirea că aş fi fost acolitul d. Ion Petrovici, care cu buzele apăsate pe buzele d-lui Cioculescu i-a dăruit «Sărutarea», care, vai, nu a fost a lui Iuda, ci foarte sinceră, pasionată, înflăcărată. Amanţii intelectuali au fost de-abia despărţiţi de tăvălugul evenimentelor. Domnule inspector Cioculescu, în vreme ce dumneavoastră ţineţi cuvântări despre piesa d-lui Petrovici, destăinuindu-vă în faţa spectatorilor vrăjiţi de talentul graţie căruia aţi reuşit poate să prefaceţi tabla vulgară în aur scilicet, d. Victor Eftimiu pătimea împreună cu o mână de oameni curajoşi, plătind cu suferinţa lor poate tocmai arta dvs. de acomodare.

Epilogul

Maestrul Eftimiu a izbutit să înlătore diversiunea cu scriitorul, pe care noi îl stimăm foarte mult, Cruceanu şi care de altminteri nu se socotea deloc insultat sau jignit. A înlăturat şi diversiunea cu Aderca, pe care nici noi nu îl socotim reprezentativ printre scriitorii evrei.

Maestrul Sadoveanu, pe care-l admirăm fără rezerve, a spus în concluzie că lucrurile stând aşa d-sa nu va candida.

Câteva consideraţii marginale

Domnul Cioculescu a fost grăbit, nedrept, răzbunător şi foarte subiectiv, adică aşa cum nu trebuie să fie un critic literar. În judecăţile critice ale domniei sale, ne obişnuiserăm să-i admirăm măsura şi obiectivitatea. De astăzi înainte, vom fi mai atenţi, mai circumspecţi, ca să nu cădem victima acestui om de spirit căruia întâmplarea de acum i-ar putea întuneca prestigiul dacă talentul domniei sale nu va da o bătălie – pe alt tărâm fireşte – pentru a recâştiga dincolo ceea ce a pierdut dincoace. („Dreptatea”, rubrica „Perna cu ace”)

● Ancheta *Scriitorii şi societatea lor*, iniţiată de „Libertatea”, continuă cu răspunsul lui Eugen Jebeleanu, însoţit de următoarea prezentare: „Publicăm astăzi răspunsul poetului Eugen Jebeleanu. După cuvântul d-lui profesor Tudor Vianu şi al d-lui N. D. Cocea, sugestiile vii ale unui poet luptător, sunt şi interesante şi bine venite.” Poetul afirmă că, pe lângă purificare, Societatea Scriitorilor trebuie să „între în ritmul vremurilor noi”.(vezi **Anexa**)

● Ieronim Șerbu este autorul articolului *Scriitorul și societatea*, publicat în „Curierul”. Textul reia unul dintre cele mai discutate subiecte ale momentului, generat de apropiatele alegeri de la S.S.R. Scriitorul român, crede Ieronim Șerbu, trebuie să dea dovadă în aceste vremuri mai mult decât oricând de „conștiință civică”: „Vremurile de mari frământări politice și sociale prin care trecem, aduc din nou la suprafață raporturile dintre scriitor și societatea în care trăiește, sau, mai precis, funcția sa socială. I se cere artistului o participare activă, o luare de poziție netă pentru dobândirea libertății de gândire, pentru dreptate, pentru o egalizare socială, considerându-se pe drept cuvânt, că orice reticență, orice izolare, constituie o dezertare de la acest comandament, care garantează însăși libertatea personalității sale. Lucrul e de la sine înțeles pentru scriitorii din Occident, ca să nu pomenim de cei din Rusia Sovietică, pentru care arta nu poate fi despărțită de rolul ei social, dar el a continuat să fie la noi pretextul nenumăratelor dezbateri despre «turnul de fildeș» și necesitatea scriitorului de a-și păstra individualitatea, deci a neamestecului în convulsiunile sociale. El își rezerva dar rolul de spectator obiectiv, înregistrând indiferent, ca o placă de fotograf, abaterile și dramele oamenilor. [...] În fond, însă, totul se reduce la o problemă de conștiință civică, iar uneori, prefacerile adânci ale societății, îi cer să fie activă, militantă. La o cotitură hotărâtoare a istoriei, absența ei îi elimină însuși pe scriitori. E ceea ce se înțelege atât de greu la noi. În ceea ce privește mentalitatea scriitorilor noștri, când nu e prejudecată provenită din incultură, este o formă sub care se ascunde lașitatea, compromisul, teama de-a nu-și pierde temporar starea materială. Se complac în situația de-a fi beneficiari umili ai tuturor regimurilor, și când, în sfârșit, iau o atitudine politică sau socială, ea este profund reacționară, împotriva năzuințelor reale ale poporului, pactizând cu inamicii lui direcți, trădându-i interesele permanente. Din fericire pentru destinul culturii românești, acei dintre ei care au militat sunt majoritatea mediocri pe care, oricum, i-ar fi înlăturat viitorul apropiat, dacă nu acest val al istoriei care se face. Nichifor Crainic, I. N. Herescu, N. Davidescu, Radu Gyr, Horia Stamatu etc. sunt nume peste care pulberea a și început să se așternă. Mai sunt și alți scriitori, cei mai valoroși, care s-au păstrat în rezervă, neconsimțind să adopte ideologia veche, dar fără ca, totuși, să protesteze, printr-un simplu memoriu, împotriva nedreptăților și ororilor comise sub regimul antonescian. Nici unul n-a îndrăznit să ridice glasul, chiar cu riscul internării în lagăr, care, în orice caz, era mult mai mic decât primejdia ce pândește pe luptătorii politici pentru dreptate și libertățile adevărate, de care în primul rând, au fost frustrați înșiși scriitorii. Vina lor constă în slăbiciunea de caracter și în lipsa acestei conștiințe civice, care s-a manifestat atât de nobil, în Franța, în Belgia, în Olanda și chiar în Germania. Înainte de-a fi o datorie față de noțiunile sfinte de umanitate și libertate, această conștiință civică și universală e apanajul

marelui scriitor, al aceluia pentru care arta nu e doar virtuozitate, ci expresia unei lupte, unei credințe în progresul uman și social. Și în acest sens e desigur o întrebare dacă noi avem un *mare scriitor*!”

- **Tribunalul poporului**, a cărui înființare urmează să fie hotărâtă de guvern, este un titlu de articol și un motiv de satisfacție pentru Em. Socor: „Intrăm pe fâgașul normal al noii stări de lucruri. Pentru judecarea celor vinovați de politica nefastă care ne-a dus la declararea unui război absurd, precum și pentru judecarea profitorilor regimului de dictatură, Guvernul a decis instituirea unui Tribunal al poporului. În sfârșit, opinia publică va putea avea satisfacția de a vedea că se face dreptate și că cei care, din ambiție, din interes sau dintr-o vinovată concepție politică, au târât țara spre prăpastie, sunt trași la răspundere”. („Curierul”)

- În „Fapta”, Stere Popescu semnează articolul **Literatura sovietică. F. Panferov**, în care, deși relevă prioritatea talentului în realizarea operei literare, evidențiază rolul „literaturii proletare”: „S-a vorbit mult și încă de multă vreme despre arta cu tendință și arta pentru artă. Fiecare atitudine și-a găsit apărătorii și cruciații ei. Singura măsură a acestor lucruri rămâne însă talentul care le creează. [...] Scriitorul în lumea sovietică are o altă configurație sufletească decât aceea cu care suntem poate noi obișnuiți, și alte puncte cardinale în care se situează pentru a-și crea opera. În Rusia toată lumea este chemată la muncă pentru a putea satisface nevoile statului. Scriitorul acolo trebuie să-și subordoneze creația artistică în vederea realizărilor acestor nevoi. Nu se scrie nici despre dulci «flirturi» la malul mării și nici despre după amiezi cu ceai și muzică, ci «noi, spune Panférov, nu ne interesăm decât despre arta care poate izvorî din complexul maselor populare. La noi literatura proletară este o școală, bineînțeles, însă de asemeni și o armă formidabilă a clasei muncitorești, conștientă de forțele ei». În Rusia scriitorul sovietic este: «un spirit speculativ care înainte de a-și angrena opera, studiază îndelung și tenace infrastructura economică și marxistă, pilon indispensabil al tuturor creațiilor de artă proletară»”.

- O notă nesemnată din „Dreptatea” anunță **Adunarea generală a Soc. Scriitorilor Români**, pentru ziua de duminică, 24 septembrie, avertizând asupra unor diversiuni apărute în presă asupra acestei date: „Duminică 24 sept., la orele 10 a.m., va avea loc adunarea generală a Societății Scriitorilor Români, la sediul societății din str. Berthelot nr. 8. Această dată este irevocabilă, iar adunarea se va ține cu orice număr de membri. Totodată se aduce la cunoștința d-lor membri ai S. S. R.-ului că în presă au fost inserate, în ultimele zile, unele notițe care anunțau adunarea generală a societății pentru o dată ulterioară. Aceste anunțuri emană de la persoane interesate și de la cei ce caută să saboteze interesele de breaslă ale scriitorilor și opera de epurăție a scrisului românesc. Data la care se va ține adunarea – așa cum au hotărât înșiși membrii societății întruniți la prima adunare și între care se

numără d-nii: Corneliu Moldovanu, Victor Eftimiu, G. Tutoveanu, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Tudor Vianu, Victor Ion Popa etc. – rămâne prin urmare definitiv stabilită mâine, 24 septembrie.”

24 septembrie

- Are loc *Adunarea generală a Societății Scriitorilor Români*. Este ales președinte al S.S.R. *Victor Eftimiu*. Primul Comitet de conducere pe care scriitorii și-l aleg după 23 august 1944 se compune din: N. D. Cocea (vicepreședinte), Hortensia Papadat-Bengescu, Cezar Petrescu, Al. Cazaban, Mihail Celarianu, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Lucia Demetrius, Radu Boureanu, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu. În afara Hortensiei Papadat-Bengescu, aceștia erau membri P.C.R. sau aveau orientare de stânga. Se votează în unanimitate *Moțiunea* și se discută *Declarația program* a Comitetului de conducere a S.S.R.

- La ancheta *Scriitorii și societatea lor*, deschisă de „Libertatea”, răspunde Radu Boureanu, subliniind importanța problemelor spirituale în comparație cu cele materiale: „Când preocupările S. S. R.-ului nu se vor mai învărti în jurul propriilor preocupări de folosire a demnității pentru foloase proprii, vor avea răgazul și tăria să cerceteze, să realizeze un drum net pentru membrii societății sau sindicatului mai bine zis. Vor ridica dincolo de amintirea banilor aruncați peste gardul aventurii, un sediu, vor face editură, sau vor reglementa probleme editoriale ca acelea ale clasicilor, traducerilor. Pensionarii nu vor vota orbește de teama spectrului sărăciei, a ajutoarelor mult și ploconit cerute. Scriitorul va fi de la începutul realizărilor până la intrarea în marele concediu, un slujitor demn al gândului și al himerelor.” (vezi Anexa)

- În „Curierul”, Dan Petrașincu publică articolul *Scriitorii libertății*, schițând profilul și îndatoririle scriitorului contemporan: „A fi scriitor astăzi și a lua poziție împotriva libertăților democratice echivalează cu o sinucidere; mai mult, cred a nu greși afirmând că toți marii scriitori europeni, cu adevărat mari, au fost, au rămas și sunt democrați. Există aproape o legătură organică între demnitatea spirituală a unui scriitor și «talentul» său. Scriitorul devine retrograd numai în măsura în care se îndepărtează de viață, de realitățile ei, adică în măsura în care e furat de *teorii*, de *abstracțiuni*. în dauna palpitiului viu din sângele său – palpitat din care se naște talentul. [...] Din viziunea de bază, care-l determină pe scriitor în calitatea sa, derivă aceea acționistă, ca să zicem așa: Scriitorul, în afara travaliului său creator, obiectiv, este – și trebuie să fie – o *conștiință*.”

- Oscar Lemnaru vorbește din nou despre epurări și apreciază romanul lui Ion Vinea *Lunatecii* (cu „eroii ciudați și aproape ireali ai unei epoci defuncte”) din care apăruseră fragmente în „Revista Română”, condusă de

Zaharia Stancu, și în „Curentul Familiei”. („Dreptatea”, rubrica „Perna cu ace”)

• G. Călinescu publică în „Tribuna poporului” articolul *Evreii*; atitudinea autorului în chestiunea evreiască, mult discutată în lumea literară, constă într-o cordialitate stimulată de deducții și susținută de exemple: „[...] Acum vreo șapte ani, când regimul nu era oficial antisemit, s-a prezentat să candideze la o conferință de l. elină, la Facultatea de Litere din Iași, Al. Graur, care este un savant unanim recunoscut în lumea științifică. Toți profesorii serioși preocupați numai de interesul didactic al Facultății îl voiau, dar concursul nu s-a putut ține căci a dispărut conferința din buget, nu prin hotărârea parlamentului cum era legal ci printr-o eroare de... zețarie, la «Monitorul Oficial». [...] Românii au fost totdeauna toleranți și nu pot fi făcuți responsabili pentru faptele câtorva descreierați, amețiți de propaganda nazistă. Întrucât ne privește, trebuie să reexaminăm vechi prejudecăți ce ar putea să stea în calea unei totale împăciuirii. Sentimentul că evreii nu luau parte la aspirațiile nației era fals, întreținut, e drept, de rezervele câtorva intelectuali evrei, care, simțindu-se stingheri își căutau în afară o bază sufletească. Azi vedem acest lucru izbitor că evreii apără nu «naționalismul» ci ideea națională, că însuflețiți de un elan patriotic cer Ardealul nostru, al tuturor. Ei gustă, acum, eliberați consolarea patriotismului care li se nega. [...] Am disprețuit marea valoare a evreilor în materie de propagandă, am trecut cu vederea serviciul strălucit pe care ei ni l-au făcut în străinătate prin filologi ca Gaster, Tiktin, Șăineanu. [...] Români creștini și români mozaici, să ne purtăm astfel încât să ne merităm unii pe alții.”

• Mihai Ralea, căruia niște note din ziarul „Dreptatea” (vezi 22 septembrie) îi aduseseră învinuirea că ar fi avut orientări pro-fasciste, publică în „Desrobirea” articolul-replică *Cine e fascist?*, în care relevă faptul că asemenea nedreptăți urmăresc diversiunea și reaua-credință. Tonul este echilibrat, umorul nu lipsește, iar trimiterile la duplicitatea național-tărăniștilor sunt transparente: „Cum însă partidul național-tărănesc a absolvit pe legionari declarându-i patrioți și cum păstrează o indulgentă tăcere în privința regimului Antonescu, urmează că singurul fascist din această țară am rămas eu”. (vezi Anexa)

• În „Fapta” apare articolul *Ce s-a întâmplat la S. S. R.?*, semnat *Argus*, în care se aduc acuzații fostei S. S. R., sprijinitoare tacită a „trădărilor” fostului ei președinte, în notă dură care anticipează articolul pe aceeași temă din „Scânteia”: „Adunarea generală de duminică de la Societatea Scriitorilor Români, a fost deosebit de instructivă. Motivele sunt numeroase și le vom discuta pe rând. În primul moment, domnii scriitori n-au căzut de acord asupra unor prevederi statutare foarte încălcite, care au reclamat discuții înverșunate și mai încălcite decât statutul însuși. Momentul despre care vorbim s-a prelungit până după ora 11 și ne-a relevat o mulțime de realități

până acum numai în parte cunoscute. Astfel, am aflat că d. N. I. Herescu, nobilul și scrobitul fante de la conducerea S. S. R.-ului a avut grijă s-o șteargă la Lisabona, imediat ce a simțit că președinția i se strecoară printre degete. Fostul prieten al onorabililor trădători de țară Tiso, Hacha și Ante Pavelici – acesta din urmă, cunoscut asasin terorist – slugoiul lui Hitler și Mussolini, a preferat să denunțe obligațiile ce decurgeau din demnitatea atât de mult râvnită de președinte al S. S. R.-ului și să renunțe la întâlnirea pe care evenimentele o pregătiseră între el și propria sa conștiință. Impegații fascismului de la noi – asemeni celor de aiurea – respectând regula jocului au fugit ca potârnichile, care încotro, pentru a nu mai da loc la interpretări și răstălmăciri asupra activității lor din trecut. Dacă s-ar fi găst cineva care să aibă vreo ezitare în ce privește vinovăția sa, d. N. I. Herescu a avut grijă ca prin fuga sa precipitată și eroică să înlăture aceste ezitări, convingându-i chiar pe cei mai neîncrezători. S-a stabilit, așadar, că fasciștii noștri nu suportă decât consecințele fericite ale trădărilor pe care le săvârșesc, celelalte înțelegând să le întâmpine... fugind. Nu s-ar putea spune că ar fi demn dar deocamdată pare să fie sănătos. DEOCAMDATĂ. Spunem însă că ilustrul autor a două poezii și trei sferturi, cocoțat în fruntea S. S. R.-ului de interese cu totul străine de țelurile înaltei instituții de cultură, a izbutit să joace cu multă vervă rolul de președinte încredințat lui de dictatorii antonescieni. După cum a afirmat însă d. Șerban Cioculescu, plimbările lui Herescu prin străinătățile hitleriste s-au făcut în numele Societății Scriitorilor Români. Herescu a angajat deci S. S. R.-ul, ancorând de barca lui Hitler, fără ca Societatea să fi fost obligată prin statute la aceasta. El a antrenat-o într-o acțiune personală, dând acestei acțiuni un caracter colectiv. Când spunem aceasta însă, nu ne gândim o singură clipă că S. S. R.-ul ar fi o victimă nefericită a prezidentului său. Dimpotrivă, subliniem că membrii Societății Scriitorilor n-au schițat cea mai slabă reacțiune împotriva trădărilor președintelui lor. [...] S-a mai stabilit, deci, că Societatea Scriitorilor s-a transformat – pe vremea dictaturii lui Antonescu – într-o tribună a hitlerismului, majoritatea membrilor ei sprijinind efectiv prin scris războiul criminal al fasciștilor puși în slujba lui Hitler. La un moment dat, cineva a contestat acest lucru, pentru ca nu mult după aceea, când d. Cruceanu a precizat că S. S. R.-ul trebuie să lupte pentru alte idealuri decât cele pe care le-a apărât până acum, același cineva să proclame că «fiecare scriitor trebuie să aibă libertatea de a face politica la care aderă el». La care D. Cruceanu a replicat cu justețe: «Chiar și împotriva intereselor adevărate ale țării?». Iată un capitol care ar reclama un spațiu mai mare decât cel ce ne este îngăduit. Poate că vom reveni asupra lui. Până atunci, constatăm cu tristețe că scriitorii s-au prostituat punându-se cu zel în slujba unor interese străine și trădând însăși misiunea lor sacră: aceea de a lumina poporul asupra realităților din jur și de a-l conduce în luptă pe drumul demnității și al

adevărului. Departe de a-l libera de minciună, ei l-au robit și l-au orbit. De aceea, S. S. R.-ul nu poate fi considerat ca reprezentând cu demnitate scrisul și conștiința națiunii noastre. Oricărei noi conduceri i se impune o sarcină grea: aceea de a smulge din grădina până mai ieri curată și înflorită, buruienile otrăvite care au năpădit-o. Numai atunci, Societatea Scriitorilor va fi cu adevărat ceea ce ar fi trebuit să fie în toate timpurile – și n-a fost decât rareori.” Tot în „Fapta”, într-un articol nesemnat, este prezentat *Noul comitet al „Societății Scriitorilor Români”*. □ În aceeași publicație, Ion Caraion formulează programul rubricii „Caiet artistic” (*Continuăm...*): „arta pentru mase”, contactul „permanent și prietenesc între intelectual și popor, între bibliotecă și fabrică, între carte și ogor”, sunt ideile care structurează acest program.

● „Scânteia” publică, fără semnătură, articolul *În ajutorul activistului de partid*, cu subtitlul explicativ *Comunist, – luptător pentru Patrie*. Este proiectat aici modelul multor personaje, inevitabil schematice, din proza primelor decenii postbelice: „Un comunist trebuie să fie un luptător neînfricat pentru cauza clasei muncitoare și a poporului, pentru interesele lor imediate și fundamentale. Un comunist este un organizator și conducător de masă. El pune întotdeauna interesele generale ale clasei muncitoare, ale poporului deasupra intereselor personale. El se înarmează cu știința avansată marxistă-leninistă, cu cunoașterea legilor care determină dezvoltarea procesului istoric și a schimbărilor fundamentale ale diferitelor orânduri sociale. Comunistul trebuie să aibă o înaltă ținută morală. Ce poate fi mai moral decât lupta comuniștilor împotriva exploatării omului de către om, a asupririi unei națiuni de către o altă națiune, ce poate fi mai moral decât lupta pentru desființarea celei mai mari moralități – subjugarea, asuprirea și înjosirea femeii. [...] Un comunist își iubește țara și poporul, e fidel și plin de abnegație pentru țară și popor. Membrul Partidului Comunist trebuie să fie vigilent și mobilizator al vigilenței maselor împotriva saboteurilor fasciști în întreprinderi și instituții publice și particulare, la Căile Ferate, în porturi, mine și industrii petrolifere, la țară pentru paza recoltei, a vitelor, etc. Membrul Partidului Comunist trebuie să fie necruțat față de dușmanii poporului și un mobilizator al maselor pentru exterminarea dușmanilor poporului, legionarilor hitleriști și a elementelor prohitleriste. [...]”

25 septembrie

● Ecouri ale adunării de alegeri de la Societatea Scriitorilor Români reverberează și în „Dreptatea” unde apare, semnat cu inițialele *I. P.*, materialul *D. Victor Eftimiu – președinte al S. S. R.-ului. Noul președinte vorbește ziarului „Dreptatea”*, care reproduce și „Moțiunea” votată „prin aclamații” de adunarea scriitorilor: „Societatea Scriitorilor Români, prin noii săi mandatarî pornește pe calea reînnoirii totale. «Fără să abdice de la crezul

artistic, scriitorul român înțelege să părăsească izolarea de până azi și să devină un luptător social, un luminător, un călăuzitor al neamului, câștigând, astfel, locul ce i se cuvine în noua organizare a lumii. Această misiune el n-o poate exercita decât în cadrul ideilor de libertate ale marilor democrații rusești, care a dat muncitorului intelectual toate posibilitățile de a trăi cu demnitate și de a se manifesta ca fruntaș al poporului». Adunarea și-a încheiat lucrările târziu după-amiază. La ieșire, Maestrul Victor Eftimiu a declarat următoarele, ziarului «Dreptatea»: «S-au pierdut trei ore inutil, în discuții bizantine despre valabilitatea adunării, astfel că n-am avut timp să-mi expun programul de lucru. Scriitorii care m-au votat au crezut că s-au achitat de datoria lor, o dată cu acest vot și au plecat, fără să asculte cele ce aveam de spus. Îmi comunic programul pe această cale, publicului. Voi organiza la Studio șezători literare cu mai multe echipe de scriitori, care își vor împărți venitul spectacolelor între ei. Echipele vor colinda și celelalte teatre de cartier, pentru ca scriitorii să fie cunoscuți cât mai bine de popor. În felul acesta, sper că le voi asigura o sursă nouă de câștig, lucru care se face simțit cu necesitate. Paralel, voi organiza concerte populare, date de soliștii și de corul operei Române, pentru a le asigura și lor un venit suplimentar. Aceasta, cu toate că niciunul dintre cei puși în discuție aci, tânăr sau bătrân, n-a venit cu o propunere în sensul programului ce mi l-am conturat până acum. Tot pentru scriitori, voi înființa *Casa Scriitorilor*, un fel de club unde acești mânăuitori ai condeii să se întâlnească, să discute, să mănânce. Până când clădirea necesară realizării acestui punct va fi gata, *Casa Scriitorilor* va fi înființată la actualul sediu al S. S. R.-ului. Voi repara și mobila acestui sediu, care stă în permanență gol, astfel că în fiecare zi, de la ora 5 după-amiază în sus, scriitorii se vor putea aduna acolo.» [...]

● „Libertatea” se înscrie în atmosfera ulterioară alegerilor de la S.S.R. printr-un articol teoretic, cu caracter de directivă: *Scriitorul și misiunea lui*. Autorul textului, Mircea Florentin, dezbate, în termeni care încep să intre rapid în circulație, funcția socială a artei. „Teoria «tumulului de fildes» nu a servit niciodată misiunii unui scriitor. Izolarea sa, dusă până la anti-social, până la negarea lumii din jur, nu a folosit nici operei sale, nici mai binelui obștesc. Da, scriitorul este un soldat al mulțimilor, servind cultura el servește în primul rând țelului ei suprem: realizarea umanității prin desăvârșirea omului. Nu «artă pentru artă» ci artă pentru om, pentru risipirea neliniștilor lui, pentru înfrățirea lui cu lumea, pe deasupra oricăror artificioase și arbitrare bariere. Arta este muncă, este luptă. Iar biruitorii nu s-au recoltat niciodată din ceata celor care fug de luptă. [...] Altfel, arta rămâne fără obiect, manifestare izolată și steapă, străină de orice rost omenesc.”

● În spațiul rubricii „Cronica literară”, din „Tribuna poporului”, Șerban Cioculescu publică, eseul *Scriitorul în fața societății*, în care, fără a respinge ideea scriitorului-cetățean, pledează pentru specificitatea estetică a literaturii

și libertatea creației: „Firește, scriitorul nu trebuie înregimentat ca să gândească social și uman [...]. Numai într-un climat de libertate, prielnic problemelor de conștiință, se naște creația sinceră, expresie adevărată a experienței și a înaltelor aspirații. Un mare artist poate fi câteodată închis exclusiv în cercul unor preocupări tehnice, atunci, el reprezintă o pură realitate estetică, în sine foarte interesantă: acțiunea lui nu poate fi desconsiderată, deoarece servește într-un fel cultura, o îmbogățește și o rafinează”. (vezi **Anexa**)

● Sub pseudonimul *Ariel* (Horia Furtună?), „Curierul” publică la rubrica de pamflet „Cavalerii apocalipsului” un portret demascator al lui **I. Al. Brătescu-Voinești**: „Trebuie să-l cauți, în «Istoria literaturi române», prin veacul celălalt, undeva, printre «clasicii» de mult prăfuiți în muzeul culturii, deși el există viu și nevătămat printre noi, mumie miraculoasă, prelungindu-și vârsta peste timp, numai din sucurile tainice ale urii. Să te ferească Dumnezeu de un spân la răscruce de drumuri și de un bătrân care nu știe să-și poarte bătrânețea! Închipuți-vă un cap voltairean, fără sclipirea de inteligență în ochi, în schimb cu mustață; pielea obrazului s-a bătătorit de vreme, dar totalitatea zbârciturilor n-ar fi suficientă să echivaleze numărul onorurilor naționale și morale de care s-a bucurat posesorul lui. Fiindcă I. Al. Brătescu-Voinești este un scriitor român fericit. Acum vreo două sute de ani a scris o nuvelă «genială», *Puiul*, pe care toate abecedarele au adoptat-o de atunci încoace ca piesă de rezistență pentru marea educație morală a tineretului român. Nu interesează ce a scris I. Al. Brătescu-Voinești după această nuvelă; opera e destul de covârșitoare pentru a acoperi o carieră de un secol a unui cât de mare creator. În consecință, autorul ei s-a apucat de pescuit. Și așa s-a învățat să iubească peștii și să urască oamenii. Dar I. Al. Brătescu-Voinești, după ce și-a scris capodopera, n-a devenit numai pescuitor de apă dulce – ci, mai spre bătrânețe – s-a făcut și ideolog. Bineînțeles, ideolog reacționar, în toate domeniile. Că o fi existând o legătură între pescuit și ideologie, n-o știm; în orice caz, se pare că la scriitorul în chestiune, pasiunea a fost la fel de gratuită. Lupta omul, da! de dragul Adevărului și al Dreptății. (E autorul unui volum intitulat, vai! *În lumea dreptății*). Confuzionist fervent, I. Al. Brătescu-Voinești a început-o cu morală. Îi veți simți tapajul de acum câțiva ani, pe chestia moralei în artă, în numele căreia țipa pescuitorul de apă dulce – el care pierduse de mult gustul vieții? Doamne ferește – iar să se apuce de morală o mumie, pe principii seci; ieșite din combinațiile chimice ale doctorilor de acum două-trei mii de ani! Academician, membru în nu știu câte societăți de frunte, fruntaș în toate consiliile de administrație din țară, cultural de mare clasă pe baza unei nuvele de revistă de copii, I. Al. Brătescu-Voinești a devenit, mai apoi, cel mai vajnic cavaler al apocalipsului, în paginile «Poruncii Vremii» unde instiga la crimă cu înflăcărea stearpă a neputincioșilor. Frate bun cu

A. C. Cuza, cu Ilie Rădulescu, cu Nichifor Crainic, își trăda sistematic micul talent din tinerețe, încercând în van să-și compenseze insuficiențele printr-o prezență huliganică în actualitate. De câte ori am întâlnit numele acestui fenomen ciudat al culturii românești, în paginile vreunei reviste, m-am întrebat cu un fel de groază: cât de inferior și cât de viciat trebuie să fie un mediu în care o astfel de lighioană să se poată dezvolta – cu dimensiuni inițiale minime – atât de impresionant! Cum a devenit I. Al. Brătescu-Voinești «mare scriitor român» și «trâmbiță a neamului» cu un talent mititel, pe care oricare dintre tinerii de 20 de ani de azi îl poate întrece și cu un vid spiritual perfect...? Nemuritor numai la propriu, I. Al. Brătescu-Voinești va zâmbi desigur pe undeva, în vreun colț al țării, citind aceste rânduri, satisfăcut că bătrânețea și nulitatea îl pun la adăpost de consecințele propriului său pescuit...”

● La rubrica „Perna cu ace” din „Dreptatea”, Oscar Lemnaru își reafirmă angajamentul în campania pentru epurare, exemplificând cu R.F.R.: „*Revista Fundațiilor Regale*. Ultimul număr al acestei publicații aduce colaborări cunoscute publicului cetitor, poate prea cunoscute... Editura Fundațiilor Regale a sucombat de când d. Rosetti a fost înlăturat de la conducerea instituției. Numai revista a supraviețuit. Remarcăm studiul foarte interesant al d-lui Mircea Manolescu despre *Procesul lui Shylock*. Ne pare rău că în fruntea ultimului număr figurează ostentativ numele lui Ion Marin Sadoveanu, germanofil notoriu și membru, dacă nu chiar inițiator, al asociației româno-germane. *Libertate dar nu haos*. Apar, poate prea multe publicații, reviste, ziare, broșuri. Acesta nu este un semn de penetrație a culturii. Confuzia este teribilă, iar lectorul neavertizat rămâne mai departe victimă. Libertate firește, dar nu haos. *Jumătăți de măsură*. Jumătatea de măsură nu e bună la nimic. Ori facem epurație, ori nu o mai facem deloc. Șovăirile, intervențiile și concesiunile sunt de natură să compromită totul, absolut totul. Este o linie tranșantă care desparte ceea ce a fost de ceea ce este, astfel încât se cere o reformă, tot atât de tranșantă în toate manifestările noastre individuale sau colective. [...]

26 septembrie

● Un material nesemnat apărut în „Curierul” – ***Adunarea generală a S. S. R.-ului. D. Victor Eftimiu ales președinte al Societății Scriitorilor Români cu majoritate zdrobitoare*** – rezumă ideile cuvântării noului președinte („răspłata muncii scriitorilor”, prestigiul scriitorilor și angajarea lor după modelul sovietic), dă lista vorbitorilor (Mihail Cruceanu, Șerban Cioculescu, N. D. Cocea, Cicerone Theodorescu, C. Manolache, Gh. Talaz, Ion Ojog și Marcel Bresliska) și configurația comitetului ales; în final, este reprodusă „declarația programatică” rostită la încheierea lucrărilor:

• O relatare similară celei din „Curierul” apare în „Universul”, cu titlul *Adunarea generală a Societății Scriitorilor Români. D. Victor Eftimiu ales președinte*, sub semnătura *V. mar.* Pe lângă elementele deja consemnate, „Universul” aduce și o informație interesantă cu privire la primirea de noi membri: „Prima ședință a noului comitet ales a avut loc în aceeași zi și a hotărât să suprimă formula umilitoare a petiționării pentru a fi primit printre membrii societății. Comiteteul va solicita el de acum înainte, tuturor scriitorilor calificați, intrarea în societate.”

• Interesul stârmit de alegerile de la S.S.R. este vădit de mai multe publicații, între care „Ultima oră”, care, la rubrica „Zig-zag”, publică un „proces-verbal” despre *Adunarea generală a S. S. R. D-nii Victor Eftimiu și N. D. Cocea în fruntea Societății Scriitorilor Români*, cu un comentariu despre legalitatea alegerilor: „Societatea Scriitorilor Români și-a ținut ieri adunarea generală, pentru alegerea unui comitet de conducere și pentru fixarea viitoarei organizări a societății. Au luat parte foarte mulți scriitori; s-au abținut câțiva, care erau numai membri ai S. S. R.-ului. Prezidate de d. Gh. Tutoveanu, suavul poet bărlădean, dezbaterile au fost violente, ca o dispută literară. Au vorbit d-nii Mihail Cruceanu, Șerban Cioculescu, Gh. Talaz, Ion Ojog și scriitorii: N. D. Cocea, Cicerone Theodorescu și C. Manolache.

Au fost, sau n-au fost alegeri?

D-nii Cruceanu, Șerban Cioculescu și Talaz au susținut că adunarea nu e legal constituită. Că adică, legală e numai cealaltă adunare, hotărâtă de vechiul comitet, pentru ziua de 8 octombrie. D. Șerban Cioculescu, editorul lui Caragiale, a vorbit mult și a combătut când pentru, când contra... D. Talaz și Cruceanu au declarat că domniile lor au fost poeți și că nu pot susține problema cu vigoarea d-lui critic; de aceea au arătat – în imagini și metafore – că așa nu e bine, că altfel e rău și că cel mai bun lucru ar fi... așa – și așa!. Încolo, discuția a fost foarte academică și, uneori, parlamentară!...

Alegerile sunt legale și valabile

Adunarea a hotărât, însă, că ședința de ieri este perfect legală și că hotărârile ei sunt valabile. Și astfel s-a trecut la probleme serioase dându-se cuvântul scriitorilor. Și scriitorii au ales, prin voturi secrete, noul comitet de conducere al societății: președinte Victor Eftimiu, vice-președinte N. D. Cocea, membri: Hortensia Papadat-Bengescu, Cezar Petrescu, Al. Cazaban, Mihail Celarianu, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Lucia Demetrius, Radu Boureanu, Cicerone Theodorescu și Eugen Jebeleanu. Scriitorii au aclamat pe noul lor președinte, manifestându-și satisfacția venirii unui autentic scriitor la conducerea S. S. R.-ului.

Cuvântarea-program a d-lui Victor Eftimiu

Luând cuvântul, noul președinte al Societății Scriitorilor Români, a expus programul de activitate al noului comitet, pe care o rezumăm în următoarele puncte:

1. Purificarea societății de elementele fasciste, precum și de acelea care compromis prestigiul și noțiunea de scriitor;

2. Sindicalizarea Societății, pentru realizarea unei vieți libere și demne tuturor scriitorilor. Exemplul Rusiei Sovietice, unde muncitorul intelectual este prețuit ca unul din factorii cei mai de seamă ai colectivității, va fi ideea directoare pentru noua organizare a scrisului în România.

3. Ridicarea standardului de viață al breslașilor scrisului.

a) Traduceri (piese de teatru, romane etc.) făcute de scriitorii calificați;

b) Biblioteci populare, care să asigure o mai largă difuzare a cărții în mase;

c) Reglementarea raporturilor cu editorii, în sensul ca drepturile de autor să fie plătite integral chiar la predarea manuscrisului;

d) Schimburi culturale și vizite între scriitorii Uniunii Sovietice și ai celorlalte națiuni democratice – și cei români;

e) Selectarea treptată dintre scriitori, a trimișilor culturali în străinătate;

f) Editură de Stat pentru poezie, eseu și filosofie;

g) Obligația pentru alcătuitoarii manualelor didactice de a utiliza îndeosebi opera scriitorilor în viață și de a le plăti dreptul de autor pentru fragmentele citate;

h) Afectarea, către S. S. R., a unei părți din veniturile provenite din cărțile autorilor clasici.

• În „Fapta” apare o notă scurtă, cu titlul *Noul comitet al „Societății Scriitorilor Români”*, în care se menționează că „scriitorii au ținut să ia parte în număr impunător și că au fost prezenți și membrii excluși de vechea conducere dictatorială”.

27 septembrie

• Câteva amănunte interesante ale evenimentului de la Societatea Scriitorilor Români sunt furnizate de „Curierul”, care publică, sub semnătura P., materialul *Pe marginea alegerilor de la S. S. R.*;

„*Societatea Scriitorilor Români*»...

și-a ales nu numai un nou președinte, în persoana d-lui Victor Eftimiu, și un comitet revoluționar (prin prezența, la vice-președinție a d-lui N. D. Cocea) ci și-a ales o cale nouă, de reforme democratice progresiste, pe care nu ne îndoiim că le va realiza, în consensul vremilor de înnoire. Dintre aspectele și încrucișările de florete care ni s-au impus mai mult din această înfierbântată duminică de 24 septembrie, vom remarca unele nu numai pentru înțelesul lor local, ci în general, interesând adică și publicul cel mare. S-a vorbit, de exemplu, foarte insistent despre «politică». Să nu se facă politică la S. S. R.! cereau unii, pe drept cuvânt, de teama confuziilor de planuri, care au bântuit până acum.

– Nici fascism... nici democrație! a spus cineva, la un moment dat, parafrazând, candid, pe Caragiale. Cum vine asta, mă rog? A face

democrație, într-o asociație de scriitori, înseamnă a face politică? Te-am simțit confuzionistule, printre rânduri și am zâmbit de mila ta fiindcă încercai să scapi prin tangentă. Să afle confuzioniștii că «a face» democrație la S. S. R. nu înseamnă a face politică – ci înseamnă a reintegra societatea în legile ei firești, care o condiționează principal.

Astfel, tot ceea ce s-a întâmplat până acum la S. S. R. de vreo șase ani încoace – dacă nu mai mult – s-a întâmplat sub semnul nefast al confuzionismului dictatorial: starea de astăzi nu e o schimbare ca oricare alta, din cele multe, ale trecutului imediat, ci o revenire la normal, o ieșire din criză! A reinstaura democrația la S. S. R. nu înseamnă, așadar, domnilor diversioniști, a face politică...

N. D. Cocea...

Își face reintrarea în arena literară printr-un succes «electoral» în cadrele scriitoricești, – succes net, alături de maestrul Eftimiu, care nu mai dă loc la nici o interpretare ambiguă. Oamenii de valoare ai publicisticii noastre pășesc cu hotărâre la revendicarea locurilor lor de frunte – și nu ne îndoim că prozatorul și pamfletarul strălucit care e N. D. Cocea ne va arăta cât de curând ce-i poate ...condeiul!

D-na Hortensia-Papadat-Bengescu...

desigur că a aflat cu uimire alegerea d-sale de pe lista de membri a noului comitet, cu acea detașare plină de noblețe care-i este caracteristică... Este mai ales un act de reparație morală, care dă satisfacție oamenilor de valoare, sistematic înlăturați de la conducerea S. S. R.-ului. Marea noastră prozatoare, care este și o mare necunoscută, d-na H. P. Bengescu, își depășește marele talent numai prin marea d-sale modestie.

D. Zaharia Stancu...

este un luptător, din rândul membrilor tineri, care întotdeauna în trecut a cerut reformele la care s-a ajuns astăzi, dar a fost înlăturat tot atât de sistematic, ca un element «periculos». Astăzi a fost ales fără măcar să fie de față!

Din cele câteva...

taine ale scriitorilor de la S. S. R. ne vom permite să divulgăm cititorilor unele de ordin statistic. Dacă maestrul Eftimiu a obținut 70 voturi din 72, d. N. D. Cocea a avut 62 iar d-na H. P. Bengescu 55. Dar ce să mai zicem de succesul tinerilor, reprezentați prin d-nii Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu și d-ra Lucia Demetrius – fiecare respectiv, cu 66, 63, și 46 de voturi? Lista d-lui Victor Eftimiu e cea mai tânără dintre toate listele ultimilor ani. (Să ne amintim că acum nu știm câți ani, d. N. I. Herescu, matadorul antisemitismului și președintele cu trei plachete, s-a ales cu 61 de voturi!).”

• „Scânteia” se limitează la consemnarea seacă a alegerilor de la S.S.R., în materialul nesemnat *Organizarea scriitorilor*, un fel de proces verbal al evenimentului.

- În „Tribuna poporului”, G. Călinescu publică articolul *Lucrătorul*, unde încearcă reabilitarea „lucrătorului”, reprezentant al maselor disprețuite, prin capacitatea lui de a se apropia de cultură (literatură, muzică). În atractiv stil călinescian, eseul pledează pentru ștergerea diferențelor – materiale și spirituale – dintre clase. (vezi Anexa)

- Prin articolul *Privire asupra literaturii sovietice*, semnat Ivan Vorotovschi, „Fapta” anticipează campania de prezentare a literaturii sovietice drept model de creație care ar trebui urmat. Printre scriitorii reprezentativi se află Gorki, Maiakovski, Alexei Tolstoi, Mihai Șolohov etc.

28 septembrie

- Apare, la București, „Academia”, cu subtitlul „Organ săptămânal de atitudine spirituală, socială și politică”. Își va înceta apariția la 17 februarie 1945.

- Oscar Lemnaru revine, la rubrica „Perna cu ace” din „Dreptatea”, cu alte note critice despre Mircea Eliade și Ion Sân Georgiu: „*Mircea Eliade*. Un român care a plecat în India ca să se facă diplomat la Lisabona! Teribilă fantezie în ce-l privește și dezarmantă naivitate pentru toți cei ce l-au crezut. A pescuit în apa turbure a unui misticism penibil, cât a putut, iar când undița își tocise vârful și când i se terminase momeala a devenit deodată diplomat. Țara aceasta a fost în ultimii cinci, șase ani un coridor atât de întunecat, încât, oricine a putut deveni transformist. [...] *Atragem atențiunea*. S-a vânturat ideea nu de mult ca să-i revină d-lui Ion Sân Georgiu catedra de limbă germană pe care o deținea pe vremuri profesorul Mândrescu. Deși ne pare rău că îi răpim de abia scăpatului din temniță plăcerea de a preda limba și literatura germană la care ține atât de mult, trebuie totuși să spunem că d-sa este hitlerist pur sânge (germanii au lansat ideea «sângelui pur»), că disprețuiește democrația și că dacă ar putea ne-ar ucide pe toți într-o singură zi sau într-o singură noapte. În afară de aceasta, cel ce semnează rândurile de față a avut satisfacția de fi audiat cursuri ale lui «Herr Professor» și și-a dat seama că d. Ion Sân Georgiu iubește limba germană pentru că trăiește în concubinaj cu ea și nu este căsătorit legitim, căci dacă ar fi fost căsătorit legitim ar fi cunoscut-o «à fond». Așa îi este doar amant, pentru că încă ea îi mai rezervă surprize.”

- Ion Caraion este, alături de Oscar Lemnaru, unul dintre cei mai prolifici și mai vehemenți susținători ai campaniei de demascări declanșate după 23 August 1944. Articolul *Un băiat de familie: Ion Petrovici*, publicat „Fapta” se înscrie în această campanie: „Rolul domnului «ministru» Ion Petrovici la Educația Națională? Unul murdar, însă nu obscur. De la el primeau normative școlile și universitățile din țară, ce să facă și ce să nu facă; de la el rasismul a trecut la catedră, ura s-a propovăduit profesor, busuiocul sfânt a urât mâinile pătate de crimă, s-au elogiato «cruciații», a fost auzită venirea apocalipsului, batjocorită Rusia. [...] Asistăm la o incontinență de decese. Se

moare la propriu (fizic), se moare la figurat (moral), cert e că dispăre o lume care n-a grăit decât pentru ea și pentru orgiile ei. Undeva, prin cutele sale, se află și fostul «ministru-filosof» Ion Petrovici, inexpresiv și simbolic.”

29 septembrie

- „Scân-teia” publică materialul nesemnat *Despre sarcina actuală a scriitorilor. Câteva reflecții după adunarea de la S. S. R.*, care este deopotrivă o analiză critică și un text directivă. În opinia „Scân-teii”, scriitorii s-au arătat mai interesați de avantajele materiale decât de misiunea lor socială: „Am remarcat că nivelul discuțiilor dus, de adunare, a fost extrem de coborât. Acei care ar trebui să exprime aspirațiile poporului, scriitorii, nu păreau deloc luminați asupra rolului pe care îl au în societatea românească de astăzi. Păreau preocupați de contracte de editură, de situația lor materială personală, dar nu și de sarcina pe care o au de îndeplinit.” (vezi Anexa) □

Tot în „Scân-teia” apare nota *Societatea Scriitorilor Români aderă la proiectul de platformă politică și socială al partidului comunist*: „Primim din partea Societății Scriitorilor români acest comunicat: «Noul Comitet al S. S. R., luând cunoștință de proiectul de platformă politică și socială al partidului comunist din România, propus tuturor forțelor democratice, din această țară, s-a întrunit de urgență, în ședință extraordinară, astăzi 25 septembrie 1944 și a hotărât cu unanimitate de voturi să adere la acest proiect, fiind convins că exprimă, astfel, sentimentele tuturor membrilor asociației noastre. Îndeamnă toate forțele democratice ale României să participe la această mișcare de înnoire. În același timp, atrage atenția inițiatorilor programului supus opiniei publice că n-ar trebui uitate: 1. Separarea bisericii de stat. 2. Naționalizarea subsolului. 3. Naționalizarea societăților de asigurare»

- Evenimentele de la SSR prilejuiesc o analiză în „România liberă”, unde, sub semnătura lui Tudor Alex. Stoianovici apare un articol despre *Organizarea scriitorilor*. Textul este, în general, favorabil cursului pe care-l luaseră lucrurile în breasla scriitorilor prin alegerea noii conduceri a Societății și, mai ales, prin adeziunea acesteia la Proiectul de Platformă Politică a PCR. Cu toate acestea, semnatarul articolului descurajează revendicările materiale ale scriitorilor, îndemnându-i să „coboare” mai des în realitate, pentru a cunoaște viața și munca oamenilor: „Scriitorii români nu trebuie să devină niște pensionari ai statului român. Să aibă, natural, asigurată existența, dar ei trebuie să coboare și în uzine, pe ogoare, în birouri, oriunde palpită acest suflet românesc nou și să-l împărtășească publicului cititor”.

- Cu mențiunea „profesor universitar”, alături de nume, Iorgu Iordan semnează în „Tribuna poporului” un pamflet elegant cu titlul *Un ministru antonescian: Ion Petrovici*. Reproducem un fragment din acest text, pentru

echilibrul dar și incisivitatea discursului: „Prin mijloace de felul celor amintite d-l P. a izbutit să-și creeze o reputație care întrece cu mult adevărata sa valoare. Pentru adulatori, d-sa este cel mai mare filosof român și unul din filosofii de seamă ai lumii întregi. Pentru quasi-unanimitatea opiniei noastre publice d-sa este o glorie pură și incontestabilă a oratoriei naționale. În ochii multor cititori, chiar dintre cei cu pretenții, d-sa este un literat de frunte. (În acest domeniu a izbutit să păcălească numeroși «nemuritori», care l-au ales membru al Academiei Române, secția literară, și l-au răsplătit cu premiul național de literatură).” (vezi fragmente în Anexă)

- Armata Roșie intră în București, salută entuziast de presa de stânga (cum se întâmplă în editorialul „Dreptății”).

- „Fapta” publică articolul *Poetul cizmar*, în care Liviu Bratoloveanu prezintă creația lui Cristian Sârbulescu. Articolul prevestește una dintre direcțiile accentuate ale politicii culturale din anii următori: evidențierea virtuților creatoare ale scriitorului cu origini în spațiul proletar.

30 septembrie

- În „Libertatea” (*Scriitorii români și proiectul de platformă al Partidului comunist*), „Dreptatea” (*Scriitorii părăsesc izolarea*), și „Ultima oră” (*Scriitorii în slujba poporului. Societatea Scriitorilor Români participă la viața politică a statului*, semnat al. c. r. – Al. Cerna-Rădulescu) se consemnează aderarea S. S. R. la Proiectul de Platformă a Frontului Național Democrat inițiat de P. C. R. Exemplificatoare este prezentarea semnată de al. c. r. în „Ultima oră”: „Societatea Scriitorilor Români a realizat primul punct din programul votat în adunarea generală de la 24 septembrie, părăsind izolarea de până acum și participând la viața politică și socială a țării. Întrunit într-o ședință extraordinară, comitetul de conducere a hotărât să adere la Proiectul de Platformă pentru realizarea Frontului Național Democrat, exprimând, astfel, sentimentele tuturor adevăraților scriitori români. Este, desigur, simbolică această încadrare a scriitorului în noul ritm de viață al marii societăți românești. Este cea dintâi coborâre a scriitorilor în stradă, în viață, în mijlocul semenilor, cărora datori sunt să le fie călăuze și îndrumători. Dar Societatea Scriitorilor Români nu se mărginește numai să adere la o propunere, să-și însușească o soluție sau un principiu pe care să-l susțină. Scriitorul trebuie să participe activ la opera de reconstrucție a țării; de aceea Societatea Scriitorilor atrage atenția celor care au inițiat și supus opiniei publice Proiectul de Platformă, asupra unor probleme care se cer rezolvate în interesul națiunii întregi. Propunând înființarea unei edituri de stat și a numeroase biblioteci publice menite să asigure răspândirea culturii în cele mai largi straturi populare, scriitorii dovedesc o deplină înțelegere a misiunii lor. Ei slujesc, astăzi, poporul și marile lui aspirații; ei au deci datoria să-l lumineze, să-l lămurească prin operele lor, asupra uriașelor

transformări în fața cărora se află, uneori nepregătit, alte ori șovăitor. Cultura nu va mai rămâne un bun exclusiv al claselor privilegiate; ea trebuie să coboare în sate, în colibe, pretutindeni, chemând mulțimile la viața nouă. Pe drumul acesta de pionieri ai științei pornesc azi scriitorii țării. Dar propunerile Societății Scriitorilor Români îmbrățișează aspecte mult mai variate ale vieții românești. Eliberarea bisericii de sub tutela statului, purificarea și reîntoarcerea ei la misiunea apostolică a primelor veacuri, este unul din punctele pe care S. S. R.-ul le înscrie pe programul imediatelor înfăptuiri. Desființarea principiului de „religie dominată” asigură o totală libertate religioasă și spirituală a tuturor cetățenilor țării, precum și o serioasă despovărare a bugetului. Și celelalte propuneri sunt deopotrivă de judicioase: intensificarea și gratuitatea asistenței medicale, naționalizarea marilor societăți de asigurare, pedepsirea agenților români ai coloanei a V-a naziste etc. Toate sunt destinate să ajute la realizarea grabnică a solidarizării naționale pentru continuarea luptei împotriva dictaturii și pentru reconstrucția socială a statului, pe baze noi, sănătoase. Coborând în mijlocul poporului, scriitorii au aderat la această uriașă luptă; ei au datoria de a rămâne mereu în fruntea mulțimii, sintetizându-i aspirațiile care trebuie să formeze preocupările lor de căpetenie. Adeziunea S. S. R.-ului reprezintă sfârșitul unor vremuri de totală izolare a scriitorului și începutul unui climat nou, de regăsire a adevăratelor drumuri pe care scriitorul de azi pășește cu hotărâre.”

• „Luceafărul” (nr. 7, din luna septembrie), publică articolul ***Presa, cărturarii și principiile naționale***, semnat de Gherghinescu Vania, care, fără să respingă „turnul de fildeș”, subliniază datoria scriitorului față de „comunitatea de destin” și de „întinsul spiritual al nației sale”, îndemnând la implicare: „O personalitate culturală nu este găsită în întreaga ei ființă vie într-o operă literară. Fără îndoială că într-o operă de artă autorul trece în mare măsură și că valoarea sa artistică o determină opera aceasta. Dar artistul își creează, cu timpul, o lume a sa, oricât ar culege elementele ei din lumea reală. Către această retragere în așa zisul «turn de fildeș» îl îndeamnă însăși societatea, care nu-l înțelege și care nu vrea să fie identificată în toate păcatele și judecată de el – poate dintr-un instinct al conservării. Așa s-a ajuns la absurda teorie, că un scriitor nu trebuie să facă ziaristică, manifestarea lui în presa propriu-zisă îl omoară ca artist. Nimic mai fals. Din contră, avem convingerea că un scriitor își îndeplinește în întregime datoria către comunitatea de destin în care și din care e născut, numai atunci când plugul gândului său brăzdează, fără ocoluri, întinsul spiritual al nației sale. Împărțirea pe profesii și mișcarea noastră între linii fixe, călătorind ca niște găze fără aripi pe urma de car lăsată în noroiul împietrit, ne creează o viață meschină – fiecăruia în parte și comunității în totalitatea sa. Spiritualitatea unui neam își fixează treapta valorii prin conlucrarea tuturor

aleșilor, prin înfrățirea, ajutorul, controlul și întrecerea lor. Specializare nu înseamnă unilateralizare. Ceea ce ar duce, într-un anume sens, la reeditarea poveștii cu racul, broasca și știuca. Și, ca să nu ne depărtăm; un mare scriitor nu trebuie să rămână la ocupația sa pur literară. El trebuie să ia în piept viața, pe toate drumurile și concursul lui trebuie să se simtă oriunde poate fi util. Cred că numai atunci o personalitate culturală are șansa să rămână pururea vie, după moarte, și aidoma cu cea din viață...”. Pledoaria semnatarului, susținută cu principii de teorie și sociologie literară, vizează îndeosebi implicarea scriitorului în gazetăria militantă, dar și apărarea identității naționale în Transilvania.

- Sub titlul **B. Fundoianu**, „Fapta” publică o analiză a volumului *Priveliști*, prin care Virgil Prodan încearcă să schițeze profilul liricii poetului pierit în lagărele de exterminare. □ În același număr, la rubrica „Marginalii” este anunțată intenția de a publica „prezentări de scriitori sovietici sau anglosaxoni [...]”. De asemeni, vom rezerva în limita posibilităților un spațiu pentru traduceri din poezia sovietică, americană și engleză”, care vor fi gestionate de Ion Caraion.

OCTOMBRIE

1 octombrie

- În „Dreptatea” apar articolele *O manoperă fascistă* (fără semnătură), privind aderarea scriitorilor la proiectul de platformă P. C. R., și *La ordinea zilei. Noi și Uniunea Sovietică* (semnat de Sergiu Dan), care pledează pentru prietenia „sinceră cu URSS”: „Puterea față de Uniunea Sovietelor, puterea care garantează liniștea și libertatea tuturor națiunilor Răsăritului european, nu poate fi decât una: politică de apropiere și de prietenie sinceră, impusă și de necesități geografice și de învățăminte istorice. Nu este însă suficient să dorim o asemenea politică, ci trebuie să o înfăptuim. Calea limpede a acestei realizări presupune îndeplinirea, în spiritul ei, a convenției de armistițiu, lupta împotriva puterii militare nazisto-maghiare alături de armatele invincibile ale Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice până la nimicirea vrăjmașului comun, precum și lichidarea elementelor politice de ariergardă lăsate de inamic printre noi. [...]”.

- Demostene Botez publică în „Desrobirea” articolul *Vina indolenței*. Poetul se referă la fenomenul legionar și consideră indiferența și inacțiunea față această mișcare și față de cei care au servit-o drept o complicitate pasivă.

- În „Libertatea” apare sub semnătura lui I. R. Șomuz articolul *O formă tipică de „trădare a cărturarilor”*, un exemplu de confuzie, frecventă în epocă, între poporul german și ideologia nazistă: „[...] Hitlerismul a cultivat toate infamiile și cretinismele specifice micului butghez german lipsit de o

tradiție de libertate și îngâmfat de propria lui mărginire, a exaltat și transfigurat filistinismul tot specific nemțesc al intelectualilor care se credeau buricul pământului, a dezlănțuit toate instinctele primare, tot ce e mai rudimentar, mai obscur și mai sălbatec în sub-conștientul lumpen-proletariatului, a refăcut milioane de proletari apatici și dezorientați într-o masă de roboți care se credeau rasă superioară în drept să extermine restul omenirii pentru ca numai el să stăpânească lumea. A transformat întregul popor german în niște Calibani îmbrăcați în uniformă S. S., animale de paradă la care nu se mai poate deosebi nimic din ceea ce făcea mândria unui neam care pretindea odată că deviza lui este: „*leben und leben lassen*” (a trăi și a lăsa și pe altul să trăiască). [...] Lecuirea poporului german, reîncadrarea lui în rândul popoarelor libere și demne, sunt probleme prea grave și prea complexe, atingând atâtea aspecte politice, economice, sociale și pur educative, așa că nu trebuie bagatelizate prin luarea de atitudini sentimentale care ar avea doar o eficiență negativă, contrară intențiilor bune dar prost rumegate, asemenea atitudini putând cel mult să constituie o formă tipică de «*trădare a cărturarilor*».”

2 octombrie

● În seria pamfletelor publicate de „Curierul”, la rubrica intitulată „Cavalerii apocalipsului”, apare, semnat Ariel, textul cu titlul **Radu Gyr**: „În variata specie a lichelelor, Radu Gyr aparține celei mai nocive: sentimentalul. Poet mediocru, gongoric, se strecura afabil prin redacții, solicitând cu un zâmbet candid o notiță laudativă, la apariția câte unui volum de versuri. El era un poet blajin, dezarmat în fața realității, așa încât îi ruga pe confrății mai tineri să-i facă acest oficiu prietenesc. De altfel, îți strângea mâna cu atâtea efuziune, glasul lui avea un ton atât de muzical și te privea atât de nevinovat prin lentilele ochelarilor, încât era imposibil să-l refuzi. Și apoi avea un aer modest, discret, de giuvaergiu, bucuros să migălească bijuteria în chilia sa și să nu se amestece în noroiul cotidian. Se înșela cu bună credință. Credea că șlefuieste piatră prețioasă, în loc de sticlă colorată. I s-a descoperit adevărul. A devenit puțin mai reticent, surâdea amărui, dar tot sfios, blajin. În ochii lui albaștri, cu globulele prea mari și albe, nu se aprinsese încă flacăra urii. Părintele iubitor, închina versuri lăcrimate pentru fetița sa, cu rimele sunând ca niște castaniete. Umplea mereu vitrinele cu noi volume de poezii, cu capul plecat gânditor pe un umăr, nimic nu se schimba însă din destinul lui făuritor de vorbe goale... S-a privit în oglindă și i s-a părut că-l prindea bine culoarea. A îmbrăcat și cămașa, s-a încins cu centiron și revolver. A început să scrâșnească din dinți. Avea de plătit tot veninul strâns în punga inimii lui prefăcute. Își muia penița în otrava care-l sufoca, înjurând zilnic, imund, cu spume la gură, în abjectele foi de dreapta. Nu uita însă și câte-o imagine «poetică», din vechiul lui bazar de tinichele. Și iată-l ajuns sub regimul

legionar director al Teatrului Național!. Avea ținuta mai fermă, spinarea i se îndreptase și vocea era tranșantă. Muzicuța sa lirică se transformase într-o trompetă. În larma alămurilor distingeai strigătul lui de asalt. Mirajul a fost de scurtă durată. Totuși, înainte de-a dispărea în gloată, când mai spera ca «revoluția» legionară să izbutească, ținea discursuri incendiare din balconul Teatrului, ațâțând instinctele sanguinare ale batalioanelor verzi și îndemnând armata să-și trădeze onoarea și țara. «Revoluția» a fost înăbușită. Radu Gyr a stat ascuns, tremurând de spaimă ca orice infractor de rând. A fost prins și internat la Tg. Jiu. N-a stat mult, pentru că a făcut imediat jurământ de credință regimului antonescian. Amintindu-și că-i versificator, s-a apucat de data asta să scrie balade eroice. Și acum se plimbă liber pe străzi, revenit brusc la modestia sa trecută, privindu-te blajin, cu o expresie ireală și nedumerită, ca și când totul n-ar fi decât un vis... Înainte de-a avea un reflex de contractare, îți simți mâna prinsă în mâna lui moale și umedă, picurându-ți în ureche cuvintele îngânate cald și sentimental: – Ce mai faci , dragă? Ce timpuri trăim!”

● Conținutul rubricii „Perna cu ace”, susținută de Oscar Lemnar în „Dreptatea”, merită reprodus pentru diversitatea informației și manifestărilor literare ale epocii. În acest număr, titularul de rubrică anunță apariția revistei „Democrația”, prezintă o piesă a Luciei Demetrius și critică volumul *Pulbere de aur* al unui oarecare poet A. Ebion: „**«Democrația»**: Probabil că joia viitoare, va părea primul număr al marelui hebdomadur „Democrația” de sub conducerea d-lui prof. Anton Dumitriu. Vor colabora la această publicație: Al. Mironescu, Dan Petrașincu, Ovidiu Constantinescu, Ieronim Șerbu etc. **«Turneu în provincie»**: Nu e multă vreme de când la «Cercul Lovinescu» domnișoara Lucia Demetrius a citit o piesă în trei acte intitulată «Turneu în provincie». Pentru că am asistat la lectură, trebuie să mărturisesc că autoarea a izbutit să realizeze o piesă bine încheiată, foarte frumos scrisă redând printr-o intrigă interesantă atmosfera ciudată și turburătoare a vieții actorilor. Actualmente maestrul Eftimiu citește această piesă. Nu ne îndoim că verdictul pe care-l va pronunța va face ca «Turneul în provincie» să fie reprezentat pe prima noastră scenă. **Unde duce poezia!** Poetul A. Ebion ne trimite un volum intitulat destul de tendențios „*Pulbere de aur*». Trebuie să spun că autorul, după părerea mea, nu deține secretul transmutației metalice, singurul în stare să prefacă pilitura de fier în «pulbere de aur». Ascultați o monstră.

«Serenada greierului»

Țir! Țir! Țir!

Țil!

Țir! Țir! Țir!

Țil!

Țir! Țir! Țir!

Ții!

Țir! Țir! Țir!

Nu înțelegem de ce s-a oprit poetul când putea să continue în felul acesta până la judecata de apoi!”.

3 octombrie

• „Fapta” publică în cadrul rubricii „Caiet artistic” articolul lui Virgil Prodan *Alexandru Sahia*. La rubrica „Marginalii” este denunțat, fără semnătură, „colaboraționismul” lui Mihail Drumeș, ca editor: „Rolul editurii lui Mihail Drumeș a fost de a infecta spiritele, de a propaga ura, războiul, lipsa de gust, rasismul. Anunțase chiar o traducere din *Mein Kampf*.” □ Liviu Bratoloveanu publică articolul „*Cuvântul liber*”, în care evidențiază rolul publicațiilor de stânga în peisajul presei interbelice. □ În același număr, Valeriu Popovici vorbește despre *Upton Sinclair*, a cărui operă ar „conține vastități psihologice dezolante, sfaturi prietenești stângace, propoziții de stradă, revolte necontrolate în conținut și întindere, o oboseală sfâșietoare: căci dezastrul e acoperit de pasiunea de a afla mereu continuarea: vrei să știi neconținut atitudinea, sfatul, credința oricui: a autorului, a oamenilor ce mișună în cărțile sale, a oricui, a oricui... Și nu afli nimic.” □ Ion Caraion traduce poemul *Voi, criminalii*, de Walt Whitman.

4 octombrie

• Volumul „Continentul U.R.S.S.”, apărut de curând, beneficiază de o prezentare elogioasă în „Scânteia” care publică, fără semnătură, articolul *O carte românească despre Uniunea Sovietică. „Continentul U. R. S. S.” de Mitiță Constantinescu*.

• „Tribuna poporului” publică un *Medalion Geo Bogza*, semnat de Henri Wald, care relevă implicarea scriitorului în realitatea imediată, îndeosebi prin reportaj. Este unul dintre momentele importante ale receptării lui Geo Bogza în spiritul preceptelor politico-literare care vor jalona literatura anilor ulteriori lui 1944.

• Apare în „Dreptatea” pamfletul nesemnat *Prietenii d-lui Ralea și „Dreptatea”!* care continuă seria articolelor acuzatoare de hitlerism și trădare: „Era omul îmbrăcat în albastru, saluta verde dar avea inima roșie!”.

• În „Fapta” Virgil Prodan semnează articolul *Misiunea scriitorului*, în care susține că rolul scriitorului este să facă „din masele flămânde de dreptate și de lumină oameni conștienți de rostul și de răspunderea lor în societate”. □ În același număr, la rubrica „Marginalii”, sunt prezentate în termeni critici revistele recent apărute „Academia” și „Drumul nostru”, celei dintâi imputându-i-se pledoaria în favoarea esteticului: „A continua suprarealismele de la «Meridian», într-o vreme de prefaceri continentale și definitive, este un refuz de a colabora cu țara democratică”.

5 octombrie

- Eugen Jebeleanu publică în „România liberă” *Scriitorul român și năzuințele poporului*, articol despre exploatarea scriitorilor în regimurile trecute, despre „conștiința luptătoare” și platforma P. C. R.: „Pornit mai adeseori de jos, scriitorul român ajuns la oraș se îngrijea, în primul rând, să-și facă uitată cât mai repede cu putință obârșia. Îl obliga la aceasta atât dependența de forța atotstăpânitoare a reacțiunii, în mâinile cărora se aflau instituțiile de Stat, presa și editurile, adică întreg mecanismul în măsură a hotări asupra posibilităților de trai al scriitorilor, cât și (de ce ne-am sfii să o spunem!) lipsa unei conștiințe luptătoare. Scriitorul nu cunoștea prețul demnității, pentru că talentul său, închiriat, era la dispoziția stăpânului: a stăpânului șef de partid, a stăpânului moșier și director de ziar”.

(vezi Anexa)

- Iorgu Iordan continuă în „Tribuna poporului” demascarea caracterului lui I. Petrovici, cu textul *Procedee petroviciene. Cazul Vancea*.

- Rubrica intitulată „Caiet artistic”, din „Fapta”, este semnată în acest număr de Geo Dumitrescu, care, în articolul *Viața la țară*, vorbește despre starea ruralității, sperând într-o realitate similară celei din URSS.

6 octombrie

- La rubrica „Perna cu ace” din „Dreptatea”, Oscar Lemnaru salută revirimentul „Revistei Fundațiilor Regale”: „«Revista Fundațiilor Regale» și-a schimbat substanțial sumarul publicând colaborările unor scriitori ca Prințesa Marta Bibescu, Radu Tudoran, Miron Paraschivescu, Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, Mircea Manolescu, ignorați cu toată perfidia de conducerea defunctă a d-lui Caracostea. În numerele viitoare își vor relua colaborarea Hortensia Papadat Bengescu, Ticu Arhip, Zaharia Stancu, Camil Baltazar, Perpessicius, Anton Dumitriu, St. Popescu etc. O seamă de nume noi își vor da contribuțiile deoarece noua conducere a revistei va lucra în spiritul de odinioară care recunoștea valorile autentice. Domnul Octavian Neamțu, directorul «Fundațiilor Regale» de care depinde și «Revista Fundațiilor» a instaurat acest nou spirit de verificare a talentelor, cu o adevărată linie democratică, fapt pentru care îl felicităm.”

- O pledoarie pentru o „bibliotecă publică centrală” susține, în „Libertatea”, I. R. Șomuz în articolul *Metropola fără de biblioteci publice*, care este capitala României. Își amintește de „tineretul studios, neperversit de fascism” și cere biblioteci pentru masele de cititori: „[...] Credem că a sosit momentul acum când politica țării se va face de către mase și pentru mase, să se termine cu această stare dăunătoare eforturilor reale de culturalizare a mulțimii. Prin eforturile combinate ale Statului, Municipiului, Academiei Române, și cu concursul efectiv al organizațiilor profesionale de muncitori și intelectuali, să se poarte la înjghebarea unei biblioteci publice centrale,

demnă de capitala unei țări unde mulțimile să-și poată sătura setea de carte într-o atmosferă propice și un cadru civilizat, îndrumată fiind de oameni pricepuți și cu tragere de inimă. Iar această bibliotecă centrală să fie punctul de plecare al unei extensiuni, care pornind spre cartierele periferice, să radieze apoi lumina culturii în toate unghiurile țării.”

7 octombrie

• În „Scânteia” apare articolul nesemnat *Ce au făcut scriitorii români în timpul războiului*, în care, după condamnarea atitudinilor pro-fasciste sunt, „demascați” D. Caracostea, Liviu Rebreanu, Al. O. Teodoreanu, Gala Galaction, Ion Vinea, Brătescu-Voinești, V. I. Popa etc.: „[...] Am mai scris și va trebui să subliniem mereu că fascismul n-a întâmpinat rezistență serioasă în rândul unor scriitori din România. N-au apreciat destul de serios situația dramatică în care erau puși, când aveau de ales între calea luptei pentru onoare, pentru omenie, pentru interesele maselor largi populare și cea a unei foarte iluzorii și provizorii vieți comode personale și a unei situații materiale bune. Au ales calea cea mai ușoară, la capătul căreia erau dezonoarea, trădarea. Și-au închipuit că se poate trișa cu viața. În schimbul posturilor bine plătite la Ministerul Propagandei, au primit să-și pună la dispoziția regimului trădător, numele, inspirația. Când «mareșalul» trădător a trimis unitățile românești să lupte alături de cele germane, în războiul de agresiune împotriva Uniunii Sovietice, unii au aplaudat. Alții s-au retras în singurătate, și-au astupat urechile ca să n-audă, au închis ochii ca să nu vadă realitatea. Sub cuvânt că nu fac politică, o altă categorie a primit cu slugărnicie politica impusă de clica fascistă. În primele zile ale războiului, gazetele au publicat o fotografie cu mai multe busturi răsturnate. Dedesubt, explicația: brava armată română a distrus într-un club din Cernăuți, «busturile conducătorilor sovietici». Cine privea cu atenție busturile, observa că nu erau ale unor conducători politici, ci ale lui Gorki, Taras Șevcenکو, poetul național al Ucrainei, și Gogol. [...] Pe unii gravul moment de sălbăticie fascistă îi găsea colaborând la revista Fundațiilor Regale, de sub conducerea agentului hitlerist Caracostea; *Liviu Rebreanu* nu se mulțumea cu leafa de director general al Teatrelor, dată de Antonescu, ci scotea gazeta legionară «Viața»; *Al. O. Teodoreanu* făcea reportajii de război pentru Hitler; *Ion Marin Sadoveanu* se pune la dispoziția propagandei germane și luptă pentru a deveni secretarul «Asociației româno-germane» a lui Killinger; *Gala Galaction*, traducătorul *Bibliei*, preotul umanitarist, participă ca membru al Asociației româno-germane ca să nu-și periclitize postul de profesor de teologie; *Ion Vinea* scrie la «Evenimentul» articole anti-sovietice; *Ion Al. Brătescu-Voinești*, prin «Universul» și «Curentul» susține războiul și huliganismul cel mai bestial [...]. Mica pușlama și trădător de țară Const. Virgil Gheorghiu nu este unicul dintre tinerii scriitori care s-au pus în

slujba dușmanului de moarte al poporului român: hitlerismul, și a Antoneștilor. Lista lor începe cu Rebreanu, cu Nichifor Crainic, cu Gregorian și sfârșește cu micii trădători ajunși speakeri la ora ostașului. Asupra lor va trebui să revenim și stăruim, până când societatea va fi lămurită și epurată.” □ În același număr din „Scânțea”, apare articolul nesemnat *Despre niște personaje decorative și mai puțin decorative*, în care este denunțat colaboraționismul „fascist” al unor scriitori de la „Revista Fundațiilor Regale”: „A apărut numărul pe septembrie din «Revista Fundațiilor Regale». De la prima vedere ne întâmpină comitetul de direcție compus din înalte personaje academice sau culturale și anume: d-nii I. Al. Brătescu-Voinești, D. Gusti, E. Racoviță, C. Rădulescu-Motru, Al. Tzigara Samurçaș, Octavian Neamțu și Camil Petrescu, redactor-șef. Acest comitet de direcție ființează cu mici remanieri determinate de împrejurări politice – de la apariția revistei. Au fost puse pe frontispiciu nume de personalități care prin situația lor culturală trebuiau să dea greutate revistei. Comitetul a rămas totuși pur decorativ. «Directorii» își primeau doar regulat onorariile, lăsând în seama secretariatului de redacție toată grija și răspunderea apariției revistei. Personagiile tocmită să facă figurația s-au demonetizat însă în anii aceștia hotărâtori de război și dictatură fascistă. Ion Al. Brătescu-Voinești, blândul povestitor al boierilor târgovișteni, fostul teoretician al pacifismului, s-a pus în slujba huliganismului celui mai josnic de la «Universul» și «Porunca Vremii», devenind reporterul lui Antonescu, luându-i acestuia interviuri pentru «Porunca Vremii», cea mai infamă gazetă huliganică din România. C. Rădulescu-Motru, profesorul de filosofie democrat s-a pus în slujba legionarilor, și prin «Timpul» a făcut elogiul național-socialismului german, închinându-și autoritatea sa de profesor cotropitorilor și dictaturii trădătoare, după ce mai înainte se înclinase în fața oricărui stăpân vremelnic. Al. Tzigara Samurçaș a rămas același filo-german din 1916–18. Atunci a slujit Komandaturei germane ca prefect de poliție al Capitalei, acum ca unealtă în propagandă. Killinger l-a prețuit mai puțin. Nu l-a folosit decât în redacția revistei «Prietenie și luptă» – buletinul «Asociației româno-germane». Își închipuie oricine cu ce ochi privește astăzi poporul român pe acești savanți, pe acești profesori care s-au lăsat folosiți de fascismul german și de cel românesc. *Autoritatea lor s-a prăbușit*. Ei au susținut războiul de cotropire și jaf. Inima lor n-a tresărit când hoardele hitleriste și agenții lui Antonescu au ucis oameni, au jefuit și distrus instituții de cultură, în războiul pornit în mod criminal împotriva U. R. S. S. sub pavăza «crucii». Ce autoritate culturală – fie ea și simplă decorativă – mai pot avea niște moaște de care s-au slujit tâlharii fasciști, în opera lor de înșelare și robire a poporului român? Dar în cuprinsul numărului pe septembrie tipărit după actul istoric de la 23 August – găsim și alte ciudățenii (Redactorul-șef Camil Petrescu ar trebui să fie vigilent). Mircea Vulcănescu, fost subsecretar de stat

la finanțe sub dictatura lui Antonescu, teoreticianul filosofic al legionarismului, scrie despre profesorul Francisc Rainer, care a fost un om de știință cinstit, și nu merită injuria de a fi elogiât de un dușman al libertății de gândire. Semnează versuri Iulian Vesper, legionar și în slujba nemților de la «Asociația româno-germană». Radu Tudoran, trimis în iunie 1941 în Bulgaria ca să facă o anchetă despre Partidul Comunist Bulgar, și-a publicat o parte din raportul de agent, în «Curentul». În timpul războiului, el s-a apucat de literatură antisovietică încercând să acopere bestialitățile comise în Uniunea Sovietică de bandele cotropitoare hitleriste, cu romane sentimentale și ieftine. Radu Tudoran este unul din scriitorii propagandei criminale hitleriste. Ce caută această pleiadă de slugi culturale care s-au închinat hitlerismului, ce caută acești proslăvitori ai războiului hitlerist, la revista «Fundațiilor Regale»?!

- La rubrica „Figuri de trădători!”, din „România liberă”, Marin Mihalcea semnează pamfletul *Ion Al. Brătescu-Voinești*, acuzând anticomunismul și legionarismul scriitorului, care „pornea la vârsta psalmistului, ca un alt Don Quijote, o luptă vajnică împotriva unor dușmani imaginari: Democrația, evreii, bolșevismul!!!”. (vezi Anexa)

- În „Dreptatea”, Oscar Lemnaru face o clasificare a criterioniștilor: „Este adevărat că asociația „Criterion” nu era unitară și că membrii săi nu împărtășeau aceleași opinii. Așa de pildă Petru Comarnescu, Mihail Sebastian, Belu Zilber (mai târziu Andrei Șerbulescu), H. H. Stahl reprezentau stânga, iar ceilalți Mircea Eliade, Constantin Noica, Ion Cantacuzino și Mihail Polichroniade reprezentau dreapta devenită în urmă legionară. De aceea, de câte ori va fi vorba despre această asociație, pe care noi am socotit-o întunecată, vom gândi numai la aripa ei dreaptă, care din nefericire a covârșit-o pe cealaltă”.

8 octombrie

- Apare, la București, publicația „Democrația”, subintitulată „Săptămânal independent de orientare politică și culturală”, care durează până la 15 iulie 1945. Director: Anton Dumitriu. Se alătură presei de stânga, acceptând noua realitate și noua cultură impusă de sovietici. Publică traduceri din Vl. Maiakovski, Leonid Leonov, Serghei Esenin, N. Tihonov etc. Rubrici: „Democrația în mers”, „Profiluri”, „Imagini în relief”, „Sinteze”, „Cronici” (de I. Biberi, F. Aderca, M. Lovinescu, N. Argintescu-Amza), „Lumea de mâine” (interviurile lui Ion Biberi cu Arghezi, Aderca, Călinescu, Rosetti, George Enescu, Gherea, Alice Voinescu, Petru Comarnescu). În primul număr al revistei, Valeriu Dinescu scrie despre *Bestia mistică*, apare deja o rubrică intitulată „U.R.S. S. în fața lumii”, sunt prezentați scriitori germani antihitleriști, traduceri din Ehrenburg și Whitman. Anton Dumitriu semnează

articolul *Restaurarea Omului*, pledoarie pentru omul sovietic „eliberat de toate clișeele, de toate superstițiile”.

- Sergiu Dan semnează în „Dreptatea”, la rubrica „La ordinea zilei”, articolul *Scriitorii și timpul nostru*, în care opune „turnului de fildeș” implicarea în „peisajul viu al colectivității românești” și recomandă scriitorului „să se libereze de toate prejudecățile, inclusiv cele literare, legate de diverse școli curente și cenacluri care aparțin trecutului.”: „Trăind parcă în afară de zbuciumul popular, luptând în vid cu mori de vânt, scriitorii români familiarizați cu întunericul trecutului și cu nostalgiile lui sterpe își freacă pleoapele rănite de lumină, neștiind încotro s-apuce. Nici nu gândim la scriitorii care s-au înhămat la carul de triumf al lui Hitler și al unterfuhrerilor de pe la noi, buciurmând victoria beznelor, apropiată. Aceștia n-au nevoie să-și caute o poziție, fiindcă au una, poziția de vrăjmași ai poporului căruia nu-i pot ierta răzvrătirea de la 23 August. Ce mesaj ne-ar mai putea aduce poetul care versifica, pălmuind obrajii milioanele de victime, oda închinată sugrumătorului popoarelor „Mărire Ție, Fuhrer” – poftindu-l pe Hitler să treacă peste trupurile noastre făcute preș sub picioarele sale? Dar chiar ceilalți, cei care n-au scris cu stiloul lui Goebbels, trebuie să facă un efort spre a coborî din așa-zisul turn de fildeș pentru a se amesteca în freamătul mulțimilor și a cristaliza în opere de artă aspirațiile oamenilor liberi. Veți răsfoi zadarnic oricare din cărțile scriitorilor care s-au încolonat la 23 August, după ora 22 seara, în cortegiul libertății, spre a găsi măcar o palidă zvăcnire din pulsația tumultuoasă a oamenilor în luptă sau măcar un ecou depărtat al muncii din uzine sau de pe ogoare. Cu excepția câtorva, un Bogza, de pildă, și alți puțini, nici un scriitor român n-a adus în cărțile sale nimic din peisajul viu al colectivității românești, niciuna din preocupările oamenilor timpului nostru, ci doar reminiscențe din lecturi sau, în cel mai fericit caz, excесе de psihologie. O nouă perspectivă se deschide pentru munca scriitorilor români, liberată de toate asupririle, dar pentru ca ei să poată porni pe acest drum nou și fecund, trebuie mai întâi să se libereze de toate prejudecățile, inclusiv cele literare, legate de diverse școli curente și cenacluri care aparțin trecutului.”

- G. Călinescu publică în „Tribuna poporului” articolul *Cărturarii*. Criticul consideră că sărăcia în care a trăit Eminescu este emblematică pentru destinul omenilor de cultură români și situează intelectualul sub tutela muncitorului: „Muncitorul manual să ia sub ocrotirea sa pe cel intelectual și să-i suplinească infirmitățile structurale”. Meritul cărturarului ar fi, în opinia criticului, preocuparea pentru fericirea maselor: „Problema fericirii maselor a fost studiată de la catedră, ea a fost o preocupare de filosofie”. În același număr și în același spirit din care se revendică textul lui George Călinescu, Geo Dumitrescu scrie despre *Șomajul intelectual*. Identificând notele comune ale intelectualului, muncitorului și lucrătorului rural: „Sunt cele trei

categorii sociale în care a fost posibil șomajul. Sunt cele trei categorii sociale în care au fost posibile șirurile de flămânzi, cu care s-au populat azilurile de noapte, sanatoriile și pușcăriile. Muncitorii, plugarii, intelectualii, cele trei clase care comunică, în sânul cărora sunt posibile transferuri creatoare, active. Cele trei clase care au îndurat sub toate regimurile, sub toate dictaturile și falsele democrații, cele trei clase care au suferit ingenuncheri, umilințe mortale, care au fost forțate să întindă mâna, să se prostitueze, să accepte compromisuri. Ne ocupăm și astăzi de ei – oameni cu multă bunăvoință și popularitate ce suntem –, ne întrebăm și astăzi ce este un «intelectual» și ce putem face pentru el. Și totuși, astăzi – ca și ieri, ca și alaltăieri – o, providențială democrație a oamenilor cu bănci și pogoane!, astăzi sunt aceiași nenorociți care mor de foame lângă blocurile dvs. de beton și de partide. Aceleași victime ale oamenilor cu burtă, ale tuturor curbelor de sacrificiu, ale cantinelor mizerabile, ale spitalelor, aceiași cerșetori legiferati cu mărînimie... De la un timp însă, am învățat să tresărim. Am învățat să așteptăm altceva decât expediente, decât «bonuri» umilitoare, decât sinecuri politice. [...] Solidaritatea noastră cu țăranii și muncitorii, solidaritate a mizeriei, a foamei, a tuberculozei, a încetat de a mai fi un simplu simbol, un pretext de literatură politică, și a devenit mi se pare o promisiune de care poate ar fi bine să vă înspăimântați puțin.”

• În „Voința Transilvaniei” este reprodus *Discursul rostit de d. prof. D. Gusti, Președintele Academiei Române, în ședința de la 15 septembrie 1944, când s-a omagiat memoria marelui dispărut, Liviu Rebreanu, fost membru activ al Academiei Române intitulat, Romancierul genial al țăranimii române.* (vezi Anexa)

9 octombrie

• „Libertatea” publică eseu *Romancierul mahalalei*, semnat de I. Gruia – un punct de vedere asupra romanului citadin orientat spre mahala, în sensul pozitiv al personajelor inspirate de omul simplu, modest, din mulțimea citadină. Pentru exemplificare, autorul stăruie asupra operei lui George Mihail Zamfirescu.

11 octombrie

• O notă despre *Adunarea generală a criticilor dramatici și muzicali*, desfășurată la 8 octombrie, apare în „Scânteia”: „Duminică 8 octombrie la ora 11 dim. a avut loc adunarea generală a «Asociației generale a criticilor teatrali și muzicali» din România. Au luat parte d-nii: Victor Eftimiu, Mircea Ștefănescu, T. Teodorescu-Braniște, Radu Cioculescu, Scarlat Froda, Al. Kirîțescu, Tudor Șoimaru, E. Serghie, N. Carandino, Virgil Gheorghiu, Petru Comarnescu, Val. Mugur, Lucia Demetrius, Ovidiu Constantinescu, Al. Drăghici, H. Blazian etc. D. Victor Eftimiu a prezidat ședința în calitate de

cel mai vechi cronicar dramatic. D-sa a cerut asociației să activeze pentru a contribui la programul mișcării culturale și artistice. D. N. Carandino s-a ridicat împotriva confuziei dintre activitatea propriu-zisă și amestecul publicității comerciale în cronica de artă. Au mai luat cuvântul d-nii: Em. Serghie, Scarlat Froda, Petru Comarnescu, Al. Kirilșescu etc. S-a ales următorul comitet cu unanimitate: d. N. Carandino, președinte, d. Mircea Ștefănescu, vice-președinte; d-nii T. Teodorescu-Braniște, Scarlat Froda, Tudor Șoimaru și Radu Cioculescu, membri; d. H. Blazian, secretar general, iar d-nii: Ovidiu Constantinescu și Al. Drăghici, cenzori”.

● Presupunând că Mircea Eliade ar avea intenția să se întoarcă în țară, Oscar Lemnaru îi enumeră, încă o dată, „vinovățiile în ziarul „Dreptatea”: „Mircea Eliade vrea să se întoarcă în țară. Firește că noi nu-l putem opri dar nici «binevenit» nu-i putem spune pentru o mie de binecuvântate motive: 1) A reprezentat în *Criterion* huliganismul orientând prin scris și prin viu grai lumea spre obscurantism. 2) A reprezentat în străinătate hitlerismul românesc. 3) A cerut odată în «Vremea» «moarte și sânge», toate bineînțelese amestecate în pasta cenușie a misticismului. Poate ar fi mai bine să plece în India. Ne mirăm, de altfel, că obișnuit cu tehnica fachirică n-a intrat încă în pământ, de rușine!” □ În același număr și sub aceeași semnătură, ziarul semnalează intenția „Fundatiei Regele Mihai I” de a „scoate ediții populare din scriitorii clasici români. Interesându-ne de aproape, am fost informați că aceste cărți pentru popor vor fi tipărite cu o maximă îngrijire pe hârtie bună, deși se vor vinde la un preț foarte mic. Această inițiativă arată că direcția acestei instituții face cele mai lăudabile eforturi să acomodeze și editura ritmului și orientării țării de astăzi. Edițiile populare și complete ale clasicilor noștri vor umple un gol imens”.

● Apariția revistei „Democrația” este salutăată într-o notă neșemnată din „Fapta”, care deplânge însă „foarte trista inspirație [...] de a se solicita colaborarea d-lui Sandu Tzigara Samurșă, binecunoscut pentru sentimentele sale hitleriste”.

12 octombrie

● „Șcânteia” publică articolul neșemnat *Editorii români și războiul*, în care e acuzată politica editorială legionară, fascistă, ostilă față de U. R. S. S. și se cere arestarea responsabililor. După ce enumeră edituri, scriitori și titluri aflate sub incidența acușei de legionarism și fascism, autorul textului conchide: „Cam aceasta a fost activitatea unor editori: să sprijine pe legionari, să sprijine subjugarea țării de hitleriști și războiul dus la răsărit împotriva popoarelor libere ale Uniunii Sovietice. Și aceste întreprinderi cred, cu conducerea lor actuală și în sprijinul lor nazist, că și-ar putea continua activitatea în România de după 23 August? Dacă o cred, se înșeală. Unii din acești editori vor trebui arestați, alții vor trebui să se retragă, lăsând

altora posibilitatea ca în alt spirit să conducă întreprinderile editoriale”. (vezi **Anexa**)

- Într-un text publicat fără semnătură de „Fapta” este criticată orientarea estetică imprimată de Vladimir Streinu revistei „Kalende”. Tonul frazelor este marcat adesea de accente amenințătoare: „Dacă d. Streinu ține totuși neapărat să spere că lumea iese din dictatură pentru a intra în tunul de fildeș, îl putem lăsa un moment să se lege în această confortabilă iluzie. *De mâine înainte* însă, îl asigurăm, pe dânsul și pe orice alt vânător de himere, pe dânsul și pe orice alt beneficiar al bugetelor muiate în sângele celor ce mureau la Stalingrad, că lucrurile se vor schimba. Nu vor mai apărea reviste anacronice, întârziate secular, nu va mai fi îngăduită «bucuria», «sentimentul de ușurare», «seninătatea» acelora care au slujit asupritorilor poporului. Nu se va mai putea îngădui o literatură, o cultură detașată de politic și social, plutind în sferele gratuității, promovând nimicul și amorul solitar și adresându-se burților rotunde, efebilor intoxicați de subtilitate și domnișoarelor melancolice și sentimentale. Vom cere o cultură a poporului mai întâi sau nu vom mai avea nimic.”

13 octombrie

- În „Scânteia” apare articolul nesemnat *Nevoile de cultură ale poporului. Despre temele de inspirație ale scriitorilor*, vehement muștrător și imperativ în cerința orientării către tematica „actualului moment istoric”: „Avem în fața ochilor trei reviste apărute în cursul lunii septembrie: «Revista Fundațiilor Regale», «Democrația» și «Academia». Găsim în aceste reviste schițe și nuvele. Proza din «Revista Fundațiilor Regale» este semnată de fasciști cu reputația bine stabilită: nu ne mai oprim asupra ei. «Democrația» revistă proaspăt apărută, publică o nuvelă de marele scriitor sovietic Ilya Ehrenburg și o notă în care se spune: *«Literatura pășește spre destine imperiale. Pearl Buck domnește peste 130 milioane de americani, Huxley peste restul de cititori în limba engleză, ceea ce însumează un sfert din omenire; de o pătrime de miliard de ruși are grijă Ilia Ehrenburg. Proporție dreaptă între număr de populație și talent, între nemărginiri geografice și putere de creație. Deprimant pentru literatul de țară mică. Rapsod al patimilor mărunte, înghesuit în cadre strâmte, asistă, cu amărăciune, cum, peste capul lui, se încrucișează mărețele reflectoare cu care continentele își semnalează geniul»*. Iar «Academia» publică o foarte lungă nuvelă *Ispășire* din viața jucătorilor de cărți, în care se pot citi fraze întortocheate, neînțelese ca: «Ea se trezi din toropeală, zâmbi absentă și își bău paharul cu fasoane neobișnuite, numai din vârful buzelor, contemplându-și apoi unghiile strălucitoare, corectându-și cu cyclamen buzele. Ce o interesa pe ea că el pierduse în trei minute iar cinci mii? Bob împărți cărțile și Sergiu neavând nici cu ce deschide și nici cu ce merge, renunță dezolat și se capacita să urmărească atent jocul. Se uita la Sandu cum i se mișcau mâinile și acesta

roșii...». Ce observăm? Că o revistă a tinerilor care se intitulează «organ săptămânal de atitudine spirituală, socială și politică» «Academia» nu găsește altceva de răspândit decât o schiță slabă «cu Bob care împarte cărțile și cu Sergiu care n-are carte»; asta dovedește secătuirea sufletească a tineretului grupat în jurul «Academiei». Un tineret cu astfel de preocupări, care se oprește asupra unei astfel de teme de inspirație este osândit de procesul inevitabil al istoriei. [...]. Scriitorii români trebuie aduși la realitate. Să li se reamintească de rolul pe care trebuie să-l joace în baza activității lor. Unii din ei au făcut războiul. Au fost martorii crimelor ce s-au comis de la Prut până la râul Terek din Caucaz. Au văzut și trebuie să scrie ce au văzut. Au trăit momentele dramatice ale retragerii când nemții își croiau cale trăgând cu mitralierele în unitățile românești. Alții au trăit înlăuntrul țării ocupația hitleristă, anii de rușine națională a dictaturii legionaro-antonesciene. Alții, în sfârșit, au văzut cum se făceau rechizițiile la țară, cum erau luați de pe la casele lor feciorii și trimiși să moară pentru războiul lui Hitler, cum au trăit văduvele, orfanii, invalizii. Niciunul din aceste momente nu se reflectă în scrisul lor. [...] Astăzi ei au libertatea să publice. Anii din urmă, cu tot ce au făptuit cotropitorii hitleriști și aliații lor trebuie să se oglindească, în literatură. Încordarea poporului român și lupta lui – sub diferitele forme – împotriva cotropitorului hitlerist, e plină de teme admirabile care ar interesa în gradul cel mai înalt pe cititor. Lupta ilegală care s-a dus pentru eliberarea țării, duelul dintre patrioți și agenții siguranței, pildele de eroism ale acelor care au rezistat mergând până la sacrificiul vieții lor sunt momente dramatice care ar putea sluji ca teme; ca și ieșirea maselor la iveală, mitingurile de pe stadioane, viața de stradă, uzină și ogor, tot ceea ce gândește, simte și pentru care se încordează, în acest moment istoric poporul român. Poporul român luptă alături de fireștii săi aliați pentru lichidarea definitivă a hitlerismului cotropitor și pentru nimicirea fasciștilor dinlăuntru. Scriitorii – dacă vor să facă parte din avangarda progresistă a poporului, așa cum le este sarcina – trebuie să se inspire din actualul moment istoric și să-l exprime în opera lor”.

- La rubrica „Perna cu ace”, din „Dreptatea”, Oscar Lemnaru anunță „cu deosebită satisfacție că d. Brătescu-Voinești nu mai face parte din comitetul de conducere al «Revistei Fundațiilor Regale». Trebuie să mărturisim că nu numai noi dar toată presa democratică așteaptă de multă vreme această debarcare. deoarece susnumitul personaj este amantul notoriu al hitlerismului, care îi va provoca acum la bătrânețe o așa teribilă deziluzie. D. Brătescu-Voinești se pregătea pentru cariera de șef spiritual al Nazismului în România. dar «omul propune și Dumnezeu dispune!»”.

14 octombrie

- Tendința asimilării creației spirituale cu cea materială și a intelectualului cu muncitorul este prezentă în mai multe publicații ale epocii (vezi, mai sus,

textele lui Călinescu și Geo Dumitrescu intitulate „Cărturarii”, respectiv „Șomaj intelectual”, în „Tribuna poporului din 8 octombrie). Urmând această tendință „Libertatea” publică articolul *Muncitorul intelectual*, semnat de N. Bărbulescu care pledează pentru apropierea și solidarizarea „muncitorului intelectual”, inclusiv scriitorul, cu „muncitorul manual”. Articolul conține liniile directoare ale viitoarei politici culturale: „În lupta pentru cucerirea vieții, impetuoșității și curajului muncitorului manual, i se adaugă gândul muncitorului intelectual. Uniți de astă dată în fața inamicului comun, muncitorii de toate categoriile dispun prin brațele și gândurile lor de arme redutabile, capabile să asigure definitiv succesul. Și astfel, alături de ciocan și seceră se așează cu demnitate condeiul, constituind trinitatea nouă a erei socialiste. Prezența intelectualilor, în frontul de luptă al claselor muncitorești, dezvăluie un capitol dureros al nedreptății sociale. Iată-l pe proletarul intelectual, bătând străzile pentru a-și vinde puterea lui de muncă cerebrală. E în căutarea unei întreprinderi gazetărești, a unei edituri, a unui capitalist care să-i cumpere invenția etc. Când l-a găsit, se petrece același proces al dramei descrise de Karl Marx pentru muncitorul manual. [...] Urmarea e cunoscută de toți cei care trăiesc de pe urma condeiului: pentru strădania depusă zile și nopți de-a rândul în fața foaiei de hârtie, pentru tot chinul de a pătrunde cu gândul tainele naturii, proletarul intelectual primește un salariu de mizerie. În schimb, patronul lui se îmbogățește: din sudoarea și din lacrimile ce picură printre rândurile așternute pe hârtie, se realizează câștiguri, se acumulează capitaluri. Este o caracteristică a societății burgheze, de a spolia în aceeași măsură pe muncitorul manual ca și pe cel intelectual. Și unul și celălalt sunt sacrificaii organizației capitaliste; și unul și celălalt servesc interesele unui patron a cărui «stare e cu atât mai prosperă cu cât e mai nemilos». [...] De aceea, tovarășe intelectual, primește cu încredere mâna viguroasă ce ți-o întinde astăzi muncitorul manual și alătură-te celor care luptă pentru dreptate. Adună-ți gândurile rătăcite de necazurile vieții și pune-le în slujba cauzei muncitorești! Fii încrezător în izbânda care nu mai poate să întârzie și închină-i bruma de energie ce ți-au mai lăsat-o spoliatorii tăi!”

- În „Dreptatea”, la rubrica „Perna cu ace”, Oscar Lemnaru consideră că revistele «Vremea», «Gândirea», «Sfarmă piatră», etc.”, sau „gazete ca «Porunca vremii» stau martore ca o formidabilă antologie a urii.”: „Răsfoind presa din ultimii cinci-șase ani, ai senzația pentru un ceas cât durează această preocupare că te găsești într-o teribilă cușcă cu fiare. Încuiate de vreaa unui destin ineluctabil. Sute și mii de pagini în care ura clocotește ca lava, în care vorbele sunt defăimare a adevărului și slovele semne ale blestemului. Nu înțelegem cum a putut rezista această colectivă conștiință de păcură, cum au putut trăi acești oameni pe care numai simțământul răzbunării îi putea însufleți și cum o întreagă opinie publică a putut să cadă pradă imbecilității

organizate a scrisului hitlerist. Colecția de reviste «Vremea», «Gândirea», «Sfarmă piatră», etc., sau de gazete ca «Porunca vremii» stau martore ca o formidabilă antologie a urii.

15 octombrie

- Se constituie Sindicatul Unic al Ziariștilor
- Anton Dumitriu semnează în „Democrația” articolul *Noi și U. R. S. S.*, în care respinge denigrarea în plan internațional a U. R. S. S. și evidențiază necesitatea modelului sovietic: „să învățăm din experiența sovietică, ce ni se oferă astăzi deschisă...” □ La rubrica „U. R. S. S. în fața lumii”, Dinu Pillat semnează eseu *Romanul românesc și influența rusească*, analizând *Rusoica* lui Gib Mihăescu prin opoziție cu „sterilele” romane scrise după modelul „alambicatei literaturi retrospective a lui Proust”. □ Felix Aderca publică articolul *Unde erau intelectualii?*, acuzând pasivitatea intelectualilor față de evenimenetele grave ale perioadei imediat anterioare.
- Ștefan Roll scrie în „România liberă” despre *Alexandru Sahia*. Poetul avangardist vede în autorul evocat tipul de scriitor proletar corespunzând idealului vremii. De altfel, în scurtă vreme, textele lui Alexandru Sahia vor începe o lungă carieră în programele și manualele școlare.
- Reapare ziarul săptămânal „Națiunea română”, „organ al Partidului Național Liberal din Ardeal”, (director Ioan Fruma, an. I, serie nouă, nr. 1; de la nr. 9, directorul publicației va fi Alexandru Bărbat), a cărei apariție fusese suprimată în anii dictaturii carliste. În editorialul său, *La reapariția „Națiunii române”* (p. 1), Alexandru Lepadatu stabilește orientarea politică a publicației: „Programul, în permanentă evoluție și adaptare la cerințele vieții naționale, ale PNL – program de sinceră și onestă democrație, de armonizare a tuturor claselor sociale și categoriilor profesionale și de promovare a intereselor lor prin reformele reclamate de progresul general și de spiritul lumii celei noi, mai bună și mai dreaptă, desigur, pe care pacea de mâine o va aduce peste popoarele Europei însângerate și ruinate de cel mai grozav război al omenirii. Ținuta, de înțelegere și concordie pe toate chestiunile mari, superioare, ale neamului cu celelalte forțe, democratice și de ordine, ale țării, de perfectă lealitate și urbanitate în raporturile noastre cu ele, de demnitate și moralitate în viața publică ca și în cea privată a tuturor celor ce vor milita de la această tribună politică a noastră”. □ Publicația reține atenția îndeosebi prin colaborările membrilor Cercului Literar de la Sibiu. Astfel, în acest număr figurează Radu Stanca, cu un eseu despre *Literatul pașoptist* (rubrica „Literatură, cultură, artă”: „Pașoptistul e numai în al doilea rând literat. În mâna dreaptă ține spada și numai pe cea stângă o folosește pentru răsfoirea manuscrisului”), Ștefan Augustin – Doinaș, cu un poem cu unele accente blagiene, *Oră târzie*, Ioanichie Olteanu cu poezia *Sistem*. □ I. Negoîtescu, responsabil cu cronică literară, scrie despre *Mihai Beniuc*,

„Poezii” și „Orașul pierdut”. Poetul este înscris într-o linie a poeziei mesianice românești: „De la Octavian Goga pornește poezia revendicării și a regiunii (în sens patriotic), pe care dl. Beniuc o duce la nuanțe proaspete, fragede. Temperamentul urmașului nu are vigoarea și durabilitatea modelului și aceasta e evident pentru oricine frunzărește plachetele dlui Mihai Beniuc. Și totuși, poziția noului poet e mai fericită, îmbie criticul cu perspective, deși reduse ca rezonanță afectivă, superioare în patetismul estetic.”

16 octombrie

- În „Curierul” este reprodusă o telegramă a lui N. I. Herescu, aflat în Portugalia, în care acesta solicită salariul pe lunile iulie – octombrie, în calitate de profesor universitar la Facultatea de Litere a Universității București. I se refuză banii, „pe care fostul agent hitlerist îi solicită pentru a trăi liniștit la adăpostul neutralității”, deși N. I. Herescu menționase faptul că ține conferințe în universitățile iberice „în interes românesc”.

- „Tribuna poporului” publică articolul *Nu suspendare... ci suprimare*, în care N. D. Cocea cere suprimarea „imediată, totală, definitivă” a revistei „Universul”:

- Campania împotriva „Universului” este susținută și de „România liberă”. Petre Iosif semnează aici un articol pe aceeași temă: *„Universul” trebuie suprimat!*. Textul e reprezentativ prin argumentație și vehemență: „N-a existat, nu numai la noi, ci în toată Europa, ziar în care reacțiunea și obscurantismul să găsească un sprijin mai prețios. În acei câțiva zeci de ani de existență, «Universul» a făcut școală de călăi și trădători, pa care i-a asmuțit asupra poporului român. Pentru a terfeli și desființa orice figură și inițiativă luminoasă de luptă pentru libertate și propășire a țării, «Universul» nu și-a ales niciodată mijloacele, utilizând toată scara infamiilor, de la calomnia fără scrupul până la trucajul de fotografii. Toate încercările de stăvilire a fascismului, străduințele de îndrumare a politicii externe pe o cale justă, au primit lovitura de pumnal otrăvit a «Universului». Asupra Uniunii Sovietice a vărsat potop de calomnii și infamii. În schimb, toate atacurile asupra democrației, represiunile sângeroase împotriva muncitorimii de la Lupeni, Grivița etc., care-și revendica drepturile pentru o viață mai omenoasă, huliganismele studențești, teroarea și crimele cuzisto-legionare, și la sfârșit războiul «pentru cruce și civilizație» și-au găsit în coloanele oficinei din Brezoianu, loc de cinste, au fost glorificate, date ca exemplu de «naționalism». În timpul dictaturilor și a războiului dezastrului național, «Universul» s-a transformat pur și simplu în oficiosul propagandei hitleriste, pentru ca după 23 August să aibă nerușinarea de a vorbi despre democrație și să exalte prietenia cu «Marea vecină de la Răsărit». În Noua Românie, prezența «Universului» înseamnă un grav pericol pentru lupta de eliberare și distrugere a hitlerismului, înseamnă insultă adusă Aliatilor pe care i-a trădat,

insultă adusă Uniunii Sovietice pe care a batjocorit-o. «Universul» a fost suspendat. Nu este destul. «Universul» trebuie suprimat.”

● **Huliganism de presă sau democrația relei credințe** este titlul unei note nesemnate din „Dreptatea”, în care sunt criticate „ziarele de extremă stângă”, „Scânteia” și „România liberă”, fiindcă au înșelat opinia publică prin neadevărurile relatate despre manifestația tineretului național-țărănesc din 13 octombrie: „În asemenea condiții, este foarte greu să se ducă o luptă politică. Se poate abuza în acest fel de buna credință a maselor muncitorești, insuficient pregătite pentru a judeca lipsa de patriotism și de onestitate civică a unor conducători întâmplători și abuzivi. Dar nu se poate pretinde la guvernarea țării. Legionarii nu procedau altfel. Nici cuziștii, nici antonescienii. Ei ne acuzau, pur și simplu, de bolșevism și astfel încheiau discuția. Astăzi, alții ne calomniază denumindu-ne naziști. Alții, sau tot aceeași. Adică servitorii tuturor tiraniilor și tuturor dictaturilor”. Faptul este semnificativ pentru libertatea presei, încă posibilă în acest moment.

● „Scânteia” relatează pe larg despre **Înființarea Sindicatului Unic al Ziariștilor** (în 15 octombrie), eveniment la care participă, cu prerogative semnificative, și câțiva scriitori ai momentului. Atmosfera și discursurile rostite cu acest prilej vădese deja tendința de subordonare politică a presei și a altor structuri culturale (vezi **Anexa**). □ ● În același număr al ziarului apare materialul nesemnat **Sub razele vremurilor noi – Editura Frontului Unic Muncitoresc**, cronică a unei antologii de poezie angajată, reflectând interesul noului regim pentru reorientarea vieții editoriale: „Frontul Unic Muncitoresc temelia neclintită a clasei muncitoare din România și cheazășie a victoriei în lupta pentru nimicirea fascismului, a publicat recent primul volum cu poeme de luptă. Cartea aceasta, chemare cutremurătoare a muncitorilor, țăranilor și cărturarilor care stau azi în linia de foc a luptei pentru libertate, pentru dreptate, pâine și lumină nouă, este îndemn de ridicare a întregului popor român în lupta împotriva hitlerismului ucigaș de afară și a năpârcilor fasciste dinăuntru”. □ Tot în „Scânteia”, apare materialul nesemnat **Despre unele manuale de geografie**, în care considerațiile despre epurare se întrepătrund cu cele care vizează instituirea controlului asupra domeniului educațional: „[...] Aplicarea unei noi politici și a unor metode de învățământ corespunzătoare nevoilor de cultură ale maselor populare din România este condiționată de această epurație – ce trebuie făcută cu hotărâre bărbătească. Alături de epurația oamenilor se impune și epurația manualelor. Cum epurația trebuie făcută la lumina zilei, trebui să scoatem la iveală toate textele criminale prin care a fost îndemnat tineretul la ura șovinistă și a fost educat în spiritul antisovietic, antimaghiar și antisemit. Pe această cale, facem un călduros apel către profesori, părinți și elevi ca să demaște pe toți acei care s-au făcut complici la opera de răstăcire a tineretului pe căile reacțiunii impusă de trădătorii din fruntea ministerului instrucțiunii. [...]”

- La ARO, George Enescu susține un concert în onoarea Armatei Roșii.
- Un fel de proces-verbal al adunării de înființare a Sindicatului Unic al Ziariștilor este publicat în „România liberă”, cu titlul *Ziariștii au creat cei dintâi comisia de epurare*: „Răsturnarea din 23 August a dat presei posibilitatea să devină liberă. Ziariștii, înțelegând imperativele momentului de față, au hotărât să se unească într-un singur sindicat. Dar ca orice categorie de salariați, ei au pornit la făurirea grelei răspunderi ce revine oricărui mănuior al condeiului, oricărui îndrumător al maselor populare, și de aceea au hotărât ca înainte de orice să realizeze condiția esențială pentru a face din sindicat o realitate și nu o vorbă goală, și anume: *epurația în presă*. Ziariștii alcătuiesc, astfel, prima categorie de salariați care a ales pe loc o *comisie de epurație*, investind-o cu toate drepturile cuvenite. În felul acesta, scrisul cotidian va fi curățit de toate elementele legionare, naziste, trădătoare de neam”.

17 octombrie

- „Dreptatea” publică materialul informativ nesemnat *Epurația în presă*, cu subtitlul *Excluderea ziariștilor care au militat alături de regimurile dictatoriale*, în care se prezintă activitatea Comisiei de epurare a Presei alcătuită din N. Cocea, N. Moraru, Em. Serghie, Scarlat Calimachi, Ion Pas, N. Carandino, Cicerone Theodorescu. Comisia a hotărât „excluderea definitivă din Presă a primului lot de ziariști compus din următorii: 1. Stelian Popescu, 2. Pamfil Șeicaru, 3. Nichifor Crainic, 4. Ilie Rădulescu, 5. I. P. Prundeni, 6. Romulus Seișanu, 7. Dem. Teodorescu, 8. Al. Hodoș, 9. Romulus Dianu, 10. Mircea Grigorescu, 11. Toma Vlădescu, 12. Eugen Titeanu, 13. Emil Ciuceanu, 14. D. I. Cucu, 15. Nicolae Roșu.”

18 octombrie

- Cicerone Theodorescu publică în „Tribuna poporului” articolul *De la „turnul de fildeș” la atelierul scriitorului*, unde comentează „Moțiunea” și „Declarația program” ale S. S. R.-ului și respinge literatura „turnului de fildeș”. Alăturarea, profesională și atitudinală, de clasa muncitoare este o idee care străbate și acest text, iar prin evocarea „jocului secund” autorul își afirmă poziția antiestetizantă: „Anii dinaintea războiului actual au cunoscut o largă dezbateră în jurul problemei denunțată de un scriitor francez «trădarea cărturarilor». Era vorba de cărturarii, poeți și artiștii iubitori ai «Turnului de fildeș», simbol al izolării de lume și al disprețului magnific față de «măruntele» lupte zilnice. Cu timpul scurs de atunci și cu experiența acumulată în anii aceștia – anii cei mai tragici cunoscuți până acum de omenire – au intervenit și în conștiința «cărturarilor trădători» unele schimbări esențiale de perspectivă. Ei au început să se simtă cu adevărat trădători, tocmai prin absența lor din mijlocul marilor frământări ale

semenilor. Participarea la durerile obștești n-a mai fost pentru nimeni facultativă. Cei care îmbrățișaseră formula «jocului secund» – al artei, – preferând-o jocului prim – al vieții – s-au dezmeticit ca după o noapte de beție frumoasă. Erezia era dulce, dar era erezie. Rătăcirea plăcea, – cui nu i-ar fi plăcut? – dar din încăpățânatul vagabondaj printre stele, căderea pe pământ, între reale ogrăzi prădate și oameni reali însângerați, a fost cu atât mai aspră. Scriitorii înțeleg astăzi, parcă mai bine decât oricând, că însăși partea lor de eternitate (fiindcă atât de mult țin la partea asta!) au cules-o și în trecut, toți din întregurile impure, nedesăvârșite, agitate, colcăitoare, ale vieții. Înțeleg astăzi mai bine și parcă și mai mult. Ei afirmă o prezență vie și activă, nu numai un «interes», o «curiozitate intelectuală», față de cele ce se petrec în preajmă. Au părăsit sclipitoarele trepte ale turnului de fildeș și se amestecă în mulțime; pentru bucuria de a se ști asemenea ei și de a o cunoaște; pentru a se hrăni de la sursă și pentru a-și fi lor înșiși «modele»; pentru a lupta și a se organiza alături de celelalte categorii muncitoare și învățând tot ceea ce este de învățat de la ele”. Turnului de fildeș, autorul articolului îi opune „atelierul”: „Iată cuvântul care – nu de azi, de ieri – li s-a părut multor scriitori a fi cel mai potrivit să înlocuiască țuguilul alb, searbăda trufie sonoră, a «turnului de fildeș»».

● Ion Marin Sadoveanu, „care a fost un zelos agent al propagandei germane”, este destinatarul unei note acuzatoare apărute fără semnătura în „Dreptatea”, sub titlul rubricii „La stâlpul infamiei”: „Pretențiosul cu monoclu, conștiincios valet al regretatului general Condeescu care-l transbordase director al teatrelor și apoi subsecretar de stat la Arte, – vorbim de Ion Marin Sadoveanu, care a fost un zelos agent al propagandei germane – avusese în urmă cu ani îndrăzneala de a șterge pe marele actor Alexandru Moissi de pe o listă de decorați. Motivul: era bolșevic. Alexandru Moissi, acest geniu al artei dramatice aclamat și la noi în diferite rânduri, n-a făcut niciodată politică. Nu știa ce este politica. Dar era un hotărât antinazist și un mare iubitor de oameni. E cel dintâi actor european care a jucat la Moscova în primii ani după revoluție și a dus apoi *Cadavrul viu* în toată lumea. A murit la Viena fără să mai fie nevoit să emigreze la venirea hitleriștilor. A murit liniștit – înainte de venirea lor. Moissi care nu avea decât o singură decorație: a geniului său, a fost șters de pe lista întocmită pe vremuri la ministerul artelor de către Ion Marin Sadoveanu care-l știa feroce antinazist. Mediocritatea din el se răzbunase fără să știe că aduce lui Moissi marele serviciu de a nu-l pune să refuze un lucru pe care nu l-ar fi dorit”. Unui rechizitoriu asemănător sunt supuși Pamfil Șeicaru și Dem. Theodorescu. □ În același număr al ziarului apare, fără semnătură, textul *Cerem suprimarea ziarelor „Scânțtea” și „România liberă”. Libertate, dar fără fasciști*. Cererea pare surprinzătoare, având în vedere că publicațiile cărora li se cere

suspendarea sunt oficioase ale puterii, dar faptul arată că în acest moment al postbelicului încă se mai poate vorbi de libertate de expresie în România.

19 octombrie

• În „România liberă” apare, la rubrica „Figuri de TRĂDĂTORI”, articolul *Ion Sân Giorgiu*, semnat *Th. D.* Textul se încadrează în campania de denunțare a cărturarilor cu vederi și acțiuni de dreapta și prefigurează epurările care vor urma în scurtă vreme: „Profesoară fără nicio valoare științifică, Sân Giorgiu este totuși numit conferențiar de germană la Facultatea de Litere din București. Cu toată lipsa noastră de germaniști, incapacitatea lui notorie îl împiedică de a deveni profesor plin, ceea ce lui îi apare ca o culme a persecuției. De altfel, nici reputația lui morală nu este excelentă. Dar trădător, nu are ocazia să devină decât o dată cu venirea erei hitleriste. După ce s-a învățit multă vreme în jurul lui N. Iorga, dintr-o dată eroul nostru, după un salt magistral, aterizează în partidul cuzist; apropierea lui Hitler îi adusese la nări mirosul fripturii, și el încearcă să devină purtătorul de cuvânt al propagandei naziste în România. Scoate și o revistă, «Chemarea vremii», scârnăvă și antropofagă. Dar din mediocritate tot nu izbutește să iasă. Nu izbutește nici când scrie un portret, lingușitor peste marginile lichelismului, al lui Killinger, pe care cenzura, scârbită și ea, îl interzice. Cavaler, Sân Giorgiu pune corectura într-un plic și o trimite ministrului german, ca să învețe minte guvernul. Dar nici din asta n-a ieșit nimic. La sfârșit, după începerea războiului, Sân Giorgiu izbutește să ocupe pentru o clipă un rol important pe scena actualității. După ce, prin revista lui, asmută la războiul antisovietic și face apologia masacrelor și a jafurilor, primește de la unitatea militară căreia îi aparține un ordin de concentrare. Socotind că această îndrăzneală este exagerată, căci pe front e natural să moară alții, iar el să tragă profiturile, se duce cu mare tărahoi la Marele Stat Major, dă buzna în camera unde un ofițer general avea o conferință cu un subaltern, și cere amenințător anularea ordinului. Fiind refuzat, Sân Giorgiu strigă: – Știu eu ce aveți cu mine, sunteți cu toții anglofili și vreți să mă trimiteți pe front ca să mă omorâți! Veți primi ordin de la un general german ca să mă desconcentrați! Sunt lucruri pe care nici oamenii lui Antonescu nu le puteau tolera. Și așa Sân Giorgiu al nostru este arestat, judecat și condamnat la șase ani de temniță. Cu toată protecția lui Killinger, el zace un an și mai bine la pușcărie. Dar dacă prietenii lui hitleriști l-au ținut închis, cu regimul antifascist de astăzi el o duce mai bine, căci e lăsat să se plimbe în libertate. Numai de n-ar veni subit «democrat»!

• Radu Boureanu semnează în „Tribuna poporului” articolul *Inginerii sufletelor*. Textul contribuie, alături de altele, similare, a căror frecvență va spori în perioada următoare, la punerea în circulație a sintagmei staliniste. În

principal, articolul se referă la existența precară a scriitorilor și evidențiază rolul important pe care aceștia îl au în viața societății.

● „Dreptatea” publică procesul verbal al Comisiei de epurare numite de Sindicatul Unic al Ziariștilor. Materialul are titlul *Epurarea în presă* și subtitlul *Excluderea ziariștilor care au militat alături de regimurile dictatoriale*:

PROCES VERBAL Nr. 1

Astăzi în 16 octombrie 1944, Comisia de Epurare a Presei aleasă în adunarea generală a tuturor ziariștilor din București, de la 15 octombrie a. c., după discuțiunile ce au avut loc a hotărât în unanimitate următoarele:

1. Fixarea criteriilor după care va fi judecată activitatea ziariștilor.
 2. Fixarea sancțiunilor ce urmează a fi aplicate ziariștilor găsiți în culpă.
- a) Criterii pentru sancțiuni: cei care au preconizat sau au pregătit intrarea în Axă și războiului nedrept împotriva U. R. S. S., Angliei și Statelor Unite, aventuri în care poporul român a fost târât de regimurile dictatoriale.
- Cei care au susținut și recomandat în Presă regimurile dictatoriale.
 - Cei care au fost dovediți sau vor fi dovediți că au făcut afaceri cu nemții precum și cei care au făcut afaceri dăunătoare poporului și Statului Român.
 - Cei care în susținerea punctelor de mai sus, au îndemnat la jaf, rebeliune și omor.

b) Sancțiuni:

- Excluderea din Sindicat,
- suspendarea din Sindicat de la 1 până la 5 ani, după gravitatea cazurilor,
- admonestarea.

Pentru care am încheiat prezentul proces verbal.

Președinte,

Em. Socor

Membri:

N. Cocea, N. Moraru, Em. Serghie, Scarlat Calimachi, Ion Pas, N. Carandino, Cicerone Teoderescu.

Ca urmare a normelor mai sus stabilite, Comisiunea și-a început lucrările, hotărând excluderea definitivă din Presă a primului lot de ziariști compus din următorii:

1. Stelian Popescu, 2. Pamfil Șeicaru, 3. Nichifor Crainic, 4. Ilie Rădulescu, 5. I. P. Prundeni, 6. Romulus Seișanu, 7. Dem. Teodorescu, 8. Al. Hodoș, 9. Romulus Dianu, 10. Mircea Grigorescu, 11. Toma Vlădescu, 12. Eugen Titeanu, 13. Emil Ciuceanu, 14. D. I. Cucu, 15. Nicolae Roșu.”

20 octombrie

● Apare la București cotidianul „Victoria”, subintitulat „Ziar de informație și comentariu critic”, care durează până în 28 martie 1946. Director: N. D. Cocea, redactor-șef: G. Ivașcu (de la 19 aprilie 1945), redactor: Geo

Dumitrescu. În toamna lui 1945, „Victoria” devine organ al Partidului Național Popular. De la apariție, publicația își propune atragerea scriitorilor din toate generațiile și angajarea lor socială, antifascistă, idee afirmată de M. Beniuc, în articolul *Funcționarea socială a scriitorului* (apărut în primul număr): „Perioada care urmează trebuie să fie una de limpezire a minților, pentru a vindeca poporul nostru de gesturile care erau cât pe aci să-i ducă la sinucidere. În această perioadă rolul scriitorului poate deveni covârșitor, dacă el își înțelege misiunea. Pentru aceasta, însă, trebuie dinamitat întâi și întâi turnul de fildeș. [...] Optica răstălmăcitoare de sensuri a generațiilor de până ieri trebuie părăsită definitiv. Să nu se înțeleagă, însă, greșit ceea ce spunem. Nu vom arunca peste bord tot ceea ce a produs până azi scrisul românesc. Aceasta ar egala inconștiența. Dar vom combate fără cruțare toată acea parte a literaturii românești care a produs sau a contribuit la confuzionismul ultimelor două decenii îndeosebi. La umbra acestui confuzionism literar, practicat de altfel cu o conștientă rea credință, a putut crește ca o ciupercă veninoasă acea mentalitate reacționară, care ne-a dus la războiul abominabil împotriva Uniunii Sovietelor. Sub masca amețitoarelor cuvinte «metafizice» s-a servit zilnic cititorului român doza de stupefiant, care să-i omoare rațiunea și să-l împiedice de a vedea realitatea. [...] Ca să corespundem, ca scriitori, momentului istoric în care ne aflăm, trebuie să ducem un război de nimicire împotriva «stilului» gândirist, existențialist, legionar și șarlatanesc, realizat într-o formă vulgară într-un chip așa de faimos ridicul de către Ică Antonescu. Toate cuvintele, toate expresiile, toată limba aceluși timp, continuată și azi de mulți mânăuitori ai condeiului, trebuie scoase la lumina criticii, trebuie judecate și condamnate, împreună cu autorii lor, pentru toate sensurile răstălmăcite și pentru toate intențiile și acțiunile dăunătoare pe care le-a avut asupra vieții acestui popor. [...] Războiul antihitlerist trebuie pornit și pe plan literar. O limbă viguroasă, lapidară și limpede trebuie să iasă învingătoare din lupta cu execrabila bolboroseală a regimurilor fasciste dinainte de 23 august 1944”. □ În același număr, Geo Dumitrescu semnează articolul *Altă Academie Română*, în care acuză, pamfletar și tendențios, lipsa de implicare a instituției în viața culturală românească. În textul lui Geo Dumitrescu, Academia este „un organ mort, vetust, neputinicios, care n-a încurajat niciodată inițiativele tinere, înfăptuirile de curaj, care n-a avut niciodată dezinvoltură și popularitate, care a trăit într-o ariergardă fricoasă și comodă”. □ ● Prof. dr. C. I. Parhon semnează în acest prim număr articolul *Vina intelectualilor și datoria lor*, în care susține ideea necesității implicării intelectualilor în viața socială și politică în vederea asigurării progresului societății.

● Iorgu Iordan rămâne consecvent în acțiunea publicistică de denunțare a lui I. Petrovici și publică în „Tribuna poporului” textul *Procedee petroviciene. Cazul Șerban*.

21 octombrie

● În „Scânteia” apare materialul nesemnlat *Nu „crima de a fi editor” ci aceea de a fi otrăvitor*, aducând în prim-plan istoria recentă a vieții editoriale: „Încă de la începutul lunii septembrie editura „Cugetarea” a retras din librării o seamă de cărți semnate de George Axinteanu, Nichifor Crainic, Ovid Densușianu-fiul, N. I. Herescu, Alexandru Marcu și Georgescu-Delafras, legionari și pro-nașiști. Le-a retras, după ce s-a semnalat în presă acțiunea de otrăvire metodică a sufletului poporului român dusă de această editură. Patronul ei, Georgescu Delafras, își închipuia poate că va șterge urmele cârdășiei sale cu legionarii și sculele propagandei antonesciene, urmele felului cum a exploatat cele mai mârșave pasiuni. Sunt urme care nu se șterg; ele au rămas ca niște cuie bătute în scândură [...]”. După ce enumeră vinovățiile editorului, autorul articolului cere sancționarea acestuia: „Spitritul democratic de astăzi cere arestarea otrăvitorului Georgescu-Delafras pentru a răspunde de crima făptuită, de a fi promovat literatura antisemită, legionară și pronazistă și de a fi răspândit milioane și milioane de exemplare de cărți otrăvitoare.”

● Ion Caraion publică în „Tribuna poporului” articolul *Scriitorul tânăr*, în care îi acuză pe vârstnici de trădare și recomandă lectura materialismului dialectic.

● La rubrica „Figuri de TRĂDĂTORI”, Marin Mihalcea semnează, în „România liberă”, articolul *Nichifor Crainic*, acuzând anacronismul doctrinei ortodoxiste, simpatia declarată pentru Hitler și pentru Corneliu Zelea Codreanu pe care poetul gândirist îl proclama „cel mai mare erou și martir al neamului nostru”: „Propovăduia Nichifor Crainic – în ordinea politică ideală – un stat rezemat pe Biserică. Pe Biserică, dar nu pe credință: vroia adică un stat guvernat de clerici – patriarh, mitropoliți, episcopi, preoți și la temelie, țârcovnici – într-o rânduială neîntâlnită în timpurile moderne decât doar în încercarea utopică a lezuiților din Paraguay sau în imaginația primitivă a vreunui Procuror al Sf. Sinod rusesc, pe vremea Țarilor. [...] Conducătorul unei reviste care – în derâdere, poate – se numea «Gândirea», – combătea principiile victorioase ale Marii Revoluții franceze de acum 160 de ani, ataca vehement lozincă mântuitoare a drepturilor omului, batjocorea democrația – aspirație magnifică a atâtor generații de martiri și eroi. [...] Însă marea lui dragoste, directorul «Calendarului» o rezerva lui Hitler și milcării sale. Și nu e dragoste care să răsplătească un conducător victorios, care să se înalțe cu o închinare către cel ce răpusese atâtea popoare: admirația lui Nichifor Crainic pentru «Marele Führer» data dintr-o vreme când acesta încă nic nu ajunsese la putere. Și era atât de covârșitoare, încât acest profesor la Facultatea de Teologie putea să scrie, cu evlavie și entuziasm, în iulie 1933, «Pentru noi, creștinii, fără deosebire de confesiune, el (Hitler) e noul atlet al lui Hristos împotriva barbariei ateiste». [...] Era dar

firesc ca, pe planul oliticii interne, Crainic să sprijine pe legionari, unelte ale hitlerismului; să între ministru al propagandei, în guvernul Gigurtu, în iulie 1940; să consimțim la răpirea ardelului prin diktatul de la Viena și să rămână, totuși, și mai departe în slujba politicii antiromânești a Nemților. Nichifor Crainic a trădat, incontestabil poporul român și fără îndoială, a primit bani pentru aceasta. El însă nu și-a trădat nici o clipă ideile și idealurile.”

- În „Victoria” apare articolul *S. S. R.-ul și traducерile*, semnat de Ion Caraion, care comentează favorabil programul de măsuri propus de Victor Eftimiu în vederea îmbunătățirii situației scriitorilor, insistă asupra modului deficitar al realizării traducerilor și oferă sugestii, vizând îndeosebi scriitorii ruși. □ În același număr mai apar *Bordelul presei*, de N. D. Cocea (la reparația „Universului”, critică necruțătoare prin grila politică a momentului), *Epurația în Universitate – Cazul profesorului Radu Vulpe*, de C. Balmuș (o demascare după rețeta timpului), *Literatură pentru C. F. R.* de Geo Dumitrescu (care critică „Săptămâna C. F. R.”, apărută în serie nouă la 1 octombrie 1944, pentru că nu răspunde dorinței de cultură a maselor muncitoare) și *Bacovia, cântăreț proletar*, de Eugen Jebeleanu (care reia un articol mai vechi, de apreciere a lui Bacovia pentru poemele de revoltă socială și adaugă ideea unui Bacovia combatant, meritând un loc în Academie).

22 octombrie

- Entuziasmul provocat de ieșirea țării de sub dictatura antonesciană se manifestă încă într-o bună parte dintre publicațiile momentului. Un exemplu este articolul publicat în „Gândul nostru” de Teodor Cazaban a cărui convingere că libertatea a devenit o realitate îi exprimă speranța de mai bine în articolul *Dictatura și arta*.

- Din nr. 2 al „Națiunii române” se reține articolul lui Ștefan Aug. Doinaș, *Epurație în artă*, („Literatură, cultură, artă”). Contrar tendințelor existente în presa oficială, viitorul poet contestă fenomenul „epurației”, socotindu-l orchestrat politic de persoane fără mari tangențe cu actul literar sau cultural: „acei care îndeamnă, vociferând, la epurație sunt tocmai elementele cele mai labile ale scrisului românesc, elementele ocazionale și spălăcite, care încearcă în felul acesta a-și face o trambulină pentru salturi politice”. Publicistul atrage atenția asupra consecințelor fenomenului, care ar duce, pe de o parte, la discreditarea vechilor instituții, iar pe de alta la legiferarea elementului politic ca factor diferențiator: „Un scriitor este înainte de toate un factor care îmbogățește patrimoniul spiritual al unei națiuni, o valoare, care promovată în veșnicie rămâne intangibilă de jos. Lovind la un moment dat în instituțiile de cultură care l-au răsplătit la modul relativ și adiacent – dacă au binevoit să o facă!- și cerând înlăturarea lui de la un foarte înalt

scaun, nu se realizează altceva decât denigrarea autorității spirituale a unei instituții, ca de pildă Academia. În această lume a valorilor, epurația nu se poate face în fiecare clipă de către oricine, pe baza unei simple etichete politice. Pentru toate faptele culpabile ale vieții sale de toate zilele, scriitorul poate și trebuie să fie tras la răspundere în fața instanțelor: însă el nu poate avea judecător, pentru faptele sale literare, în persoana obscură și agramată a ultimului consumator de literatură”. □ În același număr, I. Negoieșcu scrie despre **G. Călinescu**, „*Șun sau Calea neturburată*” („Cronica literară”). În opinia criticului, ar fi vorba despre o „dramă morală”, în care „condiția estetică atinge zeniturile cele mai pure, deși cu săgeți etice”. Este publicat și poemul lui Radu Stanca, *Domnița blestemată*, cu precizarea „din vol. în manuscris *Baladele regelui*”.

24 octombrie

- Silvian Iosifescu își afirmă atitudinea politică prin articolul „*Elitele intelectuale*”, publicat în „Victoria”. Textul acuză o serie de cărturari care se temeau de „barbaria bolșevică” (Alexandru Marcu, Nichifor Crainic, Nae Ionescu, P. P. Panaitescu etc.) și asociază opțiunea ideologică a acestora cu „nulitatea” lor științifică: „Nuli ca valoare științifică, ajunși la catedră prin concursuri măsluite, prin protecții și învârteli, au fost, fără demnitate și fără scrupule, instrumentele iar de multe ori conducătorii și inițiatorii regimurilor fasciste de la noi”.
- G. Călinescu publică în „Desrobirea” articolul *Am visat pe Virgil Madgearu*, împotriva legionarilor și uzând de o imagine dantescă.

25 octombrie

- În „Scânteia” apare *Catalogul literaturii de război*, conținând lista cărților interzise fiindcă autorii lor fuseseră simpatizanți ai Germaniei: „Ministerul propagandei a avut grijă să publice un catalog al literaturii de război. Desigur că acest catalog este incomplet, fiindcă se oprește în pragul anului 1944 și fiindcă nu cuprinde îmbelșugata și otrăvita literatură a corespondenților de război care nu și-au tipărit în volum literatura. Dar așa cum este, prezintă un deosebit interes. Aceștia sunt agenții care au făcut apologia războiului de jaf și cotropire dus de clica trădătoare împotriva popoarelor pașnice ale Uniunii Sovietice și acestea sunt „operele” pe care le-au scris. La epurația elementelor corupte din sânul poporului român, nu trebuie să-i uităm”. Între autorii citați se numără Dumitru Almaș („Cinstea de a fi ostaș”), Nicolae Batzaria („Pentru răniții noștri”), Virgil Carianopol („Poeme de pe front”), Constantin Virgil Gheorghiu („Ard malurile Nistrului” și „Am luptat în Crimeea”), Radu Gyr („Poeme de război”) etc.
- La rubrica „Figuri de TRĂDĂTORI” a cotidianului „România liberă”, D. Vidrașcu îl „demască” pe **Ion Marin Sadoveanu** într-un pamflet: „Ion Marin

Sadoveanu, căci despre el este vorba, trecea ca o figură de prestanță culturală. Cu o morgă de cavaler al Renașterii, cu deosebirea că prin activitatea sa, făcea operă de asasinare națională și intelectuală. Conferențiar mios și exeget teatral, vice-președintele Asociației de cultură româno-germană, era agentul nazist în frac, pomădat și cu inele bătute cu balzane în degetele pe care le rotea prin aer, când perora.”

● **23 august – 23 octombrie** este titlul unui articol publicat de N. D. Cocea în „Victoria”. Textul este un fel de bilanț al celor două luni trecute de la trecerea României de partea puterilor aliate. Autorul articolului face elogiul „armatei roșii eliberatoare” și, nemulțumit de viața plină de lipsuri din prezent, face responsabile pentru această stare de lucruri „vechile partide în care există duhoarea fascistă și egoismul reacționar”. □ În același număr apare și articolul semnat de Ion Sofia Manolescu *Poezie și umilință*, despre „soarta și încadrarea scriitorului în societate”. Articolul insistă asupra răspunderii societății românești față de situația materială precară a scriitorilor. Totodată, autorul constată că Liviu Rebreanu avea condiții de trai și totuși „trădase”, fapt care determină includerea lui între lichele.

26 octombrie

● Paul Georgescu publică în „România liberă” articolul *Dreptul la cultură*, pledoarie pentru noua direcție ideologico-culturală.

● Sub semnătura *Remember*, la rubrica „Semne” din „Libertatea”, apare nota *Munca în literatură*. Tema i se pare autorului sau insuficient sau rău reflectată în creația prozastică anterioară, dar finalul articolului întrevide o modificare prin creșterea importanței muncitorimii: „Rămâne ca întărirea conștiinței și demnității de clasă a muncitorimii să aducă în lumină valoarea morală și *metafizică* a muncii, muncitorul să fie văzut așa cum e demn și cum realitatea îl arată. Înălțarea lui materială și politică va avea efect și în mentalitatea contemporană, după cum și literatura se va resimți de-un nou climat sufletesc. Atunci, nu vom mai întâlni în cărțile românești eroi gen Scatiu sau Păturică, amintind de vremuri tulburi și racile fanariote.”

● Campania de promovare a modelului sovietic în literatură începe încă din această perioadă, chiar dacă, deocamdată, nu are caracter oficial și imperativ. Articolul *Maiakovski, poetul maselor*, publicat de S. Herișan în „Tribuna poporului”, se înscrie în această direcție.

● În „Dreptatea”, la rubrica „Perna cu ace”, Oscar Lemnaru scrie, între altele, despre traduceri, acuzând precaritatea acestora: „S. S. R.-ul și Penklubul ar trebui să intervină în teribila problemă a traducerilor, care au inundat cu o uriașă cantitate de tomuri piața noastră literară. Aceste traduceri sunt făcute la întâmplare iar cuvintele frazelor sunt zvârlite ca zerurile în cutia de table. Cititorul este făcut naști. Așa cum piesele străine nu pot fi tălmăcite decât de scriitori – romanel, nuvelele și orice carte să nu poată fi

redactată în limba noastră decât după ce va fi trecut măcar printr-un control. Altminteri rămânem pradă diletantismului care este formula cea mai pustiitoare în cultură”.

27 octombrie

- Ion Călugăru semnează în „Scânteia” articolul ultimativ ***Intelectualii cer guvernului să plece***. Viața politică se afla între a doua și a treia remaniere a guvernului Sănătescu.

- „România liberă” publică, la rubrica „Figuri de TRĂDĂTORI”, pamfletul ***C. Rădulescu-Motru***, semnat de M. Mihalcea. „[...] Nu vom însemna aici povestea falnicelor schimbări la față ale unui om care a adoptat – și apoi lepădat – toate crezurile și toate atitudinile ce au fost cândva – măcar în treacăt – la modă, la noi. Cariera culturală și politică a d-lui Rădulescu-Motru a luat sfârșit, în toamna anului de la Dumnezeu una mie nouă sute patru zeci și patru. Ea va forma însă un capitol pitoresc în istoria lichelismului nostru național, dacă aceasta se va scrie vreodată”. (vezi **Anexa**)

- În „Scânteia” se publică pentru prima dată poezie, sub semnătura lui Mihnea Gheorghiu: (***Toamna asaltului***): „Să nu uiți, tovarășe, timpul tăcerii / când toate porțile erau închise” etc.

- La rubrica „Probleme culturale”, din „Moldova liberă” (nr. 31), Vasile Ștefănescu-Iași scrie despre ***Artiștii sovietici în slujba poporului***, elogiind sistemul cultural al vecinilor de la Rasărit și sugerând transferarea modelului în cultura română.

28 octombrie

- Sub titlul ***O clarificare***, Oscar Lemnaru furnizează în „Dreptatea”, la obișnuita sa rubrică „Perna cu ace”, un interesant amănunt de istorie literară: „În vremea prigonirilor de tot felul un autor dramatic evreu a fost camuflat de un creștin. Piesa «Steaua fără nume» a fost atribuită domnului Ștefan Enescu deși ea aparține lui Mihail Sebastian. Și-i cunosc pe amândoi de douăzeci de ani fiind concetățenii mei. Este bine să se știe că d. Șerban Enescu a primit să semneze ca autor al piesei, pentru a nu compromite un spectacol pentru care se cheltuiseră mulți bani. Domnia sa este un om de absolută onestitate intelectuală și nu a intenționat niciodată să devină beneficiarul meritelor altuia. De altminteri d. Mihail Sebastian este de aceeași părere și știe că presupusul autor nu a vrut decât să-i facă un serviciu cu totul dezinteresat și prietenesc. D. Ștefan Enescu mi-a dat dezlegarea cuvenită, drept care am scris aceste rânduri.”

- În „Victoria”, Sergiu Filerot semnează articolul ***Literatură pentru popor***, pledoarie pentru literatura maselor și pentru realismul socialist: „Acum turnul de fildeș a căzut în desuetudine. Noua generație înțelege să ocolească

culmea echivocă a lirismului uscat, lipsit de sevă și să purceadă la adâncirea realității înconjurătoare. Acțiunea este fără greș. Scriitorul își regăsește adevărata substanță; nu acceptă înstrăinarea de tovarășii de societate (prin morbida și asociala izolare de până acum) care denotă spirit de snobism sau reacțiune. El își dă seama că pentru a servi interesele colectivității, opera lui trebuie să aibă rădăcinile adânc înfipite în realitate, realitate ce constituie o bază de inspirație și atitudine. Pentru că opera poetică trebuie să aparțină în primul rând masei, străzii, fabricii, se impune o reînnoire a literaturii în ceea ce privește conținutul ei și atitudinea scriitorului. Poetul [...] trebuie să coboare în arenă, să ia contact strâns cu viața. Să se întovărășească sincer cu colectivitatea, să-i simtă pulsația care să fie comună cu a sa. Să adere la lupta ei. Toată această realitate să fie folosită în laboratorul poetic. Numai atunci va putea să se socotească poet al acelei colectivități iar arta va fi o artă majoră. Șuietul sirenei fabricii sau duduitul tractorului să nu-l sperie; fumul fumalelor să nu-l înăbușe. Realitatea nudă, așa cum se prezintă muncitorului, omului de rând, în viața de toate zilele, scriitorul va căuta s-o descifreze. Să ia o atitudine față de ea, considerând și exprimând artistic cerințele masei populare cum și găsirea unor soluții valabile în viitor, într-un viitor care va trebui să fie mai bun. Este un semn de deficiență poetică acțiunea de izolare de complexul economico-social. Dimpotrivă se impune asociere, participare deplină la rezolvarea problemelor de acest fel. Ca reprezentant al masei de care nu trebuie să se socotească un element lăturalnic omul de litere al vremii noi trebuie să aibă o atitudine de realism socialist. Cei care au trasat drumurile poeziei realiste peste hotare sunt Verhaeren, Walt Whitman, Rilke, poeții sovietici. Sentimentalismele ieftine, fade, trebuie să dispară. În fața poetului trebuie să conteze mai mult 100.000 tovarăși de viață decât el însuși. Trebuie să aibă mai mare importanță cerințele și grija de viitor a acestei sute de mii de tovarăși de viață decât cele ale lui însuși, care nu este decât unul. Conștiința lui de om socialist și bun tovarăș îl obligă să se facă «hautparleur»-ul mulțimii, încorporând și reprezentând în operă stările ei de spirit într-o formă artistică potrivită. Dacă cineva va căuta să reproșeze că nu prea exaltă, probabil, mirosul unei pure «arte pentru artă», trebuie să răspundem împreună cu Tennyson că nu putem cunoaște altă artă decât «arta pentru om». Iar scriitorului proletar al timpurilor noi îi incumbă rolul de constructivist, pe plan poetic sau economico-social, al timpurilor de viitor apropiat.” □ C. Balmuș, profesor la Universitatea din Iași, publică în același număr articolul *Să învățăm limba rusă!*, „cea mai frumoasă și mai armonioasă dintre limbile slave”.

• Silvan Iosifescu scrie în „Tribuna poporului” despre *Traduceri și traducători*.

29 octombrie

• „Scânteia” publică materialul nesemnat *Epurația scriitorilor*, în care, după ce este lăudată acțiunea de epurare declanșată de sindicatul ziariștilor, este

somată și S.S.R. să facă neîntârziat același lucru. Între scriitorii propuși pentru epurare, cu „capetele de acuzare” corespunzătoare, se numără: *Barbu Ion*, poet care a purtat cămașa verde; *Șerban Bascovici*, care n-are altă calitate decât aceea de a fi un întârziat simbolist și a fi purtat cămașa verde; *Batzaria N.* care, în 1936, când se judeca procesul Anei Pauker, a trecut de partea dușmanilor poporului adunați sub pulpana lui Stelian Popescu la «Universul» – ațâțând la ură de rasă; *Blaga Lucian*, fost subsecretar de stat la externe în cabinetul Goga Cuza; *Botta Dan*, pro-nazist cunoscut, care și ca poet este un imitator al lui Ion Barbu; *I. Al. Brătescu-Voinești* a cărui activitate huliganică, filo-germană și anti-sovietică sunt prea cunoscute ca să mai stăruim asupra ei; *Cardaș Gh.*, care sub legionari a „ocupat” o prăvălie a unui anticar evreu. Negustorul evreu poate l-a iertat. Nu-l iertăm însă noi; *Virgil Carianopol*, în slujba cenzurii, a legionarilor, a C. N. R.-ului, a antoneștilor; *Aron Cotruș*, poet legionar, care a fost trimis sub guvernarea lor la Madrid și menținut acolo de Antonescu; *Nichifor Crainic*, vechi dușman al oricărei mișcări progresiste, otrăvitor public de prim rang, în slujba hitlerismului. Activitatea lui e prea cunoscută ca să mai fie subliniată; *N. Crevedia*, fost colaborator al «Poruncii Vremii»; *Mircea Eliade*, ideolog al mișcării legionare, dușman al clasei muncitoare, apologet al dictaturii lui Salazar; *George Gregorian*, colaborator al «Poruncii Vremii» cu versuri antisemite, în slujba antonescienilor; *D. Murărașu*, autorul unei istorii a literaturii antisemite; *Victor Ion Popa*, fost în slujba legionarilor și a lui Antonescu; *Ion Marin Sadoveanu*, voiajor în Germania pe socoteala nemților, în slujba cărora a fost; *Al. O. Teodoreanu*, a scris pentru susținerea războiului anti-sovietic; *Dem. Teodorescu*, trădător de profesie, însuflețitor al războiului anti-sovietic, mentor al legionarilor.” Încheierea este amenințătoare: „Epurația trebuie să înceapă. Ca să nu se creadă că întârzierea este intenționată.”

- G. Mărgărit scrie în „Victoria” despre *Poezia cetăținului* în care critică arta/poezia „pură” a creatorului solitar și respinge tradiționalismul (natura, mioriticul).

- În „Dreptatea”, la rubrica „Perna cu ace”, Oscar Lemnaru semnaleză că „d. Miron Paraschivescu a depus la comitetul de lectură al Teatrului Național o comedie cu subiect din lumea borfașilor” cu titlul „Asta-i ciuda!” și că „revista «Democrația» are o nouă cronică dramatică” (Cella Serghi).

- *Armata Roșie, Armata Adevărului* este titlul unui articol prin care Anton Dumitriu înțelege să glorifice forța militară sovietică în „Democrația”.

- Ștefan Aug. Doinaș se pronunță în favoarea „artei pentru artă” în articolul *Ieșirea din turnul de fildeș*, publicat în nr. 3 al „Națiunii române” („Literatură, cultură, artă”). În opinia poetului, „invitația de a ieși din «turnul de fildeș» este o invitație la moartea artistică, iar literatul o va asculta în

calitate de cetățean, dar nu în calitate de scriitor”: „Desigur scriitorul are de îndeplinit o funcțiune socială. Însă, privind just, chestiunea aceasta rămâne pe planul al doilea. Singurul lucru care interesează este de fapt produsul, opera. Această operă poate fi un «joc secund» sau un «joc prim», după cum vizează respectiv o lume ideală sau realitatea de fiecare zi contemporană. Însă nimic nu ne îndreptățește să condamnăm arta ca un «joc secund». Din contră. Literatura ne arată că scriitorii prinși în realitatea brută a vieții au rămas simple figuri de interes istoric; iar adevărații creatori au fost în afara timpului lor, întârziind sau anticipând. Primejdia de care e amenințat scriitorul «la zi» e superficialitatea. Cu o acuitate extrem de accentuată, la care-l obligă complexul cotidian, încă nelimpezit în conștiința creatoare, scriitorul e sortit a realiza numai un gen spontan, cromatic, entuziast, dar superficial: *reportajul*. Pentru că opera literară adevărată cere o îndelungă elaborare și nu permite stringențe exterioare, de natură extraartistică. În cel mai fericit caz, literatura *programelor* și a *momentelor* poate constitui, când iese de sub o pană extraordinară, o simplă experiență interesantă, însă aceasta rămâne fără a promova nimic și fără a permite – cum permite o operă clasică – veșnica înnoire a temelor ei fundamentale”. □ Interesează și datele furnizate la rubrica „Agendă” (p. 2, nesemnat), despre apariția „în cel mai scurt timp” a unei „reviste periodice lunare”, intitulată *Revista Cercului literar*. Este schițată și politică editorială a viitoarei publicații: „Ea va fi o publicație menită să aducă în presa noastră aerul proaspăt al unei noi intelectualități, dezrobită de toate prejudecățile ce împiedecă libera manifestare a spiritului. După ce a dat dovadă de atât curaj, în timpul dictaturii, când prin Manifestul din mai 1943 a stârnit în presa de dreapta un scandal de proporții însemnate, Cercul literar va porni, prin revista care urmează să ia în curând ființă, acțiunea constructivă, de reafirmare a demnității intelectuale și libertății spiritului”. Într-o notiță intitulată *Cenaclurile*, se dau și alte informații despre activitatea viitorului Cerc. Întâlnirile periodice, ținute „în timpul opresiunii cu ușile zăvorâte” la I. Negoșescu sau Radu Stanca, „au reînceput odată cu toamna”, gazdă fiind de astă dată Jaquier*. Cu acest prilej, „au citit versuri Ioanichie Olteanu, Ștefan Aug. Doinaș și Radu Stanca, iar I. Negoșescu a citit fragmentul despre Bacovia dintr-un studiu despre poezia română”. O altă direcție de manifestare a Cercului ar fi fost dramaturgic-regizorală. Astfel, dintr-o notiță intitulată *Teatrul*, reiese că reprezentanții grupării Cercului Literar ar urmări „același ideal de artă reînnoită și purificată de toată zgura unor experiențe devenite azi desuete”. Este programată și montarea unor piese: „înscenarea lui Alfred de Musset (*Les caprices de Marianne*), a lui Lucian Blaga (*Arca*

* Henri Jacquier: Profesor la Facultatea de Litere din Cluj, activează în Cercul literar în anii 1940-1944, când Universitatea clujeană se refugiază la Sibiu

lui Noe) și a lui G. Călinescu (*Șun*)”. □ Este publicat un poem al Hortensiei Papadat-Bengescu, *Șarpele verde*, „traducere de I. Negoïtescu”.

30 octombrie

- Miron Radu Paraschivescu scrie în „Tribuna poporului” despre *Spiritul culturii sovietice*, pledând pentru asumarea acestui model.

- *Un mare trădător: profesorul P.P. Panaitescu* este titlul articolului demascator publicat de Constantin Balmuș în „Victoria”. Profesorul și fostul director al ziarului „Cuvântul” este acuzat de intoleranță, obscurantism și instigare la pogrom: „Profesorul P. P. Panaitescu de la Universitatea din București, prin influența sa nefastă asupra studenților ca profesor și ca rector devotat cu totul hitlerismului și în același timp ca publicist (a fost directorul *Cuvântului*, cel mai important ziar din timpul guvernării legionare), trebuie considerat drept unul din marii răufăcători și trădători ai țării. (...) Meritele lui ca om sunt inexistente, iar ca om de știință sunt grav atinse de neomenia lui. «Știința fără conștiință nu-i decât ruina sufletului», spunea un înțelept umanist francez. Cea dintâi și cea mai înaltă virtute a unui istoric este obiectivitatea. Fără obiectivitate istoricul se anulează singur, afară numai de cazul, când e un extraordinar artist, cum a fost Tacit. Dar d. P. P. Panaitescu nu are nicio legătură cu arta. Încolo, d-sa a dovedit cu prisosință că are un spirit rectar, că e sălbatic de intolerant și obscurantist vrednic de cele mai întunecoase vremuri medievale. Cum ar putea d. P. P. P. să scrie Istoria în chip drept și obiectiv când așează pe A. C. Cuza, șeful huliganilor din România, alături de genialul poet liric Eminescu (vezi „Cuvântul” din 4 noiembrie 1940), când afirmă că «democrația a murit și odată cu ea și libertatea presei» („Cuvântul” din 29 decembrie 1940), și când, vorbind de misiunea militară germană („Cuvântul” din 25 oct. 1940) declară radios: «Ne bucurăm de prezența ei și ne mândrim de dânsa» – da, se mândrea cu trupele germane care ne ocupaseră țara și se impuseseră cele mai îngrozitoare jertfe! Ce fel de român și ce fel de profesor este d. P. P. P., când, după uciderea lui N. Iorga de către legionari, fiind în timpul acela de teroare rector al Universității din Capitală, el nu a permis să fluture pe zidul mohorât al celei mai înalte școli, steagul durerii tuturor? El, fostul elev al lui N. Iorga, prin atitudinea lui din presă și față de tineretul din organizațiile legionare, trebuie arătat drept unul din marii autori morali ai celui mai îngrozitor asasinat care a mânjit vreodată pământul românesc. A rânjit desigur ca o hienă, când a aflat că N. Iorga fusese găsit ciopârțit la o margine de pădure, și în ochii lui răi cu care, întocmai ca un scelerat, nu te poate privi drept în față, au scăpărat atunci luciri bestiale de sadică bucurie. Un astfel de om nu poate scrie Istoria cum se cuvine, iar ca profesor crește pui de lup, nu oameni [...]”. Denunțarea colegilor filologi pare o preocupare stringentă a universitarului ieșean, din moment ce cu numai zece zile înainte (21

octombrie) publicase, tot în „Victoria” articolul ultimativ *Epurație la universitate*.

31 octombrie

- La rubrica de „Cronici”, din „Luceafărul”, D. D. Roșca prezintă elogios cartea lui M. Constantinescu *Continutul U. R. S. S.* Titlul cronicii este *O faptă bună*.

- „Scânteia” publică un material despre *Adunarea generală a Sindicatului Ziariștilor Profesioniști. Hotărârile luate. Alegerea noului comitet*. Evenimentul este prezentat detaliat, din perspectiva oficială: „Ieri dimineață a avut loc, în Palatul Camerei de comerț, adunarea generală a Sindicatului ziariștilor profesioniști. Este a doua adunare generală a Sindicatului în curs de două săptămâni, la aceasta urmând să se refere asupra lucrărilor celor două comisii însărcinate respectiv cu excluderea ziariștilor pro-naziști și cu întocmirea statutului de organizare a profesioniștilor scrisului. Ședința a început prin citirea listei ziariștilor epurați până acum, lectură care a fost turburată de individul Grigore Malciu, fostul director al ziarului antonescian «Informația». Cu acest prilej, ziariștii au manifestat un înalt spirit democratic, evacuându-l din sală pe omul de clasă al lui Mișu Antonescu și redactorul Buletinului de Informație al Ministerului de Interne, cunoscut ca un înverșunat adversar al Națiunilor Unite. Incidentul Malciu a dat prilej ziariștilor să afirme în unanimitate ura lor neîmpăcată împotriva celor care nu numai că au compromis presa dar ceea ce este mai grav – au înșelat opinia publică și au militat pentru susținerea războiului criminal al lui Hitler și al slugilor lui de la noi. În continuarea ședinței, s-a început discuția asupra proiectului de statut întocmit de comisia însărcinată cu redactarea lui, dar problemele ridicate cu acest prilej fiind numeroase și importante, s-a amânat discuția pentru adunarea următoare, care va avea loc duminică viitoare. Totuși, în cursul discuțiilor care au avut loc cu acest prilej, ziariștii au precizat că se consideră și ei o categorie de muncitori asemeni celorlalte, exprimându-și solidaritatea cu syndicatele de profesioniști de toate categoriile. O propunere a tov. G. Macovescu, de a se stabili că profesiunea de ziarist implică obligațiunea de a nu manifesta atitudini rasiste, reacționare și șovine, este primită în unanimitate de adunare, urmând ca ea să fie menționată în statut. [...] Până la discutarea liniilor mari de organizare a Sindicatului, adunarea a fost de acord cu propunerea de a se alege un comitet care să-l reprezinte. Trecându-se la vot, a fost ales următorul comitet: Ion Pas, N. D. Cocea, Tudor Teodorescu-Braniște, Scarlat Calimachi, G. Macovescu, Gh. Millian, Eugen Jebeleanu, N. Carandino, Miron Constantinescu, N. Moraru, Petrescu-C.F.R., Grigore Preoteasa, Octav Livezeanu. Trebuie remarcată compoziția cu adevărat democartică a noului comitet și cu deosebire aproape unanimitatea voturilor obținute de tov. Ion

Pas, a cărui străduință pentru organizarea Sindicatului merită să fie relevată. În viitoarea adunare se vor alege un comitet de onoare al Sindicatului și cenzorii. Este de dorit ca până atunci să fie cunoscută întreaga listă a celor epurați, pentru ca ședința să nu mai fie turburată de elementele pro-naziste, iar presa să aibă în sfârșit prestigiul care atâta vreme a fost știrbit de huligani și aventurieri.”

- Despre *Poezia revoluției roșii*, vorbește Valeriu Popovici în „Fapta”, numărul din 31 decembrie – 2 noiembrie. Una dintre tezele articolului este superioritatea literaturii sovietice față de cea aoccidentală. Cel care citește „poezia revoluției roșii”, spune Valeriu Popovici, „devine un cetățean conștient, adevărat, necesar”.

- Apărut cu întârziere, numărul triplu 6-8, iunie-august, al revistei „Kalende”, conține un omagiu adus de Vladimir Streinu lui Liviu Rebreanu, căruia, fără a-i trece cu vederea opțiunea politică, îi evidențiază meritele literare: „N-a murit numai Liviu Rebreanu, omul care a greșit atât de regretabil politicește, ci și întemeietorul romanului românesc verist, precum i al romanului psihologic. De acest mare autor român va avea să vorbească pe larg posteritatea, lumea de azi fiind prea plină de o justă indignare în contra omului”. □ Întârzierea cu care apare revista se datorează „trecutei cenzuri”, după cum se afirmă în articolul *Clarificări* din acest număr: „Întârzierea apariției revistei noastre s-a datorat și se datorește trecutei cenzuri care nu înțelegea ca publicația aceasta să se ocupe exclusiv de literatură și în nicio măsură de politica vremii. Bucuroși că nu ni se va mai impune niciodată ceva similar, politica nemaicomandând de azi înainte literatura, apărem cu un sentiment de ușurare”. Bucuria nu este justificată, la scurtă vreme după acest moment revista fiind suspendată, la dispariția ei contribuind în bună măsură acuzațiile de estetism, cum sunt cele formulate de Sergiu Filerot în „Victoria” (vezi Sergiu Filerot, *Kalende*, 2 noiembrie 1944).

NOIEMBRIE

1 noiembrie

- Apare, la București, revista „Orizont”, având subtitlul „Literatură, artă, cultură, gândire socială” și fiind bilunar până în septembrie 1946, apoi lunar din octombrie 1946 până în martie 1947. Redactor șef: Sașa Pană. Rubrici: „Cronica literară” (M. R. Paraschivescu), „Semne la orizont” (Ov. S. Crohmălniceanu), „Calendar” (Aurel Baranga), „Cronica ideilor”, „Cronica socială”, „Probleme de literatură contemporană”. Colaboratori diverși: Nina Cassian, Eugen Jebeleanu, Eusebiu Camilar, Veronica Porumbacu, Geo Dumitrescu, Mihai Dragomir, Camil Baltazar, M. H. Maxy, Ion Vitner, Eugen Frunză, Magda Isanos, Ilarie Voronca, N. D. Cocea, Petre Solomon etc. Manifestul publicat în primul număr (*Manifest către cititori și colaboratori*)

evidențiază activismul scriitorului: „[...] Poet, romancier sau eseist, scriitorul trebuie să fie luptătorul în mâna căruia, stă condeiul, armă temerară, menită să lumineze și să încânte mințile. Scriitorii trebuie să fie, susține Mareșalul Stalin, inginerii sufletului omenesc. Creația lor, arta, naște din constrângere și trăiește din libertate. Sunt cuvintele unui romancier care a luptat și cu arma când libertatea unor popoare era amenințată: André Malraux. Să luptăm pentru libertatea și demnitatea vieții, evocând în scrisul nostru lanțul pe constrângeri și nelegiuiri la care am fost supuși în anii de teroare fascistă. [...] Începem o viață nouă. Muncitorimea manuală și intelectuală se organizează, masele se întrunesc și demonstrează, lozincile izbucnesc din zeci de mii de piepturi. Țăranii își spun păsul răspicat. Presa controlează actele guvernului. Au început, încă timid, arestările simandicoșilor criminali și afaceriști de război, iar judecata cruntă și dreaptă este în mers. Ardealul de nord este în întregime dezrobbit. Eroica divizie Tudor Vladimirescu este oglinda armatei noastre democrate de mâine. Prietenia cu U. R. S. S. trebuie adâncită. Prietenia de arme de azi se va întregi și cu una de carte. Avem foarte multe de aflat, de citit și de învățat din experiența, eforturile și triumful pe toate coordonatele – sociale, tehnice, culturale – de la popoarele Uniunii Sovietice.” □ Articolul *Teze pentru o artă nouă* schițează un program cultural: „Nu cred că e prematur a se vorbi despre o nouă artă. Momentul creează perspective, indică, și dă tonul unei culturi care să orienteze drumul de parcurs unei generații, ce se trezește la viață. [...] O nouă cultură, va fi ca mireasma unui aer nou; o nouă artă, emanația unei alte pregătiri, unei alte conjuncturi, unor alte perspective, va fi ca o transfuzie de sânge nou, de încredere și voință de a lucra pentru o lume nouă. [...] Problema poziției artistului, față de vremi, lămurirea atitudinii în ce privește mersul evenimentelor la care trebuie să ia parte; realismul unei concepții față de viață. Toate aceste probleme, vor trebui să fie tezele, piatra de încercare, temelia ce va susține edificiul noii arte. [...] O cultură nouă, care să ridice potențialul moral al poporului, nu-și poate face drum decât cu ajutorul unei noi arte, în măsură să imprime o nouă concepție despre viață. Arta nouă trebuie să întruchipeze, în primul rând, o morală nouă, aspirații sănătoase regeneratoare de energii, de încredere și de speranță într-o lume mai bună, în care, masele să-și găsească adevăratul drum spre libertate și progres. Când oamenii de cultură în mâinile cărora se află ridicarea poporului vor înțelege imperativul unor vremi în care cugetul curat să-și exercite rolul adevărat ce-i incumbă, desigur că altele vor fi rezultatele. Ei sunt acei care vor crea posibilități artei să devină prin toate manifestările ei tot ce întruchipează ideea unui ideal, pentru toți cei care au suferit, au luptat și au crezut, într-o lume în care – speranța de mai bine și frumos, să fie o realitate adevărată, pentru totdeauna.” □ În cadrul rubricii „Morți la 23 August 1944”, este publicată o listă a celor care se compromiseseră prin

activitatea lor înaintea datei de 23 august: Al.O. Teodoreanu, Radu Gyr, Ion Vinea, Brătescu-Voinești, Radu Tudoran, Rădulescu-Motru, Mircea Vulcănescu, Nichifor Crainic, Constantin Virgil Gheorghiu, Constantin Noica, Aron Cotruș etc. În afara incriminărilor sugerate în titlul rubricii, lista nu este însoțită de comentarii explicative.

- „România liberă” publică, la rubrica „Figuri de TRĂDĂTORI”, pamfletul „demascator” **P. P. Panaitescu**, semnat Th. D., în care sunt enumerate vinovățiile profesorului și se cere condamnarea lui: „[...] Ajuns profesor universitar se pune în solda Poloniei, care sub conducerea «coloneilor» naviga în apele reacționare. Dar în ziua în care, sub loviturile hitleriste, Polonia se prăbușește, Panaitescu o părăsește și trece de la G. Brătianu la Garda de fier, unde este primit cu toate onorurile. E adevărat că la 6 septembrie 1940 e gata să trădeze legiunea, când Antonescu îi oferă un loc în minister fără să consulte pe șefii legionari. Dar încercarea eșuează și Panaitescu se întoarce umilit în gardă, care-i oferă «numai» postul de rector al universității din București și cel de director al «Cuvântului». De aici înainte nu există huligan mai fioros decât el. În paginile «Cuvântului», îndeamnă zilnic la alianță cât mai strânsă cu Hitler, la pogromuri, la sugrumarea libertăților; atacă nu numai pe adversarii politici, ci, cu extremă violență, pe indiferenți, pe care vrea să-i forțeze să se alipească mișcării legionare. Asasinarea fostului său maestru, Iorga, nu-l face nici măcar să clipească. Numit de comisia de eliminare a universitarilor democrați, el nu ezită să pună pe listă pe toți foștii lui prieteni și protectori, și chiar pe «democrați» atât de vagi ca C. C. Giurescu. Când vine rebeliunea gazeta lui îndeamnă limpede la război civil, la masacrarea soldaților români prinși izolați, iar Panaitescu devine purtătorul de cuvânt al legiunii în tratativele cu Antonescu. Faptul acesta îl împiedică de a beneficia de clemența «mareșalului»: este condamnat la șase luni închisoare, apoi eliberat și iertat, servindu-i-se salariul din fonduri speciale. Până acum câteva zile se plimba liber pe stradă. Se pare că acum în sfârșit, ar fi fost arestat. Între criminalii care vor fi judecați pentru trădare, Panaitescu tebuie să ocupe un loc de frunte.”

- George Călinescu este numit profesor titular la Catedra de istoria literaturii române moderne a Facultății de Litere și Filosofie din Iai, începând cu luna noiembrie a acestui an. În aprilie 1945 (cf. DGLR, vol. C/D, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004) se titularizează cu același grad la catedra omonimă a Literelor bucureștene, unde își începe activitatea la 1 octombrie (cf. Al. Piru, *Eliminarea lui Călinescu de la Universitate*, „Caiete critice”, 3-4/1992).

2 noiembrie

- În „Dreptatea”, la rubrica „Perna cu ace”, Oscar Lemnaru deplânge starea bibliotecilor publice, cu un fond de carte inactual, și anunță „*Un record*”:

Volumul III «Eminescu», tipărit de «Fundatia Regele Mihai I» și apărut sub îngrijirea criticului Perpessicius, se va pune în vânzare zilele acestea. Cu acest prilej editura fundației a realizat o mare performanță tehnică.”

● O analiză vehement critică a revistei *Kalende* face Sergiu Filerot în „Victoria”. Poetul acuză reacționarismul și estetismul pe linia căruia încearcă să mențină publicația Vladimir Streinu: „[...] Direcția revistei «„Kalende”» își păstrează încă atitudinea de acum două luni când în calea unei literaturi demne sănătoase, realiste, sincere, era interpusă bariera reacționară a unor directive propagandistice naziste. [...] Astăzi însă suntem liberi. Nu să dormim mai departe sau să închidem ochii, ci să privim adânc în prezent și dacă se poate să pregătim viitorul, să reliefăm noul sens de viață literară. Să ne ocupăm de prietenul nefericit de pe stradă care n-a cunoscut altceva decât literatura spiritualizată a poezilor «naționaliști», rasiști, totalitariști, poezia întemnițării sufletului și a manifestărilor lui în țesutul retrograd al tradiționalismului. Să oferim poporului un antidot împotriva otrăvurilor «Gândirii», «Universului literar» et comp. [...] Omul-proletar așteaptă să fie privit și el de poet. Să fie menționat și să i se vorbească. Să fie învățat să vorbească. Mulțimea a deschis ochii mai devreme decât poetul... S-a săturat de viața de cârțiță și întunecime groasă. Numai poetul este greu de deșteptat. Somnul în care continuă să doarmă este reacționar. Poziția estetizantă a direcției «Kalendelor» este o poziție depășită azi. D. Vladimir Streinu, credem, trebuie să mențină revista în pas cu vremea și necesitățile ei.”

3 noiembrie

● Articolul *Criza artistică*, apărut fără semnătură în „România liberă”, militează pentru reorientarea artei, în spirit popular, către cititor. Fapt semnificativ, importanța unui alt tip de critică literară, conformă noii ideologii și generată de mase, este evidențiată cu insistență în acest articol: „[...] Motivul crizei artistice de azi este reorientarea ideologică care se produce. Am părăsit o ideologie impusă. Acei care s-au lăsat cumpărați, sunt astăzi aruncați acolo unde merită: la gunoi. Acei care au avut și până acum o orientare justă n-au putut scrie. Prin lagăre sau închisori, veșnic supravegheați, perchiziționați, n-au putut crea. Sau ceea ce au reușit să facă a fost ars, ridicat de poliție, distrus. Iar marea masă, cei fără orientare precisă stau încă nedumeriți. Deci, pentru a ieși din această criză artistică, trebuie să ne reorientăm. Pentru toate începuturile, au fost necesare critici, care să aleagă, să trieze, și să arate drumul de urmat. Arta nu poate fi creată brambura. Ea răspunde unor necesități ale masei. Astăzi, când structura economică, socială și politică e schimbată, să nu credem că ne putem întoarce la situația din 1938. Istoria nu cunoaște reveniri. Nu putem trece cu buretele peste atâtea experiențe, peste atâtea suferințe și revoltă acumulată de mase. La această reorientare ideologică – artistică, trebuie să participăm cu

toții: Criticii de meserie, care vor fi în stare să-și lase apucăturile de chițibușari. Artiștii creatori cu experiența lor. Cei tineri cu ideile noi, cu cuvântul. Trebuie introdus un factor nou: cititorul. Are și el dreptul să spună ce vrea, ce crede. Numai așa se va ivi o artă cu adevărat nouă, proaspătă, populară. Între artist și public, trebuie să existe un neconținut schimb de valori. Pentru a clădi o artă nouă, ne trebuie mai întâi o critică nouă, la care să ia parte toți acei pentru care cultura constituie o problemă.”

- În „Tribuna poporului”, Henri Wald scrie despre *Soarta cărturarilor*.

4 noiembrie

- Raportul dintre creație și morală, în spiritul doctrinei pe cale de a se impune, este dezbătut de Vasile N. Buia, în articolul **Sensul culturii** publicat, în „Timpul”: „Cultura nu poate înainta deci, în orice direcție, în mod independent de morală sau de disprețul ei, fără cele mai grave urmări pentru omenire. Niciodată uitarea moralei nu a fost făcută mai evidentă ca în timpurile noastre, iar preocupările noastre, de orice natură, nu pot fi dezvoltate cu ignorarea comandamentelor ei.”

- Oscar Lemnaru vorbește, în spațiul rubricii sale din „Dreptatea”, despre starea canaclurilor literare și elogiază acțiunea cenaclieră a lui Eugen Lovinescu, dispărut cu un an înainte, fără să lase urmași în această direcție: „Nu mai există cenacluri literare ca în urmă cu zece, cincisprezece ani. Ultimul s-a închis odată cu moartea criticului E. Lovinescu, iar fiica acestuia nu a putut să-l reînjghebeze. Dealtminteri singurul om de prestigiu, în această ramură a culturii, fusese E. Lovinescu prin cultura sa și mai ales prin dragostea pentru literatură. Urmașii săi, vreo șapte bucăți, n-au nici seriozitatea, nici sinceritatea și nici cunoștințele maestrului lor.”

5 noiembrie

- Apare, la București, cotidianul „Scânteia tineretului”, care durează până în 21 decembrie 1989. Prim redactor responsabil al ziarului este Mihnea Gheorghiu (1944–1947). Articolul-program *Cuvânt înainte* sintetizează într-un limbaj lozincard, funcția și direcțiile de acțiune al ziarului: «Scânteia Tineretului» este ziarul de luptă al tineretului, pentru democratizarea țării; ea va milita pentru îndeplinirea sinceră a armistițiului cu Uniunea Sovietică și aliații săi, pentru întărirea și alimentarea prieteniei cu tineretul Uniunii Sovietice, cheazășie a păcii, independenței naționale, prefacerii și prosperității țării noastre. «Scânteia Tineretului» este ziarul luptei tuturor forțelor tineretului alături de întregul popor, pentru o Românie liberă, independentă și democratică.” □ Ion Caraion scrie în acest prim număr despre *Maiakovski, poetul revoluționar*, un model literar care va face carieră în anii următori.

- Din nr. 4 al „Națiunii române”, semnalăm articolul destul de general și de vag al lui Ion D. Sârbu, *Oameni și mentalități*, în care analizând noțiunea de

„culpă”, accentul este deplasat de la oameni la circumstanțe, la mentalitățile existente: „A căuta vina trecutului numai în oameni, înseamnă a utiliza în scopul progresului numai elemente negative: ură, răzbunare, dispreț sau cinism. Dacă s-ar îndrepta însă atenția promotorilor noii orientări democrate mai mult asupra vechilor mentalități preexistente încă, s-ar obține un dublu rezultat: întâi s-ar opera în mod pozitiv asupra omului, ajutându-l și ridicându-l spre actul de eliberare prin cunoștință, și în al doilea rând ar fi o continuă ocazie de auto-control și subiectivă prudență”.

6 noiembrie

- Paul Georgescu publică în „România liberă” articolul *Geografia și cultura*, în care scrie despre existența unei crize artistice și despre necesitatea redimensionării ideologice a literaturii. Soluția ieșirii din criză ar consta în cunoașterea literaturii vecine și crearea unei literaturi românești autentice, dincolo de „neoașism” și „modernism”.
- Promovarea creației sovietice, ca model de urmat, este obiectivul principal al articolului publicat în „Tribuna poporului” de Silvian Iosifescu, cu titlul *Literatura*.

7 noiembrie

- Comitetul de conducere al Societății Scriitorilor Români, întrunit sub președinția lui Victor Eftimiu, hotărăște excluderea unui prim lot de membri, considerați vinovați de colaboraționism, de acțiuni favorabile dictaturii și de atitudine antisovietică. Cei zece scriitori supuși acestei prime acțiuni de epurare a S.S.R. sunt: I. Al. Brătescu-Voinești, Nichifor Crainic, Sextil Pușcariu, Radu Gyr, Ion Sân-Giorgiu, N. I. Herescu, I. Dem Teodorescu, Alexandru Hodoș, Al. Bădăuță, Romulus Seișanu. Poate nu întâmplător, ziua în care au loc aceste excluderi este data aniversară a Revoluției bolșevice.

8 noiembrie

- *Viața și munca scriitorului sovietic* este tema articolului semnat de Geo Dumitrescu în „Victoria”, unul dintre numeroasele materiale care elogiază U. R. S. S. cu ocazia aniversării Marii Revoluții din Octombrie. Autorul observă admirativ implicarea scriitorului sovietic în viața socială, ca un model nu numai demn, dar și necesar de urmat.

9 noiembrie

- „Scânteia” publică articolul *Izvoarele de creațiune și Revoluția din Octombrie*, semnat de Ion Călugăru, care insistă asupra eroului tipic al literaturii sovietice și asupra apropierei scriitorilor de viața maselor largi.
- „Curierul” anunță, într-o notă laconică, o manifestare culturală vizând *Comemorarea lui Eminescu*: „Comitetul pentru ridicarea unui monument

lui Eminescu, fondat de profesorul Iorga în 1939, va sărbători pe genialul poet, miercuri 8 noiembrie, în sala «Ligii Culturale», la ora 11. Se vor recita de artiștii Teatrului Municipal, din capodoperele eminesciene. O conferință asupra poetului va fi ținută de poetul Horia Furtună.” □ O altă notă, tot nesemnată, cu titlul *Purificare la Societatea Scriitorilor români*, prezintă motivele excluderilor din S. S. R. și se citează numele scriitorilor dintr-un prim lot de excluși: „Comitetul «Societății Scriitorilor Români», întrunindu-se în ziua de 7 noiembrie, sub președinția d-lui Victor Eftimiu, a luat în discuție situația acelor membri care – prin scris sau prin faptele lor – au militat pentru abaterca țării de pe linia democratică cu o tradiție de 100 de ani, scoțând-o din făgașul prietenilor tradiționale și contribuind, astfel, la dezastrul României. În urma discuțiilor avute, s-a hotărât ca îndepărtarea sau suspendarea să se aplice: 1. Celor care, prin scrisul lor, au preconizat dictatura; 2. Celor care, prin scrisul sau faptele lor, au preconizat intrarea în război a României alături de puterile Axei, împotriva Națiunilor democratice; 3. Celor care, în urma cercetărilor S. S. R.-ului sau altor foruri, au fost dovediți vinovați de îndemn la crimă împotriva poporului român și a celui rus; 4. Celor care au făcut parte ca membri din Asociația Germano-Română sau din alte asociații pro-hitleriste, deci anti-democratice; 5. Celor care, fără a avea calitatea de scriitor, au fost, în ultimii ani, introduși în societate numai pentru a activa și pe această cale, împotriva intereselor țării și pentru a mări numărul agitatorilor anti-democratici. După o atentă cercetare a fiecărui caz în parte, comitetul a hotărât eliminarea unui prim lot de 10 scriitori, cuprinzând pe: I. Al. Brătescu-Voinești, Nichifor Crainic, Sextil Pușcariu, Radu Gyr, Ion Sân-Giorgiu, N. I. Herescu, I. Dem Teodorescu, Alexandru Hodoș, Al. Bădăuță, Romulus Seișanu. În viitoarea ședință, discuțiile vor continua pentru ca eliminările celor vinovați de a fi pătat prestigiul scriitoricesc să aducă o justă reparație culturii românești ultragiate”.

10 noiembrie

- Literatura și manifestările teatrale pentru copii nu sunt excluse din programul acomodării cu modelul sovietic al genului Un articol pe această temă publică Alexe Preda în „Tribuna poporului”, sub titlul *Teatrul de copii în U. R. S. S.*

11 noiembrie

- „Victoria” publică articolul nesemnat despre poezia lui *Gellu Naum*, în care este acuzată „enormitatea” imaginilor poetice.

12 noiembrie

- Ion Caraion semnează în „Scânteia tineretului” profilul *Maxim Gorki*. Relaționarea dintre viață și operă, în spiritul determinismului biografic și

social, este linia principală de desfășurare a întregului eseu. Caraión subliniază că Gorki „iubea proletariatul conștient, muncitor, demn, acel proletariat care știe că are de îndeplinit un rol în stat”. □ În același număr se publică poezie angajată în viața socială, unul dintre textele care rețin atenția fiind poemul *Reșița* de Victor Torinopol.

- În „Curierul”, Em. C. Grigoraș semnează *Eminescu pamfletar*, evidențiind publicistica politică a poetului, într-un mod convenabil noii ideologii. Textul este incoerent, inconsistent și fără contribuții notabile în planul cercetării publicisticii eminesciene.

- Viitoarea poetică a baladescului este formulată în avanpremieră, probabil de Radu Stanca, în nr. 5 al „Națiunii române”. Redăm integral notațiile existente în acest sens la rubrica „Agendă” (nesemnat): „*Balada* cunoaște o intensă resurrecție la noi. Căzută pe urma prea langurosului idilism coșbucian în desuetudine, fie datorită timpurilor, fie datorită maturizării liricii noastre, balada începe să se infiltreze tot mai precis în concertul poeziei noi românești. Dacă nu întotdeauna conștient, elementul epic apare câteodată chiar cu evidență în scrisul unuia sau altuia din poeții tinerei generații. În orice caz s-ar putea spune că genul baladei, un gen pe care Goethe îl prețuia ca suma formelor poetice, întrucât le cuprinde și le sintetizează pe toate, își pregătește o revanșă în literatura noastră în care în afară de *Mihnea și baba* a lui Bolintineanu, de unele din baladele (prea idilice) ale lui Coșbuc și de magistrala *Riga Crypto și Iapona Enigel* a lui Barbu, nu a dat mai nimic. Cercul Literar își face un titlu de glorie din aceea că presimțind noul parfum poetic a atras atenția tinerilor poeți din mijlocul său cu privire la virtuțile și frumusețile latente ale baladei”. □ O altă notiță consemnează despărțirea polemică de *Literatura de avangardă*. Aceasta „nu mai poate ambiționa astăzi la o redempțiune literară”; este posibil ca autorul scurtei note să se refere mai ales la (sau și la) caracterul politizat în exces pe care îl căpătase aceasta după 1944. Astfel, acest tip de poezie „poate fi cel mult un surogat pentru anii agitați pe care îi parcurgem”. □ Deosebit de importantă pentru istoria literară este o listă cu viitoarele lucrări ale membrilor Cercului, despre care se sugerează că ar fi urmat să fie editate. Este vorba despre Radu Stanca, *Baladele regelui*, Ștefan Aug. Doinaș, *Manual de dragoste*, Ioanichie Olteanu, *Ora de franceză*, Cornel Regman, *Arta portretului la Eminescu*, I. Negoitescu, *Introducere la poezia română* etc. (lista apare în notița *Membrii Cercului Literar*, nesemnat, p. 2).

13 noiembrie

- Victor Ilin publică în „Scânteia” articolul *Trădarea cărturarilor*, în care faimoasa sintagmă este investită cu sensul opus aceluia pe care i-l acordă Julien Benda în *La trahison des cleres*. Pentru Victor Ilin, „trădători” sunt scriitorii care refuză să se implice în politică, iar pretextul demonstrației sale

critice îl constituie un articol din „Democrația”, în care adevărul este vazut ca o noțiune relativă. De remarcă tonul amenințător al frazelor, acuzele grave care planează asupra celor ce s-ar putea abate de la linia ideologiei care începe să fie trasată: „[...] Neutralitatea, îngăduința, jocul neserios de-a ideile, prin confuzia pe care-o creează, nu fac decât să slăbească spiritul critic și vigilența. A te plimba neștiutor și pașnic prin seninele grădini ale «filosofiei», a întoarce pe toate fețele un «adevăr» sau o mie de «adevăruri», a te închina cu grație la toate chipurile și la toți zeii, nu înseamnă decât A TRĂDA. Și această trădare a cărturarilor, astăzi, are alt înțeles decât cel pe care l-a dat odinioară un intelectual francez. Astăzi, a trăda, înseamnă a nu lupta cu mijloacele pe care le-a dat cultura, pentru triumful revendicărilor de viață ale poporului tău. Și pentru că la această luptă se cere uneori jertfă și o răspundere totală, a fi cărturar nu înseamnă un lux și un privilegiu. Cărturarul trebuie să contribuie cu luminile lui la triumful ideilor care călăuzesc dreapta luptă a poporului său. Iar aceste idei nu sunt și nu pot fi și ale adversarilor. Din această perspectivă nu putem înțelege rostul celor scrise într-o revistă care poartă numele scump, DEMOCRAȚIA: «Adevărul are multe fețe, poate chiar o infinitate. Pentru a-l sesiza, trebuie să te așezi mereu din alt punct de vedere, să-l privești din altă perspectivă, și la urmă să unești într-o sinteză arhitectonică, fațadele acestei citiri complicate, căreia îi dăm numele de adevăr». Iată prin urmare că adevărul nu-i un lucru simplu, evident, ci o «construcție arhitectonică» foarte complicată. Adevărul-idol, adevărul-statuie. Fetișismul adevărului. Rândurile articolului din care extragem continuă: «Iată însă, că sunt nevoit să constat că în jurul meu roiesc oameni, care cred – cu o forță invincibilă – că sunt liberi, și nu sunt, și alții care nu se cred liberi, și în fond sunt». Și mai departe: «individul s-a fixat în mod particular, pe ideologii străine, a devenit un credincios, un prizonier al unor idei. Dacă în bună parte, revoluțiile sociale moderne au înlăturat stăpânii, nu au eliberat sclavii. Căci există astăzi un sclavaj și mai odios decât cel al trecutului: robia ideilor». Iată urmarea jocului gratuit cu IDEILE, a intelectualismului, a trădării cărturărești. Autorul articolului uită că intelectualul e un membru al societății, din care face parte la fel cu muncitorul și țăranul, că și el are, la fel cu ei, obligațiile sale față de comunitatea în care s-a născut, față de idealurile și tendințele ei progresiste. În acest sens, cărturarul trebuie să se fixeze pe «ideologia» care exprimă la un moment dat lupta poporului său. să devină credincios și părtaș al acestei lupte și al ideilor care o călăuzesc. Numai cine iubește anarhia ideilor, numai cine are de apărut o ordine economică, socială și culturală pe cale de dispariție, o ordine care poartă răspunderea tuturor relelor de care suferă încă omenirea, poate rosti cuvinte ca acestea: «...există astăzi un sclavaj și mai odios decât cel al trecutului: robia ideilor». Poporul care «crede cu o forță invincibilă că este liber», vă ști să înfăptuiască, să dea formă pozitivă acestei

credințe, acestui elan nestăvil! «Câinii de pază» ai trecutului socotesc că toate acestea sunt urmarea unei noi sclavii, aceea a ideilor. Dar aceste idei, care călăuzesc ca niște faruri lupta grea a oamenilor, care au credința neînfrântă că au pornit pe drumul celei mai greu câștigate libertăți, sunt iubite până la sacrificiu. Și vor fi apărate cu aceeași dârză hotărâre. Cărturarii noștri trebuie să înțeleagă că nu sunt niște personaje de lux sau niște acrobați ai ideilor. Ei nu pot fi decât niște muncitori intelectuali, încadrați în marea colectivitate creatoare a muncii. Pe șantierul uriaș al istoriei care se face nu pe hârtie și în saloane, ci în uzine, pe ogoare și pe câmpiile însângerate ale războiului antifascist, alături de soldați, de muncitori de țărani, cot la cot cu cei ce se jertfesc în lupta pentru strivirea fiarei hitleriste și pentru zorii lumii noi, intelectualii au locul lor de frunte. Pe șantierul muncii constructive, în lupta pentru salvarea Patriei, cu armele și cu uneltele lor, cărturarii noștri vor trebui să fie ceea ce cărturarii și artiștii Uniunii Sovietice au fost și sunt pentru glorioasa lor Patrie: «INGINERII SUFLETULUI».” □ O notă nesemnată, apărută în același număr al ziarului, informează despre *Scriitorii democrați integrați în S. S. R.* și despre procesul de epurare declanșat în organizație: „Comitetul «Societății Scriitorilor Români», într-unindu-se în a doua ședință în această săptămână, a hotărât ca paralel cu eliminarea elementelor anti-democratice și a exponenților hitlerismului în România, să invite a face parte din rândurile membrilor săi o seamă de scriitori care, printr-un nedrept procedeu al fostelor conduceri, nu aparțineau «S. S. R.»-lui. Primii zece scriitori, a căror prezență în rândurile confrăților de breaslă va înlocui cu prisosință locul rămas gol prin eliminarea vinovaților, sunt, în ordine alfabetică: Maria Banuș, Ury Benador, Geo Bogza, G. Călinescu, Ion Călugăru, Al. Mironescu, Miron Paraschivescu, Ion Pas, Al. Rosetti și Tudor Teodorescu-Braniște. În același timp, Comitetul «Societății Scriitorilor Români» a hotărât să renunțe la lista membrilor de onoare, întrucât printre aceștia se aflau nume dezonorante pentru prestigiul Societății. În viitoarea ședință, operația de purificare a Societății va fi continuată”.

● O analiză-pamflet a creației lui I. Al. Brătescu-Voinești publică Șerban Cioculescu în „Tribuna poporului”, la rubrica intitulată „Cronica literară”. Sub titlul *Un criteriu perimat: duioșia*, criticul acuză celebritatea disproporționată dobândită de I. Al. Brătescu-Voinești datorită cultului instituit în procesul educațional de „oficialitățile didactice”: „Într-adevăr, povestitorul s-a bucurat timp de cinci decenii de o nemărginită răspândire, la care a contribuit, măcar în ultimii treizeci de ani, cu deosebire, oficialitatea didactică. Școlărirea de treaptă primară și secundară a fost educată artistic cu searbedele schițe și nuvele, în care autorul întorcea pe toate fețele unul și același subiect, investit în concepția educatorilor cu o deosebită frumusețe morală”. (vezi textul integral în Anexă)

- Camil Baltazar publică în „Curierul” o cronică pozitivă la volumul de poeme *Ani de fum* de Zaharia Stancu, apărut la Editura Prometeu. Concluzia cronicii: „Zaharia Stancu e un poet social născut, nu făcut”.

14 noiembrie

- Reapare la București, până în 1945, cotidianul „Jurnalul de dîmineață” Are rubrică de interviuri „Post-restante” (Tudor Mușatescu), cronică teatrală (Vasile Timuș), cronică plastică (Tache Soroceanu), Cronica concertelor (Virgil Gheorghiu). Alți colaboratori T. Arghezi, Sorana Gurian, G. Galaction. M. Sebastian și Mihail Sadoveanu, care aici își începe campania ziaristică în favoarea noii puteri. Articolul *Ce vrem...*, din acest prim număr enunță ca program consecvența cu precedentă serie.
- *Despre o revistă și un personagiu de cultură* scrie Ion Călugăru în „Scînteia”, referindu-se la „Revista Fundațiilor Regale” și criticând pe Tzigara-Samurcaș și Rădulescu Motru, cel de al doilea, pe care îl vizează titlul articolului, fiind acuzat că nu a luat atitudine fermă față de ideologiile fasciste.
- Dan Petrașincu scrie, în „Victoria”, despre *Participarea directă a scriitorilor*, în primul rând la Platforma Frontului Național Democratic din România și apoi, prin renunțarea la „artă pură”, „la lupta pentru luminarea poporului”.
- „România liberă” publică articolul lui Paul Georgescu *Țăranii și cultura*.

15 noiembrie

- Radu Boureanu publică în „Victoria” articolul *Libertatea presei și „funcționarismul”*, în care adună majoritatea temelor privind cultura vehiculate în presa de stînga: condiția scriitorului și a gazetarului, epurările, participarea scriitorilor și gazetarilor la lupta pentru asanarea vieții sociale etc. □ În aceeași ediție, Horia Liman semnează articolul *De ce se face epurația presei* și îl „demască” pe Horia Stamatu, care, prin anii 1937–1938, scrisese în oficiosul legionar „Buna vestire” că Thomas Mann este „cel mai scârbos jidan din Europa”.
- În „Dreptatea”, la rubrica „Perna cu ace”, Oscar Lemnaru anunță că Emil Isaac a scris o comedie sentimentală (*Povestea unui om bogat*), care așteaptă să treacă prin comitetul de lectură al Teatrului Național, îl admiră pe Argintescu-Amza pentru traducerile din mari poeți străini și face un joc de cuvinte ironic la adresa fostului președinte al S. S. R.-ului N. I. Herescu, privind rămânerea lui în străinătate: „«Pinguinul» vorbind despre Herescu și despre salariul acestuia îl numește «Herescudos». A ieșit Heres-cu-dosul căci cu fața curată nu mai putea ieși”. (escudo – moneda națională a Portugaliei, țară în care N. Herescu se afla în acel moment - n. n.)

● Un ciudat comentariu despre raportul dintre artă și libertate publică Valeriu Popovici în „Fapta” (13-15 noiembrie), sub titlul *Cubism?*: „Arta e un fel de dictatură asupra sufletelor și e singura dictatură care trebuie să existe... Azi, libertatea are nevoie de artă. Arta n-are nevoie de libertate. Arta e dictatură care se exercită asupra unei forme esențiale: libertatea”. O astfel de sofistică nu e departe de argumentele cu care curând libertățile artistice vor fi suprimate.

16 noiembrie

● Conducerea S.S.R. hotărăște excluderea unui alt lot de scriitori: Ion Petrovici, Al. Marcu, Ion Marin Sadoveanu, Romulus Dianu, Nicolae Roșu, George Gregorian, Virgil Carianopol, Ladmis Andreescu, Al. Acsinteanu, Pan M. Vizirescu, D. Murărașu, Ion Fotti, Vasile Militaru, precum și N. Batzaria, Gh. D. Mugur, I. Al. Bran Lemeny, Menny Toneghin, Const. Răuleț. Alți 46 de membri ai Societății sunt suspendați până la lămurirea situației lor politice.

● Eugen Jebeleanu publică în „Tribuna poporului” un interviu *Cu d. prof. Al. Rosetti despre orientarea culturii românești*. Intervievatul apreciază că „scriitorii trebuie să rupă cu trecutul” și cultura să fie pusă „în slujba maselor”. □ În aceeași publicație, Geo Dumitrescu semnează articolul *Epurație la S. S. R.*, justificând excluderile care avuseseră loc de curând, cu argumente de ordin politic care funcționau, la acel moment în toate țările europene: „După multe ezitări nejustificate, după multe tergiversări care trebuiau să dezamăgească pe toți acei ce salutaseră cu bucurie noul comitet și proiectele sale, iată că „Societatea scriitorilor români” a început să lucreze. În sfârșit această societate care a compromis întotdeauna noțiunea de scriitor român, care a fost o simplă afacere comercială începe să devină ceea ce desigur trebuia să fie mai de mult. Prima măsură luată era firesc să fie îndepărtarea celor ce înjoseau, prin activitatea lor necurată și rătăcită, demnitatea unei tagme în care mulțimile își află din ce în ce mai mult resortul unor bucurii alese, indispensabile. S. S. R.-ul a procedat așadar la excluderea din sânul său – comunicată acum câteva zile – a unei prime serii de netrebnici trădători și afaceriști: Brătescu-Voinești, autorul acelei literaturi lăcrimoase de cumplite cruzimi refulate, de sfâșieri sadice conținute (amintiți-vă *Puiul*, *Privighetoarea*, etc.), cunoscutul susținător al Nemților și al «mareșalului» funest, N. I. Herescu, odiosul «nene» al scriitorilor de dreapta, această nulitate enormă care și-a câștigat și calenda universitară și președinția la S. S. R. prin intrigă, nedreptate și sărut-mâna, Nichifor Crainic, Bădăuță, Seișanu, Hodoș, Dem. Teodorescu. Sextil Pușcariu, trădători și uzurpatori de rând, oameni ai Nemților și ai tuturor năpastelor din țară, oportuniști, vânători de situații și onoruri, cea mai mare parte dintre ei lipsiți de orice valoare literară, Radu Gyr, comandant egionar care și-a

întrebuințat bruma de talent – în stihuri mieroase, în cântece exaltate – pentru îndemnuri la ucidere și dușmănie, pentru deformarea și aprinderea minților tinere. Ion Sân Giorgiu, trădător în slujba lui Killinger, care a insultat armata română, armata propriei sale patrii – toți aceștia au fost excluși pe bună dreptate din rândurile scriitorilor români, asupra cărora au svârlit nemeritată umbră a fărădelegilor lor. În schimb, au fost invitați ca membri noi o seamă de oameni de valoare, care au găsit nedemn să ceară până acum înscrierea într-o societate atât de putredă și strâmbă, atât de necinstită și îndepărtată de problemele culturii, ale scriitorului, ale neamului. D. Ion Pas, d. prof. Al. Rosetti, d. Ion Călugăru, d. Teodorescu- Braniște, d-na Maria Banuș, d. Geo Bogza, d. Miron Radu Paraschivescu, d. Al. Mironescu și alții au fost chemați în primul lot la S. S. R. Sunt încă foarte mulți membri care necinstesc prestigiul societății și mai cu seamă bunele și noile ei intenții. Se mai găsește acolo Nicolae Roșu, acest „ideolog” fascist, se mai găsește Romulus Dianu, dictatorul de la cenzură care tresărea de mânie în fața fiecărui vers tânăr cu nostalgii de libertate și insinuări pacifiste, care a denunțat Siguranței și a trimis în pușcării mulți nevinovați. Mai sunt la S. S. R. și trâmbițașul de la «Porunca vremii», Vasile Militaru, nazist feroce și D. Murărașu și Ion Marin Sadoveanu și Gregorian și până chiar și onor miniștrii Petrovici și Marcu. E de așteptat ca toți aceștia și alții încă (Carianopol, Ladmiss Andreescu etc., etc.) să fie dați afară, pentru a se primeni atmosfera. Cultura românească așteaptă să fie reabilitată. Societatea scriitorilor să știe că încrederea mulțimilor cititoare, dar și reproșul mut al celor rămase în ignoranță și analfabetism, i se adresează aproape exclusiv. Să lucreze așadar pe linia începută, cu însuflețire și hotărâre.”

- „Jurnalul de dimineață” prezintă, sub titlul „Culturale, artistice și literare”, reapariția revistei „Viața românească”: „A reapărut «Viața românească». Mai bine de patru ani, cât a durat dictatura, ea a fost absentă din mișcarea de idei și literară a țării. O absentă voită, căci, publicație de mare prestigiu și de liniară ținută, n-a acceptat să se supună injoncțiunilor hitleristo-fasciste. «Viața românească», în cei mai bine de treizeci de ani de apariție, a fost o tribună de la care s-au dezbătut toate marile probleme ale neamului. Idealurile democratice de libertate, de dreptate socială și progres tehnic, de umanitarism au alcătuit tema și programul revistei”.

- În „Dreptatea”, la rubrica „Perna cu ace” a lui Oscar Lemnaru, este de reținut o notă ironică la adresa atitudinii scriitorilor în anii „de întuneric”: „*Unde erau?* Tânărul scriitor D. V. se întreabă într-o gazetă de după amiază unde erau scriitorii și ce făceau în anii de întuneric abătuți asupra țării. Întrebarea este sau nedelicată sau foarte delicată întrucât răspunsul sună cam așa: Parte dintre ei scriau la «Viața» luată cu chirie de baronul sinucigaș Manfred, parte amenajau expozițiile antimasonice iar alții zăceau pe la Târgu-Jiu așteptând, cu nerăbdare ziua cea mare, în care e drept nu s-ar

fi așteptat să-i întrebe cineva ce au făcut”. □ În cadrul aceleiași rubrici este semnalată cea mai recentă apariție a revistei teatrale „Bis”: „A apărut ultimul număr al revistei teatrale «Bis» în care colaborează în afară de personalul redacțional și poetul Virgil Gheorghiu. Cu toată criza de hârtie săptămânalul «Bis» a reușit să se mențină aproape de același nivel în ceea ce privește cantitatea materialului. Felicităm pe secretarul de redacție care a știut să învingă atâtea dificultăți tehnice și să prezinte patru pagini bine puse la punct.”

17 noiembrie

- F. Aderca semnează în „Jurnalul de dimineață” *Întâia scrisoare d-lui Victor Eftimiu*, acuzând excesul traducerilor în dauna literaturii originale și propune ca editorii să fie obligați să le publice în proporții egale. □ În același număr apare informația despre *Alți scriitori colaboraționiști de la S. S. R.*: „În ședința de ieri a Comitetului SSR ținută sub președinția d-lui Victor Eftimiu, cercetându-se activitatea politică și culturală a aceloră dintre membrii societății care au activat în favoarea Axei, manifestându-se – în mod public – ca partizani ai acțiunilor ce au dus la dezastrul țării, s-a hotărât excluderea vinovaților din rândurile SSR-ului. Iată lista lor: Ion Petrovici, Al. Marcu, Ion Marin Sadoveanu, Romulus Dianu, Nicolae Roșu, George Gregorian, Virgil Carianopol, Ladmis Andreescu, Al. Acsinteanu, Pan M. Vizirescu, D. Murărașu, Ion Foti, Vasile Militaru, precum și N. Batzaria, Gh. D. Mugar, I. Al. Bran Lemeny, Menny Toneghin, Const. Răuleț. S-a hotărât și suspendarea a 46 de membri căroră li s-a acordat dreptul să-și justifice acțiunea lor trecută sau să-și precizeze atitudinea față de noua îndrumare a țării.”

18 noiembrie

- Academia Română sărbătorește în ședință publică patru decenii de activitate a lui Mihail Sadoveanu. Tudor Vianu, membru corespondent al Academiei, face o comunicare privind activitatea marelui prozator.
- În „Dreptatea”, pamfletul *Impresii despre Nae Ionescu* ocupă tot spațiul rubricii „Perna cu ace”, caricaturizând personalitatea profesorului: „Nici abil, nici învățat, nici inteligent”, „ros de invidie, măcinat de neputință și izbit cu toată furia de talazurile blestemate ale unui orgoliu ce-i devenise cu atât mai împovărat cu cât își contempla mai lămurit câmpia netedă și întinsă, talerul strălucitor al mediocrității sale”, „acesta era Nae Ionescu mitul unei generații de imbecili.” (vezi Anexa)

19 noiembrie

- Camil Baltazar semnează, în „Democrația”, articolul *Scriitorul în fața poporului*, cu o atitudine moderată în privința „turnului de fildeș”.

● În „Jurnalul de dimineață”, Tudor Theodorescu-Braniște publică articolul *Un om*, în care îl omagiază pe Mihail Sadoveanu, a doua zi după sărbătorirea la Academia Română, situându-l în opoziție cu Liviu Rebreanu, care „a girat, cu prestigiul lui, propaganda lui Killinger în România”.

20 noiembrie

● La rubrica „Note”, din „Scânteia tineretului”, se anunță un *Concurs de poezie*, cu implicație social-politică atât sub aspect tematic, cât și al situației autorilor: „Începând cu acest număr, «SCÂNTEIA TINERETULUI», organizează un concurs pentru cea mai bună poezie – de preferință pentru cel mai bun Marș al Tineretului Democrat – care se va trimite la redacție pe cale organizatorică sau prin poștă, până la 1 decembrie crt. [...] La premiere vor fi preferați tinerii muncitori, studenți și elevi care debutează în literatură.[...]”. □ În paginile aceluiași număr este prezentată critic reapariția „Vieții Românești”: „Căci primul număr din noua serie a VIEȚII ROMÂNEȘTI e supraîncărcat de considerații, de articole sau de poeme scrise după toate regulile unui estetism decadent și iscălite de d-nii Demostene Botez, Florian Nicolau, Ion Biberi, Paul Zotta, Sanda Movilă, etc. E drept excepție face d. director D. I. Suchianu, care publică nici mai mult nici mai puțin decât o «Introducere la studiul morții». Colaborarea d-lui Suchianu – departe de a mai servi estetica sau de a mai dovedi că VIAȚA ROMÂNEASCĂ, după cum se exprimă d. Ralea, „a fost refugiul publiciștilor de stânga” – amintește alte studii despre moarte. Cu o singură deosebire: acelea erau scrise de membrii unei doctrine care ducea la moartea poporului român. VIAȚA ROMÂNEASCĂ are obligația să fie mai omogenă, mai atentă și mai sinceră. De vreme ce Nr. 2 încă n-a apărut, redactorii revistei mai au încă timp să supravegheze materialul și să coordoneze atitudinile.” □ Tot la „Note”, revista „Academia” este prezentată cu ironie: „«Academia» este un săptămânal intim de atitudine spirituală. Apare numai pentru colaboratorii și prietenii revistei. Număr închinat «Revoluției ruse». Articole despre Marx, Lenin, etc. în care se vedește cea mai perfectă necunoaștere a subiectului. Aflăm că «stalinismul» este părăsirea marxismului, – depășit în linii largi, – și adaptarea la «realitatea rusă». Stalin devine un genial organizator care a părăsit «micul proletar» și «formulele rigide ale lui Lenin», făcând o politică internă și externă «abilă» și «subtilă». În aceste condiții, acest număr festiv este un act de inconștiență. □ În același număr al „Scânteii tineretului”, implicându-se în realitatea imediată, Ion Caraion scrie despre *Exodul țăranilor către orașe*, propunând „exproprierea moșiilor” fiindcă moșierii „nu înțeleg necesitățile momentului”, Paul Georgescu analizează *Diversiunea rasistă*, din perspectivă politică, iar Sergiu Filerot publică poezia *Tipografie*.

- În „Universul”, Dan Bălteanu semnează articolul *Mihail Sadoveanu*, elogiindu-l pe prozator la aniversarea a 40 de ani de activitate literară.
- „Jurnalul de dimineață” publică articolul nesemnat *Activitatea culturală în Uniunea Sovietică*, în care este elogiât modelul uriașei activități culturale care nu a încetat să se deruleze nici chiar în timpul războiului.

21 noiembrie

• Al. Piru intervine în chestiunea excluderilor care avuseseră loc la Societatea Scriitorilor și publică în „Victoria” articolul *S. S. R. se purifică*. Criticul demonstrează, în unele cazuri nu fără îndreptățire, că unii dintre cei excluși din S. S. R. nu sunt scriitori autentici, nu au dat opere de valoare, iar scrierile lor nu justifică statutul de scriitor și locul lor în S. S. R.: „Ziarele au anunțat că după eliminarea a zece «scriitori» din S. S. R., comitetul a mai micșorat numărul membrilor societății cu încă optsprezece, pentru știuta lor activitate politică și «culturală». Nu avem decât să aprobăm măsura luată. Un lucru însă. Publicul aflând numele celor îndepărtați poate să-și facă cine știe ce idee despre activitatea lor. Bieții scriitori! – vor zice unii – li s-a împlinit și lor termenul. De aceea e bine să se știe în primul rând (și acesta era un motiv tot atât de puternic de epurație) că înșii în chestiune nu sunt scriitori. Faptul de a fi scris unul, două volume, faptul de a fi fost înscrși în societate, nu e suficient pentru a fi trecuți printre scriitori. D-nii Ion Petrovici și Alexandru Marcu au profitat de faptul de a fi miniștri și au intrat în S. S. R. Tot fiindcă era ministru (și profesor universitar), d. Ion Petrovici și-a publicat în edituri de stat (Casa Școalelor, Editura Fundației) diverse lucrări. La Teatrul Național s-a interpretat o ridiculă fantezie a sa, scrisă în adolescență, *O sărutare*. Lumea a fost indusă în eroare, niște copilării fiind prezentate cu emblemă. Mulți credeau că Petrovici este un filosof pentru că era profesor. El însuși a pus la cale o istorie a filosofiei moderne pentru a i se face un capitol. Ba socotindu-se și literat a comandat, în același scop, o istorie a literaturii române. Omul se puna sub prestigiul lui Maiorescu căruia-i fusese elev, dar lipsit de cel mai elementar bun simț literar își descoperea o ascendență în poetul Th. Șerbănescu, povestind cu o secretă îngâmfare norocul de a fi învins pe tuberculosul Cerna într-o afacere de amor, întrucât era «băiat de familie». Nu e scriitor de asemeni Alexandru Marcu, autor de compilații italo-române pe hârtie de lux cu fotografii în culori. Traducerea *Divinei Commedia*, în proză, e o simplă juxtă pentru studenți, cu care desigur profesorul a făcut parale. Dar Nicolae Roșu? Un emul al lui Cuza, Crainic, Șeicaru și al altor «patrioți», furibund antisemit în stare a scrie o *Dialectică a naționalismului*. De aceeași teapă era și Romulus Dianu, care într-un roman ne povestea – dovadă de seriozitate! – ce fac turcii cu caprele, noaptea, la Ada-Kaleh. Cu ani în urmă, Virgil Carianopol avusese onoarea să-și anunțe singur, într-un vers, ieșirea definitivă din minți. El fu

totuși încorporat în S. S. R. La fel s-a întâmplat cu George Bruciu supranumit și Gregorian, zis și «boxeurul», ce s-a autodefini bine prin versul: «Sunt un animal, un sinistru animal», etc. Din S. S. R. a mai făcut parte și Ladmiss Andreescu, pretins reporter aviator, autor de volume propagandistice contra U. R. S. S.; Dumitru Murărașu, publicist fără nici un talent, care a martirizat pe Eminescu declarându-l rasist într-un studiu imund; Vasile Militaru, fabulist trivial, legionar și vânător de afișe cu «Eroii de la Stalingrad»; Meny Toneghin, pornograf punând fecioarele bucureștene la licitație; venerabilul N. Batzaria (Moș Nae), bătrânul «june turc», părintele spiritual al lui Haplea, insipidul romancier Gh. Acsinteanu, precum și Ion Foti, Gh. D. Mugur, I. Al. Bran Lemeny, a căror prezență în societate nu ne-o putem explica în nici un fel. Alți patruzeci și șase de «scriitori», au primit dreptul de a-și justifica «activitatea lor trecută». Activitatea politică, desigur, căci de cea literară nu poate fi vorba la un număr atât de mare de membri. Nu?”

- La rubrica „Perna cu ace”, din „Dreptatea”, Oscar Lemnaru anunță că la „Fundatia Regele Mihai I” s-a discutat și aprobat proiectul de reînființare a premiilor pentru operele tinerilor scriitori needitați încă.

23 noiembrie

- Articolul *Despre un bazar de cultură*, semnat de Ion Călugăru în „Scânteia”, prezintă „Revista Fundațiilor Regale” din octombrie și critică nota pozitivă a lui Dim. Gusti despre Liviu Rebreanu.

- Sub titlul generic „Epurație la S. S. R.”, Ion Caraion publică în „Victoria” pamfletul *I. Al. Brătescu-Voinești*, în care încearcă să motiveze excluderea scriitorului din societate, acuzând simpatiile hitleriste, antisemitismul și antisovietismul scriitorului: „[...] Societatea scriitorilor români însă l-a exclus din rândul membrilor ei, înfăptuind astfel un act de profundă onestitate. E cazul ca I. Al. Brătescu-Voinești să fie exclus însă și din Academia Română, iar o dată cu el să fie excluși Nichifor Crainic și Ion Petrovici. Totodată, Ministerului Educației Naționale îi revine sarcina deosebită de-a interzice să mai figureze în programa analitică scriitori-trădători eliminați din casa S. S. R.-ului. Pentru că în rândurile tineretului secundar și universitar nu mai au voie să circule cărțile unor oameni morți la 23 august. În locul lor să fie studiate operele adevăraților scriitori democrați și operele scriitorilor tineri, pe care elevii și studenții noștri, – chiar atunci când au terminat școala – n-ajung să-i cunoască.” (vezi *Anexa*)

- „Jurnalul de dimineață” publică interviul *O oră cu d. Mihail Sadoveanu*, ale cărui subtitluri indică adeziunea scriitorului la direcția politică a epocii: „Marele prozator despre problema țărănească și exproprierile. – Examenul măreț al Uniunii Republicilor Sovietice. – Relațiile cu marea vecină de la Răsărit.”

- În „Dreptatea”, la rubrica „Perna cu ace”, Oscar Lemnaru abordează tema „turnului de fildeș”, a artei pentru artă și a poeziei pure, fără o atitudine explicită, dar observă oportunismul celor care trec cu ușurință de la o formulă la alta pentru a urma schimbarea politică.

24 noiembrie

- „Universul” publică *Noua lege a epurației*, privind „fascismul, hitlerismul, legionarismul, pe cei care au propagat idei împotriva principiilor democratice și pe cei care au comis presiuni, acte de teroare, schingiuiuri și moarte”.

- Excluderile care avuseseră loc la Societatea Scriitorilor fac obiectul multor comentarii în publicațiile vremii. În afara celor semnalate până acum, ziarul „Victoria” abordează cu insistență acest subiect într-o rubrică special destinată: „Epurație la S. S. R.”. În acest număr, D. Medreanu semnează articolul în notă pamfletar-demascatoare *Nichifor Crainic*, acuzând atât reacționarismul ideologului ortodoxist, ca „prieten al hitlerismului și fascismului”, cât și „gândirismul, citadelă reacționară, publicație șovinistă și fascistă, cu simpatii declarate pentru Garda de Fier și țelurile ei.”: „«Eu n-am fost niciodată francofil și cu atât mai puțin anglofil, iar democrația nimeni n-a demascat-o cu înverșunare mai dezinteresată în toată monstruoșitatea ei, de douăzeci de ani încoace, ca mine», iată crezul lui Nichifor Crainic care s-a dovedit un consecvent dușman al democrației. E singura dată când Nichifor Crainic a spus adevărul și ar fi spus și mai mult adevărul dacă ar fi adăugat că este un prieten al hitlerismului și fascismului. În toamna lui 1940 și-a văzut idealul împlinit, o Românie legionară și aliată cu Germania și Italia, dar bucuria i-a fost scurtă pentru că a izbucnit rebeliunea. Atunci, prudent, cum e, s-a declarat pentru dictatura antonesciană, mai ales că schimbarea nu-l stânjenea. În definitiv, Ion Antonescu nu era prietenul fidel al Marelui Reich și al Imperiului Ducelui, în definitiv nu rămânea Nichifor Crainic mai departe în postul său la Radiodifuziune? De ce totuși un articol despre Nichifor Crainic, când au mai fost și alți dușmani ai democrației? Pentru că Nichifor Crainic este reprezentantul unei întregi echipe, care s-a pus, cu deplină conștiință, în slujba nazismului și care a militat reacționar și antidemocratic de-a lungul întregii ei cariere. Nichifor Crainic înseamnă gândirismul, citadelă reacționară, publicație șovinistă și fascistă, cu simpatii declarate pentru Garda de Fier și țelurile ei. Din rândurile colaboratorilor acestei reviste s-au recrutat legionari și colaboraționiști notorii ca: Radu Gyr, Nicolae Roșu, D. Caracostea, Aron Cotruș, Petru P. Ionescu, Alex. Marcu etc. Toți aceștia au visat glorie alături de Marele Reich, au batjocorit în fel și chip democrația și ne-au promis «puntea de aur către un împăratesc viitor» (P. P. Ionescu). În timp ce războiul criminal împotriva Rusiei, era purtat de un tineret neștiutor și dezbrăcat, condeierii «Gândirii» scriau despre «căile

destinului românesc, care și-au deschis aspre și nebănuite chemări spre larguri, ieri încă nevisate», despre «Zodia destinului nostru împărătesc». Nichifor Crainic ne lămurește cu privire la luptele purtate de Români. Pentru ce luptăm? se întreabă comic și caragialesc, liderul gândirist. «Luptăm să doborâm Rusia, dar luptăm să doborâm în același timp calamitatea iudaică ce vine deopotrivă de la Moscova, de la Londra și de la New York». Așa a otrăvit mințile neprevenite ani de-a rândul echipa de trădători de la «Gândirea».”

25 noiembrie

- Personaj controversat încă din primii ani de după război, Ion Caraion devine obiectul unei demascări, după ce el însuși își asumase misiunea demascatorului (vezi referințele de mai sus). Sub titlul *Ion Caraion, jos masca. Un „arhanghel” anacronic*, N. Rondell publică, în „Democrația”, un articol de denunțare a oportunismului lui Caraion, care făcuse mai înainte, în câteva poezii, apologia legionarilor: „[...] Și cum spuneam, în acel an de glorie a «sfintei tinerețe», a apărut în orașul amintit (Buzău – n.n.) placheta a II-a din *Zarathustra*. După talent și după importanță, primul semnează Ion Caraion, poezia, epitaf de slavă: *Drumul robilor* din care desprindem ca mostră de carte de vizită, ultimele două strofe plângărețe: *Străvezie liniște de-aramă / Nicadorii calcă peste vreme / Nu mai este nimeni să ne cheme / Răstignirea-n brațele de mamă. // Au rămas tăcerile piroane / Inima-i bolnavă de dreptăți / C-au murit ast-noapte în cetăți / patruzeci de-arhangheli, Căpitane...*” (vezi **textul integral în Anexă**)

- În „Victoria”, Paul Scorțeanu semnează *Aspecte din viața trecută și prezentă a S. S. R.*, cu subtitlul *De la Ion Petrovici la Vasile Militaru și de la G. Călinescu la Geo Bogza*.

26 noiembrie

- Sergiu Filerot semnează în „Victoria” *Declinul artei „savante”*. Termeni cheie: *marea masă a poporului, misiunea educatoare, realitatea imediată, arta pe înțelesul poporului* etc. Estetismul este considerat dăunător: „Întâlnim deseori manifestări artistice superintelectualizate, interiorizate, ermetice etc., pentru a căror interpretare trebuie să ne procurăm mai întâi cheia masivă și rară a inițierii și să avem, în plus, abnegația și curajul de a ne hazarda printre sinuozitățile întunecoase ale acelor gândiri. (vezi **textul integral în Anexă**)

- *N. I. Herescu*, fostul președinte al S. S. R., este personajul de care se ocupă în acest număr ziarul „Victoria”, la rubrica „Epurație la S. S. R.”. Semnatarul textului, G. Mărgărit, alcătuiește un portret caricatural al recent exclusului președinte: „Sclifositul, efeminatul președinte intrase în S. S. R. după ce publicase o compunere în versuri oprită la jumătate, după ce

stimulându-și gustul pentru clasici, dăduse o antologie în care maltrata cu mintea-i feciorelnică pe marii poeți ai antichității. Creația d-lui Herescu mai numără un opuscul de 50 de foi cu 25 de articole adunate de prin revistele timpului. Onorat cu această fertilă activitate, S. S. R. l-a chemat în rândurile lui alături de Crainic, Alex. Marcu și Ion Petrovici, l-a uns președinte și l-a trimis în turneu la Iași, la Vaslui, la Fălticeni. Ba mai mult, N. I. Herescu care-și confecționase compunerea perfidă *Nu te putem uita Transilvanie*, deși se pomădase (să-i șadă părul lins!) cu cremele înăclăitului regim antonescian, fusese și profesor universitar de umanități, fusese și decan al Facultății de litere din București pe care, bineînțeles, o reprezenta la ceaiuri, la praznice, în turneu. Acolo (la Facultate!) intrase împins de la spate de agenții petroviciului, ca să saboteze atmosfera în care respirau ideile generoase, libere, [...] ca să arate (el, marele umanist) «umanismul legionar», ca să-și recite unica-i compunere poetică la Iași, Vaslui, Fălticeni, în turneu”.

• „Jurnalul de dimineată” informează că a avut loc *Inspectarea librăriilor și anticăriilor* din Capitală de către Ștefan Voitec, ministrul Educației Naționale, însoțit de P. P. Stănescu, secretar general, pentru „a verifica pe teren dacă mai sunt în vânzare cărți antidemocratice și fasciste”. □ Altă notă anunță organizarea unor *Cursuri gratuite de limba rusă*, inițiate în scopul strângerii relațiilor cu U. R. S. S.

27 noiembrie

• Un grupaj cu titlul *Omagiu lui Nicolae Iorga* apare în „Jurnalul de dimineată”, la patru ani de la asasinarea cărturarului (27 noiembrie 1940). Printre semnarii textelor se află Mihail Sadoveanu, Const. Titel Petrescu, Eugen Crăciun, dr. N. Lupu, etc.

• În cadrul rubricii „Epurația la S. S. R.”, deja permanentizată în ziarul „Victoria”, G. Mărgărit semnează pamfletul *Ion Petrovici*, aplaudând excluderea lui din S. S. R. și cerând excluderea din Academie: „Născut poet prin tată descendent din familii de artiști, Ion Petrovici a crezut în măgulirile celor ce-i vedeau în scrierile «specialității» un nemaipomenit talent literar, comparabil cu al lui Bergson! Orgoliosul s-a încrezut în aceste lingușiri și-a insistat prin diverse mijloace să devină scriitor. Ambiția era imposibilă fiindcă în afară de câteva fraze zornăitoare de fanfară, întinse de metafore rău confecționate, îngreuiate de «speculații», literatul Ion Petrovici nu mai putea da nimic. Când era la agapele ce i le organizau amicii care-i țineau adevăratele preferințe, Ion Petrovici vorbea el singur de marele-i talent literar și, ridicând a jale un pahar de vin, îi părea rău că nu-și cultivase harul. Fiindcă prin propriile puteri de scriitor nu a izbutit să intre la S. S. R., prin cele de ministru antonescian, s-a instalat ca membru și președinte de onoare. Supărat că o istorie literară nepărtinitoare îl alungase pe bună dreptate din

paginile sale, Ion Petrovici și-a comandat alta în care spera să pătrundă adânc, ca un creator epocal. Tot în acest sens, din același bovarism, Ion Petrovici și-a alcătuit două antologii în care, măcar în una, nădăjduia să treacă drept un mare orator, drept unic demiurgic vrăjitor al cuvântului. Omul care-și puna chipul ca ultimul debutant de versuri proaste, pe fiecare cărțuție, a ajuns la Academie și la S. S. R. Ba mai mult, semn de infirmitate critică, spre a i se spori faima de scriitor, în timpul faimoasei sale activități ministeriale, a aranjat să i se joace propria-i creație pe scena prestigioasă a unor teatre naționale. [...] Cazul scriitorului Petrovici este epocal. El va rămâne unic pentru acel care va lua temperatura nobilei sale existențe. Cu inocența cea mai neîntinată, Ion Petrovici a crezut în greutatea talentului său literar. Cu o minte feciorelnică i-a plăcut să-și compare talentul său cu acel al lui Bergson spre a intra la S. S. R. să șadă în fotoliul său lângă Nichifor Crainic, Brătescu-Voinești și Nicolae Roșu. Această frivolitate spirituală l-a mistuit pentru totdeauna. Generațiile viitoare vor vorbi despre filosoful literat Ion Petrovici ca de cel mai nereușit cabotin, însă, până la acel apropiat verdict, corpul mătăhălos al filosofului continuă numai prin acest fel de greutate să ocupe un fotoliu la Academie. Fața flască, masca-i rătăcită și încrețită de ultimele deziluzii, continuă să-și arate ochii vicleni în aula celui mai înalt așezământ de cultură. Până când?” □ În același număr se publică poezie cu mesaj social-politic și pe înțelesul maselor largi. Astfel este *Noi învățăm creionul, securea*, de Ben Corlaci: „Du-te dracului, ciocoi afurisit / cu rânjetul tău de aur și de platină; / astăzi, țâșnite din pământul mustos, rădăcinile noastre se clatină / unduios, ca o holdă cu miros de secară – / palmele noastre modelează omul neîntâlnit / în cuvintele cu care ne promiteai pâine / și ne făceai de ocară. // Îngroapă-ți obrazii în pulberea tuturor banilor / și lasă-ne nouă pământul aromat a sudoare, / să-l frământăm în pumnii iluminați și-n picioare, / pentru bucatele calde ca prânzul muncit / al sărmanilor mângâiați cu crengi, / culcați sub cer și hrăniți cu borș împuțit. // Munca e numai a noastră și putem / să ne facem plugari, / pădurari, / învățători sau lucrători în uzină – / și, tot pe atâta de bine, să scriem un poem, / despre iubirea de oameni și despre lumină / (lumina și omul, pe care ni le-ai furat, / ca stăpân ce erai, / deși niciodată nimeni nu te-a chemat). // Noi învățăm creionul, securea, / așa cum pământul uscat suge, după secetă, ploile; / ni s-a acrit de nesomn și de toate nevoile, / în frig am stat destul, ca niște câini rebegiți și de-aiurea – / am vrea să pricepi, că și nouă ne-a ieșit soarele / și că, de astăzi, ne-mpreunăm sub el, cu ogoarele.”

● Oscar Lemnaru salută inițiativa „Fundației Regale Mihai I” de a organiza un concurs de debut și cere includerea romanului între genurile acceptate de acest concurs. („Dreptatea”, „Perna cu ace”)

● Rubrica „Poeți luptători în literatura română”, din „Scânteia tineretului”, îl prezintă, fără semnătură, pe *Cezar Bolliac*, care „ocupă un loc de mare

cinste, fiind și unul din primii deschizători de drumuri. Tineretul democrat al generației actuale și al generațiilor viitoare îl vor judeca din acest punct de vedere, înainte de a face apeluri la estetică.” □ Tot aici semnează versuri în spiritul epocii Mihnea Gheorghiu („*Politicii*”...) și A. Gheorghiu-Pogonești (*Pe schelă*).

30 noiembrie

• În „Scena” apare materialul *Epurăția printre fasciștii Operei se va face după începerea stagiunii*, cu subtitlul explicativ *Declarațiile d-lui Victor Eftimiu în legătură cu această chestiune*: „[...] Pentru ca deschiderea stagiunii să nu sufere nici un fel de obstacole, pentru o perfectă desfășurare a tuturor posibilităților artistice, d. Victor Eftimiu a hotărât ca nici o măsură de epurăție în personalul Operei Române să nu fie făcută deocamdată. Directorul general al teatrelor e de părere că izgonirea legionarilor și pronaziștilor va fi făcută în primul rând în compartimentele politice, de către guvern, și apoi va veni rândul elementelor, de mai mică importanță, din teatru. [...] Așa stând lucrurile nici unul din actorii-legionari ai Operei nu a fost încă demis. Repetițiile decurg febril, întrucât stagiunea se deschide la 8 octombrie cu *Papură Împărat*. Dar, nu este vorba decât de un scurt răgaz, de o mică amânare. Epurăția trebuie să se facă și se va face. Vor fi scoase toate elementele reacționare, și se va instaura la Opera Română un regim în care să domnească primatul artistic.”

[NOIEMBRIE]

• Reapare revista „Viața Românească”. Suspendată în octombrie 1940, datorită atitudinii defavorabile dreptei fasciste, publicația are, la reparație, un directorat format din sub direcția lui M. Ralea și a lui D. I. Suchianu. În afara anului (XXXVI) socotit de la apariția revistei, în 1906 (mai puțin anii de suspendare), publicația nu prezintă alte date de identificare (serie, număr etc). Printre ideile programatice ale acestui număr se află intenția revistei de a lupta pentru omenie, dreptate, libertate și aceea că „estetismul pur în timpuri apocaliptice ni s-a părut o impietate și o trădare”. Articolul de fond semnat de M. Ralea declară adeziunea revistei la direcția politică inițiată la 23 august: „Tot ce triumfă acum face parte din crezurile noastre. Ca și altădată ne alăturăm luptei duse de toți acei care voiesc omenie, dreptate, libertate. Perspectivele deschise la 23 august trebuiesc consolidate. Ele se cer cucerite definitiv, mai ales, în domeniul spiritual. Le vom cere mereu în literatură, în artă, în filosofie, în modul de a gândi al fiecăruia. Trebuie să creăm, în locul stupidelor dogme obscurantiste, iluminare umanitară. Va trebui să schimbăm până în adâncuri structura concepțiilor noastre îmbuibate de superstiții primitive și prejudecăți retrograde”. D. I. Suchianu semnează, în acest număr, esul *Introducere la studiul morții*. Printre colaboratorii

publicației se numără Mihail Sadoveanu, Mihai Beniuc, Stanciu Stoian, Al. Graur, Demostene Botez, Florian Nicolau, Ion Biberi, Paul Zotta, Sanda Movilă etc. □ În ciuda declarațiilor programatice conformiste ale lui M. Ralea, revista este aspru criticată de oficioasele comuniste, „Scânteia” și „Scânteia tineretului” pentru estetism și inadecvarea ideologică a materialelor.

DECEMBRIE

1 decembrie

● Apare, la București, revista „**Răspântia**”, care durează până în februarie 1947, sub direcția lui I. Duda. Publicația se ocupă de problemele comunității evreiești din România, de trecutul ei cultural, politic, social, religios, în articole semnate de Z. Leon, Barbu Lăzăreanu, Arnold Dagoni, I. Sachter, K. Hahn, Marius Mircu etc. Redacția susține regimul instaurat în august 1944 și incriminează vechile partide politice. Se publică literatură, comentarii, traduceri cele mai multe din scriitori evrei (Șalom Alehem, Isaia Horowitz, Rache Koru etc.) în transpunerea lui Emil Dorian. În articolul-program, ***De ce suntem nerăbdători***, Leopold Filderman are în vedere suferințele îndurate de evrei. □ În articolul ***Suferințele scriitorului român*** (titlu ironic), I. Ludo acuză toleranța scriitorilor români față de antisemitism, prin comparație cu atitudinea curajoasă manifestată în aceeași chestiune de scriitorii germani sau francezi: „Există o asociație căreia i se spune Societatea Scriitorilor Români. O societate compusă din oameni care scriu cărți – deci, din oameni cu carte. Îmi închipui, prin urmare, cam prin ce au trecut acești cetățeni ai spiritului – în anii din urmă. Ce suferințe morale, intelectuale și uneori fizice chiar, au trebuit să îndure! Ajunge să ne gândim la tot ce au pățit pentru convingerile lor universal omenești colegii lor din stăinătate – ca să-i înțelegem pe cei de la Societatea Scriitorilor Români. Cine nu-și amintește de tragedia scriitorilor germani – a celor mai de seamă scriitori germani – când s-a urcat Hitler pe tron. Unii, cei mai fericiți, au izbutit să fugă. Alții, s-au sinucis. Iar ceilalți au fost închiși în lagăre, celebrele lagăre nemțești. De ce? Fiincă toți luaseră din primul ceas atitudine împotriva unei ideologii pe cât de sălbatice, pe atât de groțești. Și – cu toate că li se oferise șansa de a se pune în ordine cu asasinii – n-au înțeles să renunțe nici după instaurarea regimului, la convingerile lor. Și ca scriitorii germani au procedat și scriitorii italieni și cehi și austrieci și norvegieni și belgieni și francezi – în sfârșit, toți cei care nu găseau compatibilă calitatea lor de indivizi care gândesc și se spală, cu profesia de predicator al ideologiei crimei și jafului. Așa că nici nu mai încape îndoială că la fel s-au purtat și scriitorii români. Dacă nu toți – mulți din ei – dacă nu mulți – câțiva – dacă nu câțiva – cel puțin unul! Unul care, prin protestul lui, prin afirmarea conștiinței lui libere, cu sacrificiul

dacă nu al viații, cel puțin al libertății sale – să justifice prezența sa ca membru al unei instituții ce-și zice Societate a Scriitorilor. Prin urmare, astăzi, când ni se dă răgazul să ne mai putem uita puțin îndărăt – am vrea să consemnăm pentru istorie suferințele scriitorului român în acești 4 ani din urmă. Suferințele scriitorului român, *pentru atitudinea lui antirasistă*. De aceea întrebăm: Cum se numesc scriitorii aceieia care au ridicat glasul lor împotriva regimului de opresiune rasistă – și în primul rând, împotriva izgonirii colegilor evrei din breaslă? Cum se numesc scriitorii care, din această pricină – să fim clari: *din această pricină* – și nu din pricini politice cu totul altele decât cele în legătură cu legiferările antisemite – care din această pricină, zic, ar fi fugit în străinătate, sau ar fi fost internați în lagăre? Cum se numesc scriitorii care au respins cu indignare cecul de cincizeci de milioane dăruite S. S. R. de către Centrala Evreilor – cincizeci de milioane luate cu japca de la evrei? Asta-i tot ce am vrea să știm, ca să-i cunoaștem pe scriitori – pe cei care au dreptul să-și zică astfel – ca să le popularizăm numele – și o dată cu el opera lor. Opera lor antirasistă. A propos: Cum se numesc autorii care, pe vremea când se putea scrie, au dat la iveală vreun roman oarecare, o nuvelă, schiță, eseu, articol, poezie, epigramă, exclamație – din care să rezulte clar că nu se împacă nici în ruptul capului cu un regim în care s-ar putea petrece cu evreii de aici – ceea ce s-a petrecut cu evreii din Germania? Bineînțeles, vrem numele acelui autor care să fi scris cândva o asemenea lucrare – și să fi rămas consecvent până în ultima clipă! Așteptăm cu nerăbdare răspunsul.”

● În „Victoria”, Dan Faur semnează pamfletul *N. Batzară – Moș Nae*, în scop declarat „demascator”. Capete de acuzare: și-a însușit „moșioara «Universului Copiilor» și a transformat-o în „monitor al reacțiunii celei mai înverșunate”, „a proslăvit «războiul sfânt»” etc.: „Dar cea mai păcătoasă activitate a acestui transfug odios, care a traficant cu democrația cum au traficant alții cu valutele, a fost «activitatea» la «Universul Copiilor», pe care l-a luat de data aceasta, cu adevărat într-o totală și perfidă exploatare. Și, ca să-l demascăm, îi vom spune aci că am înțeles de ce a trecut, mai cu seamă, la «Universul», și nu la «Curentul» sau «Porunca Vremii», unde îl așteptau aceleași brațe entuziaste și deschise. El a acostat la țarmurile «Universului», pentru că, de departe, îi surâdea moșioara «Universului Copiilor». Ce a făcut din această revistă, monitor al lipsei de talent, al reacțiunii celei mai înverșunate; cum i-a mințit pe copii, toată vremea, strecurându-se sub masca falsă a «moralei» și «patriotismului» cele mai abjecte baliverne despre Rusia Sovietică, cum a proslăvit «războiul sfânt», întinând și înveninând sufletele fragede cu plăcerea de a urî pe «dușmanul nostru de moarte, rusul, sângeros ca Diavolul» etc. ne vom găsi timpul cât mai curând, pentru a o arăta, scoțând de pe fața lui Moș Nae masca de bonomie și de prieten al copiilor, pentru a-i rămâne fața balcanică, de țap ogârjit, ochii miopi și perfizi, care au

privit pe toate cărările de unde puteau să-i vină arginții în buzunarele insașiabile. Dar N. Batzaria-Moș Nae merită mai mult decât un simplu medalion, el trebuie demascat așa cum se cuvine, pentru ca mâine să nu mai îndrăznească altul ca el să mintă și mai zăpăcească mințile fragede ale copiilor noștri.”

2 decembrie

● Articolul *Suprerealist în 1944!*, semnat cu pseudonimul Ulysse, în „Victoria”, analizează volumul lui Gellu Naum *Culoarul somnului*, apărut în urmă cu puțin timp. Reproșându-i autorului apolitismul, detașarea de mizeria maselor și de istorie, „Ulysse” (Arșavir Aterian?) pune în paralel imaginile realității social-istorice cu acelea din poezia lui Gellu Naum și îi recomandă modelul poezilor sovietici: „[...] Pe câmpuri de luptă putrezesc – neștiute – cadavre ale unor foști oameni; în beciuri de închisori, în ghetouri, în lagăre au zăcut frați și părinți de-ai noștri, au murit copii și mame ucise; există case unde nu mai intră pâinea; există trupuri din care a fugit sănătatea; ies din uzine obraji îmbrăcați în oftică, se chinuie, jupuindu-și pielea, oamenii satelor noastre atinși de pelagră. Cum mai poți fi suprerealist, d-le Naum? Și cum mai poți fi atât de calm încât – continuând arta dumitale, moștenită de la André Breton, Paul Eluard Aragon și ceilalți – să scrii despre femeile elastice (despre femeile de sticlă, de cristal de ceară sau de orice alt material vrea imaginația dumitale), în loc să scrii despre picioarele crăpate, despre pieptul stors de lapte, despre mâinile roase la spălatul rufelor sau negre de păcura motorului sau bătăturile de coada slinoasă, tăcută, inestetică a sapei? D-ta cânti nici mai mult nici mai puțin decât «melancoliile orificiilor» unei femei care, chiar dacă îți e iubită, merită mai puțin decât atâta. Alte subiecte nu mai existau? [...] Dacă totuși mai nutrești dragostea unei poezii noi, atunci scrie poezia tuturor, așa cum au scris-o poezii sovietici. Dacă totuși mai vrei să mai tipărești o carte, tipărește una care s-o reabiliteze pe aceasta. Talentul dumitale cheltuie-l pentru toți. Vei avea o dublă bucurie: de poet și de cetățean.”

● „Jurnalul de dimineață” anunță constituirea secțiunii de „știința aplicate” în cadrul „Asociației române pentru strângerea legăturilor cu U. R. S. S.” (ARLUS) și reproduce comunicatul ministerului educației naționale (ministru Ștefan Voitec) cu lista de „autori socotiți dăunători educației școlarelor”, opera lor având „caracter fascist și antidemocratic”. Printre aceștia se află Ion Sângeorgiu, I. Petrovici, Traian Brăileanu, Eugen Chirnoagă, D. Caracostea, C. Rădulescu-Motru, S. Mehedinți, P. P. Panaitescu, N. I. Herescu.

● În „Academia”, la rubrica „De la dreapta la stânga”, N. Rondell revine asupra cameleonismului lui Ion Caraion, prin pamfletul *Ion Caraion sau Despre tupeu*, cu subtitlul explicativ *De la „Falanga” la „Victoria”*,

„*Tribuna Poporului*” și „*Orizont*”: „[...] Vi-l portretizăm pe Stelică, desprins cu toată gelozia lui C. Pârlea, din placheta a II Zarathustra unde bocise, după datina în legiune pe Nicadori și pe Arhangheli, pe Căpitan și celelate titluri și podoabe sfinte ale tinereții. Ce-i drept mai are o poezie și despre Decemviri, dar nu despre asta ne propusesem să scriem ci despre Ion Caraion. Își vor aminti desigur de publicația *Falanga*, *săptămânal scris în duhul omului nou*, al cărei redactor responsabil era Horia Filip. Se impune vreo prezentare? Scriu acolo, – cred că subiectele rămân cunoscute prin stereotip – Radu Gyr, Alexandru Constant, Titus Tențiu, Ladmiss Andreescu, Mircea Mateescu etc., și Ion Caraion între verdele chenarelor și citatele din «Către legionari», proptite de gardul de fier. Sunt puțini amanții ideologiilor, dar Caraion se poate mândri că face parte dintre aceștia. Prizonier al mulțumirilor imediate, refuzând încăpățânat orice faliment, «arhanghelul» nostru cel de-al patruzeci și unulea în «cetate», cuprins delirant în slava actualului. trănestește arțăgos, după măsuri cântărite perspicace, în clape deșurubate. Circumstant, dar mai ales circumspect, Caraion e un exemplu din cele multe circumscrise de Caragiale prin: «Combate bine». Insurgent întrepid, isonar la orice oră, profasant în orice materie, filotim și cupid atâta vreme – azi damnat. Scriitorul piruetic, mentoraș prozelit, pilotând din mocirlă în lumină, oricând gata la reîntoarceri, după cum arată busola. Diletant mereu «în formă», dar se pronunță după dirijori, în spatele dezgustătoarelor etichete regizate.”

3 decembrie

● Un articol scris într-o limbă română greoaie și schiopă apare în „Democrația”, sub semnătura Mioarei Gorea. Sub titlul *Poezii lirice în slujba societății*, autoarea textului pledează pentru „poezia socială”, după model sovietic, și pentru excluderea (!) „acelor talente care se inspiră din alt domeniu” : „Se vorbește astăzi mult despre poezia socială. Poetul a fost întotdeauna cel care, datorită sensibilității lui sociale, a vibrat la cerințele ascuțite ale momentului, și a marcat prin atitudinea lui, tendințe și aspirații oarecum generale. [...] E firesc deci ca azi, când tendința generală nu mai este să simtă ci să acționeze și anume când eforturile tuturor se îndreaptă încordat spre realizarea unei noi, durabile și echitabile organizații sociale, ca lumea să-și dorească aportul dintotdeauna al poetului, sub forma unor versuri iluminate, de imbold și de acțiune, sub înfățișarea, adică, a poeziei sociale. Și e explicabil deasemeni de ce, o mare parte din scriitorii și citicii noștri literari, entuziasmați de exemplul unor Maiacovschi, Bloch sau Esenin și făcuți nerăbdători de prelungul «inter armas» al muzelor românești, cer cu insistență o poezie exclusivă a momentului social, mergând chiar până la excluderea acelor talente care se inspiră din alt domeniu și la negarea anumitor valori cu importanță și trecut pe scara realizărilor culturale”. Drept

argument al demonstrației sale, autoarea evocă un dialog al lui Lenin, „geniul revoluției socialiste”, cu câțiva „tineri comuniști”. □ În același număr apare articolul „demascator” *Nichifor Crainic*, semnat de Radu Petre

● Tot în direcția justificării excluderilor din S.S.R., G. Mărgărit semnează, în „Victoria”, pamfletul *Nicolae Roșu*, acuzându-i orientarea fascistă și mediocritatea literară: „A putut să intre la S. S. R. și Nicolae Roșu, găligan cu înjurătura între dinți, gata oricând de-a scoate o dialectică a suduielii, unică prin grobianismul expresiei. Medic de meserie, N. Roșu și-a refuzat meseria și, probabil sfătuit de maestrul N. Crainic, căprarul gândirist, s-a încăpățânat să strice tone de hârtie. Pentru a-și satisface sinistrele ambiții, acest Nicolae Roșu (încă o dată: epocal!) l-a studiat pe Alfred Rosenberg și ne-a dat gata printr-o așa chemată *Dialectică a Naționalismului*. Hodoronc-tronc, peste noapte, după o agapă între tapete verzi, Nicolae Roșu neputând suporta decât cântecul urlător al cohortelor misticizate, s-a trezit scriind versuri. Parodiind în chinurile celei mai cumplite indecențe, în ton de aritmetică miticistă, pe confratele său întru culoare și hermetism, Nicolae Roșu (proaspăt înverzit) a bătut în versuri ecuațiile doctrinei legionare”.

● Mihnea Gheorghiu semnează, în „Scânteia tineretului”, articolul *Voltaire*, scris cu prilejul unui sfert de mileniu de la nașterea acestuia, căutând – așa cum se întâmpla frecvent în presa vremii – modelul anticipativ: Voltaire ar fi presimțit democrația și revoluția, dar nu a izbutit să se identifice cu poporul; el este însă considerat un precursor fiindcă filosofia lui are „laturi profund materialiste: morale, politice, economia sa politică exprimă nevoia progresului social, întemeiat pe reforma vieții prezente”.

● În „Tribuna poporului”, Dan Petrașincu semnează articolul *Prezența lui Tolstoi*, text de prețuire a prozatorului și, în general, a literaturii ruse.

● Rubrica „Perna cu ace”, deținută de Oscar Lemnaru în „Dreptatea”, este înlocuită cu rubrica „De la Apus la Răsărit”, semnată la început „A. B. C.”, apoi „Styx” și având formula și stilul lui Oscar Lemnaru din rubrica anterioară. Urmând linia incriminărilor consacrată de vechea rubrică, „De la Apus la Răsărit” va păstra această tradiție și în perioada următoare.

5 decembrie

● Un pamflet despre *Radu Gyr* apare în „Victoria”, în seria textelor dedicate epurației de la Societatea Scriitorilor Români. L. Alfandari, semnatarul pamfletului, acuză legionarismul poetului, justificând astfel excluderea sa din S. S. R.: „[...] Radu Demetrescu Gyr se lăfăise pe cheiurile Dâmboviței în cămașă verde, cu pistolul în brâu, pornit pe huiduieli, să spargă capete și geamuri. A înlocuit condeii cu pistolul, a preferat ispita cărții, bolovanul. Căci bolovanul era mai concret ca volum și oferea mai multe satisfacții. În acel timp se jefuia, se asasina, se ruina și se compromitea țara. Radu Gyr, poetul sfintei tinerețe legionare, încasa

dividendele, participa la comisioanele ministerelor vândute hitlerismului, la cruciadele «antibolșevice», la loviturile istețe pentru realizarea unui «imperiu românesc». Colabora la «Porunca Vremii», «Sfarmă Piatră», «Prepoem», «Luceafărul», «Gândirea», «Universul Literar», alături de altă simpatică asociație onorată de cămășile verzi: Ernest Bernea, Ladmiss Andreescu, Toma Vlădescu, Mircea Eliade, Mircea Mateescu, Constantin Noica etc... etc... Poetul imnului legionar, poetul *Cununiilor uscate*, al *Poemelor de război* (desigur războiul «sfânt», patronat de svastica Mareșalului), director al Teatrelor, trăgea cu nădejde din pistoale, cocoțat pe acoperișul Naționalului; trăgea în armată, în zilele rămase moaște ale rebeliunii. Și mai era Director la Radio-Difuziune, profesor universitar, gândirist, membru al cuibului de intelectuali, poeți, deștepți etc., ai «Cronicar»-ului din Bucovina. Radu Gyr, asigura cu gir-ul lui un cabinet, o carte, o mișcare. Cât de spurcat trebuie să fi fost la fire, cât de infectat de mistica putreziciunii fasciste, cât de grav l-o fi pocnit bâta Căpitanului peste coadă și peste bot, ca să facă sluj. Am aflat, după 23 august, că a recurs la o tentativă de sinucidere. Se grăbea. În Oltenia, la Râmnicu-Vâlcea, pe meleagurile de pe care pomise Tudor Vladimirescu, acolo Radu Gyr, bardul fascismului românesc (vă amintiți de putch-ul poeziei naziste, Horst Wessel?!), a încercat să moară. Legile actuale interzic pedeapsa cu moartea. Dar, dacă slugile și vânduții fascismului, dacă trădătorii poporului, încearcă să-și administreze singuri moartea, legea nu îi oprește.”

6 decembrie

● Ion Barbu este prima victimă a proaspetei rubrici „De la Apus la Răsărit”, din „Dreptatea” (fosta rubrică „Perna cu ace”) semnată A. B. C. (alteori Styx). Deși textul *Despre demnitate*, apărut în numărul din această zi al ziarului nu-l numește, poetul este ușor de recunoscut după detaliile biografice! „[...] Există la București un om, se spune, foarte original. Poet misterios și știutor nevoie mare în științe abstracte, care permit omului să calculeze cu destulă precizie depărtarea dintre constelații cu toate că nu-l ajută să măsoare și să determine consecințele vorbelor și ale propriilor sale gesturi. Hărăzitul muzelor este, așadar, omul cifrelor. Ca înfățișare nu prezintă nimic excepțional, cu toate că uneori, privirea-i fascinantă te pune pe gânduri. Ei! dar toate acestea n-au însemnătate. Important este că în urmă cu câțiva ani, germanofil convins, antisemit declarat și fascist notoriu se agita printre oameni, prin cafenele și poate chiar prin universitate, încercând în fel și chip să defaime democrația, națiunile unite și orice idee de libertate, strigând cât îl ținea gura că irezistibila forță a armatelor germane va zdrobi iudeo-masoneria anglo-saxonă. Ba chiar, la un moment dat, cu prilejul unei tragedii jucată în piața Teatrului Național, poetul matematician (cu limbaj cifrat adică...) patrula înarmat cu unul, două sau chiar mai multe pistoale. Nu

I-am văzut în acele zile întunecate, dar am aflat despre ciudata-i ispravă. Dar nici aceasta nu constituie marea noastră uimire întrucât totdeauna l-am considerat capabil de multe și minunate lucruri. Iată însă că evenimentele de la 23 august punând capăt teroarei teutone, se ivește foarte delicata problemă a epurației, în presă, în universitate, în S. S. R. etc. Poetul cu pricina, autorul unui admirabil poem adresat providențialului Adolf Hitler, a «compus» o scrisoare pe care a adresat-o comitetului de conducere a S. S. R.-ului. Epistola are scopul să arate că poetul ermetic își recunoaște greșeala, că face *mea culpa*, că admiră înfinit armatele U. R. S. S.-ului și că de acum înainte va fi om de treabă. Scrisoarea urma să fie dată publicității și cu această formalitate dificultatea era rezolvată. Cum nu s-a gândit nimeni că omul minte, că joacă o farsă, că este un escroc sentimental și că la urma urmelor simpla apropiere de acest om lipsit de cea mai elementară demnitate compromise și degradează? În acest caz toți fasciștii și germanofiliile să iscălească în bloc o scrisoare de scuze că au atârnat la jaf și la omor și să fie iertați.”

- Constantin C. Giurescu este ținta unui articol demascator cu titlul *Despre un fals tratat de istorie*, semnat în „Scânteia” de Ion Călugăru care îl acuză de șovinism și naționalism.

7 decembrie

- În „Scânteia”, Alexandru Lăzăreanu semnează articolul *Intellectualul timpurilor noi*, despre locul și rolul intelectualului în societatea românească prin comparație cu situația din U. R. S. S. Autorul susține ideea că scriitorii sunt purtătorii de cuvânt ai proletariatului și țăranimii; „turnul de fildeș” a fost „dărămat de marile evenimente istorice: Revoluția din octombrie 1917 și al doilea război mondial”, iar „intelectualul timpurilor noi e în curs de formare. Și contribuția lui la lupta poporului român se face mereu mai simțită”. Modelul invocat este cel al intelectualului sovietic.

- „Noi știm că numai o prietenie sinceră cu U. R. S. S. poate și va asigura țării noastre independența ei națională, libertatea și înflorirea culturii” se afirmă în *Telegrama A. R. L. U. S. către mareșalul Stalin* cu ocazia *Adunării festive organizate în vederea aniversării Constituției staliniste*, în finalul căreia este menționată și situația culturii. Textul telegramei este reprodus în „Jurnalul de dimineață”.

- Rubrica „Epurație la S. S. R.”, rezervată de ziarul „Victoria” unor analize de multe ori caricaturale ale cazurilor de excluderi din Societatea Scriitorilor, este semnată în acest număr de Sergiu Filerot, care se ocupă de italianistul și traducătorul *Alexandru Marcu*: „Dacă Alexandru Marcu n-ar fi fost decât un sincer și pasiv – mai ales pasiv – italoofil, lingvist și universitar, desigur că n-ar fi fost tras la răspundere. S. S. R.-ul nu s-ar fi lipsit de eventualele sale contribuții literare mai mult sau mai puțin obiective. Dar Alexandru Marcu a

fost un militant. Ca ministru al presei și propagandei a înțeles să fie cu adevărat un propagandist. Salariul și fondurile veneau cu regularitate, marfa se cerea livrată – deci – cu conștiinciozitate. Și – din păcate – conștiinciozitatea s-a numit în cazul acestui «ilustru ministru», pasiune, entuziasm, crez politic. Iată doar un singur pasaj dintr-un discurs rostit la congresul Uniunii ziariștilor de la Veneția, în 1942: *Dar tot atât de călit și de aprig s-a dovedit spiritul de luptă al ziariștilor români în combaterea unui alt dușman comun și anume în lupta împotriva judaismului și plutocrației. Presa română a luptat și luptă încă din clipa în care acest popor în Sud-Estul Europei și-a impus în vara trecută misiunea: Războiul sfânt, pe care îl face astăzi și pe care îl va face până la victorie... Presa română se declară identificată cu idealurile noii Europe, sub înaltele auspicii ale Ducei Mussolini, ale Führerului și ale Conducătorului său Mareșalul Antonescu, respectatul cap al armatei și al Statului român.*”

• „Tudor Vianu a fost numit director al editurii „Fundațiilor Regele Mihai I”: „Firește că pentru prestigiul instituției alegerea a fost bine făcută, deoarece d. profesor Vianu este un om cu autoritate, foarte serios și foarte echilibrat. Această numire este desigur de bun augur”. („Dreptatea”, rubrica „De la Apus la Răsărit” semnată A. B. C.)

8 decembrie

• Articolele care îndeamnă la implicarea intelectualilor în transformările politico-sociale aflate în derulare sunt tot mai frecvente în presa din această epocă. În „România liberă” Gheorghe Dinu semnează **Cărturarii și reforma agrară**, în care după ce constată sărăcia și nivelul cultural scăzut al țărănimii, subliniază în finalul articolului datoria intelectualilor de a se implica în susținerea reformei agrare pentru ca „pătura țărănească” să aibă posibilitatea materială în vederea ridicării nivelului ei de cultură: „[...] Aceleași lucruri le-au cerut și marii noștri cărturari Nicolae Bălcescu și Kogălniceanu în limpedea lor viziune politică, cerând reforma agrară. Cărturarii români de astăzi nu se pot integra decât pe această linie politică, singura justă și în măsură să rezolve analfabetismul care apasă asupra neamului nostru ca o rușine. Cerând reforma agrară cărturarii îndeplinesc un comandament național și o poruncă a conștiinței de oameni luminați și care își dau seama de misiunea lor. Cărturarii unui neam cu nivelul de cultură ridicat, sunt cu atât mai mulți și cu atât mai mari”.

9 decembrie

• Al. Rosetti semnează în „România liberă” articolul **Jocul de-a militantul**, persiflând cu finețe activismul ipocrit.

• A. B. C., la rubrica „De la Apus la Răsărit”, din „Dreptatea”, semnează textul **Câteva figuri dispărute**, care surprinde întrucâtva atmosfera boemei culturale.

10 decembrie

● Apare la București, ziarul „Veac nou”, cu subtitlul „Organ săptămânal al Asociației Române pentru strângerea legăturilor cu U. R. S. S.” De la numărul 2 din 1946 are subtitlul „Revistă de cultură”, iar din 1980 – „Revistă editată de centrul Național pentru Promovarea Prieteniei și colaborării cu alte popoare”. Din comitetul de redacție al primei serii fac parte M. Sadoveanu, Gala Galaction, N. D. Cocea, Ion Pas și Octav Livezeanu. Din 1974 apare lunar.

● *Lumea de mâine* este titlul generic sub care Ion Biberi începe o serie de convorbiri cu personalități culturale importante ale momentului, în „Democrația”. Textele apărute aici, inclusiv pe parcursul câtorva luni din anul următor, constituie materia volumului *Lumea de mâine*, publicat în 1945. În numărul din această zi, interviuevatul este Tudor Vianu. Despre formația sa intelectuală, esteticianul mărturisește: „Mi-am cunoscut încă de la început o mare afinitate pentru clasicismul elen și mai cu seamă latin. Formația mea sufletească și literară este esențial clasică. M-a preocupat îndeosebi problema expresiei, a stilului, pe care mai târziu am regăsit-o cu bucurie în orientările unui Gustave Flaubert. Visam o artă fără subiect, fără nici un alt sprijin decât al perfecției formale. [...] Am fost sensibil la perfecția formală a scriitorilor, la concizia expresiei, la mânuirea și elaborarea cuvântului, la înlănțuirea și construcția frazelor; voiam să intru în laboratorul intim al creației, al expresiei, în munca de atelier a artistului. [...] După o primă fază, în care mergeam către concizie, sinteză și chiar obscuritate, și care, în paranteză fie spus, nu a fost fără legături cu mișcarea simbolistă, am avut o a doua perioadă, de explicitare a expresiei, de analiză și de adâncire a conținutului. Clasicismul mi-a servit ca punct de plecare pentru elaborarea unei concepții estetice mai largi. Am considerat pe scriitor ca pe un muncitor al cuvântului și de aici am trecut, către 1924-1925 (poate și sub unele influențe absorbite din Valéry și a concepției lui de artizanat artistic, de poeta faber) la o concepție estetică bine conturată”. (vezi **Anexa**)

● O conferință a lui G. Călinescu, „*Rasă, rasism și literatură*”, este comentată într-un articol cu acest titlu semnat de Gr. Silviu în „Ultima oră”. Conferința dezbate problema de actualitate a situației evreilor, cu trimitere, în ultimă instanță, la literatură: „[...] Și trecând în domeniul pur literar al problemei rasiale d. profesor Călineascu, se întreabă: «care e situația unui neamestecat, a unui Evreu, de pildă, care scrie românește. Rămâne el în sfera specificului românesc? Eu cred că nu. Există o contopire cu nația prin aer, prin alimente, cum ar zice d. Sanielevici, prin geografie. Un Evreu din Moldova ca Fundoianu, cântând târguri moldovene populate cu Evrei, este de fapt un tradiționalist bucolic în spiritul celorlalți poeți români. El evocă vitele, căruțele, ploile, butoaiile, harbuzii locului, însă cu entuziasmul de natură al unei rase care n-a trăit în ea»”.

- A.B.C. semnalează criza cărții străine pe piața anticariatelor și a librăriilor, anunță iminenta apariție a studiului *Paradoxele logicii*, de Anton Dumitriu, la „Fundatia Regele Mihai I” și, considerându-l pe Petre Comarnescu „un democrat verificat”, laudă seria de conferințe pe care acesta urmează să le susțină la Radio. („Dreptatea”, rubrica „De la Apus la Răsărit”)

- În articolul său *Lauda literaturii române* („Națiunea română”, nr. 9, rubrica „Literatură, cultură, artă”), Ștefan Aug. Doinaș se raportează polemic la noțiunea de „criză”, care începe să fie vehiculată în paginile diferitelor publicații. „Criza” culturii ar fi discutată mai ales de spiritele minore, de scriitorii insignifianți: „Toți acei care, în lipsa ochiului sănătos, scriu despre criza literaturii noastre și se tânguiesc, își deplâng exclusiv propria lor carență spirituală, cămările nepregătite, cu pragurile prea scunde, în care nu pot primi literele. Agitația lor e sterilă, iar mobilul, străin de artă, care-i îndeamnă la gălăgie, se dovedește primejdios”. Din acest articol a cărui linie polemică sau conceptuală rămâne nearticulată, se reține tabloul literaturii interbelice, și în special referirile la poezie (în opinia publicistului, existența unei literaturi puternice în perioada interbelică ar fi fost contra-argumentul la ideea de „criză a culturii”); îl reproducem în continuare: „Tudor Arghezi, domesticind cuvintele pentru împreunări noi, miraculoase, iată a dat poezia frazei noastre de revoltă, a scârbei noastre și suavității noastre. Lucian Blaga, al cărui timp descifrat încă n-a sosit, într-un vers scurt, reținut, convertit la un rit păgân, oferă poezia gravă, cețoasă, a misterului, a momentului premergător miracolului, a liniștii. Bacovia, dincolo de decoratismul străin, de artificii în două culori, se risipește în versul greu, simplu, care cântă lucrurile de fiecare zi, greutatea clipei banale. Ion Barbu, cu o nouă alchimie a cuvântului, dând extraordinare frumuseți în cadrul versului parnasian sau hermetic, umplându-l cu miezuri balcanice”. □ În același număr, Ioanichie Olteanu publică poemul *Balada sinucigașului* □ La rubrica „Agenda”, se oferă unele detalii despre cina care avusese loc pe 4 decembrie: se citește piesa lui Radu Stanca, *Drumul magilor*; dintre participanți, îi amintim pe Lucian Blaga, N. Balotă, Ștefan Aug. Doinaș, I. Negoșescu, Ion D. Sârbu etc.

11 decembrie

- „Scânteia tineretului” publică articolul nesemnat *O „generație” care a trădat*, în care plecând de la evenimentele de la 10 decembrie 1922, când „un grup de studenți pornesc atacul direct asupra colegilor evrei” pune sub acuzare legionarismul și fascismul, cu deosebire în privința orientării tineretului: „Falși pedagogi universitari, ca Paulescu și Nae Ionescu, se înhamă la trista muncă a întunecării minții tineretului și orientează acest tineret spre o formă de misticism neegalată în stupiditate de nici o altă mișcare fascistă de aiurea”. □ La rubrica „Note”, din același ziar, se dau

informații despre editura și librăria „*Cartea rusă*”, factor important în mișcarea culturală a epocii, menită să impună modelul literar sovietic: „Una din secțiunile „Asociației Române pentru strângerea relațiilor cu Rusia Sovietică este și «Cartea Rusă». «Cartea Rusă» este o editură și o librărie care-și propune să editeze și să răspândească autorii sovietici, atât de puțin cunoscuți la noi, precum și orice operă cu caracter progresist de autori români și străini. Deasemeni «Cartea Rusă» va importa din Rusia Sovietică cărți literare, științifice și de artă, precum și ziare și reviste în toate limbile. «Cartea Rusă» își propune ca după exemplul marilor edituri sovietice, să editeze cât mai multă lectură bună pentru tineret și copii. «Cartea Rusă» va acorda o deosebită grijă calității traducerilor având în acest sens concursul celor mai de seamă scriitori români. «Cartea Rusă», care înțelege să pună cartea bună în mâna tuturor, va pune în vânzare cărțile editate de ea, deși în cele mai bune condițiuni tehnice, la un preț cu mult inferior cărților altor edituri”.

- Preocupat constant de chestiunea epurației, în „Curierul”, Em. Socor semnează încă un articol pe această temă (*Epurație*), cu exemple din domeniul Radiodifuziunii, ilustrând tensiunea în care funcționau cultura și instituțiile ei în această epocă. □ În aceeași publicație, apare nota nesemnată despre *Epurație la Universitatea din București*. Printre cei îndepărtați din învățământ, conform „art. 2 din decretul-lege privitor la purificarea administrațiilor publice”, se numără: P. P. Panaitescu, Nichifor Crainic, I. Petrovici, Alexandru Marcu.

12, 13 decembrie

- *Unde n-au dreptate idealistii noștri* încearcă să demonstreze Dan Petrașincu în „Victoria”, în articolul cu acest titlu care are caracter programatic pentru orientarea ideologică și politică a intelectualității. Autorul respinge „turnul de fildeș” și denunță tendința de conservare a valorilor permanente, în fraze care anticipează discursul centrat pe ideea luptei de clasă. (vezi **Anexa**)

13 decembrie

- Între materialele publicate de „Scânteia” despre evenimentele din viața culturală a momentului (*Fasciștii din Ministerul Cultelor și Artelor* sau *Epurație la Societatea artiștilor dramatici și lirici*) se află și nota nesemnată *Societatea Scriitorilor Români și epurația*, care, considerând că „operațiile de curățire au rămas în mijlocul drumului”, îndeamnă la continuarea fermă a epurărilor și la înprospătarea Societății cu mai mulți „scriitori democrați”: „Societatea Scriitorilor Români a publicat o listă de membri excluși pentru că s-au pus în slujba dictaturilor fasciste care au dus țara la dezastru. Operațiile de curățire au rămas însă în mijlocul drumului. Există încă – în

afară de foarte cunoscuții condeieri antisovietici – o seamă de așa ziși scriitori care au fost introduși în societate, ca să servească conducerii fasciste drept masă de susținere; comitetul încă nu s-a atins de ei. Aceștia n-au nimic comun nu numai cu talentul și cultura, dar nici măcar cu scrisul pur și simplu. Dacă profitând de o conjunctură nenorocită ei s-au putut strecura, astăzi trebuie scoși din societate pentru însuși bunul renume al S. S. R.-ului. În locul lor trebuie introduse tinerele elemente democrate sau scriitorii cinstiți care s-au ținut departe de societate. Au fost introduși – e drept – zece scriitori democrați care să înlocuiască pe cei epurați. Numărul scriitorilor democrați din afară de societate e însă mult mai mare. Și nu trebuie lăsați la o parte. Ca să existe cu adevărat, Societatea Scriitorilor Români trebuie să îmbrățișeze cât mai larg interesele de viață ale tuturor scriitorilor legate de aspirațiile întregului popor. Societatea Scriitorilor Români trebuie democratizată în fond, nu numai în formă.”

• Dan Petrașincu începe, în „Tribuna poporului”, ancheta *Unde merge literatura?* (cu subtitlul explicativ-publicitar *Mare anchetă printre personalitățile noastre literare*), care durează până la 11 februarie 1945. Obiectul anchetei este, cum afirmă într-un preambul inițiatorul ei, *criza literaturii*. Interesant este că în acest moment ideile lovinesciene (preluate sub aspectul „luptei pentru democrație” și „împotriva obscurantismului”) sunt încă prețuite, iar criticul este citat ca o autoritate: „Iar în încheiere mă gândesc la un om care mi-ar fi oferit un răspuns copios și elegant, la unul din marii critici ai acestei epoci tranzitorii – E. Lovinescu – care n-a apucat să vadă biruind democrația, aceea pentru care a fost mult hulit și mult a suferit. Astăzi, când obscuranțiștii, împotriva cărora a luptat patru decenii, nu mai există virtual pe piața literară, E. Lovinescu mi-ar fi spus că niciodată n-a încetat să creadă în adevăratele valori democratice, înlăuntrul cărora literatura și scriitorul respiră ca în elementul lor.” Cele patru puncte ale anchetei sunt: 1. „Credeți că există o criză a literaturii? Și dacă da, cum ar putea fi remediată?”; 2. „Credeți că romanul sau poezia ar putea fi înlocuite în conștiința masselor de către alte arte – cum e de exemplu cinematograful?”; 3. „Care credeți că este – sau ar trebui să fie – poziția scriitorului român față de schimbările care se petrec astăzi în omenire?”; 4. „V-ați propus Dvs. personal vreo problemă de tehnică nouă sau vreuna de orientare generală asupra felului cum ați dori să scrieți de azi înainte?”. □ Primii care răspund la întrebările acestei anchete sunt Tudor Vianu și Perpessicius. Cât privește întrebarea care dă titlul generic al anchetei (*Unde merge literatura?*), răspunsul dat de Dan Petrașincu este inechivoc: „O întrebare temerară și poate... inutilă. Fiindcă unde poate merge literatura, decât acolo unde merge toată epoca noastră: spre social. Ne aflăm însă, după cum recunoaște toată lumea, într-o fază de tranziție. Și faza de tranziție implică nuanțe, niveluri, avansuri și retractări, pe care scriitorii le manifestă

fie conștient, fie inconștient. Întrebările pe care le-am pus scriitorilor noștri au în același timp un caracter circumstanțial și unul permanent. «Depinde din ce punct de vedere privești problema», după cum răspunde unul dintre intervievații noștri. Noi vom delimita, însă, precis: există o criză a literaturii, în înțelesul ei de circulație, de atmosferă, de preocupare generală. Și nu doar războiul o accentuează, ci întreaga noastră mentalitate tranzitorie. Pe de altă parte, au dreptate marii scriitori ai unei epoci, când refuză s-o recunoască – această criză; fiindcă se poate vorbi de o criză, când avem printre noi un Sadoveanu, o Hortensia-Papadat-Bengescu și alții? Se poate vorbi de o criză a... muzicii, când veacul nostru românesc se cinstește cu o prezență mondială ca aceea a maestrului Enescu?! Așadar, criza există și nu există în același timp. Obiectul anchetei noastre este, totuși, și rămâne criza – care există, indiferent de «permanențe». Astfel, ea nici nu ne-ar fi venit în minte. Și din răspunsurile scriitorilor și oamenilor noștri de cultură cititorul își poate desena singur configurația spirituală a acestor zile. I-o oferim ca pe un document, care poate servi și în viitor. (vezi **Anexa**)

- „Victoria” publică articolul *Pentru tânăra noastră literatură*, semnat Claudius Terange, care consideră că „este normal și logic ca în scurt timp singurul curent literar să fie realismul” și îndeamnă la urmarea modelului sovietic: „[...] Noi trăim o epocă în care romantismul, idealismul nu mai răspund necesităților lumii actuale. Singurul curent literar care domină sau care ar trebui să domine literatura epocii noastre este realismul (spunem că ar trebui să domine pentru că astăzi încă nu există o unitate perfectă în acest punct de vedere, dar este normal și logic ca în scurt timp singurul curent literar să fie realismul). Or, realismul nu caută să creeze tipuri în parte sau cu totul imaginare, ci se străduiește să înfățișeze tipuri întâlnite în viață. În această ordine de idei, trebuie să amintim că, prin epoca pe care o trăim avem nevoie de o literatură adresată mulțimii și nu câtorva indivizi. [...] Noi nu avem nevoie de artiști maladivi, individualiști ca Nietzsche care s-a străduit să predice pe supra-omul. Noi avem nevoie de artiști sănătoși, plini de viață, cum sunt autorii sovietici care să ne dea modelul unui om sănătos, puternic: să ne arate adevăratul om.”

14 decembrie

- În „Scânteia”, Victor Ilin semnează articolul *În loc de cronică dramatică*, în care condamnă întoarcerea creatorilor spre trecut și cere înțelegerea și susținerea noilor orientări ale vieții sociale și culturale în teatru, cinematograf, roman, poezie și științe; prin urmare cere un teatru care să răspundă intereselor maselor, „un fel de voluntariat politic al teatrului, un fel de cruzime și pasiune înnoitoare și revoluționară.”: „Ceea ce lipsește, se pare, e înțelegerea rolului istoric al artei teatrului, ca participantă la construcția unei lumi care se naște cu adevărat din cenușa unor așezări

trecute, un fel de voluntariat politic al teatrului, un fel de cruzime și pasiune înnoitoare și revoluționară.”

- Despre *Locul scriitorului* scrie Emil Giurgiuca în „Ardealul”, vorbind despre sorginea divină a artei și trăgând de aici concluzii asupra considerației pe care societatea o datorează creatorului de literatură.

15 decembrie

- „Scânteia” anunță proiectul *O antologie a poeziei sovietice*, la care lucrează Radu Boureanu, Emil Dorian, Eugen Jebeleanu și Cicerone Theodorescu, sub coordonarea lui Mihai Beniuc.

- Despre *Exemplul scriitorilor sovietici* scrie, în „Jurnalul de dimineață”, Alexandru Talex. În fraze și cu ilustrări pe cale de a se tipiza în epocă, articolul se înscrie în campania de impunere a modelului cultural sovietic.

- „Moldova liberă” publică articolul *Epurația condiționează democratizarea țării*, semnat de Mihai Novicov, care începe să-și afirme rolul diriguitor nefast pentru literatura creată după 1948.

16 decembrie

- În numărul 2 al revistei *Bilete de papagal* (reapărută, în ultimă serie la 15 decembrie), Tudor Arghezi semnează tableta *Principii*, în care își afirmă independența spirituală față de doctrine, partide și mode: „Din ce partid mai puteam să fac parte? Doctrina mea nu putea să fie decât una, dacă am apucat-o într-acolo cu pasiune și îndărătnicie: limba românească. [...] Sunt osândit să trăiesc în toate vremurile afară din epoca mea, dincoace ori dincolo de ea, nu știu, dar împăcat cu iluzia că mă găsesc în rânduiala nerostită a împrejurărilor, datinilor și lucrurilor, bune și rele, de unde s-a ridicat limba pe care o scriu și pe care o iubesc, aş cuteza să spun până la crimă, peste orice altă disciplină, convenție și lege.” (vezi *Anexa*) □ În același număr, în cadrul rubricii „Calendarul lui Coco” apare, nesemnat, articolul *Cum se face presa*, care acuză injustițiile făcute lui Tudor Arghezi atât de vechiul cât și de noul regim, atacurile la care a fost și continuă să fie supus: „În primele zile după 23 august, miraculoasa dată, care a pricinuit în presă metamorfoza violentă a slugoilor de toate calibrele ale vechiului regim în democrați totalitari, d-l Tudor Arghezi s-a văzut atacat de aceste rămășițe de drojdii, insinuate pe furiș sau cu anume ocrotiri de foste solidarități și afinități, în noua rânduială. Erau prelungirile păienjenişului opac cu agenții escamotați ai serviciului de Poliție al presei, țesut de gazetari, mai mult sau mai puțin gazetari și mult mai puțin decât mai mult, care au dus la arestările de către fosta Direcție a presei, la internări și la decapitări profesionale. D-l Tudor Arghezi, interzis să publice, spionat, urmărit și redus să trăiască din ofrandele unor oameni sau necunoscuți, sau nelegați de el prin alte sentimente decât literare, pe când mișelia prietenilor de aproape s-a ferit de

el un an, ca de un ciumat, a fost și furat cu nerușinare de singura proprietate intangibilă și sacră, intelectuală și murdar calomniat. El nu-și găsea locul să se apere, nu numai în presa veche dar nici în cea nouă, atât de exagerat discretă încât, nici nu a pomenit [...] de actul de revoltă românească manifestat prin articolul *Baroane*. Și n-a fost nici apărat cel puțin de alții care în materie de scris îi datoresc toți câte ceva, cel puțin o tulburare de sensibilitate sau un accent plagiat. Foștii camarazi de tinerețe sau de analogie așteaptă să li se cerșească sfertul de ziar, în care să răspundă, condiționat, evident, de interesele speciale ale oamenilor, partidelor politice respective și ale administrației gazetei. Sunt situații, care nu pot fi uitate. Ele determină și la individualitățile concret organizate pentru epocile de primenire, o reacțiune de izolare. Sub vechiul regim, profitorii Transnistriei și ai Dictaturii, siguri de impunitate, l-au furat și pe Tudor Arghezi. Ei se bizuiau pe o domnie de câțiva ani a tâlhăriei prin înăbușire și ștrangulare. La trecerea dintr-un regim într-altul au scos și au camuflat gazete și cărpe, care au cutezat să încerce discreditarea actului din septembrie 1943 și a conștiinței autorului. Asta se potrivea cu dorința secretă a multora de minimalizare. D. Arghezi a fost învinuit că a luat bani, o „sumă mare”, de la cel mai abject produs prin masturbare politică, Ică Antonescu, pe care nici nu-l știa la față și în același timp, că a trimis Baronului Manfred von Killinger, Ambasadorul Reichului, o scrisoare de sărut mâna, ca să fie pus în libertate. Ori, personal, cu ambasadorul Reichului articolul nu avusese de răfuit nimic. Articolul pornise indirect din altă temă. Pentru că și-a pierdut elasticitățile pumnului, ale ciubotelor și ale bastonului care încheie bine unele socoteli iar condeiul ajunsese să nu mai poată fi nici el o armă, d-l Arghezi s-a adresat în noul regim Primului-Procuror, ce cerea de a sili trei indivizi să-și dovedească afirmațiile. Când vom avea spațiu și timp vom publica, poate, și textul. Parchetul a fost sesizat în 2 oct. 1944. De atunci au trecut peste două luni... Calomniatorii fug și se ascund. Hoții caută alibiuri, derivații prin târăgănare și propun martori care refuză să afirme că știu ce s-a petrecut în intelectul secret al hoților când au plagiat. Despre Ică Antonescu și Killinger nimic. D. Arghezi o să mai aștepte.”

- La rubrica „Scriitori progresiști străini”, din „Scânteia”, este prezentat într-un text fără semnătură **Thomas Mann** și se semnalează producția de la **O nouă Editură**, „Cartea Rusă”, având sub tipar cărți ale unor scriitori sovietici: Ilya Ehrenburg, N. Ostrovski, Șolohov, Tihonov etc., dar pregătind și cărți de Malraux, Aragon, Dos Passos, Faulkner.

- Perpessicius semnează în „Ardealul” **Mențiuni critice. Între for și turn de fildeș**. Textul stăruie asupra condiției cronicarului literar în momentul istoric trăit, dar dincolo de reflecții se află autodefinirea unei personalități literare. Perpessicius optează pentru eclectism ca să cuprindă „cât mai multe și mai variate moduri de expresie literară”, refuză criteriile care ignoră natura

operei literare și tratează cu diplomatie tendința de instituire a controlului asupra creației: „Iată-ne, așadar, întors, după o apreciable absență, la dulcele și familiarul supliciu, al foiletonului de la care ne-a abătut furtuna intempensivă, cu toate că presimțită, a primăverii anului acesta. Suntem, negreșit, departe de ziua aceea, binecuvântată între toate, a păcii, a tihnei, a lecturilor lent savurate, a impresiilor dozate cu grijă și, cu tot atâta atenție, încredințate tiparului. Spaimele apocaliptice, prin care ne fu dat să trecem, nu s-au risipit, de bună seamă, cu totul. Mai stăruie încă, în auz și în inimă, tânguirea stridentă a sirenelor de alarmă, tot mai adușmănoasă izul trezit de moloz și funingine, nu s-au topit pe de-a-ntregul [...] aventurile pribegiilor noastre improvizate. Și totuși, ca o dovadă a instinctului nostru de acomodare, ne simțim cu fiecare zi tot mai singuri, tot mai puțin ne înspăimântă ruinele, ne-am deprins cu umbra placajelor și din cenușa tristelor ore au și-nceput să-nvie aducerile aminte. [...] Stivele, însă, de cărți acumulate într-o atât de lungă vacanță, pe deoparte și climatul ceasului de față, pe de altă parte, impun cronicarului obligații, pe care singure vremile de excepție le favorizează. Căci dacă nu ne putem întoarce fața de la spectacolul editorial, al prezentului, în aceeași măsură am greși dacă am șterge cu buretele producția literară a ultimelor zece luni, fără a mai socoti și toate acele restanțe, cu care ne-au surprins evenimentele din primăvară și cu care ne considerăm debitori. În ce măsură, însă, vom spicui din una sau din cealaltă producție și după ce norme se va conduce alternarea celor două planuri, iată o chestiune dificilă, dacă nu de-a dreptul oțioasă. În ciuda oricăror ambiții, cronicarul nu va putea concura niciodată cu oficiul de stare civilă al cărților, am numit bibliografia. Oficiul său fiind, prin excelență, unul de selecție. Și cine zice selecție, zice, implicit, arbitrar, înrâurit de o pricină sau alta și, în primul rând, de preferințele intim determinate, ale oficiatului. Căci orice s-ar crede și oricum am disimula lucrurile, cronicarul este și el un cititor ca oricare altul, legat de anume răspunderi, poate, subordonat, ca și acela, înainte de toate, legilor de aramă ale suveranului său temperament. A îmbrățișa cât mai mult și a năzui la înțelegerea a cât mai multe și variate moduri de expresie literară este întâiul dintre canoanele eclectismului și cu toată strădania ce ne-am dat, de-a lungul a două decenii de îndeletnicire foiletonistă, n-am izbutit să ne situăm pe dealul dimpotrivă al sectarismului. Îmi plac sectarii și-i admir, din nefericire nu pot fi decât eclectic – iată adagiul cu care ne-am ales și din a cărui aspră carapace nu ne-a fost dat să evadăm. Și dacă lucrul n-a fost cu puțință până acum, e inutil să mai nădăjduim vreo schimbare la față, de azi înainte. Vom urma, așadar, să citim cu aceeași obediență cărțile ce ne vor fi adresate, ne vom sili să pătrundem, de-a dreptul sau pe căi ocolite, la sâmburele de lumină sau de întuneric, închis într-insele, fără considerații de vârstă sau de orientare ideologică. Paralel cu dezastrele câte a pricinuit, cataclismul prin care trecem

a avut și părțile lui bune și, printre primele, suprimarea luptei dintre generații. Ce n-au izbutit să facă ani întregi de polemică, a făcut, dintr-o singură trăsătură, mătura ordonatoare a războiului. [...] Desigur, prefacerile sociale ce se vestesc vor imprima și literaturii noi caractere, pe care nu vom pregeta să le spunem și să le aplaudăm, după împrejurări. Oricât de lăudabile însă, intențiile nu ajung în materie de literatură. Niciodată subiectul n-a suplinit lipsa de inspirație și niciodată constrângerea – afară de aceasta impusă de canoanele artei – nu a încălzit tipare inspirației, însă pricină de deznădejde nu aflăm.”

● Într-un amplu material publicat în „Dreptatea”, cu titlul *În jurul epurației de la Universitate. O scrisoare a d-lui Nicolae Șerban, cu privire la comisia de revizuire. Epurabilul sau bizara situație a d-lui prof. Al. Rosetti*, este acuzat de oportunism Al. Rosetti, dovedit de oscilațiile sale politice. Textul este semnat cu pseudonimul *Ajax*. □ În același număr, la rubrica „De la Apus la Răsărit”, semnată *Styx*, se reține un amănunt privind situația materială a scriitorului: „Domnul Victor Eftimiu, în calitate de președinte al S. S. R.-lui, a intervenit la forurile competente și a obținut ca scriitorii, pictorii etc. să poată folosi o cameră în plus în locuința lor, altfel expusă încartuirii refugiaților. Măsura este admirabilă și nu putem decât să-i fim recunoscători maestrului Eftimiu, care se gândește la toate.”

17 decembrie

● *Tudor Arghezi flașnetarul* este titlul unui articol apărut în „Fapta”. Fără semnătură, textul vizează „falsul” eroism arghegian, obținut în urma sancțiunilor generate de pamfletul „Baroane!”, care nu l-ar fi vizat, de fapt, pe ambasadorul Germaniei la București, Manfred von Killinger. De altfel, însăși activitatea de pamfletar a poetului este pusă sub semnul întrebării, datorită, se afirmă în articol, ambiguității textelor argheziene din această specie, care ar avea „darul de a murdări pe toată lumea și de a nu fixa pe nimeni anume”. Pamfletul arghegian s-ar caracteriza prin gratuitate, poetul „sporcând” și „pe morți și pe vii de dragul invectivei”, „furișându-se printre fraze ca să nu-l prinzi și să-l întrebi ce a vrut să spună”. □ Tot lui Arghezi îi dedică un text (*Râma către soare*) și Liviu Bratoloveanu, care parodiază stilul pamfletar al poetului, luându-l însă drept țintă pe Arghezi însuși: „Învârtind prea mult flașneta cu melodie denaturată, cântecul maestrului a început să plictisească și să supere. Atragem atenția posterității că mai-marele peste calfe n-a avut niciodată curajul să doarmă pe scândura goală, cum amenință, și că omul care azi bate toba mare în numele muncitorilor, este același care a intrat în conflict cu tipografii care l-au slujit”. □ De altfel, în „Fapta”, articolele de denunțare a diferitelor aspecte ale personalității argheziene devin frecvente și poartă, cele mai multe, semnătura lui Valeriu Popovici care, printre altele relatează și o istorie ambiguă a apariției

pamfletului „Baroane!”, în urma publicării căruia a fost internat într-un „lagăr de lux, clasa I” (*Domnule Arghezi!*). Alte texte antiargheziene: *Domnul Arghezi recunoaște*, *D. Arghezi și lucrătorii*, „*Martirul*” Tudor Arghezi, *D. Tudor Arghezi*, „*temutul*” polemist.

18 decembrie

- În „Scânteia” apare materialul *Publicații antinaționale interzise de Comisia de Armistițiu*.
- Gala Galaction scrie, în „Jurnalul de dimineață”, despre *Universalismul creștin și contrazicerile rasiste*, răspunzând astfel unei problematici aflate la ordinea zilei, îndeosebi prin „chestiunea evreiască”.
- Comitetul de premiere a debuturilor în literatură, instituit de „Fundatia Regele Mihai I”, este compus din membrii comitetului de direcție al „Revistei Fundațiilor Regale” și de redactorii revistei, la care se alătură Tudor Vianu, Perpessicius și Șerban Cioculescu, urmând ca manuscrisele debutanților să fie depuse la sediul Fundației (B-dul Lascăr Catargiu, 39) până la data de 10 ianuarie 1945, iar rezultatele să se comunice în cursul lunii februarie (conform „Dreptatea”, rubrica „De la Apus la Răsărit”, semnată *Stryx*)
- M. I. Cosma publică în „România liberă” traducerea poemului *Poetul muncitor* de Vl. Maiakovsky, ca model de literatură care corespunde dezideratelor momentului.

19 decembrie

- Dan Petrașincu continuă ancheta „Unde merge literatura? Mare anchetă printre personalitățile noastre literare”, publicând în „Tribuna poporului” *Răspunsul d-lui Mihail Sadoveanu – „Îndrăznesc a spune, la noi intelectualitatea a fost și se dovedește reacționară...”* (vezi Anexa)

20 decembrie

- În cadrul anchetei inițiate de Dan Petrașincu, „Tribuna poporului” publică *Răspunsul d-lui N. D. Cocea*: „Firește că există o criză literară. Există de când lumea. În toate timpurile și la toate popoarele, chiar și la cele mai privilegiate, geniile puternice, talentele mari, au fost într-o infimă minoritate. La un milion de oameni dacă se naște un sciitor [...]. Nu cred în tehnică, atunci când e vorba de creare. Formulele trec, arta rămâne. Când ai ceva de spus omenirii, fondul dă naștere formei. Romantism, naturalism, simbolism, futurism, toate școlile și toate disciplinele nu mă pot împiedica să recitesc cu ardoare o pagină de Sophocle sau un vers de Lucrețiu. Gustul poate fi schimbător, ca și modelele cucoanelor. Artă e imuabilă în esența ei. Cei care cred numai în tehnică și se închină gustului unei epoci sau unei școli, vor trece ca și școala efemeră care i-a creat. Marea epocă revoluționară care

deschide azi omenirii drumuri și orizonturi noi va revoluționa și scrisul și artele noastre, nu prin felul cum vom îmbrăca în haine noi forme, gânduri sau pasiuni vechi ca și omul, ci prin felul cum vom ști să insuflăm o viață mai intensă acestor forme, să lărgim și să înălțăm limitele gândirii umane, dezrobind-o de toate prejudecățile trecutului, și să dăm pasiunii rolul ei fecund în societate, scoțând-o din serbedele alcovuri burghezești și făcând-o să agite, să frământă, să rodească masele enorme și profunde ale poporului.

□ G. Călinescu semnează, în aceeași publicație, *Dialog cu un „intelectual”*, în care respinge teoria elitelor civice, ca și ideea individualității creatoare, și formulează îndemnul: „Să intrăm în rândurile poporului și să gândim în numele lui”.

- Moare, la București, Nicolae Cartoian (n. 1883), ale cărui scrieri fundamentale sunt: *Cărțile fundamentale în literatura română*, 2 vol. (1929–1938), *Istoria literaturii române vechi*, 3 vol. (1940–1945). A condus „Cercetări literare” (1934–1943).

- Se încheie prima serie a săptămânalului „Universul literar”, apărut în februarie 1938, supliment al cotidianului de informații politice și culturale „Universul” (seria a III-a, august 1944–iulie 1953). „Universul literar” va reapărea de la 21 ianuarie până la 3 iunie 1945.

- G. Călinescu semnează în „Tribuna poporului” articolul *Dialog cu un „intelectual”*, în care respinge teoria elitelor civice, ca și ideea individualității creatoare, pentru a ajunge în ultimă instanță să formuleze îndemnul: „Să intrăm în rândurile poporului și să gândim în numele lui”.

- În „Dreptatea”, din rubrica „De la Apus la Răsărit”, semnată *Styx*, se evidențiază informația despre activitatea editorială a lui Tudor Vianu: „D. Tudor Vianu desfășoară o mare activitate editorială la «Fundația Regele Mihai I». A făcut foarte multe contracte pentru cărți ce vor apărea în lunile viitoare. S-a îngrijit mai ales de penetrația clasicismului străin în literatura noastră. Astfel a organizat un vast plan de lucru pentru talmăcirea marilor scriitori ruși în limba română. Vom avea în curând traduceri din Dostoievski, Tolstoi etc., dar traduceri artistice realizate de scriitori încercați. Nu avem nicio îndoială că în urma acestui remarcabil impuls literatura noastră va face cel puțin un pas înainte.”

21 decembrie

- *Se primește atmosfera* este titlul unui articol pe tema noii orientări politico-sociale, publicat de Ion Călugăru în „Scânteia”.

- În cadrul anchetei „Unde merge literatura?” dezbătând ideea crizei literaturii în opinia unor personalități, „Tribuna poporului” publică *Răspunsul d-lui Al. Philippide – „Dirijarea cu normative s-a văzut că este dezastruoasă întotdeauna pentru valoarea producției”*. Interesant este portretul pe care-l face poetul Dan Petrașincu, evidențiind transformarea

ideologică înregistrată de conștiința acestuia: „Profilul vulturesc al d-lui Al. Philippide te-ar face să crezi că vei întâmpina un om aspru, net în gesturile sale interioare și exterioare. Totuși, poetul *Visurilor în vuietul vremii* e numai mătase în realțiile sale cu oamenii; asprimile colțuroase și le păstrează pentru poezia sa de «lavă înghețată», cum a caracterizat-o un critic. Situația de poet și de scriitor a d-lui Philippide nu se cade s-o definim noi; ea se definește singură, din ce în ce mai trainică, în conștiința vremii noastre. Dar d-sa nu se mulțumește să fie doar unul dintre cei mai particulari poeți ai pantheonului contemporan românesc – d-sa dovedește și o participare cu spiritul la realitățile vremii. Secretarul „Asociației pentru strângerea relațiilor cu U. R. S. S.” secția literară, e gata oricând să coboare din turnul său de fildeș, pentru a colabora cu oamenii ce visează instaurarea dreptății pe acest pământ”. (vezi Anexa)

- „Ultima oră” publică sub semnătura lui George Constant articolul ***Pentru cultura poporului***, pledoarie pentru „mobilizarea tuturor instrumentelor de cultură și îndrumarea lor spre scopul unic al luminării maselor”.

22 decembrie

- Raoul Șorban scrie în „Ardealul” despre ***Problema literaturii românești în Ardealul de Nord E. R. A. N. (Editura românească Ardealul de nord)***, constatând progresele înregistrate aici în ultimii patru ani.

- În „Victoria”, Mitiță Petroianu semnează ***Aspecte literare din U. R. S. S.***, în care face o incursiune în literatura nouă sovietică și în viața culturală din U. R. S. S., pentru a releva modelul pe care trebuia să-l urmeze literatura română și anume: ruptura de „formele sterpe” ale trecutului, înlăturarea misticismului și a tradiției, inspirația din realizările omului nou în edificarea noii societăți: „[...] Noul om sovietic trebuia să rupă pentru totdeauna cu trecutul, pentru a se regăsi într-o lume adevărată, dreaptă. Literatura sovietică, trebuia deci să contribuie, într-o largă măsură la această regăsire. Se impunea eliminarea tuturor formelor sterpe ale trecutului și înlocuirea lor printr-o literatură populară. Astfel s-au născut un roman bogat în motive de viață autentică, o poezie sinceră desprinsă direct din sufletele oamenilor noi, din miracolul muncii. [...] Romanul sovietic a reușit să se detașeze complet de formele vechi, a izbutit să se înscrie ca un adevărat imn al muncii constructive, pe firmamentul entuziast al tuturor realizărilor tehnice. S-a demonstrat astfel, o dată mai mult, că o înjghebare epică, poate atinge, reunind complexitatea unor multiple forme de viață, cele mai variate posibilități artistice. [...] Artistul sovietic a lepădat haina misticismului slav, pentru a se exprima realist, în forme noi. El a înțeles să se lepede de dulcegăriile trecutului, să cânte viața așa cum e, cu toate culmile și prăpăstiile ei. Tradiția a fost înlăturată o dată pentru totdeauna. Omul a devenit el însuși, purificat de prejudecăți moștenite. [...]”

• „Marea anchetă printre personalitățile noastre literare”, inițiată de Dan Petrașincu în „Tribuna poporului” continuă cu *Răspunsul d-lui Ion Pas*, rezumat în subtitlul „*Scriitorul trebuie să se încorporeze în omenire, să gândească și să simtă universal*”. (vezi Anexa)

24 decembrie

• Ion Biberi publică în „Democrația”, sub titlul generic al anchetei „Lumea de mâine”, interviul cu Mihai Ralea. În convorbire, care nu are extensia celorlalte, realizate în același cadru, Mihai Ralea își declară „formația intelectuală raționalistă și democratică, ale cărei rădăcini le găsește „în școala «Vieții românești», sub conducerea lui Stere și Ibrăileanu”. Aceleași ambianțe îi datorează primele elemente ale orientării sale marxiste, dar, mărturisește în continuare, „adevăratul contact cu doctrina am avut-o la École Normale Supérieure, undce trona o solidă tradiție jauresistă. De altminteri, cea mai mare parte dintre studenți aveau în cameră portretul lui Jaurès... Mai târziu am aprofundat teoretic doctrina, cu prilejul pregătirii tezei mele de doctorat. Am frecventat către această epocă și organizația S.F.I.O.* a lui Léon Blum, iar câteva luni mai apoi, la Berlin, am luat contact cu Clara Zetkin. Tot atunci am adâncit pe Hegel și stânga hegeliană. Am dobândit astfel o metodă pe care am folosit-o atât în studiile mele sociologice, cât și în câteva eseuri literare”. (vezi Anexa)

25 decembrie

• Despre *Poezia americană tânără* scrie Mihnea Gheorghiu în „Scânteia tineretului”. Semnatarul articolului respinge literatura izolării, a omului „închis în importanța singurătății sale” și elogiază literatura care are „pecetea actualității”, fiind „inspirată de lupta clasei muncitoare”, „care a susținut din primul moment războiul just împotriva fascismului”. □ În același număr, în articolul nesemnat *Literatura pentru copii*, sunt condamnați „fabricanții de literatură pentru copii”, „de la Th. Speranța la N. Batzaria (Moș Nae), o pleiadă nenumărată de scriitoriși fără niciun pic de duh, fără nicio morală, afară de aceea a banului”, și se relevă pericolul influenței fasciste asupra copiilor prin intermediul literaturii scrise de „propagandiștii antonescieni”

• Articolul *Literatura dramatică română*, apărut sub semnătura lui Nic. Vlădoianu în „Ardealul”, constată, într-un discurs destul de incoerent, situația „tehnicității la nivelul realizării” literare și recomandă inspirația din domeniul social și din evenimentele contemporane: „Evident, [...] inspirația va fi culeasă tot mai mult din altă zare, și anume, din substratul problemelor sociale care sunt tot mai larg deschise prin noua orientare democratică a lumii și, firește, și a țării noastre. În afară însă de această inspirație, problema

* Section Française de l' Internationale Ouvrière (n.n.)

socială caută a fi examinată în capacitatea și calitatea de producție a dramaturgiei române din zilele noastre. S-a dovedit, la o epocă nu prea îndepărtată, să fie câteva zeci de ani, în începuturile literaturii dramatice românești (evident lăsând cu totul în afara aparițiile izbutite ale clasicilor noștri) că literatura dramatică românească a trecut printr-o criză de tehnicitate. Înaintea războiului trecut, încercări și bune voințe au fost foarte multe. Ba ceva, mai mult, și lucruri temeinice de spus se găseau în intențiile și observațiilor autorilor de atunci, dispăruți astăzi în uitare și pe care, dintr-o elementară decență și pioșenie, nu e bine să-i mai reamintim. Toate încercările lor însă au fost tot atâtea înfrângeri, și aceasta pentru bunul motiv că treceam atunci cu literatura dramatică românească nu printr-o criză de producție, ci printr-un început de pedagogie tehnică. [...] Astăzi două generații de scriitori de teatru, una mai în vârstă, alta abia trecută de început, sunt în posesiunea acestui instrument care se cheamă tehnica dramatică. Iar întrucât privește cantitatea de lucruri pe care o au de spus, nimeni nu se îndoiește că din clocotul vremurilor tragice dar înățătoare, pe care le trăim, multe sensibilități scriitoricești vor ști să desprindă aspectele cele mai inedite și mai frumoase ale vieții. [...]

● Ancheta „Unde merge literatura?” continuă în „Tribuna poporului” cu *Răspunsul d-lui Tudor Teodorescu-Braniște – „Literatura lipsește din cauza lipsei de hârtie”*: „Nu cred că există o criză a literaturii. Cum nu există o criză a pâinii sau a tutunului. Pâinea și tutunul lipsesc din pricina crizei de transporturi. Literatura lipsește din cauza lipsei de hârtie. Dacă am avea hârtie, am avea cărți tipărite, ar rămâne câteva înliteratură. Așa s-a creat totdeauna literatura: oamenii au scris, tipografii au tipărit și posteritatea a ales ce-a fost bun”. (vezi Anexa)

● În „Victoria”, Virgil Ierunca semnează articolul *Împărăția pământului*, în care, de pe pozițiile militante ale noii ordini sociale, ia atitudine împotriva religiei (în ziua de Crăciun!) și „demască” falsitatea promisiunilor religioase prin contrast cu realitatea palpabilă care implică omul: „Pentru prima oară după o mie nouă sute patruzeci și patru de ani sau poate numai de atunci de când și cuvintele pot sărbători, avem libertatea să nu mai vorbim de împărăția cerurilor, ci de aceea a pământului. Pentru că într-adevăr niciodată cerul nu a fost mai inutil de departe, mai absent, mai despărțit de oameni ca astăzi, când oamenii înșiși au început să știe cine sunt, ce vor și ce trebuie să facă. De multă, de foarte multă vreme, am cunoscut cu toții o reală inchiziție a cerului; și dacă unii dintre noi au putut să se coboare mai iute pe pământ, cei mulți și neglijați, cei anonimi și sărmani, au fost nevoiți să suporte dialectica goală și neadevărată a unei fericiri întârziată care promitea totdeauna solemn, totdeauna sentențios: «... că a voastră e împărăția cerurilor». [...] S-a născut, în felul acesta, o morală stranie dar permanentă, a omului care se neglijează pentru a se mântui, cum se spune în termeni exacti

ai eticii mântuitoare. Morala a fost severă și necruțătoare. A fost mai ales falsă. Falsă pentru că a speculat nevoia oamenilor de a se depăși, de a se elibera pe ei înșiși; falsă pentru că a subminat condiția omului, îndreptându-l nu înspre propriile acte și bucurii, ci spre valori eterogene, mistice, valori pe care omul și le-a apropiat din teamă, modă pentru ignoranță. Dealtfel pionierii acestei morale de făgăduială speculau singurătatea omului, organizându-i teama de a rămâne credincios numai valorilor pozitive, lui însuși. Ei erau niște agenți ai fricii și ai disperării, pentru că într-adevăr frica și disperarea erau cele mai indicate să «mântuiască» omul prin refuz și iluzie”.

- Ion Biberi schițează viitorul creației, sub semnul transformărilor care se produc, în articolul *O nouă eră literară începe*, publicat în „Timpul”.

- Ion Caraion publică în „Victoria” poemul *Cântece negre*, o amplă artă poetică a noii orientări poetice către mase.

- Apare la Turnu-Severin revista „Provincia”, bilunar până în noiembrie 1946 și lunar până în mai 1947. Subtitlul inițial: Gazetă independentă de informație este înlocuit din 1947 cu Revistă de literatură și artă. Directori sunt Ion Baloșin, până în iulie 1946 și apoi Constantin Răutu, care schimbă perspectiva revistei, făcând-o preponderent literară, cu spațiul împărțit în trei secțiuni: „Proză”, „Versuri”, „Cronica”. În primii doi ani, revista vrea să informeze în domeniile: social, cultural, economic etc. Pagina culturală apare sub îngrijirea lui Ion Antonie și cuprinde texte de critică, istorie literară și poezie. Articolul program *Rostul nostru* din numărul 1 / 1944 este semnat de Ion Baloșin.

29 decembrie

- Un articol de atitudine împotriva „estetizanților, izolaționiștilor, puriștilor”, în a căror înstrăinare de „viața mulțimilor” vede o „mare primejdie” pentru „literatura țării”, publică Sergiu Filerot în „Victoria”, cu titlul *Asediul „turnului de fildeș”*. Poetul prevede, totuși, triumful „luptătorilor scrisului”: „Precedată de nenumărate atacuri în perioada de ilegalitate a anilor 1938–1944, acțiunea de dinamitare a reacțiunii poetice s-a accentuat ulterior datei de 23 august 1944 și a ajuns astăzi în stadiul înaintat al unui adevărat asediu. Pătrunși de convingerea că o mare primejdie pândeste literatura țării noastre, aceea de a înstrăina scriitorul de viața mulțimilor, o parte din exponenții literaturii au luat atitudine dărză, necruțătoare, obsesivă, împotriva celor ce apără poziția singuratică, primejdios cocoțată a izolării. Iar astăzi, sub un real regim de libertate și de aproximativă democrație, scriitorul român conștient de originea sa confundată cu poporul, a socotit, cum era și de așteptat, că trebuie să fie același luptător al scrisului, nicidecum să se transforme într-un slujitor necondiționat al estetismului, al purității poeziei pentru inițiați, într-un

adversar al artei pentru popor. Dar estetizantii, izolaționiștii, puriștii, consolidându-și fortificațiile împotriva mulțimilor flămânde de cunoștințe (care i-au fost interzise până acum), de artă (care nu s-a făcut înțeleasă mai totdeauna), aceștia s-au retras între zidurile strâmte, învechite ale Turnului de Fildeș de unde-și îndreaptă ultimele, disperatele și egoistele contra-atacuri. Spectacolul acestei încrucișări este solemn. Deoparte, individualiști, lipsiți de simpatie pentru masă, dezinteresați față de pulsațiile ei, apărătorii refuză să-i asculte durerile. («Salarii mărite», «sindicalizare», «libertate» și orice alte revendicări sunt socotite absolut străine de literatură). De altă parte, pătruns de simțul civic, dornic să stimuleze un progres de orice fel al poporului (cultural, politic, social), atacatorii au integrat sursei de inspirație, unul dintre cele mai importante filoane: acela al vieții imediate, văzută așa cum este. Uruiul unei turbine sau zgomotul unui ciocan nu este doar un amănunt al vieții economice îngrădite și interzise ochiului poetului prin interpunerea unui masiv zid chinezesc. Ele vor fi o preocupare, au obiect. Iar mișcarea șirurilor nesfârșite ale manifestanților dornici să li se satisfacă o cerință, este deasemenea integrată poeziei.” □ Virgil Ierunca publică în același număr textul ***Deschideți universitățile***, în care ia atitudine împotriva „logofeților verzi” sau „sentinelor verzi” (legionarii), „moralei putrede și retrograde a fascismului”, condamnă asasinarea lui Iorga și cheamă studenții la democratizarea spiritului civic, identificându-i cu muncitorii: „Studenții sunt și ei muncitori, pentru că și biblioteca poate deveni uzină.”

30 decembrie

- La ancheta „Unde merge literatura?” realizată de Dan Petrașincu în „Tribuna poporului” ***Răspund: D-na Hortensia-Papadat Bengescu și d. Pompiliu Constantinescu (vezi Anexa)***
- În „Victoria”, Geo Dumitrescu semnează ***Misticism, tot misticism?***, cu subtitlul explicativ ***Date pentru psihologia omului nou***. Este un eseu despre curaj, văzut nu ca formă a sacrificiului de factură mistică, ci ca manifestare lucidă și responsabilă față de „lumea colectivistă care începe”, pe o „planetă care încetează de a mai fi un pântec burghez.”

31 decembrie

- „Scânteia” publică un text nesemnat despre ***Editura Partidului Comunist din România și problema cărții***.
- „Poate că țara care e cea mai pregătită pentru comunism, sub raportul structurii sociale, este Anglia”. Mihail Sadoveanu face această afirmație în interviul realizat și publicat de Ion Biberi în „Democrația”, în continuarea anchetei sale ***Lumea de mâine***. Scriitorul se referă aici la modul cum vede raportul dintre ficțiune și realitate, la autorii care i-au influențat spiritul și scrisul (George Eliot, Dickens, Walter Scott, Flaubert, Dostoievski etc.), la

viziunea și convingerile sale sociale și la modul său de lucru: „Îmi dau seama, recitindu-mă, sau chiar în timp ce scriu, dacă acest scris merge sau nu... Dacă am reușit să prind această notă, scrisul înaintează cu ușurință. Lucrez, de obicei, de la 5-6 dimineața până la 11, fără întrerupere, în toate zilele până termin cartea, adică vreo douăzeci de zile. Am avut însă și excepții. **Venea o moară pe Siret** a fost scrisă la 5-6 ani, după ce am scris primul capitol”. (vezi Anexa)

[DECEMBRIE]

- Numărul din decembrie al revistei „Viața Românească”, al doilea de la reparație, răspunde printr-un articol redacțional acuzațiilor aduse de ziarele „Scânteia” și „Scânteia tineretului” care îi denunțaseră indiferența față de problemele actualității și cantonarea în estetism. Sub titlul **„Esteții” de la Viața Românească**, articolul reprezintă o replică fermă, asociind incriminările formulate la adresa revistei cu cele care duseseră la suspendarea ei în timpul dictaturii antonesciene. Cu toate acestea, redacția va dovedi în aparițiile următoare mai multă grijă în alegerea textelor și a colaboratorilor.

1944 ANEXA

Al. Ciorănescu, *Liviu Rebreanu*, „Universul”, 3 septembrie 1944

„Pe fațada cernită de incendiu și de rănilile exploziilor a Teatrului Național din București, flutură de ieri steagul negru. Liviu Rebreanu a încetat din viață. Cu el, literatura noastră pierde unul din talentele ei cele mai viguroase și mai fecunde și de bună seamă pe scriitorul care a contribuit și mai mult la obiectivarea romanului și la definirea românească a acestui gen literar.

Născut la Solnoc-Dobâca, acum 59 de ani, Rebreanu era de felul lui din ținutul Năsăudului; numai preocupările profesionale ale tatălui, care era institutor, au determinat locul nașterii lui. Venind din același mediu de intelectualitate rurală, din care ne venise și Coșbuc, scriitorul e departe totuși de a aduce în literatură vioiciunea isteată și luminoasă a feciorului de preot din Hordou. Dimpotrivă, trăsătura caracteristică a darului scriitoricesc al lui Rebreanu, pare a fi aplecarea stăruitoare și preocupată a gospodarului ardelean, econom cu mijloacele și atent la risipă, disprețuind mărunțișurile și culoarea, și mergând direct în problemele cele mai substanțiale.

Sosit în capitala regatului liber, cu puțini ani înainte de primul război mondial, Rebreanu aducea cu el mai puțin bagaj literar și mai multă tenacitate, care l-a ajutat să răzbească peste toate dificultățile inerente debutului literar. Primit numaidecât în cercul «Convorbirilor critice» al lui Mihail Dragomirescu, el și-a făcut loc pe încetul în arena literară, mai întâi prin nuvelele de mici dimensiuni cuprinse în volumele *Frământări* și *Golanii* și prin foarte scrupuloase cronicile teatrale risipite prin diferite ziare și reviste. Îndată după război, a publicat cele două mari romane *Ion* (1920) și *Pădurea spânzuraților* (1922); fundamental deosebite prin problemele lor, amândouă aceste scrieri se supun aceleiași unități de măsură, datorită identității de mijloace și de metodă.

Amândouă sunt romanele mediului românesc din Transilvania, un mediu comun, de personaje obișnuite, fără trăsături sau preocupări excepționale. Personajii de excepție nici nu există de altfel în opera lui Rebreanu, nici chiar în fantastica lui *Ciuleandra*; toate reprezintă tipare generale, modele de umanitate potrivite cu tipul curent. În *Ion*, tema e apriga încheștare a traiului țărănesc, limitat în întregul lui de îndoita preocupare a iubirii, sau mai bine zis a sexualității, și a pământului, care e

prețuit mai puțin pentru ceea ce este, decât pentru ceea ce reprezintă, siguranța unui izvor de rod, deci de stabilitate și de perpetuare. În *Pădurea spânzuraților*, problema e lentă deșteptare a sentimentului național, cum și ruinătoarea luptă interioară între sentimente contradictorii, care se naște din această schimbare de poziții. Amândouă aceste romane zugrăvesc, fără mari preocupări stilistice, fără putere de plasticizare, dar cu o sobrietate de mijloace și cu o impersonalitate de-a dreptul surprinzătoare, crize sufletești și nevoi omenesti mai mărunte sau mai pline de răspunderi, dar de un caracter atât de general, încât pun în joc aceleași resorturi, oricare ar fi calitatea personajilor agitate de ele.

După încercarea de roman filosofic din *Adam și Eva*, literatura română îi mai datorează marea frescă socială din *Răscoala*, în care, renunțând la personaje și la probleme individuale, autorul a reprezentat cu un rar suflu epic mișcările de hidră multiformă ale mulțimilor răzvrătite și animate de sentimente colective.

În felul acesta, adăugând mai târziu activității lui literare alte romane, cum ar fi *Ciuleandra*, *Jar*, *Gorila* și *Amândoi*, Rebreanu oferă literaturii câteva interpretări ale sufletului românesc, deosebite după categoria de probleme tratate, dar care alcătuiesc un tablou plin de viață și de o realitate rar întâlnite în epica noastră. Realismul scriitorului e darul lui cel mai de seamă. El nu rezultă din amănunțirea proceselor sufletești, ci din participarea obiectivă, dintr-un fel de liber arbitru pe care autorul îl lasă personajilor sale, ferindu-se de a le indica alte posibilități decât acelea pe care și le-au ales singure. De aceea personajele lui n-ar putea fi concepute drept altceva decât ceea ce sunt, atât sunt de încarnate în rolul lor, atât de sigure de existența lor reală și obiectivă. Forța scriitorului vine tocmai din faptul că-și domină eroii foarte de sus, lăsând iluzia unei libertăți și a unei autodeterminări, în timp ce-i îndreaptă cu un deget fatidic spre prăpastia de mult bănuită.

Desăvârșit cunoscător al mentalităților mijlocii, Rebreanu a mai avut și pătrunderea de a nu-și supraevalua personajele. Aceasta nu înseamnă totuși că mediocritatea obișnuită a personajilor exclude preocupările mai profunde. Dimpotrivă, interesul acțiunilor povestite vine tocmai din faptul că sunt susținute de firul conducător al unei idei, al unei teze; și în vidul de concepții al romanului românesc contemporan, acesta nu e meritul cel mai mic al lui Rebreanu. De bună seamă că el explică și marele succes al romanelor lui în străinătate.

Cu același simț gospodăresc pe care i l-am recunoscut mai sus, scriitorul a ocupat și anumite posturi de răspundere în viața publică. De două ori director general al Teatrelor, director al Educației Poporului și președinte al Societății Scriitorilor Români, trecerea lui a fost peste tot folositoare. Membru al Academiei Române și laureat al Premiului Național de Proză,

distincțiunile oficiale nu făceau decât să recunoască scriitorului un loc de frunte, pe care marele public i-l făcuse de mai înainte, și care îi rămâne asigurat și pe viitor în istoria literelor românești.”

N. Carandino, *La mormântul lui Liviu Rebreanu*, „Dreptatea”, 4 septembrie 1944

„În vârtoarea evenimentelor, moartea scriitorului și a fostului demnitar Liviu Rebreanu risca să treacă neobservată. Câteva ziare și-au făcut o datorie de conformism în a insera informația, însoțind-o cu unele banale adjective, altele au îndrăznit chiar să consacre ilustrului dispărut o coloană de text prevăzută cu iscălitură.

Nu vom discuta în acest loc valoarea literară a lui Liviu Rebreanu. Împlinim aici o sarcină de comentatori politici și nu una de istoriografi sau de critici. Ne interesează adică valoarea morală a oamenilor, virtutea lor politică, rezonanța pe care în intelectualitate și în mulțimi a putut cândva s-o aibe personalitatea lor activă.

Mormintele cetățenilor banali se acoperă cu flori și cu panglici. La groapa lui Liviu Rebreanu vom împlini o altă sarcină, aceea de a extrage dintr-o penibilă viață de om, un simbol și o învățătură.

Era prin anul 1940, ni se pare. Lovitura de stat a lui Antonescu înscăuna regimul fascist, pentru ca după câteva luni, la așezarea apelor, dictatura să se lipească de flamura verde, aplicând în politica externă și în politica internă programul legiunii. Acordul de la Viena deschisese o rană adâncă în sufletele românești. Prietenia cu Germania, hotărâtă de oficialitate, ultragia sentimentul public. Refugiații ardeleni plimbau prin orașele vechiului regat amarul închisorilor maghiare și doliul fraților rămași acasă drept zălog al credinței față de junkeri și față de grofi. În lumea noastră intelectuală, care nu se poate spune că pătimizește de prea mult spirit de sacrificiu și de renunțare, se menținea totuși o atmosferă de indignare și de refuz. Grosolana propagandă nazistă nu prea ascunde tristețile și palpabilele realități. Conducătorii spirituali ai națiunii au stat în primele clipe în rezervă, ascunzând, în tăcere, ura și dezgustul care mocneau.

Dintre rândurile lor s-a desprins însă Liviu Rebreanu.

Aveau nemții nevoie la cel mai mare post cultural al țării de un ardelean care să scuze prin prezența lui drama Feleacului. Aveau nevoie de un scriitor de largă circulație populară, un scriitor social cu priză la mase: aveau nevoie de un paravan unanim acceptat pentru a strecura înapoia lui otrava culturii naziste.

Și Liviu Rebreanu s-a oferit.

Autorul lui *Ion*, al *Pădurii spânzuraților*, al *Răscoalei*, a trădat pentru onoruri și pentru arginți pe țărani și nășăudeni și a spart solidaritatea ardelenescă adăugând la lista vânzătorilor de țară un nume care până atunci ne fusese tuturor scump.

Au urmat plimbările oficiale prin străinătăți, decorațiile, dejunurile de gală, ședințele asociației româno-germane, fotografiile în marile ziare ale Reichului, tantiemele, jetoanele, lefurile, consiliile și toată cloaca imundă de aur și de putregai în care, pas cu pas, se cufunda o conștiință și un renume.

După el au prins și ceilalți curaj. De dragul avantajilor materiale au închis ochii la durerea țării, au plâns în tăcere, au încasat la lumina zilei, în convingerea că Führerul va acoperi cu clopotele mari ale victoriei naziste sunetul modest al gologanilor numărați la ghișeu.

Dar niciunul n-a fost mai reprezentativ ca Rebreanu în dubla lui calitate de ardelean și de mare scriitor, i-a înfățișat în ochii cotropitorului pe toți.

Nu e de mirare că în ochii noștri personalitatea lui păstrează nimbul de trădare pe care i l-a așezat dușmanul.

Va fi de azi înainte o veșnică durere pentru Rebreanu amintirea epocii de mare răscruce când Apostol Bologa în loc să se spânzure a intrat la Gestapo.

Iar în clipa în care trupele noastre dezrobesc Ardealul, îl căutăm fără să vrem printre nemți și printre unguri, acolo unde, cu atâta ușurință și cu atâta uitare de neam, singur s-a așezat.”

Miron R. Paraschivescu, *Organizarea libertății*, „Ecolul”, 4 septembrie 1944

„Se împlinesc astăzi exact zece zile de la proclamația regală prin care România ieșea din războiul și sclavia hitleristă. Zece zile care prețuiesc cât zece ani. Fiindcă sunt transformări de fapt care în conștiință se realizează mult mai încet. Pentru ca ea, conștiința, să fie la pas cu transformările de fapt nu-i rămâne decât un singur lucru; *să fi premers aceste transformări*, să le fi înțeles, să le fi așteptat, să le fi pregătit.

Altfel în fața schimbărilor de fapt, reale, concrete, materiale, spiritul, care nu le-a presimțit și nu le-a gândit dinainte, rămâne derutat, dezorientat, năuc, nedumirit. În fața istoriei care trece peste ei și pe care mintea lor n-a știut-o înțelege din vreme, unii oameni rămân uluiți, îngroziți. «*Aceia* – cum spune Serghei Esenin, care au asistat la asemenea transformări și la deruta

dintre contemporanii lui după Revoluția rusească din 1917 – sunt mai nenorociți și mai uitați decât niște bușteni printre evenimente ne-nțelese. Ochii le sunt mai triști ca ai vacilor și pe sângele lor e mucigai ca pe lacuri mătasea broaștei.

Cine o să arunce cu pietre în lacuri? Nu v-atingeți de ei căci se vor stinge singuri, arzând mocnit ca frunzele mănate.»

Cum se poate scăpa de o asemenea dramatică însingurare? Cum poate fi ea evitată?

Într-un singur fel: gândind tot timpul în consens cu istoria, cu istoria adevărată, reală, cu aceea a poporului muncitor, singurul care nu stă pe loc, singurul a cărui voință merge mereu înainte, nestăvilită. Numai așa vom izbuti să nu fim niciodată sub timpuri ci *o dată cu ele*, sau chiar înaintea lor, la postul de comandă, la datoria noastră de oameni care gândesc și acționează conform realităților de neoprit ale istoriei. Fiindcă înțelegând istoria trecută vom înțelege-o și pe cea prezentă și vom putea-o prevedea pe cea viitoare.

Astăzi, după zece zile de la prăbușirea unei dictaturi care apasă de zece ani în toată Europa și de cinci ani în chipul cel mai sângeros, astăzi când suntem de fapt nu după zece zile dar după zece ani de transformări istorice, astăzi așadar, în plină libertate ne întoarcem în pagina noastră acasă. Fără nedumeriri, fără surprindere. Ne întoarcem exact acolo unde am rămas; la pagina noastră «de literatură și artă» de acum zece zile.

N-avem nevoie de nici un *pro domo*. Cine ne-a citit știe că noi nu putem fi surprinși de niciunul din evenimentele istoriei care s-au petrecut în ultimele zece zile. Pare ciudat – și e totuși așa: redactorii și colaboratorii acestei pagini de literatură și artă – care au profesat întotdeauna cu hotărâre participarea artistului la istoria și viața reală, concretă a poporului său – sunt cei mai puțin surprinși de istoria care se desfășoară tocmai fiindcă efortul lor a fost de a se afla întotdeauna în consens cu istoria. Neizolați în turnul de fildeș, nepierduți în speculații idealiste sau în vagi deziderate umanitariste și internaționaliste la fel de ireale și ideale. Am fost, toți cei de-aici, cu picioarele pe pământ. Și ce se petrece azi pe pământul Patriei noastre și în Europa și în lumea întreagă, nu ne-a fost nici străin nici neștiut. De aceea, astăzi, când ne reluăm munca în această pagină, putem anunța cititorilor și colaboratorilor noștri că nimic nu s-a schimbat în structura și metoda noastră de gândire și acțiune. Suntem aici în pagina noastră, cu timpul nostru.

Spuneam că nimic nu s-a schimbat. Ba da, – s-a schimbat ceva, dar nu înlăuntrul nostru, în felul nostru de a gândi, ci în realitatea înconjurătoare. Și anume, avem libertatea. Dar noi știm în ce măsură condițiile exterioare le influențează și le preschimbă pe cele lăuntrice. Ceea ce aduce libertatea de azi a țării este o lărgire și adâncire a câmpului nostru de activitate. Astăzi putem vorbi deschis, lămurit, fără ascunzișuri și cotituri, fără imagini de

prisos și fără omisiuni de citate de nume, de autori, de precizări, adeseori necesare dar pe care întotdeauna am căutat să le suplinim, să le facem măcar bănuite.

Putem spune astăzi precis ceea ce acum zece zile trebuia spus îmbrobodit.

Și, în primul rând, putem vorbi despre metoda folosită de noi, singura de care ne-am călăuzit și de care ne vom conduce și de azi înainte fiindcă e singura care nu stă pe loc, care merge o dată cu evenimentele, care se aplică vieții și istoriei spre a le înțelege, interpreta și lămuri.

Interpretarea, explicarea și orientarea fenomenului literar și artistic noi am făcut-o și o facem după luminile metodei materialismului istoric, ale dialecticii materialiste post-hegeliene care vede și urmărește legătura și influența reciprocă dintre spirit și materie dintre național și social.

Tot ce varsă în acest fel de a privi fenomenele spiritului prin dependența lui de datele istorice, concrete, materiale, ne este apropiat: ne revendicăm, de aceea, și de la Heraclit și de la Democrit și de la Hegel, Feuerbach, – Taine și Karl Marx și – mai apropiați de noi – de la Nicolae Bălcescu, G. Ibrăileanu, C. Stere, Dobrogeanu-Gherea și Șt. Zeletin, în măsura în care toți acești gânditori au ținut seama, în judecățile lor, de un factor determinant: istoria. Și tocmai de aceea, fiindcă ținem seamă de factorul istoric în nașterea și dezvoltarea unei culturi, nu vom fi mai puțin naționali, mai puțin patrioți. De-abia astăzi patriotismul nostru se poate afirma pe deplin, când nu mai e loc de nici un fals și de nici o răstălmăcire din partea fasciștilor-hitleriști naționali doar cu numele și cu sângele lor vândut inamicului.

A fi patriot însemnează astăzi un singur lucru: a vorbi și activa în numele realităților fundamentale ale nației, în numele muncii, al luptelor și nădejdlor ei, a proclama aceste realități ale pământului și poporului muncitor din fabrici, de pe ogoare, din școli și biblioteci drept crez de viață și normă de conduită artistică. A fost până mai ieri, e drept, o vreme când *național* și *naționalism*, când *Patrie* și *Patriotism* au putut însemna, spre amărăciunea unui neam întreg pricini de agitație stearpă și ucigașe, de nerușinată sfidare zvârlită în obrazul nației de către înșiși exploatorii și vânzătorii ei și am asistat cu toții – cu pumnii și dinții strânși într-o muțenie tragică – la îmbucătățirea acestui pământ, la sfârtecarea fiilor ei, la înfeudarea pământurilor, a avuțiilor și a brațelor românești în slujba străinilor; toate aceste crime s-au săvârșit în numele aceluiași etern principiu național în numele Patriei și al patriotismului integral – așa cum Hitler și garda lui «de Fier» din România vroiau să-l înțeleagă. Dar naționalismul avea să-și recapete în conștiința civică înțelesurile originare prime, nealterate: de expresie a voinței de viață și libertate a poporului întreg. Astăzi nimeni nu se mai poate juca cu vorbele. Realitățile sunt ireductibile la

formule; cuvintele cuprind exact atâta cât li-i și începutul. Nici un trădător nu va mai putea cuvânta în numele patriotismului câtă vreme nația își stăpânește ea însăși, în deplina ei libertate prin delegații ei direcți firești și liber aleși, însăși soarta și Patria ei.

A vorbi astăzi în numele naționalismului înseamnă fără putința niciunei sofisticări de vătășel înfeudat străinilor **A VORBI ÎN NUMELE REALITĂȚILOR CRÂNCENE DE VIAȚĂ, DE NĂZUINȚĂ ȘI DE LUPTĂ ALE POPORULUI ROMÂNESC ÎN ACORD CU REALITĂȚILE DE FAPT ALE ȚĂRII NOASTRE.**

Întorcându-ne la preocupările noastre de literatură și artă, nu vom mai avea îngrădirea de a ne ignora vecinii și de a ignora ansamblul culturii lumii. Vom ști ce se gândește și cum se gândește din toate punctele de vedere și în toate sensurile pe care spiritul omenesc le-a cucerit și le-a descoperit. Vom putea avea câmpul lărgit prin prezentarea și examinarea atentă a operelor de literatură și artă sovietică, tărâm ce până astăzi era complet interzis. Vom vedea cu acest prilej că noua critică, noua poezie și știință sovietică aduc o perspectivă lărgită și adâncită asupra fenomenului artistic.

Colaboratorii noștri se vor putea alege de astădată din absolut toate păturile și din toate cercurile. Nu vom mai fi siliți să respingem manuscrisele merituose, cu formula stereotipă și silnică: *«din motive independente de voința noastră, nu vă putem publica»*.

Așadar, libertate deplină!

Dar libertatea totală înseamnă obligație totală, înseamnă răspundere totală.

Tocmai pentru că nu mai suntem îngrădiți de nimic din afară, discernământul nostru critic nu-și va mai putea permite nici o îngăduință. Tocmai pentru că vom avea de unde alege, nu vom alege decât ceea ce este cu adevărat meritoriu. Tocmai pentru că putem colabora cu toată lumea, nu vom putea colabora decât cu cei mai buni.

Și iată-ne ajunși la punctul nostru de plecare, acela cu care ne-am încheiat în această pagină primul ciclu din studiul nostru, «Drumurile poeziei naționale»: cu cât este mai liber cu atâta poetul este mai răspunzător.

Libertatea oferă una din cele mai lesnicioase condiții exterioare de creație și o pretinde pe cea mai anevoioasă dintre condițiile lăuntrice: fiind un loc și un bun comun ea pretinde artistului o cât mai bună calitate pentru a se putea diferenția pe locul comun, pentru a-și afirma personalitatea prin aceleași mijloace care stau la îndemâna tuturor. Nu prin artificii de gândire, nu prin siluirea cuvintelor, nu prin refugiul de viață ci prin acceptarea acestor date, a acestui material uman și unanim de lucru, prin funcțiunea firească și liberă a inteligenței, prin adâncirea cugetării, prin organizarea ei, prin disciplinarea cuvântului, prin forța de invenție poetică potrivită realităților și nu în afara sau în marginea lor.

Fiindcă – să nu uităm! – i se pune astăzi poetului român cu adevărat modern problema de viață și de moarte a unui nou limbaj poetic pe care-l pretind noile realități de fapt. Și nu numai un nou limbaj dar și noi sentimente, noi feluri de a privi realitatea schimbată și în plină transformare. Poetul pe care sentimentele și cuvintele îl vor lăsa-n urmă față de realități va fi un poet osândit la moarte, ca și oamenii lui Esenin rămași, «ca buștenii, printre evenimentele neînțelese».

De aceea, libertatea noastră de astăzi nu e altceva decât libertatea și obligația de a lupta: *emulația*."

Miron R. Paraschivescu, *La moartea lui Liviu Rebreanu*, Ecol, 6 septembrie 1944

Cu câteva zile înainte de proclamația regală care vestea eliberarea României, apăruse în pagina aceasta un «medalion» închinat lui Liviu Rebreanu. Mai mult celui care fusese, decât celui care a fost până-n ultima clipă a vieții.

Zilele trecute, Liviu Rebreanu a murit. Aproape concomitentă cu aceea prin sinucidere a lui Manfred Killingner, moartea autorului lui *Ion* și al *Răscoalei* are în ea ceva tulburător de semnificativ. Altfel, pentru simplul deces, n-am mai fi avut nimic de însemnat aici.

Cine a fost Liviu Rebreanu până acum vreo 7-8 ani, o știe o țară întreagă, după cum o știe deopotrivă și o bună parte din străinătatea care i-a citit cărțile tălmăcite în vreo zece limbi. E vorba, se-nțelege de cărțile reprezentative: *Ion*, *Ciuleandra*, *Pădurea spânzuraților*, *Răscoala*, – cărți în care băiatul învățătorului din Năsăud vorbea de nevoile, de năzuințele și luptele poporului său. Fiindcă Liviu Rebreanu ocupase un loc de frunte în literatura noastră modernă, ocupase un scaun la Academie și câștigase un prestigiu în conștiința publică prin ceea ce a fost în scrisul său ținută și atitudine alături de popor. În numele țăranilor și al realităților crâncene de viață ale țăranilor noștri, el a urcat cu merit treptele unei demnități cu adevărat înalte, aceea de scriitor popular. El a scris despre și pentru popor.

Până când a venit trădarea.

Până când setea parvenirii a fost mai tare decât realitățile de viață ale poporului pe care toată lumea le crede făcând parte integrantă din el. Spre dezolarea tuturor, Rebreanu s-a dovedit doar un arivist. Și-a ales pentru aceasta căile mai grele, acelea care pretindeau o forță epică, o stăruință și o îndârjire mai adânci. Ardelean și rural, el cobora încă înainte de Unirea cea mare, din 1918, în București, cu ceea ce se cheamă «bagaj» literar mai nou,

mai proaspăt și mai viguros, pe care l-a știut fructifica din plin cu un talent de răă tărie.

L-au slujit și împrejurările istorice.

După războiul trecut, se puneă în România problema de temelie, aceea care până azi a rămas nerezolvată: a ridicării economice, culturale și sociale a poporului nostru muncitor de la sate și din fabrici.

Liviu Rebreanu s-a folosit de această conjunctură: romanele lui, unde era descrisă cu forță realitatea aspră a satelor noastre, în care se puneau problemele sociale și naționale – ca în *Pădurea spânzuraților* și *Ițic Ștrul dezertor* – constituiau un material prim, o argumentare și un temei pentru lupta istorică a poporului român întru cucerirea drepturilor sale.

Dar structura țării noastre semi-coloniale a împiedicat rezolvarea problemelor naționale. În locul unei împrumutări eficiente la sate, în cadrul căreia țărănimea să fie stăpână nu numai pe loturile de pământ dar și pe uneltele de lucru evolute pe care progresul industrial i le putea pune la îndemână, în locul unor largi și neîmpovărătoare credite rurale, în locul unor legislații cu adevărat libere care să asigure muncitorimii noastre industriale posibilitatea de acțiune și luptă pentru susținerea revendicărilor ei de viață, în locul unei politici externe de hotărâtă și leală apropiere de marele vecin de la Răsărit care inaugura dincolo de Nistru o lume cu adevărat nouă, liberă și progresistă – în locul tuturor acestor orientări conforme nevoilor reale de organizare și întemeiere a vieții poporului românesc în marea lui majoritate, am asistat la înfeudarea României diferitelor coterii capitaliste străine care găseau aici un teren bogat și productiv în materii prime – cereale, petrol, cărbuni, aur și lemn – precum și o piață de desfacere la prețuri ridicate a unor produse fabricate în serie în țările industriale din Apus.

Și dacă, în ce privește capitalurile anglo-americane, ele veneau în România mai cu seamă pentru investiții și exploatarea industrială a subsolului, petrolul constituind în primul rând materia primă de preț, – în schimb, capitalurile mai sărace, cu acela german în frunte, găseau aici un debușeu pentru fabricatele lor industriale: apropierea geografică și interesele de câștigare a pieței noastre industriale au împânzit cu produse de proveniență germană mai tot importul nostru de mașini și piese de mașini, dinaintea războiului.

Interesele economice străine – unele de exploatare, altele de desfacere – se înfruntau și se ciocneau astfel în România care – continuând să rămână o țară «eminamente agricolă», adică țară cu o populație al cărei standard de viață n-a depășit, decât în Ardeal, ceapa cu mămligă, plugul și carul cu boi, – căpăta grabnic caracterul unei provincii semicoloniale unde-și discutau interesele contrarii diferite firme de exploatare și case de import străine. Oarecum, situația României a fost până-n 1940, analoagă cu aceea a Chinei,

unde se disputau, peste o economie feudală băştinaşă, veche de o mie de ani, interesele industriale şi comerciale anglo-franco-americiano-japoneze.

Şi dacă până la urmă, de pe urma acestor lupte între capitalurile străine, China s-a ales cu teritoriul ei vast împărţit între o Chină a Ciung-kingului şi una a Nanking-ului – la noi s-au împărţit în primul rând opiniile. Începând cu acelea ale conducătorilor diferitelor partide politice care au căutat să-şi exercite influenţa şi asupra maselor. Luptele de partid, a căror încetare au slăvit-o atât de mult regimurile de dictatură instaurate de la 1938 încoace, au rămas însă doar reflexul pe plan restrâns politic al luptelor dintre interesele capitalurilor anglo-americeane pe de o parte şi cele germane pe de altă parte. Poporul român rămânea într-o tot mai surdă, mai voită izolare. Participarea lui la aceste lupte nu-l interesa, fiindcă ştia bine că din ele nu-i putea veni rezolvarea problemelor lui de viaţă.

Dar tocmai neparticiparea poporului la lupta politică era ceea ce-i convenea de minune fascismului şi hitlerismului, regimuri prin esenţă dictatoriale, sprijinite pe forţa aparatului de guvernământ şi nu pe participarea voluntară, liberă şi activă a maselor populare.

Iar când această ruptură dintre masele populare şi conducerea politică a ţării s-a accentuat, hitlerismul german, ca reprezentant al unei economii mai înfometate şi deci mai rapace, a pus mână printr-o lovitură de forţă pe întreaga economie – de producţie, de cumpărare şi de schimb – a ţării.

Astfel s-a realizat acea mult lăudată «unificare» a ţării. Era unificarea şi liniştea unui cimitir, iar nu unificarea voinţelor active, unanime şi creatoare ale Naţiei care rămăsese într-o dramatică singurătate.

Cine putea fi lângă ea? Partidele politice cu un program liberalist şi democrat fuseseră dizolvate şi rămăneau inactive. Singurul partid cu adevărat popular, cel comunist, fusese cu mult înainte aruncat în ilegalitate. Nicolae Titulescu, care încercase o politică de apropiere categorică de Uniunea Sovietică, agoniza – ca şi celălalt Nicolae, Bălcescu – într-un exil forţat.

Două singure forţe rămăneau să comunice, să îndrumeze prin bezna politică (dară nu să le şi sprijine efectiv) masele româneşti: tineretul şi cărturarii ţării.

Dar tineretul care încercase cât de cât o comunicare cu masele rurale, tineretul echipelor de lucru studenteşti, a fost şi el împrăştiat de guvernele progermane, «unificatoare».

Iar dintre scriitorii populari, cel mai de frunte, Liviu Rebreanu, proslăvea în *Gorila*, triumful acestei «unificări» care arunca în ilegalitate partidele politice de mase, cele care astăzi constituie guvernul Blocului Naţional-Democratic.

Subscriitorul acestor rânduri l-a văzut pe autorul *Gorilei* cu puţine zile înainte de apariţia acestei cărţi de tristă memorie şi care avea să marcheze

începutul declinului aceleuia care era socotit drept cel mai viguros și dârz romancier al poporului nostru.

În convorbirea amintită, Liviu Rebreanu își mărturisea admirația pentru garda lui Hitler din România, zisă și «de fier». Puteam ști – deci – cu precizie că autorul lui *Ion*, al lui *Ițic Ștrul dezertor* și al *Răscoalei* se hotărâse împotriva poziției și a steagului ținut în cărțile sale.

«Unificarea» nazistă a României i-a adus lui Liviu Rebreanu beneficii bănești și triste, dezolantele onoruri de a merge în turnee de presă și de a ține conferințe culturale la cartierele lui Hitler și Ribbentrop, al lui Ante Pavelici, al lui Tisso, Hacha, etc.

La aceasta se reducea activitatea de plenipotențiar a lui Liviu Rebreanu, căruia opera lui trecută i-ar fi dat dreptul de a vorbi în numele poporului său și în fața unor adevărați conducători de nații; dar el era reprezentantul oficial al unui guvern înfeudat Germaniei hitleriste, pe lângă alte guverne la fel de înfeudate.

Și cum hitlerismul n-avea destui agenți de prestigiu la noi în țară, cum după moartea lui Nae Ionescu presa oficială hitleristă nu se bucura de un girant mai notoriu decât «doctorul» Ilie Rădulescu – dacă vi-l mai amintiți? – Liviu Rebreanu n-a ezitat să ia direcția unei foi de tiraj limitat la vreo opt sute de exemplare zilnic, așa-numitul ziar «Viața», semioficiosul hitlerist în România ultimilor patru ani.

Și astăzi, când nația își scutură cătușele, când istoria biruitoare a poporului se afirmă și se ridică peste toate potrivniciile pentru a realiza adevărata unitate populară, astăzi, Liviu Rebreanu moare discret, anonim aproape.

Ziarele nu s-au ocupat de el. Nu i s-au închinat pagini pe care nu le mai merita, nu i s-au făcut funeralii și onoruri nici de Academia, care, de altfel, mai are să-și deplângă pe primul ei membru, omorât de naziști: Neculai Iorga.

Spunem primul ei membru, fiindcă – dacă Neculai Iorga a fost omorât fizic de nemți – Liviu Rebreanu a fost omorât tot de ei, dar moral.

E o moarte mai grea, fiindcă n-o poate reabilita nimeni. Și nimeni n-o poate slăvi.

Liviu Rebreanu și-a dat el singur seama de acest lucru. Cu mult înainte de a fi murit, el era un cadavru viu. Moartea lui, de acum câteva zile, e doar o concluzie, doar o formalitate de stare civilă.

Semnificația ei?

Da, este una. Că sunt, anume, multe asemenea cadavre vii care se mai târâsc printre ruinele acestui București sfârtecat de bombele naziste. Poate că nu toate își dau seama – ca Liviu Rebreanu – că sunt cadavre. Și mai încearcă o salvare, în afară. Dar împotriva morții dinlăuntru nu se poate lupta.

Iată, de pildă, niște confrăți de presă s-au apucat mai zilele trecute să denunțe public pe un agent nazist. Un biet cabotin elegant, care n-a mai apărut pe scenele noastre de ani de zile. Și când a apărut, a fost lamentabil. Ion Iancovescu îi spune. N-are nici un merit. Juca la cafenea, unde-și vestea niște «creații» imaginare, susținut pe atunci de o presă la fel de binevoitoare pe cât de înverșunată astăzi față de el. Dar Ion Iancovescu n-a «creat» nimic, fiindcă n-avea de unde. Ultima dată, l-am văzut într-o comedioară la teatrul de pe strada noastră, a gazetarilor, pe Sărindar, căutând să-și concureze pe un tânăr coleg de scenă, Belig[a]n. Nu izbutea. Era atât de gol pe dinăuntru, atâta pustiul răsufla din pieptul lui, ca dintr-un cavou.

Orașul fără avocați îi spunea piesei.

Bietul Iancovescu, el care întotdeauna a avut nevoie de avocați! Avocați care să-l anunțe, care să-l explice, să-l laude, să-l sprijine.

Acuma, s-au găsit și avocați ai acuzării. Fiindcă Ion Iancovescu, mort de mult, și-a găsit singurul loc acolo unde lipsa de talent și istoria decadentei îl îndrumaseră: de director al «Teatrului național» românesc din Odessa.

S-a întors însă degrabă, cu niște parale și cu un vraf de știri pro-hitleriste pe care le-a debitat pe singura scenă care-i convine: la cafenea. Era rolul lui adevărat, rolul lui istoric. Ca și al lui Liviu Rebreanu: de agent hitlerist.

Nu e nevoie de campanii de presă, de funeralii. Asemenea cadavre ar crede că sunt încă în viață dacă am ridica piatra împotriva-le.

Lăsați-le să putrezească liniștit! Vor îngrășa cel puțin pământul acesta prea mult răscolit de prea mult supt de lăcuste naziste. Pământul acesta care-i va răbda în măruntaiele lui, deși ei l-au trădat și l-au vândut de atâtea ori.

Cel puțin, cu ultimul lui instinct, Liviu Rebreanu a înțeles acest lucru. Și a plecat la timp, în tăcere. O vor face, desigur, și ceilalți.”

Oscar Lemnaru, *Cafeneaua de odinioară*, „Dreptatea”, 8 septembrie 1944

E mult de-atunci, e foarte mult. Aducerea aminte executând un fantastic salt mortal, pe nevăzutele trepte ale trecutului întâlnești palidele imagini ale unei lumi ce zace de mult prăbușită în ruine. Fapte prea multe la număr și deosebit de grave au dilatat parcă timpul în așa fel încât ultimii zece ani au căpătat tristul prestigiu al unui veac gârbovit sub bolovanii grei ai acestei civilizații cumplite.

Din cioburile rătăcite ale amintirilor încercăm să refacem atmosfera de boemă de altădată, când între «Corso» și «Capșa» (prima – victimă a fanteziei edilitare, iar a doua lovită de bombe) se desfășura apriga viață a

cancanurilor, a intrigilor de culise, a glumelor cu țintă precisă, a calambururilor, astăzi decolorate de tragedia evenimentelor abătute asupra pământului.

Mulți dintre oamenii acelor vremuri au întreprins funerara călătorie spre ținuturile neantului, într-o prăpastie fără fund din care abia îi mai scot la iveală sub înfățișarea de fantome ciudatele măcarale ale spiritismului. În acest fel a dispărut Nona Otescu, ducând în lumea umbrelor veșnicul său surâs, actorul Stăncescu, tipograful Emilian, căruia cățelușul «Bonza» i-a supraviețuit mirându-se poate de rostul lucrurilor lumești și, în sfârșit, regele cinicilor, bătrânul Ștefan Antim a cărui promptitudine îi făcea să replice înainte ca interlocutorul să-și fi început vorba. Ion Minulescu care mai acum câteva luni mă confunda cu un amic al său din tinerețe, mort înaintea nașterii tatălui meu...

Ceilalți, slavă Domnului, sunt în viață și de două trei săptămâni, grație generozității destinului, au reapărut, reluându-și locurile și titlurile trecute vremelnice în posesia celor mai triști uzurpatori pe care i-a înregistrat istoria țării noastre.

Domnul Victor Eftimiu, dramaturg, regizor, romancier, nuvelist, poet, gazetar, conferențiar, ba chiar și actor, ieșit din lagăr unde a fost trimis de două ori pentru o singură convingere politică, pentru ideile sale democratice, se găsește astăzi în fruntea teatrelor noastre. Suntem siguri că a revenit în locul care i se cuvine prin aclamările actorilor și ale publicului, cu care păstra contactul (atunci când directorii invidioși nu voiau să-i joace piesele) prin celelalte șase meserii, mai sus enumerate. N. D. Cocea, mușteriu permanent al «Corso»-ului, plictisit de o atmosferă devenită deja prea densă, se refugia din când în când la Sighișoara, unde scria romane, ca să nu facă gazetărie sub cenzura regimului de ocară. Ion Vineanu care trebuia să-l vadă zilnic pe cuzistul Emilian, cel ce în 1935, când «dreapta» bâlbâia primele cuvinte, a devastat în capul unei bande de derbedei gazeta democrată «Facla». Ne amintim de această întâmplare căreia din nefericire opinia publică de atunci nu i-a dat atenția cuvenită. Pustiirea «Faclei» a fost prima agresiune împotriva libertății de gândire, iar ororile la care am ajuns, politica nefericită în care ne-am zbatut își au explicația în indiferența acelei opinii publice care, între altele, a tolerat sălbăticia declasaților care trăiau de capul lor.

Domnul Streitman povestea, tot la «Corso», amintiri în legătură cu marele Titulescu... Domnul Radu Cioculescu se războia cu «Opera Română» și era secretar de redacție al «Revistei Fundațiilor Regale»; de unde tot pentru opiniile sale democratice a stat în lagăr cu prietenii săi întru convingeri.

La «Capșa», Șerban Cioculescu împreună cu subsemnatul pândeau clienții și le turnam în șvarțul veritabil câțiva stropi de calambur, surogat de

glumă și de spirit cum hotărâseră să numească înțepăturile noastre unii confrați. Ion Barbu, poet și matematician, calcula câte zile mai are până să închine formidabilul său imn lui Hitler... Ne-ar face plăcere să-i cunoaștem și azi opiniile pentru că desigur și le-a schimbat. Nicu Davidescu, poet, prozator și gazetar pe care nu l-am mai văzut în ultima vreme, își învăluia opiniile în fumul dens al țigărilor de foi. Actorul popular Ion Iancovescu, animatorul scenelor și al cafenelelor, trona ca un adevărat «împărat» al vervei...

Și câți vor mai fi fost, câte nume care scapă atenției noastre sau pe care le facem dinadins scăpate. Erau vremuri de glorie, de libertate, de veselie. Puțini se gândeau la ceea ce urma să vină. Au venit însă și au trecut, au venit repede, dar au trecut încet, penibil și foarte greu măcinându-ne tinerețea și toată naivitatea de care orice om este, la urma urmelor, capabil.

Vremurile s-au schimbat și o luăm de la început, cu amara știință a lucrurilor pe care trebuie să le evităm.

Ion Caraion, „Gorila”, „Fapta”, 13 septembrie 1944

„Așadar, maestrul a murit. A murit aproape în aceeași zi cu «baronul» sau în orice caz la interval scurt unul după celălalt, într-o «camaraderie» de situații – ce să spunem – emoționantă. Destin? Coincidență? Ironie istorică? sau simplă întâmplare? Poate fiecare în parte, cine știe, ori toate la un loc. Sfârșitul e la fel de dezgustător și anonim, iar concluzia rămâne aceeași: că Liviu Rebreanu și-a îndeplinit până la urmă acțiunea lui de trădător. Singura dată când a fost conștiincios, căci altfel nu l-a interesat nici conștiința lui, nici neamul acesta, nici judecata oamenilor viitori. Liviu Rebreanu ținea conferințe, lua dineuri, primea tantieme, făcea călătorii în străinătate, nu uita să vorbească de „bunele raporturi” româno-germane. Câtă muncă pentru el, care era greoi și delibera anevoie!

A știut Germania hitleristă întotdeauna dintre cine să-și aleagă oamenii și cum să-și bată joc de durerile popoarelor; a știut Gestapo-ul nemțesc la cine să facă apel, atunci când trebuiau ascunse nemulțumirile, atunci când revoltele, urletele mulțimii trebuiau făcute inofensive; a știut vâscul teuton în care arbori să intre, pentru a lipsi pădurea de copacii care mai rămăseseră sănătoși.

Pentru doctrina încârligată, a naziștilor Nichifor Crainic, Ilie Rădulescu, Șeicaru și alții mai mici, ca Dragoș Protopopescu, Toma Vlădescu, etc., nu mai aveau importanță, începuseră să fie prea puțini. Din partea lor, slugi de doi lei, gata să lingă oricând unde au scuipat, nu s-ar fi

sinchisit niciodată Hitler. Era sigur de ei, ca de niște lipitori trimise să sugă, era convins așa cum ești convins de picioarele scaunului, de brațele cuierului, de fundul pălăriei. Trebuiau înmulțiți, trebuiau căutate platforme proaspete pentru a îmbrobodi la ochi țara, pentru a o face să primească dictatul vienez cu gura închisă. Și s-au gândit la Liviu Rebreanu. La romancierul, la academicianul, la băiatul învățătorului din Năsăud Liviu Rebreanu. Era disponibil și i-au plăcut banii, onorurile, vizitele, fotografiile, cartierele generale, se prăpădea după civilizația germană, începuseră să-i amortească ochii ca la «camarazii» lui din Prusia și din Bavaria.

Liviu Rebreanu avea în fața ochilor prestigiul dezis al lui Cezar Petrescu, fostul director al unui cotidian de a nu știu câta «renaștere națională»; avea în fața ochilor oglinda Ardealului măcelărit și în refugiu; Liviu Rebreanu avea în memorie miile de revoluționari transilvăneni, peste mormintele cărora călcau acum cizmele hitleriste și trosneau bicele profilor unguri.

Și cu toate astea a trădat.

În loc să moară lângă Apostol Bologa, a murit lângă Killinger.

În loc să plece cu Titu Herdelea la București și să lupte cu patrioții români în ilegalitate pentru eliberarea Ardealului, a plecat cu ziaristii germani și a elogiat opera de «protectorat» hitlerist.

În loc să aștepte cu Ion al Glanetașului ziua răzbunării, acolo, la Năsăud, a așteptat – alături de Clodius – «victoria finală» postat la direcția ziarului „Viața” și la aceea mai grasă, zisă și Generală, a Teatrelor Naționale din România.

Nici lacrimile schingiuiților, nici gemetele pușcăriilor, nici amintirea războiului trecut, când fratele lui murea împușcat de nemții lui Makensen, nimic nu l-a putut impresiona și nimic n-a putut să împiedice lacoma poftă de parvenire a maestrului. Era îndopat de orgoliu ca o namilă, curgea nepăsarea din el ca dintr-un castron spart, nu mai păstra nimic din tinerețea lui fostă sinceră, nimic decât vanitatea. O vanitate galbenă, găunoasă, gomoasă, care n-ar mai fi interesat pe nimeni.

Și-și făcuse o echipă strașnică, o echipă a morții personală, din băieți toți unul și unul, din agenți ai Gestapoului, pe sprânceană, aleși de el, de maestru și retribuiți. Pe prima pagină, în mijloc, își lăudau «Conducătorii» (și cu ce clișeu lăbărtat peste coloane!), iar alături, tot pe prima pagină sau câte odată pe a doua, te pârau la poliție, ziceau să te ducă la lagăr, să te trimită pe front, pentru ca să nu le mai stai pai înaintea ochilor. Erau doi Ștefani (unul Marinescu, altul Ionescu) și-un biet Mihail infirm, care se căznea mereu să te-arate din stilou, din ochi, din picior cât ești de marxist. Maestrul Rebreanu trecea din când în când pe la redacție și-și felicita băieții copii lui, pentru că „au înțeles”. Asta trei ani de zile, oră cu oră, minut cu minut, ca să nu-și supere „boierii”.

La Teatrul Național erau actori care crăpau de foame, la Cenzura Presei se umpleau birourile cu oameni „suspecți” (atunci oricine spunea adevărul era suspect!) Invitați acolo din sugestia redactorilor de la „Viața”, închisorile maghiare bâhâiau de români, regimentele românești erau asasinate pentru Hitler și Liviu Rebreanu senin ca o chelie, imperturbabil ca o pecingine, sătul ca un butoi, râdea. Râdea din toate fotografiile ziarelor naziste, mulțumit, intact, biruitor. Era biruința lemnoasă a unui cadavru viu, a unui fost om al GORILEI ajunsă în demnități oficiale, remunerată, lustruită de Duminică.

N-a murit Liviu Rebreanu, căci murise de mult, deja la apariția romanului „GORILA”. A murit un strigoi, un spectru. A murit un vânzător, așa cum au fost în România mulți, de la Brătescu-Voinești până la George Drumar, așa cum au fost în Franța Jean Gioco, Pierre Drieu la Rochelle, Jean Cocteau, etc.

Astăzi, când trupele românești se apropie de Cluj, și se apropie de Năsăud, țărani din Jidovița, ca și cei din RĂSCOALA de pe vremuri așteaptă să gătuie pe grofii unguri instalat de regentul Hortist în comunele noastre transilvănene. Ne trăim în plină desfătare istoria națională și n-avem timp să ne gândim prea stăruior la cei care au încetat de mult să mai merite a te gândi la el. Dar poate mâine, din țara aceasta întreagă, se va găsi cineva să transporte osemintele vânzătorului de țară Rebreanu acolo, la cimitirul năsăudean.

Va fi probabil un mormânt părăsit, umplut de pălămidă și de boziu; țărani locului, cu ochii în pământ, cu buzele strânse, cu pumnii încheștați îl vor ocoli de departe pe ulițele Jidoviței, mânjit de sânge, Ion al Glanetașului se va duce acasă să-i spună muierei lui:

– Știi ceva? Titu Herdelea a murit. Sângele de pe mine e sânge scurs când mă băteau solgăbirăii și sânge pentru care Titu Herdelea a primit bani, ca să tacă. Și-a tăcut.

Iar în timp ce clopotele bisericilor vor suna peste liniștită Valea Someșului, un popă tânăr, cu mâna pe cruce, îi va blestema mormântul și amintirea: omagiul de pe urmă al fostului agent la Gestapo, Liviu Rebreanu...”

Dimitrie Gusti, *Romancierul genial al țărănimii române*, Discurs de omagiere a lui Lviu Rebreanu, rostit la Academia Română la 15 septembrie și publicat în „Voința Transilvaniei” din 8 octombrie 1944 (fragmente)

Când în ședința de la 26 noiembrie (1934, n.n.) a fost salutat pentru întâia oară [...] de Președintele Academiei Române, Liviu Rebreanu a

declarat: «Vin în mijlocul D-voastră, prea onorați colegi, după o viață aspră de luptă și de muncă» declarându-se fericit că intră în «Casa Nemuririi».

În această casă vom spune acum câteva cuvinte sub *specie aeternitatis* despre una din cele mai puternice și originale figuri ale mișcării literare românești, de unul din cele mai mari talente literare, ale căror opere au intrat de mult în conștiința publică și au avut onoarea a fi tălmăcite în zecă limbi străine – despre semnificația operei fostului mare nostru Liviu Rebreanu.

Rebreanu este creatorul romanului realist românesc, el este istoriograful literar al societății românești. Planurile de inspirație ale lui Rebreanu au fost diverse, unitatea de creație a fost însă una și aceeași: structura socială și etică a poporului român.

Întreaga societate românească a fost înfățișată în opera sa: viața țărănească în *Ion*, *Răscoala*, și *Golanii*, aspectele mahalalei; în mediul mic burghez de funcționari în *Jar*, psihologia naționalismului ardelean; în *Pădurea spânzuraților*, povești fantastice în *Adam și Eva*, degenerescența așezării societății bune în *Ciuleandra*, eroismul lui Horia în *Crăișorul...*

Dar mai ales sufletul de țăran din Năsăud vorbește de nevoile, năzuințele și luptele națiunii sale, și are o viziune realistă asupra stărilor crâncene de viață a acelor care alcătuiesc adevărata structură socială a Țării: țăranii și satele.

Marea virtute a romancierului Rebreanu este veridismul social. Obsevalor neîntrecut, exact, viguros și dârz, are curajul a proclama în opera sa Adevărul social înainte de orice. Țăranul nu este nici bun nici rău ci așa cum este el în realitate. Este dacă vrei, punctul de vedere al sociologiei științifice, de aceea romanul lui Rebreanu se poate numi sociologic.

Rebreanu redă puternica iubire de viață cu mijloace literare simple și fără a fi sclavul vreunei formule estetice, după cum el însuși declară în 1920: «Nu frumosul, o născocire omenească, interesează în artă, ci pulsația vieții. Când ai reușit să închizi în cuvinte câteva clipe de viață adevărată, ai săvârșit o operă mai prețioasă decât toate frazele frumoase din lume». Și apoi Rebreanu continuă programatic: «Precum nașterea, iubirea și moartea alcătuiesc enigmatul cele mai legate de viață omenească, ele preocupă mai mult și pe scriitorul care încearcă să creeze viață».

Această creație dacă nu este nici idilică nici bucolică și nici eticistă, nu este nici copistă, naturalistă, ori simplă placă fotografică, ci având ca punct de plecare viața, ea este o interpretare a ei personală și sintetică. «Contemplarea vieții ca rugăciune» – cu propriile-i cuvinte. Ori mai precis, în altă parte: «a crea oameni, mărturisește Rebreanu, nu înseamnă a copia după natură indivizi existenți. Asemenea naturalism e mai puțin valoros ca o fotografie proastă. [...]

Rebreanu analizează magistral aceeași dragoste și sete de pământ a țăranului Ion, care sărută pământul ca pe o ibovnică – ca și a boierului Miron

luga, care, când se «prăbuși cu fața în jos, scormoni pământul și-i mirosi mai lacom ca totdeauna aroma dulce și amară, pentru ultima oară». Dragostea de pământ este încorporată în marele proprietar Miron pentru că îl are prin actul tradiției seculare și este încorporată în țărani pentru că îl muncesc tot din vremuri seculare. Este un același voluntarism dramatic care domină amândouă romanele. În idolatria pământului sunt două voințe, ce se ciocnesc pentru păstrarea și cucerirea aceluiași obiect: pământul. Sunt două voințe imense, încordate și încheștate violent pentru eforturi uriașe; voințele lui Ion și Vasile din romanul *Ion*, ale boierului Miron și țăranilor argeșeni din romanul *Răscoala*. În jurul acestui voluntarism roiesc toate dimensiunile vieții sociale din Ardealul dinainte de Unire și din Vechiul Regat din timpul revoltei sociale din 1907; boieri, burghezi, mici burghezi, arendași, țărani – naștere, nuntă, moarte, horă, familie, cârciumă, primărie, jandarmerie.

Întreg talentul tumultuos și puterea profund evocatoare de viață a lui Liviu Rebreanu se vădese în *Răscoala*. Fenomenul social al revoluției este atât de adânc analizat, încât oricine cunoaște tratatele de sociologie ale revoluției își dă seama că acest roman, închinat fenomenului social al revoltei țărănești din 1907, aduce o cunoaștere nouă a revoluției ca atare, a revoluției tip, de oriunde și de oricând. Cu mijloace firești, fără retorică și artificii, Rebreanu ne prezintă procesul determinist al fierberii revoluționare. Pornind de la împrejurări fără mare însemnătate, se creează o atmosferă, în care orice zvon prinde și se integrează imediat în psihicul social, așa că, pe nesimțite, se formează valuri de nemulțumiri ce vin din mai multe direcții, nevăzute, dar sigure, necesare pentru a se uni și concentra într-un singur mare torent, ce nu mai poate fi stăpânit de nimeni și de nimic, și care irezistibil, vijelios răstoarnă totul în calea lui.

Cu multă finețe psihologică se analizează în acest roman cum se naște conștiința grupurilor revoluționare: în ograda curții, în cârciumă, la primărie, în delegație la boier, la Minister, – fiecare scenă, fiecare episod pregătește izbucnirea revoluției ce se produce repede, năvalnic, trecând de la timida nehotărâre rațională la îndrăzneală fără margini, irațională.

În toate aceste etape ale revoltei totdeauna e simțirea ca fenomenul social. [...]

Ceea ce însă dă acestor romane o trăsătură adânc turburătoare, este motivul adânc și solemn al Nedreptății sociale și naționale, ce le inspiră. Până astăzi au rămas nerezolvate problemele de temelie ale romanelor lui Rebreanu, problema țărănească și problema Ardealului. Din fericire amândouă aceste probleme vor dobândi curând soluțiile lor, sperăm definitive.

Veridicitatea romanelor lui Rebreanu oferă un imens rezervor de adânci reflecții, ele deșteaptă sentimente de amărăciune, de revoltă, dar și de încredere în necesare și temeinice îndreptări, în urgente și fundamentale schimbări.

Evocarea Năsăudului

În timpul muncii științifice a cunoașterii prin metoda monografiei sociologice a unor sate din Năsăud, am întâlnit pe Liviu Rebreanu. Îmi aduc aminte cu nespusă bucurie de regiunea Rodnei, unde lucram, de tot specificul românesc ce însuflețea aceste locuri, de casele încăpătoare, curate și frumoase – așa „Muzeul Satului” de la Șosea, – de peisajele mărețe cu holde, livezi și munți, încărcăți de zăpadă eternă, de văile clocotitoare, ca încântătoarea Vale a Vinului, – și, mai ales, de cei mai falnici, inteligenți, frumoși și chipeși țărani – admirați de toată lumea, în filmul Șanț, pe care l-am făcut să ruleze la Paris și New York, cu ocazia expozițiilor internaționale din 1937 și 1939, – erau plaiurile de unde ne-au venit Andrei Mureșan, Gheorghe Coșbuc și Liviu Rebreanu.

Rebreanu, care de la vârsta de doi ani a petrecut în satul Maieru, era foarte interesat de lucrările noastre, ce le făceam în satul Șanț, format de o parte din locuitori veniți din Maieru, și altă parte din Rodna. Apoi nu mai puțin îl interesa satul Șanț, pentru că se afla la întretăierea simbolică a patru țări românești: Maramureș, Bucovina, Moldova și Năsăud. Îmi este foarte viu încă înaintea ochilor unul dintre cele mai desfătătoare spectacole din câte se pot vedea, la care a luat parte și Rebreanu. Intrasem împreună într-un sat năsăudean; în cinstea noastră, s-a prezentat cel mai frumos joc românesc, jocul Cununei de grâu. Joc de mândre fecioare, mândre ca făptură și la costume, care prin pași și figuri speciale, pline de farmec și armonie oficiau, ca adevărate preotese inspirate, închinarea la soare și lauda grâului hrănitor. Fetele purtau în jurul capului o cunună mare de spic de grâu, ca o coroană împărătească, și se învârteau grațios și ușor, în timp ce femeile de pe margini aruncau pe ele apă din donițe și câni.

Vai, colega Rebreanu, nu-ți e dat să mai admiri jocul nespus de fermecător al Cununei de grâu din Năsăudul d-tale, astăzi încă asuprit, dar care mâine va fi eliberat de sub o stăpânire monstruoasă. [...]”

„Declarațiile d-lui Victor Eftimiu. Scriitorii, actorii, autorii dramatici”, consemnate de Oscar Lemnaru în „Dreptatea” din 17 septembrie 1944

Maestrul Victor Eftimiu este pe cale să înfăptuiască cele mai mari reforme în teatru, adică într-unul dintre cele mai însemnate sectoare ale vieții noastre spirituale.

Ieri-dimineață, d. director general al teatrelor a făcut o nouă serie de declarații presei, în legătură cu noua orientare a teatrului românesc.

„Prima măsură pe care am luat-o – a spus domnia sa – a fost să se rechiziționeze câteva teatre din Capitală. În afară de aceasta, voi repara cât mai curând cu putință nedreptățile din trecut, săvârșite împotriva autorilor dramatici. Dacă cei 30–40 de autori români încasau tantieme de 20%, atunci când piesele se jucau pe prima noastră scenă, apoi cu totul alta era situația lucrărilor reprezentate de teatrele particulare.» Acestea într-adevăr preferau piese străine ale căror tantieme le plăteau după bunul lor plac, iar autorii dramatici români erau tratați cu toată indiferența. Din aceeași pricină, tălmăcirile dramelor sau ale comediilor străine au lăsat totdeauna de dorit pentru că erau făcute numai pentru a satisface interese strict comerciale, arta rămânând, firește, pe ultimul plan. «De astăzi înainte, piesele străine și cele autohtone vor aduce aceleași tantieme la teatrele nesubvenționate, adică 10%. Dacă lucrarea este tradusă, atunci autorul străin va primi 5%, iar restul de 5% va reveni traducătorului, care știe că redarea unui text în altă limbă cere un efort enorm, pasiune și talent.»

Traducătorii

Aceștia nu vor mai fi scribi luați la întâmplare și utilizați să transporte, cu brațele, greutatea dintr-un loc în altul. Tălmăcirea, ea însăși este un travaliu spiritual pentru care nu există înlocuitor. Numai un om calificat poate găsi frazele, cuvintele, în stare să refacă atmosfera unei capodopere. În afară de efortul artistic, restul nu e decât operă de dactilografi, care în cel mai fericit caz aplică destul de limitat regulile gramaticale. Textul unei piese nu este o convenție comercială tradusă automat de un funcționar, care nu are în vedere decât activitatea cifrelor și a condițiilor de livrare.

Girul semnăturii

Până astăzi traducerea ajungea în mâna directorului de scenă și de aici publicului spectator, care, instalat în fotoliu sau la galerie, primea ceea ce i se dădea, fără să murmure. Adeseori, piese admirabile erau schilodite de mâna vulgară, ca să nu spunem trivială, a unui funcționar, angajat, dacă ne este permisă expresia, cu toptanul. Semnătura putea fi a oricui.

«De astăzi înainte – declară d. Victor Eftimiu – această semnătură va gira calitatea literară a tălmăcirii». În acest fel se înlătură anonimatul, cea mai mare pacoste a vieții noastre spirituale. Mulțimile trebuie să fie ridicate până la nivelul artei și aceasta nu se poate înfăptui, fără spiritul diriguitor al personalității.

Vor putea traduce prin urmare criticii dramatici, autorii dramatici, membrii S.S.R.-ului, membrii «Pen-Clubului» sau oricare literat care va căpăta autorizația «direcției generale a teatrelor».

Soarta scriitorilor

Desigur că sub asemenea auspicii destinul scriitorilor noștri va căpăta o garanție de securitate. Concurența absurdă de până acum va dispărea, restituindu-se purtătorilor de condei demnitatea meseriei lor. Îmbulzeala

nechemățiilor va deveni o tristă amintire a vremurilor turburi, în care nimeni nu știa să deosebească între un criteriu valabil și o măsură arbitrară.

Este inutil să spunem câtă entuziastă aprobare va găsi d. Victor Eftimiu pentru aceste schimbări esențiale preconizate de d-sa în viața teatrelor noastre.

Este imposibil ca aceste hotărâri, odată aplicate, să nu dăruiască scenelor românești strălucirea pe care o merită.”

Ion Caraion, *Români, miniștri ai Germaniei*, „Fapta”, 19 septembrie 1944 (fragmente)

„A existat în România, timp de peste douăzeci de ani, o mișcare uneori oficială și de alte dăți numai semi-oficială, venită în calitate ei de tradiționalistă cu portofel și cruce, suită pe scară în numele bisericii, cu biblia înainte și cu revolverul la spate. Era ortodoxia oficială, ortodoxia lăbărtată, care de la 1922 și până astăzi asasinează în numele evangheliei, împușcă în virtutea duhului sfânt, construiește lagăre, înființează Curți Marțiale, face „cruciade”, incită la mișcări de stradă, predică în tribunale executorii, trimite în pușcării, execută deținuții.

Bubele altarelor, sucursalele fascismului, „naționalistii” cu rente, cu moșii, cu acareturi, ascunși după opinii care au sângerat pe fruntea și tâmpilele lui Hristos, au îmbâcsit sufletul unui popor, i-au măcelărit copiii, au întins mitralierele înaintea lui. De la Nae Ionescu la Nichifor Crainic, acest Goebbels nenorocit dar nenorocos al României, care – dacă n-a putut să fie în locul lui Antonescu sau permanent în preajma lui – în schimb a exclamat la cot cu „camaradul” nazist și criminal Goering: „Când aud de cultură, îmi vine să trag cu revolverul”, de la Nae Ionescu la Nichifor Crainic sgârciul hitlerist, în sutană de popă, s-a întins peste trupul țării ca spirogira.

Religia ajunsese o marfă pe care neguțătorul din templu (căci acesta a fost rolul ETNIC penultim al lui Nichifor Crainic) a vândut-o lui Hitler pentru arginți serioși. Pe urmă, din pridvoarele, din ușile, din stranele ei, în loc de invitații la umanitate, au vorbit speaker-ii nemți. Și la ora când parabolele biblice meritau o nouă tălmăcire, «studenții» lui Nichifor Crainic au plecat să spună lumii comunicatele germane, să împartă – în loc de pâine, că nu era – «principiile noii ordini europene». Superbă ortodoxie! Ieșită din baionetă, impusă cu agenți, dinamită și percheziții – nici nu s-ar fi putut ceva mai ideal pentru creierul zăcut al lui Hitler.

«Gândirismul» românesc, ortodoxia oficială, cu oameni întorși din Germania, aducând în lăzi, în serviete și-n geamantane broșuri fasciste,

cătușe pentru picioare, satâre pentru neînduplecați avea o dublă misiune din partea Gauleiterilor nemți: să ocupe roluri în stat și să extermine prin orice mijloc libertățile poporului și pe reprezentanții acestor libertăți.

Și-au îndeplinit sau nu misiunea acești slugoi, cu mâna în beregata țării și cu ochii holbați la Berlin? A fost sau nu Nichifor Crainic [...] dușmanul ireductibil al culturii românești? Gem astăzi și au gemut patru ani de zile, mai mult decât astăzi, un milion și jumătate de Români sub atacurile dictaturii nazisto-maghiare?

Să spună satele noastre din care lipsește porumbul, dar nu lipsesc pelagra și offica.

S-o spună decretele prin care s-au sugrumat cele mai bune ziare democratice. [...] S-o spună oamenii trimiși în beciurile ungurești la ordinele lui Horthy.

Unde au fost domnii apărători ai dreptății și moralei creștine? Unde a fost biserica ortodoxă oficială, în numele căreia promotorul «gândiriștilor» a vorbit, a mințit, a acuzat, a pârât, a încasat de douăzeci de ani întruna?

Prefectură de poliție în regulă, cu agenți, cu comisari, cu state de serviciu – asta a fost religia profesată de Nichifor Crainic, împreună cu toți oamenii lui.

Reichstagul dăduse un ordin: acapararea posturilor de răspundere din stat. Misionarii hitleriști s-au supus, au intrat în presă, au înființat gazete, reviste, («Sfarmă piatră», «Porunca Vremii», «Cuvântul», «Cetatea Moldovei», «Buna Vestire», «Curentul», «Meșterul Manole», «Dacia», «Viața», etc.) și s-au instalat în minister. Pentru că ambiția gândiriștilor a fost să conducă întâi și mai ales să conducă la dezastru. Nu putem nega, astăzi, că nu și-au îndeplinit misiunea cu «bene merenti» din partea celui de al treilea Reich.

Să-i luăm pe rând, așa cum sunt ei în grupare. Care dintre «gândiriști» n-a fost ministru măcar o singură dată sau care n-a mâncat o bucată, la urma urmei chiar mai modestă, de la guvernele de dictatură perindate până acum la cârmă? Lucian Blaga, Aron Cotruș – foști miniștri în Spania, Nicolae Crevedia la Sofia, Vintilă Horia – atașat de Presă, Ion Popovici la Cultura Națională, Nichifor Crainic, Al. Bădăuță, Emanoil Bucuța la Propagandă, D. Ciurezu la «Albina», Cezar Petrescu la F. R. N., Pamfil Șeicaru la «Curentul», Grigore Popa la «Țara», Petru P. Ionescu, Pan Vizirescu, Ovidiu Caledoniul la «Muncitorul Român», Dimitrie Caracostea – la «Revista Fundațiilor Regale» etc.

Câți n-au reușit să parvină, au găsit întotdeauna prilej să atragă atenția asupra lor, fie scuipând de la etaj ca d. Dragoș Protopopescu, fie văitându-se că n-au ajuns niciodată miniștri tot ca d. Dragoș Protopopescu, fie înjurând pe oamenii de stânga, telefonând la poliție, trimițând în judecată etc., ca d. Toma Vlădescu.

Cu obrăznicie, cu teroare, cu amenințări, cu ciomege și ștampile cu certificate și bani de la Berlin, ortodoxia românească, ajutată de Octavian Goga, de A. C. Cuza etc., susținută de lăptarul Ilie Rădulescu s-a instalat la minister. Acolo – după cum se zice – „a activat”. Și a „activat” bine. N-au trebuit mulți ani, ca să ajungem la o literatură dirijată, nici multe luni, ca s-ajungem la 100 de grame de pâine pe zi, nici vreo picătură de rațiune, pentru ca rasismul să fie introdus în școli, în instituții, în viața publică și privată.

Jandarmeria lui Nichifor Crainic a avut succes. Personalul din subordinele sale a făcut carieră. Unii case, alții gazete, alții palate, alții moșii de hectare, alții bani la C. N. R., alții atletism și școală de tras cu pistolul la Universitate.”

Dan Petrașincu, *Mentalitatea de la „Societatea Scriitorilor Români”*, „Curierul”, 20 septembrie 1944

„Un grup de scriitori în frunte cu d. Șerban Cioculescu, a cerut o adunare generală la S.S.R. pentru modificarea unor situații nedrepte, în linia noilor stări de lucruri, și mai ales pentru alegerea altui președinte, în locul celui lipsă (deoarece d. N.I. Herescu s-a «refugiat», se pare, pe meleaguri străine).

Ne pare bine că avem ocazia să vorbim atât de repede de această Societate a Scriitorilor Români – deși suntem siguri că multora dintre membrii ei le-ar plăcea mai curând să fie trecuți sub tăcere. Problema S.S.R-ului e veche, încă de pe vremea democrației și se poate spune fără greș că ea se leagă de întreaga atmosferă a trecutului, acel trecut de libertinaj și confuzie de care au profitat numai elementele rele, pentru a-și impune interesele personale și sferul lor de inteligență și talent.

A venit vremea, în sfârșit, să se schimbe ceva din temelii la S.S.R. Nu e vorba, acum, de o epocă trecătoare, de criză, de o schimbare forțată, «cu pistolul în piept» – cum se jeluia cineva că s-a petrecut pe vremea legionarilor. Dar înainte de schimbare, să ne întrebăm ce a fost, ce este – și apoi ce ar trebui să fie Societatea Scriitorilor Români. Mai întâi, observi că domnește la S.S.R. o mentalitate funcționarească de «victime ale vremii», care caută să disculpe toate strâmbătățile înfăptuite la umbra mediocrității. Este scriitorul un simplu funcționar care tremură când se schimbă stăpânii? Jalnică perspectivă morală!

A fost S.S.R-ul o societate care sprijină numai interesele materiale ale scriitorilor? Măcar de ar fi fost atât! Dar ce a reușit să facă până astăzi S.S.R-ul pentru îmbunătățirea situației scriitorului cu toate că a alergat mereu, cu

disperare după președinți «bine văzuți»? A ridicat, cât de cât S.S.R-ul prestigiul personal al scriitorului român, în fața societății prin puterea pe care o deține orice adunare de personalități constituite într-un grup? Dimpotrivă! S.S.R-ul s-a făcut de răs, sistematic, sub toate regimurile, tocmai pentru că a pornit pe calea lășității și a argumentului material. A știut S.S.R-ul să spună un cuvânt greu în fața celorlalte asociații de care sunt dependente interesele scriitorului – cum ar fi Editorii, Librarii etc.? Nici gând. Scriitorul și opera sa au fost întotdeauna victima colegilor săi de interese, deoarece cu toate personalitățile «suspuse», cu relații înalte și nuli din punct de vedere scriitoricesc, pe care și i-a ales de președinți, «societatea» lui nu se putea lupta cu impozantele asociații rivale.

Acestea – dinspre partea tehnică. Dar dacă ne vom hazarda și la o analiză a situației spirituale a S.S.R.-ului? Grija de totdeauna a S.S.R.-ului – prin șefii și comitetele sale – în acești ani de întunecată tranziție – n-a fost decât aceea de a «se pune bine» cu ideologiile retrograde. Dar cum se poate ca S.S.R-ul, care în anii aceștia ar fi trebuit să fie societate de conștiințe luminate, să accepte – cu puține excepții – o situație de senilism în fața dictaturii în așa fel încât scriitorii care își respectau demnitatea de om au trebuit să stea la o parte sau să refuze a se numi membri ei?! Nu cunoaștem, de exemplu, nicio rezervă, nicio șovăială, – în actul barbar al excluderii confrăților evrei – impus, e drept, de regim, dar care putea da loc cel puțin la gesturi de simpatie neoficiale! Scriitorul – simplu funcționar al dictaturii? Și dacă ar fi să vorbim de o Societate a Scriitorilor Români așa cum o visăm, atunci am îndrăzni să spunem acestea:

Scriitorul, tocmai pentru că e scriitor, nu poate simpatiza cu nici una din ideologiile care ne știrbesc demnitatea de om! Să nu ne ascundem după diverse teorii «naționale», etnice, de neam sau de altă specie. Nimeni nu cere scriitorului român să nu fie român, să nu fie al poporului acesta, să nu iubească pământul și oamenii săi; dar scriitorul – chiar când e constituit în societate – trebuie să fie un înaintaș al neamului său, privind înainte, spre progres, spre libertate și adevăr!

El trebuie să fie o conștiință, o responsabilitate și trebuie să știe a lupta împotriva acelor care îndeamnă poporul la obscurantism. S.S.R.-ul, în loc să se gândească prea mult la situația materială a societății (spre folosul câtorva privilegiați și spre susținerea unei aparaturi administrative inutile), ar fi trebuit să se gândească mai mult la afirmarea ei spirituală, împotriva întunericului care era să ne înăbușe. Dar întrebarea e: câți scriitori români n-au fost în slujba acestui întuneric? Aici începe o altă poveste, penibilă, pe care vom încerca s-o spunem mai târziu – cu durere...

P. S. Avem atâtea de spus pe această temă, încât am preferat să nu pomenim nume și să ne mărginim la generalități. Totuși, în concret, am vrut să spunem că nu e suficient ca S. S. R.-ul să-și schimbe, astăzi, doar

președintele și comitetul, pentru a ființa ca și în trecut, inert și neutru. E nevoie de reforme radicale sau nu e nevoie de nimic! Dacă vrea să trăiască, S. S. R.-ul trebuie să devină cu totul altceva decât ceea ce a fost până acum, de la înființarea lui. Un spirit nou, curajul de a impune în fața oricui interesele materiale și spirituale ale scriitorului, conștiința a realităților sociale, noi statute, purificarea necruțătoare a listei de membri, reprimarea și compensarea morală a colegilor de orice rasă și în concluzie stabilirea unui program de luptă spirituală în consensul vremii (aceasta nu înseamnă – deloc! – cum cred căldiceii că e vorba de politică), acțiune care să infuzeze societății mai mult dinamism și conștiința demnității sale.

Dacă nu se vor face toate acestea, S. S. R.-ul își poate închide porțile.”

Răspunsul d-lui N. D. Cocea la ancheta Scriitorii și societatea lor, „Libertatea”, 22 septembrie 1944

Dacă am avea dreptul să glumim în vremurile astea tragice, v-aș răspunde pur și simplu că organizarea Societății Scriitorilor Români în viitor ar trebui să fie, și va trebui să fie, exact contrariul aceleia care a fost în trecut. Ar fi dureros însă să glumim, fie și pe seama actualei căldășii de interese și mici ambiții literare, care se intitulează pompos Societatea Scriitorilor Români. De aceea mă voi mărgini să indic sumar ceea ce va trebui să se facă cât mai repede cu putință, dacă vrem să dăm viață reală societății parazitare de până acum.

Va trebui, în primul rând, să se limiteze numărul membrilor, prin excluderea acelor care au pătruns în societate ca să facă din ea o unealtă fascistă, ca și a rataților cu un biet volumaș la subțioară, care și-au făcut din pensie micul lor ideal.

Va trebui apoi să se aleagă un comitet format numai din scriitori, adică din profesioniștii care trăiesc de pe urma scrisului lor și care au cel puțin două sau trei contracte cu casele de editură. Fiindcă e și absurd și ridicol ca interesele unui mare poet ca Tudor Arghezi, ale unor mari romancieri ca Galaction, Sadoveanu, Eftimiu și alți câțiva mai tineri decât ei dar talentați și fecunzi, să fie apărați de-un președinte ca anonimul Herescu, de-ale cărui opere n-a auzit nimeni sau de mediocritatea literară a unui Corneliu Moldovanu, de pildă. În presă, ca și în literatură trebuie să se sfârșească odată cu tirania vulgară și prostească a Ciucenilor și a Hereștilor.

Va trebui, în sfârșit, ca noul comitet să controleze sever gestiunea financiară a celor demiși, să constate vina acelor care au risipit avutul

societății în numele unui patriotism pus în slujba reacțiunii dinăuntru și-a nemților din afară, și să recupereze milioanele societății din averea membrilor fostului comitet.

– *Dar misiunea societății?*

– Ca și organizarea ei, exact contrariul aceleia din trecut. În locul clicii de până acum care făcea sluj în fața stăpâniri, care avea o cinică îndeletnicire: să împartă premii, pensii, gratuități, posturi onorifice sau bănești celor mai mediocri din sânul ei; care stătea închisă, nu în faimosul turn de ivoriu al îndepărtatului trecut poetic, ci în [...] mănșul buget al statului, județelor sau comunelor departe și străină de tot ce înseamnă viață națională și viață populară, vom face, ne vom strădui să facem, o societate vie, de scriitori în contact permanent cu nevoile profunde ale neamului, scriitori care să înțeleagă în sfârșit chemarea vremii și propria lor chemare în tumultul zilelor de azi. Vom izgoni din sânul nostru rasismul abject și fascismul odios. Vom deschide larg porțile societății scriitorilor evrei care au dăruit munca și talentul lor literaturii românești. Vom încerca să pătrundem prin conferințe și șezători literare la sate, în mahalale, în sindicatele muncitorești, răspândind pretutindeni cultul frumosului și sporind, în schimb, noi înșine izvoarele de purificație.

Vom izbuti? Va fi cu atât mai bine pentru scriitori și pentru societate.

Nu vom izbuti? Pe ruinele actualei S. S. R. vom ridica o alta, mai largă și mai luminoasă.”

Răspunsul lui Eugen Jebeleanu la ancheta *Scriitorii și societatea lor*, „Libertatea”, 23 septembrie 1944

Odată spălată și prăminită, „Societatea Scriitorilor Români” va putea să joace un rol. Depinde numai de solidaritatea și spiritul constructiv al membrilor săi și mai ales de clarviziunea lor, pentru ca rolul acesta să fie de prim ordin. Dacă fiecare dintre scriitori nu va înțelege că e timpul să coboare din turnul de aur unde e cocoțat acum, totul va fi zadarnic. Ne vom găsi în fața unui nou „S.S.R.”, purificat dacă vreți, dar debusolat. Corăbiile, oricât de curate, dacă n-au cârmă, e preferabil să fie scufundate, altfel încurcă și navigația celorlalte.

Ce vrem în definitiv? Numai purificare? Nu e de-ajuns. Va trebui să imprimăm „Societății scriitorilor” ritmul vremurilor pe care le trăim. Cultura românească, interesele profesionale ale slujitorilor ei trebuiesc salvagardate. Războiul a prăvălit lumea într-o prăpastie de foc și sânge.

Umanitatea sângerează din mii de răni. Să nu fi învățat scriitorul român nimic din acest holocaust?

Programul „Societății Scriitorilor Români” să se rezume și de aici înainte la convocarea aceleiași sălcii adunări anuale, la aceeași distribuție a filmelor de cenzurat, la aceleași degradante ajutoare împărțite membrilor? Sindicalizată, nelăsată, astfel cum a fost, pe mâna unui comitet cu puteri dictatoriale, „Societatea Scriitorilor Români” trebuie să iasă din faza de congregație egocentrică. Avem drepturi și datorii. Datoria noastră este de a face din „S.S.R.” nu instrumentul (ca până acum) pentru manevrele personale ale cutărui sau cutărui scriitor sau patron de scriitor, ci, în primul rând, o organizație profesională pusă în slujba ideii de înfrățire, de libertate și demnitate umană. Să ne cunoaștem mai bine între noi, să cunoaștem mai bine lumea și oamenii, să fim cunoscuți mai bine.

Nu e dureros că, în timp ce mici societăți profesionale muncitorești procură din greu biblioteci pentru luminarea mahalalelor, „Societatea Scriitorilor Români” continuă să rămână într-un absurd turn de fildeș? Mihail Săulescu ne invită „Să coborâm în stradă...”. E timpul...

Ernest Toller, Maiakovsky, Federico Garcia Lorca, dintre cei morți, Solokhov, André Malraux, Henri Michaux, dintre cei în viață, pot sugera un întreg program; ei ne indică rolul pe care urmează să și-l asume scriitorul zilelor noastre: acela de premergător și de luptător pentru o lume mai bună, mai luminoasă, deci mai estetică, domnilor cojani. Grupându-ne într-o societate lucidă, într-o societate care să nu ne mai ofere, ca până acum, spectacolul bătrânilor literați îmbuibăți (în același timp pensionari ai Casei Scriitorilor și membri salariați ai Comisiei de distribuire a acestor pensii), – grupându-ne într-o asemenea societate, vom putea porni și la enunțarea și cucerirea drepturilor noastre.

Care sunt aceste drepturi?

Dreptul de a trăi cuviincios din scrisul lor și numai din scris.

Dreptul de a avea o clădire a lor, astfel cum au cele din urmă cluburi de tripoteuri.

Dreptul de a avea un sanatoriu, la care scriitorul bătrân sau cel tânăr și bolnav să-și poată odihni oasele, pentru a nu mai oferi lumii spectacolul colegilor noștri purtându-și mizeria pe străzi, – vezi cazurile Arthur Enășescu, Bogdan Amaru, Fântăneru etc. (Bogdan Amaru a murit ca un câine și, neavând ghețe, a fost așezat în sicriu, încălțat în pantofi albi de tenis!...)

Dreptul de a desemna ei, scriitorii, pe reprezentanții culturali ai țării în străinătate, pentru a nu se mai trimite peste graniță consilieri culturali recrutați dintre chelnerii și popotele ministrului.

Mai sunt, desigur, și alte drepturi.

Niciunul dintre aceste drepturi nu va putea fi, însă, valorificat, decât prin solidarizarea tuturor scriitorilor în jurul celor ce reprezintă, cu

demnitate, ideile progresiste, adică ideile care determină însuși climatul indispensabil adevăraților creatori. Atenție, deci, la diversioniști!

Răspunsul lui **Radu Boureanu** la ancheta *Scriitorii și societatea lor*, „Libertatea”, 24 septembrie 1944 (fragmente)

De-a lungul anilor, am visat, am jinduit și am cerut când domol, când cu vehemență să avem și noi scriitorii o casă a noastră, o societate pe baze largi, cu vederi largi, cu realizări selective și salutare. Un soi de sindicat care să ne apere scrisul, raporturile cu editorii și leagănul apusului de viață, când mâna e de lână și condeiul de ceață.

Am cerut și am strigat însă în fața cortinei de incendiu, fiindcă comitetele de pe scena pe care ne jucau interesele noastre se fereau de glasurele incendiare din sală (sala lotului de votanți).

Raporturile noastre cu Societatea Scriitorilor erau după tiparul spuselor unuia din bufonii lui Shakespeare; „Mă am bine cu biserica fiindcă îmi e casa lângă biserică, sau că regele trăiește cu o cerșetoare, dacă cerșetoria ar locui aproape de dânsul”.

Astăzi se pare că cuvântul și voința scriitorilor ce impune cu o greutate majoră și sparge separatismul cu care a încercat să-i ridice tradiția comitetelor față de rostul societății scriitoricești, acel perpetuu comitet ridicat la conducere cu scările valorilor confrăților. [...] Se știe cum jucau comitetele, cum apărau interesele de breaslă și s-a constatat permanent condiția scriitorului român. Un appendice, un divertisment neglijabil la coada caleștii burgheziei. Se spune că e bine să ne spălăm rufele în familie. Foarte corect. Să le spălăm în albia mării noastre familiei românești. Această familie să cunoască, să înțeleagă și ajutând cu conștiința ei să ne situeze la locul de cinste al primilor cetățeni într-o societate nouă. În această societate cu moravurile schimbate, cu tiparele clare, vor dispărea și luptele intestinale pe care mulți dintre noi le duceau, tocmai pentru această limpezire și așezare nouă și salutară condiției scriitoricești.

Când preocupările S. S. R.-ului nu se vor mai învârti în jurul propriilor preocupări de folosire a demnității pentru foloase proprii, vor avea răgazul și tăria să cerceteze, să realizeze un drum net pentru membrii societății sau sindicatului mai bine zis. Vor ridica dincolo de amintirea banilor aruncați peste gardul aventurii, un sediu, vor face editură, sau vor reglementa probleme editoriale ca acelea ale clasicilor, traducerilor. Pensionarii nu vor vota orbește de teama spectrului sărăciei, a ajutoarelor mult și ploconit

cerute. Scriitorul va fi de la începutul realizărilor până la intrarea în marele concediu, un slujitor demn al gândului și al himerelor.”

Mihai Ralea, *Cine e fascist?*, „Desrobirea”, 24 septembrie 1944

În toiul guvernării legionare, „Porunca vremii”, ca să stoarcă anumite sume, se îndeletnicea să denunțe ca evrei pe românii cei mai neaoși. Fără preocupări venale, animate numai de rea credință, anumite gazete încearcă același sport atribuind, în dreapta și în stânga, tuturor celor care-i supără cu ceva, epitetul de fascist. Noțiunea aceasta a ajuns să nu mai aibă nici un conținut. Comicul suprem l-a atins însă ziarul „Dreptatea”. Nici mai mult nici mai puțin, sunt denunțat ca fascist. Cum însă partidul național-țărănesc a absolvit pe legionari declarându-i patrioți și cum păstrează o indulgență tăcere în privința regimului Antonescu, urmează că singurul fascist din această țară am rămas eu. N-aș fi voit să am nici o polemică cu partidul național-țărănesc, căruia i-am dăruit o muncă de doisprezece ani din tinerețea mea, căruia i-am dat o doctrină (vezi «Preambulul» programului), cu ai cărui membri vechi și autentici păstrez încă relații de prietenie și pentru ai căror șefi am păstrat sentimente de condescendență.

N-aș fi voit să am această polemică nici cu ziarul „Dreptatea” și cu redactorii ei, cărora le-am fost director cinci ani.

Nu e vina mea: provocarea nu-mi aparține. Așadar, sunt declarat fascist. Mai e ceva, oare, în această țară (inclusiv copiii de pe stradă), în afara partidului național-țărănesc, care consideră serioasă această caracterizare?

Îmi permit să întreb pe d. Iuliu Maniu, care cunoaște prea bine activitatea mea din ultimii doi ani, dacă subscrie la această diagnoză. Aș putea invoca arestările, urmărirea, procesele odioase pe care le suport de patru ani, în timp ce atâția eminenți „democrați” cochetau cu legionarii, primeau case de la C. N. R., avantaje de la patronaj, afaceri bănoase de import-export cu nemții, pe scurt trăiau confortabil și netulburați de nimeni. Cea mai bună definiție a fascismului au dat-o nemții. Ei singuri știau cine îi susține și cine îi combate. Am avut onoarea de a fi unul din oamenii cei mai urmăriți de nemți, pus pe toate listele de ostateci sau de arestați, în timp ce „democrații” integrali, considerați probabil inofensivi, erau lăsați la treburile lor mănoase. Aproape în tot ce s-a întreprins cu mari riscuri în ultimii doi ani pentru prepararea zilei de 23 August, am dat concursul meu neprecupețit. Aceasta o știe toată lumea și chiar domnii de la „Dreptatea”. Dar mai este ceva. Cu puține excepții, toți oamenii politici din această țară au ajutat pe

legionari, adică pe acei care cu ajutorul nemțesc șantajau toate guvernele române în voința lor de autonomie și independență. S-a găsit numai un grup de câțiva oameni care, cu riscul vieții lor, să încerce a suprima această mișcare. Trei din ei au fost uciși. Restul am trăit în perpetuă amenințare. Chiar când eram miniștri. Dacă mișcarea legionară rămânea puternică, ea nu s-ar fi compromis așa de repede și ar fi impus acestei țări o groaznică dictatură, incomparabilă ca cruzime și demență cu aceea care a fost.

Să revenim însă la legea „fascistă” a breslelor. Auzeam de mult că voi fi atacat pe această chestie. Pentru ca să se prezinte ocazia s-a uzat de o manoperă. S-a adus în discuție abrogarea unei legi care era ... de mult abrogată. Adică s-au spart uși deschise. Legea aceasta nu mai exista din noiembrie 1940. Nu se poate desființa un lucru inexistent. Cu toate acestea, s-a recurs și la această minune. Ca să se poată vorbi de ea s-a făcut abstracție de desființarea ei și s-a recurs la o a doua abrogare. Într-adevăr, pe data de 19 noiembrie 1940 un decret o anula. În expunerea de motive, d. V. Lușinski, ministrul muncii sub regimul legionar, constata că „spiritul în care se manifestă breslele este departe de a se putea socoti în armonie cu marile comandamente ale Statului național legionar” și de aceea trebuie desființată. Evident dacă această lege ar fi fost pe placul Statului național legionar poate că „Dreptatea” n-ar mai fi găsit-o fascistă. Adevărul e că legea s-a făcut în 1938 cu aprobarea unanimă a sindicatelor liber alese și cu aceea a „Confederației generale a muncii” din acea vreme.

D. I. Gigurtu, în numele patronilor, a adresat regelui un memoriu prin care o denunța ca... comunistă. Tot patronatul a combătut-o, iar ziarul „Universul” a dat alarmă printr-un articol de senzație în acea vreme, în care denunța „prăvălirea spre stânga”. Va veni vremea când va trebui să arătăm poziția pe care fiecare a păstrat-o în raport cu fenomenul legionar. Deocamdată cititorul neinițiat se întreabă ce se urmărește prin această grosolană denaturare a lucrurilor, în care oamenii de stânga sunt declarați fasciști, iar fasciștii absolviți și reintroduși în viața publică. Evident, că un singur țel: diversiunea.

Se încearcă, fără îndoială, abaterea atenției de la marii vinovați. Vom veghea însă la demascarea acestor tendințe. Discuția abia începe.”

Șerban Cioculescu, *Scriitorul în fața societății*, „Tribuna poporului”, 24 septembrie 1944

Raporturile dintre scriitor și societate pot fi privite sau normativ, sau prin constatare: altminteri zis, sau cum ar trebui să fie, sau cum sunt. De

bună seamă, ultimul fel de a vedea e mai instructiv, în sensul că aflăm diversitatea acestor raporturi, în timp și spațiu; modul dintâi, când nu urmărește, la rândul-i, curba istorică, este mai educativ, pentru că are în vedere datoria scriitorului, atitudinea sa etică, contribuția sa la ridicarea societății. Ultimul termen de care ne-am folosit reprezintă un deziderat pragmatic, în legătură așadar cu fapta. El s-ar traduce prin întrebarea: ce rol activ incumbă scriitorului, în societate, ca factor cultural și politic? Să fim sinceri! Chiar cei cărora acolada «cultural și politic» le repugnă, dintr-un motiv sau altul, asociază acești termeni într-un fel nemărturisit, deoarece faptul cultural implică o ambianță social-politică, față de care ei reacționează prin refuz sau se comportă, acceptând-o.

În fugitiva examinare a chestiunii, așa cum ne-o propunem, nu avem de gând să privim chestiunea, dintr-o perspectivă sau alta, normativă sau constataatoare, sub unghiul devenirilor istorice. Aceasta ar fi mai curând obiectul unui studiu, decât al unei creații. De aceea ne vom limita a expune un simplu punct de vedere.

Prin însuși faptul prezenței sale în cultura unei țări, scriitorul are o semnificație deosebită. Prevăzut cu un „temperament” dinamic, poate fi militantul unui crez artistic sau al unei credințe sociale, câteodată, al amândurora simultan sau succesiv, în împrejurarea că se arată a fi un contemplativ, nimic nu ne îndreptățește să-i trecem cu vederea atitudinile estetice și sociale, implicite, pe care nu se simte dator să le mărturisească prin profesiuni publice de credință.

Înainte așadar de a examina chestiunea, dacă scriitorul este dator să profeseze anumite credințe, ni se lămurește situația de fapt că mai totdeauna scriitorul este în posesia adevărilor sale, sau măcar al unor probleme.

Astfel, nu ni-l putem închipui pe un scriitor care să nu gândească asupra artei sale, măcar, dacă nu-l interesează arta în genere. Problemele artistice, când nu îl preocupă în generalitatea lor, de pe un prag estetic, îl solicită cel puțin în cadrul posibilităților și năzuințelor lui. Sunt, desigur, unii scriitori care scriu fiindcă scriu și scriu cum scriu, fără să-și fi pus vreodată întrebări de natură filologică, estetică, filosofică, etică sau socială. Aceștia sunt însă mai adesea neinteresanți; actul lor de prezență este nesemnificativ; situarea lor în cultură este iluzorie. Într-adevăr, ce însemnătate poate avea un scriitor, care mânuiește cuvintele fără să simtă viața fiecăruia, virtuțile lui sugestive, proprietatea sau frumusețea lor? Sau un scriitor, care nu are o sensibilitate estetică și nu își pune întrebări asupra frumosului? Este excesiv să se ceară oricărui scriitor preocupări filosofice de specialitate, dar tot atâta este firesc să-i pretindem o perspectivă proprie a destinului omenesc, ca să nu folosim cuvântul prea pretențios: «Weltanschauung». Tot așa, un adevărat scriitor este fixat asupra unor probleme de conștiință, pe care i le propune viața sau, dacă este un creator de viață, în sectorul epic ori dramatic,

asupra problemelor de conștiință, cu care își investește fapăturile fictive ale sale. În sfârșit, – și cu aceasta ne apropiem de cheștiunea noastră specială –, scriitorul simte, gândește și reacționează într-o bună măsură, ca ființă socială, ca *zoon politicon*.

Romantismul extrem al sfârșitului de veac trecut și al începutului de novecento, cunoscut sub numele simbolism, iar mai de curând modernism, se folosește de un termen cunoscut, spre a formula o realitate sufletească adeseori impresionantă: desinserția din real. Scriitorul, și îndeosebi poetul liric, simte nevoia de a-și crea o lume închipuită, cu totul alta decât cea aievea, mai seducătoare, mai poetică, mai aproape de vis decât de realitate. Un sinonim al aceleiași apetențe ar fi „evadarea din real” (sau din realitate). Pricinile mărturisite ale acestei nevoi imediate, urgente, incoercibile, nu sunt totdeauna de natură socială, pentru că poetul afectează adeseori o viață sufletească lipsită de asemenea preocupări. În asemenea împrejurări, poetul și artistul, plastic sau muzical, ar întemeia năzuința lor pe aspirații estetice sau metafizice, pe neîmpăcarea lor cu urâtenia vieții și cu strâmtul ei orizont sufletească.

Gânditorii de disciplină marxistă propun explicații exhaustive, pentru această atitudine lirică, în rânduiala socială, politică și economică, necorespunzătoare progresului. Artistul, spun dânsii, este un nemulțumit față de ordinea social-politică și economică, un revoluționar expres sau latent, ori, în cazul contrar, un aservit falsei ordine, un ilot al societății. Din această perspectivă, s-a născut ideea modernă a scriitorului-cetățean, care promovează dreptatea socială, libertatea, progresul.

Poetul-cetățean e strâns legat de accesul individului la viața politică după înlănțuirea la care-l supuseseră veacul de mijloc și epoca nouă a clasicismului, din veacul al XVII-lea și jumătatea secolului următor. Scriitorul, liberat de constrângerile autorității ideologice și mai în genere statale, a străbătut o dată cu veacul și adeseori și-a însușit năzuințele lui. Cine nu-și dă seama că un mare făuritor de frumos are tot atâta dreptul ca oricare cetățean, să se facă exponentul aspirațiilor colective? Câștigul e cu atât mai mare, când idealurile de libertate, de demnitate umană, de progres, sunt rostite în graiul învăpăiat al frumosului. În afacerea Dreyfus, să nu uităm că teribilul rechizitoriu al unui romancier, Emile Zola, a răsunat mai impresionant decât intervențiile oratorilor parlamentari. „J'accuse” e un strigăt din inimă al unui mare poet epic și un titlu de glorie al literaturii.

Firește, scriitorul nu trebuie înregimentat ca să gândească social și uman; în acest caz, nu și-ar mărturisi clocotul adevărat al sufletului, ci ar proceda convențional, fără tragere de inimă. Numai într-un climat de libertate, prielnic problemelor de conștiință, se naște creația sinceră, expresie adevărată a experienței și a înaltelor aspirații. Un mare artist poate fi câteodată închis exclusiv în cercul unor preocupări tehnice, atunci, el

reprezintă o pură realitate estetică, în sine foarte interesantă: acțiunea lui nu poate fi desconsiderată, deoarece servește într-un fel cultura, o îmbogățește și o rafinează. Marii creatori, însă, nu revizuiesc numai instrumentele lor de lucru, ci pun într-o nouă dezbatere problemele variate ale spiritului, dintre care aceea a conștiinței individuale în raport cu societatea este de un interes covârșitor. Omenia, iubirea aproapelui, ridicarea celor obidiți, scuturarea prejudecăților și rostirea adevărilor noi au fost în toate vremurile, spre cinstea civilizației, sentimente și fapte literare prin care s-au afirmat marii scriitori.”

G. Călinescu, *Lucrătorul*, „Tribuna poporului”, 27 septembrie 1944

Frica de revendicările lucrătorului vine din disprețul secret pe care „domnul” și „doamna” o au pentru munca manuală pusă pe treapta de jos a activităților, dintr-o scară a cărei treaptă supremă e „munca intelectuală”. Apoi lucrătorul e plin de păcură pe mână, are hainele tocite și lustruite de frecarea cu mașinile, mâinile îi sunt bătătorite de ciocan, fața jilavă de aburi. E rău hrănit, nebărbierit, tușește. Instrucția îi e sumară. „Domnul” și „doamna” nu i-ar oferi un fotoliu de teamă să nu-l păteze cu unsori.

Într-un cuvânt, există convingerea că sunt munci inferioare, aproape ancilare, și altele subțiri și e temerea ca „cei de jos să nu se urce în capul celor de sus”.

Dacă domnul și doamna ar medita mai atent la problemă și ar analiza trecutul, cercetându-și propriile lor origini, și-ar da seama că între oameni prăpastia nu e așa de mare și că ea poate fi sărită. Sub regimul feudal, nobilul, care în fond era o slugă de casă a unui senior mai puternic, socotea ca unică profesie nobilă profesia armelor. Atunci zaraful, pânzarul, hăinarul, birtașul, băcanul, burghezii, în fine, erau niște oameni de conformație rudimentară care se disprețuiau singuri.

Cu vremea, concepția s-a schimbat. Omul de comerț și-a dat seama că nu este incompatibilitate între meseria sa și existența spirituală, ba că dimpotrivă, activitatea lui însăși câștigă de pe urma rafinării interioare. Burghezul avea acum diplome universitare, intrare în viața publică și în saloane. De la coafor el trecea în apartamentul lui, unde își admira colecția de maeștri ai pensulei sau executa la clavecin sonate de Scarlatti. Aproape tot ce e mai fin în materie intelectuală în secolele 18 și 19 provine din societatea burgheză, de la niște oameni care în foarte multe cazuri își exprimau fără jenă meseriile. Dar asta în Occident. La noi, burghezimea a rămas cu o conștiință redusă despre ea însăși. Oricum, este sigur că „domnul” și

„doamna” care au oroare de lucrătorul manual nu sunt așa de deosebiți de ei, genealogic, fiindcă foarte probabil se trag dintr-un băcan ori birtaș.

Procesul de reevaluare proprie pe care l-a făcut burghezia față de aristocrație, l-a continuat în mod firesc încă de mult muncitorul manual față de burghezie. Pentru ce munca instalatorului să fie inferioară muncii vânzătorului de pânză sau a funcționarului? Și în tot cazul de ce când comerciantul participă duminica la un cvartet de coarde, lucrătorul n-ar putea face aceasta? Când a dispărut diferența de clasă între aristocrat și burghez, de ce n-ar dispărea și cea din urmă între burghez și proletar?

Nu văd de ce lucrătorul nu poate, dincolo de munca lui profesională, să-și dezvolte viața pe un plan superior. Nu putem fi toți copiiști și registratori, trebuie să rămânem fiecare la munca noastră. Însă când clopotul a sunat, lucrătorul poate să-și arunce șorțul, să se îmbăieze, să se îmbrace în haine decente, să facă acasă muzică de Bach și Haendel, să meargă la teatru și operă în smoking, să-și răsfoiască volumele din bibliotecă. Mi s-ar părea o surpriză plăcută ca la restaurant vorbind cu un amic despre stilul lui Flaubert, chelnerul să intervină, rugându-ne a-i îngădui să observe că romanul lui Flaubert e prea făcut. Viața ar fi agreabilă în această ambianță, care nu este numai posibilă, dar în parte existentă în Occident, unde societatea s-a nivelat.

Că nu trebuie să fie diferență de clasă printr-o diferență de muncă reiese din aceea că munca intelectuală și cea manuală stau împerecheate. Sculptorul își suflecă mânecile și-și mânjește palmele cu lut, pictorul face operații de zugrav, pianistul asudă aruncându-și degetele pe claviatură. Spiritul e un fenomen adăugat. Dar tot astfel strungarul, tipograful, croitorul, execută cu altă atenție munca lui dacă mintea îi e cultivată. Artistul de altădată era un proletar cumulând în el însușirile intelectualului și artistului cu acelea ale lucrătorului manual. Pe urmă cele două aspecte s-au despărțit. Dar azi urmează a fi reîmpreunate. Zidarul muzicant și cu noțiuni de artă și arhitectură va fi un muncitor superior în care poți avea încredere.

Evident, el trebuie plătit mai bine și onorat. Numai astfel munca lui e producătoare. Mulți cred că asta ar stârni o răsturnare de valori, că inginerul care cunoaște tainele științifice ale motorului și inventează mașinării cade la o egalitate cu mâinile „oarbe”. Însă niciodată lucrătorul de fabrică n-a disprețuit pe inginer, ca inginer, pe un muncitor superior adică și nici un lucrător nu poate fi iarăși un bun lucrător fără a fi puținel inginer. Conflictul nu este între muncitorii de tot felul ci între muncă și patron.

Sunt sigur că se va obiecta că e utopie să sperăm că frământătorii de aluat vor citi *Critica rațiunii pure* după ce se vor fi spălat pe mâini. Oamenii se deosebesc între ei prin calitatea sufletului, dar asta nu implică o inegalitate de tratament. Nu trebuie să visăm mase de indivizi excepționali, dar putem pretinde mulțimi hrănite mulțumitor, respectate, educate, iar aceste lucruri

sunt în curs de realizare în multe părți ale lumii. Lucrătorii nu citesc pe Kant, dar totuși citesc mai multe cărți decât „domnul” și „doamna”.

Cea mai mare eroare politică este a diminua valoarea lucrătorului prin discreditare și ținere la distanță. Suflul oropsit își cere drepturile lui, posac, și-și pierde din calități. Așa cum onoarea este stimulul soldatului, omenia și prețuirea sunt agenții muncii. Un mit întunecat făcea din lucrătorul de fabrică o ființă dezlegată de preocupări de patrie, uitându-se că din aceste fabrici ieșeau soldații. Azi ne-au mântuit lucrătorii care au răsturnat un regim prin lupta lor și prin foi clandestine patriotice, cerând eliberarea Ardealului, în vreme ce mulți intelectuali nu voiau acest Ardeal ca să salveze în schimb „bunurile civilizației”, adică automobilul și latifundiile. Lucrătorii au înțeles mai neted comandamentele patriei.

*****Despre sarcina actuală a scriitorilor. Câteva reflecții după adunarea de la S. S. R., „Scânteia”, 29 septembrie 1944**

Duminică s-a ținut o adunare a scriitorilor români. Aproape trei ceasuri oamenii au discutat și n-au ajuns să cadă nici până la sfârșit de acord dacă un articol din regulament a fost sau nu just interpretat. Cine a provocat această discuție? Fasciștii. De ce? Ca să pună bețe în roate scriitorilor care au înțeles că S. S. R., Societatea Scriitorilor Români –, care a fost o oficiină de propagandă legionară și hitleristă, trebuie să devină o asociație profesională democratică, încadrată în lupta întregului popor.

Cum s-a desfășurat discuția? Au ales întâi scriitorii un președinte de vârstă. Care s-a întâmplat să fie O. Tutoveanu, colaborator literar la „Curentul” lui Șeicaru. În capul mesei au luat apoi loc: Ion Ojog, vaidist, Cezar Petrescu, Al. O. Teodoreanu, care a scris și susținut războiul de jaf și cotropire al fascismului împotriva Uniunii Sovietice și generalul C. Manolache, fost în justiția militară. A început însă discuția dacă adunarea trebuie denumită consfătuire sau adunare generală.

Uitând că sunt și trebuie socotiți solidari cu politica președintelui Herescu – fugit azi la Lisabona – acel care a pus la dispoziția lui Antonescu avutul societății, acel care a vizitat pe banditul slovac Tisso, pe poglavnicul Ante Pavelici și pe toți aliații lui Hitler, aducându-le omagii, în numele Societății Scriitorilor Români – membrii din fostul comitet au apărut în ședință. Și nu numai că au apărut, dar au avut și atitudini provocatoare. Îndeosebi, Al. O. Teodoreanu, care mai beneficiază de libertatea pe care n-o merită, făcea glume deplasate spre satisfacția colegilor care s-au înfruptat din

cașcavalul dictaturilor trădătoare și au schimbat cămașa albastră „ferenistă”^{*} cu cea verde legionară și apoi cu tunica de propagandist a războiului criminal antonescian.

Unii din acești fasciști și-au spus punctul de vedere: societatea n-a făcut politică. S-a impus societății să aplice rasismul, l-a aplicat. I s-a impus să fie la remorcă dictaturii regale, a legionarilor lui Horia Sima sau a dictaturii lui Antonescu, a acceptat. I se impune astăzi să se orienteze pe o linie democratică, o face. Un scriitor democrat a protestat împotriva acestui punct de vedere prin care vinovații caută să scape de răspundere. Societatea a făcut politică. Dar a făcut mereu, în anii din urmă, politica trădătoare a clicii fasciste conducătoare a statului, împotriva intereselor de viață ale poporului român. Astăzi scriitorii vor cu sinceră și adâncă convingere să participe la lupta de transformare și de cucerire a libertăților în care este angajat poporul român.

Un scriitor a cerut colegilor săi democrați să dea dovadă de eleganță și să nu atace în lipsă pe președintele fascist fugar. Același scriitor n-a cerut însă niciodată colegilor săi fasciști să nu atace în lipsă pe scriitorii evrei excluși din societate și în genere toți scriitorii democrați, atacați și de presa trădătoare.

S-a ales un comitet în frunte cu d. Victor Eftimiu, care a publicat un program cuprinzând puncte extrem de interesante ca: *epurația cadrelor societății de fasciști* și organizarea viitoare profesională a societății.

Epurația va trebui să fie necruțătoare. Toți, absolut toți fasciștii de toate nuanțele – de la evreii care au scris la „Gazeta evreiască” a Centralei creată de Gestapo până la bardul legionar Radu Gyr – trebuiesc scoși cât mai urgent din societate. Unii vor fi supuși oprobiului poporului, alții vor trebui arestați ca ațâțători la crimă și jaf.

Am remarcat că nivelul discuțiilor duse de adunare a fost extrem de coborât. Acei care ar trebui să exprime aspirațiile poporului, scriitorii, nu păreau deloc luminați asupra rolului pe care îl au în societatea românească de astăzi. Păreau preocupați de contracte de editură, de situația lor materială personală, dar nu și de sarcina pe care o au de îndeplinit.

Dacă societatea lor a putut luneca cu ușurință spre fascism, faptul se datorează lipsei de rezistență pe care legionarii și elementele pro-naziste le-au întâmpinat printre scriitori, lipsiți de conștiința rolului lor social.

Fiecare etapă istorică impune oamenilor anumite sarcini. Etapa istorică pe care o străbatem, de luptă a poporului român pentru cucerirea libertăților sale sociale, impune și scriitorilor anumite sarcini. Nu cu fraze mari și deviații de stânga își vor dovedi existența, ci unificarea tuturor

^{*} Frontul Renașterii Naționale – formațiune politică înființată de Carol al II-lea la 16 decembrie 1938, devenit „patid unic și totalitar” printr-un decret lege din 22 iunie 1940

forțelor democratice, deci în breaslă, în vederea legăturii indestructibile pe care trebuie s-o aibă cu țăranii, cu muncitorii, cu cărturarii țării. Nu din afară trebuie să scrii, ca niște turiști despre propriul lor popor, ci dinlăuntrul frământărilor, ca purtători de cuvânt și luminători ai maselor.

Despre aceste probleme scriitorii n-au discutat. Unde și cum se situează, ce au de făcut, cum să se pătrundă de linia politică pe care se mișcă azi poporul român – sunt teme pe care ei trebuie să le adâncească. De felul cum vor înțelege și soluționa problemele lor legate de problemele de viață ale poporului, depinde viitorul lor.

Celelalte discuții – personale sau revendicări arivistice – azi nu pot fi decât sterile și dăunătoare breslei.

Iorgu Iordan, *Un ministru antonescian: Ion Petrovici*, „Tribuna poporului”, 29 septembrie 1944 (fragment)

Iată un stâlp al fostului regim dictatorial despre care, după cât știm, nu s-a scris nimic în jurnalele noastre, așa de bogate altfel în relatări privitoare la guvernarea care dusese țara la râpă. Dealtminteri nici tovarășii (ca să nu zic complicitii) săi la săvârșirea atâtor nemaipomenite abuzuri n-au fost prezentați opiniei publice precum merită. Să fie o simplă întâmplare această tăcere ori este vorba de cunoscuta „toleranță” a românului, om prin excelență bun, gata oricând să „ierte”, mai ales dacă intră în loc mici interese personale, familiale etc., care trebuiesc cu orice preț cruțate!

Nefăcând parte din numărul neobișnuit de mare al oamenilor „buni”, îmi iau sarcina să dezvălui câteva din isprăvile „marelui filosof” Ion Petrovici. Deși de prisos, cel puțin pentru cei care mă cunosc, țin să asigur pe cititori că nu se amestecă nici un motiv de ordin personal în hotărârea pe care am luat-o de a demasca, măcar în parte, pe unul din cei mai abili farsori ai acestei țări, nu tocmai săracă în asemenea exemplare. Dacă ar interveni astfel de motive, ar trebui, mai degrabă, să-l menajez, poate chiar să-l apăr. Căci am fost „ajutat” de dânsul în cariera mea universitară: ajungând Ministru al Educației Naționale în 1926, a creat prin lege catedra de Filologie Romanică, pe care o suplineam atunci și la care am fost numit apoi (în 1927) profesor titular.

Amintesc acest detaliu, fiindcă una din durerile d-lui P., aceea care, mai mult decât toate, a făcut să sufere vanitatea sa aproape maladivă, a fost așa-zisa ingratură a celor susținuți de dânsul în diverse împrejurări. De nenumărate ori l-am auzit lăudându-se că nu numai n-a împiedicat, ci chiar a ajutat pe orice tânăr de valoare să ocupe locul care i se cuvenea în

învățământul nostru superior. Afirmatia aceasta corespunde, într-o anumită măsură, adevărului. Dar motivele determinante ale atitudinii d-lui P. au fost de obicei, dacă nu totdeauna, interesate în cel mai înalt grad.

Sprijinul, solicitat ori nu, pe care l-a dat multor tineri, meritoși și, mai ales, fără vreun merit științific deosebit, urmărirea crearea unei atmosfere favorabile în jurul persoanei sale, ba chiar a unei adevărate organizații, menite să întrețină în opinia publică un curent de simpatie pe care să-l utilizeze la satisfacerea nemăsuratei sale ambiții. Procedul a găsit aplicație, foarte largă, și în relațiile cu gazetarii. Știu că la Iași d-l P., care uita adesea să mulțumească colegilor mai tineri pentru lucrările primite în dar de la aceștia, darămite să-i mai onoreze cu gesturi similare, oferea unor ziariști foarte modești cărțile sale cu dedicații măgulitoare, pentru a le câștiga bunăvoința.

Că acesta era scopul principal, dacă nu unic, al „încurajării” tinerilor candidați la posturi universitare, dovedește stăruința cu care d-l P. cerea celor „încurajați” contraservicii nu numai personale, ci și, mai ales, de ordin general, în legătură cu interesele instituției respective. Așa se explică îndepărtarea, treptată, dar sistematică, de „maestrul protector”, a oamenilor cu simțul demnității și care aveau despre „recunoștință” altă concepție. Câteodată d-l P. era pus la punct într-un mod foarte neplăcut, chiar pentru un personaj mai puțin vanitos decât d-sa. Acum câțiva ani, unul din foștii săi „protejați”, care întâmplător îi fusese și elev, l-a întrebat, în plin consiliu de Facultate, până la ce dată trebuie să-i fie recunoscător, în modul cum înțelege d-sa, pentru sprijinul acordat la ocuparea catedrei.

Prin mijloace de felul celor amintite, d-l P. a izbutit să-și creeze o reputație care întrece cu mult adevărata sa valoare. Pentru adulatori, d-sa este cel mai mare filosof român și unul din filosofi de seamă ai lumii întregi. Pentru quasi-unanimitatea opiniei noastre publice d-sa este o glorie pură și incontestabilă a oratoriei naționale. În ochii multor cititori, chiar dintre cei cu pretenții, d-sa este un literat de frunte. (În acest domeniu a izbutit să păcălească numeroși „nemuritori”, care l-au ales membru al Academiei Române, secția literară, și l-au răsplătit cu premiul național de literatură). În sfârșit (mă exprim așa, ca să nu lungesc peste măsură enumerarea), d-sa este un profesor „emerit” (adică eminent!), care s-a obosit și a îmbătrânit la catedră. (Această apreciere o difuzează el însuși, ori de câte ori are prilejul. Și a avut foarte des asemenea prilejuri: ca ministru era obligat să inaugureze, să comemoreze, să prezideze etc., solemnități, festivități, expoziții ș.a., iar ca simplu particular își organiza singur sărbătorirea a 5, 10, 15, 20, 25, etc. ani de la începutul carierei didactice și a 30, 35, 40, 45, 50, etc. de la naștere. Și cum datele acestea, cu puncte de plecare diferite, nu coincideau, se întâmpla adesea ca d-l P. să fie sărbătorit de două ori de-a lungul unei perioade de cinci ani.)

Aprecierea extrem de favorabilă despre activitatea sa profesorală este și mai departe de adevăr decât toate celelalte. Pot proba cu acte oficiale că d-l P. este unul din cei mai neconștiincioși membri ai învățământului superior, bogat de altfel în profesori care nu-și fac cum trebuie datoria. În 1938–39, pe când eram decan al Facultății de Litere din Iași, d-l P., care, cum știe toată lumea, locuia la București, unde se instalase cu mulți ani în urmă (dar figura totdeauna ca președinte al unei comisii de bacalaureat în Capitală și încasa, deci, o cotă triplă din taxele de examen!), a lipsit 3½ din cele 5½ luni de cursuri propriu-zise ale anului academic. Făcându-i-se dificultăți la consiliu, d-sa a cerut, a treia oară, concediu direct de la Minister, fapt care a provocat un grav conflict între acesta și Facultate. (Din acel moment d-l P. s-a convins că eu sânt un... comunist periculos sau ce puțin nedelicat și nerecunoscător!)

Dar activitatea sa politică! ! Ambiția-i neînfrănată l-a împins încă din tinerețe să se amestece în viața publică. Prin mijloace obișnuite pe vremuri a izbutit relativ ușor să ajungă ministru, mai întâi la ...Comunicații, după aceea la Educația Națională, unde a prezidat destinele școlii românești în mai multe rânduri. Dorința de a fi mereu sau măcar cât mai des ministru l-a făcut să treacă prin mai toate partidele. A început ca conservator (este doar „băiat de familie”), pentru a continua ca averescan, național-tărănesc, gogo-cuzist, «ferenist» – membru al Frontului Renașterii Naționale) și antonescian. De aici porecla pe deplin meritată de aviator politic și gluma, foarte reușită, a unei gazete ieșene, care, ocupându-se de spectacolele ... politice organizate cu prilejul sărbătorilor Crăciunului, anunța, la clubul averescan, piesa „Omul zburător pentru a opta oară” (cu d-l P. în rolul titular).

Această dezinvoltură contribuie și în atitudinile sale față de probleme grave și oarecum permanente ale conștiinței umane. Ca formație spirituală d-l P. este raționalist, dar aceasta nu l-a împiedicat să cocheteze, când interesele îi cereau, cu misticismul [...].

Eugen Jebeleanu, *Scriitorul român și năzuințele poporului*, „România liberă”, 5 octombrie 1944

Pornit mai adeseori de jos, scriitorul român ajuns la oraș se îngrijea, în primul rând, să-și facă uitată cât mai repede cu putință obârșia. Îl obliga la aceasta atât dependența de forța atotstăpânitoare a reacțiunii, în mâinile căroră se aflau instituțiile de Stat, presa și editurile, adică întreg mecanismul în măsură a hotări asupra posibilităților de trai al scriitorilor, cât și (de ce ne-am sfii să o spunem!) lipsa unei conștiințe luptătoare.

Scriitorul nu cunoștea prețul demnității, pentru că talentul său, închiriat, era la dispoziția stăpânului: a stăpânului șef de partid, a stăpânului moșier și director de ziar.

Dezrădăcinat, vândut pentru un blid de linte unor patroni fără scrupule, scriitorul român ajungea încetul cu încetul să se despersonalizeze într-atât, încât – supralicitând – devenea mai reacționar chiar decât cei care îl tutelau. Trezirea la realitate era crudă. Vlăguit, stors de talent și de inteligență, scriitorul scotea strigătul celui care își dă seama că se îneacă și că nici o posibilitate de salvare nu mai există.

„Simt că nu mai pot (exclama, cu deznădejde, Eminescu, salahor speculat fără milă în redacția «Timpului»), mă simt că am secat moralicește și că mi-ar trebui un lung, lung repaus, ca să-mi vin în fire. Și cu toate acestea, ca lucrătorii cei de rând din fabrici, un asemenea repaus nu-l pot avea nicăieri și la nimeni. Sunt strivit, nu mă mai regăsesc și nu mă mai recunosc.

„Aștept telegramele Havas, ca să scriu, iar să scriu de meserie, scrie-mi-ar numele pe mormânt și n-aș mai fi ajuns să trăiesc”.

Rândurile sunt cutremurătoare ca o rostogolire de bulgări pe un sicriu, în care cel întins n-a murit încă.

Nu mi se pare lipsit de subterane și stranii sensuri faptul că, la casa de nebuni, lovit în cap cu o piatră de un tovarăș de suferință, Eminescu, delirând, crede a fi descoperit pe dușmanul care l-a atacat în persoana unui „om bogat care are 48 de moșii, 48 de râuri, 48 de garduri, 48 de case, 48 de state și care are 48 de milioane”. (*„Viața lui Mihai Eminescu”* de G. Călinescu).

Poetul, delirând, identifica – din păcate prea târziu, pentru că el însuși nu-și putea da seama de valoarea revelației – pe dușmanii săi, pe dușmanii creierului său, în tagma celor cu 48 de moșii, 48 de milioane, etc., adică în mijlocul acelora care sunt de totdeauna adversarii scriitorului român, de vreme ce se slujesc de el numai pentru rapacitatea lor.

Cine a putut vedea, mai apoi, în „sămănătorism” expresia unui curent literar pus în slujba poporului, a fost sau sărac cu duhul sau interesat. Literații înseriați acelei mișcări, mulți dintre ei proveniți într-adevăr din straturile rurale, au trădat în masă nu numai năzuințele poporului, ci și pe acelea ale artei. Ei ne-au oferit o detestabilă pirogravură, un mozaic de minore tonuri sorcovicești, o galerie de țărani-fantoșe, inexistenți atât în peisajul nostru social, cât și în cel estetic.

Țărani confecționați de platitudinea aceleiași nesincere, paupere, falsificate viziuni romantice. Fântâni, troițe, tablouri campestre sau silvane, păstori zvelfți și totdeauna curați ca lacrima, preoți pilduitori, învățători totdeauna de treabă.

Nimic despre pelagra care macină trupul țărănimii noastre, nimic despre sifilisul sau malaria în brațele cărora stăpânirile s-au silit să legene tot timpul satele românești, nici o iotă despre scrâșnetul de revoltă și despre dorul după o viață mai bună a robotarilor.

Și doar scriitorii noștri nu coborau din castele, ci, – în majoritatea cazurilor, – de lângă băligarul și mizeria colibelor!

Încăpând pe mâinile unor patroni care le îndesau în palma dreaptă arginții trădării îndreptată împotriva celor de jos, majoritatea acestor scriitori a trebuit să scrie cu mâna stângă, – și cum au scris, o știm cu toții. Când, totuși, se mai găsea câte unul care să surprindă în aquaforte și nu în apă de roze zbaterile mulțimii anonime, acela era repede stigmatizat.

Nu mai departe decât acum vreo zece ani, când Alexandru Sahia descria într-una din minunatele sale nuvele cum o țărancă năștea, în chinuri cumplite, la munca ogorului, într-un șanț – întreaga presă „de ordine” sărea ca mușcată de șarpe și protesta împotriva „instigatorului”, care a avut tupeul să nu recunoască adevărul adevărat, și anume că țărăncile noastre nasc numai în sanatoriul Saint-Vincent de Paul.

Iar Bogdan Amaru era decretat, cam prin aceași vreme, „comunist” și „jidănit”, pentru că avusese nemaipomenita îndrăzneală de a scrie despre crâncena mizerie a consătenilor săi de undeva, de prin Vâlcea.

Astăzi, în sfârșit, e timpul ca scriitorul român să se trezească. A dormit de ajuns, a adormit de ajuns pe atâția.

Cel dintâi semn al acestei deșteptări a scriitorilor români este, fără îndoială, această salutară și din prima clipă venită aderare la platforma propusă de partidul comunist. Scriitorii vor să fie, de acum înainte, alături de postulatele vitale ale poporului.

Dar nu e de ajuns atât! El trebuie să lupte pentru realizarea acestora, să coboare în popor, să-l lumineze și să-l îndrume. Atât stilul lor artistic, cât și cel de viață, trebuiesc să se schimbe. Să-și călească scriitorii arme noi pentru a putea să ajute la făurirea unei lumi noi și mai bune.

Aderarea la platforma partidului comunist nu trebuie să însemne numai aderarea la un program, ci aderarea la o luptă. Din această luptă, pot fi siguri scriitorii, se va naște nu numai o literatură care va putea năzui să păsească în universalitate, ci și o lume nouă. O lume în care nici poporul, nici artiștii, nu vor mai purta jugul celor cu 48 de case și cu 48 de milioane...”.

A fost odată un povestitor duios.

Istoriile lui dulcele și gingașe, pentru uzul claselor mici de liceu, povesteau despre lucruri mărunte: despre o privighetoare ce-și sfășie gâtul în acul unei undițe, și moare; despre un pui de potârnichie rătăcit, cu o aripă frântă, de mămica lui; despre un câine de curte boierească, murind de bătrânețe!

Despre lucrurile acestea, într-o literatură evoluată, vorbesc jurnalele intime ale domnișoarelor sentimentale, înainte de a se mărita, fără a li se da o importanță prea mare; acolo, se cunosc teme mai apropiate de suferințele și bucuriile oamenilor, de aspirațiile și deznădejile lor, care să inspire duioșia unui scriitor.

La noi, însă, mai ales pe vremea când a debutat d. I. Al. Brătescu-Voinești, literatura aceasta era suficientă pentru a procura autorului ei un post foarte important, foarte decorativ și deloc obositor; el consta în obligația pentru titular de a se urca – o dată sau de două ori pe an – la tribuna Camerei Deputaților, la ora 12 din zi și a proclama solemn: „Domnilor Deputați, Majestatea sa Regele!”, ceea ce avea ca efect inevitabil dezlănțuirea aplauzelor deputaților majoritari.

Cât despre satisfacția de ordin moral, ele au fost mai remarcabile încă: cele câteva schițe care, după părerea autorului lor, „au adăugat o mărgelușă în salba de la gâtul țării mele”, au adus acestuia o reputație solidă de mare scriitor și un fotoliu în eternitate la Academia Română.

Și iată că într-o bună zi, – era prin 1937 – duiosul povestitor de altă dată, după ani de zile de tăcere, petrecuți în munca istovitoare de la Direcția Adunării Deputaților, cu răgazuri cheltuite la vânat, pescuit și joc de cărți în clubul boieresc de la „Tinerimea”, a devenit dintr-o dată fioros.

Privighetorile, potârnichile, florile, găzele de tot felul, nu puteau să-l mai intereseze: acum avea preocupări mai grave.

Lumea, socoti el în pragul împlinirii a 70 de ani, era amenințată de o mare primejdie: comunismul, „cea mai feroasă dictatură”, opera câtorva ovreiași care, „îmbătați de succesul lor în Rusia, s-au crezut îndreptățiți să întreprindă cucerirea lumii prin violență”.

Care era arma de care se servea cu predilecție dușmanul acesta al civilizației? Democrația, noțiune goală de orice conținut. Iar propagandiștii cei mai primejdioși, evreii.

Iată cum poetul, care se odihni o viață întreagă, fără să găsească un cuvânt pentru milioanele de iobagi fără pământ dinaintea reformei agrare, pentru mulțimea robilor din fabrici, ateliere și mine, într-o dulce nepăsare pentru suferința reală a poporului său, pornea la vârsta psalmistului, ca un alt

Don Quijote, o luptă vajnică împotriva unor dușmani imaginari: Democrația, evreii, bolșevismul!!!

În lupta aceasta, d. Ion Al. Brătescu-Voinești nu era singur. Îl precedaseră alții, hitleriștii, legionarii, „Porunca vremii”.

Și atunci distinsul academician a început să se gudure înaintea lor, să facă tumbe pentru a-i amuza, ca un cățel jucăuș printre copii, pentru a fi primit în locul lor.

„Eram încredințați, cum suntem încredințați și astăzi că, în războiul actual, e de partea puterilor axei... Triumful puterilor axei era în concordanță nu numai cu interesele țării noastre care cerea grabnică vindecare a unei ticăloase boli de care suferea... dar și cu interesele întregii omeniri care are absolut nevoie de întocmirea unei noi ordini sociale, mai dreaptă și mai rațională decât cea actuală”. (13 oct. 1940).

Sau.

„Mișcarea gardiștilor a fost ca și mișcarea lui Tudor Vladimirescu, ca și atitudinea lui Eminescu și a lui A. C. Cuza, o firească și sănătoasă manifestare a instinctului de conservare a neamului nostru”. (20 sept. 1940).

Și cum acoliții exagerează întotdeauna, Brătescu-Voinești ajungea să declare, a doua zi după dictatul de la Viena, când țara gema copleșită de suferință sub greaua lovitură primită:

„NU-MI TREBUIE O ROMÂNIE MARE CA ACEEA DE PÂNĂ ACUM. Nu-mi trebuie o Românie Mare în care ovreiași inculți și străini de păsurile neamului nostru să ajungă fabricanți de opinie publică”. (Declarații făcute „Poruncii Vremii” din 4 sept. 1940).

Idealul d-lui I. Al. Brătescu-Voinești era cel hitlerist: O Românie mică, mică de tot, sub dominația nemțească.

D. Brătescu-Voinești a murit la 23 August 1944, o dată cu atâția alții. Rămășițele sale pământești zac în racla Academiei Române. Altă dată când murea un papă urât de popor, populația Romei îi scotea din mormânt cadavrul. Îl batjocorea și apoi îl zvârlea în Tiber; era maniera romană de aplicare a sancțiunilor.

Dacă se va face vreodată și la noi epurația, nu-l vom arunca în Dâmbovița pe ilustrul academician – ne vom mulțumi să-i atârnam de gât o tăbliță scrisă caligrafic de el însuși: „Mi-am trădat neamul!”.

După care, îi vom lăsa să moară d-lui Brătescu-Voinești ce va inspira de la realitate.

După care, îl vom lăsa să moară de-a binelea; de bătrânețe sau – poate – de remușcări!

Editura românească a devenit o întreprindere cu caracter net capitalist abia în anii de după războiul trecut, când piața de desfacere a cărții românești s-a lărgit prin mărirea teritorială a României. Și înainte existau desigur întreprinderi editoriale cu caracter capitalist – cum erau cele ale firmelor Ig. Hertz sau Alcalay – dar ele împrăștiau mai mult traduceri, romane senzaționale sau polițiste și fasciste, nu și cărți de știință, de literatură originală românească.

Data fiind creșterea rentabilității în comerțul cu cartea scrisă de autori români, editorii s-au înmulțit și au prosperat. Este drept că de sporirea tirajului au beneficiat numai puțini autori. Unii de valoare, ca Mihail Sadoveanu, alții producători în serie, pentru uzul unui tineret dezorientat, ca Dessila, Ionel Teodoreanu, Damian Stănoiu. Cei mai mulți din scriitorii români au avut de suferit exploatarea cea mai nemiloasă. Aceasta, din pricina lipsei de solidaritate profesională dintre membrii breslei care n-au știut să-și apere interesele impunând un contract tip, participarea la alcătuirea manualelor didactice, controlul traducerilor și tirajul etc.

Ce-au devenit aceste întreprinderi – care, cu toate că s-ar fi cuvenit să aibă un caracter cultural, au rămas întreprinderi pur negustorești – în timpul războiului? Și-au continuat nestingherite activitatea, tipărind în primul rând pe autorii ceruți de programele școlare – cronicarii clasici pentru care nu se plătesc drepturi de autor – și apoi pe scriitorii cu succes asigurat. Au lansat și cărți de propagandă legionară sau pro-hitleriste. Dacă exploatarea „colonială” a muncii scriitorului are un caracter permanent în editura românească, exploatarea celor mai mârșave pasiuni rasiste și șoviniste, ca și exploatarea minciunii antisovietice, este caracteristică pentru activitatea editorilor români în perioada dinainte de război și în timpul războiului de cotropire și jaf. Ce i-a determinat pe editori să ducă deșănțata lor acțiune potrivnică celor mai elementare interese ale poporului român inundând piața cu otravă? Interese negustorești? Nu. Fiindcă, cercetând statisticile, observăm că niciodată nu s-au tipărit mai multe cărți ca în timpul războiului. Cartea devenise o marfă foarte căutată. Orice tipăritură se vindea. Până și literatura diluată a unui Dessila sau Radu Tudoran făcea ediții peste ediții. Orice editor s-ar fi putut deci mulțumi cu câștigurile realizate de pe urma cărților de literatură așa zisă neutră – adică roman povestire – fără să mai publice cărți de ațâțare la pogrom sau pamflete antisovietice.

Liota de agenți în slujba ministerului propagandei, ca să-și justifice lefurile inundau piața cu destule gazete ostășești, broșuri și cărți, ca editurile particulare să le mai facă o concurență nedorită, cu tipărițiile lor.

Atunci, de ce au azvârlit vagoane de otravă, dacă din punct de vedere comercial, nu prezenta mai multă rentabilitate decât literatura așa zisă fără

tendență? Explicația o găsim în faptul că editurile au fost conduse în genere de simpatizanți legionari de filo-naziști, de susținători și beneficiari direcți sau indirecți ai regimului de crimă antonescian.

Să le luăm pe rând.

O dată cu instaurarea regimului legionar, în septembrie 1940, S. Ciornei, patronul editurii „Naționala Ciornei S. A.”, cu averea de mult convertită în dolari, a trecut granița lăsând fondul său de comerț să fie exploatat de Gh. Mecu. Editura „Naționala Gh. Mecu” a tipărit manuale de școală în care se pervertește sufletul tineretului cu laude la adresa lui Antonescu, a răspândit între altele infama literatură a agentului hitlerist C-tin Virgil Gheorghiu. Ceea ce făcea editura „Naționala Mecu” nu are nici o scuză: nici măcar aceea de a fi tipărit un trădător cu renume ca Rebreanu ca să poată susține că a făcut o afacere comercială. Editura înțelegea să urle cu toți lupii antisovietici.

Editura „Socec” – condusă de un evreu care a fost asimilat „etnic” cu sprijinul criminalului de război Alexianu, guvernatorul Transnistriei – a tipărit un roman de defăimare a revoluției franceze scris de Dinu Nicodin și literatura agentului anticomunist Radu Tudoran.

Editura „Cugetarea” ar merita un istoric aparte fiindcă a jucat un rol deosebit în opera de fascizare și în străduințele de imbecilizare a țării. Această editură ocupă un loc de frunte în lansarea tuturor infamiilor reacționare. Conducătorul ei este Georgescu Delafras, fost lucrător tipograf, trădător al vechii mișcări socialiste, ajuns multimilionar de pe urma muncii lucrătorilor și a scriitorilor. A debutat ca editor tipărind literatură pornografică personală – căci este și autor Delafras. Și pe autorul Delafras va trebui să-l scoatem la iveală de urechi, ca să-l demascăm în toată „splendoarea” lui de agent al hitlerismului.

O dată cu creșterea curentului legionar, el a trecut de partea celor pe care îi socotea că reprezintă viitorul și a publicat literatura lui Dragoș Protopopescu, a lui Mircea Eliade, a lui Ovidiu Densușianu fiul, a lui Nicolae Roșu, agent de siguranță și vândut hitlerismului. „Enciclopedia” lui Lucian Predescu de exaltare a spiritului legionar. Pe lângă exploatarea nemiloasă a scriitorilor de orice origine, „Cugetarea” a fost în permanență officină huliganică și antisovietică.

„Cartea Românească” a fost închisă pe timpul guvernului Călinescu pentru că vitrinele și rafturile gemeau de cărțile „Căpitanului”, ale lui Radu Gyr, Alexandru Cantacuzino, Ernest Bernea, Nae Ionescu, Ion Moța, Haig Acterian, Mihail Polichroniade, Vasile Marin, șefi legionari.

În comitetul de lectură al editurii, trona bătrânul huligan Brătescu-Voinești. În timpul războiului, editura a publicat, între altele, „Germanofobie”, carte de exaltare a hitlerismului, scrisă de Brătescu-

Voinești, o istorie a literaturii de Murărașu, care cuprinde manifestări antisemite și altele...

Cam aceasta a fost activitatea unor editori: să sprijine pe legionari, să sprijine subjugarea țării de hitleriști și războiul dus la răsărit împotriva popoarelor libere ale Uniunii Sovietice.

Și aceste întreprinderi cred, cu conducerea lor actuală și în sprijinul lor nazist, că și-ar putea continua activitatea în România de după 23 August?

Dacă o cred, se înșală. Unii din acești editori vor trebui arestați, alții vor trebui să se retragă, lăsând altora posibilitatea ca în alt spirit să conducă întreprinderile editoriale.

*****Înființarea Sindicatului Unic al Ziariștilor**, „Scânteia”, 16 octombrie 1944

Ieri dimineață la ora zece s-au întrunit în sala de ședințe a Camerei de comerț și industrie ziariștii profesioniști, precum și ziariștii publicațiilor apărute după 23 august. La ordinea de zi a fost chestiunea fuziunii tuturor asociațiilor de presă într-un sindicat unic al ziariștilor.

Adunarea a fost deschisă prin cuvântarea tov. Ion Pas, președintele Uniunii Ziariștilor Profesioniști. D-sa arată atitudinea demnă pe care a avut-o la 6 august această organizație, în plin regim de dictatură. Din cauză însă că la acea dată nu au putut participa toți membrii Uniunii întrucât legile rasiale mai erau în vigoare, comitetul ales atunci își depune mandatul și cere formarea unui birou care să conducă ședința. Propune contopirea tuturor organizațiilor de presă existente în București într-un Sindicat Unic. Patrimoniul tuturor organizațiilor de presă existente să treacă pe seama Casei de Pensii și Ajutor a ziariștilor. Încheie salutând înmănuncherea forțelor tuturor ziariștilor într-o singură organizație.

În urma propunerilor făcute de adunare, au fost aleși membri ai biroului adunării, d-nii: N. D. Cocea, Em. Socor, Em. Serghie, Scarlat Calimachi și Eugen Jebeleanu.

În numele asociației generale a presei române ia cuvântul tov. Gh. Macovescu, care arată lupta care a dus-o asociația pentru cucerirea revendicărilor juste ale ziariștilor profesioniști. Anunță dizolvarea asociației și intrarea membrilor săi în Sindicatul unic. Prima misiune a acestui sindicat este epurarea presei, care este cu atât mai necesară cu cât breasla gazetarilor a fost împănată cu agenți de siguranță. Această misiune nu poate reveni decât ziariștilor și nici unui minister. Propune alegerea unui comitet care să

redacteze statutul și să procedeze la epurație. Expune apoi revendicările profesionale ale ziariștilor și anume:

1. Stabilirea unui minim de salariu;
2. Contracte colective;
3. Concedii plătite;
4. Lichidarea șomajului din presă;
5. Asistență medicală pentru ziariști și familiile lor.

În serviciile de presă de la diverse instituții de stat să intre gazetari profesioniști.

Sindicatul care se va înființa trebuie să vegheze la ținuta corectă a presei și a ziariștilor. Propunerile tov. G. Macovescu au fost primite cu aplauze unanime, adunarea ținând să omagieze pe acest curajos luptător.

D. C. Petrescu-C. F. R., în calitate de membru al Sindicatului Ziariștilor profesioniști, spune că datoria noastră de azi este de a dovedi că suntem uniți.

Adunarea aclamă suspendarea ziarului „Universul”, officină reacționară și hitleristă contrară intereselor naționale.

D. Petre Wetssmann salută prima adunare liberă a ziariștilor profesioniști și cere o acțiune energetică de epurare, concomitentă cu organizarea sindicatului.

Tov. Miron Constantinescu aduce salutul acelora, care n-au fost ziariști profesioniști, dar au luptat timp de douăzeci de ani, redactând presa ilegală, muncitorească, democratică și patriotică. Arată care trebuie să fie rolul presei într-o Românie liberă, democratică și independentă. Cere ziariștilor să exprime numai interesele și aspirațiile poporului și nu ale unor clici străine de acesta. Reclamă imediata izgonire și sancționare a tuturor acelor gazetari care și-au pus condeiul în slujba Gestapoului și a călăilor antonescieni. O înaltă morală, un simț al răspunderii cât mai dezvoltat și un curaj de neclintit în lupta împotriva agenților hitleriști sunt absolut necesare, mai ales astăzi, când trebuie să mobilizăm toate energiile națiunii împotriva dușmanului fascist. Propune strângerea relațiilor cu sindicatele și asociațiile de presă din țările vecine, din Națiunile Unite și în special din Uniunea Sovietică, marea noastră vecină și prietenă. Exprimă în numele întregii adunări sentimentele de recunoștință pentru Armata Roșie eliberatoare. (Aplauze puternice și prelungite pentru Armata Roșie eliberatoare).

D. Dragomirescu-Ploiești aduce salutul presei din provincie și declară că se asociază în totul la ideea formării Sindicatului Unic.

D. Em. Serghie aduce un cald omagiu presei clandestine și celor care au înfruntat teroarea în timpul celor șase ani de dictatură.

D. Șerban Voinea lămurește rosturile unui Sindicat al Ziariștilor și cere ca epurația să se facă după criterii bine stabilite.

D. Em. Socor propune să se înființeze două comisiuni, una pentru redactarea statutelor și alta pentru rezolvarea chestiunii purificării.

Întrucât d. G. Milian pune în mod greșit și tendențios problema libertății presei, prietenul N. Moraru de la ziarul „România liberă”, ziar care a dus o luptă clandestină plină de avânt și curaj în timpul dictaturii antonesciene, precizează că libertatea presei nu înseamnă libertate pentru dușmanii poporului. Suntem în plin război, într-un război just de eliberare națională, naziștii și pronaziștii trebuie să amuțească. Să fie izgoniți din presa românească și trimiși în fața judecății populare. (Vii aplauze subliniază cuvintele prietenului Moraru).

La propunerea d-lui Gh. Drăcșăneanu, se alege următorul comitet, care are ca sarcină epurarea sindicatului și redactarea statutului.

Comitetul ales deliberază sub președinția d-lui N. D. Cocea și își repartizează astfel lucrările:

COMISIA PENTRU STATUTE

N. D. Cocea, președinte;
Alfons Vogel, secretar;
Tudor Teodorescu-Braniște;
George Macovesu;
Const. Petrescu-C. F. R.;
Gh. Milian;
Eugen Jebeleanu;
Octav Livezeanu;
Șerban Voinea.

COMISIA PENTRU EPURAȚIE

Em. Socor, președinte;
Scarlat Calimachi, secretar;
Ion Pas;
N. D. Cocea;
Emil Serghie;
N. Carandino;
Miron Constantinescu;
Cicerone Theodorescu;
N. Moraru.

Adunarea se încheie cu cuvântul d-lui N. D. Cocea, care, cu asentimentul adunării, omagiază pe M. Sa Regele și lupta forțelor democratice împotriva dictaturii hitleriste antonesciene, răsturnată în 23 August.

Constatăm cu bucurie, faptul că ziaristii din București au pornit pe un drum nou, acela al unității și al curățirii rândurilor lor de toate elementele hitleriste și legionare. Numai prin unitate și hotărâre vor putea fi cucerite

revendicările juste ale ziariștilor, formulate de tovarășul G. Macovescu, și însușite de întreaga adunare.

Pentru atingerea acestor țeluri, este necesară alăturarea Sindicatului Unic al Ziariștilor la Sindicatele Unite; alături de întreaga clasă muncitoare organizată, alături de celelalte organizațiuni sindicale, va fi asigurat și pentru ziariști un viitor mai bun și o viață mai demnă.”

Marin Mihalcea, C. Rădulescu-Motru, , rubrica „Figuri de trădători”, „România liberă”, 27 octombrie 1944

Prof. C. Rădulescu-Motru este un om bătrân, foarte bătrân. Spre deosebire însă de cei mai mulți muritori care, de la o anumită vârstă încolo – și la unii aceasta începe de timpuriu! – privesc cu tristețe prezentul și deznădejde viitorul, pentru ce le dă drept pildă – permanent – trecutul, profesorul de psihologie, de la Universitatea din București a trăit, de vreo cincizeci de ani încoace, sub teroarea gândului că ar putea rămâne în urmă, că s-ar putea ca alții să i-o ia înainte.

Și pentru ca aceasta să nu se întâmple măcar o clipă, de vreo jumătate de veac încoace, de când a apărut pe arena culturală a țării, d. prof. universitar C. Rădulescu-Motru urlă cu lupii, cu toți lupii ce au trecut prin pădurile noastre.

Nu vom însemna aici povestea falnicelor schimbări la față ale unui om care a adoptat – și apoi lepădat – toate crezurile și toate atitudinile ce au fost cândva – măcar în treacăt – la modă, la noi.

Ne vom mulțumi doar cu o schițare fugitivă a ceea ce a fost atitudinea sa, în cei patru ani din urmă, fiindcă la rubrica unde – pe bună dreptate – figurează astăzi cu cinste, dacă se poate spune.

Înscăunarea la putere a legionarilor, în septembrie 1940, l-a găsit pe eroul nostru deținând cea mai înaltă poziție culturală a țării: era președinte al Academiei Române.

Nu vom pretinde – astăzi – d-lui Rădulescu-Motru să fi avut atunci un curaj civic la care nimic nu ne dădea dreptul să ne așteptăm: nu d-sa era omul care să se ridice, demn, împotriva regimului și a metodelor!

Dar ar fi putut să tacă: măcar atât, și încă ar fi fost frumos!

N-a făcut-o! Dimpotrivă. fostul luminist, fostul student al atâtor universități europene dintr-o vreme când se credea în civilizație și cultură, a urlat și de data aceasta cu lupii.

Două luni după venirea la putere a legionarilor, la 4 noiembrie 1940, când nu mai putea exista nici o îndoială asupra dezastrului ce însemna pentru

țară guvernarea de pomină a cămășilor verzi, d. Rădulescu-Motru se extazia în fața operei realizate de aceștia: îi adula neprecupețit fiindcă desăvârșiseră „reforma morală în politică”.

Căci acesta fusese rolul istoric al lui Corneliu I. Z. Codreanu: „pentru a realiza zguduirea care să trezească de sub narcoticul nenorocitului climat politic (din România de după războiul trecut), era nevoie de un om care, înfrățit prin iubire cu mulțimea, să sufere, împreună cu acesta, nedreptatea și abuzul, să palpate cu ea în aceleași aspirații pentru viitor. Acest om a fost Corneliu I. Z. Codreanu”.

Și aici omul de știință rece și potolit, devine liric: „Suferința lui, acceptată cu o nevinovăție de sfânt, a fost scânteia, care a aprins în sufletul mulțimii, deodată cu dorul de a-l răzbuna, hotărârea de a primeni aerul vieții noastre politice”.

Se știe cu ce metode și în folosul cui! Și nimeni nu-l obliga să scrie: nici mizeria, nici neștiința!

Legionarii, răsculați în ianuarie 1941, sunt înfrânți: d. Rădulescu-Motru nu ezita o clipă. Dacă lui Calon, spune versul latin, îi plăcea cauza celui învins, zeilor le plac învingătorii: profesorului nostru deasemeni.

Și astfel, se înrolează, tot liric și tot entuziast, în legiunea admiratorilor lui Ion Antonescu: face parte din comisia care totalizează rezultatele „plebiscitului” din martie 1941, deși avea de unde să cunoască, în calitatea sa de istoric al culturii, ce valoare are un „plebiscit” într-un regim de autoritate personală.

„Războiul sfânt” – îl copleșește de o emoție sacră: „cruciada dezlănțuită contra păgânismului, la care avem mândria de a participa și noi Români... dă o nouă orientare și politicii europene”.

Și mai departe: „noi Români... salutăm cu entuziasm victoria armatelor germane și a aliatelor sale. Cu ea începe o viață nouă în Europa”, (iulie 1941).

Decât salutul acesta era pripit: cum pripită era și închinarea în fața „Mareșalului”, „Conducătorul Statului nostru, Mareșalul Ion Antonescu, a depășit sfera politicului: el este astăzi eroul nostru național”. (15 sept. 1941).

Și, însuflețit de un zel ce nu cunoaște stavilă, îndemna și pe alții: „Liberalii au în fața lor un erou național pe care-l pot omagia prin lucrări literare în toată libertatea”.

Nu știm să fi avut mare succes îndemnul!

Carierea culturală și politică a d-lui Rădulescu-Motru a luat sfârșit, în toamna anului de la Dumnezeu una mie nouă sute patru zeci și patru.

Ea va forma însă un capitol pitoresc în istoria lichelismului nostru național, dacă aceasta se va scrie vreodată.

Critica sămănătoristă stăruia într-o concepție bine cunoscută, asupra căreia nu mai e nevoie de a discrimina: anume, încălcarea planului etic supra celui estetic. Era suficientă ivirea unei încercări literare, cât de modestă dar de „inspirație” națională, ca să i se acorde un nelimitat credit. Așa, bunăoară, când, din îndemnul lui N. Iorga cu prilejul comemorării celor patru sute de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare, Șt. O. Iosif a publicat poemul **Din zile mari**, fapta a fost salutată de inițiatorul ei, ca un mare eveniment literar. Chiar mai târziu, peste treizeci de ani, în *Istoria literaturii românești contemporane*, fostul conducător al „Sămănătorului” zăbovea disproporționat, cu felurite cuvinte de laudă, asupra încercării epice a lui Duiliu Zamfirescu *Mirică*, ale cărei titluri de vrednicie nu erau altele decât acelea care întrețineau confuzia dintre literatura zisă cultă și cea populară.

De acest principiu pedagogic a beneficiat literatura d-lui I. Al. Brătescu-Voinești, care nu se putea recomanda prin puterile de viață ale înprospătării viziunii sau prin tonicitatea învățămintelor ei. Într-adevăr, povestitorul s-a bucurat timp de cinci decenii de o nemărginită răspândire, la care a contribuit, măcar în ultimii treizeci de ani, cu deosebire, oficialitatea didactică. Școlărirea de treaptă primară și secundară a fost educată artistic cu searbădele schițe și nuvele, în care autorul întorcea pe toate fețele unul și același subiect, investit în concepția educatorilor cu o deosebită frumusețe morală. Ce este, la drept vorbind, noul tip de viață, propus admirației tineretului școlar, de atâția mari de ani (sau, diformarea binevenită a clișeului verbal, de atâta amar de ani).

Autorul *Puiului*, al *Microbului* și al tuturor variantelor de dimensiuni mai mari a fost lăudat pe toate glasurile corului didactic, pentru meritul de a fi pus în circulație tipul „învinșului” sau al „neadaptatului”, acel tip uman propus ca model de candoare morală, sortită să fie strivită de neîndurata lege a lui „struggle for life”.

De bună seamă, în lupta pentru existență, răzlesc totdeauna firile puternice. Acesta nu vrea să zică, însă, că naturile cele mai înarmate sunt totodată și cele mai nevrednice, sub raportul moral. Răbdarea, stăruința, energia pot fi tot așa de bine lotul celor buni, ca și al celor răi. A pune valorile morale în condiții de inferioritate prestabilită față de energiile vitale, este un semn de vădită reducere intelectuală. Nu reușesc în viață numai cine știe „să dea din coate”, brutalul sau șmecherul; reușește cel care are în stăpânirea lui o voință normală, unită cu echilibrul moral. Printre toți „învinșii” vieții, se numără și cei ce se dau bătuți fără luptă dintr-un fel de neaptitudine la eforturile morale. Cu alte cuvinte, sunt calificați ai psihopatologiei. Un adevărat educator i-ar supune pe toți, mari și mici,

reeducării și, slavă Domnului, nu lipsesc științei moderne, mijloacele de a trezi pe acești abulici la viață, prin mijloacele eficace ale teraputeice morale.

Cum s-a putut petrece însă fenomenul generalizat în școală, al admirației față de slăbănogii societății noastre, înfățișați în două volume de nuvele stereotipe? Credem că pricina trebuie căutată în falsul criteriu al critice semănătoriste și mai în genere didactice, care judeca gradul de perfecție artistică a operelor literare după puterea lor de înduioșare.

Identitatea dintre frumos și duios a fost un fel de axiomă estetică a lui N. Iorga și a epigonilor lui. După cum în secolul al XVIII-lea, acele „bergeries” dulcele, în care se complăcea cuconetul aristocrației franceze, cu travestiuri de prost gust, duseseră la prejudecata cunoscută sub numele de „une âme sensible”, așa și la noi literatura lacrimogenă și-a verificat puterea asupra tipului de cărturar ipocrit, neapt de emoții estetice, slab de înțger, topit de înduioșare ori de câte ori i se înfățișau asemenea „învinși”, de specia literaturii d-lui I. Al. Brătescu-Voinești.

Când, mai anii trecuți, în „Jurnalul literar”, s-a încumetat d. G. Călinescu să propună o interpretare mai subtilă a tipologiei acestui autor, învederându-i ororile și insuficiențele și când tineretul a răspuns anchetei d-sale în chipul cel mai nimerit, reacțiunea didactică n-a întârziat. Belferismul rămâne robit greșelii de a crede în valoarea morală a abuliei. Este o eroare primejdioasă. Conștiința nu e o forță care se manifestă prin renunțare la luptă, ci tocmai, prin hotărârea de a-și afirma vitalitatea. Într-un neam încercat ca al nostru, îndeosebi, reacțiunile morale se caracterizează prin dărzenie. Din mijlocul țărânimii se ridică cu fiecare rând nou de oameni, vâlstare sănătoase, pe care nu le sperie perspectivele concurenței vitale. Muncitorul și meseriașul, de asemenea, își împrospătează puterile sufletești, în ciocnirea cu realitățile aspre ale vieții. Țăranii, funcționarii și intelectualii din literatura d-lui I. Al. Brătescu-Voinești, cu anemia lor pernicioasă, nu trădează altceva decât lipsa de vlagă a celui care a conceput lumea lor.

O asemenea literatură înduioșează mințile slabe ale belferilor, care stăruie în eroarea că duioșia acoperă toată sfera esteticului. Cine crede că dacă a lăcrimat citind o pagină literară, i-a verificat valoarea estetică, este un prostănac. Din nefericire, asemenea prostuți sunt uneori chemați să formeze gustul literar al tineretului, prin comentarea bucățelelor d-lui Brătescu-Voinești.

O programă artistică luminată va avea să reflecteze asupra adevăratei meniri educative a literaturii și să aprecieze dacă lecțiile sâlcii de „frumusețe morală” din *Puiul*, *Microbul*, etc., își mai au locul.

P. S. – Niculăiță Minciună n-a murit. Mai anii trecuți, își îndemna copiii și nepoții la huliganism. Dornic de viață și aprig la câștig, ochea bunurile altora și ațâța împotriva celor dezarmați, prin lucrarea legilor rasiale. Cu acest epilog, nuvela ar putea fi interpretată înaintea elevilor, ca să

li se adâncească tâlcurile „neadaptării” și ale „învingerilor”, la lumina avantajoașei „axări” dintre 1938 și 1944.

Oscar Lemnar, *Impresii despre Nae Ionescu*, „Dreptatea”, rubrica „Perna cu ace”, 18 noiembrie 1944

Cu toate că despre morți „nimic decât bine” (iartă-mi-se construcția eliptică de predicat) trebuie totuși să spunem că Nae Ionescu a fost marele corupător al câtorva generații care i-au urmat orbește numai pentru că n-au stăpânit știința cu ajutorul căreia un om discerne între adevăr și eroare. Se găsea în conștiința acestui șarlatan atâta îngâmfare, atâta deșertăciune și atâta ignoranță încât ușor se poate explica punctele de contact cu câteva zeci sau sute de mediocri șarlantani și ignoranți ei înșiși. Puterea de fascinație a iluziului profesor se datora iadului pe care-l descoperise în sufletul ucenicilor săi, prestigiul său de dascăl se sprijinea pe împrejurarea foarte simplă că la noi n-a existat nici filosofie nici filosofi și că prin urmare primul care îndrăznea să se arate ca atare avea – pentru că nu existau mijloace de confruntare – toate șansele să fie crezut. l-am ascultat cursurile, am luat parte la seminariile sale și i-am citit puținele file care la noi nu înfruntă niciodată severitatea tiparului, exigența criticii sau cine știe ce criteriu de dreaptă judecată a lucrurilor. Vă pot încredința că am simțit o silă nespusă de câte ori deschidea gura și că am avut sentimentul celei mai rușinoase degradări de câte ori eram silit, într-un fel sau altul, să iau în considerație vreo părere a magistrului, părerea sa împreună cu el însuși triste elucubrații ale batjocurii unui zeu în agonie.

Nici abil, nici învățat, nici inteligent

Omul nu era nici măcar abil ca un prestidigitator pentru că oricine i-ar fi putut divina gesturile din umbră, nici știutor în ale filosofiei devreme ce foarte ușor i se descopereau lacunele, nici posesor al unei remarcabile culturi generale (cum ar fi de pildă cazul lui P. P. Negulescu) și nici atât de inteligent încât să-și ascundă prostia. Nici iubitor de înțelepciune nu era dacă a putut într-o zi în care toată cugetarea filosofică mondială comemora îngenuncheată pe uriașul de la Amsterdam să profereze cuvinte insultătoare la adresa lui Spinoza numai pentru că acesta „nu avea picioarele înfipite în Bărăgan”, nici respectuos față de cei ce-l întreceau în infinit în cultură și inteligență dacă a fost în stare să rădă țigănește de un înalt oaspete al cugetării occidentale, de Léon Brunschvieg. pe care Universitatea noastră îl invitase ca să țină câteva prelegeri în România. Dar să nu credeți că Nae Ionescu încerca să polemizeze ca să spunem așa, cu Léon Brunschvieg adică

să se împotrivească unei păreri a filosofului francez. Nu! el găsisese un argument numai în faptul că bătrânul acela plin de renume și de merit avea barbă!...

Glumele „profesorului”

Glumele acestei paiațe spirituale erau pregătite de acasă și servite prin țâșnirea din arcuțul întunecatelor sale sprâncene, care se încruntau ca să provoace impresia unei fâpturi pânditoare ce-și ațintește neînduplecata privire chiar asupra destinului ca să-i smulgă infamele prerogative. În fond omul era ros de invidie, măcinat de neputință și izbit cu toată furia de talazurile blestemate ale unui orgoliu ce-i devenise cu atât mai împovăraător cu cât își contempla mai lămurit câmpia netedă și întinsă, talerul strălucitor al mediocrității sale.

Acesta era Nae Ionescu mitul unei generații de imbecili.”

Ion Caraion, I. Al. Brătescu-Voinești, „Victoria”, la rubrica „Epurație la S. S. R.”, 23 noiembrie 1944

Într-unele manuale de limba română se mai găsesc și astăzi portretele – uneori cu chelie și cu ochelari – ale „scriitorului” I. Al. Brătescu-Voinești. Un om uscățiv, trecut, văros, cu doi obraji ca două surcele, cu doi ochi despicați la margine de tristețe incertă.

O notă cursivă indică preocupările duioase ale băiatului de moșier mijlociu, ale bătrânului care a schimbat cu atâta vocație privighetoriile și puii pe o leafă grasă la „Universul”, pe o remiză rușinoasă la multe agenturi nemțești.

În omulețul gârbov și lăcrimos au zăcut atâtea pecingini și răutăți, atâtea veninuri, atâtea vâsc otrăvit, cât nu te-ar fi putut convinge niciuna din nuveletele și schițele lui că e capabil acest om să conțină. Cel care se înduioșase de furnici, n-a mai putut să se înduioșeze de oameni; cel care visase armate imense de mușchi moblizati în slujba păcii, s-a bucurat cu râsul lui știrb și decăzut, când în Rusia mureau tineri de la sate, și din orașe pentru cauza germană. În acea cumplită vreme, în țară se îmbogățeau marii proprietari, speculau negustorii, „camarazii” de la Berlin aciuiați pe Valea Prahovei, dezbrăcau țara și transportau cisterne cu petrol, – dar d. Brătescu-Voinești era bine plătit. D. Brătescu-Voinești nu răbda de foame și de ger, cum răbdau văduvele și copiii atâtor soldați morți. De aceea, conștiincios, meschin și stupid, d. Brătescu-Voinești înjura pe „bolșevici”.

Omul își găsisese vocația...

În epoca de cruntă democrație care a precedat războiul, au existat multe rupturi de conștiință, multe renunțări la sinceritate și la omenie. Dar

fiecare mai spera, în anii aceia ai tuturor surprizelor, regăsirilor și decepțiilor, fiecare mai spera o zi a întoarcerii oamenilor la ei acasă.

Căți n-au așteptat-o? Când Patria era în pericol, când războiul se apropia de granițele României, s-a crezut un moment că oamenii vor înțelege situația și-n fața dușmanului comun vor renunța la interesele lor personale.

A fost o tristă deziluzie. A trebuit s-o cunoaștem și să-i trăim consecințele. Trădătorii și-au continuat vânzarea. Antisemitul Brătescu-Voinești și-a continuat la „Porunca Vremii” antisemitismul inaugurat cu scandalul în paginile „Universului”. Nu l-a interesat nimic pe băiatul moșierului prahovean. El elogia pe „Mareșal” pe câte o pagină, ținea conferințe bâlbâite și anunța imperialismul teribile, dacisme înfiorătoare, Caucazi românești și alte asemenea prostii aplaudate de echipele lui Ilie Rădulescu. Ne amintim cum se întrecea cu „marele om politic” dr. N. Lupu să dovedească nu știm ce drepturi imagine și caraghioase ale noastre asupra „barbarilor” sovietici. Bieții oameni! Cât erau de sinceri atunci și cât sunt de stingheriți astăzi...

Ne mărturisea săptămânile trecute un coleg de breaslă că șefii ziarului său i-ar fi interzis posibilitatea câtorva propozițiuni adevărate despre Brătescu-Voinești, sub motiv că nuvelistul huligan ar fi acum membru într-un partid... «burghez de stânga». Nu este exclus.

Societatea scriitorilor români însă l-a exclus din rândul membrilor ei, înfăptuind astfel un act de profundă onestitate.

E cazul ca I. Al. Brătescu-Voinești să fie exclus însă și din Academia Română, iar o dată cu el să fie excluși Nichifor Crainic și Ion Petrovici.

Totodată, Ministerului Educației Naționale îi revine sarcina deosebită de-a interzice să mai figureze în programa analitică scriitori-trădători eliminați din casa S. S. R.-ului.

Pentru că în rândurile tineretului secundar și universitar nu mai au voie să circule cărțile unor oameni morți la 23 august. În locul lor să fie studiate operele adevăraților scriitori democrați și operele scriitorilor tineri, pe care elevii și studenții noștri, – chiar atunci când au terminat școala – n-ajung să-i cunoască.

N. Rondell, *Ion Caraion, jos masca. Un „arhanghel anacronic,* „Democrația”, 25 noiembrie 1944

Circumstanțele și ademenirile au verificat conștiințele multor cetățeni și le-au imprimat atitudini după normele pe care le impunea țării cucerirea de la 23 august.

În multe cazuri presa – a patra putere în stat – nu s-a transformat, mulțumindu-se să scoată numai ediții revăzute, – scăzute sau adăogite.

Câțiva efebi, certați nu numai cu conștiința dar și cu memoria, au schimbat numai macazul.

Pigmeii au început să dea din coate și să înainteze, nesimțit, pe covorul estompat, al zbieretelor, cu achitării ieftine ale acuzatorilor temerari, derutând vigilența printr-o vehemență darnică și necontrolată, schimbând obiectivitatea cu tupeul. Regăsim printre ei pe irascibilul năzuros Ion Caraion, poetul trâmbiță, scriitorul pistol, politicianul tejghetar, reporterul pescar.

Cu un joc de-a sepie în toate părțile împrășcă, fiindcă trebuie neapărat să se pronunțe.

Nu ne gândim în acest moment la versurile cuprinse în placheta „Panopticum” despre care, motivând „că au fost interzise sub vechiul regim”, autorul devine posesorul unui certificat tutelar și voiajor cu un pașaport vizat, – ci la un volumaș de versuri, scos în „combinații” la Buzău. Câteva semnalmente: D-l Ion Caraion, pe numele adevărat Stelian Diaconescu, a făcut liceul la Buzău și în anul de apogeu și declin legionăresc a fost reținut preventiv din cauza unei „mașinuțe” de multiplicat.

Celelalte, unde s-a născut, cu ce s-a ocupat, sau cu ce se va ocupa – deși se vede – nu ne interesează.

Și cum spuneam, în acel an de glorie a „sfintei tinerețe”, a apărut în orașul amintit placheta a II-a din *Zarathustra*. După talent și după importanță, primul semnează Ion Caraion, poezia, epitaf de slavă, *Drumul robilor* din care desprindem ca mostră de carte de vizită, ultimele două strofe plângărețe:

Străvezie liniște de-aramă / Nicadorii calcă peste vreme / Nu mai este nimeni să ne cheme / Răstignirea-n brațele de mamă. // Au rămas tăcerile piroane / Inima-i bolnavă de dreptăți / C-au murit ast-noapte în cetăți / patruzeci de-arhangheli, Căpitane...

Și acest al patruzeci și unulea arhanghel ieri militant, azi răzvrătit și anacronic, s-a urcat – suflet apostat, – până la tribună. Semnează necroloage pentru vii și învieri pentru morți; înregistrează în ospitalierul „Orizont” crucile proaspeților decedați, refuzând să se încoloneze – măcar ca încheietor – cu vechii lui camarazi de șantier.

Criticul care a găsit piatra filosofală a tuturor încadrărilor temporale: în urmă cu câteva secole, premergător cu câteva decenii. Totul după relații și în formație de scontări. Membru într-o fanfără, izbitor la toba mare la prohod sau la banchet, combătând și susținând, după cum știe stăpânul.

Silogisme erau rezolvate prin achitare. Dintre pungă și tejghea pornește curentul transformant al oscilatorului subit prozelit. În coloanele ziarelor ce combat huliganismul nou, s-a aciuiat un huligan vechi. Versatilul

barometric, orientat spre lumea nouă a dat într-un perspicace neofitism. Într-o altă bisericuță, ferventul religios al promptelor schimbări la față se închină și blestemă. Oricum, va fi făcut un nou vot, pentru reușita lui – a omului în măsură a tuturor lucrurilor.

După toate acestea, concluziile aparțin tuturor. Pentru tot ce a mai scris, a blestemat și înălțat, pentru că a știut să se mintă pe el însuși, un sfat, suntem obligați să dăm poetului versat în mercantilism: înainte de toate, o terapeutică a conștiinței. Și de aici decența.

Găzduitorii să fie vigilenți și să nu caute huliganii departe de ei.

Sergiu Filerot, *Declinul artei „savante”*, „Victoria”, 26 noiembrie 1944

Întâlnim deseori manifestări artistice superintelectualizate, interiorizate, ermetice etc., pentru a căror interpretare trebuie să ne procurăm mai întâi cheia masivă și rară a inițierii și să avem, în plus, abnegația și curajul de a ne hazarda printre sinuozitățile întunecoase ale acelor gândiri. Pentru că ele vor să ni se arate mult mai complexe și mai profunde decât sunt, își imprimă înțelesuri ascunse care însă nu pot decât să le dăuneze.

Sunt metode de a regiza punerea în scenă a unei încercări de creație artistică lipsită de un cât de puțin consistent conținut, de a substitui acestuia un „savantlâc” inutil, de a-l ascunde sub vălul multicolor al unui limbaj erudit sau prea alambicat și deci cu atât mai impropriu.

Sunt metode necinstite de a înșela buna credință a cititorului căruia i se oferă spre cercetare o presupusă artă.

Mediocritatea literară cu veleități de parvenire a pândit momentul oportun și l-a avut. A fost momentul 1940. Și timp de câțiva ani l-a exploatat. În cenaclurile măștrilor învăluți în culori patriotarde, imitându-se între ele, nume cu rezonanță neplăcută astăzi își expuneau fără nicio strângere de inimă, la taraba meschină a izolării, vidul cu dibăcie înfofolit în vorbărie savantă înșesată de prețiozități, citate, ghilimele.

Și minciuna făcea ocolul cenaclului și al altora, ajungea uneori chiar și până la popor.

Ce-i păsa mediocrului parvenit că omul din mulțime vrea să învețe ceva, vrea să cunoască și el arta. Desigur i se oferea ceva cu acest nume. Și marfa pusă în circulație nu avea altceva de oferit decât forme. Neinteligibile, cu sens ascuns. Vidul era, trebuie să recunoaștem, în sfârșit, camuflat, iar omul din masă înșelat, nedumerit, rămânea cu impresii vagi și neplăcute despre artă.

Împotriva acestei boale specifice unui spirit românesc format la școala dictaturii și a interdicției de exprimare a realităților sociale, spirituale, politice, se ridică astăzi câteva publicații periodice și – cc ele – toți luptătorii sinceri pentru propagarea adevărului și artei în masele largi ale poporului.

Astăzi suntem de acord că rolul covârșitor în viață sub toate aspectele ei, trebuie să-l aibă și îl are poporul. Orice manifestare trebuie să fie și va fi dependentă de el. În artă chiar, ca obiect de preocupare, omul de jos are întâietate. Dacă în dictatură el este un element manevrabil după bunul plac al stăpânirii, în democrație el se impune ca o forță ce ia parte activă la conducerea destinului său și ale Statului.

Și, pomind de la constatarea sinceră că marea masă a poporului nu posedă studii socotite în ani de liceu și nici dicționare sau chei misterioase pentru tălmăcirea ermetismelor, conștient de misiunea educatoare a sa, exponentul artei trebuie să-și servească clasa socială din care a ieșit și al cărei reprezentant este, elaborând și oferindu-i, sinceră, clară și pe înțelesul ei, literatură inspirată din realitatea imediată.

Voievodalismelor, dacismelor, mioritismelor, unele anacronice, altele forțat erudite, savante, opunem forma naturală, iar estetismului și romantismului voit reacționar opunem conținutul extras direct din realitatea imediată:

„Ciocoi te-au izbit cu biciul peste obraz / Și te-au înhamat la un loc cu vitele / Ca să te umilească / Dar îți vei smulge jugul / Și frânge de genunchi. / Astăzi ești om / Ioane, / Astăzi brațul tău poate fi / Pâine sau sabie”. C. Sîsileanu: „Poem de toate zilele”).

Vizând realitatea imediată trebuie să fim convinși că pregătim viitorul, că lucrăm pentru generațiile viitoare. Scrisul nu aparține autorului decât în perioada de gestație; din momentul în care el devine public, intră în patrimoniul tovarășilor de viață asupra cărora va exercita influență, îi va modela, le va sugera noi creații spirituale.

Poporul va fi cel mai bun critic al operelor produse de către creatorii ieșiți din el, pentru el. Iar dacă nu i se dă posibilitatea, în această primă perioadă de literaturizare a întregii vieți sociale, obiectului principal al preocupărilor să înțeleagă, să guste și să-și asimileze arta, toate eforturile sunt inutile prin lipsa de eficiență a lor, iar vina este cu atât mai mare cu cât se persistă a face aceeași greșală asupra căreia până acum s-au închis ochii.

Un ermetism, fie estetic, superestetic sau oricum ar fi el, nu poate decât să dăuneze. Lăsând falsa impresie a unui stadiu înaintat de cultură, inteligență, perspicacitate, întoarce spatele unor realități desigur rușinoase. Trebuie evitată așadar lipsa unui conținut amplu, concret, tangibil, necesar unui popor necultivat, vină care desigur că nu este a lui.

Prin neputința de a fi inteligibilă mării mase, această artă ermetică sau încercare estetizantă este sortită astăzi izolării, artificiei. Va fi o artă

savantă inaccesibilă marelui public, dornic să i se ofere o artă populară care să i se adreseze întregii sensibilități a lui, prin sinceritatea, spontaneitatea și vigoarea naturală pe care trebuie să o aibă.

Tudor Vianu, ancheta *Lumea de mâine**, realizată de Ion Biberi, „Democrația”, 10 decembrie (fragmente)

[...]

[T.V.]- Am o concepție activistă a culturii. Înțeleg cultura ca o transformare a Naturii în sensul vederilor și exigențelor omului. [...] Nu pot considera pe om izolat. Îl integrez într-un imens elan de creație, care trece prin întreaga lume. E o concepție practică, activistă, travailistă dacă vrei. [...]

[I.B.]- Concepția dumneavoastră activistă, va avea de bună seamă, o aplicație, o răsfrângere în viața socială. Cum vedeți poziția omului în realitatea socială?

[T.V.]- Nu pot, firește, fi decât rezumativ. Viața socială se definește prin anumite cadre, prin forme instituționalizate, prin organizări statornice, exprimând anumite raporturi între faptele sociale. Dezvoltarea omului se face pe aceste coordonate. O societate organizată va trebui să aibă însă un complement al acestor cadre: perfecționarea omului menit să umple aceste cadre. Idealul antic al „înțelepciunii” poate juca un rol în omenire.

[I.B.]- Ajungem, domnule Profesor, pe un teren mult mai general și de o actualitate mai directă. Mă refer la structura și orientarea vremii care se plămădește acum sub ochii noștri. Ca și după trecutul război, viața socială și culturală va prezenta schimbări de ritm, de înfățișare, de structură, de sigur, de data aceasta, mult mai adânci. Cum vedeți această orientare a vieții de după război?

[T.V.]- Civilizația de mâine va fi o civilizație a muncii. Poate că pentru prima oară în Istorie, entuziasmul pentru muncă, convingerea adâncă a omului în valoarea etică a muncii și dezvoltarea forței de muncă ajung acum la treapta lor cea mai înaltă. De abia acum, cultura umană a îngăduit o liberare totală, să nădăjduim definitivă, a muncii. Istoria a ajuns la stadiul în care munca reprezintă conștiința unei înălțări a omului deasupra lui însuși. Căci omul nu trebuie să fie robul, ci domnul muncii. Muncitorul trebuie să

* Ancheta realizată de Ion Biberi a fost publicată de autor în volumul *Lumea de mâine*, apărut la editura Forum, în 1945. Citările și fragmentele reproduse în anexe sunt extrase din această ediție.

aibă față de muncă fervoarea pe care o are un artist față de opera pe care o înfăptuiește. Va trebui să aibă aceeași libertate față de muncă.

Aș vrea să-ți redau plastic, printr-o experiență de viață, această atitudine a omului, în fața muncii. Îmi amintesc însuflețirea cu care am citit o pagină din *Amintirile* lui Gorki și orizontul pe care mi l-a deschis faptul povestit de scriitor. Gorki povestește într-un loc cum, rătăcind pe malul Volgei, a plecat într-o dimineață împreună cu alți tovarăși înspre un vapor eșuat pe țărm, din care avea să descarce mărfuri într-un alt vapor, trimis în căutarea celui dintâi. Au început cu toții să lucreze. După mai multe ore de muncă susținută, s-a creat între acești oameni o comuniune intimă, în bucurie și entuziasm. Oamenii care munceau acolo deveniseră, după textul francez pe care îl parcurgeam, „de veritables bêtes joyeuses”. Atunci, am înțeles poate mai bine decât totdeauna, fericirea pe care o poate găsi omul în munca ce conduce la realizări concrete.

Socotesc deci că civilizația de mâine a lumii va fi întemeiată pe această conștiință și bucurie a muncii, care înnobilează și ridică pe om deasupra lui însuși.

Desigur, lucrurile pe care ți le spun nu sunt improvizate, adaptate la condițiile actualității. Ele au fost expuse cu ani înaintea în diferite lucrări. Insist însă asupra faptului că leg această concepție a muncii sociale, de problema estetică, de munca artistică. Închid, astfel, ciclul. Concepția artei ca muncă liberată, își găsește un complement obligator în concepția muncii ca stare de bucurie și grație artistică. În aceste împrejurări artistul devine adevăratul călăuzitor al activității sociale. [...]

Am avut totdeauna impresia, călătorind peste hotare și comparând cele văzute cu situația din țara noastră, că există la noi o carență, un spațiu vid, o lipsă de realizări. Care este cauza acestei stări de fapt? S-a creat puțin? S-a distrus mult? Nu mă opresc acum. Ceea ce vreau să vă spun este că peisajul românesc prezintă un fel de vacuitate indicând că procesul de creație este încă în stadiu începător. [...] Vom avea nevoie în țara noastră de muncitori onești, consacrați cu austeritate și competență unor domenii în care facultățile lor personale să se poată exercita creator. Avem nevoie de omul trebii lui, de exemplarul uman tehnic. Să denunțăm tipul atât de curent în viața noastră socială, pe omul de vorbe, de formule, de avânturi nereflectate. Acești oameni bagatelizează lucrurile cele mai grave, le demonetizează. Ei aduc cu ei un suflu demoralizant și transformă totul în neînsemnătate și farsă.

Asistăm de la o vreme la ciudate manifestări în scris ale unor intelectuali până mai ieri bine orientați, intelectuali care, după 23 august, în loc să se afle în rândurile acelorora pentru a căror cauză păreau că luptă, s-au înregimentat, cu scule și cu principii, în cadrele curenților, înapoia cărora se ascund de fapt (și vom vedea îndată de ce) interesele morale și materiale ale reacțiunii. Dar să vedem și să analizăm cum s-a petrecut fenomenul și în ce măsură sunt îndreptățite îngrijorările ce transpiră din rândurile scrisului lor.

Este vorba, în primul rând, de „valorile” din toate domeniile vieții noastre spirituale – valori estetice, morale, sociale, naționale, religioase – în numele cărora acest gen de intelectuali își mărturisesc neconținut temerea: teamă, de ce? Că, adică, o dată cu schimbările sociale pe care ei se prefac a le considera îndreptățite („să se transforme totul, fără se modifice nimic”!), aceste valori ar decădea, încăpând pe mâinile „brutale” ale poporului. Nu auzim decât cuvinte de acest fel: rațiune, ordine, obiectivitate, echilibru, permanente – o, mai ales permanente! – umanism și câte altele. Unul dintre acești intelectuali a mers până acolo încât a cerut pur și simplu „întoarcerea la turnul de fildeș”, pe motiv că tot ce se întâmplă astăzi ar fi cruntă disoluție morală, în procesul cel mare de demoralizare (de „vulgarizare” ar spune d-sa) a valorilor.

Că acest fel de a vedea lucrurile dovedește un orizont mărunț și o orientare potrivnică realităților istorice, nu trebuie s-o demonstrăm prea amănunțit.

Intelectualii noștri au acest viciu, dovedit de atâtea ori, că se sperie prea repede de evenimente, sunt nervoși, pentru ca până la urmă să încline spre poltronerie. Într-un răspuns la o anchetă care se va publica în curând, maestrul Mihail Sadoveanu aduce o cumplită acuzație colegilor săi de breaslă: aceea că scriitorii români au servit prea ușor reacționarismul, adică obscurantismul secular al clasei conducătoare – în loc să fie cu ochii îndreptați înspre viitor. Uitând să fie cel puțin niște visători ai eternelor năzuinți de bine și de dreptate pentru cei mulți; uitând să combată stările de fapt ale opresiunilor de tot felul, ca să poată aspira la cinstea ce li se acordă vizionarilor – ei s-au scăldat în apa căldicică a oficialității năzuind să devină numai niște servitori bine retribuiți ai acestei oficialități. Era – și este încă – o mentalitate înrădăcinată în conștiința intelectualului român, o mentalitate jalnică de lachei, care excludea de fapt scriitorul, filosoful sau omul de știință de la demnitatea adevăratei intelectualități, aceea care într-adevăr se poate numi că slujește „permanențele”.

Dar acum e vorba de o problemă cu mult mai întinse ramificații și să nu ne împiedicăm în amănunte, chiar când ele ilustrează structuri definitive.

E vorba, așadar, de primejduirea valorilor. Acești oameni care discută atât de nobil și atât de abstract despre decadența valorilor, te impresionează la un moment dat prin tonul lor foarte înalt și foarte dezinteresat. Ce se întâmplă în realitate? Ei nu-și dau seama (sau își dau prea bine seama) că apărând „valorile” apără de fapt interesele *strict materiale* ale unei categorii – ale acelei categorii căreia niciodată nu i-a păsat prea mult de valori pur spirituale. Naivi sau vicleni, acești intelectuali nu fac decât să se îngrijoreze în numele pungii pline, pe care, capitalistul o ține bine strânsă la sân, râzând în sine de tribulațiile idealiste sau fals idealiste ale „ideologilor” săi, plătiți cu leafă bună. În numele cui cer acești bieți intelectuali „ordine, obiectivitate, respect al permanențelor”?

În numele ghiftuitului, în numele cinicului care acumulând averi pe spinarea nevoiașilor, puțin îi pasă de mersul istoriei și de binele umanității! Cum au uitat astfel de intelectuali acest lucru? Ei, care cereau deunăzi, de bine de rău, o transformare socială a nedreptăților! Ei care au avut întotdeauna de suferit de pe urma burtă-verzilor materialişti. Iată unde e adevărul „materialism”, domnilor intelectuali idealişti!

Permanențele? Valorile? Noi avem încredere *în viață, în oameni* (mai mult decât o au așa zișii umaniști alimentați pe ascuns cu misticisme ortodoxe) și știm că atâta timp cât va exista această încredere, vor exista și permanențele. Fiindcă să nu uităm că la un moment dat „permanențele” îngheață și devin... fosile, pe care intelectualii de fals umanism le numesc permanențe. Valorile sunt viața – și viața va avea oricând grijă de valori. Ceea ce e cert, e că nedreptățile sociale *trebuie scuturate*, indiferent dacă vor suferi, trecător, micile valori birocratice ale idealiştilor de orizont meschin. Iar intelectualii care nu înțeleg aceasta vor fi dați la o parte de înseși legile vieții, acelea care susțin întotdeauna adevăratele valori ale omului.

Ancheta Unde merge literatura? Mare anchetă printre personalitățile noastre literare, inițiată de Dan Petrașincu în „Tribuna poporului”, la 13 decembrie 1944.

Întrebările reper vizează criza literaturii:

1) – Credeți că există o criză a literaturii – și dacă da, cum ar putea fi ea remediată?

2) – Credeți că romanul sau poezia ar putea fi înlocuite în conștiința maselor de către alte arte – cum e de exemplu cinematograful?

3) – Care credeți că este – sau trebuie să fie poziția scriitorului român față de schimbările ce se petrec astăzi în omenire?

4) – V-ați propus, dvs. personal, vreo problemă de tehnică nouă, sau vreuna de orientare generală asupra felului cum ați dori să scrieți de azi încolo?

Răspunsul d-lui Tudor Vianu

„Criza literaturii este criza libertăților spirituale”, Ancheta Unde merge literatura?, „Tribuna poporului”, 13 decembrie 1944

1. Criza literaturii există și este consecința crizei libertăților spirituale. În măsura recuceririi acestor libertăți, este de nădăjduit că scriitorii vor regăsi elanurile de atâtea ori săgetate în trecut.

2. Nicidecum. Romanul și poezia se conduc după alte legi și răspund altor nevoi estetice decât cinematograful. Ar putea fi o competiție cel mult între cinematograful și teatru scenic: dar dezvoltarea gustului de teatru în toate țările, chiar în anii războiului, dovedește că nici teatrul nu se găsește sub vreo amenințare oarecare.

3. O poziție deschisă

Răspunsul d-lui Perpessicius

„Scriitorul român trebuie să urmărească de aproape schimbările atât de adânci după care însetează de ani omenirea”, Ancheta Unde merge literatura?, „Tribuna poporului”, 13 decembrie 1944 (fragment)

Pe d. Perpessicius l-am regăsit – după luni și luni de restriște – într-o ambianță aș zice semnificativă: în cadrul constituirii secției literare a „Asociației pentru strângerea relațiilor cu U. R. S. S.” unde a fost cooptat vicepreședinte alături de d. Mihail Ralea, în aplauzele sincere ale unanimității! Faptul cuvântează de la sine. Critic și om de litere de splendidă ținută morală, cercetător pe spațiul vast al operei eminesciene, d. Perpessicius a fost, și în viața publică, un bun cetățean. Iată de ce răspunsul d-sale ne e cu deosebire prețios:

Există o criză a literaturii și ea prezintă cel puțin două aspecte: economic și de orientare și unul și celălalt datând mai de mult, dar înrăurite, în egală măsură, de împrejurările defavorabile ale prezentului.

La fel cu întreaga economie națională, moșită când de intermediari și când de felcerii tuturor improvizațiilor, și literatura originală pătimește de pe urma feluritelor burse negre. Primatul traducerilor și mizeria breslașilor literari sunt stigmatele, deopotrivă de dezonorante, ale aceleiași maladii. Remediu nu poate veni decât dintr-o nouă organizare a breslei, în spiritul militant al sindicatelor profesionale. Ideal oarecum himeric la o comunitate [...] ca a noastră. Și totuși

Tudor Arghezi, *Principii*, „Bilete de papagal”, 16 decembrie

La citirea afișului de reapariție a *Biletelor de papagal*, am primit și întrebarea repetată, a cărei organizații politice aparțin. Legitimă, poate, întrebarea nu e lipsită de o nuanță de candidă naivitate și de simpatică ignoranță. Cine și-ar fi bătut ridicol capul să-și facă din nesemnificativa mea prezență în viață, o problemă de natură s-o intereseze, ar fi aflat că în toate manifestările mele, în literatură, în presă și în mica existență a bietului om am fost întotdeauna contra, chiar când eram obligat la pentru. Am fost un băț în roată. Fără să vreau.

De aceea m-am înțeles întotdeauna cu câinii mai bine decât cu oamenii. Am admirație pentru sentimentul obscur și idiot, care-l face pe Grivei, sătul și întins la umbră, să se deștepte brusc la trecerea unei trăsuri sau a unui cal și să se ia pe căldură după praful stârmit în drum. Îmi place spiritul lui de împotrivire, chiar când iese înaintea unui frumos armăsar arab, care n-are poftă să se certe cu cățiii.

Oamenii sunt comozi. Ridică puțin din sprânceană dacă aud ceva, nepotrivit cu tihna, cu siesta, se întorc pe partea cealaltă și continuă somnul, mai căscând odată. Oamenii ruginesc ca lacătele vechi. Încuiate, nu se mai desfac și căscate nu se mai prind în belciuge – și se leapădă de chei numaidecât. Ei atârnă de o ușă închisă și cheile, într-altă parte. Pentru ca lacătul să se apropie de cheie e nevoie de silă, de o voință dinafară.

Trebuie definită poziția, pentru cei ce întreabă, să nu mai întrebe, ori dacă vor mai întreba vreodată să-i trimit la biletul de azi.

Cu o caznă mai mare decât rezultatul, subsemnatul m-am făcut scriitor. Nu e poate prea recomandabil, dar să le zicem lucrurilor pe nume. Toate zilele și orele mi-au fost pierdute în acest scop difuz. Sensibilitățile au fost contrare și absolvite toate în preocuparea absurdă a căutării expresiei, imaginii, ideii. Patru din cinci simțuri s-au hipertrofiat din atrofia celorlalte. Mă domină unul singur și el îmi strică măsura tuturor unghiurilor, prea deschise sau prea strânse. Tot ce iese din segmentul meu mi se pare artificial. O silabă bine punctată și vârată în celula ei definitiv, ca într-un inel

oglundirea cristalizată a unei stele, face mai mult decât un principiu, pe care să-l asimilez trebuie să ies din mine, să intru într-altul sau să mă dilat – și încep prin a mă împotrivi, ca la o lingură de doctorie. O fi bună dar trebuie înghițită. Mă prefer bolnav și-l rog pe Doctor să mă vadă altădată.

Din ce partid mai puteam să fac parte? Doctrina mea nu putea să fie decât una, dacă am apucat-o într-acolo cu pasiune și îndărătnicie: limba românească. Pentru ea, din nefericire, a trebuit în anii de clocot și pregătiri pentru o carieră rentabilă, să dezamăgesc toate nădejile puse în viitorul meu și să las pe toți cei plecați în pas cu mine să mi-o ia înainte, și am luat-o peste câmp. Acolo m-am întâlnit cu holdele, cu plugarii, cu păsările în zbor, cu apele, cu vântul și câteodată cu arăturile. S-a isprăvit. M-am simțit în ticăloșia asta bine.

Și n-am mai atârnat de lupta pentru pâine, pe care mi-a dat-o întotdeauna întâmplarea și nu mi-am putut face dintr-însa o pravilă și un vis. Pe negândite m-am întors acasă, crezând că mă duc înainte și m-am pomenit știind mai bine graiul lucrurilor decât al judecății. Nu m-am mai înțeles cu cărturarii, cu politicienii, cu metodele și sistemele. Câteodată m-am gândit că poate sunt un prost, căci rea voință n-am avut niciodată să le deprind. Nu s-a lipit de mine nimic din câte se împărtășesc altora pentru a fi învățate pe dinafară și duse mai departe – și am ajuns rebel și răzvrătit împotriva oricărei constrângeri și așezări. Trăiesc anapoda și în perpetuu conflict.

Pot să mă schimb? Sunt osândit să trăiesc în toate vremurile afară din epoca mea, dincoace ori dincolo de ea, nu știu, dar împăcat cu iluzia că mă găsesc în rânduiala nerostită a împrejurărilor, datinilor și lucrurilor, bune și rele, de unde s-a ridicat limba pe care o scriu și pe care o iubesc, aş putea să spun până la crimă, peste orice altă disciplină, convenție și lege.

Răspunsul d-lui Mihail Sadoveanu

„Îndrăznesc a spune, la noi intelectualitatea a fost și se dovedește reacționară...”, Ancheta ***Unde merge literatura?***, „Tribuna poporului”, 19 decembrie 1944

Criză a literaturii? Depinde de punctul de vedere al fiecăruia. Eu n-o văd. Momentul e din cele mai interesante și mai bogate pentru scriitor. Constat însă o criză a literaturilor, în legătură cu criza întregii noastre intelectualități.

Transformările adânci în U. R. S. S. se datoresc intelectualilor care, vreme de un veac, au luptat neobosit și s-au jertfit pentru revoluția socială.

Îmi aduc aminte cât de mișcat am fost de „Rusia subpământeană” cartea lui Mihail Stepuiak, în care se descriu câteva figuri eroice de jertfe pentru ceea ce era idealul acelor timpuri. Intelectualitatea, în Rusia, s-a aflat în fruntea mișcărilor generoase.

Îndrăznesc a spune că, la noi, dimpotrivă, intelectualitatea a fost și se dovedește încă reacționară și scriitorii urmează în mare parte a trăi în asemenea atmosferă.

G. Ibrăileanu spunea bine „că talentul e prima condiție în crearea operei de artă, dar pe lângă aceasta, neapărat, cercetătorul critic care era el ținea seama de atitudinea artistului în fața problemelor vieții. Și între scriitorii de talent prefera pe cei care aveau în opera lor mila și înțelegerea față de obidiuții vieții.

Tragic la noi e mai ales faptul că la scriitorii ieșiți din popor găsim deseori asemănări de atitudine de complezență față de clasele privilegiate. E o atitudine de sclavi. Se găsesc fără îndoială și excepții onorabile. Iar milă pentru sărmanii vieții au dovedit mai deseori urmașii boierilor pământului. Dintre ei a ieșit istoricul Radu Rosetti, bătrânul, care a constatat în trecutul clasei sale atâtea adevăruri amare și crude. Că patruzecioptiștii au greșit, și opera lor n-a fost clădită pe temelii bune, că au așezat în locul realităților forme fără fond, este o altă chestie. Dar într-o țară în care problema țărănească este încă deschisă, intelectualii reacționari îmi apar ca o monstruozitate. Asta într-adevăr e o criză, și încă profund serioasă...

Nu cred că romanul sau poezia ar putea fi înlocuite în conștiința maselor de către alte arte, cum ar fi de pildă cinematograful. Fotografia n-a înlocuit nici nu va înlocui pictura. Se știe pe urmă că filmul a sporit interesul pentru teatru. De unde se vede că cinematograful ar fi un puternic instrument de ridicare a nivelului cultural al mulțimii. Anumit nivel atins, sufletul omenesc e setos de artă adevărată.

Poziția scriitorului român în lumea nouă?

Aș avea personal o problemă nouă de tehnică?

Mă simt mai mult decât oricând să rămân același interpret al poporului celui mare singura realitate a vieții noastre naționale, nădăjduind că, în sfârșit, se arată o lumină nouă pentru viața lui de îndelungi răbdări și suferințe.

Cuvântul maestrului Sadoveanu sună ca întotdeauna, greu și cu autoritate. Ne-ar plăcea să putem înregistra mai des de la scriitorii noștri astfel de răspunsuri!

Pilda celui mai mare dintre scriitorii noștri actuali în viață, e cu atât mai prețioasă cu cât ea nu vine de la un om ce n-a uitat să fie și o mare conștiință. Nu e cel mai frumos rol al scriitorului – acesta?

„Dirijarea cu normative s-a văzut că este dezastruoasă întotdeauna pentru valoarea producției”, Ancheta Unde merge literatura?, „Tribuna poporului”, 21 decembrie 1944 (fragmente)

I). [...]. Criza aceasta [...] nu va înceta decât o dată cu restabilirea unui regim de libertate a scrisului literar și asta, bineînțeles, după ce atât scriitorii (cei mai mulți dintre ei !) cât și cititorii se vor fi dezintoxicat de tembelismul și de barbaria spirituală în care i-au aruncat anii de dictatură reacționară. Dirijarea cu normative s-a văzut că este dezastruoasă întotdeauna pentru valoarea producției literare. Ea nu mai trebuie încercată niciodată. Decât o literatură dirijată mai bine lipsa oricărei literaturi.

II). Nu cred că există o concurență pe care cinematograful o face cărții. Și aceasta din motive psihologice foarte simple.

Emoțiile pe care le dau lectura pe de o parte și filmul pe de altă parte sunt deosebite prin firea lor. Nu se pot înlocui unele pe altele. Iată de ce, în general, transpunerea pe ecran a operelor literare, a unui roman de exemplu, este aproape întotdeauna o operație zadarnică. Romanul transpus în film va fi întotdeauna inferior originalului. De altfel, transpunerea literaturii în film se face tot mai rar. De pe acum, cinematograful a devenit o artă independentă, cu procedeele ei, cu o tradiție, cu mijloacele ei proprii de creație. Cinematograful, prin firea lui, cere acțiune, mișcare, repeziciune, simplificare. Este o artă de gesturi și de atitudini exterioare. Emoțiile pe care le dă sunt mai directe decât acelea pe care le dă lectura. Nicio confuzie nu poate fi posibilă între arta ecranului și arta scrisului. Fiecare are legile ei deosebite și atinge în noi alte coarde.

Publicul a înțeles acest lucru. Același om va aștepta cu nerăbdare premiera unui film dar și apariția unei cărți. Lectura și spectacolul cinematografic pot coexista foarte bine în cuprinsul sufletesc al aceluiași individ. De altfel, faptele dovedesc că cinematograful nu concurează cartea. Gustul lecturii n-a descrescut deloc odată cu înmulțirea sălilor de cinematograf. Ba chiar dimpotrivă. Librării și editorii afirmă că tirajul din ce în ce mai urcat al cărților literare dovedește că numărul cititorilor de literatură de la noi cel puțin, este în creștere continuă, ceea ce nu s-ar întâmpla dacă cinematograful ar face concurență cărții.

III). Un regim democratic nu poate fi decât prielnic scrisului literar. Numai sub un asemenea regim scriitorul poate spera o îmbunătățire a situației prin reducerea intermediarului dintre scriitor și public trebuie să fie principalul țel de luptă al unui Sindicat al scriitorilor. Față de un regim social, care ar îngădui toate acestea, numai un scriitor nedemn de meseria lui ar putea să aibă o atitudine ostilă.

IV). Orientarea mea generală se vede chiar din răspunsurile de mai sus. Este de altfel o orientare veche, vizibilă în tot ce-am scris până acum.

Mărturisirile în public, atunci când nu iau formă de poem, nu-mi plac. De aceea aş vrea să exprim numai un deziderat de ordin general, privind activitatea noastră, a tuturor scriitorilor români de azi. Cred că în timpuri ca ale noastre, de frământări şi de prefaceri, genul satiric este foarte potrivit. Societatea românească actuală, cu vechile ei focare şi infiltraţii purulente care dăinuiesc (şi încă cum!) în ciuda sincerei dorinţe de regenerare a unei bune părţi din ea, este o vastă hazna de teme satirice. Epoca duioaselor flaute s-a dus. Se va întoarce iar cândva, în vremuri mai prielnice visării. Până atunci, şuierătoarea aspră a satirei e mai potrivită în gura scriitorilor de azi, decât dulcele fluier elegiac.

Nu oricine, însă, are putere să mânuiască biciul cu ghimpi al invectivei. Cine nu are puterea aceasta, mai bine să continue cântecul pentru care se simte chemat – cu condiţia, fireşte, ca acest cântec să aibă o valoare de artă.

Mihai Ralea, *Lumea de mâine*, „Democraţia”, 24 decembrie 1944 (fragmente)

[...]

[I.B.] – Raţionalismul conduce la individualism. Acceptaţi acest corolar sau, credincios ideologiei marxiste, fixaţi omului o altă poziţie în viaţa socială? Şi cum aţi putea numi această poziţie?

[M.R.] – Vederile la care am ajuns în această privinţă ar putea fi exprimate prin vocabulul Umanism socialist şi prezintă evidente analogii cu poziţia apărută de Malraux în Franţa şi de doctrinarii ruşi mai noi. Cred că perfecţia omului nu se produce prin desprindere de nucleul social în care a apărut, prin detaşare şi singularizare, ci prin integrarea omului în grup, chiar prin conformism; militez pentru o participare activă, printr-o adeziune spirituală a omului la colectivitate, sunt pentru o creaţie adaptativă a individului, adică pentru vădirea contribuţiei individuale cu ajutorul şi prin mijlocirea realităţii sociale întregi. Nu confund, prin urmare, dorinţa de singularizare, diferenţa, cu valoarea, sunt împotriva eroului şi pentru constructor; repudiez concepţia romantică şi individualistă şi ader la un fel de umanism anonim, cam în înţelesul dat termenului de Jules Romains, mă interesează tot ceea ce contribuie la perfecţia socială. [...]

[I.B.] - Evoluţia naturală a lucrurilor, poate accelerată de fenomenul războiului şi de convulsiile sociale ce vor avea loc după război, ne vor

dirigui fără îndoială către modificări structurale profunde ale lumii. Cum vedeți această schimbare?

[M.R.]- Nu am decât un răspuns, pe care socotesc că nu voi fi nevoit să-l dezvolt: lumea de mâine va avea o organizare socialistă. Situația omului în această societate va fi indicată de doctrina umanismului socialist, pe care am menționat-o în cursul convorbirii noastre. Va fi o poziție acceptată de om cu entuziasm și bucurie, prin adeziune voluntară. Aceasta soluționează într-un fel și problema libertății individuale. Fiind personal angajat, acceptând o poziție și integrându-se voluntar într-un sistem social, omul va avea libertate de acțiune. Nu există supresiune de libertate decât acolo unde este constrângere. Dar omul de mâine în societatea socialistă nu va fi un membru participant prin constrângere exterioară, ci prin adeziune intimă.

Evoluția vieții sociale se face, după credința mea, în sensul unei structuri socialiste a societății, în care omul integrat vieții colective va avea o deplină libertate de acțiune, libertate determinată de adeziunea și acceptarea deliberată a acestei structuri sociale.

Răspunsul d-lui Tudor Teodorescu-Braniște

„Literatura lipsește din cauza lipsei de hârtie”, Ancheta Unde merge literatura?, „Tribuna poporului”, 25 decembrie 1944

Scriitorul și gazetarul care ne răspunde astăzi la anchetă, este unul din acei oameni care au avut tăria de a sta absolut departe în tot timpul acestor ani de obscurantism oficial, tărie ce se numără printre principale virtuți ale meșteșugarului condeiului. Fiindcă există două feluri de eroism, amândouă nu mai puțin eficace. Acela care luptă și acela care rezistă. D. Teodorescu-Braniște, în maturitatea talentului său, a știut să reziste. Autorul *Prințului* revine azi în publicistică intact, așa cum l-a lăsat prima bătaie de gong a războiului nefast și „sfânt”.... Și răspunsul d-sale e liniștit, răspicat, fără ocoluri.

1. Nu cred că există o criză a literaturii. Cum nu există o criză a pâinii sau a tutunului. Pâinea și tutunul lipsesc din pricina crizei de transporturi. Literatura lipsește din cauza lipsei de hârtie. Dacă am avea hârtie, am avea cărți tipărite, ar rămâne câteva înliteratură.

Așa s-a creat totdeauna literatura: oamenii au scris, tipografiile au tipărit și posteritatea a ales ce-a fost bun...

2. Nu. Prețuiesc foarte mult cinematograful. Mai mult chiar decât costul actual al unui bilet de intrare în cinematograful.

Am însă atâta stimă pentru conștiința maselor, încât cred că nimeni nu va confunda un roman cu un film sau o poezie cu o scenetă.

Sunt convins că, în viitor, analfabetismul va dispărea. Nădăjduiesc însă că, după efortul dibuirii abecedarului, oamenii nu se vor mulțumi să citească titlurile filmelor de cinema, ci vor adânci paginile cărților, – de proză sau de poezie.

Aceasta depinde numai de oameni. Statul îi poate sili să învețe. Nu să se cultive. Învățătura e una. Cultura, alta!

3. Scriitorul român e în funcție de cititor. Când va avea atâți cititori, încât să-și poată asigura o situație independentă, scriitorul român va avea față de evenimente poziția, atitudinea dictată de conștiința sa.

Până atunci, neavând cititori și atârând de alții, scriitorul român va fi funcționar, diurnist, sinecurist sau pensionar...Deci, fără atitudine! Sau, dacă vreți în „poziția” cucului pe cracă – poziție foarte șubredă.

Pot spune acest lucru, pentru că în cărțile mele am luat o „poziție2 precisă față de eveniment. Bună, sau rea, – însă precisă. Dar nu se poate cere același lucru tuturor scriitorilor, atâta vreme cât n-au baza materială necesară unei luări de atitudine.

Această socoteală ar putea să pară negustorească. Ea purcede însă de la Karl Marx..

4. Da. De azi încolo, aș dori să scriu mai bine decât am scris până ieri. Iar de mâine, încolo, mai bine decât am scris până azi. Aceasta cred că trebuie să fie năzuința oricărui scriitor.

Peste această năzuință, fiindcă vorbiți de o tehnică nouă, aș spune: în epoca vitezei (avion, cinema, radio), evident că tehnica – (meșteșugul) scrisului se schimbă. Cum? Sub influența acestor realități. Deci: un scris mai viu, mai iute, mai scurt, mai concis. Vom citi totdeauna pe Balzac. Dar masele se vor împăca mai ușor cu Malraux. Vom citi totdeauna pe Tolstoi. Dar tinerii de azi vor fi mai aproape de Ehrenburg. Oamenii sunt grăbiți. Romanul poate să fie stufos. Dar trebuie scris într-un tempo de jazz: de pildă *Contrapunct*, al lui Huxley.

Dar această a patra întrebare a Dv., – cea mai ademenitoare pentru mine, – pare o cursă: cere un răspuns amplu. Și fiindcă sunt gazetar, știu ce înseamnă lipsa de hârtie și articolul prea lung.

Dați-mi voie să nu cad în capcană și să pun punct, aici.

Răspunsul D-nei Hortensia-Papadat Bengescu

„Nu mi-am propus niciodată să scriu, am scris... dintr-o înclinare accentuată”, Ancheta *Unde merge literatura?*, „Tribuna poporului”, 30 decembrie 1944

Timpurile istorice ar putea așeza provizoriu literatura într-un con de penumbră, epocă însă fertilă pentru scriitor deoarece în acest spațiu de timp, observația lui se exercită asupra unei mari bogății de fapte și oameni.

Numai dacă însăși structura insului omenesc s-ar schimba, ar putea dispărea nevoia de a povesti, deci de a scrie. Scrisul a atins un maximum de dezvoltare, evident nu se poate întoarce cândva la începuturi, nici până la ce măsură meșteșugul scrisului ar mai putea fi perfectibil: deocamdată scriitorul are un câmp tot mai întins de observație cu tot mai multe aspecte, culori și lumini, îi trebuiesc numai răgazuri.

Cinematograful poate cel mult fi socotit ca o anexă a literaturii și anume prin text, când acesta are o valoare în sine. Această încercare de a ilustra vizual și completa auditiv un text, constituie mai mult o distracție ingenioasă, care arareori atinge măsura artei.

Nu mi-am propus niciodată să scriu, am scris încă din copilărie dintr-o înclinare accentuată. Colegele îmi ajutau uneori să rezolv problemele matematice, eu compuneam teorie literară căpătând adesea o notă mai mare pe textul unei camarade; mai târziu am privit în jur și am acumulat imagini de oameni și de omenesc, contemplare dezinteresată din care s-a creat mica lume ce am închipuit în slove; nici un model, nici un subiect cunoscut, dar convingerea că acei oameni și acele fapte ale lor de mine închipuite ar putea exista. Tehnica lucrării vine de la sine adaptată subiectului, făcând trup cu el – nici o premeditare – convingerea că acel proces interior mai cert, mai complex, decât orice căutare. Totul în limita moderată a putințelor mele – pe care acum le cinstiți cu cercetarea dumneavoastră.

Răspunsul d. P. Constantinescu.

„O tehnică nouă este valabilă numai când relevă un univers spiritual nou”, Ancheta *Unde merge literatura?*, „Tribuna poporului”, 30 decembrie 1944

Regretăm, în cazul d-lui Pompiliu Constantinescu, faptul că a trebuit să-i facem o vizită acasă, pentru acest răspuns – în loc să-l găsim în redacția unei gazete sau a unui săptămânal, unde să fie implicat cu scrisul la responsabilitățile publicisticii contemporane – așa cum s-ar cădea să fie.

Deoarece cronică literară sau articolul de generalități al d-lui P. Constantinescu lipsește din această publicistică – și acest lucru se simte.

1) Există mai mult decât o criză literară; se poate vorbi aproape de dispariția literaturii. Revistele literare s-au împuținat, iar cele care mai supraviețuiesc sunt sau prea oficioase, prea puțin literare și prea rar substanțiale.

Despre cartea literară să nu mai vorbim; ceea ce se numea altădată sezon literar de toamnă este astăzi o pură iluzie. Remediul l-aș vedea, parțial, în apariția măcar a unui săptămânal viu, care să creeze o atmosferă prielnică unei vieți literare.

2) Nici o artă nu poate face concurență altei arte, structura poeziei, romanului și cinematografului sunt prea specifice, ca să se confunde sau să se anuleze reciproc.

3) Scriitorul să fie în primul rând, sincer cu el însuși, să aibă o experiență interioară și, fără-ndoială, talent.

4) Orientarea noastră literară, în douăzeci de ani de publicistică, este cristalizată, ca să ne mai propunem alta decât aceea a prețuirii valorilor autentice, și de azi înainte doresc să scriu cu tuș și cerneală; detest stiloul, dictarea și mașina de scris...

O tehnică nouă este viabilă numai când relevă un univers spiritual nou.

Mihail Sadoveanu, *Lumea de mâine*, „Democrația”, 31 decembrie 1944 (fragmente)

[...]

[I.B.] – Poate nu forțez o discreție, informându-mă asupra autorilor pe care îi considerați apropiați sufletește. Socotesc că literatura engleză...

[M.S.] – Am prețuit-o foarte mult în trecut; o prețuiesc foarte mult astăzi... George Eliot; Adam Bede, Le Moulin sur la Floss. Sunt cărți hotărâtoare. Poate că Tolstoi pomește de aici. Dickens mi-a rămas neconținut drag. M-am desfătat cu Shakespeare, Thackeray, Walter Scott, Thomas Hardy.

[I.B.] – Literatura rusă...

[M.S.] – Tolstoi. Turgheniev, Gogol au fost pentru mine autori urmăriți cu foarte multă luare aminte. I-am citit cu admirație și dragoste. Mi s-a întâmplat ceva ciudat cu genialul Dostoievski. L-am citit cu ardoare la douăzeci de ani; pe urmă, literatura lui mi-a devenit o adevărată suferință, punându-mi la încercare nervii. Tot chinul acesta... Raskolnikov, Idiotul, Umiliții și obidiții... Posedații, sunt cazuri de clinic... M-am îmbolnăvit. De

altfel, autorul era el însuși bolnav de nervi. Am apreciat, deși nu pe același plan ca pe primii, pe Gorki și Andreiev; Cehov se ridică însă deasupra lor.

[I.B.] – Literatura franceză...

[M.S.] – Flaubert, foarte mult, în tinerețe, care, ca și Maupassant, rămâne mereu valabil. Pe A. Daudet îl citeam mai cu plăcere altădată. Pe Balzac am început să-l apropii mai cu deosebire după patruzeci de ani. Anatole France, de asemenea, după ceea ce am numit anii de ucenicie. Zola a fost primul scriitor francez cu care am venit în contact; pe urmă l-am părăsit. Asupra scriitorilor mai noi, ale căror nume ți le bănuiesc pe buze, ți-aș putea vorbi cu mai puțină căldură. De la 50-60 de ani am citit mai puține romane. M-au reținut mai ales memoriile și problemele sociale. Partea de ficțiune în literatură mi-a devenit oarecum inactuală. Dar poate că citesc mai puțin, căci am o seamă de îndeletniciri: sunt stupar, șahist, pescar, vânător. Deși poate părea ciudat, scriu puțin: o carte pe an, 20 de zile de lucru. Sunt liber în restul timpului. Fac ce-mi place. Am nevoie de lene, de reculegeri. Am apoi și derivări. De câte ori nu m-am repauzat de scrisul artist al fraților Goncourt, citind pe Dumas-pere.

[...]

Nu mă duc obișnuit la biserică. Sunt însă profund religios, în înțelesul pe care-l are versetul lui Ioan Evanghelistul: La început a fost Cuvântul. Pornind de aci, mă vei înțelege. Socotesc că ceea ce este inteligență în lucruri este Dumnezeu. Eu poate îi spun altfel. Nu fac nicio deosebire între Dumnezeu și Natură.

Văd lumea privită în întregul ei, ca urcând pe o spirală infinită în veșnic progres sufletesc, intelectual. Cred în evoluția, în progresul omenirii.

Nu am făcut niciodată politică, în înțelesul care se dă acestui cuvânt. Am fost odată alături de Goga, nădăjduind să pot înfăptui o operă culturală pentru popor. Am socotit chestia țărănească totdeauna drept cea mai gravă problemă a noastră. Acest lucru îl explic mai bine și mai larg în „Anii de ucenicie”. Îmi voi completa poate gândirea într-o serie de articole. Poporul românesc e alcatuit 83 la sută din țărani. Această pătură socială, deși are un stil propriu de viață, o adancă omenie și calități de suflet, trăiește o existență arhaică, deosebită de civilizația lumii actuale. Toată greutatea este: cum să apropiem pe acești oameni de lumea nouă? Cu ce mijloace? Pătura noastră conducătoare este falimentară. Nu a condus cu credință și onestitate. Țăranul a rămas izolat, în datinele lui. Mă întreb mereu: cum se va arunca o punte între ei și lumea „cealaltă”. Cum vor părăsi acești oameni scoica în care s-au izolat? Cum se vor apropia de intelectualitatea țării? În Banat și Ardeal s-au creat atari punți. Cum s-ar putea face un lucru asemănător în restul țării? Pătura noastră suprapusă e vicleană și profitoare. Întrebările mă urmăresc: cum se va face fuziunea și cum se va valorifica tot ce e bun și nobil în acești oameni? Țăranii noștri nu alcătuiesc o mulțime înapoiată. Trăiesc într-o lege

morală, în rânduiala lor seculară. Vor trebui să iasă din izolarea în care au trăit, spre a-și îndeplini, ca să zic așa, destinul!

Acestea sunt preocupările mele constante, sub raport social și politic.

Sunt un om de stânga, aflat pe linia unui fel de poporanism, în spiritul „Vieții Românești”, adaptat însă la împrejurări noi. Înțeleg ca poporul român să profite de toate binefacerile democrației din ultimele decenii și mai ales de marele exemplu rusesc exprimat în „Constituția”, a cărei aniversare am serbat-o de curând cu atâta căldură. Greutatea este de a soluționa în lumea democrației de mâine problemele speciale ale neamului românesc.

Noi suntem un stat neevoluat, aproape fără burghezie. Suntem 83 la sută plugari. Pentru a ajunge la comunism ar trebui să facem o evoluție completă prin burghezie și capitalism. Poate că țara care e cea mai pregătită pentru comunism, sub raportul structurii sociale, este Anglia.

În lumina și spiritul acesta nou care ne împresoară și care nu pot fi tăgăduite de nimeni, ne aflăm cu problema noastră specială. Aceasta trebuie soluționată în chipul cel mai potrivit, prin mijloace democratice.

În România, problema muncitorească poate fi soluționată fără efortare. Muncitorii noștri vor trebui să aștepte cu liniște și demnitate momentul în care experiențele altora vor deveni o realitate la noi. Cred că totul se poate îndrepta și orându-i între oameni de înțelegere, căci cred cu hotărâre într-o lume mai bună, mai dreaptă. Această lume va veni. N-aș putea spune când, căci oamenii au de apărut interese imediate. Dar eu văd mai departe. Și această lume, o repet, va veni.

1945

IANUARIE

1 ianuarie

- În tableta *De Anul Nou* din „Bilete de papagal” (anul XVII, nr. 13), Tudor Arghezi se arată dezamăgit de „cărturarii zilei de azi”: „Cărturarii noștri au căzut în stricăciunea belșugului și în păcatul lăcomiei, începutul tuturor relelor pustiitoare și al descompunerii simțului de datorie.” Poetul așteaptă „o aristocrație nouă, a sufletului”, ridicată din rândurile țăranilor.

- Junius (Ion Vinea) scrie critic, la rubrica „Alb și negru”, din „Drapelul”, despre epurări: „Marele privilegiu al ticluitorilor de liste negre ar fi fost să porceadă singuri la executarea conținutului. E un aprig fior de forță și de glorie să te simți pe rând acuzator, jude și călău, dintr-o trăsătură de condei urmată de o apăsare pe trăgaci. Numai într-o existență excepțională poți petrece astfel de clipe, o existență în care tot românul, pe lângă buletinul de populație și cartela de alimente, își are și «lista» lui.” („Lista neagră”). □ I. Peltz exprimă nădejdea că „1945 va fi anul păcii și al dreptății sociale. Anul izbăvirilor!” (1945. *Anul deslegărilor*).

- O notă semnată Styx din „Dreptatea” anunță că *Istoria literaturii române...* a lui G. Călinescu cuprinde „destule absurdități stilistice cel puțin”, promițând totodată că acestea vor fi „denunțate” cititorilor într-unul din numerele viitoare ale publicației.

- „România liberă” publică articolul *Dureri și bucurii* al lui Ilya Ehrenburg, care anunță că anul 1945 „va însemna sfârșitul marii tragedii și va fi ultimul an al Germaniei hitleriste”.

- În articolul *Literatura festivă* din „Libertatea”, Ion Pas repudiază „literatura sărbătorească” de Anul Nou și de Paști, „cu Golgote, Magdalene și Criști crucificați, care zboară apoi, pe aripile unor imagini sprintene, la cer”.

- „Scânteia” publică, în numărul special de Anul Nou, un amplu reportaj de Geo Bogza despre cum *Oltul ajută oamenii să organizeze lumea*. □ Într-un articol de sinteză având ca temă *Cartea în 1944*, Ion Călugăru împarte activitatea editorială a anului scurs în „trei perioade determinate de însăși situația politică: 1) până la bombardamente; 2) de la 4 Aprilie până la 23 August și 3) de la 23 August până la sfârșitul anului.” În cea de a treia parte, „literatura politică se impune în prim plan”, notează Călugăru, care îi amintește pe Lucrețiu Pătrășcanu (*Sub trei dictaturi*) și pe Mitiță Constantinescu (*Continental U.R.S.S.*). În concluzie: „Contactul pe care au

încercat nemții să-l cultive, apropierea de «cultura» nazistă au eșuat. De piața Franței ne-a rupt războiul. Ne apropiem acum direct și nemijlocit de marea literatură rusă – deschizătoare de perspective noi. Ne întâlnim cu o nouă viață în plin mers. O nouă literatură va trebui să se nască: care să oglindească viața adâncă a muncitorilor și țărănimii române, iar cartea care a fost un bun al privilegiaților va deveni unul din bunurile cele mai de preț ale masselor. O nouă eră se deschide pentru scriitor – pentru carte.” Sunt amintiți în treacăt „Mircea Eliade și Radu Gyr, scriitori legionari, sau simpatizanți legionari”.

● G. Călinescu publică, în „Tribuna poporului”, editorialul 1945. **Pronostic obiectiv.** Identificând în viața politică românească a vremii „două tabere”, „a partidelor «istorice» și a celor din frontul democratic”, directorul publicației prevede o evoluție politică a țării în sensul „parlamentelor occidentale”, unde se înfruntă două partide guvernamentale: „unul al capitalului și altul al muncii”. De aceea, mult mai șubredă pare poziția partidelor „istorice” (țărănist și liberal), de vreme ce ambele au „același program moșieresco-industrial”: „Unul din ele va pieri, cum a pierit partidul conservator odată, sau amândouă se vor contopi.” Cât privește poziția susținătorilor „muncii”, un lucru e sigur pentru Călinescu: „Oricare, date fiind condițiile exterioare ori interioare, ar fi limita la care idealul de dreptate socială și de fericire ar putea ajunge, poziția în viața noastră politică a elementului zis de stânga este definitiv solidă.” □ În articolul *De Anul Nou*, Eugen Jebeleanu numește „ursitoarele” noului an: „libertatea și justiția socială”. În același număr al publicației este descrisă ședința în urma căreia scriitorul „colaboraționist” francez Henri Béraud este condamnat la moarte.

● În „Scânțtea tineretului” apare articolul (nesemnat) *Anul cultural 1944*, care trece în revistă manifestările cultural-ideologice ale ultimelor patru luni, cu un ton triumfalist, dar și cu accente critice determinate de încetineala epurărilor (de la Academie, de pildă): „O colaborare strânsă și prietenească, o contribuție sinceră și reciprocă între tinerii muncitori din orașe, între tinerii țărani și intelectuali a început să dea roade. Tineretul smuls întunericului și-a cerut drepturile lui la cultură, trecând în același timp la fapte. În orașe și la sate s-au organizat festivaluri și șezători, date uneori împreună de tineretul muncitoresc și de tinerii țărani. Astfel, în decursul ultimelor patru luni, au avut loc în capitală și în provincie peste o sută de șezători, unde prin conferințe, prin poezii, coruri, filme de propagandă sau lămuriri tinerii democrați au dovedit dragostea lor de cultură, de muncă, de progres. [...] Cu prilejul acestor manifestări culturale au fost recitate versuri din poezii-luptători români și sovietici. Tinerii muncitori au declamat poeziile: *De vei fi, iubite, în război rănit, Sub razele vremurilor noi, Ciocoi, Doina plugarilor, Cântecul muncii, Pe ogor ce nu-i al tău, Coloana de atac, Ne vine dreptatea, Trădătorii, Lui Ceapaev, Tinerețea mea, Țară plânsă, Noi,*

Țăranul, Veselie, Cine cere socoteală, Rugămintea din urmă, etc. S-au prezentat scenetele și piesele de teatru *Vai de cel ce se scoală prea târziu, Dezrobirea muncii, Prostul, Mai avem o judecată, Scriitorul doctor*, etc. Au fost organizate coruri și intonate *Internaționala, Marșul pandurilor, Katiușa, Imnul tinereții* etc. precum și cântece populare. [...] Dar propagandiștii hitleriști din România, agenții Berlinului, delegați cu menținerea confuziei, cu împrăștierea panicii în rândul populației, misiții culturali ai lui Goebbels sosiți în țară timp de patru ani, dispăruți din presă, n-au dispărut încă din librării. Gazetele și revistele conduse de ei nu mai apar. Societatea Scriitorilor Români i-a epurat pe cei mai mulți. Susținătorii lor își păzesc astăzi propria piele. Totuși, la Academia Română nu s-a efectuat încă nici o epurație. Totuși S. S. R. n-a luat nici o măsură pentru ca să nu lise mai îngăduie scriitorilor epurați publicarea de cărți cu conținut periculos. Totuși nu s-a dat nici o dispoziție ca volumele autorilor pronaziști să fie scoase din librării”.

● În nr. 1 din „Națiunea română”, Ștefan Aug. Doinaș publică poemul *Crai de ghindă*, cu dedicația „lui Radu Stanca”.

4 ianuarie

● Sub titlul *Ce faci, părinte?*, „Bilete de papagal”, nr. 14, publică dreptul la replică al preotului Victor N. Popescu, rectorul Internatului Teologic de la Radu-Vodă din București, care fusese vizat de tableta arghezieană omonimă din nr. 6 (22 decembrie 1944) al publicației. Textul preotului e însoțit de comentariul lui Arghezi, care afirmă că a vrut să facă „demonstrația unui lucru simplu și de linie mare”: că în momentul respectiv clerul era cu totul absent din „viața românească”. „Din trecutul prestigiilor [...] au ieșit, iar în lupta zbuciumului actual refuză să intre” – conchide Arghezi.

● Două anunțuri din „Jurnalul de dimineață” privesc criza hârtiei: „Pentru a-și asigura apariția, ziarele sunt nevoite să-și aducă hârtia direct de la fabrică, suportând cheltuieli de transport care-i ridică prețul cu 50% peste costul ei normal” (**Pentru cititori**); „Singura fabrică din țară care produce hârtie rotativă pentru ziare, cea de la Bușteni, și-a încheiat activitatea de zece zile, sub motiv de lipsă de combustibil și celuloză. Motivarea este neserioasă, fiindcă atât de combustibilul cât și celuloza se găsesc numai la câțiva zeci de kilometri de Bușteni. Așa cum au reușit ziarele să-și aducă hârtie, cu mari sacrificii, din occident, de la o distanță de cinci ori mai mare, ar fi trebuit și ar fi putut și fabrica Bușteni să-și procure materialele necesare ca să nu-și înceteze producția. Suntem îndreptățiți să credem că Oficiul de hârtie și fabrica Bușteni au recurs din nou la clasicul lor sistem, care a dat totdeauna rezultatul dorit, ori de câte ori intenționau să ceară o masivă urcare de prețuri.” (**Lipsa hârtiei**).

● „Scânteia” anunță moartea lui Romain Rolland și îi dedică o pagină: Virgil Ierunca semnează un articol de evocare a activității dispărutului, în care calitățile pozivate sunt că Rolland „e alături de proletarii Europei, scrie pentru popor, pentru libertate și pentru justiție, arătând drumul scriitorului într-o societate nouă și liberă”. Scriitorul francez este, de altfel, comemorat în majoritatea publicațiilor: „Jurnalul de dimineată” anunță prin Tudor Teodorescu-Braniște că *A murit Romain Rolland* („Azi, când atâți scriitori «colaboraționiști» stau în fața tribunalului, orice om cinstit, orice democrat sincer se va închina cu durere în fața mormântului lui Romain Rolland, marele artist și marele cetățean”); în „România liberă” (an. III, nr. 132), Gheorghe Dinu îl evocă în calitate de „mare prieten și admirator al Uniunii Sovietice”, iar în „Libertatea” (an. II, nr. 119), G. Spina îl califică drept „pacifist fanatic” (în nr. următor al ziarului scriu despre el și Eugen Relgis și Ion Pas).

5 ianuarie

● „Dreptatea” anunță înființarea unui fond de 1.500.000 lei, care va fi împărțit în mod egal pentru a se premia cea mai bună traducere din Pușkin în românește, o antologie a literaturii rusești și traducerea operelor lui Eminescu în limba rusă.

● „Fapta” publică o recenzie a lui Valeriu Popovici la *Sub trei dictaturi* de Lucrețiu Pătrășcanu, „un dosar migălos construit servind drept punct de plecare tuturor redeșteptărilor și deci înțelegerii greșelilor în care ești azvârlit atunci când simțurile nu te mai călăuzesc în epocile de turburi mistere și umbre”.

● În „România liberă”, N. Moraru afirmă că instanța de judecată a „criminalilor de război” trebuie denumită „TRIBUNALUL POPORULUI” și compusă din „judecători ridicați din sânul masselor populare”.

● Romain Rolland este comemorat, în „Libertatea”, prin articolele lui Eugen Relgis (*Un erou al spiritului*) și Ion Pas (*Artist și cetățean*).

● În editorialul *Birocratismul presei* din „Tribuna poporului”, G. Călinescu semnalează faptul că, în gazetăria momentului, „mai toate articolele spun cam același lucru”. Riscul pe care autorul articolului îl incriminează este că ia naștere astfel „un nou birocratism, jurnalistic, care duce la parazitarea vieții intelectuale și la obișnuirea cititorului cu gazeta-șablon”. □ În aceeași publicație continuă „marea anchetă” cu titlul *Unde merge literatura?*, inițiată în anul precedent de către Dan Petrașincu. În numărul curent al ziarului răspunde Emil Dorian, care afirmă că „există, fără îndoială, o criză a literaturii”, pe care o explică în termeni marxiști („cultura nefiind decât o suprastructură a economicului”) și o identifică în aceea că literatura „s-a separat cu totul de popor, de viața adevărată a oamenilor, închizându-se în spațiul îngust și sterilizant al unui grup, care servea interesele unei clase”.

Cât privește o eventuală „remediere” a situației, Dorian avertizează că „scriitorii care au trădat cauza poporului vor fi recunoscuți, sub masca lor de cotei călugăriți peste noapte, și vor fi extirpați de către popor, care nu poate ingera decât arta care îl oglindește”. □ Până la încetarea apariției revistei (o dată cu nr. 133 din 11 și 12 februarie), la ancheta lui Dan Petrașincu vor mai răspunde Camil Petrescu (nr. 108 din 12 ianuarie), Ury Benador (nr. 110 din 14 ianuarie), Sașa Pană (nr. 112 din 17 ianuarie), Ion Biberi, Lucia Demetrius, Ștefan Roll (nr. 118 din 24 ianuarie), D. I. Suchianu (nr. 119 din 25 ianuarie), Gala Galaction (nr. 124 din 1 februarie), Al. Mironescu, Virgiliu Monda, Cella Serghi și Gh. Talaz (nr. 127 din 4 februarie). Dan Petrașincu va prezenta câteva concluzii pe 10 februarie.

6 ianuarie

- Valeriu Popovici semnează în „Fapta” o amplă și entuziastă recenzie a romanului *Rogojina*, scris de directorul ziarului, Mircea Damian: romanul „este un bilanț al tragicelor întâmplări dictatoriale care au ajuns în pragul falimentului și în mijlocul prăbușirilor”. □ Altă cronică va publica Virgil Ierunca, în „Victoria”, 29 ianuarie, reproșându-i autorului că „a dovedit o lipsă ciudată de înțelegere a tendinței în artă. Tendința nu se afișează, nu se oferă în plancarde: ea se revarsă impersonală și obiectivă.”

- G. Călinescu semnează în „Tribuna poporului” articolul **Construcție**, în care își reafirmă viziunea „unui București monumental” („Eu vreau un Capitol alb ca acela din Washington. Poporul are trebuință de teatre, de săli de concert, de biblioteci, de muzee.”), pe care și-o susține prin aceea că „lucrătorul [...]]n fond este un artist”: „Poporul nu vrea numai «pâine», el vrea pâine bună și forme, arta de totdeauna a fost cerută de popor și oferită lui ca un aliment vital. Rusia sovietică a înțeles acest lucru elementar, a conservat vechile monumente, oferindu-le foștilor proletari, și a construit cu frenezie altele.” Articolul se încheie cu un apel patetic în favoarea „entuziasmului constructiv”: „Tineri arhitecți, Renașterea noastră va veni, visați formele mărețe fără stânjenire. [...] Alăturați-vă viziunilor mele pozitive spre o lume mai luminată. Visul nostru aburos de azi va fi mâine un monument de piatră. Noi visăm pentru Măine, noi suntem Pionierii.”

7 ianuarie

- În tableta *Tripoul Teatrului Național* din „Bilete de papagal”, nr. 17, Tudor Arghezi se arată scandalizat de propunerea ca reconstrucția Teatrului Național să fie finanțată din impozitele obținute prin aprobarea înființării unor noi cazinouri: „Dacă niciun ban nu-i mai pute ministerului, care guvernează și credința religioasă și meșteșugurile estetice, nu s-ar vedea motivul pentru care odată indus în confundarea organelor anatomic depărtate, s-ar opri în drum și nu ar întemeia și o casă de toleranță.”

Rememorând experiența funestă a Cazinoului de la Sinaia, autorul articolului continuă: „Când va mai funcționa și o filială în București, două noi spelunci de jaf. de asasinat la rece și demoralizare vor pune vârf movilelor de gunoaie și viermi, printre care trec câteva bulevarde asfaltate și o Cale a Victoriei ultimelor turpitudini.”

● În săptămânalul „Curierul israelit. Organul Uniunii evreilor români” (seria II, nr. 17), B. Brănișteanu scrie: „Nu ne este îngăduit să uităm, nu pentru a pedepsi neomeniile, fărâdelegile, jafurile, asasinatele în massă ce s-au comis contra noastră, ci pentru ca să veghem și să muncim, ca asemenea catastrofe să nu se mai poată întâmpla, ca să contribuim la opera de stârpire a molimei antisemite, printr-o acțiune politică bine chibzuită și printr-o purtare demnă, sobră, morală, decentă, cum este conformă cu întreaga noastră structură etică și ar fi corespunzătoare, cu toate tradițiile noastre, la baza cărora stau învățăturile Bibliei, dintre care una dintre cele mai potrivite actualității este că averea, că bogăția obligă. Obligă la caritate, la filantropie, la grija la binele obștesc, la acea decență și modestie, care fac toate ca bogățiile să fie o binefacere pentru tine, ai tăi și pentru întreaga comunitate, nu numai religioasă, în mijlocul căreia trăiești.” (*Reflecții la început de an*).

● Tudor Vianu scrie în „Democrația” (anul II, nr. 14) despre *Spiritul reconstrucției*, care „nu poate fi acela care s-ar mulțumi să reclădească oricum. A reconstrui înseamnă a construi mai bine ca în trecut. [...] spiritul reconstrucției va trebui să se sprijine pe colaborarea inițiativei colective cu aceea individuală. Spiritul reconstrucției va trebui să fie în primul rând acel al Statului. [...] Inițiativa individuală va trebui să se încadreze într-un plan concentrat de muncă colectivă.” „Toate puterile morale ale națiunii trebuiesc chemate pentru a trezi acest spirit al reconstrucției, acea stare de însuflețire colectivă organizată care urmează să ne dăruiască țara mai bună de mâine. Îndrumătorii tineretului în școală, savanții, tehnicienii și artiștii prin exemplul înfăptuirilor lor sunt chemați să propage deopotrivă spiritul necesar al reconstrucției. [...] Nu vom avea un adevărat spirit reconstrucțiv atâta timp cât nu se va dezvolta printre noi, până la forma lui cea mai deplină, tipul uman tehnic. Când vorbesc de omul tehnic nu mă gândesc numai la individul apt pentru unica formă a muncii industriale, ci la exemplarul uman specializat pentru orice formă a muncii. [...] Omul tehnic nu este numai acela care știe bine ceva, dar și acel care poate face ceva în condiții optime de realizare.” □ Monica Lovinescu publică în același număr proza *Marionete* (partea a doua în numărul următor). □ Continuă seria de anchete *Lumea de mâine*, inițiată de Ion Biberi la sfârșitul lui 1944: invitat este Gr. T. Popa, decanul Facultății de Medicină. În continuare vor fi invitați Tudor Arghezi (nr. 15, 14 ianuarie), D. Gusti (nr. 16, 21 ianuarie), Felix Aderca (nr. 17, 28 ianuarie), G. Călinescu (nr. 18, 4 februarie), P. P. Negulescu (nr. 19, 11 februarie), Al. Rosetti (nr. 20, 18 martie), George Enescu (nr. 21, 25 martie),

I. D. Gherea (nr. 22, 1 aprilie), Mihail Romniceanu (nr. 24, 15 aprilie: convorbirea e singura care nu e realizată de Ion Biberi, intervievatorul fiind Gheorghe Bumbești), Alice Voinescu (nr. 25, 22 aprilie), Petru Comarnescu (nr. 26, 29 aprilie), Ion Sava (nr. 27, 6 mai), K. H. Zambaccian (nr. 28, 20 mai), F. Șirato (nr. 32, 17 iunie), Anton Bibescu (nr. 33, 24 iunie). Din această serie face *de facto* parte și convorbirea cu Basil Munteanu (nr. 30, 3 iunie), deși aceasta, titrată „Un român în fața fenomenului francez”, nu apare la rubrica „Lumea de mâine”; dealtfel, dialogul va fi inclus în volumul „Lumea de mâine” care va ieși la sfârșitul lui 1945, și care nu-l va avea în sumar pe Romniceanu.

• Apare, la București, „Torța”, subintitulată „Revistă săptămânală”, care durează până la 25 martie 1945. Director: M. Sevastos. Revista publică versuri, proză, eseuri și amintiri, o cronică a cărților și revistelor, traduceri. Colaboratori: T. Arghezi, Demostene Botez, Magda Isanos, Radu Boureanu, Al. Philippide, N. D. Cocea, F. Brunea Fox, Damian Stănoiu, Eusebiu Camilar, V. Eftimiu, Gala Galaction, M. Sadoveanu, Eugen Relgis, Tudor Mănescu. M. Sevastos ține cronica literară. În primul număr al revistei Al. Philippide semnează articolul *Locul poeziei sociale*, în care discută critic, dar păstrând o atitudine ponderată, impunerea poeziei sociale în exclusivitate și oportunismul politic: „Se agită prin publicațiile noastre zilnice chestiunea poeziei sociale. Chestiunea, desigur, există, e foarte actuală, foarte importantă pentru mersul înainte al unei literaturi, însă este pusă greșit sub formă de îndemnuri imperative către poeți să compună numaidecât poezii de conținut social, cu excluderea oricărei alte specii de poezii. Nimic mai ridicul decât insul care până mai ieri, modula duioase plângeri lirice și care, deodată, peste noapte, din piculinist sentimental vrea să se transforme în trâmbișas viguros al unei orânduiri sociale. Trâmbița în gura lui dă sunete de drâmbă. Poezia noastră din ultimele luni arată asemenea semne. Fenomenul este analog cu acela al apariției democrațiilor «sinceri» și «vechi» (mai ales vechi!) pe toate drumurile. Te miri de unde au răsărit. Îi cunoști și nu-ți vine a crede că sunt tot ei. Primejdioasă specie de oameni! Singura lor consecvență de caracter este ușurința cu care își schimbă cravata convingerii. Nimic nu dovedește că gestul lor de azi nu s-ar putea repeta mâine în sens contrar – în toate sensurile, după cum suflă vântul! [...] Poezia este creație individuală. Ea poate exprima sentimentele colectivității [...] Nu se cunoaște nici o poezie mare compusă de o colectivitate. Întotdeauna a fost o singură gură care a cântat, o singură mână care a scris. Colaborarea în doi este posibilă dar nu întotdeauna fructuoasă. În trei sau în patru, ea nu poate da loc decât la un joc amuzant, ca o șaradă sau o combinație de cuvinte încrucișate. Un roman scris de șapte autori, o poezie făcută de cinci poeți, o piesă compusă de zece dramaturgi, toate acestea sunt inconcevabile și absurde. Exemplul poeziei populare, pentru a dovedi contrariul, nu este tocmai

potrivit. Poezia populară este anonimă, dar nimic nu demonstrează că este produs colectiv. La origine, ea este tot o creație individuală. Nicio efortare colectivă nu poate produce poezie. Nicio propagandă nu poate zămisi poeți. Vocația nu se învață și convingerea nu e destul pentru a face pe cineva scriitor. Îndemnurile pe care unii și alții le dau astăzi poezilor să compună poezie cu conținut social sunt firești în vremuri ca ale noastre însă sunt sortite să n-aibă prea mare efect. Poezia socială nu se face cu îndemnuri și încurajări, cu bunăvoință și entuziasm. În orice caz, ea nu se face numai cu atâta. Nu oricine poate fi poet social. Sau, mai exact, nu orice poet poate exprima sentimentele mulțimii, aspirațiile ei sociale. Oricâte îndemnuri ar primi din afară chiar oricât ar fi de convinge de necesitatea unei poezii cu conținut social la un moment dat, poetul nu va putea să scrie o astfel de poezie, dacă nu va simți îndemnul în el însuși.”

• „Universul” publică nota informativă ***Obligațiunile impuse bibliotecilor publice***, privind epurarea bibliotecilor prin formarea unui fond social, greu accesibil: „Prefectura poliției Capitalei aduce pe această cale la cunoștința tuturor bibliotecilor învățământului superior că, în virtutea art. 16 din convenția de armistițiu, toate lucrările și publicațiunile interzise, vor fi retrase din circulație, fiind inventariate separat și închise în dulapuri sau în încăperi speciale. Operațiunea de mai sus, se va face sub directa supraveghere a șefilor instituțiilor respective. Cei care vor contraveni prezentului comunicat, vor fi trimiși în judecată și pedepsiți potrivit dispozițiunilor legii nr. 651/944, referitoare la sancționarea celor vinovați de sabotarea aplicării convenției de armistițiu.”

8 ianuarie

• În „Victoria”, Ion Caraion semnează *Poezia tânără*, articol care dezbate condiția scriitorului, avertizând că poezia „cetățenească” tinde să devină o modă și să se artificializeze: „E just că momentul istoric pe care îl parcurgem, implică nu numai datorii individuale, față de tine însuși, dar și obligații cetățenești. E just că aproape în toate țările democratice există scriitori, care au participat efectiv la luptă, adăugându-și atributelor lor poetice calificative, dintre cele mai bărbătești. Acestea sunt însă cazuri dispartate. Scriitorul adevărat nu trebuie să se forțeze să scrie ceea ce nu simte. Un poet care nu e revoluționar, care nu trăiește o senzație sau un complex întreg de senzații, nu va putea – oricât s-ar căzni – să scrie o poezie revoluționară bună. O anumită parte din poezia cea mai tânără, atunci când își umple rândurile cu benzină, fier, bazalt, motoare, șuruburi, mașini, oameni etc., neglijează tocmai această lege elementară: sinceritatea față de ea însăși. O sensibilitate poetică siluită se alterează sau se pervertește în detrimentul poeziei. Poetul sau debutantul care își desconsideră și-și falsifică libertatea lui interioară, trădează poezia și nu servește nici societății. E

frumos, e viril, e modern chiar să fii scriitor luptător, să știi că de pe meridianul tău comunică spiritual cu poeții sovietici, cu maquiștii francezi, cu talentele în refugiu ale Germaniei democratice. Dar dacă nu te-ai născut scriitor luptător (dăm noțiunii de luptă o sferă mai largă decât aceea de front cu gloanțe și obuze), nu te forța niciodată, tinere poet și confrate, să fii altfel decât ești.”

- Câteva articole despre personalități în viața și opera cărora se află modelul luptătorului pentru schimbarea socială apar în „Scânteia tineretului”. Virgil Ierunca semnează **Abraham Lincoln** („primul președinte de libertate al Americii”, „provenit dintr-o familie modestă și mereu pe drumuri”, cu o tinerețe marcată de sărăcie și muncă grea). Ion Caraion scrie despre **Nicolai Alexeevici Nekrasov**, considerând că există o relație determinantă de la biografie la operă, iar Nekrasov este un „poet realist”, „al maselor, al țăranilor, al celor care suferă, al poporului rus tăvălit și batjocorit sub cenzura țărilor, un poet social și uman, un precursor al scriitorilor «ingineri de suflete»”, care merită „elogiul nostru pentru viața și convingerile sale de adevărat scriitor-luptător și de precursor al unei ere progresiste”. □ Un articol nesemnat, **A murit Romain Rolland**, îl consideră pe scriitorul francez care admira U. R. S. S.-ul și era prieten cu Maxim Gorki, ca fiind „cel mai în vârstă dintre combatanții socialiști ai occidentului”.

10 ianuarie

- În „Libertatea”, Al. Claudian scrie **Despre antisemitism**: „Trist fenomen de diversiune politică, de ură socială greșit îndrumată, simptom de sărăcie generalizată, revoltă inconștientă de scopurile ei, anti-capitalism naiv, «socialism» al culturii, – antisemitismul nu poate fi remediat decât prin prosperitate materială, prin îmbunătățirea vieții materiale a claselor de mijloc și prin cultura sufletească a mulțimilor.”

11 ianuarie

- „Bilete de papagal” publică, în spațiul rubricii „Calendarul lui Cocò”, o parte a conferinței rostite la Radio de F. Aderca, în care, pornindu-se de la faptul că „Avem la îndemână o revistă săptămânală, ca întâia călăuză «Veac Nou», organul Asociației pentru strângerea legăturilor culturale dintre noi și Uniunea Sovietelor”, se exprimă admirația pentru „noua civilizație de stil colectiv”, aflată „în vecinătatea noastră imediată, în Rusia Sovietică”.

- „Fapta” comunică hotărârea luată de Comisia de epurație de pe lângă Universitatea din București de a fi îndepărtați din învățământ N. Herescu (Facultatea de Litere), dr. N. Roșu, dr. Șerban Milcoveanu (asistenți la Facultatea de Medicină), Radu Demetrescu-Gyr (asistent la Facultatea de Litere) etc. (**Noi epurări la Universitatea din București**).

- În editorialul ***Intelctuali de tot felul, uniți-vă!*** (lozincă susținând sindicalizarea vieții universitare, care tocmai era în curs de realizare) din „Tribuna poporului”, G. Călinescu avertizează că „intelctualii trebuie să se organizeze, ca și colegii lor muncitori, căci orice timpuri vor veni, ca pretutindeni în lume, tăria este a corpurilor organizate”. De altfel, în concepția sa, „intelctualul adevărat nu-i decât un muncitor calificat”.
- Are loc inaugurarea Librăriei „Cartea Rusă” (cf. „Ultima oră”, din 12 ianuarie). Festivitatea este deschisă de cuvântarea prof. C. I. Parhon, președintele A. R. L. U. S.

12 ianuarie

- Ion Călugăru scrie în „Scânteia” despre ***Cultura clasei muncitoare***, apreciind „căldura entuziasmului popular” ce poate fi simțită la șezătorile ținute „pe lângă toate marile uzine, la școlile de cartier”. „Niciodată ... n-au răsărit din clasa muncitoare atâția poeți”, observă Călugăru, îndemnând „cărturarii și artiștii cu renume și pregătire” să „dea o mână de ajutor tinerelor elemente ce se ridică din clasa muncitoare”. □ În același număr al ziarului începe publicarea unui foileton (nesemnlat) despre ***Viața lui Lenin***, care va continua, aproape zilnic, de-a lungul anului. □ Un reportaj consemnează ***Inaugurarea librăriei «Cartea Rusă»***: din asistență fac parte A. Toma (care citește „o poezie ocazională”), Mihail Sadoveanu, Petre Pandrea, Victor Eftimiu, G. Ivașcu, N. Moraru, G. Macovescu, Ștefan Roll, M. Sevastos, Andrei Tudor, Silviu Iosifescu, Virgil Ierunca ș.a. În enumerare apare și numele lui Ceaușescu, fără prenume.
- În „Tribuna poporului”, Camil Petrescu răspunde la ancheta ***Unde merge literatura?***; Camil Petrescu neagă existența unei crize și, mai mult decât atât, avertizează că „Opera de creație nu e [sic!] de a juca un «rol». Ea poate fi cel mult reprezentativă și în acest sens, fiind cu alte cuvinte substanțială, ea slujește, fără să-și fi impus aceasta, și fără să i-o impună nimeni, toate cauzele mari ale istoriei.” (vezi **Anexa**)
- N. Steinhardt scrie în „Victoria” despre ***Cazul Jean Cocteau***, incriminându-i „febrila lui activitate teatrală și cinematografică în timpul ocupației”, respectiv „adeziunea entuziastă pe care o da «revoluției naționale» a regimului Pétain.”
- Sub titlul ***Cărți rusești, în sfârșit cărți rusești!***, „România liberă” prezintă ditirambic ***Deschiderea librăriei „Cartea Rusă”***, ca pe un eveniment îndelung dorit și așteptat: „În timp ce afară tumultul Căii Victoriei frământă trotuarele, se revarsă prin magazine și străzi laterale, în localul fostei cârnățării „Kulke”, librăria „Cartea Rusă” și-a deschis ușile într-un cadru de adevărată sărbătoare. Localul librăriei a devenit neîncăpător pentru toți reprezentanții de seamă ai culturii românești care au ținut să sublinieze prin prezența lor cu câtă dragoste este primită această inițiativă de către

intelectualitatea românească și cât de necesară era pentru poporul român, deschiderea unei librării din care cartea rusă să nu mai lipsească. Anii de dictatură au prigonit tot ce venea din U. R. S. S. Lucrările științifice ca și cele literare au fost decretate dinamitarde și interzise. Și cultura noastră a suferit. Experiența popoarelor sovietice ne-a lipsit. Iată însă că anii de întuneric au trecut și cultura românească începe să se așeze pe adevăratul drum. Prin mijlocirea guvernului sovietic, a oamenilor de știință sovietici și a asociației A. R. L. U. S. lipsurile încep a fi reparate. Deschiderea acestei librării este unul din pașii hotărâtori. Cunoașterea popoarelor Uniunii Sovietelor și a celor ce au ele mai de seamă în literatură, artă, știință, muzică, etc. vor înceta de a ne mai fi interzise. De pe acum se poate vedea în rafturile librăriei că eforturile pentru umplerea acestui gol au fost începute. Cărți, nenumărate cărți sovietice umplu rafturile. Cărți de știință, de literatură, politice, povestiri pentru copii, cărți în care se arată uriașul efort al popoarelor sovietice pentru definitivă zdrobire a fascismului, cărți în care se demască fascismul. Răsfoindu-le citind când din una când din alta, toate fiind la fel de interesante, mulțimea le privește cu aviditate, cu bucurie, cu bucurie abia așteptând când le vor putea ceti pe îndelete. Literații caută romane, oamenii de știință cărțile specialității respective, muzicanții partituri. E o foame a mâinii lor care vor să scotocească tot ochilor care vor să citească tot. Toți au aerul de a spune: „Cărți rusești, în sfârșit cărți rusești” și paginile se răsfoiesc repede, repede, ochii aleargă de la un raft la altul. Multora parcă nici nu le vine a crede că deschiderea unei astfel de librării este o realitate. Au așteptat-o atâta încât astăzi li se pare a fi prada unui vis. A unuia din visurile lor de acest fel, de altă dată. Și mulțime nouă vine neconținut. [...]” □ Printre participanții la acest eveniment, conform aceleiași publicații, s-au aflat: Tudor Vianu, Al. Rosetti, Miron Constantinescu; Tudor Teodorescu-Braniște, G. Ivașcu, N. Moraru, G. Macovescu, Scarlat Callimachi, Mircea Damian, Virgil Ierunca, Ștefan Roll, Horia Liman, Silvian Iosifescu, Cerna-Rădulescu, Ștefan Baciuc etc.

13 ianuarie

- Recent dispărutul Romain Rolland este evocat în „Dreptatea” de I. A. Terebenti. □ Tot cotidianul țărănist anunță ca iminentă apariția operei oratorice a lui B. Ștefănescu-Delavrancea, într-o ediție îngrijită de Ion Livianu (directorul „Dreptății”) și de C. Bruteanu, cu ajutorul fiicei dramaturgului.

- În „Jurnalul de dimineață”, B. Brănișteanu scrie despre cartea lui Lucrețiu Pătrășcanu *Problemele de bază ale României*: „[...] d. Pătrășcanu nu se deosebește întru nimic de pionierii socialismului în România. Ca și dânsii, el crede că pentru realizarea ultimelor ținte ale socialismului, ale maximaliștilor, condițiunile economice și sociale ale României nu sunt încă

coapte, ci trebuiesc abia pregătite, iar pentru această pregătire, clasele sociale ele însele, nu sunt încă destul de dezvoltate, de evoluat. [...] «Acolo unde burghezia a abandonat propria-i revoluție, proletariatul este constrâns să reînnoade firul istoriei și, sub hegemonia lui, să înfăptuiască, să grăbească și să desăvârșească procesul istoric întrerupt la 1848.»” (*O carte actuală*)

• Tendința de valorificare a unor scriitori minori, dar cu merite „progresiste”, se reflectă prin comemorarea lui I. Păun-Pincio, în „Libertatea”. Semnatarul articolului, I. Felea, consideră că acesta „tot talentul și capacitatea sa le-a consacrat coloanelor gazetei pentru ridicarea și luminarea norodului”.

14 ianuarie

• În tableta (nesemnată) *Bilete teatrale* din „Bilete de papagal”, Tudor Arghezi ia act cu satisfacție de faptul că ministrul Cultelor și Artelor a „zvârlit la coș” oferta de reconstrucție a Teatrului Național împotriva căreia se pronunțase și el (v. „Bilete de papagal”, nr. 17 din 7 februarie) și propune ca refacerea clădirii să se realizeze din „fonduri oneste”, de pildă prin transformarea instituției în societate pe acțiuni.

• „Curierul Israelit”, nr. 18, recomandă, prin B. Brănișteanu, cărțile: *Orașul măcelului* de Brunea Fox, *Pogromul de la Iași* de Marius Mincu și *Urmăriți de Gestapo* de ing. Leon Loewenton (*Lectură pentru toți*).

• În „Democrația”, nr. 15, în cadrul anchetei lui Ion Biberi *Lumea de mâine* răspunde Tudor Arghezi: „Lumea de mâine? Ce-o fi însemnând acest vocabul de iluzii, pe care îl aud în câteva limbi de zeci de ani de zile, când sincer, și când ipocrit? Cine vorbește în toate epocile de lumea de mâine? Lumea de azi. În literatură cel puțin, lumea de ieri a fost calitativ întotdeauna mai bună decât cea de azi. Pomeneai de Pascal. Când a scris Pascal? Acum peste 300 de ani. La ce fel de lumânare de ceară a scris pana lui înegalată din confortabilul ev al becului electric? Să nu uităm manuscrisele, ca Biblia, care sunt opera celui mai întunecat trecut, al opaițului de seu și ulei.” □ Este publicat articolul *Menirea scriitorului* al lui Victor Eftimiu, împotriva „turnului de fildeș”: scriitorul „trebuie să-și ia locul ce i se cuvine în inima societății, în conștiința altor neamuri, în fruntea neamului său, pe care-l simte, îl cunoaște, îl adulmecă, îl stăpânește și-l iubește mai mult decât orice alt slujitor al cetății”. (vezi *Anexa*) □ La rubrica „Profiluri negre” figurează Ion Marin Sadoveanu, epurat de Societatea Scriitorilor Români: Ilie Radu, autorul articolului, îi reproșează că „a îmbrăcat fără mustrare de conștiință uniforma albastră a zisului Front al Renașterii naționale, unde se puteau vâna situații, partid unic politic de model nazist” și că apoi „a intrat în primul guvern de dictatură ca subsecretar de stat la Culte și Arte”. (vezi *Anexa*)

● „Dreptatea” anunță „vastul program filosofic și științific” pe care îl are Editura „Fundăției Regele Mihail I” („prima instituție de cultură din țară”) pentru anul în curs, menționând câteva titluri din colecțiile „Cartea muncitorului” (*Lumea noastră* de Ion Pas, *Stahanov și stahanovismul* de G. Ivașcu, *Mai multă omenie* de Ștefan Tita), „Biblioteca de filosofie” (*Estetica* de T. Vianu, *Credință și misticism* de M. Florian, *Kalokagathon* de P. Comarnescu), „Biblioteca socială și politică” (*Introducere în criminalologia dialectică* de Petre Pandrea) și „Secolul XX” (*Mari figuri contemporane* de Winston Churchill, trad. de Oscar Lemnar). □ Sub pseudonimul „Styx”, ziarul publică și o notă acidă la adresa lui Lucian Blaga, despre care „nu se mai aude nimic”, poate doar „ecourile absurdei simfonii de odinioară”. Insinuând că termenii din sintagmele „cenzura transcendentă”, „spațiul mioritic” și „cunoașterea luciferică” sunt permutabili între ei fără mari pierderi, semnatarul notei concluzionează: „Grozav om și Blaga ăsta: cum îl arunci tot în picioare cade!”

● În articolul *Doliu nejustificat* din „Tribuna poporului”, G. Călinescu se pronunță împotriva închiderii barurilor și a „localurilor de petrecere”, pe considerentul că „nicio măsură din lume, nicio considerație morală nu poate vindeca pe acești oameni de vițiul lor salutar pentru societate”. □ Ury Benador răspunde la ancheta *Unde merge literatura?*: „criza literaturii există de mult, căci de mult literatura absentează de la scopul ei adevărat”, care ar fi fost „să exprime tot ce cocea și se pregătea în măruntaiele istoriei”.

● „Veac nou. Organ săptămânal al Asociației Române pentru strângerea legăturilor cu U.R.S.S.” (an I, nr. 6) scrie despre *Inaugurarea librăriei „Cartea Rusă”* și publică poezia citită de A. Toma cu acest prilej: *Rafturi de bibliotecă, mese cu cărți, librărie - / Oare-am pătruns în comoara din „Nopti Una Mie”?* / În juru-mi fioruri se ȧes de tainică vrajă/ Și n umbră eu caut vreun Duh pus comorii ca strajă.// „Sesam te deschide” șoptesc eu atunci, prins de teamă,/ Și iată: coperti sar în lături ca uși care cheamă,/ Și cărțile nu mai sunt cărți, înegrită hârtie -/ Văd săli încărcate cu scule de naltă magie.// Ușor ating una - deodată răpit sunt în sbor - / Văd feerice țări: cartea mea-i fermecatul covor!// Minuni peste tot - dar în ochi mi le sorb mai cu sete/ Din Republica mării dreptăți cu frățești soviete.// Altă carte ridic: am atins aladinica lampă!// „Poruncește!” rostesc două Genii sărind dintr-o stampă/ „Eu lumea de mâine vă cer, cea ferică în toate.”/ „Noi - Lenin, Stalin suntem. Ajutați - și se poate.// „În fiecare carte de-aici, noi vracii, noi magii// Descântat-am în negrele buchi luminoase miragii,/ Și lozinci și puteri am închis ce înfăptuie vise/ ca pe haos de iad să puteți răsădi paradise.”.

● La ancheta asupra crizei literaturii, „Încotro merge literatura?”, din „Tribuna poporului”, Dan Petrașincu publică *Răspunsul d-lui Ury Benador*, care distinge cauza crizei în existența purismului estetic și găsește

soluționarea în cultivarea unei literaturi orientate spre social: „Dacă îi dăm cuvântului «criză», sensul de «absență», atunci criza literaturii există de mult, căci demult literatura absentează de la scopul ei adevărat. Cu extrem de rare excepții, ea a fost un scop în sine. Cei mai mulți scriitori – și nu întotdeauna cei mai nevalorosi – au făcut pur și simplu «frumos la onor public» sau la propriile lor «trăiri». Respectând cele mai severe imperative estetice, literatura trebuia și putea să exprime tot ce cocea și se pregătea în măruntaiele istoriei. Cetățeanul-pionier, care este scriitorul – putea și trebuia să pregătească și să grăbească dirijarea pașilor istoriei pe drumul adevărat, spre ținta firească, fără a păcătui prin aceasta față de frumosul absolut. Dimpotrivă. Dar chiar dacă își refuza un rol activ pe baricada străzii și pe cea a hârtiei – scriitorul trebuia și putea să oglindească în opera sa, vibrațiile care au precedat cutremurul la care participăm. [...] Această absențare se numește criză. Unii scriitori s-au trezit acum brusc; alții se prefac a înțelege ceva, iar cei mai mulți încearcă să te convingă că ei «întotdeauna au fost... etc., etc., etc.». Acest proces de trezire, de impostură și de escrocherie literară, este un alt aspect – cel acut – al crizei”.

15 ianuarie

- În tableta *Ultima scârbă* din „Bilete de papagal”, Tudor Arghezi anunță că a renunțat la campania împotriva „idolilor” din vechiul regim, deși avea pregătită în acest sens „o arhivă de documente”. Anularea campaniei e justificată astfel: „devenind niște simple cazuri de judecător de instrucție, niște dosare și niște subiecte de antropometrie, mai pot ei să fie o seducție, măcar de răzbunare, pentru condei?”.
- „Universul” (ediția de dimineață) anunță, pentru data de 20 ianuarie, apariția săptămânalului „Universul literar”, la care vor colabora „cei mai distinși scriitori români”.

16 ianuarie

- „După o întrerupere de aproape 10 luni, porțile Universității se redeschid” (cf. „Scânteia”, *Azi se deschide Universitatea*). Ziua următoare, pe 17, „Scânteia” revine cu detalii: sunt puse în antiteză spiritul universitar „infectat” din „ziua când unii profesori suiau pe culmile tuturor confuziilor și disperărilor, valorile obscurantismului, [...] ziua când Nichifor Crainic negustorea în numele bisericii și preda, în loc de teologie, lecții de atentate politice” cu noul orizont progresist. În cuvântarea de început, rectorul S. Stoilov „a îndemnat pe studenți să se conformeze mersului societății și să impună *primatul muncii*”. Mai ia cuvântul Ștefan Voitec, ministrul Educației Naționale, combătând rasismul și îndemnând la „sudura cu norodul care trudește în fabrici și pe ogoare”.

17 ianuarie

- În articolul *Un scandal* din „Bilete de papagal”, Tudor Arghezi denunță o „tâlharie”, mai exact furtul unor tablouri ale Pinacotecii, pentru care sunt făcuți responsabili I. Petrovici (fost ministru al Artelor), Dimitrie Berea (pictor și funcționar în ministerul Cultelor și Artelor), Ludovic Iavorski (director la Casa Școalelor, aflată în subordinea ministerului) și Ion Pașa (subdirector în Ministerul Cultelor și Artelor). Concluzia nu lasă loc de îndoieli: „e necesar ca domnii Petrovici, Berea, Pașa și Iavorski să fie arestați”.

- O notă semnată Styx, din „Dreptatea”, deplânge *Tragedia unui nume*, Monica Lovinescu fiind considerată „o victimă a greutății numelui pe care-l poartă”: „Credem că nu trebuie să se supere dacă îi spunem cu toată sinceritatea, și mai ales cu tot respectul pe care îl datorăm ilustrului ei tată, că nu are talent, niciun pic de talent.” Și, adresându-i-se direct autoarei: „Este în tot ceea ce scrieți o lipsă de talent, sinceritate, gust și așa mai departe. Vă rog pentru toate câte vi le-am spus să nu mă considerați atât de sincer prieten cât de ipocrit mă considerați pentru toate câte nu vi le-am spus.”

- La Uniunea Populară Maghiară are loc o ședință de comemorare a lui Alexandru Petofi, „figurii celei mai reprezentative a tineretului revoluționar maghiar din secolul al 19-lea” (cf. *Scânteia*, 18 ianuarie)

- Sașa Pană răspunde la ancheta *Unde merge literatura?*, inițiată de Dan Petrașincu în „Tribuna poporului”: „Există o profundă criză a literaturii”, care se va remedia însă prin aceea că „scriitorul de azi și de mâine” „va izola, ca pe leproși, pe nedemnii profesiei și, întorși în fața hârtiei albe, după un exil voluntar, vor scrie prelucrând o materie primă a cărei sevă vor extrage-o din viața imediată”.

- Jumătate din spațiul rubricii „De la Apus la Răsărit”, semnată Styx, în „Dreptatea” este dedicată unei cronici negative la o nuvelă (nu i se dă titlul) a Monicăi Lovinescu: „*Tragedia unui nume*. Am citit zilele acestea o nuvelă a domnișoarei Monica Lovinescu despre care trebuie să spunem că este o victimă a greutății numelui pe care-l poartă. Credem că nu trebuie să se supere dacă îi spunem cu toată sinceritatea și mai ales cu tot respectul pe care îl datorăm ilustrului ei tată, că nu are talent, nici un pic de talent. Sfat părintesc nu mai are și poate că E. Lovinescu, dacă ar fi trăit, fascinat de ceea ce oamenii numesc orgoliu și-ar fi potolit exigențele critice atâtea câte avea pentru a-și îndemna odrasla să scrie. Noi însă, neispitiți de vreo rudenie de sânge sau de cine ce specială simpatie, eliberați de orice servitute care ne-ar putea silui dreapta judecată sau bunul gust spunem foarte clar ceea ce considerăm că trebuie să se impună vederii oricărui om normal. Ne pare rău că expansiunea laudei noastre nu și-a găsit (în domnișoara Monica) un stimulent vrednic de ea. O rugăm să înțeleagă prietenește, frățește, părintește

dacă vrea, că regretăm cu adevărat, nenorocirea care s-a întâmplat; să vrea, să fie nevoită să țină morțiș să scrie fără să aibă ce. Întâmplarea, recunoaștem e tragică și un sentiment de solidaritate omenească ne face să stăm alături de domnișoara Monica, pe care am vrea s-o vindecăm. Niciodată ca acum nu am simțit mai bine, mai netered tragedia anonimatului, a anonimatului nostru, niciodată ca acum nu am simțit mai dureros neputința omului lipsit de faimă, de autoritate, de vigoare în lumea recunoașterii oficiale. Ne dăm seama, că avem atât de puțină autoritate încât – vai – nu-i putem face nimic unui frate greu bolnav. Nu ne crede nimeni, dar știm într-un chip indubitabil că avem dreptate. Domnișoară Monica! Considerați rândurile noastre drept un avertisment, pornit dintr-o mare omenie, dintr-o duioșie supremă pentru destinul unui muritor. Întrebați pe altcineva, dar întrebați într-un anume chip: uitați-vă țintă în ochii interlocutorului dumneavoastră ca să-i surprindeți sticlirea ipocrită: priviți cu toată încordarea figura omului care automat servește complimente și care la cerere servește laude chiar la domiciliu și nu se poate ca în trăsăturile acestei fețe de critic să nu surprindeți bunătatea vicleană a omului batjocoritor, generozitatea degradatoare a acelora care cred că legile politetii sunt cortine grele îndărătul cărora ei pot săvârși cele mai abominabile crime. Este în tot ceea ce scrieți o lipsă vădită de talent, sinceritate, gust și așa mai departe. Vă rog pentru toate câte vi le-am spus să nu mă considerați atât de sincer prieten cât de ipocrit ar trebui să mă socotiți pentru toate câte nu vi le-am spus.”

18 ianuarie

- Lucrețiu Pătrășcanu ține la Fundația Carol I o conferință despre *Curente și tendințe în filozofia românească*, opunând „tuturor concepțiilor mistice și sceptice concepția materialismului”, vizându-i în principal pe Lucian Blaga și Nae Ionescu, dar, în subsidiar, și pe C. Rădulescu-Motru și P. P. Negulescu. (cf. „Scânteia”, 21 ianuarie).

- În „Libertatea”, Al. Claudian publică articolul ***Socialismul și formarea omului***. Semnatarul pornește de la Karl Marx („socialismul are nevoie, pentru a fi înfăptuit, nu numai de o serie de împrejurări istorice favorabile, ci și de «schimbarea oamenilor», de perfecționarea lor sufletească”), dar avertizează că, în realitate, „cugetarea nu se potrivește deloc cu uniformitatea și constrângerea”. □ În același număr Ștefan Baciuc îl omagiază pe Heinrich Mann, „un lampadofor” și „un biruitor printre ruine”.

- În nota ***Patria, mai presus de orice!*** din „Tribuna poporului”, G. Călinescu atacă „problema însămănțării” agricole, avertizându-i pe marii proprietari „să nu facă – spre a vorbi deschis – prostii”: „Omul hrănit suficient este măsurat și înțelegător, omul flămând delirează. Interesele noastre patriotice, obligațiile față de Aliați, totul în fine, pentru cine e luminat, cere ca noi să

producem cu râvnă fanatică. Țăranii și lucrătorii vor asta [...]; nu le puneți bețe în roate. Moșieri, agricultori, mai presus de orice, stă patria!”

- „Viața evreească” (anul II, nr. 19) anunță *O formulă mai tare*, justificată de faptul că „Nici un criminal de război n-a ajuns măcar în fața judecății, deși au trecut cinci luni de la revoluția din August 1944” și că „Atmosfera fascistă continuă, la autorități, instituții particulare, în ziarele provinciale, chiar și în unele partide politice”: „Evreii sunt indignați și dezolați. Indignați că ne găsim acolo unde eram la 22 August 1944, dezolați că «democrații» n-au înțeles nimic din istorie. La nesfârșit nu se va putea merge așa. Adresele, petițiile, doleanțele și memoriile nu sunt mijloace politice. Evreii vor înțelege abia acum, sub presiunea și graba cu care li se cere satisfacerea obligațiilor (militare, n.n.), că virusul fascist e prea adânc pătruns aci și speranța lor rămân tot națiunile Unite și îndeosebi Rusia Sovietică, ale căror armate singure le-au salvat viețile. Înțelegerea aceasta va schimba total datele problemei în viitor, în ceea ce privește raporturile cu populația majoritară. Nesinceritatea altora adăugată la exasperare ne va a o formulă ceva mai tare decât până acum, rezumat la un fel de «sărut-mână» permanent, încheiată final cu indignare și dezolare.”

19 ianuarie

- „România liberă” anunță pentru ziua următoare conferința lui Mihail Sebastian cu tema „Actualitatea lui Shakespeare”, organizată de Grupul Artistic al Uniunii Patrioților (detalii despre conținutul conferinței vor fi oferite în nr. 149 din 25 ianuarie).

20 ianuarie

- „Scânteia” îl evocă, la rubrica „Scriitori progresiști străini”, pe Henry Barbusse (Mihai Ionescu); rubrica va mai adăposti texte despre Ion Păun-Pincio (24 ianuarie), Fenelon (8 martie) etc. □ În două note sunt denunțați „Legionarii pitiți în paginile revistei «Academica»” (respectiv Alexandru Lungu) și „Romancierul Gărzii de fier” (respectiv Dragoș Protopopescu, care „și-a inaugurat cursul de limba engleză la facultatea de litere din București”).

- În „Timpul”, Ion Biberi semnează articolul programatic *O nouă eră literară începe*, în care susține implicarea scriitorului în viața socială, respinge „mitul turnului de fildeș”, apreciază modelul sovietic în literatură, recomandă optimismul și orientarea spre literatura despre mase și pentru mase: „Răsunetul vieții sociale asupra vieții artistice este un fapt firesc. Mitul „turnului de fildeș” nu mai e valabil pentru nimeni, și atât mai puțin pentru un scriitor. Ființă sensibilă prin definire, temperament emotiv și răsfrâng în sine adesea ori ecouri sufletești disproporționate ale faptelor exterioare, scriitorul va fi cu atât mai sensibil în marile transformări sociale

cu cât va lua o parte mai activă la tumult. Convulsiile sociale se vor repercuta puternic în sensibilitatea artistului, creând adevărate răsturnări de viziune asupra lumii. [...] Credem că literatura viitorului va fi departe de estetismul pur, de „scrisul artistic”, de perfecția formală, cultivată pentru ea însăși, în sfârșit, de caracterul de gratuitate de joc, pe care l-au avut o seamă dintre curentele literare ale trecutului. Aceste năzuinți formale sau evadări gratuite, nu pot exprima climatul sufletesc al omului de astăzi și al celui pe care vremurile îl vor da curând la iveală. Jocul fără consecințe și gratuitatea, disponibilitățile nesfârșite, sau surâsul sceptic, exprimă un om pulverizat la preocupări mărunte, dezabuzat, depărtat de simțul grav și poetic al existenței. Un atare om alcătuiește negația vieții sufletești formată în suferință și neliniști în aspirații virile, constructive. Estetul este o ființă trăind izolat, departe de tumultul social, de suferințele mulțimii; el nu se ascultă decât pe sine, nu urmărește în idealurile estetice cărora li se dăruiește decât o satisfacție sufletească de rafinament și subtilitate, adresată de altminteri unei categorii restrânse de inițiați. Estetul pur tinde către o viață proprie, exilate în singurătăți aristocratice. [...] Aceste condiții generale de viață statornicesc orientările literaturii de mâine. Va fi o literatură optimistă, depărtată de artificii, de grații formale sau inutile prețiozități, dar călăuzită către adevăr sufletesc, către substanța de viață a scriitorului; va fi o literatură adresându-se marilor mase și nu câtorva privilegiați ai rafinamentului intelectual [...] va fi o literatură dinamică, am spune chiar energetică, dătătoare de nădejdi. Ea va cultiva adevărul omenesc, va înfățișa suferința dar va arăta și drumul către liberare. Literatura de mâine va fi un mijloc de liberare a omului, o chemare la demnitate, o primenire de suflet. În această mișcare literară spre adevăr și valori sufletești colective exemplul literaturii sovietice va fi hotărâtor. Anticiparea pe care Revoluția rusă a făcut-o asupra transformărilor sociale de după război, va avea un compliment la această indicare de drum, pe care scriitorii viitorului o vor primi cu bucurie. Acești scriitori își vor găsi în această indicație adevărata lor menire socială și scriitoricească.”

21 ianuarie

- În articolul *Tablourile statului* din „Bilete de papagal”, Tudor Arghezi anunță că, deși „afacerea” Pinacoteca (semnalată în nr. din 17 ianuarie al revistei) e investigată de Parchet, reacțiile Ministerului Cultelor și Artelor sunt deocamdată contradictorii. Prin urmare, poetul își propune să nu revină asupra problemei decât după ce va primi un „comunicat definitiv” din partea Ministerului.

- „Democrația” publică, în cadrul anchetei lui Ion Biberi, *Lumea de mâine*, convorbirea cu D. Gusti: „[Lumea de mâine] Va fi, în adevăr, rodul apropierei adânci, puternice, între națiuni, prin mijlocirea cunoașterii lor. Aș

spune că nu guvernele, ci popoarele vor organiza societatea de mâine. [...] Cunoașterea e un mijloc de apropiere efectivă între oameni și națiuni. Nu vom trăi tot timpul cu jandarmul și pușca. Pacea trebuie să fie reală, cinstită. Altminteri, îndreptățim vechea glumă, care amintea că pacea eternă a lui Kant nu se află decât în cimitire.” □ Camil Baltazar publică articolul ***Scriitorii și politicul***, în care vorbește despre „turbarea urei de rasă” împrăștiată „oral și prins scris” de Ion Fotti, N. Davidescu, Lucreția Karnabatt, N. Crevedia, Radu Gyr, Romulus Dianu, Vasile Militaru, Constantin Răuleț, I. E. Torouțiu (ultimul demascat mai pe larg ca antisemit). □ Felix Aderca semnează în același număr un lung articol îndreptat împotriva lui G. Călinescu (***Lupta de noapte. În jurul unei „Istorii a literaturii române”***), referindu-se în special la articolul scris despre Aderca însuși: „dacă dl. Călinescu ținea să-și creeze o reputație nouă moralistă și rasistă – putea alcătui o lucrare de etnografie, sociologie și politică, de istorie a unei funcțiuni sufletești de rang estetic, folosindu-se de autori care credeau că oferă opere literare, un «joc secund» în definitiv, în timp ce dl. Călinescu prinzându-i în cursă încerca să-i tragă efectiv pe banca acuzării pentru crime de atentat la bunele moravuri pe unii – la Siguranța statului pe alții. Tortura pe care criticul și-o impune părea că rămâne totuși în domeniul fenomenului estetic și ne face să credem că nici această nouă a sa psihologie acomodată timpului nu e autentică. Credem că dl. Călinescu – a cărui minte a mai trecut prin câteva avataruri nu posedă organic o temeinicie sufletească, și e trist că o inteligență atât de strălucitoare, cu un dor de muncă atât de impresionant, e subțiată de apele nestatornice ale unui psihism care, de la o vastă cutremurare până la marginile neantului, se arată a nu-și mai putea găsi echilibrul – roca unui adevărat caracter.” „Acest Babilon de graiuri încurcate de un suflet neîmpăcat” „ne aruncă înapoi, la o critică națională educativă, culturală și chiar patriotică, de la începutul secolului trecut”. (vezi **Anexa**)

• Mihnea Gheorghiu scrie în „Scânteia tineretului” despre ***Problemele actuale ale tineretului român***: „Sute de mii de tineri români, victime ale trădătorilor de țară legionari și antonescieni, au căzut în Răsărit, luptând alături de bandiții germani. O mare parte din vină, o poartă «educația» ce s-a făcut tineretului nostru, o educație de care se mai resimte încă. Șovinismul și antisemitismul nu au fost încă zdrobite. Cine poate nega rolul pe care premilităria l-a jucat și-l joacă încă în această instrucție? Dar rolul Universității, Școalei, al tuturor instituțiilor de cultură înzestrate cu veninul fascist?” □ Maria Rădinoiu semnează ***Dragoș Protopopescu și-a deschis cursul?***: „Este o întrebare, al cărei răspuns provoacă indignarea întregii studențimi democratice. Dragoș Protopopescu și-a deschis cursurile. Dragoș Protopopescu n-a fost încă arestat. Dragoș Protopopescu, romancierul legionar care a scris *Tigrii*, piratul presei care a injurat democrația, apărătorul lui Toma Vlădescu, locotenentul lui Codreanu, care până acum câteva luni

«scuipa de la etaj» - e propria lui expresie – pe oamenii de jos, care făcea servicii de presă lui Killinger, acest Dragoș Protopopescu mai are curajul să apară în fața tribunelor studențești.”

● „Un impresionant festival a fost organizat în sala cinematografului ARO [...], de către asociația pentru strângerea legăturilor de prietenie cu Uniunea Sovietică, cu ocazia comemorării a 21 de ani de la moartea genialului doctrinar și om de stat Vladimir Ilici Lenin. [...] orchestra Filarmonică de sub conducerea maestrului Eg. Massini a executat Marșul Funebru din Eroica lui Beethoven, stârnind în sală o atmosferă de adâncă reculegere . după care d. Emil Bodnăraș, într-o cuvântare clară și riguros documentată, a reliefat figura morală și organizatorică a personalității lui Lenin.” (cf. „Timpul”, 24 ianuarie)

● Reapare „Universul literar” (an. LIV, nr. 1), sub conducerea lui Al. Ciorănescu. În primul număr, Al. Rosetti îl evocă pe **Paul Zarifopol**. Din articol răzbat câteva clișee ideologice: „Îl pasionau chestiunile sociale, ca socialist din vechea gardă a lui Gherea. Dar nimerise, la noi în țară, într-o epocă de sălbatică represiune a mișcărilor de stânga, când plâpânda flacăra a social-democrației românești era gata să se stingă.” □ În același număr al revistei, sub titulatura „Mențiuni critice”, Perpessicius publică prima parte a cronicii sale la *Istoria literaturii române moderne* (vol. I), scrisă în colaborare de Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și Tudor Vianu. Deși remarcă o anume eterogenitate a ansamblului (*Istoria* fiind „alcătuită de fapt din trei studii de proporții și caractere diferite, determinate de temperamentul critic și istoriografic al fiecăruia dintre autori”), cronicarul apreciază toate aceste perspective, care girează fiecare în felul său „înalta ținută științifică și literară” a lucrării. □ La rubrica „Note”, Al. Ciorănescu salută înființarea Universității de Vest din Timișoara, adăugând că, chiar și cu această nouă apariție, „universitățile noastre nu sunt încă prea numeroase”, iar „descentralizarea lor ar putea să fie împinsă și mai departe”. Tot Al. Ciorănescu îi comemorează pe recent dispăruții universitari bucureșteni Nicolae Cartojan și Ion Andrieșescu.

● „Veac nou” dedică numărul 7 lui Lenin. Semnează N. Moraru, **Un creator de istorie, Lenin**; Petre Pandrea, **Lenin, Omul de partid** ș.a.

● „Victoria” publică mai multe materiale despre Lenin; printre ele, **În amintirea lui...** de Scarlat Callimachi și **Lenin și problema culturii** de Virgil Ierunca: „greșesc cei care văd în Lenin, spre exemplu, numai un amant al electricității și întârzie să zărească și pe pasionatul de cultură. În ceea ce privește acest capitol al culturii – aparent nevralgic în dinamica revoluțiilor - Lenin dă învățăminte peste care nu poate trece nimeni cu grabă sau indiferență. Ca și la Marx, pentru Lenin „cultura nu e exterioară lumii”, dimpotrivă, ea trăiește și rolul ei e bine definit. Manifestare directă și semnificativă [a] unei clase sociale, ea există și durează în proporții directe

cu puterea clasei pe care o reprezintă. Și pentru că lupta lui Lenin este aceea de redresare a proletarului, el preconizează o cultură proletară, distinctă, sănătoasă, adevărată, în acest sens concepția leninistă a culturii depășește pe aceea marxistă căreia îi reproșează impuritatea unor reziduuri modeste. Lenin nu numai că nu neglijează cultura, dar îi și stabilește locul pe care îl merită în actele de muncă ale oamenilor. [...] Și nu e lipsit de semnificație faptul că Europa primește azi dintr-o Rusie energică și proaspătă două bunuri peste care nu poate trece: spiritul lui Lenin și voința lui Stalin.”. (vezi **Anexa**)

22 ianuarie

- Sub titlul **Regele**, Tudor Arghezi publică în „Bilete de papagal” (an. XVII, nr. 29) un elogiu dedicat monarhului, văzut ca „eroul întoarcerii tinereții românești”: „Desfăcându-se din lanțuri o dată cu țara, regele Mihăiță, numit așa de copiii crescuți mari odată cu el, a înlăturat o seamă de aventurieri care-l pusese sechestrat sub tutelă.”

- Pe prima pagină din „Dreptatea”, Sergiu Dan semnează un articol ditirambic despre Lenin, care „a dat clasei muncitoare o metodă de gândire și de luptă”. □ În același număr al publicației, Styx regretă retragerea din literatură a lui Ury Benador, Andrei Tudor și Mihail Sebastian, dar salută închiderea cenaclului lui E. Lovinescu, fapt care ar fi pus capăt „spiritului de gașcă” ce-i împingea pe unii „poeti și prozatori de mâna a treia” spre „o notorietate de atâtea ori detestabilă”.

- „Scânteia” dedică un larg spațiu comemorării a 21 de ani de la moartea lui Lenin. Ion Călugăru scrie despre **Lenin și literatura**: „Lenin a trasat linia generală a literaturii în perioada istorică pe care o trăim noi și i-a definit caracterul: populară și luptătoare, în slujba poporului, pentru o viață luminoasă pentru cei mulți”.

- „Universul” (ediția de dimineață), „România liberă” și „Libertatea” publică și ele ample materiale care marchează 21 de ani de la moartea lui Lenin. O moarte relativă, totuși, de vreme ce comemorarea stă sub semnul sentinței rostite de H. Barbusse (și reluate de Emil Bodnăraș cu ocazia comemorării: „Lenin n-a murit. Lenin e Stalin de astăzi.”).

24 ianuarie

- „Dreptatea” publică alcătuirea comisiei care urmează să acorde premiile anunțate în nr. 109 din 5 ianuarie. Componența acesteia era următoarea: Ghiță Pop (ministrul cultelor și artelor – președinte), Mihail Sadoveanu, G. Călinescu, Șerban Cioculescu, George Nichita. □ În câteva **Indiscreții literare**, Styx revine asupra „talentului” Monicăi Lovinescu, despre care mai scrisese în numărul din 17 ianuarie. Susținând că opiniile sale negative în această privință i-ar fi fost confirmate de „mulți, foarte mulți chiar” dintre

apropiații scriitoarei, Styx abordează acum și problema schimbării numelui literar (din Ioana Tăutu în Monica Lovinescu), susținând că autoarea ar vrea astfel „să se înfrupte din gloria altuia”.

- În „Tribuna poporului”, răspund la ancheta *Unde merge literatura?* următorii scriitori: Ion Biberi („Nu știu dacă ne aflăm în prezent într-o epocă sau alta [de „mari neliniști creatoare” sau de „uscăciune”]), Lucia Demetrius („Nu e o criză a literaturii, ci una de piață literară”, datorată lipsei publicațiilor; comportamentul scriitorului „nu se poate scrie pe rețetă”, de vreme ce acesta „e, în mod fatal, rodul epocii lui”), Ștefan Roll („în România există o criză a literaturii bune și necesare”; „Poziția scriitorului trebuie să fie aceea a imperativelor politice”).

- Gr. Silviu semnalează în „Ultima oră” volumul *Orașul măcelului*, de F. Brunea-Fox, descriind „tragicele evenimente de la 21-23 ianuarie 1941”.

25 ianuarie

- În articolul *24 ianuarie, zi de doliu* din „Bilete de papagal”, Tudor Arghezi dă o altă semnificație „Zilei Unirii”: „zi de doliu și de rușine”, ca urmare a conflictului fratricid care i-a opus pe români cu ocazia rebeliunii legionare din 1941, dar mai ales ca urmare a pasivității naționale generalizate: „La noi, în anii Dictaturii, nu a sărit în aer nicio brichetă de aprins țigara: au sărit numai miile de dopuri de șampanie în tavan. Toți suntem vinovați, cât și cei trimiși în judecată; nu zece, nu o sută, nu o mie, și mari și mici, și superbii și insignifianții, și oamenii politici, și hoții, și cinstiții, și dascălii, și magistrații, și medicii și inginerii, și avocații și popii, și scriitorii și ziariștii... Toți. Să avem curajul să mărturisim, acum în vremea gândului pe față. E incomod, firește, dar la diverse grade suntem complicitii tuturor actelor ce vor fi osândite”.

- La ancheta *Unde merge literatura?* din „Tribuna poporului”, răspunde D. I. Suchianu: „există o criză a literaturii”, însă „în însuși interesul luptei nu e bine să abdicăm așa de lesne de la «cultura pură»”; cu toate acestea, „lupta socială e datorie, și abținerea de la ea cea mai gravă dintre trădări”.

26 ianuarie

- Al. Mironescu notează în „Fapta” că „Epurația la Universitate merge, pare-se, greu sau nu merge deloc”, dat fiind că „chestiunea epurației se complică mai mult decât în alte părți cu criteriul de valoare a omului” (*Lanțul slăbiciunilor... universitare*). □ În *Problema cărții*, Al. Raicu se întreabă cum ar putea crește „difuzarea cărții în masele mari muncitorești”, în condițiile în care prețurile sunt „rotunde” și „editurile mari nu prea voiesc să tipărească literatură de la o vreme, iar tiparnițele noi nu pot lansa cărți ieftine din cauza prețurilor ridicate ale tiparului, hârtiei și difuzării”.

● În „România liberă”, Paul Georgescu prezintă entuziast *Școala urii și Pentru patrie* de Mihail Șolohov, scriind despre cel de-al doilea volum următoarele rânduri: „Ceea ce uimește e mărimea problemelor, simplitatea felului de a povesti și scurtimea povestirii. Obişnuiți cu frazele întortochiate ale romanelor nesfârșite ce se căzneau să stoarcă realității câteva probleme limfatice, ne izbește acest fel clar, adânc și curajos de a privi realitatea în față. [...] Cine va citi această carte va pricepe secretul victoriilor ulterioare ale Armatei Roșii. Povestirea simplă și naturală a lui Șolohov este de fapt felul de viață a [sic] întregului popor sovietic, care în modul cel mai simplu și mai natural săvârșește cele mai mari realizări.”

27 ianuarie

● „Dreptatea” denunță persistența „lichelelor culturale” în noul regim. În mod concret, acuzația îl vizează pe „un anume Corneliu, căruia îi plăcea cartea lui Zelea și care nu s-a sfiit s-o afirme la timpul său”, dar care acum „se înghesuie să premieze pe traducătorii lui Pușkin” (deși neconfirmat de vreun act oficial, numele lui Corneliu Moldovanu se vehiculase printre componenții comisiei amintite în nr. 125 al ziarului).

● Al. Raicu scrie în „Fapta” despre *Moartea Poeziei?*: „în programul editurilor numai rareori intră și cărți de poezie. [...] azi, editorii dacă ar mai voi să tipărească ceva, apoi nu s-ar încumeta decât în ceea ce privește romanul, ori viețile romanțate și monografiile prezentând orașe, personalități și evenimente în legătură cu timpurile pe care le străbatem.”

● Referindu-se, în „Scânteia”, la cele trei premii instituite de Ministerul Artelor „în vederea strângerii legăturilor culturale dintre Uniunea Sovietică și țara noastră” („unul pentru cea mai bună traducere în românește din poemele lui Pușkin, altul pentru o antologie în românește a poeziei rusești și al treilea pentru cea mai bună traducere din poeziile lui Eminescu în limba rusă”), Ion Călugăru atacă componența comisiei însărcinate cu acordarea premiilor (Mihail Sadoveanu, președinte, Corneliu Moldovanu, D. Iov și Gheorghe Nichita) pentru „trecutul încărcat” al unor membri („Corneliu Moldovan este un reacționar inveterat”, D. Iov „a participat la guvernarea Goga-Cuza”). □ Pe 31 ianuarie, „Scânteia” ia notă de un comunicat remis de Ministerul Artelor, în care componența comisiei este modificată astfel: Mihail Sadoveanu, președinte; Gh. Călinescu, Șerban Cioculescu și Gh. Nichita, membri (prezența lui Corneliu Moldovanu și a lui D. Iov este pusă în comunicat pe seama unei erori a presei). „Scânteia” continuă critica, pe motiv că „nu vedem în comisiune nici acum pe specialistul în limba rusă”. □ O continuare a scandalului e articolul lui Ion Călugăru *Iar despre premiile Pușkin și Eminescu*, publicat în „Scânteia” din 4 februarie.

● Articolele de popularizare a spațiului sovietic și a istoriei revoluționare din URSS sunt din ce în ce mai frecvente în publicațiile momentului. În

„România liberă”, Al. Simion recenzează broșura propagandistică *Cum s-a născut puterea sovietică* (Editura în limbi străine, Moscova), un rezumat al Revoluției din Octombrie pe care îl comentează în următorii termeni: „Evenimentele descrise pe scurt sunt analizate cu obiectivitatea istoricului conștiințios și pătruns de importanța lor. Obiectivitatea nu înseamnă însă că lucrurile sunt privite din afară, impasibil la desfășurarea mersului omenirii în timp, ci că ea este izvorâtă tocmai din participarea din plin la întâmplările istorice, urmărite cu interesul omului ce vede în fiecare manifestare de viață o nouă fază de evoluție și progres.”

- În „Libertatea”, Dr. Filip Kreindler publică articolul *Trădarea intelectualilor*, în care încearcă să explice cauzele dezertării omului de cultură: „În primul rând o falsă supraestimare a personalității sale și de aci o izolare în turnul de fildeș al morbidului individualism de mai ieri; apoi o aspirație către belșugul și dulce farnientul burgheziei care știa dintotdeauna să-i capteze simpatia printr-o iscusită și fățarnică cucerire.”

- „Universul” (ediția de dimineață) publică o scurtă relatare de la procesul lui Charles Maurras.

28 ianuarie

- Are loc, la Teatrul Național ședința festivă a secției „Arte” din cadrul A.R.L.U.S.; Mihail Sadoveanu ia cuvântul, relatând cum s-a produs contactul său cu lumea nouă sovietică – prin constituția lui Stalin din 1936, care i-a produs „o fulgerare bruscă”. „După cum nu sunt boli ci numai bolnavi în rânduiala medicală, de asemeni în rânduiala politico-socială trebuie să țin samă cum s-ar putea administra acest minunat medicament poporului meu și țării mele.” (cf. „Veac nou”, 4 februarie, nr. 9).

- Tableta *Spectacolul continuă neîntrerupt*, semnată de Tudor Arghezi în „Bilete de papagal”, atrage atenția asupra perpetuării practicilor și, nu mai puțin, a personajelor din vechiul regim, care se află și acum în posturi-cheie: „asistăm la consacrarea în continuare a lipsei de caracter și la o promoție abundentă a degenerării morale”.

- În „Democrația”, în cadrul anchetei lui Ion Biberi *Lumea de mâine* răspunde Felix Aderca; acesta declară despre sine: „[...] individul nostru [Felix Aderca], menit unei viziuni mai mult decât socialiste, universaliste, e în contradicție tragică și permanentă cu luptătorii din primele rânduri ale frontului social, care pentru crearea libertății și iscarea eflorescenței personalităților, încep prin a impune acea «linie generală» în care sunt stârpite uneori până și cele mai neînsemnate semne ale personalității. Uniunea Sovietelor nu e de altfel – așa cum o văd mulți din romanticii sau nesăbuiții noștri ideologi – o tabula rasa a valorilor, a caracteristicilor individuale, ci dimpotrivă, o încorporare pe încetul, (căci a ars etapa multiseculară a unei întregi faze sociale, faza burgheză, a valorilor fără de

care am cădea în barbarie și haos.) Funcțiile sociale creează fatal tot mai accentuate, mai fine deosebiri între indivizi, personalități tot mai caracterizate - chiar în sânul aceleiași fabrici, bunăoară, unde trebuie să domnească o umanitate absolută de tendințe.” □ Sorana Gurian semnează articolul **La comemorarea lui Lenin**: „Patria lui Ilici, desrobă și puternică, se îndreaptă sub cârma unui om genial și bun, spre limanul însoțit al păcii. Datorită lui Stalin și Armatei Roșii azi ne putem asocia la comemorarea aceluia care a fost pentru oamenii liberi – ceea ce e Stalin astăzi – Lenin.”

● „Dreptatea” anunță că Gh. Popp, ministrul Culturii și Artelor a semnat decretul de numire a comisiei pentru premiarea lucrărilor literare „care urmăresc strângerea legăturilor cu U.R.S.S. și țara noastră” (v. și nr. 109 din 5 ianuarie). Comisia a rămas aceea anunțată în nr. 125 din 24 ianuarie, la fel ca și valoarea fiecărui premiu (500.000 lei), dar numărul acestora s-a redus de la trei la două (premiul pentru traducerea lui Pușkin, respectiv a unei antologii de poezie rusă în limba română, nu și pentru traducerea lui Eminescu în rusă). □ În același număr al ziarului, Styx anunță că se pregătește să citească nuvela *Contratimp* a Monicăi Lovinescu, asigurându-și cititorii că va face acest lucru „obiectiv” și fără a-i fi rușine de a retracta o eventuală „inexactitate” (v. în acest sens „Dreptatea” din 17 și 24 ianuarie). □ De asemenea, Styx respinge reprezentarea *Noapți-lor fără lună* de Mihail Sebastian, „roman dramatizat” care „nu are nimic comun cu arta”. □ Tot în „Dreptatea” apare o relatare despre procesul scriitorului și ideologului francez de orientare fascistă și antisemită Charles Maurras.

● În legătură cu epurările care au loc, „Timpul” informează printr-o notă că „printr-un decret regal, următorii membri ai corpului didactic ai Universității din București se licențiază din serviciu”: Mihai A. Antonescu, Gheorghe Alexianu, Ovidiu Vlădescu (Facultatea de Drept), Nichifor Crainic (Facultatea de Teologie), Petre Tomescu, Virgil Nitzulescu (Facultatea de Medicină umană), P. P. Panaitescu, Ion Petrovici, Alexandru Marcu, Niculae Herescu (Facultatea de litere și filosofie).

● În „Universul literar”, nr. 2, Al. Rosetti recitește *Mizerabilii* lui Victor Hugo, subliniind „generozitatea sufletească” a autorului, care ar proveni „din iubirea sinceră pentru popor și din cunoașterea adâncă a societății”. □ Același număr al revistei cuprinde un grupaj dedicat lui Mateiu I. Caragiale (9 ani de la moarte); semnează Camil Baltazar (*Mateiu I. Caragiale – omul și opera*) și N. Steinhardt (*O carte a Bucureștiului: Craii de Curtea-Veche*), ambii accentuând actualitatea operei mateine. □ Continuându-și cronică la *Istoria literaturii române moderne*, Perpessicius se oprește acum asupra porțiunii redactate de Șerban Cioculescu, lăudând capitolele despre Cârlova și Asachi, deplângând absența lui Dinicu Golescu și a lui Ion Ghica și amendând opiniile istoricului literar cu privire la Conachi, Iancu Văcărescu, Grigore Alexandrescu și N. Filimon. □ La „Cronica ideilor”, Adrian Marino

recenzează entuziast cartea lui Sandro Burgi (*Jeu et sincérité dans l'art, considerations psychologiques sur la peinture au XX-e siècle*, 1943), „una din cele mai plăcute și substanțiale lecturi oferite de critica europeană în ultima vreme”.

29 ianuarie

- „România liberă” anunță sfârșitul procesului Maurras și condamnarea acestuia la închisoare pe viață (știrea va fi publicată și în „Dreptatea” din 30 ianuarie).
- Trei apariții editoriale recente sunt semnalate în „Universul” (ediția de dimineață): *Sub trei dictaturi* de Lucrețiu Pătrășcanu (o expunere a cauzelor care „au promovat dictaturile de tip fascist”), *Scandal* de Tudor Teodorescu-Braniște (ce relevă „aceleași însușiri literare deosebite pe care le-am găsit și în lucrările anterioare ale autorului”), ...*Și a fost ziua a doua* de Ilya Ehrenburg („cel mai de valoare roman social al literaturii sovietice” scris de „cel mai mare scriitor al Uniunii republicilor sovietice”).

30 ianuarie

- „Universul” (ediția de seară) anunță că Victor Eftimiu, director general al teatrelor, operelor și spectacolelor, a fost înlocuit la conducerea teatrelor de către N. Carandino, iar la direcția Operei Române de către Romulus Vrabiescu.

31 ianuarie

- În articolul *Trădarea lui Charles Maurras* din „Dreptatea”, Sergiu Dan taxează dur activitatea politică a scriitorului francez, considerat „un anti-francez, deși naționalist fanatic”. Și aceasta întrucât „esența doctrinei maurrasiene” ar fi tocmai „trădarea privită ca mijloc de a cuceri puterea politică”. Deși declarat „anti-german”, Maurras „a combătut Franța, convins că pe ruinele provocate de-o eventuală înfrângere a ei, se va putea instaura monarhia urâtă de majoritatea poporului francez. Și, luptând împotriva Republicii, Maurras s-a găsit alături de Hitler.” Or, în această privință, doctrinarul de la *Action Française* „a fost pe linia tradițională a politicii regaliste”: „Dacă Ludovic al XVI-lea n-a șovăit să cheme oști străine împotriva propriului său popor, nici Ludovic al XVIII-lea n-a stat la îndoială când tronul i-a fost oferit de către inamicii Franței. Regalitatea a venit la Paris în 1815 adusă de furgoanele inamicilor.”
- „România liberă” publică articolul *Marea ofensivă* de Ilya Ehrenburg, care cuprinde următoarea sentință: „Ofensiva noastră e asemenea mersului irezistibil al istoriei.”
- „Universul” (ediția de dimineață) prezintă conferința ținută de Mihail Sadoveanu în cadrul ședinței festive a A.R.L.U.S.-ului, secția „Arte”, în data de 18 ianuarie, pe tema constituției sovietice.

[IANUARIE]

● În numărul 1 din ianuarie al „Revistei Fundațiilor Regale”, textele autorilor consacrați – Mihail Sadoveanu dă tiparului câteva *Fantezii răsăritene*, Arghezi câteva *Variante* în versuri – alternează cu ale tinerilor: Monica Lovinescu publică prima parte a unei nuvele „de analiză” intitulată *În contratimp*, Ion Caraion semnează poemele *Lucrurile de dimineață* și *Urbanism*, iar lui Dimitrie Stelaru îi apare poemul *Profetul*. □ Cu o novelă de aproape 30 de pagini (*Cilică*) e prezent și Alexandru Ștefanopol, care are parte de o recomandare a lui Tudor Arghezi: „Maturitatea siguranței, evidentă, dă stilului o armătură masivă, în profil delicat.” (*Un nou scriitor*) □ De reținut și traduceri ale lui George Lesnea din poetul-aviator sovietic Iosif Utkin, decedat pe front, pe care îl evocă într-o „Notă” și Camil Baltazar („Căzut în misiune cu avionul, ca și Saint Exupéry, arhanghelul-luptător Utkin scrie prin moartea lui al patrulea cuvânt fundamental, ca adaus la poemele lui de război [*Despre patrie, prietenie și dragoste* – n.n.]: *moartea*.” □ De altfel, literatura rusă/sovietică e prezentă și în articolele semnate de Dan Petrașincu (care comentează o ediție Gogol ilustrată de către cei trei pictori-desenatori ascunși sub pseudonimul Kukurinikși) și de Sorana Gurian (*Poezia sovietică din anii războiului*, în care semnatară vede un simptom al „întoarcerii la lirism”). □ În celelalte articole critice, Florian Nicolau comentează *Jurnal-ul de lector* al lui Perpessicius (a cărui concepție critică este rezumată astfel: „Spre deosebire de criticii care întrebuițează analiza și valorificarea pentru a judeca și consacra o operă literară, d-l Perpessicius pune aceste mijloace ale criticii în slujba unei apropieri sufletești a cititorului de cărți.”) și *Umilițe-le* Profirei Sadoveanu, iar Ruxandra Oteteleșanu recenzează *Panopticum-ul* lui Ion Caraion: „Este d-l Caraion un poet-artist? Iată întrebarea care se impune la apariția celui dintâi volum pe care ni-l dă un scriitor. Dacă ne referim la muzicalitatea versului, la imagini și mai cu seamă la acea «aura» specifică poeziei, care face ca un vers, o frântură de vers, primele lui silabe chiar, să te urmărească pretutindeni, absurd, prin simpla lor frumusețe – atunci va trebui să facem oarecari rezerve. Dacă însă recunoaștem că tânărul acesta nu a făcut și nu voia să facă [...] o experiență estetică – ci mai degrabă a *resimțit poetic o experiență de viață* – atunci vom spune că nu numai criticul are drept de judecată asupra poetului, ci și generația lui, iar această generație se va recunoaște – sunt sigură în versurile lui Caraion și îl va revendica.” □ Cele mai solide articole ale numărului sunt însă acelea semnate de Tudor Vianu (care disociază „starea poetică” de „forma poetică”: „Poetul nou pare mai puțin preocupat de năzuința formală a perfecțiunii, cât de aceea a autenticității. Ceea ce este spontan i se pare mai prețios decât ceea ce este elaborat. În țâșnitura directă se luminează adâncuri, pe care forma îngrijită și savantă le disimulează de obicei. Arta poetului devine, în consecință, mai puțin lucrare de plasticizare, cât mărturie,

revelație, cunoaștere. Forma începe atunci a fi resimțită ca un paravan, care merită a fi înlăturat. [...] Poetul nou se confesează; poetul mai vechi stilizează.”) și Adrian Marino (*Destinul criticului tânăr*, care ar constitui „o precisă problemă autonomă”, determinată de felurile antinomii ce caracterizează activitatea oricărui începător). Scris în descendență călinesciană, articolul lui Adrian Marino polemizează cu reprezentările curente asupra criticului, în special cu aceea care îl imaginează „doar ca un personaj steril, fără întrebări ascunse, cu avânturile și complicațiile nevăzute tăiate”. Or, realitatea e cu totul alta: „La fel ca orice creator, criticul își are nu mai puțin problematica sa, uneori din cele mai acute, hermetică în mod firesc pentru cititor, neînțelegerea venind dintr-o anumită împrejurare demnă acum de reținut. Activitatea sa intelectuală [...] nu se va diferenția calitativ, ci structural, definindu-se treptat printr-un gen propriu, individualizat specific.” Mai mult, „prin mulțimea, complexitatea și contrarietatea tendințelor sale structurale (universalitate și fatală închidere în cadrele unei culturi mici, cunoaștere și creație, entuziasm și spirit critic, «fetișism» și emancipare, negație și afirmare), criticul tânăr ne pare a depăși prin acuitate, exceptând pe filosof, problematica oricărui creator în faza începuturilor.”

• Apare primul număr din „Revista Cercului Literar” (an. I, nr. 1), subintitulată „Revistă lunară de literatură, filosofie și artă”. Având ca redactor unic pe I. Negoîtescu, publicația va apărea la Sibiu, fiind compusă din 5 secțiuni: „Sumarul” propriu-zis (beletristică, studii și eseuri), „Cronici” („literară”, „a ideilor”, „dramatică” și „străină”), „Cronica artelor minore”, „Note” și „Revista revistelor”. □ Articolul-program (*Perspectivă*, nesemnat, dar redactat de I. Negoîtescu) așază acțiunea publicației în continuarea manifestului din 1943. Gestul de atunci a fost interpretat adesea ca „un act de semnificații politice”; însă el trebuie perceput la justa sa semnificație: „Manifestul Cercului Literar, spre deosebire de cele care l-au precedat, ca expresii ale orientării generațiilor noi românești, n-a tins la inițierea unui curent nou, la revoluționarea tiparelor literare, la formulări îndrăznețe și la invenții fantastice. În atmosfera îmbâcsită și apăsătoare a celui timp, el a vrut să trezească speranțele în forțele tinere ale neamului, să afirme, peste vicisitudini și aberații, continuitatea faclii valorilor eterne.” Și totuși, la data apariției, Manifestul a fost așezat în mod absurd sub zodia „estetismului”: „Ni s-a spus, de unii cu maliție, «esteții din Ardeal». Formulă ridicolă și de două ori odioasă. Întâi, fiindcă literatura agreată în Cercul Literar se revendica tocmai de la refuzul localismului cultural, și apoi fiindcă estetismul, depășit și anarhic, impropriu năzuințelor noastre, se aplica la un nume cu faima tradiției îndărătnice. Manifestul pornise dintr-o necesitate lucidă a disociației. Nu era un refuz principial față de poezia patriotică, așa cum n-ar fi nici azi unul față de literatura așa-zisă socială. Opera de artă

poate cuprinde și alte valori decât cea estetică. Dacă însă pe aceasta n-o cuprinde, ea e nulă ca operă de artă. Artistul mare nu confundă și de aceea opera lui e durabilă: obiectivul lui e estetic, chiar dacă printr-o forță excepțională atrage și arte valori.” De aceea, e importantă nu numai o artă, ci mai ales „o critică fundată pe principii solid estetice”. La fel ca în perioada anterioară, Cercul Literar își propune să și acum susțină „o literatură constructivă, limpezită de zgurele extremiste”. Prin urmare, revista „va aștepta și primi pe toți acei care, în spiritul epocii sau în afara lui, vor descoperi fenomenului artistic orientări stilistice noi”. □ Aderența la o „atitudine estetică” și, totodată, disocierea de „estetism” este susținută și de alte articole „de direcție” din cadrul numărului. Astfel, în *Actualitatea atitudinii estetice*, Victor Iancu fixează, mai întâi, tendința politică a momentului: „Pentru noi este în afară de orice discuție faptul că democrația de mâine va fi o democrație socială.” Dar, înainte de a-și preciza poziția față de „atitudinea estetică”, autorul realizează o disociere necesară: „idealul lui *homo aestheticus* nu este încă identic cu «estetismul». Omul estetic reprezintă una din formele vieții, cum ne-a arătat-o aceasta tipologia psihologului Spranger. După cum există un tip al omului orientat moral sau religios, sau tipul îndeletnicirilor economice, sau omul politic, sau în sfârșit omul preocupărilor științifice, există și un tip aparținând dimensiunii estetice a vieții. Estetismul este încă altceva. El reprezintă un exces, cu tendința de a reduce toate aspectele variate ale vieții exclusiv la factorul estetic. Cum omul religios ca atare nu este identic cu bigotul, nici omul estetic nu se confundă întotdeauna cu estetul. Și, cu toate că în principiu omul estetic, *homo aestheticus*, ar fi natural să împărtășească concepția artei pentru artă, tocmai în implicațiile germane pe care le-am menționat, poziția aceasta a fost depășită.” Prin urmare, deși recunoaște „insuficiența în artă a exclusivității estetice”, Iancu atrage atenția că „aceasta însă nu implică și răsturnarea primatului estetic. Căci tot axiologia modernă ne-a demonstrat că fundamentarea valorii estetice pe alte valori, ca de pildă pe valoarea morală, religioasă, socială etc., departe de a o anula, este adesea de natură s-o potențeze.” În fine, întrebându-se dacă în condițiile socio-politice „orientarea estetică a vieții” își mai găsește actualitatea, autorul recurge la câteva afirmații ale lui M. Ralea, pentru a putea concluziona apoi: „Actualitatea orientării estetice se afirmă deci ca o binevenită terapie morală a vremii, menită să dezintoxice sufletele otrăvite de zbuciumul istovitor al unui război cumplit și îndelungat.” □ La „Cronica ideilor”, Nicolae Balotă recenzează *Între două lumi* (1943) de Mihai Ralea, despre care scrie următoarele: „Ceea ce dă o actualitate arzătoare cărții e preocuparea pentru unele aspecte ale ceasurilor prin care trecem. În cadrul evoluției bazate pe dualism, a culturii europene, epoca pe care o trăim e un timp de tranziție. După opoziția secolelor XIX și XX, spiritul european e în căutarea unei noi sinteze.” O

atare sinteză pare a se concretiza, în plan social, prin „lichidarea individualismului”, iar în plan artistic printr-o „transformare în estetică”. Cu toate acestea, N. Balotă își exprimă „îndoielile” față de „o atât de radicală condamnare a estetismului” pe care o propagă Ralea. □ La „Cronica dramatică”, Radu Stanca publică manifestul *Despre teatrul literar*: „Un teatru cu pretenții de artă poate bineînțeles să utilizeze orice fel de text dorește, de la cel pur literar până la textul pseudo-estetic. Când optează însă pentru un text în afara calităților estetice riscă să nu mai fie ceea ce un teatru cu pretenții de artă e obligat să fie: o construcție la baza căreia stă colaborarea unei serii de elemente, fiecare artistică, în felul ei, și care colaborare inițiată de poezia dramatică topește toate elementele individual-artistice într-un tot transfigurat, de sinteză creatoare: reprezentăția de artă.” □ Revista cuprinde și poeme semnate de Radu Stanca (*Tristețe înainte de luptă*, *Lamentația poetului pentru iubita sa*, *Lamentația Ioanei d'Arc pe rug*), Ioanichie Olteanu (*Balada sofului înșelat*; *Pățania teologului cu arborele*) și Ștefan Aug. Doinaș (*Forma ingerului*; *Elegie*; *Paradise-Cocktail*), proză de Ion D. Sârbu (*Compartiment*) și un eseu de Cornel Regman („Caragialeștii”), în care, după ce semnalează existența unei veritabile „dinastii” Caragiale în literatura noastră, autorul caracterizează comicul marelui dramaturg nu ca pe un element de „invenție”, ci ca pe un „fapt de interpretare, de stilizare caricaturală a unei lumi date”. □ Cronica literară a revistei e susținută în acest număr exclusiv de I. Negoîtescu, care comentează antologia *Literatura română contemporană* de Vladimir Streinu (cronicarul e nemulțumit aici de „lipsa metodei”, de „lipsa a ceea ce s-ar numi cu aproximație conștiința critică antologică”), *Arca lui Noe* de Lucian Blaga (piesă văduvită de „orice esență tragică”, tinzând astfel „în direcția comediei”) și romanul *De-a viața și de-a moartea* de I. Peltz (care „creează romanului românesc o modalitate nu numai interesantă, dar și extrem de fecundă”). □ „Cronica artelor minore” debutează cu o justificare a lui Radu Stanca (*Mică introducere la cronica artelor minore*): „O cronică a artelor minore, într-o publicație ce militează îndeosebi pentru o ideologie cu ecouri axiologice, nu e nici intervalul odihnitor al unui paradox fastidiu, după cum nu e nici sublimarea unui estetism prețios.” În realitate, artele minore „răspund unei necesități a sufletului uman”, de vreme ce „nicăieri ca în artele minore nu se manifestează mai pregnant tendința gratuită, deci tipic estetică, de a înfrumuseța”. Cât privește diferența față de artele „majore”, aceasta e trasată astfel: „Pe când artele majore au tendința de a realiza frumosul, artele minore au tendința de a înfrumuseța o realizare.” □ Într-una din „Note” (*Comemorarea lui E. Lovinescu*), I. Negoîtescu îl evocă pe E. Lovinescu, „cel mai mare critic al literaturii române”: „Cât de mult a murit o lume odată cu trecerea în neant a lui E. Lovinescu, se resimte mereu din ziua când condeiul său a căzut singur pe masă, și mai cu seamă acum, în această vreme

agitată de transformări adânci și crize morale succesive, când pentru literatură e atât de necesar un spirit director de talia Maestrului.” □ La „Revista revistelor”, Ștefan Aug. Doinaș salută dispariția revistelor „neosămănătoriste și pășuniste” „Gândirea”, „Cetatea Moldovei”, „Convorbiri literare”, „Luceafărul”, presupunând că „odată cu dispariția lor încetează lîtera parazitară a nuvelei regionaliste și a poeziei de refugiu”.

FEBRUARIE

1 februarie

- În „Bilete de papagal”, Tudor Arghezi publică tableta *Oportunismul intelectual*, unde denunță duplicitatea intelighenției românești în perioada regimului antonescian: „Ei au crezut așa și s-au rostit altminteri, consolați pe o linie de perspective subiective, cu intenția bună secretă. [...] Trăind cu o rezervă mentală, intelectualitatea e în stare de toate abdicările și concesiile, și nerușinarea e o togă de arătare comodă și căutată.” Dar situația nu e alta nici în prezent: „Ieri mai toți cărturarii se legănau între două contrarii, o realitate utilă și o subtilitate confidențială. Azi, am motive că formula nu s-a schimbat decât prin intervertire și lipsa de ținută e aceeași.”

- „Dreptatea” anunță că în data de 31 ianuarie [sic!] vor fi susținute, sub egida Institutului de Cultură Italiană, două conferințe despre Giacomo Leopardi (de către Vincenzo de Ruvo) și Benedetto Croce (de către Giovanni Garilli).

- În „Tribuna poporului”, răspunde anchetei *Unde merge literatura?* Gala Galaction (nu știe dacă avem sau nu de-a face cu o „criză”, dar răspunde „cu nestăvilit entuziasm” la cea de-a treia întrebare a anchetei: precum în vremuri revoluționare castelele „se deschid cu zgomot și sunt luate cu asalt”, așa trebuie să se deschidă acum „turnul de fildeș” „fiilor poporului”).

2 februarie

- Articolul lui Tudor Arghezi din „Bilete de papagal” se intitulează *Burghesia*. După un aparent elogiu adus acestei categorii sociale întreprinzătoare, Tudor Arghezi încheie pe un ton ambiguu, în care afirmarea necesității exproprierii se întâlnește cu pledoaria unei tratări diferențiate a proprietarilor: „Averile prea mult acumulate trebuiesc restituite progresiv cu acumularea: este o datorie, care n-a făcut parte din economia politică. Bunul-simț, simțul de măsură, omenia, dragostea, mila au ținut loc, până la un punct, de concepție tehnică și științifică. Spectacolul disproporțiilor dintre bunuri, de la prea mult la nimic, irită și nefericește. Ce a fost nu mai poate să fie: e cert. Dar nu e de-ajuns o rețetă: bolnavii sunt mulți și bolile contradictorii. Leacurile nu merg toate pe gură și de sus în jos. Se iau și de jos în sus. Un tratament cere siringa, altul bisturiul.”

4 februarie

● În „Democrația”, nr. 18, în cadrul anchetei lui Ion Biberi *Lumea de mâine* răspunde G. Călinescu: „Lumea de mâine o văd întemeiată pe interesul acut de umanități, pe un cosmopolitism de tipul grec, așa cum a existat printre oamenii Renașterii și ai perioadei Voltaire-Goethe, pe un dispreț total de particular. Acum toată strădania noastră tinde de a face dreptate mulțimii, de a îndeplini condițiile materiale juste, fără de care termenii înaintați ai progresului nu sunt posibili. Unui țaran înfometat și bolnav nu-i arde de catedrale. Însă în cele din urmă țința e tot spiritul. Decât să mănânc șuncă într-o țară fără statui, prefer să mă hrănesc cu măslina pe Acropole.” (vezi **Anexa**)

● Cu ocazia re-arestării Veturiei Goga, Tudor Teodorescu-Braniște republică, în „Jurnalul de dimineață”, o *Scrisoare deschisă D-nei Veturia Goga* (publicată întâi în „Gândul nostru”, la data primei arestări din octombrie 1944): „Ați fost frumoasă. Ați fost și sunteți inteligentă. Natura v-a dăruit și darul minunat al cântecului. Vi se spunea «privighetoarea Ardealului». Destinul vi-a fost prielnic: în a doua căsătorie, ați devenit Doamna Veturia Goga, soția lui Octavian Goga, «poetul Ardealului». [...] În 1926, ca ministru de interne, Goga făcea cele mai sălbatice alegeri din câte a pomenit țara aceasta atât de îndelung răbdătoare. Puțin mai târziu, despărțindu-se de Mareșalul Averescu, - (care era un mareșal autentic, nu unul confecționat din vanitate și aut-avansare, cum a fost Ion Antonescu), - Goga săvârșea nu numai un act de trădare politică, ci și unul de trădare a crezului său, a conștiinței sale: Goga devenea susținătorul politicii germane în România. În faimoasa alegere de la Mehedinți, Goga vorbea sub faldurile steagului cu cruce încârligată. În 1937 el prezida un guvern de înfeudare a României către Germania. Același Goga, care în 1914-1918, fusese crainicul instinctului național, susținătorul politicii anti-germane... Veți spune: - Ce vină am eu? Doamnă, întrebarea aceasta s-o puneți judecătorilor, care vă vor ancheta, pentru faptele pentru care sunteți arestată. Peste acele fapte, oricât de grave ar fi ele, Dv. aveți o vină mult mai mare: pe Goga, poetul Ardealului Dv l-ați făcut omul nemților. [...] Se știe că prin însușirile Dv. de inteligență și de farmec personal, exercitați asupra lui Goga o influență, care-l covârșea, căreia el nu-i putea rezista. Marea Dv. poftă de mărirea și de avuții l-a mânat pe Goga pe drumuri, care nu mai erau drumurile lui. L-ați despărțit de prieteni vechi și buni. L-ați dat prieteni noi și răi. L-ați luat din rosturile lui și l-ați pus într-o așezare nefirească. Nu vă acuz, Doamnă. Pledez sincer circumstanțe atenuante pentru Goga. Goga a murit. A murit fizicește. Altfel murise de mult. Erați văduva lui. Ce-ați făcut cu memoria lui? Cu numele lui? [...] de ce ați folosit numele lui Goga în sinistra aventură de... anexare a Odesei?”

● În „Tribuna poporului”, răspund anchetei *Unde merge literatura?* scriitorii: Al. Mironescu (nu se pot face „recomandări” privind comportamentele scriitorilor; e de dorit doar ca acestea să fie „cât mai

personale”), Virgiliu Monda (nu există o criză „în sensul creației”, dar scriitorul român trebuie oricum să ia „atitudine de ostilitate înverșunată față de ideile reacționare, retrograde”), Cella Serghi (există doar o „criză de hârtie”, iar atitudinea scriitorului rămâne „o problemă de conștiință”) și Gh. Talaz (criza poate fi remediată prin „scoborârea scriitorilor” printre „marile mase ale muncitorimii din fabrici și ogoare”).

● Încheindu-și cronica la *Istoria literaturii române moderne*, publicată în „Universul literar”, nr. 3, Perpessicius salută demersul lui Vladimir Streinu de a-i reabilita pe „estetizanții” marginalizați de canonul literar maioreșcian, precum și portretul de grup al Junimii (cu accent, firește, pe figura lui Maiorescu), realizat de către Tudor Vianu. □ În același număr al publicației, Camil Baltazar îl evocă pe E. Lovinescu, „unul din exemplarele umane unice, neînlocuibile din țara noastră”; considerând că „nu s-a stăruit asupra laturii sociale a activității sale [s.a.]”, autorul articolului accentuează „devotamentul [...] față de scriitori” al criticului, stăruința sa în a impune adevăratele valori. □ Într-un „Carnet literar”, Camil Baltazar semnalează apariția volumului *Iubește pe aproapele tău* de Erich Maria Remarque (trad. Camil Baltazar), considerat „epopeea celor rămași fără țară și fără cămin, victimele urii dezlănțuite de Hitler”, precum și a unei serii întregi de traduceri sovietice, „destule și bune”: M. Ilin (*Se prefăce lumea*), Ilya Ehrenburg (*Și a fost ziua a doua*), Boris Grobater [sic!] (*Neînfrânții*), Mihail Șolohov (*Școala urii*). □ Tot despre o carte sovietică vorbește, la rubrica „Note”, și B.C. (Ben Corlaci), care recomandă recent tradusul roman al lui Ilya Ehrenburg (*Și a fost ziua a doua*), roman „dur ca un bolovan sau ca fonta”, în care „au fost turnate fragmente nu numai din munca brută, dar și din transformările de natură psihologică ale celui dintâi plan cincinal”.

● În „Viitorul”, „Organul Partidului Național-Liberal” (director Mihail Fărcășanu), editorialul (nesemnat) pledează pentru *Libertatea spiritului*: „este inadmisibil ca într-o democrație să se uite că libertatea spiritului este bunul suprem al regimului și că numai ea garantează progresul în științe, în arte și în organizarea socială. [...] O presă liberă însemnează instrumentul democratic prin excelență fiindcă ea poate să servească exprimarea opiniei publice mai bine decât orice. Strangularea libertății presei duce din contră la însăși strangularea democrației și a tuturor libertăților în general.”

5 februarie

● „Universul” (ediția de dimineață) anunță că, în cadrul A.R.L.U.S., a luat naștere, la 1 februarie, cercul bibliofililor „Cărții ruse”, a cărui sarcină ar fi aceea de a asigura, prin intermediul traducerilor, „o necesară legătură între intelectualitatea română și cultura sovietică”. Printre participanții la ședința de constituire s-au numărat Petru Groza, C. Angelescu, D. Gusti, Al. Rosetti, Max Achnitt, Tudor Teodorescu-Braniște și Mitiță Constantinescu.

7 februarie

- În „Scânteia”, Ion Călugăru semnează articolul *Bagatelizare*, în care acuză încetinirea epurărilor și pledează pentru îmbunătățirea „listelor de cărți ce trebuie scoase din comerț”: „și astăzi este expusă în vitrină literatura supraviețuitorilor Gărzii de Fier”.
- Pe prima pagină, „Universul” (ediția de dimineață) anunță moartea ziaristului și scriitorului Constantin Bacalbașa.

8 februarie

- În articolul *Domnului Aurel Tita* din „Bilete de papagal”, Tudor Arghezi se declară onorat de propunerea preopinientului său (exprimată în ziarul „Ardealul”) de a i se încredința o catedră de poezie la Universitate.
- „Fapta” publică un articol al lui Liviu Bratoloveanu despre *Cântărețul din Mid West: Edgar Lee Masters*.

9 februarie

- Tudor Arghezi își continuă campania anticlericală inițiată la sfârșitul anului precedent, în tableta *Clerul* din „Bilete de papagal”. Poetul se declară scandalizat de „starea de decădere” a clerului autohton, în condițiile în care „se cuvine timpului nostru o preoțime, dacă nu activă pe tărâm social, cel puțin la nivelul moral necesar”.
- Comentând cu „satisfacție” în „Viața evreească”, nr. 23, „Legea criminalilor și profitorilor de război”, Silvio De Mayo semnalează că „Lipsește în componența tribunalelor judecătorești evrei.”

10 februarie

- În penultimul număr din „Tribuna poporului” (nr. 132), Dan Petrașincu, inițiatorul anchetei *Unde merge literatura?*, trage concluziile: „Cert este că în România există o criză de cultură a masselor și că degeaba vom crea capodopere dacă din 18 mil. de locuitori sau câți vom mai fi având, o ediție se va tipări tot în 3.000 de ex.” Cât privește „poziția” scriitorului, Dan Petrașincu pledează ferm pentru „angajare” (cu amendamentul că „...nu trebuie să ajungem cu nici un chip la anarhismul, atât de facil, al unor oameni care cred că talentul poate fi înlocuit de o «bună» orientare ideologică. Talentul nu scuză lipsa de caracter – dar nici ideea nu scuză lipsa de talent.”) și conchide astfel: „În ziua când nu ne va fi atâta frică de «locuri comune», de «retoric», de melodramă chiar – în ziua aceea creatorul va înceta să fie expresia unui cerc restrâns de «intelectuali» burghezi fără viziune și el va «cânta» în numele a milioane de suflete însetate de adevăr și frumos...”

11 februarie

- La o întâlnire organizată „la fostul sediu de pe Schitu Măgureanu al fostei Tinerimi Române” de către Grupul de Artă și Literatură al Mișcării

Tineretului Progresist din România, cu scopul „apropierii dintre lumea spiritului și lumea muncii”, participă Mihaî Beniuc, Maria Banuş, Geo Bogza, Radu Boureanu, Ben. Corlaci, Eusebiu Camilar, Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Mihnea Gheorghiu, Sergiu Filerot, Eugen Jebeleanu, Virgil Ierunca, Silvian Iosifescu, Cicerone Theodorescu, G. Tomaziu etc.(cf. „Scânteia”, *Grupul scriitorilor progresişti*, 24 februarie; vezi şi Geo Dumitrescu, *Tineretul progresist*, „Victoria”, 13 februarie).

- În articolul *Stimate domnule Pătrăşcanu* din „Bilete de papagal”, Tudor Arghezi se adresează direct ministrului Justiţiei, cerând eliberarea celor 21 de funcţionari români arestaţi pentru activitatea lor din Transnistria în perioada războiului din Est. Argumentul invocat de poet, pe lângă încălcarea diverselor proceduri juridice, e acela că, din cei 8500 de funcţionari români detaşaţi în Transnistria, cei 21 „n-au făcut nici mai mult nici mai puţin decât ceilalţi opt mii patru sute şaptezeci şi nouă de funcţionari nearestaţi”.

- Despre *Vina „ideologiilor”* scrie Ion Zamfirescu în „Curierul israelit”, nr. 22: „printre lucrurile care ne-au făcut mult rău, pe care până la un punct le putem socoti răspunzătoare de ceea ce vedem că s-a petrecut în lume, trebuie să numărăm şi pe acestea: excesul de «ideologie» din ultimii ani. [...] De ani de zile, «ideologiile» ne constrâng să admitem că misticismul este preferabil ideilor clare. De asemeni, ele şi-au făcut un punct de onoare din a desconsidera experienţele de până acum ale istoriei, pledând la tot pasul pentru o «lume nouă», pentru un «om nou», toate acestea cu o notă simplistă şi expropriatoare, ca şi cum umanitatea ar fi ceva la îndemâna noastră, putând să sufere schimbări de la o zi la alta.”

- În „Democraţia”, nr. 19, în cadrul anchetei lui Ion Biberi *Lumea de mâine* răspunde P.P. Negulescu: „Un fapt ce nu se poate pune la îndoială este că omenirea a suferit, în cursul războiului actual, mai mult decât oricând până acum, în războaiele, în revoluţiile, în cataclismele fizice care au bântuit-o în trecut. [...] Asemenea suferinţe nu pot să rămână fără nici o urmare. Ele vor dezlănţui cu siguranţă, cu o intensitate nemaivăzută până acum, mecanismul sufletesc [...] care poate produce schimbările formelor de viaţă ale omenirii. [...] cea dintâi schimbare care se va produce, după războiul actual, va fi, după toate probabilităţile, dispariţia regimurilor de acest fel [dictatoriale] – nu prin hotărârile unei conferinţe internaţionale, ci ca o urmare fatală a nevoilor sufleteşti ale popoarelor ce au suferit aşa de mult de pe urma lor. Problema de căpetenie ce se va pune, apoi, va fi aceea a organizării libertăţii redobândite, aşa încât să nu pună în primejdie ordinea, fără de care viaţa în comun a oamenilor nu poate să nu sufere, iar forma pe care o va lua acea organizare nu va fi decât acea a echilibrului social.” □ Anton Dumitriu semnează editorialul *Două atentate*, în care alătură atentatul împotriva lui Miron Constantinescu, redactor responsabil al „Scântei”, cu suprimarea ziarului „Dreptatea” („Un ziar nu a mai putut apărea, din pricină că opiniile

exprimate în el nu erau admise de cei care-l tipăreau”): „Tentativa de suprimare a unor idei, exprimate de un om sau de un ziar, nu poate veni decât din partea acelora care încă nu au pătruns adevăratul spirit democratic. Iar spiritul democratic este expresia în suprafață a unei realizări mult mai profunde: cultura europeană. Numai în cultura europeană opere – uneori simplu opuse, alteori direct contradictorii – pot avea aceeași valoare. În nici o cultură din lume, nici în cea chineză, nici în cea hindusă, etc. diversitatea opiniilor nu a asigurat valoarea lor, ci numai în Europa, varietatea valorilor slujite a însemnat îmbogățirea culturii și mobilizarea spiritului. A lupta, deci, pentru suprimarea unei opinii este a nu sluji cultura și spiritul ei. Două atentate, două acte de incultură.” □ Pe prima pagină a aceleiași publicații. Petru Comarnescu semnează *Portretul New-Yorkului*, iar în *Revendicările intelectualilor*, Camil Baltazar atrage atenția că „spre deosebire de Rusia Sovietică, unde muncitorul intelectual [...] se bucură e un regim întru totul protejat, având condiții de existență și manifestare superioare, la noi muncitorul intelectual, în raport cu muncitorul manual e mult mai prost plătit și retribuit”.

● Al. Rosetti comentează, în „Universul literar”, nr. 4, *Război și pace*, referindu-se tangențial la episodul vânătorii, „despre care se spune că constituia una din lecturile favorite ale lui Lenin”. □ Sub genericul „Efemeride macedonskiene”, Adrian Marino publică prima parte a unui articol intitulat *În jurul originii fraților Macedonski*. □ Într-o notă intitulată *Balkanism și polemică*, tot Adrian Marino ia atitudine împotriva articolului lui Felix Aderca privitor la G. Călinescu (v. „Democrația” din 21 ianuarie), acuzând acolo „aerul de parti-pris violent, evidenta nemulțumire personală, vendetta țipătoare, în general o anumită intenție de discreditare, deloc *fair*, întretesută cu aluzii și considerații neliterare, vădit neelegante”. □ Pe un ton moderat, Perpessicius recenzează *Adăpostul Sobolia* de Cezar Petrescu, „romanul Capitalei sub bombardamentele aeriene”. □ Într-un interviu acordat lui Camil Baltazar, Tudor Vianu vorbește despre posibilitatea de a remedia „situația inferioară din punct de vedere a valorificării muncii scriitorului”. Ca „remediere fundamentală”, criticul propune „organizarea și înmulțirea bibliotecilor orașenești și sătești și a atelierelor populare”, iar ca strategie de ansamblu, „democratizarea” statului: „În măsura democratizării și ridicării nivelului cultural, al poporului, se va îmbunătăți și soarta cărții. Scriitorii trebuie să dorească ridicarea nivelului economic al poporului, nivelul economic condiționând pe cel intelectual; soarta literaturii române este strâns legată de succesul democrației”. De asemenea, în calitatea pe care o deținea la Editura Fundațiilor, esteticianul anunță înființarea unei noi colecții: „Cartea muncitorului” (titlurile preconizate să apară într-o primă fază: *Lumea noastră* de Ion Pas, *Antologia muncii* de Șt. Baci, *Din istoria*

12 februarie

- În articolul *Tanti* din „Bilete de papagal”, Tudor Arghezi vizează abuzurile noii cenzuri, care îi prilejuiesc un paralelism cu aceea din vechiul regim. Adresându-i-se direct „cucoanei Nastasia”, care i-a impus suprimarea unor pasaje sau a unor articole întregi, poetul conchide: „Ai visa în loc de ziare un Buletin și în loc de gazetari câțiva subcomisari. E o idee.”

14 februarie

- Tudor Arghezi incriminează manevrele politicianiste la care se dedau partidele vremii, dar mai ales atitudinea ezitantă a generalului Rădescu. Referindu-se la discursul pe care șeful guvernului l-a ținut duminică, 11 februarie, Arghezi afirmă sarcastic că „de duminică încoace începe o altă epocă, în a șasea lună de epocă nouă”. Mai ales fraza-cheie a discursului generalului („Sunt în plin acord cu Aliații”) îi prilejuiește lui Arghezi o răbufnire de cinism: „Iată marea certitudine românească dobândită și iată sensul epocii noi în care am intrat”. (*O certitudine românească*, „Bilete de papagal” □ De altfel, în centrul numărului în care apare acest text, se află discursurile ținute de primul ministru în zilele de 11 (la „Aro”) și 12 februarie (la Radio), care sunt reproduse și rezumate *in extenso*. □ Celelalte articole personalizate ale numărului sunt: *Un aviator pedestru*, semnat „B. de P.”, în care e denunțat „un tânăr zburător”, care, sub pretextul unei boli inexistente, „a fugit din piscuri, dintre vulturii lui și s-a ascuns printre găinile de lângă grajduri”; *Măcar bunul gust*, unde Ion Sava semnalează „splendida oroare” de a muta Teatrul Național în incinta improprie a Liceului „Sfântul Sava”, unde „despărțirile lojilor au fost imitate după sistemul boxelor de la spitalul de căței”; și *Vechea noua Britanie* de F. Aderca, un elogiu al spiritului englez: „englezii, care întemeiază instituțiile publice, ca și avuțiile personale, prin eforturi multi-seculare, nu distrug niciodată ceea ce s-a dovedit de folos și viu. Și azi e în vigoare o lege de prin 1300.”

- În „Victoria”, Virgil Ierunca descrie cum trebuie să arate *Eforturile scriitorului de azi*: „Demnitatea scriitorului suferă o mutație dintre cele mai categorice: este demn scriitorul care participă, care se integrează, care se alătură semenilor lui, care respiră și luptă odată cu ei, pentru stare de bucurie comună și mare.” (vezi *Anexa*)

15 februarie

- Apare ultimul număr (48) din seria a patra a revistei „Bilete de papagal”, inițiată de Tudor Arghezi în 16 decembrie 1944. Încetarea apariției revistei se

datorează unui conflict sindical dintre patronii și lucrătorii tipografiei „Viitorul”.

16 februarie

- N. Moraru începe să se afirme ca ideolog cultural. În articolul *Libertatea presei*, pe care îl semnează în „România liberă”, el consideră că doar „hitleriștii” vor așa ceva: „Ei cer libertatea presei pentru că numai așa vor putea continua otrăvirea opiniei publice cu veninul nazist pe care l-au turnat pe gât atâția ani de zile.” □ Același număr al ziarului publică o listă cu universitarii care au aderat la programul de guvernare al Frontului Național Democrat. Printre aceștia, Mihail Ralea, Al. Rosetti, Liviu Rusu și G. C. Nicolescu.

- În „Universul” (ediția de dimineață), D. Balt. (Dan Bălțeanu) semnalează elogios două noi apariții de la editura „Cartea rusă”: *Armata Roșie* (col. „Literatura politică și militară”, trad. Lucia Cosma și Vladimir Soloduhin) și *Femei, eroi ai Uniunii Sovietice* (col. „Clipe din războiul de apărare”, trad. Dan Petrașincu).

- „Viitorul” scoate o ediție specială care publică, cu litere de o șchioapă, „declarațiile D-lui Constantin Brătianu, Președintele Partidului Național Liberal” privind *Libertatea Presei*: „Față de încercările care se fac de unii agitatori de a sugruma libertatea presei, instituind în tipografii o cenzură clandestină și anonimă, care împiedică libera exprimare a opiniei, atât a partidelor de ordine reprezentate în guvern cât și a oamenilor cu răspundere în țară, mă simt dator să fac apel la toți cetățenii însuflețiți de principiile adevăratei democrații ca să sprijine acțiunea de limpezire începută de noi, nu în interesul unui partid ci pentru apărarea libertăților publice, în temeiul programului constituțional și democratic pentru care luptă Națiunile Unite.”

17 februarie

- În „Drapelul”, Junius (Ion Vinea) scrie despre *Literatura dirijată*: „în literatură și în artă cuvântul «trebuie» înseamnă dictatură și asuprire. Singura constrângere inevitabilă și necesară e a mijloacelor de expresie. Dincolo de acestea, numai libertatea poate fi prielnică artistului și cuvântului său.” (vezi **Anexa**)

- Un articol despre *Libertatea presei* apare în „Jurnalul de dimineață”, sub semnătura lui B. Brănișteanu: „A crede că violență și revoluție sunt tot una, a da curs resentimentelor omenește explicabile, ca urmarea restricțiilor și persecuțiilor suferite, - sunt fenomene psihice, care se întâlnesc nu o dată în istorie. Dar tocmai aceasta este și trebuie să fie deosebirea între revoluționarii de ieri și cei de azi, între revoluțiile de ieri și cea pe care, necontestat, o trăim acum. Anume, că avem la îndemână instrumentul cel mai formidabil pentru aprecierea împrejurărilor și pentru recunoașterea

drumului pe care-l urmărim, pe care trebuie să-l urmărim și a țintei pe care o urmărim. Jaurés a spus odată că prima datorie a spiritelor libere este să se poate vorbi cu moderație și cu sinceritate de orice om și de orice lucru. Aceasta însă nu se poate decât sub regimul libertății cuvântului, a celui vorbit și a celui scris. Și sper că suntem cu toții de acord, că noi socialiștii marxiști, oricum ne-am zice, nu ne imaginăm societatea aceia viitoare, mai nouă și mai bună, fără acele drepturi și libertăți, fără acea libertate de a ne exprima gândurile și părerile, pe care au avut-o și pe care o au și astăzi democrațiile adevărate, chiar dacă trăiesc încă sub regimul burghez capitalist. Cel socialist nu poate să vroadască decât perfecționarea acestor libertăți, decât curățirea lor de zgura domniei de clasă. Libertatea presei este însă pavăza libertăților și dreptăților în general.”

- O nouă ediție specială din „Viitorul” continuă protestele privind cenzurarea presei prin intermediul tipografilor manipulați prin agitatori. □ Redacția neagă implicarea Tineretului Național Liberal în „excesele huliganice” petrecute duminică 12 februarie (*O punere la punct*).

18 februarie

- „Curierul israelit”, nr. 23, protestează, prin mai multe articole, contra incidentelor antisemite din 12 februarie; un articol de fond, intitulat *Incidentele de Duminică. Evreii și lupta politică* și semnat „Red.”, afirmă: „Sunt unii, bunăoară, care nu pot consimți că evreul are dreptul – ca orice cetățean al țării – să facă politica pe care o vrea. În unele cercuri nu se admite că unii evrei sunt comuniști; în altele nu se acceptă că unii evrei sunt liberali sau național-țărăniști. Și cum vechile porniri răbufnesc deseori, militanții evrei din partidele noastre nu sunt atacați ca liberali, comuniști sau național-țărăniști... ci ca evrei! Această deprindere politicianistă trebuie să dispară.” În *Vestigii fasciste*, Șerban Voinea apreciază că „pe lângă epurația propriu-zisă va fi nevoie de o reeducare generală a tuturor celor care au trăit în ambianța nefastă a ultimilor ani.”

- În articolul *Pentru o academie «E Lovinescu»*, publicat în „Fapta”, N. Papatanasiu își amintește de proiectul neînfăptuit al unei Academii E. Lovinescu având ca model Academia fraților Goncourt; cu acest prilej, autorul articolului anunță că „în apartamentul ultimului sediu al cenaclului «Sburătorul», din fața Facultății de Drept, ședințele duminicale au reînceput; scriitorii tineri și cei mai vârstnici vin să citească ultimele lor alcătuirii literare. Îi primește, bucuroasă de oaspeți, domnișoara Monica Lovinescu.” (vezi și Oscar Lemnaru, *Se redeschide «cenaclul E. Lovinescu»*, în „Lumea”, nr. 6, 2 octombrie 1945)

- G. C. Nicolescu publică în „Universul literar”, nr. 5, un articol moderat, cu titlul *Scriitorii și problemele actuale*, în care semnalează, pe de o parte, „datoria de a lupta ca oameni pentru [...] o lume mai bună la care nu se poate

ajunge decât printr-o reală socială”, iar, pe de altă parte, că „unui artist nu-i sunt necesare lipsa de obiectivitate sau partizanatul pentru a atinge și înfățișa adevărurile adânci ale lumii”. □ Perpersicius comentează, în același număr, romanul *Rogojina* de Mircea Damian, care, deși nu corespunde cerințelor românești, „constituie în schimb un reportaj din cele mai vii și mai antrenante, o secțiune verticală, dureroasă și indiscretă în geologia istoriei noastre contemporane”. □ În obișnuitul său „Carnet literar”, Camil Baltazar anunță redeschiderea cenaclului Lovinescu, care a avut loc în 11 februarie (printre participanți: Monica Lovinescu, F. Aderca, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu, Ioana Postelnicu, Sorana Țopa, Cella Serghi, Ema Romano, Ion Biberi, Dan Petrașincu, Eugen Jebeleanu și Ieronim Șerbu; s-au citit texte de Camil Baltazar, Dan Petrașincu, Sanda Movilă, Ema Romano, C. Tonegaru și Ion Biberi), și apariția *Compendiu*-lui lui G. Călinescu, unde, în raport cu ediția mare, autorul se arată „consecvent până și în unele erori”. □ În secțiunea „Note”, C. P. [?] salută, pe un ton cinic, „epurarea” lui Mircea Vulcănescu, „această necunoscută comoară de om”.

● Începând cu numărul din 18 februarie (an. III, nr. 170), pagina a doua a ziarului „România liberă” este redactată de tineretul „democrat”. Într-un editorial de început de drum (*Pentru cititorii paginii a doua*), Miron Radu Paraschivescu afirmă: „dacă avem de învățat pentru noi ceva din exemplul sovietic, ei bine, lucrul pe care-l avem de învățat este de a pune tot atâta pasiune în a ne crește virtuțile din noi câtă înverșunare punem în a ne zdrobi adversarul”. □ În același număr, Aurel Baranga publică poemul *De ași avea hainele...* și o analiză a „cazului” Maurras, Tini Dumitrescu scrie despre D. D. Pătrășcanu ca „poet al amintirii”. □ La rubrica „Obiectiv”, Ulysse comentează revistele „Orizont” (căreia îi lipsește puțin „ca să fie o bună publicație de literatură”) și „Democrația” (ridiculizând poemul *Hirsuta* de C. Tonegaru).

● În „Viitorul” (ediție specială), Mihail Fărcășanu scrie *Pentru libertate*: „Cunoaștem cu toții răul pe care l-a făcut României lipsa de bărbăție, emasculara unei părți din burghezie și muncitorime, care s-a lăsat aproape întotdeauna să fie remorcată de extremism. Sperând să-și salveze pozițiile prin tranzacție și concesiile perpetue subvenționând unii cu bani și alții cu persoana lor isteriile politice, ei nu au reușit decât să-și mineze propria lor existență ca oameni liberi și ca stare funcțională a societății. Astăzi aceleași fenomene se repetă. Din timorație și oportunism miop aceeași parte a burgheziei și muncitorimii se lasă terorizată și mulsă de bani și vlagă de către agitatorii actuali, care de cele mai multe ori, sunt identici cu cei de ieri. În felul acesta se pregătește nu numai distrugerea stărilor mijlocii ale societății, [se pregătește] însăși distrugerea țării și a libertății ei. Burghezia și muncitorimea conștientă sunt datoare să scuture jugul obsesiilor și timorației. Libertatea nu poate fi păstrată decât prin curaj și prin luptă permanentă.

Orice adormire a vigilenței, orice abdicare de la demnitate, de la drepturile omului și independența lui înseamnă lovitură mortală adusă libertății. Noi chemăm în acest ceas de răscruce al istoriei pe toți cei ce vor să trăiască liber în această țară să se deștepte din sclavia psihologică să vină alături de noi în luptă de recucerire a libertăților, pe care vor să ni le răpească dușmanii noii ordini a lumii civilizate.” □ În declarația de principii **Partidul Liberal și raporturile cu U.R.S.S.** se afirmă, răspunzând unui articol publicat în „Scânteia” pe 16 februarie: „În editorialul de vineri al ziarului «Scânteia» se afirmă anume că «partidele istorice» duc o politică de duplicitate față de URSS. Afirmățiunea aceasta care depășește cadrul polemicilor și al disputelor interne ce urmăresc slăbirea adversarului politic, țintește la slăbirea însăși a Țării. Este incontestabil că viitorul României este în strânsă dependență de încrederea pe care Uniunea Sovietică ne-o va putea acorda. A încerca să arăți că în conducerea marilor partide de guvernământ, a partidelor cu popularitate verificată, se găsesc oameni care încearcă duplicități față de Uniunea Sovietelor care ne-a adus libertatea și ne garantează independența, este a urmări sdruncinarea încrederii pe care fiecare partid și fiecare cetățean se străduiește să o câștige prin acte concrete. [...] De aceia noi nu facem decât să afirmăm categoric că în politica sa externă Partidul Național Liberal are ca prim țel realizarea unei cât mai strânse și mai prietenești colaborări cu Uniunea Sovietelor, iar pe plan intern, înfăptuirea tuturor reformelor și îndeplinirea tuturor condițiilor care să creeze cadrul acestei colaborări întemeiată pe încredere.” □ Este ultimul număr din „Viitorul”.

19 februarie

● La rubrica „Obiectiv” din „România liberă”, Ulysse comentează nr. 1-2 al revistei „Viața românească”. Deși recunoaște orientarea „largă dar precisă” a revistei „pentru democrație și împotriva fascismului”, semnatarul notei afirmă că există aici o „libertate redacțională cam boemă”, care explică și calitatea discutabilă a versurilor publicate (sunt comentate și respinse rând pe rând *Viziune* de Al. Philippide, *Natură moartă* de Demostene Botez și *Arborele vieții* de George Magheru; doar reportajul lui Geo Bogza rezistă criticii). În orice caz, cel ce se ascunde sub pseudonimul Ulysse consideră că „singura revistă care se ridică astăzi în fața tuturor tinerilor din țară” ar fi „Scânteia tineretului”. În același număr al ziarului, Dan Faur publică articolul **Despre poezia militantă și altele...**: „Până acuma, nu s-a produs renașterea poeziei, ea așteaptă încă să fie culeasă din miezul vântos al poporului, din apriga, înclăștata lui muncă, din setoasa și neînfricată lui dorință de ridicare; să coboare în stradă, lângă lozinci și pancarte, să se desprindă de pe buzele unuia pentru a răsună în urechea celui alt, pentru a fi strigată de toți – o poezie totală a vrerilor și bucuriilor mulțimilor – o poezie

militantă dar tocmai de aceea complectă ca aceea a lui Maiakovski și Whitman.” În eseu *Un ambasador al umanismului*, Aurel Baranga îl omagiază pe Paul Claudel.

21 februarie:

● În „România liberă”, Aurel Baranga scrie împotriva „poeziei hermetice”, iar Ulysse e nemulțumit de abuzul de „poezie” din nota lui C. P. [Ulysse presupune că e vorba de Camil Petrescu, dar în numărul din 23 februarie al revistei scriitorul va nega paternitatea notei] împotriva lui Mircea Vulcănescu (v. „Universul literar” din 18 februarie). □ Însă centrul de greutate al numărului îl constituie atacul lui Miron Radu Paraschivescu împotriva lui Tudor Arghezi (*Un impostor: d. Tudor Arghezi*), ce prefigurează campania în urma căreia poetul va fi exclus din viața publică. Textul debutează cu o sentință ce exclude posibilitatea replicii: „D. Tudor Arghezi face parte din galeria poeților ce mor prea târziu, după ce s-au compromis atât de rău încât nicio minune nu-i mai poate ridica: nici chiar talentul.” Adulat de generația tinerilor cititori de după Primul Război, Arghezi ar fi, de fapt, „eroarea acestei generații”, un „impostor” a cărui falsitate s-ar verifica în toate planurile activității sale. Mai întâi, în plan civic: deși a scris alături de N. D. Cocea și Galaction la revistele socialiste din epocă, „d. Tudor Arghezi n-a fost și nu este socialist”. Închisoare a făcut nu „pentru vina de a fi avut vreo idee și de a fi crezut în ea, ci mai degrabă tocmai pentru vina de a fi trădat orice idee”; păcatul său e „de a fi căutat totdeauna să se strecoare cu profituri sub pulpana puternicilor câte unei zile”. Mai mult, prin „îngâmfarea într-un umilință” pe care o afișează, Arghezi e nu doar un „rău credincios”, un „rău cetățean” și un „mincinos tovarăș”, ci și un „nedemn adversar”. În al doilea rând, chiar atitudinea lui Arghezi față de fascism îi ridică lui M. R. Paraschivescu numeroase semne de întrebare. Aversiunea față de adversari declarați și victime ale fascismului precum Armand Călinescu și N. Iorga, admirația manifestată la mijlocul deceniului patru pentru Hitler, atitudinea duplicitară față de Killinger (cărui poetul i-ar fi trimis o scrisoare prin care încerca să se disculpe pentru pamfletul din 1943), veleitățile de patron, disprețul față de „stilul bolșevic”, simpatia față de volumul lui C. Virgil Gheorghiu *Ard malurile Nistrului* și, nu în ultimul rând, apolitismul manifest („Se cunoaște metoda perfidă a fascismului în derută: de a se declara a-politic.”) constituie pentru autorul articolului tot atâtea capete de acuzare la adresa lui Arghezi. În fine, M. R. Paraschivescu coboară la atacul la persoană, adăugând la „lipsa de curaj și onestitate” a poetului și fuga de răspunderea „de tată și bărbat”, de vreme ce Arghezi a refuzat să-și onoreze datoriile naturale față de „adevăratul răzvrătit și fiu rătăcitor care e marele artist al luminii și întunericii, revoluționarul Eli

Lotar”. „Pentru toate acestea – conchide autorul articolului – e nevoie de un singur lucru: să tacă. Și dacă nu vrea, să i se amintească.” (vezi **Anexa**)

23 februarie

- Articolul *Poezia și viața*, publicat în „România liberă” de Ion Caraion, conține fraze avântate despre o nouă literatură: „vestim poezia umană, care să comunice oamenilor inaugurarea consimțită a acestui ev nou, a acestui contact intim de întoarcere la demnitate, la lumină, la valoare și morală”.

24 februarie

- „România liberă” își dedică pagina a doua, consacrată de obicei evenimentelor culturale, omagierii Armatei Roșii. Astfel, Nicolae [sic!] Tihonov, președintele Uniunii Scriitorilor Sovietici, publică un material despre *Războiul de Eliberare a Patriei și literatura sovietică*, care se încheie astfel: „Cuvântul scriitorului este un cuvânt mareț în țara noastră. Cu el poți să mergi la luptă, cu el poți să învingi în luptă și în muncă.” De asemenea, M. R. Paraschivescu semnează editorialul *Armata și cultura*, care pornește de la constatarea că „Armata Roșie și cultura statului socialist merg mână-n mână” și se încheie cu o explicație concludentă: „De aceea arta sovietică este reprezentativă: fiindcă – fiind o artă și o cultură la atac – ea exprimă tot ce e mai bun în fiii patriei sovietice.”

25 februarie

- Pompiliu Constantinescu ține la Sala Fundației Carol I o conferință pe tema „Literatura și democrația” (cf. „Scânteia”, 25 februarie).
- „Scânteia” atacă, sub semnătura lui Ion Călugăru, „Universul literar”, „o revistă cu trecut” parțial pozitiv, parțial „reacționar”, care în acel moment era de o lună sub conducerea lui Al. Ciorănescu. Cu acest prilej, pornindu-se de la o notiță din „Universul literar”, este indexat recent epuratul Mircea Vulcănescu, împreună cu generația lui, „generație care a dat oameni de mare elan romantic, oameni care au captat adevărul, cum este un Louis Aragon, iar la noi din nefericire a dat și pe Mircea Eliade, Paul Sterian sau Petru Comarnescu. Adică oameni care au preferat să-și «aranjeze» mica lor situație personală, atunci când în istoria lumii se ivi cotitura hotărâtoare a luptei pentru fascism sau pentru exploatarea omului, și împotriva fascismului, sau a eliberării întregii omeniri, ei au uitat de setea lor «verbală» pentru «absolut», de poza lor de cavaleri ai «spiritualității», și au mers până acolo că au participat la mascaradele legionare, și-au astupat urechile ca să n-audă vaietele unei omeniri martirizate de către confrății lor întru credință «spiritualistă»: naziștii și fasciștii naționali.” (*Șantierul literaturii. De la «Universul Literar» la sentimentul istoriei*).

● În „Scânteia tineretului”, nr. 17, Paul Scorțeanu demască pe „obscurul poet George Lesnea” ca fiind „Valetul lui Malaxa”, și nu numai („Fusesse o vreme (...) când d. George Lesnea era comentat în gazete cu svastică și trimitea poem: cazone, războinice și proaste de pe frontul Donului”). □ În același număr, Nina Cassian vorbește despre **Cultura în Armata Roșie** și îndeamnă: „...nu putem să mai recomandăm nimănui lecții de bună purtare estetică. Arma noastră trebuie să fie majoră și corespunzătoare. Să facem așa cum fac ariștii din URSS! Un război multiplu, cu arma Katiușa, mitraliera cu mai multe țevi, toate îndreptate împotriva fascismului, și pe toate târâmurile!” (vezi **lnexa**)

● „România liberă” își dedică pagina a doua, consacrată de obicei evenimentelor culturale, omagierii Armatei Roșii. Astfel, Niculae [sic!] Tihonov, președintele Uniunii Scriitorilor Sovietici, publică un material despre **Războiul de Eliberare a Patriei și literatura sovietică**, care se încheie astfel „Cuvântul scriitorului este un cuvânt mareț în țara noastră. Cu el poți să mergi la luptă, cu el poți să învingi în luptă și în muncă.” De asemenea, M. R. Paraschivescu semnează editorialul **Armata și cultura**, care pornește de la constatarea că „Armata Roșie și cultura statului socialist merg mână-n mână” și se încheie cu o explicație concludentă: „De aceea arta sovietică este reprezentativă: fiindcă – fiind o artă și o cultură la atac – ea exprimă tot ce e mai bine în fiii patriei sovietice.”

● În „Universul literar”, nr. 6, apar poemul *Portret antic* de Ion Vinea și nuvela *Poteca de argint* de Pavel Chihaia (prezentat de Petru Comarnescu, care consideră că „ceea ce se impune cu prisosință aici este darul de a crea atmosferă, de a sensibiliza peisajul, prefăcându-l într-o minune picturală, de basm dureros și suferință sensibilizată”). □ N. Steinhardt publică eseu **Artă și ironie**, în care se declară sceptic față de potențialul artistic al ironiei: „Ironia e o calitate, neapărat, dar e o calitate de categoria a 2-a. Arta mare se face numai prin colaborarea sentimentului, a inspirației, a căldurii.” □ În articolul **Încă un cuvânt despre N. Cartoian**, N. Condeescu îl evocă pe recent dispărutul universitar bucureștean (evocarea se va prelungi în următoarele două numere). □ Perpessicius comentează volumele *Panopticum* (1945 de Ion Caraion, *Culoarul somnului* (1944) de Gellu Naum și *Blănușile oceanelor* (1945) de Virgil Teodorescu, remarcând notele comune și cele distinctive ce stau la baza formulelor din poezia tânără a vremii. „O poezie militantă – scrie cronicarul – își făurește sub ochii noștri armele, mai corectuneltele.” Însă, în cadrul acesteia, Perpessicius distinge „două tabere”: a lui Ion Caraion („un cântăreț al târâmului acestuia, un boem cu suflet nevrotizat de adversități, și pe care și-l poartă, ca pe singurul talisman, fie pe străzile Capitalei, ca o altă Sodomă, sub ploaia de foc și pucioasă, fie pe câmpurile de bătaie, în umbra Caucazilor «întărătați», fie în spitalele de campanie, unde «coșmarul» pânzăște din fiecare colț și tortură”) și a lui

Naum și Teodorescu (ale căror volume „figurează o altă lume și par coborâte din altă planetă. Drumul, pe aici, e mai puțin comod, cată să fii atent la fiecare pas, să nu cazi în groapa de lup, insidioasă, pe care o ascunde o imagine sau alta, deopotrivă de neașteptată, deopotrivă de scânteietoare. Și, mai ales, cearcă să te inițiezi [...] în nădejdea că vei descoperi, travestită cu bună știință și în straie anume zdrențuite, însăși Poezia.”).

26 februarie

- În spațiul rubricii „Cum vorbim”, din „România liberă”, Al. Graur explică diferența dintre „epurare” și „epurație”: „Cred că *epurare* e mai legat de ideea verbală și înseamnă «acțiunea de a epura», iar *epurație* e mai mult substantival și se referă la activitatea în general.” În același număr, Aurel Baranga publică un pamflet violent, intitulat *Ionel Teodoreanu sau Viața romanțată a unui băiat frumos*, care ascunde, sub profilul de tânăr imberb pe care i-l creionează prozatorului, denunțuri și amenințări: „mare a fost surpriza oamenilor când au aflat că alături de Surorile Dione și alte câteva minuni ale naturii a existat și la noi un fenomen născut la vârsta de șaptesprezece ani, care a trăit vreo aproape [sic!] cincizeci de ani având mereu și numai șaptesprezece ani ca șaptesprezece hulubi, ca șaptesprezece frunze de zarzăr, ca cei șaptesprezece scriitori români cu care Ionel Teodoreanu s-a dus în Slovacia ca să ducă scriitorilor nazști salutul celor șaptesprezece ani ai săi și asta nu în anul o mie două sute șaptesprezece, ci în anul de grație 1943”.

27 februarie

- În „România liberă”, Miron Radu Paraschivescu îl evocă pe recent dispărutul Alexei Tolstoi, „una din pietrele de temelie ale edificiului culturii sovietice”, care „prin adâncimea ei vorbește nemuririi”. La rubrica „Obiectiv”, Ulysse recenzează defavorabil (cu unele accente extrem de dure) proza și eseu critic din numărul 1-2 al revistei „Viața Românească”, cu accent pe cele două nuvele cu „subiect evreiesc”: „Ceea ce ne dă de gândit este mai ales felul cum sunt tratate în literatura noastră cele mai grave probleme pe care le ridică vremea noastră; spiritul de bagatelizare, neputința autorilor de a se ridica la o concepție generală, la o problemă și o atitudine care să nu ilustreze momente și judecăți arbitrare, ci să dea răspunsuri și să pună întrebările care frământă într-adevăr o colectivitate dramatică și eroică.” Cu toate acestea, revista în ansamblu e considerată ca având „un spirit larg democratic, o orientare onestă și o preocupare intelectuală” - și, mai ales, fiind „perfectibilă”.

[FEBRUARIE]

● „Revista Cercului Literar” (nr. 2) nu aduce vreun punct de vedere programatic notabil. Se publică, în schimb, proză de E. Lovinescu (*Găzuca*, fragment din romanul postum *Mălureni*), poeme de Ștefan Aug. Doinaș (*Tatuaj pe sânul stâng*, *Măști*), Constant Tonegaru (*Inundație albastră*, *Noemvrie patetic* și *Ultimul de la 1200*) și Ion Oană (*Elegia întâi*), aforisme de Lucian Blaga (*Discobolul*), precum și un eseu de Radu Stanca (*Ireductibilitate stilistică*: „Se încearcă de cele mai multe ori explicarea modificațiilor formelor culturii prin câteva din atitudinile așa-zise fundamentale, de obicei prin două, atitudinea clasică, pe de o parte, și atitudinea romantică, pe de altă parte. [...] Orice formă de cultură, oricât de exotica ar fi și oricât de autonomă în aparență, se reduce la una din aceste atitudini fundamentale, în afară de care nu mai e cu puțină niciun fel de altă sursă stilistică. [...] opinia despre reductibilitatea stilurilor unele la altele și a formelor culturale la atitudini unic explicative e [...] aproape generalizată în domeniul criticii de artă și nu departe de a deveni chiar populară. [...] Principiul este însă eronat. [...] Și întocmai după cum [...] conceptul de stil trebuie să devină un concept central al Filosofiei Culturii, tot astfel principiul ireductibilității stilistice va trebui să-i devină cel dintâi instrument de lucru. Principiul ireductibilității stilistice, cu puteri deosebite nu numai în instrumentația de analiză a morfologiei culturii, dar și în etiologia acesteia, consideră stilurile ca forme suficiente lor însele, ca monade de sine stătătoare, între care nu există decât condiționări reciproce și niciodată legături de la cauză la efect. [...] După cum [...] o cultură este ireductibilă la un stil fundamental, tot așa un stil este ireductibil la un singur element stilistic. Prin urmare, un stil nu se poate explica nici printr-o atitudine așa-zisă fundamentală. Adeseori un stil se poate constitui din date ale căror atitudini se exclud între ele.”). □ Revista cuprinde și câteva cronici scrise de I. Negoieșcu (despre *Rogojina* lui Mircea Damian, volum așezat în descendența *Florilor de mucigai*; despre romanul „rebrenist” *Scandal* de Tudor Teodorescu-Braniște și despre volumul de versuri *Pădure adormită* de Virgil Gheorghiu, care suferă, ca întreaga poezie a generației autorului, de „un ermetism gratuit, care nu s-a putut aduna în unitatea emoțională ce trebuie să fie coagulul poemului”) și Cornel Regman (despre „ciclul junimist lovinescian”, citit ca „un admirabil joc de oglinzi ce se adâncesc nesfârșit una într-alta, una prin alta”).

● „Revista Fundațiilor Regale”, nr. 2, cuprinde două *Fantazii răsăritene* (*Mirmidon* și *Baba Curti*) de Mihail Sadoveanu, partea a doua a nuvelei *În contratimp* de Monica Lovinescu, prima parte din *Preludiu la Electra* de Petru Dumitriu, o nuvelă de I. Peltz (*Maestrul*) și poeme semnate de Victor Eftimiu (*Doină oltenească*), Geo Bogza (*Copacul simfonic*), Sanda Movilă (*Fructele*), Constant Tonegaru (*Grădina publică*, *Căteii pământului*, *Femeia*

cafenie), Ben. Corlaci (Manifest liric, Întoarcerea omorâtului, Ciudățenie) și Al. Vona (Poeme de dragoste). □ În rubrica sa de „Figuri și forme literare”, Tudor Vianu tratează despre **Locuri comune, sinonime și echivocuri**: „poetii preocupați de a nota gânduri și emoții individuale recurg uneori la răsturnarea locurilor comune și a clișeele limbii, un procedeu care merită a fi pus în lumină”; de asemenea: „Poetii retorici iubesc sinonimele acumulate. Echivocurile sunt iubite de naturile imaginative și autiste, constructori de sensuri personale, în dezacord cu folosința obștească a cuvintelor, printre care se recrutează atâtea umoriști.” □ Petru Comarnescu publică esul **Poezia lui Mihai Beniuc**: „Poezia d-lui Mihai Beniuc cântă simplu, direct, surdinizat, ca și poezia d-lui G. Bacovia. Amândouă participă intens și vibrant la lirismul autentic, fiind expresie cu adevărat sensibilă, comunică firească transmițând fluidul poetic, dincolo de orice analiză. [...] Bacovia e un rafinat al senzațiilor, creând atmosferă cernită, plumburie, ploioasă, în care disperarea e și în om, și în natură, contopite subiectiv. Beniuc e mai viguros, împărtășind mai puțin senzații și mai mult sensimente, sensibilizând lumea obiectivă, dar păstrând conștiința distanței dintre eul, sigur de durerile, suferințele și iluziile lui, și între lumea greu de pătruns, dar reală. Mihai Beniuc nu se rezumă la atmosfera sugestivă, ci mai dramatic, cu structură de romantic și cu formație de umanist, împărtășește mai ales stările sufletești, drama interioară, încercările de izbăvire, prin ieșirea din sine. [...] Este ceva definitiv și direct comunicativ în poezia d-lui Mihai Beniuc, impunându-se cu firescul și farmecul adevăratei liric. Și aceasta se învederează dincolo de orice analiză, comparație, definire. E poezia care cântă pentru ea însăși, dar și pentru semenii.” □ În rubrica de „Cronici”, Sorana Gurian scrie despre **Romanul istoric în U.R.S.S.**, afirmând că „literatura rusă e [...] singura în care romanul istoric ocupă nu numai locul de frunte la care are dreptul, dar și locul întâi”. Adrian Marino publică studiul **André Maurois, critic literar** („Am fi dorit, poate, ca aceste *Etudes littéraires* să ne fi pus [...] în fața unui nou critic francez, de autentică structură. Însă volumul nu ne revelă decât un conferențiar agreabil, pe care-l cunoaștem de mai multă vreme...”), iar Lucia Demetrius analizează romanele lui **William Faulkner** („Faulkner nu e unul din acei romancieri loviți de o incapacitate de a descoperi frumusețea, de o cecitate în fața perfecției, ci e un om care înfățișează urâtul, dezolarea, abjecția și descompunerea pentru că suferă văzându-le, pentru că îl dor. Asta este și poziția lui morală față de lume, o poziție care nu oferă soluție [...] pentru că nici el n-a găsit-o, dar morală totuși, pentru că nu acceptă lucrurile așa cum sunt.”). □ La „Note”, Camil Petrescu comentează **Socialismul în România** de Constantin Titel-Petrescu („o adevărată enciclopedie portativă”, care „nu poate lipsi din nicio bibliotecă de intelectual”) și **Ca floarea câmpului** de Paul-Mihu Sadoveanu (carte „plină de un proaspăt neastâmpăr, de lumina unei generoase

adolescențe”). Petru Comarnescu elogiază *Ansamblurile artistice de front ale Armatei Roșii*: „Echipa compusă din cor, orchestră și balet a impresionat adânc prin omogenitatea ansamblului, prin perfecția execuțiilor muzicale, prin nesecatul izvor de artă, care, în anii de după revoluție, a cunoscut o organizare și o intensificare exemplară.” Adrian Marino recenzează *Soluțiile artei în cultura modernă* de Edgar Papu: „Impresia finală este de cultură calmă, asimilată, și mai puțin de originalitate, dl Edgar Papu aspirând la titlul de docent modest și plin de seriozitate.”

● În „Viața socială CFR” nr. 2, Lica Gheorghiu-Dej („elevă de liceu”) semnează *Impresii din călătoria în URSS*: „De mult doream să vizitez Uniunea Rusiei Sovietice. Pentru noi Românii, marea vecină de la răsărit a fost o adevărată enigmă, datorită propagandei deșănțate a hitlerismului care a prezentat în culori sumbre starea de lucruri în toate domeniile vieții din Uniunea Sovietică. Îndeosebi tineretului școlar i s-a otrăvit sufletul cu tot ceiace poate inventa mintea unor criminali, ascunzându-se adevărul asupra realelor progrese de acolo. Ziua de 24 Decembrie 1944, data plecării spre URSS a fost prilejul satisfacerii arzătoarei mele dorințe, care frământă de multă vreme sufletul meu. Călătoria a durat 21 de zile din care 12 le-am petrecut la Moscova. [...] Am părăsit Kievul spre destinația finală: *Moscova*, capitala URSS, orașul disciplinei, artei, culturii și al muzicii. Străzi largi, mare animație. - O altă lume cu totul deosebită de noi, plină de speranțe și încredere în marele lor Conducător și Eliberator: MAREȘAL IOSIF VISARIONOVICI STALIN.” □ M. I. Cosma scrie despre *Ilya Ehrenburg și literatura viitorului*: „Efortul uriaș pe care îl pot depune oamenii pentru o cauză a tuturor, această atitudine etică, care întrece cu mult orice hedonism sau orice serenitate kantiană, mulțumirea unuia prin fericirea tuturor, este starea de spirit care animă pe omul sovietic. Eroismul colectiv e înfăptuit în romane de o amploare și de o bogăție care explică raportul dintr-un eom și muncă, relația nemijlocită dintre «conștiință și acțiune», deci o problemă atât de gravă pentru gândirea viitorului.” □ Ion Caraion are versuri – *Excursie prin inima popoarelor*.

● „Viața românească” (an. XXXVII, nr. 1-2) se deschide cu un articol al lui Miron Constantinescu (*Comemorând pe Lenin*) ce atestă procesul de tranziție de la encomionul „umanizat” (antebelic) către noua „limbă de lemn” ce se va instaura în anii următori. În mod concret, textul asociază mostre de expresivitate involuntară (Lenin ar fi fost „un geniu teoretic cum n-a mai cunoscut lumea de la Marx”) cu stereotipuri ce vor intra în profilul prototipic al „zeului” din noul Panteon: „un neîntrecut geniu organizator”, „o uriașă forță de muncă”, „o viziune care străbătea negurile viitorimii”, „o cunoaștere temeinică a realităților”, „o perseverență dâră, unică”, „modestie și prudență”, „o adâncă principialitate” etc. □ Din secțiunea propriu-zis literară, sunt de reținut poemele semnate de Al. Philippide (*Viziune*),

Demostene Botez (*Natură moartă*) și George Magheru (*Arborele vieții*), un reportaj de Geo Bogza (*Întâmplări pe marile înălțimi*) și două nuvele cu „subiect evreiesc” (*Un cal sigur* de Ștefan Enescu și *După-amiezile căpitanului von Schwindt* de Lucian Ruga). □ Al. Piru publică *Însemnări despre G. Ibrăileanu* („Originea, familia, părinții”), ce vor fi incluse în primul capitol al biografiei care va apărea în 1947. □ Rubrica „Miscellanea” se deschide cu luarea de poziție intitulată *Nu suntem singuri* și semnată Nicanor & Co. Pornind de la afirmațiile făcute într-un interviu acordat ziarului „Tribuna” de către un colaborator care interpreta titlul cărții lui J. Benda într-o manieră personală („fuga [intelectualilor] de la lupta politică”), redacția își precizează propria atitudine politică, în deplin consens cu cea a colaboratorului. Originalitatea „Vieții românești” ar consta în aceea că „preocupările de cultură pură și cele de luptă socială au fost, la noi, totdeauna îmbinate.” De altfel, o atare poziție exprimă o atitudine „imuabilă” a revistei: „Din primul moment al apariției, din 1908 [sic!], am fost la stânga tuturor stângilor vremii.” Iar faptul că în clipa prezentă redactorii și colaboratorii revistei nu mai sunt „singuri” într-o atare atitudine nu conduce însă la o domolire a combativității: „aceste ajutoare, departe de a ne îngădui să trecem la o atitudine mai liniștită, mai «culturală» cum zic oamenii de dreapta, ne obligă din contra să intensificăm lupta. E drept, prigoana e mai mică, dar sarcinile-s mai mari.” Prin urmare, „această intensificare în luptă e partea de «schimbare» a unui program care în sine rămâne același, și care constă în a ne așeza, fără ezitare, în fruntea tuturor reformelor și îndrăznelilor.” □ La rubrica „Recenzii”, D. I. Suchianu comentează *Sub trei dictaturi* de Lucrețiu Pătrășcanu, „un autentic marxist” care mai are și calitatea de a oferi „o lectură captivantă”. □ Adrian Marino comentează pe un ton favorabil, dar rezervat, cele cinci studii „sistematice și [...] abundent analitice” din volumul *Clasicii noștri* (1943) de Vladimir Streinu, remarcând, de asemenea că „impresionismul asociat preocupărilor de teorie estetică” din *Pagini de critică literară* (1938) dă acum înapoi „în fața istorismului latent și invadator”. □ Același critic analizează *Filosofie și poezie* de Tudor Vianu (1943), respingând însă de pe poziții croceene interferențele propuse de autorul cărții și susținând că „problema se reduce în esență la relația concept-intuiție, deci la o heterogeneitate absolută și la niciun fel de asociație reală”.

• În „Transilvania” (nr. 1-2), Licu Pop recenzează ediția a II-a din *Estetica poeziei lirice* de Liviu Rusu: „În domeniul Esteticeii speciale, lucrarea d-lui L. R. însemnează – în câmpul românesc al acestei specialități – o străduință de a umple un loc aproape gol. Lucrare de remarcabilă erudiție și încordată meditație personală, ea consună cu poetica mai nouă – fiecare epocă de creație dând naștere teoriei respective care s-o lămurească.” □ Sub titlul *O nouă istorie literară*, Aurel Vasiliu comentează lucrarea colectivă a lui

Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și Tudor Vianu: „Criteriul estetic al celor trei colaboratori ai prezentei cărți este afirmat de la început, în *Prefață* [...]. Dar oare istoricul literar trebuie să aibă numai funcția de *critic estetic* atunci când înregistrează operele trecutului și trebuie să judece numai prin prisma sensibilității actuale? Credem că datoria cea dintâi a unui *istoric literar* este de a se transpune în mentalitatea epocii și a scriitorului analizat, iar valorificarea operelor trebuie făcută în raport cu nivelul cultural și literar al acelei epoci și nu cu acela al vremii noastre. [...] La alcătuirea istoriei literaturii moderne a celor trei autori, în mod fatal, au trebuit să se manifeste deosebiri de concepții în tratarea materialului, deși era formulată în prefață una singură: aceea *estetică*. D-l Cioculescu întrebuițează mai ales metoda monografică, individualistă, pentru fiecare scriitor separat, fără să ție seamă prea mult de filiațiuni, de școli și curente literare. În schimb d-l Vianu, deoarece și materialul se preta mai mult, ține seamă de totalitatea grupării junimiste, ține seamă de genurile literare și de o mai strictă documentare biografică și chiar bibliografică. D-l Streinu, neținând seama de ordinea cronologică și repetând unele fapte, a căutat rădăcini moderniste în epoca patruzecișioptistă. Istoria literaturii moderne a d-lor Cioculescu, Vianu și Streinu este superioară multor alte scrieri similare anterioare, prin echilibrul între laudă și critică, prin subtilele analize și caracterizări, prin înțelegătoare atitudine, cum și prin diversitatea problemelor discutate sau sugerate.” □ I. Negoîtescu își publică partea a doua a studiului despre *Opera lui Dinu Nicodin*: „Dacă ar fi stăruit bănuiala asupra vocației de scriitor a lui Dinu Nicodin, «amatorul» care se încercase în curioasa proză ritmată a *Lupilor*, preocupările ulterioare ale acestui «estet», care petrece cu băuturile tari ale limbii românești, au dezlegat misterul. [...] Dacă acestei tehnici atât de intime a ritmului și a rimei, a ordonării artistice a vocalelor se adaugă știința epică, care stă la structura poemului *Aghan*, se înțelege lecția de proză a acestei opere în cadrul literaturii române. [...] În acest stadiu, de absorbire a muzicalității pentru a da rezonanță ecourilor profunde, proza lui Dinu Nicodin și-a câștigat albia definitivă, maturitatea plină de consecințe, aptă mării construcții epice a romanului istoric. Nu va întârzia să vină.” □ La rubrica de „Însemnări”, D.[umitru] S[alade] scrie despre *Fenomenul sovietic* (efect al conferinței ținute la Sibiu de Miron Constantinescu pe 11 februarie): „Numărul bibliotecilor, al cărților, al căminurilor culturale, al tractoarelor, al avioanelor, al kilometrilor de cale ferată au crescut la fel, în aceeași proporție, și unele chiar mai mult. Aceasta a făcut ca U.R.S.S. să se ridice în ierarhia țărilor la primele ranguri și în multe domenii chiar în primul rang. S-a petrecut acolo un miracol ale cărui reflexe luminoase abia acum încep să strălucească și peste granițele U.R.S.S. spre Apus. Ce-am știut noi despre acest fenomen? Nimic, sau aproape nimic.” □ Tot aici, I.[on] B.[reazu] semnează necrologul *N. Cartojan*: „N. Cartojan a fost între puținii

cercetători români care au știut să facă o școală, realizare cu atât mai exemplară cu cât este vorba de un domeniu puțin atrăgător prin ariditatea lui și prin cunoștințele tehnice pe care le cere.”

MARTIE

1 martie

• Aurel Baranga publică în „România liberă” articolul *Mistica încruntării*, în care cere eradicarea rămășițelor „încruntate” de gândire nazistă: „Ne aducem aminte cu groază de anii invaziei germane. Din clipa venirii trupelor germane în acest oraș, alături de privirea aruncată uniformelor, primul gând a fost să le vedem fața. Măști mortuare ce corespundeau atât de bine misiunii pe care oamenii Berlinului o aveau de îndeplinit. [...] Crescuți la școala asasinatului, fețele oamenilor nu puteau, nu trebuiau să arate altfel. [...] Trăim azi clipe unice. O altă armată de tineri se revarsă spre front. [...] Puși pe răs, soldații sovietici aduc cu ei sufletul nou sovietic, atât de nou și de surprinzător pentru sufletul coclit al Europei, elanul unei adolescențe curate și totuși atât de înțelepte și de coapte. [...] Dar nu numai tineretul sovietic se prezintă astfel. [...] Mareșalul Stalin, spunea premierul englez, nu este numai unul dintre cei mai mari strategii ai lumii, nu posedă numai o excepțională prevedere politică, Mareșalul Stalin este mai ales un om cu un mare simț al umorului. Mareșalul Stalin zâmbește mereu. [...] Sufletul tinereții noastre trebuie primenit. Există obscurantisme psihologice ce trebuie neapărat zvârlite la rebut.” □ În același număr, Ulysse laudă „Săptămâna socială C. F. R.”.

2 martie

• „România liberă” continuă trierea autorilor și revistelor. După „Viața românească”, Ulysse ironizează acum poeziile publicate în „Revista Fundațiilor Regale” (nr. 2): deși acceptă poemele semnate de Victor Eftimiu (care „dovedește odată mai mult că nu există o realitate a generațiilor, că un poet poate fi tânăr și la 50 de ani, după cum un tânăr poate fi bătrân și la 35”) și Geo Bogza (pe care falsul Ulysse îl citește „cu emoție, aproape cu evlavie”), autorul notei taxează dur versurile Sandei Movilă (care „n-au nici scuza unui debut pentru stângăcia lor”), ale lui Constant Tonegaru („un tânăr [...] demodat și cu un gust cu totul îndoielnic”) și Ben. Corlaci (a cărui revoltă este „una minoră și meschină, de Esenin tradus la proporțiile limbii și ale târgului românesc”). □ Un exercițiu similar și convergent acelaia executat de M. R. Parascivescu pe Arghezi încearcă și Aurel Baranga în *Cele patru năpârliri ale lui Ion Barbu*, unde sunt descrise ironic cele trei etape de creație ale scriitorului, care ar culmina cu o a patra, aceea de „poet legionar” (Baranga citează aici celebrul catren dedicat lui Hitler din *Colecția*

„*Buna Vestire*”). Concluzia vorbește de la sine: „«Poet fără mesaj, respins de Idee», așa cum îi reproșa lui Arghezi acum douăzeci de ani, Ion Barbu se găsește astăzi alături de obiectul atacului său poetic, în absolut adică în neant.” (vezi **Anexa**)

3 martie

- Elena Pătrășcanu, Miron Radu Paraschivescu și M.H. Maxy vorbesc în cadrul unui simpozion despre ***Realismul în artă***, organizat de grupul artistic al Uniunii Patrioților (cf. „Scânteia”, 7 martie).

- „Universul” (ediția de dimineață) publică un comunicat al Societății Scriitorilor Români în care se anunță că se vor acorda patru premii pentru cărțile apărute în anul precedent. Dintre aceste premii, două (Premiul „Regele Mihai I”, în valoare de 100.000 lei, și Premiul „Socec”, de 50.000 lei) se vor acorda pentru poezie, iar celelalte două (Premiul „N. Bălcescu”, de 100.000 lei, și Premiul „Societății Scriitorilor Români”, de 50.000 lei) pentru proză.

- În „România liberă”, Ulysse țintește acum proza și critica din nr. 2 al „Revistei Fundațiilor Regale”, insistând asupra nuvelei *În contratimp* de Monica Lovinescu: „multe pagini cu un mediu plin de conveționalism, cu o psihologie artificioasă și savantă, care însă [...] și ea e ratată”.

4 martie

- „Curierul israelit”, nr. 25, ia poziție împotriva „cuvântării pe care rostit-o Sâmbătă 24 februarie seara la radio domnul general Rădescu, fostul președinte al Consiliului de miniștri”, în care s-ar fi regăsit elemente de instigare antisemită. „[ultimele grave evenimente] sunt urmarea întregului și foarte încurcatului complex al realităților, al ultimei ciocniri a lumii vechi, care și-a trăit traiul, și-a îndeplinit menirea, cu acea lume care stă să se nască, în și din durerile groaznice ale acestui război. Dar la noi, de la primul ministru și până în largi pături ale populației – oricine o vede și e nu numai inutil, dar chiar periculos să ne-o ascundem – prinde gogorița vinei evreilor care ar fi la baza tuturor relelor sau pretinselor nenorociri, ce pot fi preludiul fericirilor viitoare, dar deocamdată astupă efectiv drumul spre aceasta.” (B. Brănișteanu, *Noua lecție a realităților*).

- „Jurnalul de dimineață” publică integral prima parte din conferința ***Lumina vine de la Răsărit***, ținută de Mihail Sadoveanu pe 1 martie, la sala Dalles, sub egida A.R.L.U.S.. În *chapeau*-ul redacțional care prefătează conferința, Sadoveanu declară pentru ziar: „Corespondențele părții prime ale acestei conferințe se găsesc în cartea mea *Anii de ucenicie*, apărută de curând. Îmi pun în această conferință problema așa de gravă și așa de întârziată a soartei țaranului român – pentru a face apel la toți intelectualii români să acționeze energic în soluționarea ei. Trăim în vremi de răsturnări

catastrofale; nu mai putem întârzia; trebuie să aducem țărâניה română la viața Europei moderne. Să lăsăm trecutului și literaturii poezia peisajului, a costumelor și datinelor; țărâניה trebuie să participe la viața lumii moderne, să fie ajutată să facă o cultură rațională, să beneficieze de toate câștigurile tehnice și mai cu seamă să beneficieze de experiențele marii Uniuni Sovietice, în rezolvarea stărilor de lucruri identice din Uniune. Trebuie găsită, cred, o cale de adaptare chibzuită. Nu să imităm, cum am făcut altădată; ci să pășim cu îndrăzneală, prin democrație, la soluții radicale și definitive. pentru a ridica la viața lumii moderne, un popor de țărani cu atâtea nobile însușiri. Pentru mine, Constituția lui Stalin, de care vorbesc în partea a doua a conferinței mele, este ca o altă Evangheligie a lumii nouă ce se pregătește și mai ales a lumii întârziate din care facem parte și noi. Alte popoare evolute și-au croit un drum al lor; nu ne putem măsura cu ele; e timpul să părăsim ifosele și țăfna, să ne recunoaștem mizeria și nenorocirea și să ne folosim de acest ceas al doisprezecelea, ca să ieșim și noi la lume, cu bunăvoință și sinceritate.”

● În „Universul literar”, nr. 7, Al. Rosetti publică partea a doua din eseu despre Rabelais, ale cărui cărți trebuie citite „în afară de orice preocupare savantă, ca în felul acesta să ne putem deda în întregime agrementului lor”. □ Șerban Cioculescu semnează evocarea *În amintirea lui E. Lovinescu*, semnalând pasiunea criticului pentru viața literară, rectitudinea sa morală, civilitatea (cenaclul nu era altceva decât „o academie liberă”), scepticismul funciar și deschiderea față de noutate. □ Tot o rememorare este și articolul lui I. Valerian despre Romain Rolland, văzut ca „un mare iubitor de oameni”. □ La „Mențiuni critice”, Perpessicius recenzează „tragedia în 3 acte” *Oglinda fermecată sau Divina re-creațiune* de George Magheru, „una din cele mai frumoase legende din câte s-au iscodit întru ghidarea poeziei și autonomiei actului de creație artistică”. □ Într-un „Carnet literar”, Camil Baltazar semnalează apariția „mereu actualei reviste” „Viața românească” (nr. 1-2) și, în special „remarcabila schiță psihologică” *Un cal sigur* de Ștefan Enescu; de asemenea, poetul relatează desfășurarea celei de-a doua ședințe a cercului „Sburătorul”, din 18 februarie, în cadrul căruia au citit F. Aderca (piesa în 3 acte *Balet cu muzică*) și D. Stelaru (poeme). □ La rubrica „Note”, Florian Nicolau publică un scurt pamflet intitulat *Criticul* și țintindu-l (deși acesta nu este numit) pe G. Călinescu, care, conducând un ziar, „dă lecții de ținută socială și este un teoretician al artei militante, dar nu se pricepe nici în artă și nici nu a asimilat prea bine ideile pentru care militează”.

● Petre Pandrea publică în „Veac nou”, nr. 13, un eseu amplu despre *Tolstoi și revoluția rusă* („Un scriitor epic sau dramatic reflectează totdeauna în opera sa sbuciumul timpului. [...] Pretenția paladinilor «artei pentru artă» de a se elibera de contingentele timpului și ale locului a fost – istoricește văzută

– protestul artiștilor împotriva unei societăți unde ocupau un loc prea umil și în care creația era o marfă oarecare măsurată cu etalonul obișnuit – banul. Studiul operei lui Tolstoi în perspectiva evenimentelor politico-sociale sintetizate în revoluția de la 1905 și Marea Revoluție din 1917 câștigă în adâncime. Multe din originalitățile și ciudăteniile de concepție nu pot fi luminate și explicate decât prin metoda criticii sociologice. Mersul creației și drama acestei personalități rămân închise cu șapte sigilii, dacă nu facem apel la mentalitatea clasei din care au purces și la situația inextricabilă a acestei clase – latifundia, și anume înalta noblete a acestei categorii sociale – de la sfârșitul vechiului XIX.”). □ Silviu Brucan scrie despre *Ilya Ehrenburg* – „inginer al sufletului” văzut în evoluția lui biografică. □ Gheorghe Dinu semnează *La moartea lui Alexei Tolstoi*.

● În „Victoria”, Eugen Jebeleanu subliniază faptul că *Suntem vecini cu Uniunea Sovietelor*: „nimeni și nimic n-ar putea face să nu mai fim vecini cu această mare putere (de la care avem atâtea de învățat), ci – să zicem – cu planeta Marte.” □ Virgil Ierunca recenzează *Un lup văzut printr-o lupă* de Gherasim Luca – „un mesagiu de artă pe care îl înregistrăm cu satisfacții destule”: „Tendința de a suspecta realitatea a devenit invectivă. Susținut de cunoscutele accente rimbaldiene, pe linia polemicii Lautreamont-Dumnezeu (polemică susținută de vedere deosebite asupra creației), d. Gherasim Luca refuză evidența, denunțându-i golurile. Cinismele poetului sunt cu atât mai vocative, cu cât se resimte, mai insistentă, nevoia unei contranaturi [...]. Revolta poetului e susținută, pentru că voința de eliberare e permanentă. Și, dacă nostalgia unei contranaturi ne-a înfățișat un aspect de negație cinică a revoltatului, există în mesajul d-lui Gherasim Luca și un aspect noi de eliberare. Eliberarea afirmativă, eliberarea prin dragoste [...]”.

5 martie

● Cea de a doua parte a conferinței Lui Sadoveanu *Lumina vine de la Răsărit – Adevărul asupra URSS* apare în „Jurnalul de dimineață”: „Înainte de evenimentele din 23 August 1944, lumea de la noi trăia complet izolată de Uniunea Sovietică. Îmi dau seama acum că boicotul cunoașterii acestei lumi noi era organizat cu diabolică dibăcie. Adevărul asupra stărilor de lucruri de acolo nu ajungea până la noi; deformate și voit falsificate ne parveneau unele știri care cuprindeau numai o mică parte din realitate. În jurul acestui sămbure se amestecau, confuze, răsunete din perioada revoluționară. Așa s-au păstrat despre lumea nouă, în conștiința multor țări europene, afirmații cu totul neadevărate despre familie și raporturile dintre soți și dintre părinți și copii. S-a adăogit în sistemul acesta propaganda foarte persistentă a invențiilor pe de-a-ntregul a foiletoanelor de senzație, care tindeau să dovedească existența în Uniunea Sovietică a unei regiuni infernale unde își dă sufletul o umanitate cu desăvârșire decăzută. [...] Mărturisesc că

am avut și eu obiecțiunile mele ca și dumneavoastră. Unele din aceste obiecțiuni veneau din necunoașterea faptelor, altele din prejudecăți. Ce înseamnă acolo libertatea, când individul este robit intereselor colectivității? Ce devine căminul meu, familia mea? Care-i situația intelectualilor, într-o societate în care s-a realizat nivelarea, deci mediocrizarea? În sfârșit, care-i soarta popoarelor mici, cum e poporul meu? Ce rămâne din dreptul neamului meu de a trăi așa cum este, cu însușirile lui bune potențiale, spre a-și da și el contribuția la progresul umanității? [...] În asemenea frământări, după ce s-a produs actul providențial de la 23 August și după ce s-a întemeiat în București această Asociație Română pentru legăturile cu Uniunea Sovietică, am avut primul meu contact direct cu lumea de dincolo de barajul minciunii. Am citit în talmăcire românească *Raportul la proiectul de Constituție a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste și Constituția Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste*, broșură tipărită la Moscova în 1943, editura în limbi străine. În singurătatea măhnirii mele și a viziunilor tragice legate de soarta poporului meu, m-am simțit ca în fața unei explozii de lumină. Am avut, ca Apostolul Pavel odinioară, revelația adevărului. [...] Am avut o revelație oarecum mistică, citind Constituția din 1936 a Uniunii Sovietice. Tuturor rezervelor directe față de lumea nouă răsăriteană le găseam răspunsuri precise și limpezi. Negurile pe care o propagandă bolnavă le revărsase asupra lumii noastre se risipeau, soarele răsăritului biruie balaurul îndoielilor mele.”

- Pe prima pagină a ziarului „Scântea” din 6 martie, Ion Călugăru scrie despre același eveniment că „nu este o simplă conferință, ci o luare de poziție istorică a unui mare artist și cetățean. ... este actul cel mai mareț al vieții sale.”

- „Universul” (ediția de dimineață) rezumă *in extenso* conferința lui Mihail Sadoveanu *Lumina vine de la răsărit*.

6 martie

- Este format guvernul Petru Groza.

- „Fapta” publică un amplu reportaj de Geo Dumitrescu, *Primăvara în ruinele Bucureștilor. Reportaj anticipat cu mărtisoare, pluguri, afișe, case rănite, soare, elanuri și noroi*: „Anul acesta, înaintea păcii care ar fi trebuit să se grăbească, primăvara încearcă să vină mai devreme ca de obicei. În aerul care s-a limpezit, în ochii care caută seninătatea, în soarele care se înapoiază ca un simbol al descătușării, se adună nu știu ce supliment de festivitate, nu știu ce ferveare a speranțelor, nu știu ce suflu de dragoste unanimă.”

- Apare în Jurnalul de dimineață” a treia parte a conferinței *Lumina vine de la Răsărit – Legea fundamentală a Uniunii Sovietice*.

7 martie

- **Cenaclul „Sburătorul”**, ale cărui ședințe fuseseră reluate, este titlul interviului luat Monicăi Lovinescu de I. Diaconescu-Tismana și publicat în „Drapelul” (datat 7 martie-9 martie): „Ca un omagiu adus întemeietorului rămânem pe linia direcției stabilită de el, rezumată în formula: «autonomia artei». Este de altfel ideea venită de la Titu Maiorescu, întărită și continuată de tata. [...] Printre cei ce activează de la prima ședință, enumerăm pe: Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu, Camil Baltazar, F. Aderca, Ion Biberi, Dan Petrașincu, Tonegaru, Sanda Movilă, etc.”

- În „România liberă”, Virgil Ierunca îi dedică un medalion lui Jean-Richard Bloch, salutând întoarcerea scriitorului în presa franceză. La rubrica „Obiectiv”, Ulysse recenzează „Universul literar” și semnalează reapariția unei „stafii”: „Ion-Bébeluș-Vinea, teoretician nazist din coloanele (a cincea?) ale «Evenimentului»”.

8 martie

- „Scânteia” semnalează apariția volumului lui K. Simonov *Apărarea Moscovei*, în traducerea lui Miron Paraschivescu, la „Cartea Rusă”. □ Este criticată „Revista Fundațiilor Regale”, care „dezamăgește și întristează” întrucât publică pe Monica Lovinescu, cu „pagini multe, inutile, plate”, pe C. Tonegaru sau Al. Vona, cu „răzgâieli de un spăimântător prost gust”, sau pe „notoriul hitlerist Al. Tzigara-Samurcaș”. □ Este anunțată pentru 18 martie, la Teatrul Național, „prima șezătoare a grupului de Artă și Literatură, de sub auspiciile Mișcării Tineretului Progresist, urmând să participe Eusebiu Camilar, Ion Caraion, Vladimir Colin, Geo Dumitrescu, Margareta Dorian, Eugen Jebeleanu, Nina Cassian etc. „În deschidere, va vorbi d. Virgil Ierunca despre poezie și artă.”

- „Universul” (ediția de dimineață) prezintă componența noului guvern, condus de Petru Groza. Ministru al Artelor este Mihail Ralea. În același număr al ziarului e prezentată componența comisiei care va acorda premiile S.S.R. pentru anul 1944 (v. „Universul” din 3 martie): Victor Eftimiu (președinte), Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, F. Aderca și H.-Y. Stahl.

9 martie

- B. Brănișteanu comentează în „Jurnalul de dimineață” **Conferința d-lui Mihail Sadoveanu** [*Lumina vine de la Răsărit*]: „Marele nostru scriitor a înțeles să împărtășească țării, poporului său, lumină din lumina ce vede venind din Răsărit, dar a prevenit contra oricărei tendințe de imitațiune și a recomandat *adaptare*. Omenirea merge cu pași siguri, spre această lume nouă, mai dreaptă, mai omenoasă, a cărei viziune a devenit, prin Rusia

Sovietică, o uimitoare realitate. Posibilitățile diferitelor țări sunt însă diferite. Ce a fost posibil în Rusia nu e posibil, exact la fel, în Anglia sau la... noi.” □ La rubrica numită *Carnetul nostru*, Sorana Gurian scrie despre 8 martie, **Ziua femeii sovietice**: „Ziua femeii. Dar nu a femeii-parazit, a femeii care visează bijuterii, citește romane dulcele și e nervoasă atunci când bucătăreasa ei n-a reușit prăjitura; ci a aceleia care uită să plângă atunci când e obosită; a acelei femei care leagănă în brațe copii străini, a acelei femei care, în marea ei dragoste, renunță la propria ei liniște. Femeia care știe să renunțe, femeia care luptă, femeia care poate înlocui bărbatul pe ogoare, în fabrici și în uzine, femeia care e tovarășă credincioasă din zile rele și din zile bune – femeia cu care îți poți împărți viața, ca două jumătăți ale aceleiași pâini.”

- „Scânteia” anunță că la Editura Partidului Comunist au apărut cărțile: *Istoria partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice*; *Constituția (legea fundamentală) a Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice*; o *Scurtă biografie* a lui Stalin; I. Stalin, *Marxismul și chestiunea națională*; Lenin, *Sarcinile proletariatului în revoluția noastră* etc.

- În „România liberă”, Ion Caraion publică editorialul **Poezia în marș**, care salută „angajarea” tot mai accentuată a liricii contemporane: „Se observă, pentru cel familiarizat cu cultura noastră, se observă o evoluție, o transformare, o poziție. În primul rând și mai ales în poezie. Poezia e deja la stânga. Poezia a aderat. Poezia – reconfortantă, puternică, tânără – continuă viața, anticipează ceea ce politic, social și economic se va realiza numai ulterior.” □ La rubrica „Obiectiv”, Ulysse semnalează pe un ton favorabil articolul lui Șerban Cioculescu dedicat lui Lovinescu în „Universul literar”: Lovinescu, „acest mare nedreptățit al culturii românești”, a fost și „un mare lucid și un mare imparțial, dăruit cu toate antenele cunoașterii, dar a fost mai presus de toate un mare pasionat și animator”; de aceea, „cu cât trece timpul se face mai simțită lipsa lui din câmpul și așa destul de sărac al literaturii noastre”.

10 martie

- Virgil Ierunca se arată sceptic față de perspectivele oferite de orientările moderniste din artă. Articolul **Realism și artă**, pe care îl publică în „România liberă”, reprezintă una dintre primele „contribuții” la erodarea modernismului interbelic: „Expresionismul, suprarealismul și tot ceea ce modernismul a reușit să strângă în rândurile lui așa-zise «revoluționare» sunt momente cucerite pe care artistul de azi nu le neglijează, tocmai pentru că rolurile lor folosesc ca puncte de plecare, ca mijloace de a construi în timp. Numai că astăzi artistul modern trebuie să înțeleagă că eforturile de a rămâne mereu disponibil, eforturile acestea de disponibil pentru disponibil sunt astăzi retrograde, atât din punct de vedere strict estetic, cât și din alte puncte

mai apăsătoare, mai directe. Artistul modern se găsește astăzi pe poziții cucerite. Viziunea lui asupra realității trebuie să fie una de înțelegere a tot ceea ce s-a consumat până acum printr-o atitudine întâmplătoare de experiență și joc. Jocurile care ajung, jocurile care sfârșesc în propria lor finalitate, jocurile acestea care au convenit să se numească «secunde» nu mai pot continua decât ca demonstrații de istoriografie a artei. A le repeta înseamnă a oferi cercului vițios o valoare de dogmă.” Singura alternativă viabilă i se pare „realismul”: „Realismul artei actuale, către care se îndreaptă astăzi forțe masive și proaspete, nu este o simplă formulă, adecvată unui moment de istorie. Existența lui e funcțională. Realismul e o concluzie, o cucerire care a și început de altfel să-și dovedească roadele – Franța lui Malraux și a lui Aragon, America lui John Dos Passos sau Dreiser, Rusia lui Șolohov și Leonov – pentru ca să rămânem în cadrul limitat al literaturii – instaurează realismul, nu în sensul restrâns al unui curent, ci în acela liber și mare al unei depline cuceriri. Pentru că într-adevăr realismul ca valoare fundamentală, ca dată funcțională e singurul în stare să rezolve și problema mare și permanent actuală, aceea care asigură circulația culturii în masse.”

- „Scânteia” citează cifrele institutului de statistică privitoare la scăderea numărului cărților și publicațiilor între 1940-1943, interpretându-le în sensul că „Fascismul are ca scop să scadă standardul de viață al masselor muncitoare. Fascismul scade nivelul de viață al țărilor unde reușește să se înscăuneze”: „Numărul tipografiilor a scăzut de 733 în 1940 la 538 în 1943 în toată țara; numărul ziarelor și gazetelor a scăzut de la 437 în 1940 la 182 în 1943; numărul revistelor, de la 856 în 1940 la 515 în 1943; numărul cărților: de la 5435 în 1940 la 4990 în 1943.”

11 martie

- Ion Caraion scrie în „Scânteia” *Despre un anume moment în cultura românească*, exprimându-și încrederea în „tânăra cultură românească” de după război. „... ceea ce surprinde întâi pentru un ochi plecat să cerceteze maldărele de gazete, de reviste sau de cărți, e lipsa crâncenă a scriitorilor. Cei care sunt, sunt foarte puțini. Se citește mult. Publicul de acum e mai numeros și citește mai mult decât cel de acum zece ani, de exemplu. Acest lucru pare foarte îmbucurător, dacă uităm cât de mult s-a scumpit cartea. E drept că nu se citește cartea românească, fiindcă nu există. E drept că se face, deci, apel la traduceri. Dar câtă diferență între calitatea (!) autorilor din care se traducea ieri și valoarea universală a celor care circulă acum! [...] Romane de un viguros realism ale scriitorilor sovietici înlocuiesc maculatura cu dulcegării erotice a unor autori francezi sau americani fără nicio semnificație chiar în patria lor.”

- Tot Ion Caraion cere în „Scânteia tineretului” (nr. 19) să se amelioreze *Condițiile de creație ale scriitorului tânăr*, observând că „Astăzi, ca și acum patru ani, ca și acum patruzeci de ani, tânărul scriitor român, acela care nu

și-a mințit nici patria, nici poporul, e tot fără pâine, e tot fără cămașă, e tot fără locuință. [...] Să se deschidă și să se înmulțească numărul ateneelor populare pe fiecare cartier și-n fiecare Duminică să se dea acolo șezători, al căror rezultat material să fie împărțit între scriitorii participanți. Să se dubleze numărul premiilor «acordate» de SSR și să nu se mai permită fracționarea lor, mai ales că sunt destul de modeste și așa. Să se înființeze o editură de stat, unde să fie tipăriți debutanții. Să se înființeze un cămin și-o cantină a scriitorilor săraci. Să se înlesnească prin Ministerul Educației Naționale distribuirea cărților la bibliotecile școlare și universitare din toată țara. Să se acorde asistență medicală gratuită tuturor scriitorilor. Să se ajute apariția unei mari reviste lunare cu colaborări plătite, care să aibă în primul rând misiunea de a încuraja talentele noi și de a le înlesni să se afirme. Să se ia din vreme măsurii ca, imediat după încetarea războiului, scriitorii noștri să poată vizita țările prietene pe care le doresc, stabilindu-se astfel o comuniune rodnică între toate statele, prin exponenții lor culturali.”

- „Universul” (ediția de dimineață) rezumă declarația făcută de Mihail Ralea la instalarea sa ca ministru al artelor: „d. *Mihail Ralea* a precizat că d-sa a luptat totdeauna pentru o artă populară, fără ca prin aceasta să nege valoarea artistică. Disciplina sociologică l-a ajutat să observe că arta nu este un fenomen izolat, ea trebuind să oglindească frământările și aspirațiile poporului. D-sa arată că în programul de înfăptuiri își propune mai întâi o reorganizare integrală a ministerului artelor, în care se vor integra muzeele și toate organizațiile din țară. De asemeni vor fi readuse în sânul acestui departament Casa de ajutor a scriitorilor și artiștilor dramatici; crearea unui mare muzeu național; reglementarea drepturilor muncitorilor artiști care întotdeauna au fost frustrați în drepturile lor”.

- În „Universul literar”, nr. 8, Camil Baltazar îl interviuează pe Perpessicius. Criticul dă câteva detalii cu privire la „efectele vechiului regim” asupra activității sale (conflictul cu D. Caracostea), dar nu ezită să se întrebe retoric: „ai dumneata impresia că acum e mai altfel?” Pe de altă parte, în calitate de vicepreședinte al secției literare a A.R.L.U.S.-ului, Perpessicius elogiază „procesul de apropiere și întrepătrundere” cu U.R.S.S. Dovadă și cronica laudativă, apărută în același număr al revistei, la volumul de versuri al lui Iosif Utkin (trad. de George Lesnea), „poetul luptător al Uniunii Sovietice”. □ Apariția volumului, care ar legitima „conceptul de poezie trăită luptând efectiv” e semnalată și în „Carnetul literar” al lui Camil Baltazar. □ Tot semnatarul „Carnetului literar” ia atitudine împotriva atacului „penibil și dezgustător” la adresa lui Arghezi, declanșat de către M. R. Paraschivescu (v. România liberă din 21 februarie), care e strivit prin comparație: „Tudor Arghezi rămâne. M. R. Paraschivescu trece.” □ La „Cronica ideilor”, Adrian Marino denunță câteva *Banalități moderne*, privitoare la presupusa noutate a ermetismului și a suprarealismului; potrivit

criticului, efectul de obscuritate ar fi fost cunoscut încă din Antichitate (Mallarmé fiind astfel concurat de Heraclit, de Thimotheos din Milet și de autorul *Tratatului despre stil*), pe când „dicteul automat” ar fi constituit o tehnică predilectă a D-nei Guyon, „celebra inițitoare franceză a mișcării *quétiste*”: „Suprerealismul, ca și elogiul obscurității, răspund în realitate unor vechi aspirații și modalități ale spiritului uman, mereu regăsite sub cele mai acoperite forme. Dar aceste manifestări estetice, cu rădăcini adânc înfipite în timp, nu sunt deloc unice...” □ În rubrica „Note”, Ion Frunzetti elogiază poemul *Viziune* de Al. Philippide (v. „Viața românească”, nr. 1-2) și *Copacul simfonic* de Geo Bogza (v. „Revista Fundațiilor Regale”, nr. 2).

12 martie

- În articolul *Transilvania în cultura românească* din „România liberă”, M. R. Paraschivescu salută retrocedarea acestei provincii către România: „actul istoric de la 10 Martie 1945, prin care Ardealul se întoarce acolo de unde a fost rupt, reprezintă de două ori o biruință românească, a culturii și a libertății democratice populare românești”.

14 martie

- „România liberă” dedică pagina culturală Ardealului. Semnează Aurel Baranga (*Școala Ardeleană creatoare de cultură românească*) și Virgil Ierunca (*Gheorghe Șincai*). Se publică poeme de Emil Isac, Mihai Beniuc și Adrian Maniu, iar Ulysse realizează, la rubrica „Obiectiv”, o panoramă a presei culturale transilvănene.

- O notă din „Fapta” informează despre o conferință susținută la Sala Dalles de profesorul Pierre Greget de la Institutul Francez din București, având ca temă un studiu rămas inedit al lui Montesquieu despre o vizită a acestuia în Banat și despre organizarea minerilor bănățeni.

- În „Jurnalul de dimineață”, în grupajul de prima pagină *Țara sărbătorește reintrarea în Ardealul de Nord*, Mihail Sadoveanu scrie articolul *Ardealul de Nord*, în care revine la problema țărânimii pe care o atacase într-o întâlnire recentă cu Andrei Vișinski: „Țărânimia aceasta care de aproape un veac poartă toate sarcinile statului fără a primi în schimb nimic, care a făcut agricultură deficitară pentru a îndestula orașele și pe profitorii vieții, nu e nici fascistă, nici ostilă democrației. Clasă socială cu caracter și demnitate, păstrătoare a unității noastre ca neam în decurs de veacuri, de mult așteaptă o dreptate către care încă n-a putut ajunge. Râvnește către justiție ca cerbul însetat spre izvoare, și suferă în aceste zile tragice de orbirea celor care și-au desăvârșit misiunea aducându-ne pe marginea prăpastiei.”

15 martie

- Aurel Baranga publică în „România liberă” articolul *Lucian Blaga și tragicul metafizicei tragice*. În care desființează opera lui Lucian Blaga, a

cărui vină principală ar fi aceea de a nu fi scris poezie „socială”: „Deși venea din Ardeal, din acest Ardeal medieval unde taina era la îndemână pentru cea mai tocită sensibilitate și unde misterele se dezvăluiau la fiecare pas, în acest Ardeal grofic, d. Lucian Blaga a preferat să nu-și plece urechea la suferințele iobagilor frați, ci răsturnându-se narcisic în apa turbure a propriilor sale întrebări, să caute întrebarea și răspunsul în noaptea luciferică a marii disperări.” Mai departe, autorul articolul întreprinde o comparație Blaga – Rebreanu: „Există un oarecare paralelism din punct de vedere al destinului scriitoricesc între d. Lucian Blaga și alt reprezentant al cântecului transilvan, Liviu Rebreanu. Și acesta a trădat. După *Ion*, după *Pădurea spânzuraților*. D. Lucian Blaga a trădat de la început. Nicio clipă cântecul său n-a fost acolo unde marea lui aplicație poetică [...] s-ar fi convenit să fie.” (vezi **Anexa**)

16 martie

- „Universul” (ediția de dimineață) anunță că toate posturile de radio vor rezerva o „Oră a scriitorilor”, cu lecturi dedicate reîntregirii Ardealului.

17 martie

- În „România liberă”, Virgil Ierunca salută *Expoziția antifascistă de la Dalles* cu următoarele cuvinte: „Astăzi, când artiștii își recapătă condiția lor primă de lucru – libertatea lor cea de toate zilele – datoria lor este aceea de a demasca ceea ce au făcut [sic!] sau ar mai fi putut face fascismul pentru destinul lor și al artei lor.” □ În același număr, sub titlul *Realism social*, Aurel Baranga rememorează Congresul Culturii desfășurat la Harkov înaintea războiului, unde toți participanții (inclusiv catolicii francezi) „au înțeles că nu poate exista decât un unic și precis comandament: imperioasa necesitate de a scrie despre și pentru popor”.

- Un scurt interviu cu Geo Dumitrescu (Valeriu Popovici, *5 întrebări la care răspunde Geo Dumitrescu, premiant al „Fundațiilor regale”*) apare în „Fapta”: „distincția pe care mi-o acordă «Fundația» este aproape superfluă și singura ei consecință este suma de lei 200 000, pe care sper s-o încasez foarte curând și care-mi deschide perspectiva – dacă e să utilizez cuvântul – unui costum nou de haine cu cât mai puțină celofibră.” La întrebarea „Ce crezi despre tovarășii d-tale de premiu: Tonegaru și Mircea Popovici?”, Geo Dumitrescu răspunde: „Pe Mircea Popovici îl cunosc foarte puțin. Am citit mi se pare un poem sau două de-ale lui în «Kalende» care nu depășeau o linie mijlocie oarecare. De Tonegaru sunt legat mai mult în sensul că poezia lui este în bună parte transcrisă sau măcar ascultată de pe propriile mele versuri. Dată fiind buna-mi impresie pe care o am pentru poezia mea, trebuie să-mi mărturisesc aprecierea totală și entuziastă pe care o nutresc operei confratelui Tonegaru.”

- „Universul” (ediția de dimineață) anunță moartea lui Ion A. Rădulescu-Pogoneanu.

18 martie

- În „Democrația”, nr. 20, în cadrul anchetei lui Ion Biberi *Lumea de mâine* răspunde Al. Rosetti: „În organizarea lumii de mâine, căci această lume trebuie organizată metodic și nu lăsată la întâmplare, în voia jocului orb al aventurilor, văd valabil un principiu general, formulat în mod familiar: «cine vrea să mănânce, trebuie să lucreze». În jurul acestui principiu se vor grupa o serie de organisme de armonizare a funcțiilor sociale și de reforme: dispariția barierelor vamale; reglementarea schimburilor și monedei, modalitatea cooperării internaționale.” □ I. Flavius descrie cu optimism *Lumea care ni se pregătește*, „o lume la antipodul aceleia pe care ne-o pregăteau teutonii”.
- Șerban Cioculescu comentează în „Universul literar”, nr. 9, sub titlul *Un neoumanist: Tudor Vianu*, volumul *Filosofia culturii*, subliniind „răsturnarea fericită de valori” pe care cunoscutul profesor și estetician încearcă să o realizeze în favoarea omului. □ Camil Baltazar îl evocă, după cunoscutu-i tipic (*Scriitorul și omul*), pe G. M. Zamfirescu. □ În cadrul rubricii „Carnet literar”, același Camil Baltazar semnalează favorabil ultimele apariții: *Flăcări* de Radu Tudoran, *Judecata* de Șalom Aș, *Bătălia* de John Steinbeck, *Ca floarea câmpului* de Paul Miha Sadoveanu, *Chipurile și privescările Americii* de Petru Comarnescu (ediția a II-a) și, din nou, *Iubește pe aproapele tău* de E. M. Remarque (trad. Camil Baltazar). □ Sub titlul *Tăceri semnificative*, Adrian Marino anunță, la rubrica „Note”, apariția *Compendiu-lui călinescian* și semnalează tăcerea comentatorilor ca pe un fapt „neîndoios și întristător în același timp”.

19 martie

- „România liberă” dedică pagina culturală Comunei din Paris. Semnează Miron R. Paraschivescu (*Prezența inteligenței*), Aurel Baranga (*Misterul lui Isidor Ducasse, comte de Lautréamont*) și Paul Georgescu (*Rimbaud comunard*): „chiar în studiul inteligent al lui B. Fondane (*Rimbaud haimanaua*) se trece pres repede peste legăturile cu comuna. Și aici e dezlegarea. Este în literatura rusă de după 1905 un curent pesimist, negativist. El se explică prin pesimismul, deznădejdea care a cuprins pe toți iubitorii de progres din Rusia de la 1905. Același lucru se întâmplă cu Rimbaud și cu mulți alții pe care reprimarea mișcării populare din Paris îi lasă dezorientați. Prea inteligent pentru a deveni mistic, prea cinstit pentru a deveni reacționar, rămâne singur cu întrebările lui pe care n-are încotro să le proiecteze. Rimbaud voia o înnoire a vieții lui. Și n-a reușit. Motivul i-l sugerează atât de inteligent Guaciers: «Să transform lumea și prin aceasta propria mea viață – iată-l pe Marx; să înnoiesc viața, *viața mea*, iată-l pe

Rimbaud». În acest sens cred că e posibilă dezlegarea problemei Rimbaud. El are meritul de a fi ridicat comunarzilor două minunate statui [*Cântec de război parizian* și *Parisul se repopulează* – n.n.] țâșnite din ura și revolta lui sinceră. A fost însă dintre aceia pe care înfrângerea i-a dezorientat, dintre aceia care n-au avut tăria să tragă concluziile înfrângerii și să lupte mai departe.”

21 martie

- Sașa Pană scrie în „Scânteia” despre volumul de *Poezii* al lui Dumitru Corbea, publicat la Editura Scânteia. □ Ion Călugăru relatează despre sinuciderea lui Drieu la Rochelle (*Despre sinuciderea unui trădător francez*).

22 martie

- În articolul *Examenul poeziei* din „România liberă”, M. R. Paraschivescu susține că testul decisiv este „confruntarea cu publicul” și salută faptul că „poezia noastră modernă” din ultima vreme „a ieșit în public, ca să se verifice și să verifice, ca să răspundă și să asculte”. □ În același număr, Ulysse rezumă conferința *Poezie și progres*, în care Virgil Ierunca „a făcut rechizitoriul acelei poezii, care sub refugiul unei voințe exagerate de autonomie, și-a riscat însăși eliberarea”, „a recunoscut poeziei dreptul ei de intervenție” și „a stabilit modalitatea «angajamentului poetic»”.

23 martie

- În „România liberă”, M. R. Paraschivescu laudă într-un articol amplu poezia lui *Emil Isac*, „un poet universal și un mare poet național”, dar, mai ales, „un statornic democrat”.

- „Scânteia” publică (deschidere în prima pagină) *Jurnalul unui pandur. Scrisori de pe frontul Cehoslovac*, de Locot. Laurențiu Fulga („fragmente din jurnalul unui pandur”, sub titlul „Când steaua nemților apune”, vor apărea și în „Veac nou”, 8 aprilie, nr. 19; continuări în nr. 23/ 6 mai, și în nr. 24/13 mai, amândouă cu titlul „Jurnalul unui pandur”). □ Este anunțată apariția volumului de versuri *Ne vine dreptatea* de A. Toma (Editura Frontului Unic Muncitoresc).

- Al. Philippide scrie în „Victoria” despre *Birocratismul cultural*: „În nici o țară de pe lume nu cred să se fi vorbit atâta de cultură cum s-a vorbit la noi de vreo douăzeci de ani încoace, de la sfârșitul celui alt război. Din toate părțile și din toate gurile oficiale, de pe catedre, de pe tribune, de la radio, se auzea spunându-se pe toate tonurile: «trăim în plină organizare culturală!» Ce a însemnat această organizare culturală știm cu toții. Sub masca naționalismului cultural s-au propovăduit ani de-a rândul tot felul de neghiobii despre misiunea culturală a României în sud-estul Europei, despre

rolul nostru civilizator în această parte a lumii, despre esența superioară a culturii noastre – o criză de îngâmfare națională, provocată de infectarea cu virusul gascist, o boală gravă de pe urma căreia țara era cât pe ce să sucumbă și care a intoxicat atât de puternic trupul națiunii încât otrava dăinuiește încă și astăzi în organismul nostru de stat și în societatea noastră. [...] Un fond național de secăturism face din birocrăția noastră o instituție specific românească, pe care n-o mai găsești în altă parte. Românul e speriat de propria-i «cultură» cum e epatat de propria-i deșteptăciune. Numai în capul unui «cialmagiu de-al nostru a putut răsări ideea de-a măsura culturalitatea indivizilor după grade, ca în armată. S-a creat astfel o ierarhie biurocratică a culturii. Avem referenți culturali, referenți șefi culturali, atașați, secretari, consilieri culturali de clasa întâia, a doua și a treia, mijlocii și principali, cu o gradată, cu două gradatii, cu trei gradatii. Avem locotenenți, căpitani, coloni și generali culturali. N-au uniforme, nici sabie, nici epoleți dar au titluri, funcții, diurne, ifose și pretenții. Suntem cu siguranță o țară cu foarte multe administrații culturale de tot felul. Ceea ce nu ne împiedică să fim și o țară cu mulți neștiutori de carte.” □ Dan Petrașincu dezbată *Noua demnitate a artistului*: „Da, cultura noastră e făcută de prea mulți oameni pentru care talentul e o carieră și nu o vocație. Da, avem prea mulți pictori, prea mulți scriitori, prea mulți muzicieni, prea mulți cabotini în toate domeniile «culturii» privilegiate! Iată cum se ajunge la înăbușirea geniului creator al unei națiuni – acela de dincolo de «gloria oficială» produsă de o castă socială orgolioasă și asupritoare în numele «permanențelor». Demnitatea artei devine o mușă lingușitoare și artistul coboară până până la lipsa de rușine a lacheului. Întotdeauna într-o astfel de atmosferă, mediocritatea învinge deoarece ea are mai puțin de pierdit. [...] Nu este un simplu termen de propagandă «politică» invitația către artiști de a deveni altceva decât vehiculele docile ale acelor «bunuri culturale» instaurate de privilegiații societății de ieri, în consensul intereselor lor materiale. Revirimentul de atitudine al unor artiști al unor artiști care înțeleg să rupă definitiv lanțurile ce-i țineau legați de anumite complicități inconștiente, nu este un simplu romanism de paradă, ca al unor copii teribili ai epocii.”

24 martie

● *I. Al Brătescu ne-a înșelat*, scrie M. F. Economu în „Viața evreească”, nr. 30: „E a strâns mâna diavolului, și-a vândut sufletul și scrisul. A pledat pentru cruzime, pentru distrugere și întuneric, pentru ură și destrăbălare [...]”. Va reveni asupra subiectului S. Albu, în numărul 32, din 7 aprilie – „*Prietonul*” nostru *I. Al. Brătescu-Voinești*.

25 martie

● În „Democrația”, nr. 21, în cadrul anchetei lui Ion Biberi *Lumea de mâine* răspunde George Enescu: „Nu sunt profet. Cred totuși că printr-o lege a

naturii, pe care am putea-o numi lege a reacțiunii, din pustiirea morală de astăzi se va naște o nouă credință în demnitatea omului. Eu nădăjduiesc. S-ar putea, desigur, ca alți nouri să se abată asupra Europei sau a lumii. Nu putem ști nimic, dar avem puțința, dacă nu datoria, de a crede. Eu ca artist, sunt un apolitic. Sunt omul artei mele. Cred în creație, dar cred și în om. Și aceasta îmi dă putere să nădăjduiesc...” (vezi **Anexa**) □ Adrian Rogoz răspunde prin articolul *Simptomul genialității* articolului lui Felix Aderca din 21 ianuarie (*Lupta de noapte. În jurul unei „Istории a literaturii române”*): „d. Aderca își socotește personalitatea ca ieșită schimonosit de sub condeiul goyesc al d-lui Călinescu. Judecând însă drept, ar fi fost mai dificil să țâșnească fiorul artistic dacă d. Călinescu l-ar fi considerat obiectiv pe d. Aderca; aceasta nu din pricina d-lui Aderca ci din pricina fiorului: arta nu este niciodată ocazională, ea nu crește decât din legile ei lăuntrice. Or, d. Gh. Călinescu este un excepțional artist”; „lucrarea d-lui Gh. Călinescu este o operă de artă și cel mai remarcabil roman românesc”. □ Eugen Russu dezbată *Problema opiniilor* și a libertății lor. □ I. Brucăr semnează câteva *Amintiri despre I. A. Rădulescu-Pogoneanu*.

● *Înălțați spânzurătorile!*, cere pentru torționarii populației evreiești Radu Bogdan în „Scânteia tineretului”, nr. 21: „Mă gândesc că nu numai Florin Ghineraru va avea o moarte nemeritat de ușoară, ci toți ceilalți criminali de război, ale căror hoituri învinete vreau să le văd legănându-se public în vâzul tuturor, spânzurate în piețele principale ale orașelor.” □ Ion Caraion apreciază volumul de „*Poezii de Dumitru Corbea*”, care „anticipează un alt mod de a scrie și de a participa la treburile și la binele obștii”, „niște manifeste poetice trimise viitorului”.

● În „Victoria”, Al. Philippide vorbește despre *O nerozie sinistră* – „nerozia originii etnice. Este ideea absurdă a inegalității fundamentale și ireductibile dintre popoare.”

● „Universul literar” (nr. 10) publică poemele *Musca Tse-Tse* de Constant Tonegaru și *Afiș* de Ben. Corlaciuc. □ În același număr, Șerban Cioculescu recenzează, sub titlul *Un mare critic impresionist: G. Călinescu, Istoria literaturii române. Compendiu*, nu fără a denunța și el, aidoma lui Adrian Marino în numărul precedent, „conspirația tăcerii” ce pare a înconjura cartea. Dincolo de aceasta, cronica alternează reproșurile punctuale (minimalizarea lui Maiorescu și a lui Codru Drăgușanu spre folosul unor autori minori precum Teodor Scorțescu) cu aprecierile aparent favorabile: Călinescu ar fi o „personalitate complexă și fermecătoare”, în care „se întrunesc calitățile cele mai prețioase ale impresionismului”. □ Într-un articol intitulat *Un scriitor unic*, Camil Baltazar îl evocă pe M. Blecher, insistând asupra „operei lui capitale” (*Înimi cicatrizate*), ce constituie „o adevărată biruință asupra aprigei fiziologii”. □ Perpessicius comentează *Anii de ucenicie* de Mihail Sadoveanu, „întâia încercare de a sistematiza materialul

biografic și documentar ce însoțește, explică și uneori amplifică miracolul sadovenesc la care literatura noastră contemporană asistă, cu inepuizabilă uimire, de o jumătate de veac aproape”. □ În „Carnet literar”, Camil Baltazar consemnează apariția volumelor *Requiem* de H. Bonciu, *Ochiul Cerului* de P. G. Adrian, *Poezii* de D. Corbea și *Statul sovietic în Războiul pentru Apărarea Patriei* de A. I. Vișinski. □ La rubrica „Note”, Adrian Marino încearcă să ironizeze limbajul lui I. Negoïtescu din cronicile apărute în nr. 1 din Revista Cercului Literar.

26 martie

- Actul reformei agrare realizate de guvernul Groza îi prilejuiește lui M. R. Paraschivescu articolul **Pământ și cultură**, publicat în „România liberă”. Articolul conține o retrospectivă a temei „pământului” în literatura noastră și se încheie cu o profeție aparent optimistă: „Iar dacă din păcate o bună parte a cărturarilor noștri de azi au lipsit de la acest mare act istoric, putem fi siguri că ei vor fi prezenți mâine, în număr și mai sporit, alături de poporul întreg, pentru motivul simplu și salutar că inteligența efectuează cele mai mari salturi, pe care nu le-a putut face în zeci de ani, în numai câteva zile de radicale și profunde transformări ale realității. Fiindcă una din misiunile poetului de mâine va fi să cânte și tractoarele agriculturii motorizate. În ordinea firească a progresului poetic, aceasta ar însemna continuarea evoluată a tradiției pastelurilor lui Alecsandri.”

27 martie

- „Victoria” publică articolul lui Ștefan Voitec **Cultură și popor**: „Niciodată nu s-a invederat mai limpede și mai categoric ca în aceste vremuri de grele răspunderi, legătura strânsă care există între infrastructura economico-socială a unei țări și suprastructura ei sufletească. A se încerca să se lucreze în câmpul celor sufletești fără să se țină seama de miile de fire văzute și nevăzute ce leagă sufletul individual și cel colectiv de temeliile realităților economico-sociale, înseamnă a se clădi pe nisip, înseamnă a se face o operă negativă și factice de improvizație și mistificare. În sensul acesta, noi nu putem concepe, nu trebuie să mai concepem dezvoltarea învățământului decât în marele câmp de vizune proiectat de înnoirile imperios necesare prin care trebuie să treacă poporul nostru. [...] Universitățile, marile institute de cercetări, publicațiile de gândire înaltă, sunt evident minunate realizări ale civilizației și culturii. Dar dacă ele rămân izolate de marile masse ale poporului, de națiunea însăși, dacă sunt suspendate în vidul indiferenței față de națiune, dacă nu sunt legate organicește de viața celor mulți care trudes, - atunci, în loc de a îndeplini o reală funcțiune națională, socială și umană, ele devin o falsă podoabă, o excrescență parazitară, ceva steril și inutil. Pentru ca să-și poată îndeplini misiunea, știința trebuie să coboare în

mijlocul poporului, nu pentru a se bagateliza, ci pentru a înălța pe cei mulți și prin aceasta și pe sine însăși.”

28 martie

● Al. Philippide scrie despre *Desintoxicare* în „Victoria”: „Unul din principalele scopuri pe care va avea să le îndeplinească ministerul propagandei, reînființat de curând, va fi desigur desintoxicarea opiniei publice românești. Nu este o operație prea ușoară. Toxina recitaionară a pătruns în spirite sub diverse forme, etichete și firme. Una dintre acestea, cea mai gălăgioasă, este naționalismul cultural care, sub motivul că cultivă și conservă arta populară, discreditează prin duioase efuziuni lirice ideea de progres, exaltând trecutul și poetizând stările înapoiate, zise «patriarhale», de odinioară. [...] Prin doctrina naționalismului cultural, care pe alocurea mai capătă și numele de ortodoxism, parfumat cu tămâie, se infiltrau idei și apucături de cea mai neagră reacțiune: antisemitismul, xenofobia, conservatorismul tâmp, frica de învoire, îngâmfarea națională și toate metehnele care ruginesc și abrutizează sufletul unei națiuni și o fac să rămână în urmă pe calea progresului. La toate acestea s-a adăugat, timp de peste un sfert de veac, stupida necunoaștere (sau voita cunoaștere greșită) a unei mari și puternice realități înfățișată de Uniunea sovietică. [...] Vina fost numai a noastră. O țară în care țaranii săraci și mica burghezie calică formează imensa majoritate a populației, s-a lăsat indusă în eroare și purtată prosteste de nas de cea mai idioată propagandă anti-comunistă plătită și făcută de o mână de ciocoi îngâmpați și gazetari venali.” □ Sergiu Filerot scrie despre *Knut Hamsun, trădătorul foamei*.

29 martie

● „Scânteia” anunță arestarea la Sibiu, de către gărzile muncitorești, a lui Alexandru Vaida Voevod, „inițiatorul și susținătorul Gărzii de Fier și asasinul luptătorilor ceferiști de la Grivița din 1933”.

● În articolul *Vercors și responsabilitatea scriitorului* din „România liberă”, Virgil Ierunca adnotează opiniile literatului francez. Între acestea, mai importantă este următoarea: dacă în momentul când „societatea e liberă”, actele de gândire (și de libertate) ale scriitorului pot fi chiar „excesive”, nu același lucru se întâmplă când „scriitorul gândește pentru o societate oprimată, încătușată, interzisă”. „În cazul acesta actele lui de gândire trebuie să fie prin ele însele responsabile, întrucât puterea de a participa și judeca public este puțină sau interzisă complet. «Responsabilitatea scriitorului» este în acest caz însăși măsura în care el înțelege să servească libertatea societății căreia [ii] aparține. O libertate rău înțeleasă, o libertate «licențiată» lovește în însăși realitatea liberă a societății căreia i se adresează.”

- Valeriu Popovici recenzează în „Fapta” *Portrete și controverse* de Petre Pandrea, „o încercare izbutită de critică politică, așezând între lamele unui microscop de mari proporții câteva figuri de răsunătoare activitate”.

30 martie

- În articolul *Poezia de avantgardă* din „România liberă”, Aurel Baranga evocă în doi peri revista și gruparea „unu”, ai căror membri, la 17 ani de la înființare, „nu sunt mai avansați decât în 1928”, dar care merită deocamdată clemență în virtutea faptului că „viața spre a-și merita cu demnitate numele are datoria să meargă înainte, să se biruie și să se depășească”. În același număr (articolul *Solidaritate*), Paul Georgescu incriminează ceea ce el însuși numește „metoda caragialismului literar” (în fond, un sinonim voalat al sincronismului pro-occidental, dat fiind că termenul este definit ca „însușirea epidermatică, formală a rezultatelor apusene”, iar țintele vizate sunt simbolismul, proustianismul, suprarealismul etc.). Concluzia este prosovietică: „Cred că societatea în mijlocul căreia trăim are probleme și aspecte care pot crea o artă originală. Dar pentru aceasta cred că e necesar să cunoaștem nu numai problemele și aspectul societății noastre, ci și felul cum au rezolvat – artistic – vecinii noștri aceleași probleme. Mai ales din arta sovietică avem multe de învățat.”

31 martie

- Apare în „Monitorul oficial” *Decretul-lege privind purificarea administrației publice*, emis cu o zi înainte, la 30 martie 1945 (v. ANEXE).

[MARTIE]

- „Revista Cercului Literar”, nr. 3, se deschide cu un eseu al lui I. Negoîtescu, *Viitorul literaturii române?*, fundamental pentru dezvoltarea ulterioară a ideilor istoricului literar. Afirmând că «viitorul» cuprins în perspectivele ce s-au deschis nu e altceva decât un trecut oglindit în propriile lui virtualități”, Negoîtescu pornește de la „conștiința unui trecut valabil al literaturii române”. De aici, criticul încearcă să reabiliteze „ideea specificului, care numai din cauza unor erori prea zgomotoase și prea amăgitoare s-a compromis la noi. Despre specificul literaturii române, ca și despre acel al oricărei literaturi, e permis să se vorbească de fapt doar atunci când roadele mai multor anotimpuri și ale unor intervaluri de fecundități stilistice variate oferă materialul substanțial pentru cercetare.” Și aceasta întrucât „un fenomen de civilizație cu cât e mai mareț și mai universal cu atât e și mai specific”. Numai că „ideea specificului” a fost instrumentată la noi într-o perioadă culturală romantică, atunci când literatura cultă nu se desprinsese încă de cea populară; aici constă „eroarea fundamentală” a adepților „specificului” de la noi: căci, deși literatura noastră populară a

influențat substanțial literatura cultă, aceasta din urmă a reușit să-și construiască o identitate proprie odată pe măsura contactului cu literaturile occidentale; acestea și „viața noastră urbană” au produs un fenomen specific: „balcanismul”, evidențiat în lirică prin Arghezi, Barbu, Matei Caragiale (la acesta, și în proză) și Ilarie Voronca, iar în epică de Filimon, Caragiale, D. Zamfirescu, H. Papadat-Bengescu și G. Călinescu. Prin urmare, „o lume lirică și epică de timbru specific, ce se poate urmări cu precizie de-a lungul întregului veac de literatură românească urbană” și care prezintă două culmi: Arghezi („poetul național”) și H. Papadat-Bengescu (creatoarea „celui mai perfect edificiu epic din literatura noastră”). În concluzie: „marea literatură română a viitorului nu poate fi decât una urbană, structurată după modalitățile cu totul altele decât cele ale fermecătoarei creații anonime, primitive”. □ Revista mai include poeme de Radu Stanca (*Șapte balade scurte*), Ștefan Aug. Doinaș (*Vița de vie la paralela 80°, Odă la o pădure abstractă și Epitaf*) și proză de Ioana Postelnicu (*Două vieți*). □ Ca de obicei, cronici literare scriu I. Negoïtescu (despre *Ora fantastică* a lui Dimitrie Stelaru, unde cronicarul remarcă cu titlu de „suflu personal” al autorului „acea agitație oceanică, acel vuiet muzical, care înalță totul la proporțiile fantasticului, imensului, cosmicului”; și, totodată, despre *Istoria literaturii române. Compendiu* de G. Călinescu, căruia i se reproșează că, reducând *Istoria* mare, a eliminat aici „partea moralistă, care era și cea mai atrăgătoare în farmece artistice”: „Meritul cel mai mare al dlui Călinescu fusese în *Istorie* acela de a fi dat literaturii române câteva personaje valabile, autentice [...]. Căci d. G. Călinescu este întâi și mai presus de orice moralistul cu solide implicații epice, autor al unui roman de arhitectură perfectă și al unei drame moraliste de virtuți clasice, încât romancierul și moralistul din critic au țâșnit cu vigoare în desfășurări ample, fertile, nu o singură dată, nu în sensul unic al portretului moral, dar chiar în preferințele pentru un Cilibi Moise, în simpatia sa față de omul complicat al lui Slavici, în apetiturile sale pentru aspectele de umor și tenebros, în aerul încântat de a le fi descoperit. Ce altă explicație decât moralismul pot avea satisfacțiile dlui Călinescu în a comite indiscreții? [...] Trecând însă la mediul exclusiv al compendiului, d. Călinescu, deși poartă imaginea stabilă a unei alte situații, a unui alt obiectiv, de monografie estetică, după cum o spune însuși în prefață, cade în cea mai regretabilă ambiguitate, din vina de a nu fi renunțat la ceea ce nu mai corespundea noii întreprinderi. În adevăr, dacă în compunerea *Istoriei* de curiozități moraliste, a căror umoare era atât de apreciabilă, se puteau admite inadvertențele împărțirii, precum aceea de *Romancierii* (care cuprinde pe H. Papadat-Bengescu deopotrivă cu G. Brăescu) sau aceea egal de elastică a *Moderniștilor*, dar când se reduce totul la numitorul estetic, criteriul trebuie și el răsturnat, spre a nu se da ocazie la absurdități de genul «tuberculoșilor» (în compendiu persistă, deși fără titlu). Iar pentru a da

exemplul cel mai izbitor, e de nepătruns ce caută, în compendiu, un Cezar Bolliac sub firma de *Patrioți și unioniști*? Căci nu poți apela cu fiecare pagină de aici la *Istoria* mare, ceea ce ar însemna completa inutilitate a acesteia purificate. Faptul de a privi «din avion» [...] nu scutește de o viziune clară, de o precizie a delimitărilor care să corespundă sensului pur estetic al micii *Istории*, scuturată de păftele grele ale celeilalte. [...] Proporțiile care se stabilesc în compendiul dlui G. Călinescu nu-și află așadar echilibrul cel mai just, materialul n-a fost cernut destul de sever, complicațiile împărțirii fiind mai ales nejustificate la o literatură așa de restrânsă ca cea română. [...] Când sfârșești de citit compendiul dlui G. Călinescu ești sătul ca după un ospăț la care te-ai înfruptat din toate bunătățile. Nu mai ai nicio îndoială: d. Călinescu este un mare critic. Observările ce le ai de făcut cad în fața strălucitului spectacol la care ai asistat. Chiar dacă nu-ți plac împărțirile întreprinse de d. Călinescu în veacul și jumătate de literatură română, chiar dacă te indispuie grava absență a școlii ardelenne și latiniste, chiar dacă îi lipsește arhitectura (punctele de sprijin constituite de un Maiorescu, un Lovinescu sunt ignorate) care să facă din literatura noastră un edificiu în plină și rodnică construcție, recunoști că frumusețea de Cale Lactee a acestui compendiu e nu mai puțin impresionantă. Moralist, romancier, critic și chiar poet, d. G. Călinescu este una din marile personalități ale literaturii române.”) și Cornel Regman (despre *Clasicii noștri* de Vladimir Streinu, carte primită cu destule rezerve, privind îndeosebi studiile despre Creangă și Eminescu). □ La rubrica „Note”, același Cornel Regman îl evocă pe Pavel Dan (care a dat „cea mai autorizată versiune în proză” a sămănătorismului ardelen), iar I. Negoieșcu scrie despre „Mișcarea de rezistență de la Sibiu”, rememorând circumstanțele publicării Manifestului, de la injuriile dinspre extrema dreaptă (de tipul „Comuniștii de la Sibiu” sau „Comunismul estetic”) până la susținerea arătată din partea unor personalități diverse, cărora li se dă acum o „lămurire”: „față de spiritul nostru ofensiv din 1943, calmul și ponderația de acum ar putea să pară curioase. Totuși, nimic nu s-a schimbat. Linia Cercului Literar a rămas aceeași, de credință neclintită în miraculoasele forțe ale libertății spiritului.” □ În „Revista revistelor”, după „necrologul comun” destinat publicațiilor (neo)pășuniste în nr. din ianuarie, Ștefan Aug. Doinaș constată cu stupefa reapariția revistei „Luceafărul”, care s-ar încărca de „o culpabilitate îndoită”: pe de o parte, „«Luceafărul» prelungește o mentalitate retrogradă și dăunătoare pentru organismul culturii noastre”; pe de altă parte, revista „îngreunează tânăra respirație literară a provinciei, congestionându-i spiritul”; în concluzie, dincolo de colaborările lui I. Agârbiceanu, V. Papilian și D.D. Roșca, „paginile revistei «Luceafărul», coborând dintr-un trecut luptător, rămân niște moaște penibile”.

• În „Revista Fundațiilor Regale”, nr. 3, Mihail Sadoveanu traduce, împreună cu Mihail Wieder, pasajul biblic *Rut*. În același număr apar poezii de Magda Isanos (*De-am fi-mpărțit pe dreptate; Cel puțin legănați-vă, ramuri...; Spital; Insula scufundată*), continuarea nuvelor lui Petru Dumitriu (*Preludiu la Electra*) și Monica Lovinescu (*În contratimp*). □ Ion Biberi publică esul *Poezia ca mod de existență*, care se încheie astfel: „Poemul se înfăptuiește în momentul în care se operează corespondența dintre suflet și lume, când cuvântul iluminează într-o străfulgerare această contopire, consfințind-o.” □ Rubrica de „Comentarii critice” cuprinde cronica lui Tudor Vianu la *Formarea ideilor literare în Antichitate* de D. M. Pippidi (lucrare „de un deosebit interes”, care îmbogățește „umanismul românesc”) și studiul lui Petru Comarnescu despre dramaturgia lui G. Magheru, care ilustrează „criticismul unui poet de-o superioară intelectualitate și de-o fină sensibilitate, întreprins pe plan umanist”. □ În secțiunea „Cronici”, Dan Petrașincu remarcă creșterea „entuziasmului științific” în literatura sovietică: „Umanitate, bogăție de suflet, entuziasm al concretului, lupta împotriva idealismului îmbăcsit – cu toate riscurile pe care le incumbă aceste valuri ale sincerității – iată ceea ce ne înfățișează, prin eroi și prin situații, prin suflu și prin tehnică, întreaga literatură sovietică de astăzi, în linia mare a entuziasmului științific moștenit – peste ezitățile livrești ale unei anumite culturi apusene – direct de la realismul, cu accent romantic, al spiritului european.” □ În articolul *„Confluences” și problemele romanului*, Virgil Ierunca rezumă și comentează dosarul realizat de revista lyoneză cu doi ani în urmă: „Cel mai probabil pronostic asupra «viitorului romanului» ni se pare [...] acela al romancierului C. F. Landry. Cu o claritate ostentativă și binefăcătoare, C. F. Landry pledează pentru un romancier care să fie, înainte de toate, «uman». Împotriva «anatolfrancianismului» ca modă și criteriu, romancierul francez atrage atenția tuturor celor care vor veni să scrie că «oamenii trăiesc» și-și «murdăresc mâinile». Romancierul trebuie să acorde vieții o înțelegere de camaraderie aplicată. Apoi oamenii vorbesc. Romanul trebuie să rezolve această permanentă «nevoie de conversație». În general, ancheta, documentul, omenescul sunt notele romanului pe care îl proclamă C. F. Landry și pe care le găsește în măsuri aproape integrale la Antoine de Saint-Exupéry. Landry nu uită apoi faptul că romanul trebuie să fie moralist, dar nu moralizator («romanul francez va înceta să rămână o istorie de alcov și de lingerie a femeilor»). Toate acestea comportă o linie de comuniune specială, un limbaj nou. Landry promovează o limbă familiară și continuu omenească. «Parler aux vivants de façon vivante», iată formula care rezumă această dificilă și delicată problemă.” □ N. Steindardt semnează esul *Flaubert sau romancierul*: „Domeniul propriu al artistului Flaubert rămâne prostia omenească. [...] Iar dacă Flaubert a putut atinge culmea, culmea incontestabilă în genul romanului, e pentru că între firea lui și tema

pe care și-a plămădit capodopera exista o legătură. Când autorul se referă la fapte și sentimente față de care *descrierea* e singurul mijloc de care dispune, opera lui e condamnată. Când relațiile există, dar sunt de natură intelectuală și psihologică doar, rezultatul e oarecare. Numai când intuiția, prin legile misterioase ale simpatiei, îi permite să vorbească *oarecum de el însuși* prin alții, există condițiile prealabile ale unei creații adevărate. Prostia, Flaubert a simțit-o, ispitelor ei i-a rezistat.” □ Într-o „Notă” intitulată *Un caz pilduitor asupra relațiilor dintre comparatismul literar și judecățile estetice*, Petru Comarnescu afirmă: „În sine, comparația este o treaptă a metodei științifice, dar nu poate constitui, în ea însăși, o metodă de judecată estetică, iar mania de a compara teme sau motive fără a le menține, la tot pasul, semnificația estetică – constituie un abuz dăunător artei. Literatura comparată, pentru a fi relevantă, trebuie să compare mai întâi critic arta lucrărilor și apoi conținutul lor. Altfel, nu spune nimic semnificativ pentru artă, rămânând un inventar ținut de formă.” Camil Baltazar recenzează *Rogojina* lui Mircea Damian, descoperind „numeroase” pagini care, „în afară de calitățile epice și materialul uman documentar”, „dovedesc o seriozitate care aliindu-se cu nota, ades întrețesută, de umor, învederează adâncime”. Adrian Marino scrie despre *Trei critici literari* de Tudor Vianu („În materie de stabilire a izvoarelor ideologice, filiații, încadrări în curente estetice, tipologii, analize și portretizări clasiciste, d-l Tudor Vianu rămâne specialistul universitar necontestat al culturii române, care avea nevoie și de o astfel de perspectivă erudită, menită să fundamenteze sau numai să sprijine incursiunea pur impresionistă, reacțiunea strict estetică, de o necesitate generală la fel de esențială.”), despre *Sociabilitatea literaturii franceze* în viziunea lui Basil Munteanu („Studiul literaturii nu are decât de câștigat dintr-o astfel de investigație fundată teoretic”) și despre *Literatura comparată* a lui Al. Ciorănescu („În ultima generație de erudiți români, d-l Al. Ciorănescu se numără printre cei mai tineri și mai bine pregătiți.”).

APRILIE

1 aprilie

• În „Democrația”, nr. 22, în cadrul anchetei lui Ion Biberi *Lumea de mâine* răspunde I. D. Gherea: „Cred că nu putem spune mare lucru despre ceea ce va fi. Îmi amintesc în această privință cuvântul lui Paul Valéry: «Nous allons vers l’avenir à reculons.» mergem înspre viitor, dar nu știm încotro. Nu avem ochi la spate. Paul Valéry are dreptate. Nu ne este dată decât o singură evoluție. Analogiile cu trecutul sunt foarte vagi. Mă întreb și eu: ce va fi? Și răspund împreună cu Anatole France: socialismul....«Si l’on peut appeler socialisme, l’inconnu qui vient»! [...] Dar despre un singur lucru pot vorbi cu hotărâre: privitor la atitudinea mea personală. Țin la o democrație libertară și tolerantă...”

● Sub titlul *Îndemnul cărturarului*, „România liberă” publică un interviu acordat de Mihail Sadoveanu lui M. R. Paraschivescu. (**vezi Anexa**) Interviul este prefăcut de un articol al lui M. R. Paraschivescu, care îl numește pe Sadoveanu „cel mai mare dintre prozatorii români în viață și unul dintre cei mai mari prozatori ai țării noastre din toate timpurile”. Totodată, Sadoveanu ar fi și un „luptător” și „un scriitor popular, în acest îndoit înțeles, că el răspunde nevoilor și aspirațiilor adânci ale poporului, exact în măsura în care cu prezența lui cetățenească știe să-și înalțe întotdeauna statura acolo unde era pusă în joc cauza poporului”. Prozatorul precizează astfel „datoria intelectualului”: „el nu poate sta deoparte, mai cu seamă într-o societate în care e atâta de făcut și unde rânduiala nouă e doar o schemă pe care trebuie s-o aducem la îndeplinire”; prin urmare, „e momentul ca intelectualitatea noastră să se unească pentru această datorie pe care trebuie să ne-o plătim pentru poporul nostru”. Totodată, își precizează propriul rol: „Eu sunt dintre cei ce i-am îndemnat din primul moment pe camarazii mei, în orice împrejurare, când am venit în contact cu colegii mei de literatură, să fie alături de efortul de ridicare popular. Nu fac nici acum decât să-i îndemn la aceasta. [...] Din acest punct al d-tale de vedere eu i-am îndemnat întotdeauna pe scriitori, arătându-le că nu există pentru ei posibilitatea de a realiza o viață mai bună decât în cadrul unei reale democrații populare.” Cât despre „ridicarea” țării, Sadoveanu o descrie în felul următor: „Prima etapă a acestei întreceri cred că va fi o agricultură intensivă realizată prin toate mijloacele, pentru ca țăranul nostru să poată sta alături de oricare agricultor de pe pământ. A doua etapă ar urma să fie defalcarea unei părți din țăranime ce se va duce în industrii, fiindcă așa se va rezolva automat chestiunea pământului, iar pe de altă parte România trebuie să devină o țară industrială, iar nu numai una agrară.” La acest efort trebuie să contribuie și intelectualii, care, mai ales în ultima vreme, nu se mai ridică la rolul ei: „Pătura noastră de intelectuali suferă poate de o veche influență mediteraneană sau bizantină care a falsificat omul, făcând dintr-însul un juișeur și un profitor”.

● Editorialul (nesemnat) din „Scânteia” se referă la *Noua lege a epurației*, redactată de Lucrețiu Pătrășcanu, adaptată mai bine realităților decât vechiul decret-lege (inclusiv în sensul că extinde domeniul temporal de acțiune): „Guvernul de largă concentrare democratică de sub conducerea d-lui Petru Groza ... și-a făurit acum și instrumentul legal pentru o epurare rapidă și eficace.”

● „Universul literar”, nr. 11, apare într-o ediție dedicată Franței. Scriu „la temă” Ion Frunzetti (*Obrazul Franței*), Camil Petrescu (*Jacques Lassaigue*), Florian Nicolau (*J. K. Huysmans*), Șerban Cioculescu (*Paul Valéry, gânditor aforistic*), N. Steinhardt (*În jurul lui Proust*), Camil Baltazar (*Poeziile lui Baudelaire în românește*), Basil Munteanu (*Patriotismul lui Giraudoux*), Alexandru Ciorănescu (*Antoni Deschamps și*

Meșterul Manole) ș.a. Justificarea alegerii temei o oferă Alexandru Ciorănescu, directorul publicației: „Vechii evrei au avut un pământ al Făgăduinței; dar făgăduielile nu se țin totdeauna. Pentru cultura modernă și pentru căutările noastre, e odihnitor să constatăm că Franța rămâne ceea ce a fost de o mie de ani, pământul Hranei, solul fertil din care se alimentează spiritul întreg și solidar al umanității și a cărei redresare am dorit-o ca singura garanție de libertate și de progres, în anii tulburi de până acum.” □ La „Mențiuni critice”, Perpessicius comentează *Requiem* de H. Bonciu („poezia *Requiem*-ului e de superioară calitate, [...] poemul întreg e străbătut de un fior dureros, ca zborul orb și înnebunit al unui liliac închis într-un cavou”) și *Poezii* de D. Corbea (unde, deși „intențiile autorului sunt nu numai laudabile, dar chiar excelente”, „ce supără mai mult e forma, versul lipsit de mlădiere sau energie, după cum cere tema respectivă”). □ În „Carnet literar”, Camil Baltazar laudă articolul lui A. Rogoz despre G. Călinescu (v. „Democrația” din 25 martie), în timp ce Adrian Marino deplânge, în „Note”, lipsa biografiilor dedicate scriitorilor români.

• Mihail Sadoveanu scrie în „Veac nou” (nr. 18) despre *Taras Sevchenko*, mărturisind „o deosebită mișcare sufletească regăsindu-mi eroul [Nicoară Potcoavă] în opera poetului ucrainian.” În continuarea articolului este reprodusă *Balada lui Nicoară Potcoavă* de Taras Sevchenko: „Fost-a fost în Ucraină/ Bubuit de puști și larmă,/ Când domneau în zaporojă/ Căzăcimile viteze.”, etc.

2 aprilie

• În „Jurnalul de dimineată” Mihail Sadoveanu scrie despre *Perspective în legătură cu reforma agrară*: „Vom vedea din an în an desvoltându-se și prosperând o țărănime care n-a așteptat decât condițiile favorabile ce se alcătuiesc acum în jurul ei. Democrația i le creează. Va beneficia și de experiențele care au dus la rapide realizări tehnice în Uniunea Sovietică. S-a vorbit și se vorbește despre individualismul exclusiv al țăranului român și despre rutina lui conservatoare în agricultură. Se va vedea în curând că n-avem a ne teme de nimic și că progresul tehnic al agriculturii țărănești de la noi se va produce în puțini ani, sub ochii noștri, fără dificultăți și fără silă.”

• M. R. Paraschivescu avertizează în articolul *Întrecerea literaturii* din „România liberă” că „nicăieri mai mult decât în actul de creație nu se pune problema întrecerii, a depășirii, a progresului”: „efortul nației în măsura în care este efortul însăși a istoriei de a merge înainte, nu-l lasă nici pe scriitorul român să rămână în loc”. La rubrica „Obiectiv”, Ulysse semnalează cu vădită neplăcere apariția volumului *Le vampir passif* de Gherasim Luca: scriitorul „își editează în **România** cărțile în limba franceză, parcă spre a arăta anume că nu vrea să vorbească tuturor oamenilor; dar s-ar putea să fie și o cauză mai profundă: recunoașterea și chiar proclamarea

sfidătoare a neaderenței autorului la realitățile sociale românești”. În același număr, pagina literară a ziarului anunță că „începând de azi, țara pornește la marea întrecere a producției, la efortul colectiv de ridicare a poporului prin muncă” și lansează un concurs literar (juriul fiind format din Mihail Sadoveanu, Tudor Vianu, Al. Philippide și Al. Graur).

- „Scânteia” publică o recenzie a volumului *Pe urmele lui Tamerlan*, apărut la Editura Prietenii Cărții, scrisă de T. Cristureanu, fostul atașat comercial la Moscova: ar fi vorba „despre o viață nouă, luminoasă, dreaptă și curată, ce răsare din stepe și deșerturi”. Recenzia are titlul *Un reportaj românesc despre „Uniunea Sovietică”* și este semnată I. Cg.

- „Universul” (ediția de dimineață) anunță instalarea în funcții a lui N. D. Cocea (ca director general al teatrelor) și a lui Tudor Vianu (ca director al Teatrului Național din București).

- Al. Philippide scrie în „Victoria”, pe tema *Poezie și colectivitate*, că „Sforțarea pe care o fac mulți poeți români actuali de-a scrie poezie cu conținut social este vrednică de luat în seamă, chiar dacă rezultatele nu sunt întotdeauna la înălțimea bunelor intenții.”

4 aprilie

- Perpessicius vorbește la o șezătoare A.R.L.U.S. despre opera lui Ilya Ehrenburg (cf. „Scânteia”, 9 aprilie).

- În articolul *Moralitatea romanului* din „România liberă”, Virgil Ierunca scrie următoarele: „ce înțelegem noi prin această notă de moralitate? [...] Moralitatea romanului nu numai că nu se confundă cu *morală* romanului, dar o și respinge, în vederea disocierilor definitive care s-au făcut între un act moral și unul artistic. [...] Condiția de moralitate a romanului ia naștere în momentul în care realitatea, introdusă în artă, nu renunță la datele ei esențiale, nu se tăgăduiește pe ea însăși, nu moare. Ea trăiește la un mod adaptat artei, fără să renunțe la datele care o justifică și o mențin. Moralitatea romanului nu e în fond decât un manifest de înțelegere pe care romanul îl adresează vieții. În virtutea și sub consemnul acestei moralități, se face posibilă circulația liberă și salutară dintre valorile vieții și ale artei. [...] Moralist și nu moralizator, romanul modern asigură literaturii dreptul de a se preocupa de realitatea imediată, în tot ce această realitate conține mare sau mic, demn sau nedemn, frumos sau urât. Datorită acestei condiții de moralitate nu i se va mai putea imputa niciodată romanului că-i învață pe oameni să evadeze din realitate, pentru alte realități secunde, pentru alte paradisuri artificiale. [...] Romanul își verifică moralitatea în măsura în care oamenii nu vor mai căuta în el *alteceva* care să-i interzică, să-i «transpună». Dimpotrivă, rolul lui este acela ca, fără să negligeze posibilul, să arate oamenilor frumusețea de a te entuziasma cu familiaritate de viață.”

• În „Victoria”. Al. Philippide scrie despre *Otrava misticismului*: „Spiritul în care s-a dezvoltat cultura noastră respinge aburii mistici emanați din cazanele germanice și mai mult decât acest spirit, se opune misticismului nordic firea adâncă a poporului. Românul, deobicei, nu este exaltat. Nu suferă de exagerarea sentimentelor și paroxismul nu-i stă în fire. Furia mistică, exaltarea curioasă a extazului, iluminismul, oricâteori au apărut, ca fenomene izolate, la noi, au înfățișat o infiltrație antiromânească. Fără atitudini de visare metafizică, excesiv în vorbe, cumpănit în fapte, înclinat spre practicarea simplă a religiei mai mult decât spre exaltarea ei, indiferent în chestiunile de mântuire sufletească și tradiționalist în ce privește practica religioasă, dușman al oricărei tăieri de fir de păr în patru, pățimaș poate câteodată, dar niciodată fanatic și sectar, Românul nu este o fire mistică.”

5 aprilie

• Virgil Ierunca evocă în „România liberă” *O eroină a Comunei: Louise Michel*.

6 aprilie

• În articolul *Ștefan Petică și dreptatea țăranilor* din „România liberă”, Virgil Ierunca scrie despre „un cunoscător și un cântăreț definitiv al poporului”, care „făcea jalbe pentru dreptatea țăranilor, ostenind, cu un plăivas și cu o coală de hârtie, să le aducă mulțumirea, dreptul de a se bucura de munca și ostenele lor”. Concluzia articolului sună astfel: „Ca poet, Petică e bun pentru capitole de istorie a poeziei. Poate și pentru a stigmatiza indiferența celor ce nu l-au instalat suficient în istorie./ Îl reținem însă pe Ștefan Petică din începuturile lui, sănătos, viril, cu grija pentru alte petiții decât acelea poetice. Petițiile pentru justiția țăranilor!”

• Dan Petrașincu publică în „Victoria” câteva considerații despre *Purificare și reorganizare în cultură*: „Confuzionismul gândirist, misticismul șmecheresc nae-ionescian, semănătorismul retrograd, nu vor mai putea învia niciodată în cultra noastră. Falimentul lor s-a împlinit în timpul culminației legionare pe aceste meleaguri și istoria ne învață că nimeni nu mai caută în lada cu gunoi a culturii formulele trecute la rebut. Să nu ni se spue că în cultură va funcționa, întotdeauna, acest dualism al autohtonismului și al universalismului. Chiar aceste noțiuni își schimbă fața, la lumina evenimentelor ce se petrec sub ochii noștri. (Mi s-a spus că un ideolog din aceștia, «naționalist», supus la comisia de epurație, și-ar fi scuzat activitatea trecută pe motiv că n-a făcut decât să-i continue pe Eminescu, Pârvan și Iorga. Rămâne de văzut în ce fel ar fi reacționat cei doi de la început , în fața formelor de barbarie raționalizată pe care le-a luat în vremea noastră reacțiunea. Cât despre Iorga, acesta s-a convins singur de «valabilitatea» teoriilor în speță!)”.

7 aprilie

- În „România liberă”, Virgil Ierunca îl omagiază pe Jean Giraudoux. □ În același număr al ziarului, Paul Georgescu compară librăriile românești din perioada 1940-1944 cu cele din prezent (în defavoarea primelor): „Volumele care se editează acum nu sunt povești pentru adormit tinerei naivi. Sunt cărți necesare instruirii, educației populare într-un spirit nou, sănătos.”

- „Universul” (ediția de dimineață) anunță intenția A.R.L.U.S. de a înființa „o mare bibliotecă pentru cunoașterea cărții ruse”.

8 aprilie

- *Patriarhul antisemitismului A. C. Cuza a fost arestat la Sibiu*, anunță „Timpul”.

- În „România liberă”, Virgil Ierunca îl evocă pe Alexandru Herțen. □ Paul Georgescu recenzează favorabil broșura *Ion al Babei* de Lucrețiu Pătrășcanu (despre atitudinea de clasă – antiboierească – a țăranilor în timpul primei Uniri): „D. Lucrețiu Pătrășcanu pune o problemă socială importantă și o tratează într-un mod foarte atractiv [subliniind persistența luptei de clasă – n.n.].”

- „Universul” (ediția de dimineață) rezumă pe larg conferința radiofonică *Literatura pentru copii în Uniunea Sovietică*, ținută pe 5 aprilie de Mia Constantinescu-Iași.

- Apare „Universul literar”, nr. 12. Constant Tonegaru publică în acest număr poemul *Salomeea*. □ În *Revendicările scriitorilor*, Camil Baltazar discută condiția „celui mai oropsit muncitor intelectual, având, trebuie s-o rostim fără înconjur și izmeneală, o situație de *parie*”, dar se declară încrezător în măsurile pe care Mihail Ralea, în calitate de ministru al Artelor, a promis că le va lua în această privință. □ În același număr, Șerban Cioculescu scrie despre *G. Panu – gazetarul*, care a înțeles jurnalismul ca „o școală politică, pentru deșteptarea și luminarea maselor”. □ La „Mențiuni critice”, Perpessicius publică prima parte a unei cronici consacrate romanului *...Și a fost ziua a doua* de Ilya Ehrenburg. În titlul cronicii sunt anunțate și volumele *Se preface lumea. Oameni și munți* de M. Ilin și *25 de ani de literatură sovietică* de Alexei Tolstoi, dar – deși textul conține și trimiteri la celelalte două titluri – recenzentul se va limita în cele din urmă la cartea lui Ehrenburg, considerată a face „trecerea de la romanul satiric, de caracter cosmopolit oarecum [...] la romanul de amplă viziune socială, de patent caracter sovietic”.

9 aprilie

- În „Jurnalul de dimineață” Mihail Sadoveanu tipărește articolul *Către altă viață*: „Altădată lanurile de grâu aduceau venituri importante latifundiarilor. Acele lanuri trebuie să apară iarăși mai îngrijit lucrate prin întovărișirea agricultorilor în vederea unor culturi sistematizate și călăuzite de specialiști.

Venitul era altădată al altora; acuma acest venit se va împărți între gospodarii participanți. [...] Același lucru se poate spune despre cultura paserilor, a vitelor de rasă, a albinelor și viermilor de mătăsă, precum și despre industriile casnice din vremea iernii. Gospodăriile neorganizate nu-și găseau tot folosul în vânzarea unor câtimi mici de produse. Pe când întovășirile de vânzări vor aduce folosul întreg în patrimoniul gospodarului de la țară. Știu că vechile cooperative n-au izbutit în trecut pretutindeni. În multe locuri ele au căzut în mâna unor chiaburi ori a unor oameni lacomi care le-au discreditat. Într-un sistem democratic al muncii și întovășirii, conducerea cată să fie într-adevăr a obștei prin reprezentanții ei firești, cei mai vrednici de încredere față de toți gospodarii.”

- În „România liberă”, Paul Georgescu publică articolul *Charles Baudelaire și problemele timpului său*, în care explică astfel titlul *Les Fleurs du Mal*: „răul – răul epocii, nu al lui Baudelaire – era deziluzia, amărăciunea care cuprinsese multe dintre cele mai cinstite și entuziaste vieți franceze, în urma triumfului sângeros, hidos și asfixiant al reacțiunii”.

10 aprilie

- B. Elvin scrie în „Victoria” despre *M. Blecher, un scriitor ciudat*.

11 aprilie

- Valeriu Popovici publică în „Fapta” un eseu despre *Asociația de idei în modernism*. Un alt eseu la temă va fi *Modernismul și ochiul* (semnat de același autor în „Fapta” din 14 aprilie), unde spune că „Romanticul, clasicul și omul de pe stradă au doi ochi. Modernistul are o sută, o mie, un milion. Cantitatea aceasta impresionantă de ochi îl ajută să vadă lucrurile din toate punctele de vedere și să le intuiască analitic.”)

- În „Universul” (ediția de dimineață), Zevedei Barbu susține de pe poziții marxiste necesitatea creării unei „Universități Libere Democratice”, care, pornind de la convingerea că „învățământul trebuie să se canalizeze în întregime spre nevoile societății”, să fie și „o instituție politică”. □ Același număr al gazetei anunță constituirea „Sindicatului Ziariștilor Profesioniști din București” (secretar: Alfons Vogel).

12 aprilie

- Prin pana lui Ion Călugăru, „Scânteia” atacă *Cercul scriitorilor din Cișmigiu* – busturile de scriitori români dispuse circular în parcul bucureștean de către fostul primar, generalul Rășcanu. Sunt incriminate „stilul fanfaronadei fasciste” (care „în loc să-i lase risipiți pe scriitori, pe la diverse răspântii, prin diverse parcuri” îi adună „într-un mănunchi, într-o fascie”), precum și realizarea artistică precară („cele mai multe din «minusculele» capodopere sunt executate de sculptori mediocri necunoscuți,

unele de Oscar Han, care la absența de talent însumează și calitatea de fascist”).

- În „Ultima oră”, Isaia Răcăciuni scrie despre **Lucian Boz**: „**Franța 1938-1944**”: cartea „aduce nu numai o mărturie a peripețiilor destul de aventuroase prin care au trecut scriitorul și soția sa, dar e și o prezentare concisă a vieții politice, sociale și spirituale a Franței dintre anii 1938 și 1944”.

- „Universul” (ediția de dimineață) anunță constituirea „Grupării pentru Artă și Cultură Socialistă”, ședința de constituire fiind prezidată de Ion Pas, cu participarea lui Constantin Titel-Petrescu, șeful Partidului Social-Democrat.

13 aprilie

- Moare Franklin Roosevelt, președintele Statelor Unite.

- În „Fapta”, Alexandru Lungu publică mici notații cu titlul **Agenda poeziei**: „A gândi existența obiectivă a unei poezii suficiente, complete, e o absurditate. În ciuda kilometrilor parcurși de căruța semănătoristă sau de bolidul dadaist, rămâne poezie tot un milimetru sau și mai puțin, o infimezimală linie pe care cuvintele nu o vor cuceri niciodată.”; „Clasicismul este o *formă* (indiferent: a vieții sau a artei) pe când romantismul este mai mult o permanență a vieții însăși. putea dobândi armonia celui dintâi cu eforturi de voință și intelect; ne naștem însă, iremediabil, romantici.”; „Există o tragedie surdă a spiritelor care nu se pot fixa. Sau a poezilor care, indiferent de cauză, nu-și atacă drumul virtual al spiritului. E ca un fel de curgere illogică a apelor: în loc să meargă spre ocean, fluviul se desface în râuri, urcându-și șuvițele pe 1000 de munți, pierzându-și chipul.” □ Tudor George (care semnează de regulă cronică plastică) publică poezia *Sora pascale*.

- „Universul” (ediția de dimineață) anunță alegerea organelor de conducere ale „Grupării pentru Artă și Cultură Socialistă” (președinte: Constantin Titel-Petrescu; vicepreședinte: George Silviu; secretar: Mircea Florentin).

15 aprilie

- În „Democrația”, nr. 24, Al. Mironescu pledează pentru **Opoziția: termen al dialecticii sociale**: „Lumea democrată trebuie să ofere un peisagiu plural, divers, bogat în opinii, pentru că numai din confruntarea diferitelor convingeri scapără lucrul acela mai adevărat care determină în cele din urmă acea unitate în varietate, singura care corespunde unei realități comune mai adânci.” □ În cadrul anchetei **Lumea de mâine**, Gheorghe Bumbești interviează pe Mihail Romniceanu, fost ministru de Finanțe, care pledează pentru liberalism: „din toate experiențele făcută până astăzi în domeniul economiei și în materie de economie dirijată, pare să reiasă că efortul individual, liber al fiecăruia este cel mai apt pentru a da cele mai bune

rezultate. [...] cred că un liberalism conștient va avea un mare rol în viața de mâine. Bine înțeles însă că vor trebui luate toate măsurile pentru ca în cadrul haotic în care ne vom găsi, această libertate să nu se transforme în exploatare a lipsurilor sau a oamenilor. Cerințele eticii moderne și spiritul nostru de dreptate ne obligă ca în cadrul aspru de mâine să asigurăm fiecăruia – oricare va fi el – nu o viață de confort sau de belșug superioară celei de azi sau de ieri, ci un maximum de posibilități de viață, compatibile cu situația grea în care ne vom găsi cu toții.

- „Fapta” îi dedică o pagină lui Vladimir Maiacovski; printre traduceri, *Un fragment din poema: Cum vorbim despre Lenin*, în tălmăcirea lui Geo Dumitrescu - I. Grinevici.

- În „Universul literar”, nr. 13, Al. Rosetti îl evocă pe autorul *Pajerelor*, afirmând că „la baza artei lui Matei Caragiale stă dorința de a se deosebi cu orice preț de Caragiale-tatăl [...], așezându-se la antipodul lui”. □ Șerban Cioculescu scrie despre „temperamentul romantic” al lui D. Anghel: „Poetul e un visător și nu trebuie să încerce a fi altceva. Acesta e îndreptarul pe care Anghel însuși l-a urmat, neinteresându-se de viața publică sau de pasiunile politice.” □ Camil Baltazar îl interviuează pe Mihail Sadoveanu. Prozatorul rememorează perioada antonesciană ca pe „un fel de somn negru”, „o epocă de tristețe mare” și consideră că, în prezent, scriitorul trebuie să se încadreze în „imperativul pe care îl indică socialul”: „trăim o epocă eroică și în astfel de epoci artistul cată să uite, să se lepede de interesele personale, pentru a se supune și el, așa cum se supun toate socialului”. □ Perpessicius publică partea secundă din cronica la *...Și a fost ziua a doua* de Ilya Ehrenburg, „unul din cele mai semnificative [romane] ale literaturii sovietice din ultimii cincisprezece ani și unul din cele mai izbutite ale carierei sale de romancier; – document incomparabil al prefacerilor din Rusia Sovietică, al spiritului în care s-au săvârșit și, totodată, poveste emoționantă în care oamenii muncesc, iubesc sau mor, după legile elementare ale vieții”. □ Într-o notă, Ben. Corlaci polemizează cu articolul lui Camil Baltazar din numărul precedent al revistei, afirmând că scriitorii români nu pot avea inițiative cât timp S.S.R. nu face pentru ei „aproape nimic” (ce-i drept, activitatea „în stil amplu” a lui Mihail Ralea și inițiativa editurii „Forum” de a deschide porțile poeziei „tinere” îi dau autorului articolului „încrederea că a început să se schimbe ceva”).

- Geo Bogza scrie despre moartea lui Roosevelt în „Victoria”, *Marele doliu al lumii*: „Președintele Roosevelt e unui din cei trei giganți de granit. Dar numai umerii lor, bătrânii și neîncovoiații lor umeri vor fi știut ce presiune cumplită le-a apăsât deasupra în acești ultimi ani, când tot, absolut tot, a stat în spinarea lor: cele cinci continente cu două miliarde de oameni, cu foamea lor de dreptate, de pâine și de libertate, cele câteva secole de civilizație modernă, cu mii și mii de muzee, și mii și mii de biblioteci, cu milioanele lor

de cărți, toate, absolut toate, au stat pe umerii lor, așa cum ființele amenințate de naufragiu stau strâns agățate pe grumazii puternici ai marinarilor; și în marea furtună care a băntuit pământul, dacă n-ar fi fost acești bătrâni matrozi, acești splendizi și calmi lupi de mare ai cumplitei încercări prin care am trecut, poate că toată corabia lumii ar fi fost târâtă în abis.”

16 aprilie

- În „Jurnalul de dimineață” Mihail Sadoveanu are articolul *Prima treaptă*, pledând pentru „o serie de anexe, în legătură fie cu crearea unei rețele de drumuri, fie cu ridicarea standardului de viață a sătenilor, cu igiena locuințelor și a alimentației lor, fie cu combaterea bolilor sociale (sifilis, tuberculoză, pelagră și alcoolism, fie cu educația politică a masselor, fie cu instrucția lor.”

- „România liberă” dedică pagina a doua unei duble omagieri Esenin – Maiakovski. Despre ultimul scrie Eugen Schileriu: „Evoluția de la ermetism la poezia cea vie revelează un om care a înțeles unde e locul poetului, care sunt datoriile lui, precum și că numai situându-se astfel și îndeplinindu-le poate ajunge la o poezie autentică. El descoperise nu numai datoriile poetului, ci și legile poeziei.”

- „Universul” (ediția de dimineață) rezumă declarațiile lui Mihail Ralea, noul ministru al Artelor. Ralea anunță două obiective principale ale mandatului său: „realizarea unui spirit artistic popular și ridicarea condiției materiale și morale a artistului”. Dacă pentru realizarea celui de-al doilea obiectiv erau prevăzute o serie de măsuri organizatorice, cel dintâi presupunea următorul imperativ: „Concepția de până acum a «artei pentru elite», «artei pentru artă», divertisment frivol fără sens uman, trebuie înlocuită cu o artă de masă, de semnificație socială, educatoare în înaltul sens al cuvântului, creatoare de nobile valori umane.” În mod concret, un asemenea imperativ necesita „adresarea către un larg public popular”, precum și „inițierea, dirijarea și controlul «temelor» artistice ce se vor propune”.

18 aprilie

- Ion Vinea (Junius) scrie în „Drapelul” despre *Conservarea elitelor*: „O elită nu e isprava unui regim, nu e opera unei singure generații. Secole întregi au filtrat-o, prin straturile societății, și prin continuitatea generațiilor. [...] Când se cutremură edificiul social, elitele sunt adesea măturate și nimicite. [...] Pe urma lor, rămâne însă adesea un gol care durează. Ochiul tânjește după femeia cu glezna subțire și cu urechea fin arcuită, după omul cu profilul atic și gândirea nobilă și lucidă. Firește, clasele revoluționare au elaborat și ele, din vreme, acest tip, învigorat de o sevă nouă. Totuși dispariția în masă a aristocrației se resimte ca o lipsă. De aceea, în

revoluțiile moderne s-a pus problema conservării elitelor. O revoluție ține să nu despodobească omenirea și să nu-i impună, din punct de vedere specific, o ezitare sau un hiatus. Revoluțiile moderne și-au păstrat oamenii de știință și de cultură, artiștii și cărturarii. Ele tind azi să-și păstreze și «boierii», dezarmându-le însă egoismul, punându-i din nou în contact, într-un contact înlesnit, cu realitățile și piedicile existenței. E o grijă delicată și grea. E vorba să-i iei elitei ceva mai mult decât îi prisosește fiindcă acel prisos e tocmai arma care subjugă pe cei ce nu-l au. Și să-i iei cu destulă pricepere pentru ca ceea ce i-ai lăsat să nu-și refacă mijloacele de aservire, în răstimpul necesar consolidării revoluționare. Și nici să nu-i iei totul, pentru a nu o trece din starea de privilegiu în aceea de paria.”

19 aprilie

- Constantin Mihail semnează în „Fapta” un text memorialistic despre *E. Lovinescu, prietenul tinereții*, povestind cum l-a cunoscut pe amfitrionul „Sburătorului”.
- „Universul” (ediția de dimineață) consemnează comemorarea radiofonică a 15 ani de la moartea lui Maiakovski (despre poet au vorbit Mihai Beniuc și Eugen Jebeleanu).
- În „România liberă”, Virgil Ierunca scrie despre *Cultul muncii*: „Cultul muncii – unul dintre cele mai evolute – ca unul care a dispus la adunarea forțelor raționale, este singurul în stare să imprime omului modern și răvășirilor acestuia o ordine și un ritm, o disciplină și o cenzură care să-i facă posibilă regăsirea propriei sale conștiințe.”

20 aprilie

- „Universul” (ediția de dimineață) anunță moartea lui Ion Pillat, „poetul prin excelență”.

21 aprilie

- În „Victoria”, Geo Dumitrescu elogiază *Tineretul progresist*, strâns în Organizația tineretului progresist: „Nu este o simplă întâmplare că noțiunea de tineret progresist s-a făcut auzită abia astăzi când dictatura și-a încheiat domnia sa de apăsări și intoleranțe. Pentru tineretul vechilor sisteme politice, crescut în spirit huliganic și în obscurantismul reacționar, patriotard, al bătrânilor dascăli, care aveau impresia că nu-și pot iubi mai bine țara decât ținând-o în colivie, punând-o la adăpost de suflul înnoitor al civilizației, de binecuvântarea culturii, pentru acest tineret rătăcit n-a existat niciodată noțiunea, plină de smenificații și lumini, de progres. Tirania s-a temut întotdeauna de adevăr. Pentru aceasta tinerele generații de până astăzi au crescut în întuneric și minciună.” □ Dan Petrașincu face *Procesul gândirismului*: „Gândirismul a devenit și *trebuia* să devie «ideologia

oficială» a statului român între anii 1941-1944 pentru că el era expresia greșelilor intrene și externe de neiertat, amalgam din toate ideologiile reacționare ale trecutului, plus un anumit lustru de filosofie «înaltă», din filiera germană. [...] Gândirismul a exploatat în cultura noastră toate elementele statice și toate defectele congenitale mergând împotriva liniei pe care odinioară un Maiorescu o trasase atât de hotărât. Pentru această acțiune era nevoie de un talent puțin semi-doct, vârat și prin mistică și prin politică și prin «sfintele năzuinți ale nației» - profesor, om de acțiune, sfânt și «vizionar», care vorbește în numele marilor sinteze. și directorul *gândirii* a știut să strălucească... sumbru în această misiune acordată de...divinitate.”

- „Universul” (ediția de dimineață) relatează înmormântarea lui Ion Pillat; dintre scriitorii prezenți, e amintit doar Victor Eftimiu.

22 aprilie

- La ancheta lui Ion Biberi *Lumea de mâine*, răspunde în „Democrația”, nr. 25, Alice Voinescu: „Cred în viitor, deși m-au speriat violențele care s-au petrecut în lume. Este cu neputință, după cele ce s-au întâmplat ca lumea să nu se trezească, să nu devină mai bună. Totul depinde de buna voință și încrederea pe care oamenii o vor avea unii în alții. Detest metodele violente. [...] Știu că în România viitorul va fi mai neted decât în alte părți, căci românul are un bun-simț înăscut și o adâncă omenie.” (vezi *Anexa*)

- Al. Dimitriu Păușești scrie în „Victoria” despre *Poezia lui Ion Pillat*.

23 aprilie

- „Universul” (ediția de dimineață) relatează desfășurarea ședinței de constituire a Asociației Româno-Bulgare. În calitate de președinte al proaspătului organism, Mihail Sadoveanu a declarat că este necesar „să ne apropiem sufletește de vecinii noștri bulgari [...] pentru ca împreună să realizăm în acest colț de lume idealurile noastre de democrație și umanitate”.

- În „România liberă”, N. Moraru îl omagiază pe Lenin: „Lenin a fost un mare patriot. E curios să auzi acest lucru știind că el, genialul conducător al asuprașilor din toată lumea, a propovăduit unirea peste granițe, peste hotare, peste zidurile artificiale create între țări și popoare.” O notă de pe pagina a doua anunță că pagina în cauză (rezervată, de obicei, culturii) va fi înlocuită în anumite zile de un „chenar al paginii a doua”, menit să prezinte și el „actualitatea culturală de fiecare zi”.

26 aprilie

- În articolul *Pretenții și pitoresc* din „România liberă”, Virgil Ierunca condamnă boema dâmbovițeană: „Ce e mai gravă, e [...] boema pentru boemă a tinerilor scriitori. Aceștia sunt de-a dreptul în conflict cu igiena, cu bunul-simț și de cele mai multe ori și cu talentul. Și dacă bătrânii pot fi

scuzați, tinerețea aceasta stricată, putredă, infatuată nu prea se poate scuza.” □ La rubrica „Obiectiv”, Ulysse persiflează elogiile adresate de Al. Piru lui G. Călinescu în nr. 3-4 din „Viața românească”, punându-le pe seama unor manifestări de „regionalism”: „Ce l-a făcut pe d. recenzent să confunde destinul literaturii române cu istoria incompletă și ipocrită a d-lui G. Călinescu este numai un amor stupid de entuziasm pe regiune. Știți că G. Călinescu e ieșan. D. Al. Piru e ieșan. Și d. G. Călinescu și d. Piru sunt ieșeni. Și mai e ceva: criticul îi spune emulului în istoria literaturii că «promite». Și emulul recunoaște, pentru că... ieșenii e politicoși!”

● Al. Philippide salută, în „Victoria”, „noua lege pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război”: „Mulțumită dispozițiilor legii actuale, trebuie să nădăjduim că mulți din acești indivizi care s-au mai plimbat încă liberi până acum, sau au fost doar simandicos poftiți *să dea informații* când locul lor era pe banca acuzării, să nădăjduim deci că astfel de oameni vor fi chemați în curând să răspundă fie de averea enormă «agonisită» în cei patru ani de guvernare fascistă, fie de articolele, conferințele și broșurile pe care le-au compus și le-au răspândit în favoarea axei de ieri, ruginită și frântă în bucăți astăzi, fie de spânzurătorile pentru nevinovați ridicate din cauza zelului criminal pe care l-au pus în executarea unor ordine barbare.” (*Zeloșii crimei*). □ O notă, „*Democrație*” și „*democrat*”, citează din revista sovietică „Războiul și clasa muncitoare” următoarele precizări ale „publicistului Socolov”: „Deoarece, în prezent, presa străină se agită mult în jurul problemei democrației, socotim necesar să definim ce trebuie se înțeleagă prin termenii: democrație și democrat. În epoca noastră, democrație înseamnă lupta împotriva fascismului. Democrat este acela care luptă cu hotărâre și consecvență împotriva fascismului și care, nu în vorbe ci în fapte, înțelege să ducă lupta până la capăt, a dică până la distrugerea ultimelro rămășițe în influențe fasciste. De altfel către aceste definiții au mers și hotărârile conferinței din Crimeia. Trebuie să protestăm împotriva felului de a se reinstala ori de a se restabili în orice fel toate formele politice care existau pretutindeni înainte de acest războiu, adică instaurarea unor libertăți pline de viciile dinaintea acestui războiu. Popoarele libere trebuie să-și organizeze de acum înainte viața în așa fel încât să nu mai rămână nici un loc pentru fascism și să creeze condiții care să ecludă posibilitatea înființării unui nou fascism.” □ Perpessicius scrie despre *Ovid Densușianu și rasismul*, găsind în ilustrul lingvist un luptător împotriva rasismului; de asemenea se apreciază: „Rasismul excesiv și sanguinar al ultimilor ani datează, în forme atenuate, încă de multă vreme, la noi. În fond, antisemitismul, căutarea cu orice preț a originii scriitorilor, acel «*numerus clausus în literatură*», pe care-l semnalăm noi înșine, cu douăzeci de ani în urmă, când, o dată cu întâiul volum din *Antologia poezilor de azi*, ne vedeam obligați să apărăm și să justificăm alcătuirea antologiei, în care poeți români

și poeți evrei cohabitau în armonie – toate acestea și altele, nu erau decât prodromurile aceluiaș morb care a bântuit ani mulți și negri, fără să putem spune că astăzi e înlăturat cu desăvârșire.”

- „Universul” (ediția de dimineață) reproduce omagiul pe care D. Gusti i l-a adus lui Ion Pillat în ședința din 20 aprilie a Academiei Române: „Ion Pillat a fost una dintre cele mai reprezentative figuri ale literaturii române contemporane, un mare poet al neamului, un neîntrecut interpret al armoniei și frumuseții românești. [...] Pentru el poezia era o necesitate de viață, era sinceritate, sensibilitate, atmosferă de sentimentalitate duioasă. Minunatele sale versuri veneau din viața însăși.”

28 aprilie

- „Universul” (ediția de dimineață) atrage atenția asupra crizei de hârtie, care afectează toate tipăriaturile din țară.

- În „România liberă”, V.[irgil] I.[erunca] elogiază volumul de *Poezii* (Ed. Scânteia) al lui D. Corbea: „Izvorâtă din realități directe, apăsătoare, poezia d-lui D. Corbea se remarcă printr-o simplitate și printr-un accent cu totul demonstrativ pentru vremurile noastre. Scrisă pentru popor, poezia aceasta reprezintă stări de suflet care aparțin în întregime poporului. D. Corbea nici nu dorește de altfel să se adreseze decât celor mulți; poezia d-sale e un manifest de eliberare al celor ce muncesc și care luptă pentru o viață nouă, mai dreaptă și mai bună. [...] Firește esteții pretențioși vor avea multe rezerve asupra poemelor d-lui D. Corbea. Cert e că poetul n-a scris încă pentru ei, fapt care îl și degajează de opinia lor.” La rubrica „Obiectiv” e recenzată „Revista Cercului Literar”, „inegală, pretențioasă, de cele mai multe ori diversionistă”. Singurii „semnatari care n-o compromit” ar fi E. Lovinescu și Radu Stanca. În schimb, „semnătura cea mai imposibilă” ar fi aceea a lui I. Negrițescu [sic], care scrie „o cronică stupidă, euforică, interesată și cu multe greșeli de gramatică”.

29 aprilie

- Petru Comarnescu este intervievatului lui Ion Biberi, în cadrul anchetei *Lumea de mâine* din numărul 26 al „Democrației”: „Lumea omului de mâine va fi lumea omului fericit să creeze într-o societate mai bună, eliberat de teamă și adăpostit împotriva nevoilor. Un umanism socializant va reglementa raportul între muncă și răgaz. Față de societate, omul își face datoria în orele de muncă. Față de sine, în orele de libertate, când poate medita, citi, vedea artă, călători și schimba idei. Realizându-se launtric, omul lucrează tot pentru progresul societății. [...] Orașele de mâine vor fi mai legate de peisaj și de natură și mai prietene oamenilor. Fabricile și uzinele, mai ademenitoare. Traiul la țară mai urbanizat, prin tot felul de comunicații și prin aceleași posibilități de educare spirituală. Se va realiza un echilibru

armonios între natură și atelier, între orele de răgaz și cele de muncă, între om și societate, între muncă și răsplata ei. [...] Nu va fi deloc o lume monotonă și plictisitoare, cum își închipuiau burghezii. Dar umanitatea ei va avea o unitate de bunăvoință umană și de aprigă constructivitate, pe care încă n-a cunoscut-o istoria.”

● În „România liberă”, Virgil Ierunca îl evocă pe Ion Minulescu la un an de la moarte: „Și chiar dacă astăzi el nu mai reprezintă decât un ecou sau o experiență, nu putem să uităm că prin poezia lui oamenii au învățat că ceea ce este esențial în poezie este însăși legătura pe care poetul înțelege s-o facă cu cititorii lui.”

[APRILIE]

● Nr. 4 din „Revista Fundațiilor Regale” cuprinde poeme de Geo Bogza (*Marele Orion*) și Ben Corlaci (*Univers decadent; Pentru omul meu liber; O așteptare în afara lumii*), George Magheru (*Balada Viteazului; Poarta; Luceafăr bolnav; Oțetarul*), nuvela *Sfârșitul turneului* de Lucia Demetrius, ultima parte a nuvelei *În contratimp* de Monica Lovinescu și articolul *Progresul omeniei în lumea americană* de Mihail Sadoveanu („Un fermier din regiunea marilor lacuri a găzduit într-o bună zi un cârd de găște sălbatice, care poposiseră lângă găștele domestice, în apropierea fermei sale. Le-a dat grăunțe. La trecerea următoare aceste păsări migratorii s-au oprit iar la omul care le miluise. La o altă trecere au venit cu tovarășe mai numeroase. Așa încât s-a vestit în tot continentul întâmplarea asta plăcută și au prins a veni vizitatori ca să vadă trecerea și popasul găștelor sălbatice. Adaosul american: hoteluri, restaurante, pavilioane de unde se putea fotografia spectacolul – a fost de rigoare. Fapta bună a fermierului a devedit însă că dușmăniile dintre om și sălbăticiuni pot conțeni. Se mai dovedește că în acea lume nouă, pe care noi am socotit-o prea aprigă și aspră și robită numai câștigurilor și materiei, se întâmplă ceva cu deosebire interesant.”). □ Tot în cuprinsul principal al revistei Dimitrie Gusti dă tiparului *Câteva amintiri despre Caragiale* (care încearcă să explice, între altele, de ce s-a stabilit dramaturgul la Berlin: „S-a stabilit acolo, și nu în Dresda ori München – orașe mai artistice și mai liniștite – pentru că Berlin era Capitală și încă, pe vremea aceea, una din cele mai importante capitale din lume. [...] În sfârșit, a plecat din țară, într-un exil voluntar, nu numai pentru că, cum credea, era nemulțumit că nu i s-a dat atenția cuvenită, dar mai ales fiindcă voia să scrie o nouă piesă de teatru [...], o piesă ce avea să redea societatea românească din *Scrisoarea pierdută*, după o scurgere de 40 de ani. Pentru desăvârșirea acestei opere avea Caragiale nevoie de concentrarea și liniștea, ce-i oferea unul din cele mai noi cartiere ale Berlinului, Wilmersdorf.”). De asemenea, Al. Ciorănescu comentează piesa lui Lope de Vega *El Principe transilvano*, care „povestește [...] ridicarea lui Sigismund Báthory, principele

Transilvaniei, împotriva dominației otomane, eforturile lui inutile pentru a atrage de partea proiectelor lui ambițioase nobilimea neastâmpărată a Transilvaniei, precum și primele lui biruințe împotriva turcilor, în 1594 și în 1595”. □ La „Comentarii critice”, Tudor Vianu analizează *Stilistica limbii române* de Iorgu Iordan, iar Petru Comarnescu publică studiul *Căutări și aspirații în poezia tânără*, unde sunt radiografați cinci autori: „Poezia d-lui Dimitrie Stelaru cuprinde foarte mult în destul de puține versuri și cuvinte. Este chiar uimitor cum o închipuire nu prea bogată și variată sufletește izbutește, totuși, să configureze viziuni atât de largi și răsunătoare și să potențeze închipuirea până la fantastic. [...] Ocolind lirismul pur și gratuit sau versul-incantație, despoetizând atmosfera pentru reliefarea unui realism brutal, sincer și apăsător, d. Caraion întreprinde un reportaj sufleteș al experiențelor generației sale și anunță poezia-decree a unui nou eroism pentru căutarea unei lumi mai bune. [...] Ne întrebăm dacă poetul poate fi considerat un suprarealist, când procedează destul de lucid, chiar dacă întrebuințează răsturnările și corelațiile fascinante ale visului. Poate că tehnica suprarealistă să fie numai o parte a elaborării poetice a d-lui [Virgil] Teodorescu, pentru care legile lumii n-au nicio însemnătate [...]. Scrise în anii lipsei de libertate, atât *Le Vampire Passif*, cât și *Medium* dovedesc puterea de concentrare și descifrare onirică, fantomatică, magică a valorilor existenței, întreprinse de doi poeți și scriitori încă tineri [Gherasim Luca și Gellu Naum], dar care în materie de analiză subtilă și curaj psihologic și-au depășit tinerețea, cinstindu-și cum se cuvine preocupările.” □ În rubrica de „Cronici”, Sorana Gurian își continuă serialul despre *Literatura sovietică din anii războiului*, Virgil Ierunca recenzează *Poèmes d'ici* de Loys Masson, iar Adrian Marino comentează eseul lui Basil Munteanu *De la metodă la cunoaștere literară*: „Spirit eclectic, cu aplecări eseistice, d. Basil Munteanu rupe – cel puțin teoretic – cu o tradiție tot mai apăsătoare și mai sterilă. Investigația literară trebuie sprijinită în mod ferm pe o Estetică; altminteri totul devine simplă colecție de fișe. De acest adevăr esențial, d. Basil Munteanu pare a-și fi dat seama cu prisosință.” □ Într-o „Notă” intitulată *Autonomia artei*, Camil Petrescu afirmă: „Am arătat, de câte ori am avut prilejul, puțină stimă pe care o am pentru calofilia de orice formă. Orice preocupări estetizante mi se par negația artei însăși. «Artă pentru artă», deviza atât de superficială, este o varietate de pleonasm neserios. «Autonomia artei», formularea ei mai recentă, ascunde același vid de gândire efectivă, ori dacă vreți aceeași eroare estetizantă. În definitiv formalul opus cu destulă prețiozitate – naivă – perifericului artei este, ca și «arta cu tendință» pe care o combate, tot o periferie și el, dar care se ignorează.” Tot la „Note” se anunță rezultatele concursului RFR. Juriul (Tudor Vianu, Perpessicius, Camil Petrescu, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Ion Biberi și Petru Comarnescu) a

hotărât premiarea și publicarea următoarelor manuscrise: *Izobare* de Mircea Popovici; *Versuri* de Geo Dumitrescu; *Plantații* de C. Tonegaru; *La farmecul nopții*, piesă de Pavel Chihaia; *Cercul alb*, nuvelă de Letiția Papu; *Nuvele* de Ruxandra Oteteleșanu; *Focurile*, piesă de Magda Isanos și Eusebiu Camilar.

• „Viața românească” (nr. 3-4) publică versuri de Maria Banuș (*Teroare*), Miron Radu Paraschivescu (*Ars poetica*), Eusebiu Camilar și Magda Isanos (*Focurile*), precum și tradiționalul reportaj al lui Geo Bogza (*Nu departe de mănăstirea Cozia*). □ În același număr al revistei, eseuri consistente semnează Al. Philippide (*Personalitate și influență în literatură*, care se încheie cu următoarea concluzie: „Niciun scriitor nu scapă de influențe. Originalitatea constă în asimilarea totală a împrumuturilor, în modificarea acestora prin adăugirea unui ferment personal.”) și Adrian Marino (care, în *Spiritul modern și ideile literare ale Antichității*, contestă „mitul originalității depline a ideilor, viziunilor estetice, aparent specifice epocii actuale”, indicând originea antică a multor asemenea „idei” și „viziuni”). □ La rubrica „Miscellanea”, P. Nicanor & Co. răspunde acuzelor de „exhibiționism social”, „demagogie” și „supralicitare democratică” ce au fost aduse revistei ca urmare a faptului că în numărul anterior a publicat două nuvele cu „subiect evreiesc” (*Un cal sigur* de Ștefan Enescu și *După-amiezile căpitanului von Schwindt* de Lucian Ruga). Răspunsul redacției este că, în condițiile în care antisemitismul autohton e departe de a fi dispărut, publicarea nuvelor respective avea un „caracter de urgență”, dat fiind că singura cale de „vindecare” a românilor de flagelul antisemit este de a ne convinge că evreii (ca tipuri umane) „sunt doar o simplă invenție a propriei noastre slăbiciuni”. □ La rubrica de „Recenzii”, Al. Piru comentează *Compendiul* lui G. Călinescu (fără a face economie de elogi, recenzentul consideră că în momentul actual „domeniul istoriei literaturii române este secăt” de către Călinescu), volumul de *Poezii* al lui D. Corbea (care, deși se vrea un „poet-țăran”, „nu comunică direct țărănimii” prin versurile sale care aduc mai degrabă a „proletar intelectual”) și culegerea *Figuri și note istorico-literare* de Octav Botez (al cărei defect e că se mulțumește cu „niște analize a [sic] unor opinii deja formulate”). De asemenea, Adrian Marino recenzează volumul III (*Nuvele, schițe și povestiri*) din ediția îngrijită de Tudor Vianu a *Opere-lor* macedonskiene (ediție care, deși „perfectibilă”, „reprezintă deocamdată cel mai serios punct de plecare în cercetarea metodică a operei macedonskiene”).

• În „Revista Cercului Literar”, nr. 4, Toma Ralet [Wolf von Aichelburg] scrie despre *Criza sufletului modern în poezie*, pe care o ilustrează prin analiza unor poeme de Mallarmé, Montale și T. S. Eliot; „criza sufletului modern” este disociată atât de „criza spiritului” (constând în „descompunerea societății și a religiozității vechi”), cât și de „criza tehnică a materialului artei”, ilustrată de modernism și de „subspeciile lui stilistice”

(dadaism, futurism, suprarealism): „Criza despre care vorbim noi este o criză metafizică. Artă are o latură materială, meșteșugul, și o latură metafizică, destinul ei. Experimentatorul [modernistul, n.n.] ignorează destinul artei. În al doilea caz conștiința destinului e hiperlucidă: acest destin este pus la încercare.” În mod concret, această „criză metafizică” presupune „pierderea de contact cu natura creatoare. Lumea pentru această poezie s-a emancipat din mâna creatorului.” De unde și frecvența unor categorii negative („inaccesibilul”, „idealul amar”, neantul, „amuțirea”, „nemișcarea” etc.) ce amintesc de acelea pe care le va delimita, un deceniu mai târziu, Hugo Friedrich. □ În eseu *Tendințe în evoluția literaturii*, Eugen Todoran confirmă, după un lung excurs prin istoria culturii europene, punctul de vedere exprimat de I. Negoitescu în *Viitorul literaturii române* (v. Revista Cercului Literar, nr. 3), militând și el pentru „urbanizarea” literaturii și a culturii noastre prin „tendința de a da fondului romantic formele artei clasice, elementelor originare ale «spiritului» nostru, formele culturii majore”. □ Ca literatură propriu-zisă, revista cuprinde poeme de Ștefan Aug. Doinaș (*Soarele și scoica și Febră*), Ovidiu Sabin [Cotruș] (*Parcul scufundat*) și Radu Stanca (*Pisica*). □ Tot în „Sumarul” principal apare și un eseu al lui Cornel Regman, *Un galant al lumii dunărene*, a cărui teză e aceea că „Eminescu a izbutit să realizeze, fără să-și dea seama anume, câteva veritabile evocări de epocă galantă, din elemente de basm voinicesc, de răzeșie și boierie laolaltă”. □ La „Cronica literară”, I. Negoitescu recenzează romanul *Lina* de Tudor Arghezi (care indică deopotrivă limitele ca romancier și paginile de „mare poezie” ale autorului), *Podul Mogoșoaiei* de Gheorghe Crutcescu (la care recenzentul apreciază „un simț viu al decorului, al recuzitei”) și volumul antologic *Poezii* de V. Voiculescu (unde cronicarul regretă că mistică poetului „nu poate transfigura îndeajuns”, că „n-are decât consistența unui exercițiu poetic oarecare”). □ La „Cronica ideilor” Ion D. Sârbu scrie despre *Filosofia culturii* de Tudor Vianu: „Ceea ce surprinde în modul de construcție al acestui studiu este faptul că d. Vianu consideră fenomenul cultural în totalitatea sa. Ne așteptam la o distincție, care în ultimul timp s-a înrădăcinat în mentalitatea contemporană: distincția dintre civilizație și cultură. Cele șase valori care constituie scheletul culturii incumbă în ele atât fenomenele de civilizație, cât și cele de cultură propriu-zisă. Poate aici se ascunde punctul nevralgic al studiului. [...] Orice altă tablă de valori propusă în locul celei a lui Spranger desființează întreaga construcție a d-lui Vianu. Pe de altă parte, trecerea armonică și nesimțită de la actele de civilizație la actele de cultură pe claviatura celor șase valori dizolvă și relativizează însăși esența culturii. D. Vianu, deși atunci când enumeră notele ce alcătuiesc termenul de cultură vorbește în primul rând de agentul creator, de voința culturală și de credința în progres și realizare a Creatorului, totuși în cursul desfășurării subiectului nu revine nicăieri asupra

acestei chestiuni. Se sărăcește astfel simțitor specificul actului cultural și se înclină mult balanța în favoarea muncii civilizatorii. [...] Faptul acesta se resimte mai ales la sfârșitul lucrării. Caracterul spiritual, am risca să spunem metafizic – minunea care se adaugă oricărei munci ce realizează o operă artistică – a rămas în afara considerațiilor d-lui Vianu. [...] Cartea d-lui Vianu rămâne, dincolo de aceste observații care privesc mai mult complexitatea problemei decât opera d-sale, un drum realizat; și, fără îndoială, un drum realizat cu multă pricepere și luciditate, astfel că bibliografia filosofică și publicul românesc se pot considera îmbogățite cu o lucrare de incontestabilă valoare culturală.” □ Într-una din „Note”, *Moartea lui Ion Pillat*, Ovidiu Sabin [Cotruș] îl evocă pe recent dispărutul Ion Pillat: rezervele poetului față de diversele modernisme „au fixat poeziei sale o linie aparte, care, în ciuda inegalităților, și-a găsit traiectoria ei proprie, ce l-a individualizat în literatura română”.

• Apare ultimul număr (nr. 3-4) din seria revistei „Transilvania” inițiată de George Barițiu în 1868. În deschiderea numărului, Basil Munteanu schițează *Portretul Franței*: „omul francez este, prin excelență, un om sociabil. Și este sociabil tocmai fiindcă dispune de o personalitate liberă și autonomă. Numai astfel se poate constitui o societate demnă de acest nume, o societate care să nu fie o turmă, nici un concurs întâmplător de oameni prin nimic înrudiți, ci un mediu intelectual și moral, unde fiecare consimte să renunțe la preocupările și interesele lui pur personale spre a se întâlni cu semenii săi pe terenul înalt al preocupărilor și curiozităților comune, deci mai general-omenești, mai apropiate de natura permanentă a umanității. [...] Întemeiată pe date comune tuturor oamenilor, sociabilitatea franceză tinde la realizarea unui tip uman universal, valabil la toate latitudinile și epocile. Ea tinde, ca atare, nu la diferențierea indivizilor, ci la înfrățirea lor. Descartes statuează pentru omul universal și etern. Fedra, Hermiona, Roxana sunt mișcate de resorturi pasionale care aparțin omului în general. Întreg clasicismul francez este expresia acestei tendințe de unitate umană fundamentală. Iar în măsura în care literatura franceză din toate epocile rămâne clasică, adică, în credința noastră, într-o mare măsură, stilul sociabil și uman al acestei literaturi constituie o notă specifică dintre cele mai bogate în consecințe de ordin moral, stilistic și chiar estetic.” □ Dr. G. Preda, vicepreședintele Astrei, publică niște *Impresii din U.R.S.S.* □ Sub titlul *O mare ediție Eminescu*, Aurel Vasiliu comentează primele trei volume ale ediției Perpessicius: „primul merit al acestei monumentale ediții este că pune la îndemâna oricui, și mai ales a cercetătorilor, întregul material de câteva pagini manuscris, care revelează, cu fiecare nou volum tipărit, neașteptate surprize. [...] După ce fiecare poezie este tipărită în forma ei definitivă, în *Note* și *Variante* găsim mai întâi o cercetare de istorie literară asupra poeziei, stabilindu-se împrejurările în care a fost scrisă, apoi stabilirea cronologică a diferitelor

variante manuscrise, din care reies stadiile succesive prin care a trecut opera până la formarea definitivă. De abia din aceste nuenumărate variante ne putem de seama despre felul cum crea Eminescu și cât de încordată voință de perfecționare punea el în decurs de mulți ani, după ce prima formă ieșise spontană din fantezia lui.” □ Același Aurel Vasiliu semnează un necrolog **Ion Pillat**: „Moartea l-a răpit prematur dintre noi pe Ion Pillat, dar locul lui în literatura noastră este definitiv fixat pe linia optimismului tradiționalist a lui Alecsandri, Duiliu Zamfirescu și Coșbuc, fiind un demn continuator al lor, dar și cu evidente tendințe de a integra tradiționalismul poeziei noastre în modernismul occidental.”

MAI

1 mai

● În articolul **Problema Eminescu** din „Orizont”, an I, nr. 12, Athanase Joja polemizează cu Ion Vitner, care vorbise de „apartenența sa ideologică la o lume care se vedea amenințată de creșterea din ce în ce mai simțită a conștiinței maselor populare”. „Eminescu este fără îndoială cel mai valabil și cel mai autentic poet al literaturii noastre. Poezia românească nu a găsit, până astăzi, accente superioare sau cel puțin de egală valoare celor eminesciene. [...] Eminescu a rămas pentru noi ceea ce Homer era pentru Greci: Poetul. Eminescu e comparabil marilor poeți ai literaturii universale [...] Eminescu a luat poziție împotriva tehnicii capitaliste, împotriva formelor de viață politică și socială ale societății capitaliste. A căzut – în scrierile sale politice – chiar în absurditatea rasistă. Și totuși, a fost cel mai expresiv poet al nostru. [...] Marii poeți au fost ai progresului, ai formelor noi de viață socială. Astfel, Homer e cântărețul inițiativei individule care se desprinde, îndrăzneată și novatoare, din indiferențierea societății primitive comunitare. Eschil celebrează, în *Orestia*, triumful noilor principii sociale, întruchipate de Apollo și Athena. Euripide traduce tendințele raționaliste ale societății sale. Virgiliu și Horațiu sunt poeți-cetățeni, colaboratori literari ai lui August. [...] Sunt, totuși, poeți mari care nu se încadrează luptei progresiste. Extrem de rari în antichitate. [...] Cazul poezilor care nu se încadrează în lupta progresistă a timpului, care nu sunt «ecoul sonor» al vremii, este mult mai frecvent în epoca muncii salariale. E chiar un fenomen specific acestei perioade. [...] Răzvrătitul și chiar revoluționarul întâlnesc simpatia lui Eminescu. În general, Eminescu vede relele societății timpului său, dar nu ajunge să distingă forța care va transforma această lume. De aici descurajarea, pesimismul, refugiul în trecutul istoric sau cosmic, în filozofia indică sau în splendida izolare a Luceafărului, în nihilismul moral din unele poeme. Eminescu nu vede viața socială «în devenirea, în desfășurarea ei»; nu vede nicăieri pe groparul regimului social care, în formele sale autohtone, îi

repugnă. Dar de aici până la «apartenența sa ideologică la o lume care se vedea amenințată de creșterea din ce în ce mai simțită a conștiinței maselor populare» (I. Vitner) – mai este o cale destul de lungă. Ne referim, desigur, la poet, nu la gazetar.” „Procesul Eminescu ar trebui deschis și rezolvat, fiindcă interesează într-un grad înalt cultura noastră”, conchide Joja.

- „Scânteia” publică versuri dedicate zile de 1 Mai de A. Toma (*Dar din dar*), Mihnea Gheorghiu (*Ultimul peisaj al orașului cenușiu*), Emil Dorian (*Imn de Întâi*) și Mihai Beniuc (*1 Mai 1945*). □ Barbu Lăzăreanu semnează un articol despre „*Întâi Mai*” în *literatura vechii mișcări*.

- În „Scânteia tineretului”, Virgil Ierunca scrie despre *Trebuința spectacolului*: „asistăm la o voință unanimă de a construi spectacolul. [...] lumea nouă trăiește cu condiția însăși a suportului spectaculos. Efluviile de viață integră, răsturnată și mare, energiile care îmbrățișează globul pentru a-i revizui conștiința, revoluțiile de orice fel (de viață, de bunuri, de ideologii sau de noi oameni), toate se revarsă, se întrepătrund și se mistuie, sub semnul nevoii e spectacol, nevoie firească, definitivă. Nu riscăm nimic din adevărul spus cu glas tare că toate elanurile de reconstrucție a lumii, toate cuceririle patetice de sânge și electricitate, toate modurile de a supune materia în veacul XX, se desăvârșesc într-un ritm și cu o putere uimitoare de spectacol. Este, în această expoziție supremă de acțiune, de dinamism concludent, în toată această simfonie a prefacerilor, semnul nedesmințit al unei evidente forțe de spectacol. Vibrația unanimă a voinței moderne, toată această încheștare dintre om și materie, dintre mașină și elemente, toată această odisee viguroasă care confiscă viața, pentru a o sili să lupte și să se cucerească, se desăvârșesc și se realizează cu consimțământul tacit al unei reale împliniri spectaculoase.” □ Este semnalat într-o notiță că *Revista cercului literar* „care apare la Sibiu și-a trimis în librării numărul pe Februarie 1945. Cele 80 de pagini, încărcate de un material atât de elegant încât repugnă, cele 80 de pagini demonstrează ambiția tinerilor de la Sibiu de a visa frumuseți pure, când în jurul lor orașele ard (da, mai ard orașele!), când oamenii se sacrifică pe baricadele libertății, când lumea de la un meridian la altul își crește un nou sens și spiritual se adaptează unei umanități populare. De aceea paginile cu toate poeziile, proza și comentariile din revista sibiană ne par astăzi ca niște plante de seră, lipsite de viață și în consecință de valorile care decurg de aici.”

- Articole dedicate zilei de 1 Mai apar și în „Victoria”, sub semnăturile lui Al. Philippide (*Ziua înfrățirii creatoare*). Perpessicius (*1 Mai, când rozele...*), Geo Dumitrescu (*Literatura și reabilitarea muncii*); Vladimir Colin semnează poezia *Întâiul mai*. □ Mihail Sadoveanu vorbește de *Biruința soarelui nou*, pornind de la mitul lui Osiris („credință naivă”) și de la creștinism (care oferă doar „o plată într-o altă lume”) ca să ajungă la prezent: „A venit un timp când profeții noi au arătat că dreptatea poate fi

dobândită chiar în această scurtă viață [...] Abia acum trebuie să înțeleagă simbolul renașterii lui Osiris, a învierii răscumpărătorului Hristos, al Sfântului Gheorghe doborând balaurul. Se întâmplă că faptele mari ce se petrec în aceste zile cum n-au mai fost în istoria omenirii, că faptele ilustrează vechiul simbol. Fiara e doborâtă; soarele democrației învie, bucurând lumea după atâtea întuneric și după atâtea crude suferințe.”

2 mai

- Redacția „României libere” se declară dezamăgită de slaba participare și de calitatea redusă a textelor trimise pentru concursul literar de 1 Mai. În consecință, nu au fost premiate decât poezii (de George Nedelcu și Zamfir Zăbavă) și schița *Sunt proletar!* de Constantin Toma; la rubricile „Editorial” (eseuri) și „Obiectiv” („note critice”) nu s-au acordat premii. Pentru grupajul special de 1 Mai al „României libere” scriu Gala Galaction (care așteaptă „o lume nouă”), Perpessicius (care celebrează „biruința soarelui”) și, totodată primul 1 Mai „fără de cătușе”) și Geo Bogza (care sărbătorește la Paris).

3 mai

- Este inaugurată pe posturile de radio „Ora Cărții Ruse”; Al. Phlippide vorbește despre Maxim Gorki (cf. „Fapta”, care anunțase evenimentul în numărul din 29 aprilie)

4 mai

- Silvian Iosifescu scrie în „Scânteia” despre *Drumul intelectualilor*: „Într-o democrație reală, toate categoriile de intelectuali își au asigurate un nivel ridicat de trai și largi posibilități de creație liberă. [...] Cultura populară nu obligă câtuși de puțin pe artist la compromisuri și renunțări de valoare, ci caută să înalțe nivelul general spre culmile artei și gândirii. Ea cere doar intelectualului să rupă zăgazurile izolatoare și să-și ia locul înăuntrul poporului.”

6 mai

- Ion Pas, președintele Sindicatului ziariștilor profesioniști, ține la Teatrul Muncitoresc o conferință de comemorare a *Un sfert de secol de la moartea lui C. Dobrogeanu-Gherea* (cf. „Ultima oră”, 9 mai). Manifestarea e organizată de „Gruparea Socialistă de Artă și Cultură”; în cadrul ei mai citesc Ștefan Tita și Ștefan Baciuc, etc.

- „Libertatea” consacră 3 pagini din număr comemorării a 25 de ani de la dispariția lui C. Dobrogeanu-Gherea. Ideologul socialist este omagiat de Iorgu Iordan („Nu este, cred, o simplă întâmplare că cei mai autentici revoluționari printre oamenii noștri politici care au exercitat o influență covârșitoare asupra vieții publice românești sunt de proveniență rusească” –

Personalitatea lui Gherea), Ion Pas („cel mai luminat fiu al poporului” – **Gherea, fiul a poporului**), Șerban Voinea (**După un sfert de veac**), Dumitru Pop (**Pe înțelesul lucrătorilor**), S. Emil (**Gherea și proletariatul român**), Ștefan Tita (poemul **Gherea**), Constantin Titel-Petrescu (**C. Dobrogea-Gherea**: „cel mai luminat cărturar, cel mai înțelept îndrumător pe care l-a avut mișcarea socialistă din țara noastră”; „unul dintre cei mai profunzi critici cu care se mândrește literatura română și, desigur, cel mai autentic cugetător și teoretician al socialismului în «țările înapoiate», cum a fost țara noastră în epoca în care a trăit Gherea”), I. Felea (**Gherea muncitorul**) și I. R. Șomuz (**Destinul unor revoluționari – Gherea și câțiva prieteni din generația sa**).

- În „Democrația”, nr. 27, în cadrul anchetei lui Ion Biberi **Lumea de mâine** răspunde Ion Sava: „Pe locul unde a fost teatrul național să se construiască un Bloc al Artelor. Locul e mai mult decât suficient. Astăzi se construiește în înălțime, nu în lățime. Statul nostru este lipsit de sală pentru teatru, sală pentru operă, clădire pentru Radiofuziune, salon oficial, conservator, sală de studio etc. Toate acestea se pot face într-un singur bloc modern cu 10-12 etaje, organizându-se și un etaj pentru locuințele actorilor și tehnicienilor și altele necesare, și având la parter prăvălii, un mare restaurant în subsol etc. desupra, pe terase, se pot face teatre de vară sau cinematografe. Iată soluția. Banii? Statul niciodată nu va putea dispune de o asemenea sumă. Așa că, inițiativa particulară trebuie să intre în joc. Terenul existent e situat în centrul Capitalei, pe patru străzi. Orice «grup financiar» va putea imediat să-și dea seama de valoarea comercială a unui asemenea bloc, și acordându-i-se concesiunea magazinelor, a restaurantelor, a cinematografelor pe un număr de ani, grefându-se și veniturile acestor instituții cu o cotă de amortizare, contribuind și statul cu ce poate, imediat s-ar putea trece la realizare, cu concursul celor mai pricepuți arhitecți și după cele mai moderne sisteme de construcție, așa încât să avem o adevărată «inimă artistică» în centrul țării, de unde să pornească toate firele de împrăștiere a artelor.”

- În ediția specială de paști din „Jurnalul de dimineață”, Mihail Sadoveanu adresează o **Predică în Săptămâna Sfântă**: „Fraților mei care mai stăruiesc într-o grosolană rătăcire le-ași vorbi astfel: - O, voi tineri, care n-ați surăs primăverii și amorului cunoscând veșnicia într-o îmbrățișare, voi care credeți că inaugurați o eră nouă și ați avut prezumția cunoașterilor totale, care dețineți monopolul soluțiilor sociale și patriotismului integral, care nu vă îndoiați nici o clipă că sunteți pe calea adevărului și faceți din netoleranță o dogmă și o virtute – încă nu v-ați desmeticit, încă nu vi s-au dus de pe ochi negurile? Din ce blestemată tendință ancestrală de imitație v-a venit asemenea morb? La ce ați căutat învățători ai luminii în cei orbi și călăuze în cei ologi? Campionii unui asemenea regres uman au apreciat că tiparul și știința experimentală i-a dus înainte și că s-au mutat într-o regiune

a vieții alta decât aceea a străbunilor. Era o mutare aparentă. Noi ceilalți simțeam o împlânzire a scurtei și sărmane noastre vieți prin medicină, confort și transport rapid; dar desmeticirea ne-a fost crudă când rătăciții au proclamat forța ca principiu de drept au deslănțuit cel mai odios măcel al timpurilor.”

● Mihail Sadoveanu publică în „România liberă” povestirea biblică *Golgota*. □ În deja tradiționala pagină 2 a ziarului, Ulysse ironizează aforismele lui Lucian Blaga din nr. 2 al „Revistei Cercului Literar”, iar Paul Georgescu, în articolul *Hai să criticăm*, pledează pentru „o critică literară obiectivă, serioasă și populară”: „O artă nouă cere o critică nouă.” □ Sub un titlu ce împrumută o afirmație a lui Goering (*Când aud de cultură, scot revolverul și trag*), Eugen Schileru prezintă o listă a artiștilor germani persecutați de regimul nazist.

11 mai

● În articolul *Premergătorii* din „România liberă”, Virgil Ierunca îi amintește printre precursorii „literaturii progresiste” pe Alexandru Sahia și Bogdan Amaru, pentru a încheia astfel: „Datoria celor care se cred puși să facă treabă de cultură și de reabilitare progresistă a culturii este să țină seama de cei care în condiții grele au militat și au scris înaintea noastră și mai bine decât noi.”

12 mai

● „Victoria” publică *Manifestul Asociației Studenților în Litere și Filosofie*, semnat de Comitetul „Asociației Studenților în Litere și Filosofie (președinte: C. Negulescu; vice-președinți: G. Bulgăr, T. Mihadaș; membri: I. Diaconescu-Tismana, Geo Dumitrescu, Ion Frunzetti, Irina Medrea, I. Scutașu-Comăneanu): „Această asociație își propune să strângă pe toți studenții în Litere și Filosofie pentru realizarea revendicărilor lor specifice: A. Obținerea de căminuri și cantine pentru uzul studenților; acordarea unui număr mare de burse. B. Crearea unor cercuri de discuții libere în jurul problemelor pedagogice și culturale, care să întărească, printr-o susținere documentată, sugestiile pe care autoritățile le așteaptă de la asociația noastră pentru aplicarea lor practică. C. Clarificarea cursurilor și a programei analitice atât de încurcată, precum și adaptarea ei la realitățile sociale și economice. D. Legături cu străinătatea, schimburi de studenți. E. Îmbunătățirea situației licențiaților în Litere și Filosofie. F. Crearea unui oficiu de plasare al lor.”

13 mai

● Se redeschide Universitatea din Iași.

- În „România liberă”, Virgil Ierunca îl evocă pe Gherea, „luptătorul și dascălul la care viitorul va face deseori apeluri la memorie”: „aportul lui Gherea rămâne consistent tocmai prin aceea că – opunându-se lui Maiorescu – el a dovedit că domeniul politic și cel literar nu se exclud, ci se completează, se susțin reciproc. [...] Gherea a polarizat energiile mari ale unui luptător care a înțeles rosturile poziției organizate militante. [...] Dincolo de regiunile fragile ale literaturii, Dobrogeanu-Ghera a indicat sensuri sociale, a preconizat tocmai ceea ce se aklamă azi ca valabil.”

14 mai

- „Jurnalul de dimineată” publică articolul *Ziua biruinții*, în care Mihail Sadoveanu vorbește despre fiul său cel mic, mort în război: „Copile, aveai numai optsprezece ani când s-a abătut asupra lumii urgia nazismului. Am cunoscut-o în formele ei minore, însă tot atât de primejdioase, și în această țară. Cu toate scăderile noastre ca popor, datorite ieșirii noastre cu întârziere la viața Europei, totuși ne apărasem până la această epocă de oroarea crimei politice și de prigonirea pentru idei. Ai văzut și tu atunci, când deschideai ochii asupra lumii, că a trăi în acești ani e cu mult mai greu decât altădată, când te învățam abecedarul umanității. [...] Zeci de milioane de vieți s-au măcinat în acest apocaliptic sfârșit de ev. Milioane de bunuri artistice ale omenirii s-au prefăcut în pulbere. Însă ca pasărea Fenix, omenirea va renaște iar din propria ei cenușă. Dacă bunurile spirituale sunt singurele bucurii de preț, atunci această catastrofă a materiei are un sens și poate sluji drept învățământ rătăcirii omului. Destinul tău a fost să nu lupți silnic, să nu devii un criminal fără voie. Cariera ta s-a încheiat în scurt, îndată după 23 August 1944, în luptele de la Turda. Trupul tău nevinovat zace într-un mormânt la Alba Iulia. Ai visat această biruință a binelui, dreptății și democrației, pentru care te-am crescut, pentru care te-am ocrotit cu iubire. Ai murit dorind-o și pieirea ta s-a așezat poate în ordinea lucrurilor bune. Eu am apucat ziua și ceasul când răii au fost zdrobiți și călcați în picioare. După cum scrie Teologul, fiara va sta o mie de ani înlănțuită în fundul vâltorii. Ar trebui să mă bucur de izbândă după atâta suferință. Căci ochiul meu n-a cunoscut de șapte ani lumina mulțămirii: *Am ars ca un oleu al mâhnirii/ M'am încununat cu albe vegheri*. Și totuși nu mă pot bucura. În această zi a marii eliberări și a marii reînvieri, privirea mea e încețoșată de lacrimi. Căci a dat Dumnezeu suferință omului mai multă decât poate duce. Căci din cei cinci sute tovarăși ai tăi cu care te-am văzut într-o iarnă la Câmpulung n-a mai rămas decât unul. Poate să se mai afle doi ori trei, însă încă nu-i cunoaștem. Au pierit acești cinci sute de copii ca florile unei veri, împreună cu tine. Dar au pierit mii și sute de mii de ostenitori ai acestui pământ. Ni s-au istovit copiii. S-a prăpădit o generație. Din nebunia unor megalomani sangvinari.”

15 mai

● I. Ludo publică în „Răspântia” (an I, nr. 8) articolul *Om și scriitor*, atacând sumarul compendiului de *Istorie a literaturii române* publicat de G. Călinescu, pe motivul prezenței unor „vechi cunoștințe literare, ale căror nume – în mare cinste sub guvernările gogiste, legionare, antonesciene – au o sinistă rezonanță în mintea și sufletul tuturor celor care au avut de suferit de pe urma teroarei fasciste” (Brătescu-Voinești, Liviu Rebreanu, Nichifor Crainic, Radu Gyr, Nae Ionescu). „E oare acum momentul să fii obiectiv?” se întreabă I. Ludo, care mai incriminează „arta pentru artă”, respectiv „regimul special”, autonom, decuplat de la istoria imediată, pe care Călinescu li-l rezervă scriitorilor: „arta nu poate fi o scuză, nici un pretext și nici o garanție de libertate excepțională pentru nimeni. Artistul e un cetățean ca oricare altul – și ca oricare altul are dreptul la libertate. Tejgheaua negustorului, foalele potcovarului, cabinetul medicului, turnul de fildeș al scriitorului, sunt toate niște altare la care artistul-negustor, artistul-potcovar, artistul-medic, artistul-scriitor ridică osanale artei lor, care le garantează libertatea – atâta vreme cât nu lezează libertatea altora, nu tulbură liniștea și ordinea publică, nu folosesc arta lor pentru a pune în primejdie viața și avutul semenilor. *Istoria* lui G. Călinescu, conchide I. Ludo, „n-are voie să figureze în vitrina librăriilor. Este o lucrare imorală, plină de îndrumări greșite pentru tineretul care trebuie să-și facă o cultură literară în spiritul cinstit democratic.” (vezi *Anexa*) □ Un răspuns polemic la articolul lui Ludo va da N. Comănescu în „Fapta”, 5 iulie (*Răspântiile d-lui I. Ludo*).

● În „Scânteia tineretului”, nr. 28, în spațiul unui serial supraintitulat *Aspecte din literatura contemporană* care adună semnături eterogene, Ion Caraion referă despre *Lipsa spiritului critic*: „rezultatul de până acum e altul decât cel care se dorea. De peste tot nu mai prindesc strofele cu motoare, blokuri, asfalturi, uzine, foarte multă benzină, câteva pluguri, trei-patru lozinci și, pe urmă, nenumărate tâmăcoape, roți, ateliere, tractoare, depouri, etc. Nicio sensibilitate deosebită, nici o legătură puternică între ele, nici o calitate poetică, nici o fracțiune de talent care să prefacă ferul, păcura sau bazaltul în poezie și nu tot în fer, în păcură sau în bazalt.” □ În episodul următor al serialului, apărut pe 19 mai, nr. 29, N. Veronescu va scrie pamfletar despre *Grupul de la Sibiu*: „Nu; lumea așteaptă de la Sibiu cu totul altceva; așteaptă poezia țăranului ardelen (atâta timp pradă regimurilor feudale și imperialismelor), poezia socială a iobagilor ardeleni, așteaptă poezia moșilor părăsiți de civilizația secolului, poezia autentică a orașelor transilvane, a industriilor de tot felul pe care le aveți, poezia oamenilor de pe Mureș sau din Apuseni. Literatura vrea să cunoască oamenii voștri – poeți din Sibiu – viața lor, necazurile lor. [...] Renunțați la spații mioritice, la șovinisme, la literatura cu instrumente fine și alambicuri perfecționate. Nu trebuie să se sperie nimeni. Nimeni nu este obligat să scrie cu tractoare și

locomotive. Fiecare scrie cu materialul pe care și-l crede trebuitor, dar depinde cum scrie. Efortul de a scrie frumos nu este suficient în opera literară.”

16 mai

- Mircea Damian semnează editorialul din „Fapta”, cu titlul *Scriitorii*, în care semnalează problema pensiilor scriitorilor cu totul insuficiente – „între 8 000-20 000 de lei lunar”. Este recenzat, fără semnătură, romanul *Tinerețe ciudată*, de Dinu Pillat.

17 mai

- Într-un număr dublu din „Scânteia”, datat Joi 17 Mai-Sâmbătă 19 Mai, Sașa Pană scrie un articol retrospectiv despre arderea cărților în Germania nazistă: *Rugul cărților*. □ Este anunțată apariția a broșurii lui Mihail Sadoveanu, *Lumina vine de la Răsărit*, la Editura Cartea Rusă

- Lucrețiu Pătrășcanu prezintă Consiliului de miniștri următoarea listă de criminali de război: Ionel Dumitrescu, Romulus Dianu, Romulus Seișanu, Ilie Rădulescu, Ilie Popescu Prundeni, Alexandru Hodoș, Radu Demetrescu-Gyr, Grigore Manoilescu, Gabriel Bălănescu, Pan Vizirescu, Aurel Cosma. P. Constantinescu-Iași. Ministrul Propagandei, prezintă Consiliului de Miniștri rezultatele de moment ale Comisiei de epurare a presei o listă de 44 de nume; sunt excluși definitiv Stelian Popescu, Pamfil Șeicaru, Nichifor Crainic, Ilie Rădulescu, Toma Vlădescu, dr. Nicolae Roșu, N. Georgescu-Cocoș, Alexandru Gregorian, Alexandru Hodoș, Pan M. Vizirescu, Dem. Teodorescu, Romulus Dianu, Constantin Virgil Gheorghiu, Ernest Bernea etc. (cf. „Timpul”, 18 mai; vezi și „Scânteia”, 21 mai, *Ziariștii fasciști excluși și suspendați din presă*).

- În „România liberă”, L. Sărățeanu semnalează, sub titlul *Critici și recenzenți*, decăderea criticii vremii: „În publicațiile periodice, ca și în jurnalele care găsesc spațiul unei «registraturi» a noutății literare, critica decade de cele mai multe ori până la recenzie. [...] Timpul nostru nu ne mai oferă spectacolul fructuos al unei largi desfășurări de opinii bazate pe principii. Amabilitatea a luat locul analizei pătrunzătoare, convenționalismul s-a substituit atitudinii. Judecata de valoare și-a pierdut în coloanele publicistice românești fructuoasa ei consistență.”

18 mai

- „Victoria” publică discursul lui Mihail Sadoveanu la deschiderea Universității Iași: scriitorul deplânge „ruina morală” a Iașului atins în anii din urmă de huliganism, exprimându-și totuși speranța în „tineretul nou al acestei lumi primenite”

19 mai

- În „Scânteia tineretului”, nr. 29, M. I. Cosma acuză în articolul *Eugen Lovinescu* că peste memoria criticului „cresc astăzi mărăcini și impostori. Salonul literar s-a mutat pe altă stradă – se mutase încă de pe vremea maestrului – luând cu el doar firma unor descendențe nefericite. Acum salonul e populat de poeți care numindu-se Tonegaru imită pe Geo Dumitrescu sau numindu-se altfel «vând poezie pe brânză» (citiți Stelaru). [...] În acest cabaret literar, dacă nu se cântă pe nas poezia-tobă sau jazz a lui Tonegaru, atunci se citesc nuvele de Monica Lovinescu și – până la urmă – e același lucru. O! dacă într-o seară umbra lui Lovinescu ar veni să-și vadă epigonii, - suntem siguri că ar svârli cu galoșii după ei.”
- În „România liberă”, Virgil Ierunca deplânge absența cărților franceze din librărie.

20 mai

- Apare în „Democrația”, nr. 28, în cadrul anchetei lui Ion Biberi *Lumea de mâine*, convorbirea cu K. H. Zambaccian: „Am convingerea că arta va avea va avea un rol hotărâtor în structura lumii de mâine: atât în construcția ambianței exterioare, care va alcătui decorul în care vor trăi oamenii acestei epoci, cât și în configurarea vieții morale a omenirii.”
- Virgil Gheorghiu publică în „Fapta” un patetic articol în care semnalează situația mizeră (materială și mentală) a lui *C. Fântâneru*, „scriitor român, vagabond, muritor de foame”:
- „Universul literar”, nr. 14-15, reapare după o întrerupere de peste o lună, cu un număr dedicat lui Ion Pillat. Dispărutul este comemorat de către I. Lugoșianu (*Gânduri pentru Ion Pillat*), Horia Furtună (*Poetul bucuriilor calme*), Al. Philippide (*Poetul bucuriilor calme*), Victor Eftimiu (*Despărțire de Ion Pillat*), Al. Ciorănescu (*Ion Pillat*), Constantin Stelian (*Omul, prietenul, poetul*), Tudor Vianu (*Cum l-am cunoscut pe Ion Pillat*) și V.[asile] V.[oiculescu] (prin poemul omagial *Stelă funerară*). Evocarea lui Philippide cuprinde următoarele rânduri: „Era cu siguranță unul din oamenii cu cele mai întinse cunoștințe despre poezie, din antichitate până astăzi. O dragoste de poezie și o curtoazie artistică puțin obișnuită formau pasiunea dominantă a acestui om cu gusturi fine, cu idealuri și apucături nepotrivite epocii actuale, puțin prielnică unei arte de contemplație și delectare. Versurile lui pline de armonie, de măsură, de echilibru și de limpezime, fără multă adâncime dar de un gust susținut, vor găsi suflete care să le cerceteze ori de câte ori oamenii, sătui de zbucium, se vor întoarce către bucuriile calme.” □ De asemenea, revista publică două poeme ale autorului comemorat: *Menire* și *Viziune marină*. Tot un necrolog scrie și Ben. Corlaci: *Un fragment la moartea lui Mircea Streinul*. □ În „Mențiuni critice”, Perpessicius publică prima parte a cronicii consacrate *Compendiu-*

lui lui G. Călinescu. Deocamdată, însă, precizând că „împrejurări străine de voința noastră” l-au împiedicat să comenteze la timp „infoliul”, cronicarul revine asupra *Istoriei* „mari”, pentru a sublinia „caracterul cu totul excepțional al acestei lucrări, rod al unui mare travaliu științific și al unui *ingenium* artistic deopotrivă de mare”. □ În „Carnet literar”, Camil Baltazar semnalează câteva apariții editoriale: *Căderea Parisului* și *Povestiri din anii aceștia* de Ilya Ehrenburg, *Teatru la domiciliu*, *Aceste scumpe rândulețe* și *Mica publicitate* (ediția a II-a) de Tudor Mușatescu, *Flăcări* de Radu Tudoran și *Țara românească* de N. Davidescu.

● În „Victoria”, Al. Philippide publică *Pedeapsă și reeducare*, în care, pornind de la ședințele Tribunalului Poporului și de la calitatea social-intelectuală ridicată a acuzațiilor, observă că „așa zisa pătură de sus a societății noastre conține mult putregai. Operația de curățire nu trebuie să întârzie dacă vrem să evităm extinderea corupției”. □ Gala Galaction oferă câteva însemnări despre *Dobrogeanu-Gherea, traducătorul piesei Furtuna*: „Un zvon de legendă și de martirologie revoluționară însoțea numele și activitatea revoluționară a acestui om... Eu unul văzusem în Gherea, într-o seară de discuții și de perindare oratorică la tribuna roșie din sala Sotir. Între amicii săi – Morțun, Ion Npdejde, Mille, Tony Bacalbașa... – Gherea proemina, cu duhul său conciliant și cu înfățișarea sa de autentic apostol...”

21 mai

● Mihail Sadoveanu adresează un *Salut congresiștilor A.R.L.U.S.*: „«Să cunoaștem Uniunea Sovietică», a fost lozinca celor care s-au adunat în «Arlus». Pornirea a fost atât de însuflețită și de generală încât a luat proporțiile unui fenomen social. Era o reacțiune firească împotriva minciunii și obscurantismului. Era bucuria de a te trezi dintr-un vis urât. Era conștiința că adevărul biruiește, aducându-ne salvarea odată cu încrederea într-o viață înnoită.” („Jurnalul de dimineață”)

● În articolul *Lipsa efortului*, publicat în „România liberă”, Virgil Ierunca trage un semnal de alarmă privitor la „criza literară”, asupra căreia va reveni în numărul următor: „Suntem în plină criză literară. Ceea ce înțeleg să facă oamenii care răspund de mersul artei și al literaturii este o treabă oricum, numai altfel decât pozitivă. [...] Prețuim comoditatea și facem din derivatele ei principii ajustate. Lipsește din munca și bunele noastre intenții efortul de a construi cu seriozitate, de a face din efortul nostru însuși o valoare și o directivă.” □ În același număr, Paul Georgescu comentează entuziast volumul *Povestiri din Leningrad* de N. Tihonov.

23 mai

● „Universul” (ediția de dimineață) relatează cu lux de amănunte deschiderea (pe 20 mai) a Primului Congres al A.R.L.U.S. (20-24 mai). La

deschiderea Congresului ia cuvântul (în calitate de președinte onorific al Tineretului Progresist din România) și Mihail Sadoveanu.

26 mai

- În „România liberă”, P.[aul] G.[eorgescu] recenzează volumul *În umbra celulei* de Petru Groza: „interesului obiectiv pe care-l ridică *În umbra celulei* se adaugă greutatea personalității Primului Ministru, care într-un stil simplu, pe înțelesul tuturor, ridică și lămurește probleme dintre cele mai interesante”.
- Sub titlul *Negustorul din Lisabona*, Geo Dumitrescu îl infierează, în „Victoria”, pe Pamfil Șeicaru: „Îl chema Pamfil și avea uneori înfățișarea unui popă cu haine de șiac îmbumbiate cuviincios și cu pălărie neagră cu boruri uriașe. Semănă alteori cu un cârciumar, cu un negustor de porci. Rotund, congestionat, cu un aer spășit, țigănesc, omul era mereu în fața unei teighele. Altminteri, pașnic, cumsecade, disciplinat între gesturile egale ale generației lui de simbriași ai Berlinului, mâna lui cunoștea aceleași familiare deprinderi: ea purta condeiuul cu grație și energie, se așeza docilă și mângâietoare pe rotunzimile pântecului aerodinamic, sau se ridica la pălărie, în fața excelențelor cu crucea încârligată, în semn fidel de «să trăiți!»”.

27 mai

- În „Jurnalul de dimineață” N. Carandino comentează *Zile de lagăr* a lui Zaharia Stancu: „Cartea lui este o carte de scandal în nobilul sens al cuvântului. Nu mă gândesc scriind acestea la unele legitime supărări de natură personală, pe care le va stârni, ci mă refer îndeosebi la sufletul iacobin care o animă, la intransigența fanatică desprinsă dintre rândurile gazetarului persecutat și pedepsit de toate dictaturile.” (*O carte fără menajamente*).
- În „Victoria”, Al. Dumitriu-Păușești scrie despre *Ilie Rădulescu-Lăptărie*.
- „Universul literar”, nr. 16-17, publică poemele *Ca apele Parângului* de Horia Furtună și *Reverența spânzuratului* de Constant Tonegaru. □ Prin articolul lui Camil Baltazar *Amintiri despre Ion Pillat*, continuă comemorarea poetului, începută în numărul precedent. □ Șerban Cioculescu revine asupra operei lui D. Anghel, susținând că acesta nu este un „descriptiv”, ci face „operă de colorist, în tonuri vii, exuberante, de meridional, uneori melancolic estompate”. □ Adrian Marino își continuă și el „Efemeridele macedonskiene”, printr-o convorbire cu V. G. Paleolog.

28 mai

- În articolul *Scriitorii și Academia* din „România liberă”, Virgil Ierunca aprobă protestul scriitorilor care au cerut excluderea din Academie a membrilor care „s-au compromis” în timpul regimului fascist.
- „Universul” (ediția de dimineață) anunță deschiderea cursurilor Universității Libere Democratice. În numele corpului profesoral, Al. Rosetti

declară că scopul instituției este „răspândirea în masele largi ale poporului a tuturor cuceririlor științei”.

29 mai

- Mihail Sebastian este accidentat mortal de un camion.
- În „Victoria”, Al. Dumitriu-Păușești îl evocă în *aqua forte* pe Stelian Popescu, „Patronul mediocrității și al platitudinilor, zeul «eroilor» de provincie” (*Cocardele lui Stelian*).

30 mai

- Înormântarea lui Mihail Sebastian la cimitirul „Filantropia” adună „o lume imensă – din care am remarcat pe dna și d-nul ministru Lucrețiu Pătrășcanu, d. ministru Mihail Ralea, d. C. Vișoianu, d. Al. Șafran, șeful cultului mozaic, precum și personalități ale teatrului și literaturii române. [...] au rostit cuvântări d-nii: Petru Comarnescu, din partea ministerului Artelor, R. Hilard, din partea ministerului de externe, N. D. Cocea, din partea Soc. Scriitorilor Români, Ioan Massof, din partea teatrului Național, N. Vlădoianu, din partea Soc. autorilor dramaticei, N. Carandino, din partea criticilor teatrali, Perpessicius, din partea A.R.L.U.S.-ului, Niky Atanasiu, din partea sindicatului actorilor și I. Wallenstein, din partea colegilor de profesorat.” (cf. „Drapelul”, 1 iunie). „Jurnalul de dimineață” din 1 iunie îl trece pe F. Aderca în locul lui Petru Comarnescu drept reprezentant al ministerului Artelor, iar „Victoria” îl adaugă pe S. Stoilov, rectorul Universității Libere Democratice.. Slujba religioasă este oficiată de Alexandru Șafran (cf. „Timpul”, 1 iunie, care, ca și „Jurnalul de dimineață” sau „Victoria”, publică o listă detaliată a asistenței). „Asistența a fost adânc sguđuită de disperarea tragică a mamei scriitorului. La catafalcul lui Mihail Sebastian, d. dr. Șafran. șef rabinul comunității evreiești a rostit un impresionant panegiric. Serviciul religios a fost oficiat de prim cantorul Ruwinsky dela Templul israelit, în acordurile profunde ale orgei. [...] di numeroasa și îndurerata asistență reținem următoarele nume: D. ministru Lucrețiu Pătrășcanu cu d-na, George Macovescu, secretar general al ministrului propagandei, Anton Bibescu, N. D. Cocea, prof. S. Stoilov, Perpessicius, Const. Vișoianu, fost ministru, Claudia Millian-Minulescu, Teodorescu-Braniște, prof. Rosetti, Aristide Blank, Camil Petrescu, Tanzi Cocea, Ticu Archip, Nic. Carandino, Ury Benador cu d-na, Andrei Șerbulescu, Ion Călugăru, Ion Biberi, Al. Philippide, Geo Bogza, Nic. Vlădoianu, Lucia Demetrius, Zoe Ricci, Cella Serghie (sic), dr. W. Filderman, A. L. Zissu, dr. Dorian, Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Andrei Tudor, S. Semilian, Yvonne Stahl, Scarlat Froda, dr. Brkowitz, Benary, Al. Mironescu, Boris Caragea, Zevedei Barbu, Mircea Manolescu, Camil

Baltazar, N. Soreanu, V. Munte, I. Sejeanu, I. Masoff, Horia Verzeanu.” (*Ultimul drum al scriitorului Mihail Sebastian*, „Victoria”, 1 iunie).

- „Scânteia” consemnează *Vizita Savanților Sovietici la Academia Română* și discursul de întâmpinare al Președintelui Academiei, D. Gusti. □ Eugen Jebeleanu închină o poezie *Celor căzuți pentru libertate*. □ Scriind anticipativ despre *A doua adunare generală a SSR*, desfășurată în ziua în curs (30 mai), Ion Călugăru amintește epurarea din Societate a lui Ion Petrovici, „ministrul întunecimei publice”, și a „huliganului” I. Al. Brătescu-Voinești.

- În „Victoria”, Al. Philippide scrie despre Universitatea liberă democratică, deschisă sâmbătă 26 mai: „Universitate nu în sensul unei instituții de cultură superioară, pe baze de specializare, ci în sensul de cultură generală, universală, în toate domeniile cunoștințelor umane. Această universitate va avea menirea să ofere unui public fără pregătire specială noțiuni generale de știință, de istorie, de literatură, de economie politică, totul într-un spirit de progres și de lipsă de prejudecăți. O mie cinci sute de studenți sunt deja înscriși la această universitate. Dintre aceștia funcționarii publici și particulari sunt cei mai numeroși, împreună cu elevii de liceu, câte patru sute pentru fiecare din aceste două categorii. Deasemeni, muncitorii calificați nnumără 150 de studenți. mai sunt liberprofesioniști, studenți, militari.”

31 mai

- „A dispărut o conștiință. Universul a devenit deodată mai sărac. Din atmosfera vieții noastre culturale s-a desprins o vibrație, o bogăție. ”, zice Ion Biberi în articolul *Mihail Sebastian*, publicat în „Victoria”: „Cu două zile înainte de moartea lui neprevăzută, senin, împăcat cu sine, Mihail Sebastian îmi vorbea despre proiectele lui literare: un studiu de sinteză asupra lui Honoré de Balzac, pe care voia să-l scrie la Paris. Avea să urmeze apoi o perioadă în care se va consacra lui Shakespeare.[...] Mihail Sebastian avea adiacențe și nevoie firească de adâncire a valorilor majore. Nu a poposit niciodată în accesoriu și neesențial. A știut să meargă totdeauna către esențe. Era, structural, un clasicizant, călăuzit înspre pozițiile ferme și înspre formele conturate. Tumultul, incertitudinea, drama se consumau la el în adâncuri, nu se vedeau în efervescente și patetic exterior. Scrisul îi era calm, echilibrat, un scris matur, așezat, fără isbucniri, fără oscilații. Nu ținea perfecția formală, nu urmărea efecte de suprafețe. [...] Traectoria devenirii spirituale a lui Mihail Sebastian se oprește la drum de mijloc, întreruptă brutal. – Timpul ne-ar fi desvăluit fețe necunoscute ale acestui talent multiform și ale acestei conștiințe situate în centru vieții spirituale europene. Mihail Sebastian avea antene, disponibilități. Nu era un sceptic. Poate că nu era un senin. Dar avea o atitudine expectativă, înțelegătoare și oarecum spectaculară în fața vieții. se fixa pe nuanțe, cărora știa să le descopere tâlcul

omenesc. De aci, atitudinea lui comprehensivă și profund umană în fața vieții, curiozitatea pentru om, pentru universul moral. De aci, pasiunea lui pentru Montaigne și Jules Renard. Și poate că această atitudine l-a îndemnat la redactarea jurnalului intim, a cărui publicare va revela o față necunoscută a vieții lui interioare. Era un sensibil, un emotiv. Era un om pentru care viața interioară există. Viața lui avea un accent de gravitate, de patetic conținut. Omul nu se dădea cu ușurință. [...] Un martir stăpânit de discipline clasice.”

- În „România liberă”, Ulysse îl admonestează pe C. Tonegaru: „Constant Tonegaru nu e decât o pretenție, un adjectiv decadent”.

- Încă un articol de demascare a lui **Șeicaru** apare în „Ultima oră”, sub semnătura lui Zaharia Stancu: „N-a fost guvern pe care să nu-l șantajeze Șeicaru. N-a fost om politic pe care Șeicaru să nu-l spurce, să nu-l punguie.” Ceea ce, în context, sunt păcate veniale. Sfârșitul textului e într-o notă amenințătoare: „Tribunalul Poporului îl va judeca în lipsă. Dar sentința, - oricât de grea ar fi - va fi adusă, mai curând sau mai târziu, la îndeplinire. În orice colț al pământului va încerca să se ascundă Pamfil Șeicaru va fi, până la urmă, descoperit. Și, odată descoperit, va fi extrădat și adus în țară. Îl vom vedea cu lanțuri de picioare...” Vor urma, în același ziar și tot sub semnătura lui Stancu, articole despre **Ilie** [Rădulescu], 1 iunie, și **Ion Sân-Giorgiu**, 20 iulie.

[MAI]

- „Revista Fundațiilor Regale”, nr. 5, publică poeme semnate de Mihai Beniuc (*Un om așteaptă Răsăritul*), Camil Baltazar (ciclul *Rusia 1917-1945: Vers din lacrimile unei surori, Seve*, 9 iunie 1944), Demostene Botez (*Solstițiu de iarnă*), Geo Dumitrescu (*Scrisoare nouă, Libertatea de a trage cu pușca*), Ion Caraion (*Dragoste rurală, Clasicism*), Mihail Crama (*Pictură apuseană, Cer pierdut, Retrăire, Vis de copil*), povestirea *Constantinu Lesii* de Ioana Postelnicu și un „profil critic” al lui Mihail Sebastian semnat de Ieronim Șerbu („o voință de înțelegere clară, o luptă de a supune înclinația spre zonele de mister ale existenței, păstrându-se în câmpul solar și steril al rațiunii”). Tot în cuprinsul revistei figurează studiul lui Basil Munteanu **Jean Giraudoux, vizionarul purității**. □ La rubrica de „Comentarii critice”, Tudor Vianu scrie despre **N. Iorga scriitor**: „Ultimul cuvânt al testamentului său științific [...] spune: «Aș fi vrut să am mai mult talent poetic pentru a fi mai aproape de adevăr.» Acest talent N. Iorga l-a avut într-o proporție neobișnuită și în asociație cu celelalte însușiri ale spiritului vizionar și ale inimii arzătoare, care îl înrudea atât de strâns cu marii istorici și poeți romantici, un Michelet, un Carducci, un Mickiewicz, oameni ai aceleiași familii spirituale, romantice și profetice, produse ale deșteptării geniilor naționale în veacul al XIX-lea, care nu s-a istovit, pregătind marile drame ale timpului nostru, decât după ce a dat în Nicolae Iorga pe unul din

reprezentanții lui cei mai de seamă.” □ Secțiunea „Cronici” e inaugurată cu discursul rostit de D. Gusti, președintele Academiei Române, ***La moartea lui Ion Pillat***: „ceea ce face ca Ion Pillat să fie unul dintre cei mai nobili reprezentanți ai spiritului românesc este faptul că poezia sa este legată de țară și de pământ, este poezia trecutului și spiritualizarea ritmică a peisajului românesc. Poezia realistă a lui Ion Pillat o întâlnim mai ales în volumele *Florica*, *Pe Argeș în sus*, *Biserica de altădată*, *Limpezimi*, *Balcic* și cu totul deosebit în *Satul meu*. *Satul meu* ia proporția unei adevărate monografii în versuri a unui sat moldovenesc, Miorcani, din Dorohoi, unde poetul și-a petrecut copilăria – o monografie unică de poezie socială și picturală a unui sat, ce, în felul ei, stă alături, ca o completare a monografiilor sociologice sătești, întreprinse de Institutul Social Român. [...] Acest mic volum de poezie monografică reprezintă un gen nou de literatură, unică nu numai în literatura românească, dar și în cea mondială. [...] Prin poezia sa, Ion Pillat și-a înscris numele, peste toate curente și modele literare, pentru totdeauna în analele însuflețite și oneste ale literaturii românești.” □ Tot aici, Sorana Gurian se oprește asupra a trei poeți sovietici (Leonid Pervomaiski, Andrei Leontiev, N. Rîlenkov), caracterizându-i astfel: „Trei feluri de-a reda războiul, toate trei veridice, toate trei la fel de înțelese de majoritatea cititorilor sovietici. Căci poezia nu e – în Rusia – cum e cazul la noi, apanajul unei clase sau unui anumit tineret, mai mult sau mai puțin progresist, mai mult sau mai puțin boem, roind în jurul revistelor și redacțiilor și încercând să-și plaseze versurile, ci un bun național. Soldații din prima linie, muncitorii din uzine, tineretul comunist din școli și facultăți, toată lumea citește și se interesează.” (***Poezia sovietică***) □ G. C. Nicolescu publică eseu ***Mijloacele croniciei literare***, iar N. Steinhardt publică studiul ***Thomas Mann sau unde este locul artistului***. □ La rubrica de „Note”, Camil Petrescu îi evocă sumar pe dispăruții Ion Pillat („unul dintre aștrii poeziei românești”) și Mircea Streinul („un adevărat șef de școală, căci a impus atenției tuturor o pleiadă de poeți bucovineni”).

● „Revista Cercului Literar”, nr. 5, publică poeme de Ștefan Aug. Doinaș (*A cerului pădure răsturnată* și *Aniversare*) și Ovidiu Sabin [Cotruș] (*Muzica lucrurilor*), fragmente de proză de I. Negoîtescu (*Primăvara elvețiană*) și Deliu Petroiu (*Casa italianului*, „schită pentru un scenariu cinematografic”). □ În secțiunea „Cronici”, I. Negoîtescu comentează *Flăcări* de Radu Tudoran (cu care autorul „intră în maturitate și în zona operei care rămâne în istoria literaturii”) și *Casa Pustnicilor* de Damian Stănoiu (unde recenzentul remarcă „frază limpede și cumpătată” și „umorul senin” al acestor povestiri, dintre care unele sunt „de o rară perfecțiune narativă”). □ De asemenea, Cornel Regman se exersează într-un portret sintetic al lui Perpessicius, a cărui critică „de cititor” ar fi „prin excelență o critică a pretextelor, fără verdicte, fără atrocități, complăcându-se retrasă între rafturile înțesate cu

maestri ale bibliotecii, fericită, amuzată, vădit satisfăcută când, printr-un joc subtil al întâmplării, a izbutit să stabilească neștiute relații de familie sau numai amicale între somități ce până atunci se ignorau reciproc”. □ Tot la rubrica „Cronici”, Radu Stanca publică *Resurecția baladei*, text fundamental atât pentru profilul artistic al autorului, cât și pentru estetica Cercului Literar. Autorul polemizează cu concepția „poeziei pure”, care ar fi produs în poezie „un neajuns tehnic” („Meșteșugul a surclasat invenția.”), o desubstanțializare („purul” fiind adesea asociat cu „neantul”) și, prin aceasta, o inevitabilă clișeizare, ajungându-se astfel la o „producție «pură» standard”. Eseiul contestă teoria poeziei pure din unghiul „esteticii axiologice”, potrivit căreia „o operă de artă va fi cu atât mai aptă de a purta titlul de capodoperă cu cât semnificația ei axiologică va fi mai completă. Exclusivitatea estetică nu duce la capodoperă.” Or, dacă în artă „intervenția valorii etice sporește un conținut estetic”, „cu atât mai mult va propulsa o valoare artistică atunci când intervine în domeniul alteia”. O astfel de „propulsie” ar putea oferi balada, a cărei „resurecție” se vrea „o nouă emancipare a esențialului împotriva neantului, a substanței împotriva haosului”. Definită drept „comunicarea unei stări afective prin mijlocirea unui eveniment”, balada se sprijină pe „baladesc”, adică pe „o stare perpetuă de conflict dramatic” sau, mai pe scurt, pe „o stare lirică dramatică”. „Baladescul” cunoaște trei feluri de exprimare: „lamentația baladescă” (unde anecdota rămâne „un simplu pretext pentru provocare unei stări lirice”), legenda sau „eposul” („în care evenimentul, de la simplu pretext al spovedaniei lirice, urcă în intensitate până la ocuparea regiunilor de conținut ale poemului”) și „balada propriu-zisă” (unde „prezența poetului liric e mai puțin activă, locul de frunte luându-l anecdota și personagiile ei”). În fine, resurecția baladei e concepută ca o atitudine în fața „poeziei viitorului”, de vreme ce ea anunță „ridicarea tuturor acelor elemente poetice care, pe nedrept, au fost exceptate de la bucuria prefacerii apei în vin”. (vezi **Anexa**) □ La „Revista revistelor”, Ștefan Aug. Doinaș se declară dezamăgit de o serie de note publicistice care „cădeau de acord a ne ataca lateral, pe motive cu totul deplasate din sfera preocupărilor exclusiv literare” și care îl puneau astfel în „imposibilitatea de a lua atitudine în cadrul acestei reviste”; intervenției lui Doinaș i se adaugă un P.S. polemic (semnat R.C.L.) la adresa „Luceafărul”-ui, unde D.D. Roșca „întreprinde exegeza operelor din copilărie ale unora dintre membrii «Cercului Literar»”, care – dat fiind că „atitudinea ideologică a revistei „Luceafărul” se confundă cu atitudinea de o viață întreagă a dlui prof. univ. D.D. Roșca” – ar trebui însoțită și de o cercetare a colecției „Luceafărului”: „deoarece anumite dedicații de pe cărțile din biblioteca dlui prof. univ. D.D. Roșca se dovedesc actualmente atât de oportune, ar fi de consultat revizuirea celorlalte cu dedicații azi inoportune”.

1 iunie

● A. Dumbrăveanu evocă în „Fapta” pe *Mihail Sebastian, camarad de redacție*.

● În „Jurnalul de dimineață”, Anton Bibescu evocă pe Mihail Sebastian: „prietenia noastră era bazată pe faptul că râdeam și ne întristam de aceleași lucruri. Amiciția noastră avea ca bază înțelegerea. Îi vorbeam de trecut și el îmi răspundea de viitor. Se deschidea de sfârșitul acestui război care deschidea pentru el Europa” (*Un prieten*). □ Const. Vișoianu scrie și el despre *Mihail Sebastian*: „Acum, cu sufletul în lacrimi, eu nu pot însemna decât omenia, decât noblețea sa. [...] Și dezinteresat cum rar se întâlnesc oameni în zilele noastre aprige. Când îi vorbeai de o chestiune materială, de un interes al lui, îl vedeai cum roșește, simțeau cum îl ofensezi. [...] Îi vedeai cum se desprinde de orice discuțiune îl privea personal. Se ferea, cu o rară discrețiune, de laudă și de răsplată. Îl întâlneam des în ultimii ani de prigoană și nu mai știu dacă vreodată mi-a vorbit despre vreun necaz personal.” □ O știre anunță *Înapoierea aparatelor de radio. Dispozițiile Ministerului de Interne*: „S-au dat dispozițiuni autorităților administrative și polițienești pentru restituirea aparatelor ce au fost depuse de cetățeni de la Aprilie 1941 și până la data deciziei menționate mai sus.”

● Petru Comarnescu scrie în „Timpul” despre *Ironicul destin al lui Mihail Sebastian*: „Ajungând la libertatea socială pentru care militase și luptase, avea să piardă cea mai elementară libertate: aceea de a trăi. Talent creator, moare înainte de patruzeci de ani, când unii abia atunci încep viața pentru opera definitivă. Făcând parte dintr-o generație măcinată de ideologii care au dus-o la pierzanie și de atâtea lupte și suferințe ce au anulat-o în mare măsură, el ar fi fost printre pușinii s-o răscumpere, în mod covârșitor, prin creații temeinice. A și răscumpărat-o, desigur, prin cărțile lui, care rămân, și prin demnitatea comportării sale umane, prin amintirea luminoasă ce ne-o lasă acest om care a ocolit totdeauna entuziasmul și care încă nu voia să fie judecat, știind că mai are atâtea de creat și de rostit.”

● Geo Dumitrescu semnează în „Victoria” textul *La moartea lui Mihail Sebastian*: „Uluși de vestea aceasta absurdă, în neverosimilul ei, - ni se părea ieri laolaltă cu ceilalți cinci sute de studenți ai Universității libere, că asistăm, stângaci și deplasați, la o scenă trecută. Străduindu-se din răspuțeri să-și reia sobrietatea firească, rectorul Universității, d. prof. Stoilov anunța că Mihail Sebastian nu-și poate inaugura cursul pentru care era programat, că nu și-l va mai putea ține... Împrejurarea, prin care câteva sute de prieteni și admiratori aflau felul stupid în care Mihail Sebastian îi părăsise - strângând inimile într-o aceeași înfiorare, îndemna în acelaș timp spre cea mai adevărată, cea mai potrivită dintre emoții. Îl regretau acolo profesori,

demnitari ai culturii românești, foști elevi și auditori ai sclipitoarelor lui conferințe: toți însă se gândeau la prietenul pe care îl pierduseră, la omul-Sebastian care a dispărut. și asta nu numai pentru că autocamionul criminal l-a izbit de caldarâm, cu nepăsarea săvârșirii unui fapt divers; nu numai pentru că Mihail Sebastian a murit ca *un om de pe stradă*. Am prețuit în Mihail Sebastian o experiență de viață, nu patetică – nici autentică întotdeauna – dar foarte adesea emoționantă încă înainte de termenul ei. A fost un om care s-a străduit să răzbată spre lumină, - și drumul era chinuit prin desigurile personalității acestea cu tot dinadinsul complexe a omului modern – prin întortocherile șovăielilor atât de specifice aceluiași om modern, așezat fără voia lui între vânturile unor răscruci istorice.” □ Este reprodus *Omagiul d-lui Perpessicius în numele A.R.L.U.S.-ului*: „Năpraznica pierdere pe care o suferă literatura românească prin trecerea la cele eterne a lui Mihail Sebastian, îndurează deopotrivă și secția literară a artiștilor, al cărei distins membru prietenul nostru era, și prin această, întreaga Asociație pentru strângerea legăturilor cu Uniunea Sovietică în numele căreia îmi revine trista sarcină să vorbesc. Deplângem în sfârșitul absurd și nedrept al lui Mihail Sebastian pe unul din cei mai străluciți reprezentanți ai scrisului românesc contemporan, aflat în pragul maturității, în plină și luminoasă ascensiune și care prin tot ceea ce a dat în roman, în teatru, în eseu, în critică și în ziaristică și-a marcat nu numai un loc de frunte, dar a și pus temelia unei cariere literare de vaste orizonturi și de adânci perforări. Scriitorul care între adolescență și tinerețe debuta în nuvelă și roman cu acute pagini de psihologie sentimentală, devenea în scurtă vreme nu numai unul din cei mai lucizi interpreți ai prosutianismului de la noi, dar și romancierul de temerară atitudine, pe care frământările sociale și etnice nu-l speriau. În firava noastră literatură antirasială și progresistă, romanul *De două mii de ani* al lui Mihail Sebastian va fi cercetat întotdeauna drept documentul cel mai semnificativ al speciei reflectată în inteligența unuia din martorii cei mai credincioși. familiarizarea balzaciană, din ultimii ani, și asimilarea tuturor acelor izvoare epice, ar fi pus la îndemâna lui Mihail Sebastian nu numai substanța unor studii critice, a căror elaborare o începuse, dar și sugestiile pline de îndemn ale viitoarei și fecunde sale opere de romancier. Suflet pur, hrănit la marile idealuri ale umanității, Mihail Sebastian a consacrat apărării omului una din cele mai bogate activități ziaristice din ultimele decenii. Atitudinea lui inflexibilă din anii cei negri ai teroarei s-a văzut nu numai încununată de recunoașterea unanimă, în lunile din urmă, dar și solicitată, să participe, să-și spună cuvântul. și Mihail Sebastian n-a cruțat nici o osteneală, n-a refuzat nici un efort pentru că bogăția inimei sale Mihail Sebastian înțelegea, zi, mai mult ca oricând, s-o pună în slujba societății. între orientările de dată recentă ale societății noastre, figurează și Arlus-ul a cărui secție literară, mândră să fi numărat pe Mihail

Sebastian printre membrii ei, nu se poate împăca cu gândul unei atât de nedrepte și absurde dispariții. În opere de apropiere (sic!) și de strângerea legăturilor cu Uniunea Sovietică, pe care Arlusul o urmărește cu tenacitate, pregătirea, talentul, spiritul viu și mai ales credința neclintită ce caracterizau pe prietenul nostru așteptau să fie puse la contribuție spre binele acestei convalescente societăți românești...”

- În „România liberă”, Virgil Ierunca îl invectivează pe „trădătorul” Knut Hamsun, pentru care „nu putem acumula destul dispreț și prea destulă repulsie”.

- „Universul” (ediția de dimineață) relatează pe larg desfășurarea primei zile (30 mai) a procesului ziariștilor chemați în calitate de criminali de război în fața Tribunalului Poporului (între alții: Radu Demetrescu-Gyr – prezent, Pamfil Șeicaru – absent și Ion Dobre [Nichifor Crainic] – absent). În următoarea săptămână, dezbaterile procesului vor fi publicate integral în ambele ediții (de dimineață și de seară) ale ziarului, dar și în majoritatea celorlalte cotidiene.

2 iunie

- În „Scânteia”, Mihnea Gheorghiu denunță *Legionarii români de la Paris*: „Lucian Bădescu, Cârciu, Mateescu-Frâncu, Nandriș, Horia Rădulescu, Cioran / lista e prea lungă pentru a-l aminti pe toți aci, - feciorii lui Sima și emisarii Antoneștilor, sunt giranții României în Franța, în timpul ultimilor patru ani. Colonia română de la Paris i-a respins în permanență iar intelectualitatea franceză i-a ocolit. Ei s-au simțit însă bine cu nemții. Și i-au servit cu devotement, precum porunceau banda și „căpitanul”. Misiunea lor în Franța a fost să arate că România este definitivă fascistă. Pentru aceasta, au încasat sute de mii de franci, atât din partea celor două ministere (Generalul Rosetti-Ică), cât și din partea sucursalei lui Himmler la Paris. Unii din „camarazi” s-au retras, după debarcarea aliaților, odată cu Sturm-grupele SS, alții au coborât spre Sud, în Spania, înspre „camarazii” falangiști. Alții au rămas, să stârnească indignarea francezilor liberi și ura coloniei române democratice. Ar fi oportun și sănătos să fie chemați înapoi, în țară toți Kultur-nicii aceștia și să fie judecați alături de cei ce i-au susținut și subvenționat, și alături de ceilalți, pe care-i așteptăm pe curând, în frunte cu șeful bandei, criminalul de războiu și de derpt comun, Horia Sima. Și fără îndoială că judecarea lor de către Tribunalul Poporului va scoate la iveală amănunte de seamă, în legătură cu rolul legionarilor în opera de distrugere a pretigiului moral al țării, precum și numeroase alte liste de criminali de război, care se cred la adăpost, continuând să uneltească și să spere. Trădătorii trebuie să știe că în țara aceasta, vândută și martirizată de ei, nu vor afla îndurare. Hitleriștii români din Franța își vor primi pedeapsa meritată.”

- În „Victoria”, Dan Petrașincu scrie despre *Stefan Zweig și psihologia nazismului*, sub pretextul că „Au apărut în românește recent încă două cărți ale acestui mare scriitor modern – *Lupta în jurul unui rug* și *Obsedatul*”, dintre care *Obsedatul* e „un mare curs psihologic împotriva nazismului”.

3 iunie

- Academia Română anunță în ședință publică premiile; la secțiunea literară, Premiul Statului, Eliade Rădulescu, le revine lui Mihai Beniuc, A. T. Stamatiad și Teodor A. Naum.

- Societatea Scriitorilor Români votează noile statute: este ales un consiliu de onoare format din G. Tutoveanu, Al. Rosetti, Ion Călugăru, F. Rudenco, G. Talaz, D. Niculescu Varone, Mihail Cruceanu, Pompiliu Constantinescu, Al. Philippide și A. Toma.

- Într-un articol „pe marginea proiectului de Statut al Societății Scriitorilor Români”, apărut sub inițialele P.P., „Scânteia” sugerează că proiectul de statut „nu trebuie să se mărginească numai la stricte preocupări de breaslă, el trebuie să cuprindă în el de la început și cu hotărâre obligația de cultivare a scrisului românesc, în spiritul vremii și punerea scriitorilor în serviciul masei largi populare, creând o literatură inspirată de popor, pentru popor”. □ Ion Călugăru scrie un articol despre *Moartea scriitorului Mihail Sebastian*, în care amintește că scriitorul „a participat la lupta de eliberare pe linia trasată de mișcarea de unificare a patrioților, scriind la publicațiile ilegale și la «România liberă» la zilele dintâi, după 23 August”.

- Apare ultimul număr din „Universul literar” (nr. 18), în care văd lumina tiparului poemul *Stăm alături* de Dimitrie Stelaru și poemul în proză *Întâlnire* de Petru Dumitriu (cu privire la acesta din urmă, Petru Comarnescu salută, tot în paginile numărului de față, trecerea scriitorului de la „neoclasicismul” din *Niobe*, *Argonautica* și *Preludiu la Electra* la „realismul anti-fascist” din *Greșeala*). □ Se încheie, cu o întârziere de o săptămână, cronica lui Perpessicius la *Compendiul* lui G. Călinescu, unde criticul semnalează un „viciu congenital” al cărții: suita de „reacțiuni umorale” ce degajă „un discret iz de arhondologie”. □ G. C. Nicolescu semnează un articol panoramic despre „Viața românească”, prilejuit de „aproape patruzeci de ani de luptă și devotament pentru știință”. □ Sub titlul *Un mare învățat*, Camil Baltazar îl evocă pe M. Gaster. □ În acest ultim număr revista publică unul din puținele articolele „de direcție” prezente în paginile sale, *„Artă pentru artă”. Controverse pe o temă perimată*, de Florian Nicolau, care se încheie astfel: „Arta propriu-zisă are [...] o intenționalitate ce poate avea implicare morale, de cunoaștere sau sociale. Numai că nu este deloc nevoie, pentru ca asemenea implicații sociale să se exercite asupra societății, să se recurgă la un *stil tendențios*. Operele de artă nu pot fi în acest caz decât nereușite, iar implicațiile lor sociale nefaste.” □ În articolul *Generațiile prezente*, Al. Piru

întreprinde o sistematizare a peisajului literar autohton prin prisma criteriului generaționist (dispus sub forma teză-antiteză-sinteză), atrăgând atenția că, deocamdată, „noua generație [...] nu vine față de generația imediat precedentă cu o antiteză”. □ În „Carnet literar”, Camil Baltazar prezintă ultimele apariții editoriale (*Golem* de Gustav Meyrink, *Anii de ucenicie* de Mihail Sadoveanu, *Oamenii visează pâine* de Ieronim Șerbu, *Cântec de revoltă, de dragoste și de moarte* de Geo Bogza, *Zile de lagăr* de Zaharia Stancu), precum și premiile Societății Scriitorilor Români. Juriul (Victor Eftimiu – președinte, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, F. Aderca, H. Yvonne Stahl) a acordat următoarele premii: Premiul de poezie „Regele Mihai I” (100.000 lei) pentru *Anii de fum* de Zaharia Stancu, Premiul de proză „Nicolae Bălcescu” (100.000 lei) pentru studierea operei eminesciene de către Perpessicius, Premiul de poezie „Socec” (50.000 lei) pentru *Ora fantastică* de Dimitrie Stelaru, Premiul de proză al Societății Scriitorilor Români (50.000 lei) pentru romanul *Dincolo* de S. Gregor, Premiul instituit de Clementina Delasocola pentru cea mai bună nuvelă a anului (30.000 lei) pentru *Argonauții* [sic!] de Petru Dumitriu.

● În „Victoria”, Ion Biberi scrie editorialul pe tema **Tineretul și pacea**: tinerii „Vor trebui să porceadă neîntârziat la o reeducare morală a tovarășilor lor de generație. Le va reveni lor relul de a provoca în tineretul până rei rătăcit criza de conștiință și îbdreptări, întoarceri din drum. Conștiințele în adevăr progresiste nu pot rămâne în nici un caz pasive, închizându-se într-un univers de preocupări abstracte. Ele au obligații morale față de societate de a participa la această operă de reeducare morală.” □ Al. Dumitriu-Păușești notează ceva despre „**Sentimentalul**” **Brătescu-Voinești**: „acest umanitarist așa de trandafiriu în aparență, era în realitate un hultan de mare clasă. Sentimentalismul exagerat, lacrimile prea frecvente și înduioșarea promptă, ascund o realitate mult mai tristă. Brătescu-Voinești, acest «sfânt», s-a întovărășit cu asasinii Rădulescu-Lăptărie și Prundeni și folosind o celebritate nemeritată, a scris articole îndemnând la exterminarea evreilor. Apostolul s-a demascat și trebuie pedepsit așa cum merită.”

4 iunie

● În ultimul drept la cuvânt care i se oferă în cadrul procesului, Radu Gyr declară: „Am greșit. Am fost legat de mișcarea legionară.” (cf. „Universul”, ediția de dimineață)

5 iunie

● Este pronunțată sentința în procesul ziariștilor: Pamfil Șeicaru, condamnare la detenție grea pe viață – Nichifor Crainic, condamnare la 12 ani de detenție riguroasă.

• Pornind de la procesul ziariștilor, „Scânteia” organizează o anchetă pe tema ***Intellectualii și răspunderea îndrumătorilor de opinie publică***, punând întrebările: „1. Care credeți că a fost rolul ziariștilor fasciști la educarea celor care au săvârșit crimele bestiale și jafurile fără scrupule din timpul războiului antonescian? 2. Cum vedeți legătura între ziariști și interesele poporului? 3. Ce credeți despre ideea de răspundere a intelectualilor față de opinia publică?”. Răspund C. Parhon („Rolul ziariștilor fasciști în formarea curentului sălbatec și întunecat care a condus la alăturarea României în război alături de Germania a fost hotărâtor. Ei au orbit î întreagă massă de oameni și au semănat sămânța urii, a cruzimii, a criminalității și a nebuliei. Dacă rolul lor a fost hotărâtor rezultă că și răspunderea lor trebuie să fie tot atât de mare. Guvernul și masele democratice au sarcina să împiedice ca o astfel de presă să se mai nască vreodată.”), S. Stoilov („În formarea opiniei publice intelectualii au evident o mare răspundere și cred că, în bună parte, la această emisiune se reduce rolul social al adevăratului intelectual. Răspunderea aceasta impune intelectualului datoria socială de a gândi și de a se informa el însuși cu mijloacele de care dispune, asupra problemelor mari sociale, politice, naționale care se pun azi poporului nostru.”), M. Sadoveanu („În împrejurările excepționale de mari prefaceri prin care trece lumea, datoria tuturor intelectualilor, deci și a scriitorilor și a gazetarilor, este să participe și să îndrumeze comunitatea din care fac parte către idealurile pentru care a luptat, s-a jertfit și a izbândit democrația. Cel care se dezinteresează și nu-și face datoria se elimină singur din viața națională. Și ieri, în timpul agresiunii fasciste, rolul intelectualilor și al gazetarilor a fost de îndrumare și educație. Cei care au trădat idealurile umanității servind fascismul au făcut asta fie din lipsă de inteligență și personalitate, fie în scopuri viclene de câștiguri personale. Răspunderea acestora din urmă în fața poporului este deosebit de gravă.”), Al. Rosetti („Ziariștii au dat criminalilor fasciști justificarea faptelor ce le săvârșeau; ei au sprijinit aceste fapte, prin formarea unei opinii publice favorabile. Ziariștii trebuie să aibă suficientă cultură pentru a cunoaște în amănunte doctrina care convine cel mai bine așezării sociale respective. Datoria ziariștilor este de a îndruma poporul pe calea cea bună. și aceasta nu se poate face fără o solidă cultură, unită cu bunul simț. Răspunderea intelectualilor este mare, căci le revine sarcina de a forma opinia publică. Fiecare ziarist trebuie să știe aceasta și, în sensul cel mai larg, fiecare intelectual care, în sectorul său, deține o parte din opinia publică. Ideea de răspundere poate opri unele inițiative nelalocul lor; se dă o valoare deosebită rolului intelectualului, la statul modern.”) și avocatul Mihai Magheru.

6 iunie

• În „Semnalul”, Milton G. Lehrer prefătează prin articolul ***Problema intelectualilor*** „o mare anchetă” care va continua în paginile ziarului în săptămânile următoare: „Azi, când după un război care a pus în primejdie

însuși fundamentul culturii europene, intelectualii sunt chemați a contribui la cimentarea lumii de mâine alături de frații lor din celelalte domenii ale muncii creatoare, am socotit util să prezentăm părerile celor mai de seamă reprezentanți ai spiritualității românești asupra acestei vaste probleme de o importanță covârșitoare pentru zămislirea lumii de mâine.” Lehrer se referă pe larg la „turnul de fildeș”, care „nu reprezintă numai o superbă dezinteresare de restul muritorilor de rând, ci este o indirectă și destul de vinovată complicitate la consumarea răului.” Anchetă din „Semnalul” va lansa următoarele întrebări: „1. Care este, după părerea Dvs., rolul pe care trebuie să-l îndeplinească intelectualul în societatea modernă, înțelegând prin intelectual omul care-și închină viața realizării unui ideal pur spiritual, «preot al spiritului», cum îl numește Julien Benda?. 2. Socotiți că intelectualul trebuie să se închină în turnul de fildeș al disciplinei sale spirituale, ignorând cu desăvârșire politicul și ciocnirile de interese ale concetățenilor săi, urmând în aceasta exemplul lui Goethe care a preconizat «Să lăsăm politica pe seama diplomaților și a militarilor», sau ei trebuie să-și plece privirea asupra luptelor politice? 3. În acest din urmă caz, intelectualul care nu este străin de desfășurarea vieții politice trebuie să-și exercite rolul său de îndrumător sufleteș al masselor de pe înălțimea funcției sale spirituale (științifice, literare sau artistice), sau trebuie el să coboare în piața publică pentru a lumina calea chiar din mijlocul învălmășelii? Într-un cuvânt: trebuie el să fie «au dessus de la mêlée» sau «dans la mêlée»? 4. Într-o epocă în care cultura a realizat progrese uimitoare, știința, arta, filosofia și literatura înregistrând capodopere de subtilitate și de profunzime a gândirii, cum se explică izbucnirea a două războaie mondiale – purtate cu o violență neobișnuită – în mai puțin de jumătate secol? Socotiți că intelectualii secolului nostru și-au făcut datoria sau ei au abdicat de la înalta lor misiune educativă? 5. Nu credeți că intelectualitatea germană a trădat înalta cauză a spiritualității europene, prima dată în 1914, când a susținut pangermanismul și imperialismul german, și a doua oară în epoca postbelică, când ea s-a aruncat în brațele nazismului cotropitor? 6. Care este rolul intelectualului în clipa de față și care ar trebui să fie rolul său în viitor? Ce credeți despre cooperarea intelectualilor pe teren internațional?” □ Vor răspunde C. Parhon și S. Stoilov, 7 iunie; Const. Titel Petrescu și Emil Ottulescu, 8 iunie; Mihail Sadoveanu și Nicolae Petrescu, 9 iunie; Iorgu Iordan, 12 iunie; Mircea Florian, 13 iunie; Eugen Herovanu, 14 iunie; Demostene Botez, 16 iunie; Șerban Cioculescu, 17 iunie; M. Ciucă, 23 iunie; dr. S. Oeriu, vicepreședintele Comisiei române de armistițiu, și A. Schwefelberg, avocat, președintele Asociației titraților evrei „Unirea”, 24 iunie; Jean Mouton, directorul Institutului francez de Înalte Studii din România, 28 iunie; Grigore T. Popa, decanul Facultății de Medicină din București, 29 iunie. În numărul din 30 iunie, Milton G. Lehrer prezintă **Concluzii la o anchetă**.

• „Universul” (ediția de dimineață) anunță apariția unor noi volume la Editura „Cartea Rusă”: *Lumina vine de la Răsărit* de Mihail Sadoveanu, *Curcubeul* de Wanda Wasilievski (premiul „Stalin”), *Franța după capitulare* de Maurice Thorez (șeful Partidului Comunist Francez), *Răscoala din ghetoul Varșoviei* de B. Mark și *Portretul* de Gogol. □ Același ziar anunță că, în urmă cu trei zile, Societatea Scriitorilor Români și-a votat noile statute, alegând totodată și juriul de onoare (Gh. Tutoveanu, Al. Rosetti, Ion Călugăru, Teodor Rudenco, Gh. Talaz, Niculescu-Varone, Petru Comarnescu, A. Toma, Pompiliu Constantinescu și Al. Philippide) și comisia de cenzori (Al. Cazaban, Emil Dorian, I. Biberi și D. Corbea).

7 iunie

• Al. Philippide notează în „Victoria” pe tema *Scribita, boală veche*: „[...] boală veche încă de pe vremea lui Horațiu, boală inofensivă în fond, a celor care cu orice preț vor să fie scriitori. Vanitatea literară e alt nume al acestei boli. [...] Să nu ne plângem totuși. Toți acești bolnavi de scribită sunt cititori fideli ai revistelor literare și, într-o țară ca a noastră, cu un public cititor încă foarte mic față de numărul total al locuitorilor, ei formează partea cea mai mare a cititorilor de literatură originală.” □ „Cu prilejul unei aniversări”, Ion Biberi semnează artilolul *Un scriitor democrat: Thomas Mann*, trecându-i în revistă biografia – cu precădere momentul exilului. □ Geo Dumitrescu stă *De vorbă cu N. D. Cocea, directorul general al teatrelor*, despre Teatrul Poporului, recent înființat cu „concursul larg al guvernului, care, prin ministerul Artelor și al Finanțelor și deasemeni prin Confederația Generală a Muncii, ne-a pus la îndemână fonduri aproape îndestulătoare”: „teatrul poporului va lucra fără întrerupere. Un întreg șantier central va avea grijă să întrețină râvna și roadele echipelor care vor cutreiera țara. O întreagă armată de actori ne stau la dispoziție. Oameni fără angajamente, debutanți, elemente noi, și-au găsit un deuseu neașteptat și sigur. Concursuri pentru autori și traducători sunt menite să stimuleze și producția dramaturgiei care stagnează de la o vreme. După cum știți, există deja deschis un concurs pentru piese cu subiect țărănesc, la care însă, regretabil, roadele sunt neînsemnate, exceptând o piesă a doamnei Maria Banuș - *Petrecere în familie* – care a și fost reținută. În privința retribuțiilor, teatrul nostru vrea să inaugureze un regim progresist. Salariile actorilor și cele ale lucrătorilor tehnici vor fi egale. Autorii – pentru piesele într-un act țărănești – vor primi la început o sută de mii lei, urmând să încaseze apoi drepturile legale de autor.”

8 iunie

• În „România liberă”, Virgil Ierunca scrie despre Albert Béguin, căruia „îi datorăm enorm pentru eforturile lui de a fi menținut sănătos spiritul Franței rezistente”.

- „Scânteia” salută cu satisfacție verdictul în procesul ziariștilor: ***Otrăvitorii de suflete și-au primit osânda***. Este semnalată broșura *Topolovenii* a lui I. Ludo, „o revizuire făcută cu un ascuțit spirit polemic și o logică strânsă, a atitudinii conducerii reacționare național-tărăniste față de problema rasistă”.
- N. Steinhardt scrie, în „Victoria”, despre „***Cui îi bate ceasul***”, romanul lui Ernest Hemingway (*For Whom the Bell Tolls*): „E un amalgam, brut și el, de elemente disparate. Puțin Proust (de la acre se reclamă orice psihologie de o sinceritate necruțătoare și orice prezentare neunitară a caracterului omului), un antiromantism devenit azi comun (dragostea absolută, perfectă, sufletească și trupească, realizată imediat – devenită, prin exces de simplificare, factice ca și romantismul împotriva căruia se ridica), ideia că numai romanele lungi sunt serioase și interesante, adică obsesia romanului-fluviu și realismul (de la care a rămas doar îngrămădirea detaliilor și valoarea acordată descrierilor în sine) constituie izvoarele literare ale cărții. politicește, autorul ne e prezentat în prefața traducerii românești (altminteri corectă și frumoasă) ca un antifascist convins. O fi! Dar mi se pare că își manifestă convingerile neîndemânatec, poate da oricui nu citește prefața o senzație tocmai contrarie. Hemingway scrie un roman «obiectiv și uman»: atunci de ce sunt povestite pe larg, cu mare lux de amănunte și impresionante tablouri anumite fapte violente puse pe seama republicanilor și de ce când e vorba de ale franchiștilor depănarea lor e amânată pe altă dată? Ni se arată «crimele» partizanilor guvernului legal; ne sunt înfățișați în culori sumbre și crude acești oameni; pe ceilați îi zărim numai de departe, parcă neîntinați. aceasta e obiectivitatea?”

9 iunie

- În „Semnalul”, anchetei ***Problema intelectualilor*** inițiate de Milton Lehrer îi răspund Mihail Sadoveanu („Dintre intelectualii de la noi puțini s-au simțit arși de neliniștile și răspunderile pe care le avem față de țărănime, care alcătuiește majoritatea covârșitoare a neamului românesc. Vorbesc de neliniște și răspundere, nu în înțelesul pe care l-au dat unor asemenea cuvinte partidele politice, care au avut înscrisă în programul lor eterna problemă țărănească. Tot atât de puțini cărturari din generația mea s-au simțit solicitați de marile idealuri care frământă omenirea: democrație și dreptate socială, izgonirea crimei războaielor dintre popoare, înfrățirea umană.”) și Nicolae Petrescu.
- În „Ultima oră” Al. Cerna-Rădulescu scrie necrologul lui D. Tomescu, mort de tuberculoză (***Ultimul sămănătorist***).
- „Victoria” lansează ancheta ***Problemele Tineretului***, precizând că „cele mai bune răspunsuri vor fi premiate”: „Ancheta se adresează tuturor tinerilor din toate categoriile sociale. Răspundeți întrebărilor puse de Consiliul mondial al tineretului antifascist din Londra: 1-a. – Cum pot tinerii să ajute

ca Națiunile Unite să conlucreze în pace și ca pacea să fie asigurată? 2-a. – ce putem face pentru ca tinerii, care au luptat împotriva libertății, să învețe cu vremea să participe la societatea democratică? Cum trebuie, deci, reeducat tineretul german? Sau tineretul legionar din România? 3-a. – Cum ne putem îngriji ca tinerii de pretutindeni, fără deosebire de naționalitate, să aibă posibilități egale de educație, muncă rodnică, asigurare socială și nivel de viață sănătos? 4-a. – Cum poate fi înfăptuită Unitatea de acțiune a tineretului împotriva fascismului, în lupta pentru cultură și progres? [La acestea, juriul a mai adăugat următoarea întrebare:] 5-a. – Care este însemnătatea pentru tineretul român și pentru pregătirea Congresului mondial care se va ține în August, la Londra, - a Congresului tineretului antifascist balcanic din Belgrad, între 1-15 iulie?”. Din juriu fac parte: „Mihail Sadoveanu, președintele de onoare al Tineretului Progresist; Prof. Mihail Ralea, ministru al Artelor; prof. S. Stoilov, rectorul Universității din București; Gala Galaction; Perpessicius; G. Ivașcu, redactoru-șef al ziarului Victoria; Călin Popovici, președintele Tineretului Progresist; Căpitan Gh. Nichita, din Divizia Tudor Vladimirescu; Iulian Petrescu, student.” Premiul I e în valoare de 50 000 lei, al II-lea de 30 000 lei, al III-lea de 15 000, plus cinci mențiuni a câte 10 000 lei și 20 de mențiuni în cărți, fiecare a câte 5 000 lei. □ Perpessicius are articolul *Scriitori în suferință*: „pretextul de la care plecăm este tânguiera publică pe care scriitorii pensionari o adresa Ministerului de Finanțe pentru a-i semna cum singuri ei au fost excluși din sporurile, de bine de rău, acordate tuturor pensionarilor, civili și militari, și că prezentele lor pensii au încetat să mai fie de mizerie, fiind pur și simplu jignitoare. [...] Că mai există astăzi, în epoca trufandalelor inaccesibile, că mai există pensionari (de elită, dragă Doamne) care primesc opt mii de lei pe lună, iată ceea ce frizează fantezia cea mai bogată și este totuși purul adevăr de vreme ce-l confirmă statele oficiale de plată. Dar că, astfel stând lucrurile, Statul nostru, acest părinte al tuturor, din care toți tragem, după faimoasa teorie a conului Leonida, ce și pentru motivul ăsta n-are dreptul să fie cu unu mumă și cu alții ciumă, poate îngădui un astfel de spectacol, iată că este, de bunăseamă, o gravă eroare. Întâi pentru că se autocalomniază lăsând să se creadă că numai scriitorii nu-i plac, în timp ce se prăpădește de dragul vedetelor de teatru și cinema, de dragul sporturilor și chiar al artelor plastice și, după aceea, pentru că scriitorii aceștia pensionari n-au tăiat tot timpul câinilor frunze și că, dimpotrivă, ei, pe de o parte și înaintașii lor pe de altă parte, au furnizat avcedarelor și marilor momente naționale substanța delectărilor, facultative sau din oficiu. Mai simplu, mai practic și mai categoric spus: scriitorimea întreagă alcătuiește o familie solidă, ce-și ajunge sieși, cu bunurile ei morale și materiale, fără să aibă nevoie să apeleze la caritatea publică și nici să continue a face pe bufonii generoșilor editori. În ziua în care, după exemplul marelui nostru vecin Uniunea Sovietică, dăruita

Editură de Stat va fi luat ființă, exploatarea autorilor căzuți în domeniul public, încetând să mai fie un privilegiu al câtorva negustori de postumitate, va merge către singurul ei țel lăudabil: ajutorarea scriitorilor în viață, striviți de lipsuri și de bătrânețe.”

11 iunie

● În articolul *Literatură și '48* din „România liberă”, Virgil Ierunca extrage două „învățăături” din experiența revoluționarilor pașoptiști: mai întâi, în ceea ce privește „etica de luptă a intelectualilor”, că „cei care au susținut, au crescut și format revoluția au fost și oamenii de cultură, care au înțeles să se identifice cu aspirațiile imediate și bune ale poporului”; apoi, că „toți căuzașii revoluției [...] sunt și continuă să rămână capitole împlinite ale literaturii”, deoarece „literatura luptătoare rezistă tocmai pentru că ea angajează total conștiința celor care o fac”.

12 iunie

● La ancheta *Problema intelectualilor*, inițiată de Milton Lehrer în „Semnalul”, răspunde Iorgu Iordan: intelectualul „trebuie să se pună în serviciul masselor așa cum înțeleg acestea să fie servite: să se lumineze și să le conducă în vederea realizării idealurilor, pentru care a fost creată specia umană. [...] După cum există o internațională a muncitorilor manuali, care-și spune cuvântul în chestii de organizare și atitudine muncitorească, cred că poate exista și o internațională a intelectualilor, care să se pronunțe în toate problemele interesând soarta omenirii, pe deasupra năzuințelor fatal deosebite de la un popor la altul. Un fel de Liga Națiunilor”.

● În „Victoria”, Ion Biberi scrie despre *Roger Martin Du Gard*. □ Al. Philippide anunță *Oameni noi la Academie: Profesorul Iorgu Iordan*: „Împreună cu Mihail Sadoveanu, profesorul Iorgu Iordan aduce în Academia română spiritul vremurilor noi. Prin alegerea lui, Academia a făcut un gest de înnoire și de progres.”

14 iunie

● „Universul” (ediția de dimineață) anunță că recursurile înaintate de „ziariștii fasciști” (între care și Radu Demetrescu-Gyr) au fost respinse de Tribunalul Poporului.

● Geo Dumitrescu salută noile programe de la *Ora copiilor* introduse de societatea de radio (cele vechi conțineau „același efort neputincios și ridicol de a prelungi o educație retrogradă a naivității de a deruta revelațiile puternice și realiste ale copilului atent mai mult la explorarea lucrurilor din jur decât la bietele prejudecăți ale basmelor cu cosânzene radiofonice”) și sfătuiește: copilul „trebuie făcut părtaș din fragedă vârstă la viața societății, el trebuie educat în spiritul vremii, în cultul realităților și al efectivului.

Candorile lui, disponibilitatea lui docilă trebuiesc exploatate cu abilitate în propriul lui profit și, desigur, în acela al colectivității. și în acest domeniu Uniunea Sovietică are un avans considerabil. Ne putem adresa cu grabă și certitudine acestui sistem modern de educație care a furnizat umanității cele mai puternice, cele mai conștiente generații de apărători ai culturii și civilizației ei.” („Victoria”)

16 iunie

- ***Astupați cavernele!***, îndeamnă Geo Dumitrescu în „Victoria”, notând că „autoritățile au dispus desființarea adăposturilor aeriene. Acele simboluri ale spaimei și ale întoarcerii la animalitate. Gropile, șanțurile, cavernele, în care ne goneau mâniile războiului, vor dispărea. Găurile de cârțiță care au scormonit Cișmigiul, mușuroaiele îngrozitoare, în care omul își amintea ceva din preistorie, vor fi astupate. [...] sărbătoarea astupării lor n-ar trebui trecută cu vederea. Ea ar trebui organizată cu solemnitate.”

17 iunie

- În „Semnalul”, anchetei ***Problema intelectualilor*** inițiate de Milton Lehrer îi răspunde Șerban Cioculescu: „închiderea intelectualului în turnul de fildeș nu poate fi în nici un fel justificată. Viața interioară însăși, a temperamentelor contemplative și reflexive, încetează de a fi un act solitar, de îndată ce ajunge la expresia cuvântului scris. Orice gând tinde către acțiune, prin însăși puterea sa de a transforma cugetarea oamenilor și de a le imprima o direcție nouă. A cere intelectualului o ieșire obligatorie din modul alcătuirii sale sufletești care uneori nu s-ar putea împăca cu metodele acțiunii politice ar fi o constrângere ; n-aș putea consimți la aceasta. [...] Dacă ar fi să mă limitez numai la cercul scriitorilor și artiștilor noștri, în mijlocul cărora mă mișc, va trebui să spun că am fost dureros surprins de complicitatea unora dintre ei cu forțele barbariei militariste. Un mare om de știință și scriitor (dinadins nu precizez sectoarele activității în care excelează) simțea nevoia să umble în pas de marș numai la gândul exaltant al victoriilor naziste; la căderea Franței, în Iulie 1940 a scos un strigăt bestial de triumf, bucurându-se că-și poate lepăda masca și jubila în voce. [...] Astăzi, rostul intelectualului este de a se reabilita, ca să merite indulgența posterității. El trebuie să-și dea contribuția masivă la clădirea din ruine a unei lumi mai umane, însuflețită de marile idealuri ale echității sociale. INTELECTUALUL NU POATE FACE, într-un spirit egoist, act de apartenență la clasele privilegiate, pentru a prelungi nedefinit inegalitatea socială și economică.”

- Alexandru Lungu primește premiul de poezie „Ion Minulescu”, în valoare de 50 000 de lei, oferit de Asociația „Prietenii lui Ion Minulescu”; din juriu

fac parte Claudia Milian-Minulescu, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Peressicius și Adrian Maniu (cf. Fapta, 22 iunie).

- Petre Pandrea recenzează în „Democrația”, nr. 32, volumul *Zile de lagăr*, al lui Zaharia Stancu: „Moftangiii de ultimă oră și de înghesuială au memorie scurtă. Nu le mai plac ochii albaștri și glaciali ai lui Zaharia Stancu. Să le fie de bine! Se vor mai întâlni cel puțin douăzeci de ani în șir, de-acum înainte, cu acești ochi”.

18 iunie

- „România liberă” anunță numirea lui Al. Rosetti ca director al Fundației Regale pentru Literatură și Artă.

21 iunie

- Apare primul număr din „Dreptatea nouă”, „organ de luptă național-tărănistă”, fondator: Anton Alexandrescu, director: Theo Simionescu. Pornind de la un articol al lui Virgil Ierunca din România liberă, Cagliostro se întreabă *Ce face critica noastră?*: „De ce literatura noastră tânjește? Și nu atât literatura de creație, ci în special critica. [...] lipsește o critică la zi a operelor literare. Apar cărți dar n-are cine să le recenzeze. Sunt procese literare dar n-are cine să le facă. [...] Massele noastre cititoare au nevoie de busola bunului gust...”.

22 iunie

- În „Universul” (ediția de dimineață), V. Chiril recenzează volumul de povestiri *Cartea pustnicilor* de Damian Stănoiu, care „ne farmecă și ne câștigă de la prima pagină prin vioiciunea dialogului și prin verva plină de humor gras și sănătos”.

23 iunie

- Noi apariții la Editura „Cartea Rusă” sunt semnalate de „Universul” (ediția de dimineață): *Forța Rusiei* de N. N. Mihailov, *Varenca Olesova* de Maxim Gorki, *Problemele mașinismului în U.R.S.S. și țările capitaliste* de Georges Friedmann, *Povestiri din anii aceștia* de Ilya Ehrenburg și *Continental U.R.S.S.* de Mitiță Constantinescu (ediția a II-a).

24 iunie

- În „Democrația”, nr. 33, în cadrul anchetei lui Ion Biberi *Lumea de mâine* răspunde Anton Bibescu: „Am fost încă de la nouăsprezece ani, ceea ce se numește de stânga. Nu am putut suporta nedreptatea, sub orice formă s-ar prezenta în lume. Cred că ne aflăm acum în pragul în care omenirea este hotărâtă să curme această nedreptate esențială, care a alcătuit până în prezent condiția de viață a omului. Sunt sigur că eforturile conjugate ale

conducătorilor Națiunilor Unite vor duce la o îmbunătățire a soartei omului și la o înlăturare a nedreptății în lume. Perspectivile pe care știința și mașinismul le deschide progresului omenesc sunt nebănuite. [...] adevărata problemă a viitorului nu este de a crea omului momente de repaus, ci preocuparea de a se folosi în mod inteligent de aceste ore de răgaz.”

- Articolul ***O inițiativă*** din „România liberă”, exprimă satisfacția lui Virgil Ierunca determinată de decizia de a se traduce în limba rusă o antologie de poezie românească, precum și versurile lui Mihai Eminescu. □ La rubrica „Obiectiv”, Ulysse ironizează din nou „Revista Cercului Literar”, „tot atât de uscată, de neactuală, de îmbătrânită”, populată – cu excepția lui Radu Stanca – de semnături „provinciale și oarecare”.

25 iunie

- La rubrica ei de „Evocări”, Martha Bibescu rememorează în „Jurnalul de dimineață” ***O vizită la Maxim Gorki***, la Yalta, pe când principesa avea 18 ani: „Nu l-am văzut pe Maxim Gorki decât o dată, dar l-am privit pentru totdeauna. Nu mi-a vorbit decât un ceas, dar îl aud și astăzi.”

28 iunie

- În „Semnalul”, anchetei ***Problema intelectualilor*** inițiate de Milton Lehrer îi răspunde Jean Mouton, directorul Institutului francez de Înalte Studii din România: „nu știu cum să insist mai mult asupra acestei recomandări: *intelectualul trebuie să fie umil*. El trebuie să renunțe la un fals orgoliu. Niciun moment intelectualii nu trebuie să se considere ca făcând parte dintr-o clasă aparte, sau mai ales dintr-o clasă privilegiată. Darurile pe care le-au primit pot fi exercitate numai grație semenilor lor. Nu trebuie să uităm niciodată [...] că un simplu țăran sau un lucrător pot câteodată să depășească, în domeniul inteligenței, pe marii savanți sau pe marii artiști ai acestei lumi.”

- În ***De vorbă cu D. Mihai Beniuc, noul premiat al Academiei Române***, interviu de Geo Dumitrescu publicat în „Victoria”, Beniuc (prezentat astfel: „Cu o prodigioasă inteligență, cu o uluitoare experiență și lectură, cu un irezistibil farmec ardelenesc, d. Beniuc discută universal [...] de asociații, cu o memorie inepuizabilă, cu un umor refractat, cu o filosofică reticență. D. Beniuc cunoaște multe limbi, știe multe lucruri despre viața peștilor și a meduzelor, a văzut multe locuri exotice și poate vorbi ușor despre viața maimuțelor sau despre cea a marinarilor bătrâni din forturi. O noapte întreagă ne-a povestit despre insula Hellgoland și despre migrația păsărilor la lumina farului de pe stâncă”) afirmă că „O primenire a literaturii noastre e posibilă numai parțial prin eliminarea acelor opere care au răspândit confuzionismul și au susținut tendințele anti-democratice în țară. Mai eficace ar fi un control al scrisului în sensul promovării lucrărilor literare de ținută superioară, atât în ce privește calitatea limbii cât și a atitudinilor și ideilor

exprimate. [...] În același timp trebuie să se pună frână la răspândirea lucrărilor care mistificând direct sau prin limbaj confuz sănătosul sens progresist al istoriei au deviat spre false spiritualități mintea consumatorilor de valori intelectuale. [...] azi într-adevăr există o prăpastie între elita lectorilor și popor. Datoria e a scriitorilor și în special a celor tineri să întindă puntea peste abis și să lege intelectualitatea de țărnițele rodnice ale sufletului popular. șezătorile literare, cititul în fața masselor, este una din căile de apropiere de popor și de trezire a gustului pentru literatura frumoasă. [...] noi, pioniți din popor pentru a deschide drum urmașilor de jos, a trebuit, chiar în ce privește poezia, să lucrăm adesea cu dinamita și cu târnăcopii, deosebire de înaintașii noștri, giuvaergii și rafinați ciselatori ai versului. Câteodată am fost mai aspri decât ei în expresie, dar gemetele surde, care prevesteau marea furtună, nu puteau să nu răzbească în scrisul nostru. Trăind într-un timp de mari tristeți și de multă amărăciune, îndreptați totuși cu fața spre către viitor, poezia noastră luase viziuni care cu lumină de rachete trebuiau să aprindă câmpul istoriei. Acum a sosit timpul marei reconstrucții, a marilor sinteze. Cei mai tineri ne-o vor lua înainte. Mai înainte chiar de a se fi știut precis cine au fost și cine suntem. Generația noastră nu a dat critici. A dat numai câțiva luptători entuziaști, câțiva spărgători de drumuri. Criticii generației anterioare au rămas ancorați în trecut. Poate noi înșine, acum după terminarea primei faze a luptei noastre, după crearea acdelor pentru o literatură cu suflu larg, vom retrăi, căutându-le nimicnicia sau măreția, propriile fapte.” □ Al. Philippide scrie despre *Povestirile fantastice ale lui Gogol*. □ I. Ștefan are câteva considerații despre *Specificul național și Arta Universală*: „naționalul nu e același lucru cu naționalismul. [...] nu putem să nu subliniem faptul că literatura sovietică a înregistrat un reviriment al romanului istoric, că a cultivat specificul național, că a exploatat folklorul popoarelor din URSS, împărțind astfel întregii lumi sufletul poporului sovietic. Și nu putem să nu amintim că un Mihail Sadoveanu, deși e un scriitor profund original, deși în opera sa fondul național, specific poporului nostru, e inegalabil exprimat, n-a făcut din opera lui un instrument, o armă de luptă, de ură, ci un mijloc de cunoaștere, de transmitere a specificului nostru peste hotare.”

29 iunie

- „Universul” (ediția de dimineață) relatează că, în cadrul Congresului „Frontului Plugarilor”, Mihail Ralea a declarat că „acesta va sprijini din toate puterile acțiunea de curățire a conducerii statului de elementele fasciste, rămase din trecut”.
- „România liberă” publică articolul lui Ilya Ehrenburg intitulat *Verificare prin forța fierului*: „Am știut de la 22 iunie [1941] pentru ce luptăm: în asta a constatat forța noastră. [...] Grandoarea poporului nostru s-a demonstrat mai

strălucitoare în anii încercărilor: nu prin roze se verifică tăria inimii, ci prin forța fierului.” În același număr, Mihnea Gheorghiu scrie despre **Răspunderea scriitorului tânăr**: „Oamenii trebuie să clădească și să lupte. Locul nostru este printre ei. Dar pentru aceasta trebuie să ne apărăm mai întâi de activitatea inofensivă a *ipocriziei nostalgice*, spre care se îndreaptă astăzi trădarea libertății. Ultimele invitații la călătoriile spre misticism și spre lumea delicată a ideilor fără țel, care au totuși țeluri bine definite la origine, ne bântuie, astăzi, revista literară.”

30 iunie

- În „Semnalul” Milton G. Lehrer prezintă **Concluzii la o anchetă**: „Din răspunsurile primite rezultă clar că intelectualitatea română, *în unanimitatea ei*, este conștientă de marea răspundere care apasă pe umerii ei și este decisă, în mod ferm, a-și închina întreaga ei activitate pentru triumful ideilor democratice, sigura cheazășie a unei mai bune orânduiri sociale și a unei păci durabile între popoare.”
- „Scânteia” anunță o emisiune de timbre cu suprataxă cu chipurile lui Marx, Engels, și Lenin, „în scopul sprijinirii fondului cultural al Confederației generale a Muncii din România, destinat ridicării nivelului cultural al maselor muncitoare”.
- În „Victoria”, Al. Philippide scrie despre decăderea vechilor locuințe ale aristocrației: „sunt oameni care se înduioșează văzând aceasta. Cred că acești oameni își cheltuiesc zadarnic duișia. Clădirile a căror decadență o plâng sunt de cele mai multe ori banale și urâte, incomode și insalubre, greoaie, construite fără nici un gust și n-au nicio valoare artistică. Prea puține prezintă un interes istoric. Tot atât de vană este și înduioșarea față de clasa căreia au aparținut odinioară aceste clădiri. Dacă este vreo aristocrație pe lume care să merite mai puțin să fie prețuită sau compătimită, apoi aceia este aristocrația românească, fără vechime, fără strălucire, fără originalitate (excepțiile nu dovedesc contrarul). Aristocrația aceasta, formată în ultima ei față mai mult din ciocoi, produs specific românesc, nu merită să fie plânsă.” (*Transformări necesare*).

[IUNIE]

- Nr. 6 din „Revista Fundațiilor Regale” cuprinde un *Cântec de galeră* de Cicerone Theodorescu, grupajul *Fiul Omului* de Demostene Botez, versuri de Dimitrie Stelaru (*Trenul*; *L-am văzut*; *Pădure*; *Îngerul alb*; *Acum sunt eu*) și Ben Corlaci (*Când nimeni nu era pe unde umblam*; *Poet*), poemul *Călătorii* de Sanda Movilă, nuvela *Grădina moartă* de Pavel Chihaia și povestirea *Euridice* de Petru Dumitriu. Tot în cuprinsul principal al revistei apar câteva **Note asupra esteticii romanului** de Ion Biberi, care tratează aici despre „subiect”/„fabulație” („Jucând rolul unui principiu de cristalizare și

ordonare interioară a vieții sufletești a autorului, subiectul nu va avea [...] o valoare în sine. El nu capătă valoare artistică decât în momentul în care îmbracă o expresie artistică; el poate avea o circulație întinsă înainte cât și după această realizare, putând fi utilizat de mai mulți autori. căci la fiecare dintre creatori subiectul va alcătui fermentul organizator al unei alte sinteze interioare.”), iar Adrian Marino scrie despre *Sir Philip Sidney și apărarea poeziei* („Operă de diletant în cea mai fină accepție a cuvântului, *An Apologie for Poetrie* justifică din plin încercarea unei note valorificatoare, evadând cu oportunitate dintr-o sferă de lecturi contemporane destul de uscate. Prea începe a lipsi cultura clasică din publicistica europeană curentă și prea subiectele de actualitate par să domine!”). □ La rubrica de „Comentarii critice”, Tudor Vianu analizează *Originile metaforei*, combătând teoriile lui Vico: „Iată [...] că, în acord de altfel cu ancheta etnologică, metaforele nu sunt identificate în primele momente ale literaturii și iată că arhaismul lui Homer este stabilit nu din pricina caracterului metaforic al poemelor sale, ci tocmai din pricina lipsei metaforei din cuprinsul lor.” Tot aici, Basil Munteanu publică studiul *Muzica minulesciană*: „Minulescu realizează acest ultim paradox de a îngemăna un material pesimist cu cea mai optimistă dintre muzici, de a împlăti disperarea cu bucurie, deprimarea fondului cu expresia triumfătoare a unei muzici iambice dintre cele mai viguroase și mai convingătoare...” □ La „Cronici”, Virgil Ierunca recenzează volumul *Fleurs* de Ventura Gassol, iar Camil Baltazar scrie despre *Anii de fum* ai lui Zaharia Stancu: „ceea ce este consubstanțial acestei poezii și însușirea ei cea mai de preț este intuitiva, înăscuta nobleță a țaranului (singura nobleță autentică) de a putea divina, simți și adera la durerea, pătimirea sau zbuciumul națiunii”. □ La „Note”, același Camil Baltazar comentează *Povestiri din anii aceștia* de Ilya Ehrenburg („scriitor specific al Uniunii Sovietice”, dar și „scriitor european, atașat de Franța și de spiritualitatea de avangardă de acolo”), Ovidiu Drimba relatează despre *Revizuirea barocului* de către Eugenio d’Ors, iar Adrian Marino glosează despre *Amica mea Europa* (1939) de D. I. Suchianu, volum care, prin receptarea sa cvasi-nulă, dovedește „cât de puțin orientată și de perspicace este cronica literară de la noi”.

• „Viața românească” (nr. 5-6) publică patru *Cântece de galeră* (*Îndemn, Balada, Zorii și Sfârșit*) de Cicerone Theodorescu, fragmentul de proză *Moartea lui Gheorghe Cucu* (din volumul *Oameni vechi*) de Mihail Sadoveanu, nuvela *Umbre* de Cella Serghi, traduceri din Petöfi (de Mihai Beniuc) și Poe (de P. P. Stănescu). □ În același număr al revistei, Mircea Florian publică eseuul „Starea estetică”, în care susține că nu există nicio diferență între frumosul din natură și acela din artă și că „experiența estetică fundamentală” rămâne „contemplarea” sau „gustarea”. □ Tot în paginile acestui număr, Adrian Marino îl omagiază pe G. Călinescu în termeni

ditirambici: „unul dintre cei mai învățați oameni ai timpului și în materie de literatură autoritatea cea mai competentă”, un intelectual care „își domină de departe epoca”: „d-l G. Călinescu ne apare drept un critic de valoare europeană. Ca român nu pot să nu simt bucurie, ca individ preocupat de propria-mi desăvârșire, întâmplarea îmi produce oarecare tristețe. Într-o cultură apuseană, pus în alte condiții de informație, de asimilare și de public, d-l G. Călinescu ar fi putut să devină cu ușurință un Francesco de Sanctis, un Thibaudet, un Gundolf și poate chiar mai mult. Ar fi avut pentru aceasta lărgimea de vederi, amploarea aspirațiilor și puterea de asimilare, de muncă și de creație. D-l G. Călinescu nu se poate însă realiza decât în cadrele culturii române, încă imperfecte, în mijlocul literaturii noastre, pe care o domină (fie că se admite sau nu acest lucru) cu atât de mare autoritate. De pe acum, d-l G. Călinescu este marele și adevăratul critic al culturii române. O simplă întâmplare a destinului a voit ca să nu fie al oricărei literaturi occidentale.” □ La „Miscellanea”, revista publică un necrolog Mihail Sebastian, nesemnat. □ La „Recenzii”, D. I. Suchianu comentează *În umbra celulei* de Dr. Petru Groza (care, în opinia recenzentului, vădește „simț literar și un mare interes pentru oameni”), Adrian Marino scrie despre *Anii de ucenicie* de Mihail Sadoveanu (totuși, „față de abundența operei și de profunditatea personalității întrevăzute”, aceste pagini „nu reprezintă decât niște frunze dintr-un stejar bătrân și stufos”) și *T. Maiorescu și posteritatea lui critică* de E. Lovinescu (cu numeroase obiecții, după care cronicarul concede că „volumul nu este integral lipsit de valoare” și „cartea poate fi acceptată”). De altfel, ultima cronică cuprinde în filigran și tentativa de a-l coborî pe autorul cărții pe o poziție inferioară lui G. Călinescu: „În ultimii ani de viață, sub certa influență a spiritului de emulație, în urma succeselor de istorie literară ale d-lui G. Călinescu, criticul imprimase și el activității sale o orientare istoristă, aducându-și aminte cu emoție de vechile monografii despre Asachi sau Negruzzi. Privind cu răceală, din punct de vedere al tehnicii istorice, nu se poate însă observa niciun fel de progres în această reîntoarcere la niște vechi și neperfecționate unelte.” Sau: „Deși *Istoria literaturii române* i-a stat mereu în față (dovadă că observațiile despre lacunele culturii lui T. Maiorescu repetă de fapt pe acelea ale d-lui G. Călinescu), capitolele despre D. Zamfirescu sau Anghel Demetrescu sunt compuse într-un violent spirit de opoziție față de opinia criticului mai tânăr. Răbufnirea maximă se află însă în paginile respective, unde într-un amestec regretabil de program istoric, polemică și digresiune, verdictele d-lui G. Călinescu sunt cenzurate până și prin numărul voturilor contrarii.” De asemenea, Al. Piru recenzează drama *Năframa iubitei* de Ion Luca (sunt sancționate aici inexactitățile istorice, dar mai ales „sclifoselile stilistice”), poemul *Țara românească* de N. Davidescu („Preocuparea unică [aici, ca și în celelalte cinci piese ale ciclului – n.n.] pare aceea de a divaga, adică de a

rătăci în trecut pe marginea întâmplărilor mai importante sau alese ca mai semnificative de poet.”), precum și un grup calup de 3 cărți sovietice: *Cazacii* de Anatolie Kalinin („o mică epopee scrisă cu avânt, cu umanitate, cu un sentiment al tragicului și cu umor”), *Așa s-a călit oțelul* de N. Ostrovski („romanul noii condiții umane, istorie romanțată a regimului instaurat pe ruinele țarismului”) și *Sala* [sic] Nr. 6 de A. P. Cehov („Înțelesul tragic al nuvelei stă [...] în aceea că există o fatalitate a organizării sociale.”).

IULIE

1 iulie

- *Poetul democrat, poetul progresist Mihai Beniuc a fost premiat de Academia Română pentru opera sa poetică*, anunță „Scânteia”.
- Apare primul număr din „Tineretea”, „săptămânal de atitudine și cultură progresistă”. Editorialul afirmă misiunea noii reviste: „Sădirea din nou în tineret, a credinței în valorile spiritului, a sentimentului de încredere și de dragoste între oameni și între popoare – va constitui, deopotrivă, grija de toată clipa a celor de la această revistă. [...] tineretul – muncitoresc, studios și plugăresc – trebuie să se găsească unit și în fiecare clipă alături de popor. Dincolo de toate despărțirile artificiale și pe deasupra ideologiilor politice de partid, misiunea tineretului rămâne una singură: unică trebuie să fie de aceea, și hotărârea și voința sa. Iată de ce revista aceasta se adresează tuturor categoriilor de tineret, străduindu-se să îmbrățișeze, deopotrivă, toate preocupările și să susțină toate interesele sale îndreptățite [...]”. □ Mihai Cosma scrie la cronică literară despre Geo Bogza, *Cântec de revoltă, de dragoste și moarte*, și despre Eugen Jebeleanu, *Ceea ce nu se uită*. □ La o revistă a presei este semnalată „Revista cercului literar”: „Este regretabil faptul că mai există unii oameni care își închipuie că arta își extinde binefacerile ei numai la un simplu «cerc» de intelectuali. Credem că ar fi timpul ca acești scriitori să părăsească «cercul vicios» în care s-au închis.” □ Eusebiu Camilar tipărește proza *Valea Hoșilor*, iar Geo Dumitrescu poezia *Ford*.

3 iulie

- În editorialul din „Fapta”, *Absențe nemotivate*, Mircea Damian se referă la lipsa scriitorilor români dintr-o mișcare similară Rezistenței franceze și întreabă: „ce-au făcut, ATUNCI, majoritatea scriitorilor noștri? Admit, iată, că n-au putut să activeze pe teren. Dar de scris, au putut să scrie? Toți cei cu care m-am întâlnit îmi spuneau că nu pot să publice nimic din pricina cenzurii, dar că abia așteaptă «alte vremuri» ca să scoată ce au în sertare. Dar timpurile s-au schimbat de aproape un an de zile, și din sertarele scriitorilor noștri n-a trecut nimic în vitrina librăriilor. În zece luni de zile, s-au tipărit

trei sau patru cărți originale scrise de autori profesioniști! Iar Societatea Scriitorilor Români numără peste 200 (două sute) de membri! Cred că această lipsă de activitate, această absență incalificabilă a scriitorului român din cea mai frământată epocă a veacului constituie o rușine greu de spălat.” Mircea Damian va reveni asupra subiectului în articolul *Tinerete pierdută* („Fapta”, 13 iulie): „Este din cale-afară de trist să vezi o întreagă pleiadă de tineri în care nu clocotește nimic, în care nu arde nimic. Niște tineri fără energie și fără ambiții, care nu activează în nici în fel, care au numai pretenții, care sunt «deștepți» și «geniali», adică stupizi și reci.”

5 iulie

- În „Fapta”, N. Comănescu răspunde polemic articolului „Om și scriitor” al lui I. Ludo din „Răspântia” (15 mai, nr. 8): „arta pentru artă nici nu s-a născut cu partidele politice din România și nici nu va muri cu ele. Păcat că d. Ludo (care în locul artei pentru artă vrea probabil tendință pentru tendință, ceea ce dintr-odată nu mai e nici dialectic nici inteligent) s-a grăbit [...]” (*Răspântiile d-lui I. Ludo*).

6 iulie

- În articolul *Responsabilitatea ideilor* din „Universul” (ediția de dimineață), Gabriel Țepelea consideră că printre responsabili morali ai crimelor naziste se numără și Nietzsche și Spengler și recomandă „să ne debarasăm de misticisme”. □ În același număr, Editura „Cartea Rusă” anunță organizarea unui concurs literar cu tema *Cum vede tineretul progresist din România activitatea și realizările tineretului sovietic în războiul anti-fascist*.

- Perpessicius semnează în „Victoria” editorialul *Redescoperirea Rusiei*: „Kievul și învățatul său păstor sufletesc Mitropolitul Petru Moghilă, surghiunul de bună voie ales al principelui Dimitrie Cantemir, legendele cu iz romantic și ambasada până în țara Chitailor a spătarului Nicolae Milescu, Antioh Cantemir și altoiul său moldav în poezia rusească, dimpreună cu toate schimburile și împrumuturile politice, literare și artistice ale ultimului veac de la Kiseleff încoace, sunt tot atâtea dovezi că drumul vine de foarte departe și că, în ciuda labirinticelor aventuri ale istoriei contemporane, firul lui n-a fost rupt niciodată.”

7 iulie

- Iorgu Iordan, revenit din URSS, ține la A.R.L.U.S. o conferință despre *Activitatea filologică sovietică* (cf. „Scânteia”, 13 iulie)

8 iulie

- *Mai multă memorie!*, îndeamnă Al. Philippide în „Victoria”: „Trecem fără îndoială printr-o perioadă de dificultăți materiale. Sunt dificultăți care nu ne

ating numai pe noi, ba chiar pe noi ne ating mai puțin decât pe alții. nu demult s-a anunțat că în Anglia, țară învingătoare, rațiile alimentare s-au micșorat în mod simțitor. și aceste rații erau doar micșorate destul, era rațiile de războiu pe care Englezii le suportă de șase ani! La noi, după publicarea cifrelor colosale care exprimă furturile și distrugerile făcute de oamenii lui Antonescu în Transnistria, mai sunt încă oameni care mormăie nemulțumiți că anumite alimente se dau încă cu porția și nu se dau în fiecare zi! Și să se noteze că n-a fost vorba, ca în învingătoarea Anglie, de o reducere serioasă a rațiilor alimentare! [...] Ciudată lipsă de memorie! Toți acești nemulțumiți ar trebui să-și aducă aminte de vremurile nu prea îndepărtate când țara era amenințată să devină teatru de război, când alarmele și bombardamentele aeriene se țineau lanț, când infama alianță cu bandele lui Hitler umplea de amărăciune, de rușine și de revoltă sufletele tuturor Românilor care nu-și pierduseră bunul simț și demnitatea.”

11 iulie

- Ion Călugăru semnează în „Scânteia” un omagiu lui E. Lovinescu, văzut ca un critic de autoritate și ca spirit democrat: *Despre lipsa unui critic*. Întrebarea pe care o lansează este de ce nici unul dintre criticii mai tineri (Tudor Vianu, Perpessicius, Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, G. Călinescu) „nu este socotit *criticul*”: „literatura română cunoaște în ultimul deceniu numeroși critici, unii de mare talent, dar nu are un critic”.
- În „Victoria”, Al. Philippide scrie despre *Gorki povestitor și memorialist*.

13 iulie

- „Scânteia” publică o listă a epurărilor din presă, operate printr-o decizie a Consiliului de Miniștri. Printre exclușii definitiv din „dreptul de a profesa funcția de ziariști” se numără Nicolae Davidescu, Ion Sân-Giorgiu, Vladimir Ionescu, Victor Medrea, Nicolae Batzaria, George Racoveanu, Ion Cantacuzino. Dintre cei excluși pe cinci ani fac parte Ion Anestin, Petru Manoliu, Radu Dragnea, Nicolae Crevedia. Pe doi ani este suspendat Ion Vinea, pe un an Radu Tudoran.
- „Victoria” are o pagină *În memoria lui Mihail Sebastian*; scriu texte scurte sau mai consistente Andrei Tudor („La anul, când colegii săi se vor întâlni să serbeze, trist, 20 de ani de la terminarea liceului, la masa comună, în locul de frunte, pentru cel mai dăruit dintre toți, un scaun va fi vacant și un pahar, disponibil.”), Al. Rosetti („Talentul lui Mihail Sebastian era multiplu: romancier, critic literar, eseist, conferențiar și, mai presus de toate, dramaturg. Polemist încercat, cartea lui *Cum am devenit huligan* a rămas în toate memoriile. Ultimele lui lucrări de dramaturgie întrec producțiile lui anterioare. Broșurile pe care le-a scris cu prilejul loviturii de stat de la 23 August 1944 vădesc aceeași vervă tinerească. I se pregătea, în felul acesta, o

carieră lungă și glorioasă, cu răsunet în afară de granițele țării. Victimă a unui destin tragic, el moare înainte de a-și fi dat toată măsura.”), Ion Călugăru (*Din jurnalul unui scriitor. Notă despre Mihail Sebastian*: „Sebastian era sau îi plăcea să se creadă omul de la Dunăre, în viața căruia totul e prevăzut în itinerariul șlebului care încarcă grânele la Brăila ca să le ducă în altă parte. Mă gândesc cu amară tristețe, că accidentul a fost totuși ceea ce a rămas caracteristic din scurta, din neîmplinita lui viață. Accidentul a jucat rolul de căpetenie în defășurarea acestei vieți care tindea să fie ordonată, potolită. Poate că în sinea sa păstrase o urmă de superstiție: încrederea în steaua lui.[...] ...Ani de zile nu ne-am văzut, nu ne-am întâlnit. După 23 August, în cele dintâi zile, când Capitala mai era bombardată de avioanele nemțești, ne-am întâlnit din nou, la mese de lucru învecinate: la România liberă. M. Sebastian trecuse prin experiențe prea multe ca să fi înțeles că trebuie să caute a evita accidentalul din gândirea, din acțiunea lui. Simțise unde a dus gândirea care înălța pitorescul, accidentalul, ca să acopere modestele, justele puncte de vedere: la gălăgia fascismului biruitor, la tragedia planetară care a costat milioane de vieți. un accident stupid a curmat totuși existența lui în clipa când așteptam împlinirea ei într-o formă cirespunzătoare aspirațiilor a milioane de oameni. Întâmplarea a jucat un rol covârșitor în viața lui Mihail Sebastian și aceasta nu-i întâmplător.”) , Ieronim Șerbu (*Antifascistul*: „credea cu toată puterea ființei sale în derpturile examenului critic, al rațiunii și al obiectivității. El a suferit un puternic șoc moral, izolat pe de-o parte de propriii săi coreligionari și pe de altă parte eliminat din sânul colectivității românești. Mihail Sebastian însă voia să-și păstreze până la urmă prerogativele inteligenței, nefăcând nici o concesie afectivității ce ar fi putut altera limpiditatea judecății sale. Eroarea sa era dublă. Nu putea trăi în vid, și încercarea de a-și explica poziția ideologică adversă era inutilă, mai ales că în practică ea țintea la exterminarea sa fizică. De acest lucru avea să-și dea seama foarte curând. Ceea ce câștigase în schimb era o ruptură definitivă, categorică cu un trecut de care-l ținuse legat unele legături sentimentale. De aceea ni s-a părut o gravă impietate săvârșită la înmormântarea sa, când cineva evocând acest trecut a încercat să-i atribuie afinități cu un om și o ideologie contestabile. A fost simplă întâmplare prezența sa alături de un om în care a crezut cu toată naivitatea tinereții. Prefața la *De două mii de ani* l-a vindecat, dându-i conștiința mării primejdii ce amenință nu numai comunitatea sa, ci însăși umanitatea. și devenise un adversar ferm al dreptei, de astădată în mod deschis, public.”), Petru Comarnescu (*Destin ironic*: „Destinul lui Mihail Sebastian a fost cumplit de ironic. Raționalist lucid, avea să trăiască deceniul iraționalismului și al urii între oameni. Ajungând la libertatea socială pentru care militase și luptase, avea să piardă cea mai elementară libertate: aceea de a trăi. Talent creator moare înainte de patruzeci de ani, când pentru unii abia

atunci începe viața pentru opera definitivă. Făcând parte dintr-o generație măcinată de ideologii care au dus-o la pierzanie și de atâtea lupte și suferințe ce au anulat-o în mare măsură, el ar fi fost printre pușinii s-o răscumpere, în mod covârșitor prin creații temeinice. A și răscumpărat-o desigur prin cărțile lui care rămân și prin demnitatea comportării sale umane, prin amintirea luminoasă ce ne-o lasă acest om care a ocolit totdeauna entuzismul și care încă nu voia să fie judecat, știind că mai are atâtea de creat și de rostit.”), Mircea Șeptilici, Ury Benador (*Pentru Mihail Sebastian*: „O viață în profundă contradicție cu ceea ce ar fi vrut poate să fie, s-a încheiat printr-o moarte care a contrazis-o la rândul ei strident. Prin naștere plebeu, Mihail Sebastian a cultivat – din intimă necesitate sufletească sau mai degrabă joc al împrejurărilor – cercurile cărora li se zice de «aristocrație spirituală și socială»; prin origine și temperament obligat să fie luptător pentru dreptatea celor mulți și năpăstuiți, Mihail Sebastian s-a refuzat – poate din deficiența temperamentală – baricadei, mulțumindu-se să militeze din ceea ce se numește «turnul de fildeș».”), Geo Bogza („Omul acesta pentru care un cuvânt era destul să sufere aproape mortal, a fost sortit să dispară într-un fapt divers, de o brutală materialitate.”), Anton Bibescu („Mihail Sebastian mi-a fost prieten. Cu doisprezece ani în urmă, când prietenia noastră s-a înfiripat, el nu era nici tânărul promițător, nici debutantul timid. Era Mihail Sebastian, - matur în toate actele și gândurile sale, era scriitorul și gazetarul de talent în plină și rodnică dezvoltare. Asta nu înseamnă că Sebastian nu era plin de tinerețe, plin de elan și luminos de generozitate. Dar era mai presus de toate prietenul - și eu m-am bucurat de această prietenie până la ultima convorbire cu el, - două ore înainte de a fi atât de absurd ucis pe caldarâmul străzii.”), Jean Mouton („Cu câteva săptămâni înaintea morții sale, Mihail Sebastian făcuse – în ciclul conferințelor pe care Institutul Francez le consacră gândirii sociale la scriitorii francezi – un foarte frumos expozeu asupra *Gândirii sociale la Balzac*. Expozeu solid și plin de nuanțe. Mihail Sebastian își propunea să plece în Franța de îndată ce i-ar fi fost cu puțință, pentru a-și continua acolo studiile balzaciene. În dimineața zilei în care urma să-și deschidă cursul la Universitatea Liberă, cu subiectul *Balzac și timpul său*, Mihail Sebastian și-a găsit o moarte atât de năprasnică. Moartea lui Mihail Sebastian este o mare pierdere pentru viața intelectuală a României, și o pierdere tot atât de mare pentru viața intelectuală a Franței.”), Michel Dard, S. Benari („L-am întâlnit pe Mihail Sebastian nu cu mult timp înainte de accident. Îl rugam să iasă din pasivitate și să reînceapă a face «gazetărie». Dar din cele două întâlniri ale noastre, Mihail Sebastian rămăsese pe poziție. Nu mai vroia să reînceapă «comerțul» cu actualitatea din care se retrăsese cu deziluzie. Vroia să-și termine cartea la care lucru și care trebuia să fie o oglindă a unui trecut apropiat care-l obseda prin nedreptățile de care fusese plin. Mihail Sebastian se prezenta ca un om cu o rană mereu deschisă. Nu

putea – mai ales – să uite.”), Perpessicius („mi-ar plăcea să știu că unul din pioșii lui prieteni s-a hotărât să strângă într-un volum întreaga lui corespondență. Ca și maestrul său, Marcel Proust, Mihail Sebastian a fost un epistolier predestinat. În scrisori, sensibilitatea scumpului nostru prieten are ceva din strălucirea de aur și dolentă a albinei prinsă în fildeş.”).

15 iulie

- Ion Caraion publică în „Fapta” articolul **14 iulie 1789 – O dată care despică destinul Franței în două**, pe o primă pagină dedicată în totalitate materialelor despre 14 iulie. □ La rubrica „Marginalii”, N. Comănescu face un portret vitriolat lui Adrian Marino, văzut în calitatea de aspirant la un post universitar.
- Maria și Sașa Pană publică în „Orizont”, nr. 17, sceneta instructivă *Hai să pregătim o șezătoare!*
- În „Victoria” scriu despre căderea Bastiliei Ion Biberi (**14 iulie**), Geo Bogza (**14 iulie 1939-14 iulie 1945**), Valentin Silvestru (*Tineretul Revoluției Franceze*) șa.

16 iulie

- Este ratificat acordul de colaborare economică dintre România și URSS, semnat la Moscova pe 8 mai.
- În „Dreptatea nouă”, O.(scar) L.(emnaru) îl interviuează pe Victor Eftimiu, președintele S.S.R., care anunță întocmirea unei legi prin care „se lămuresc odată pentru totdeauna raporturile dintre scriitori și editor, dintre autorii dramatici și directorii de teatru”; legea mai stipulează că „Traducerile de cărți sau piese nu mai pot fi făcute de azi înainte decât de persoane calificate, membri ai Societății Scriitorilor Români, a căror semnătură e o garanție că traducerea va fi cel puțin onorabilă.” (*De vorbă cu maestrul Victor Eftimiu, președintele S.S.R.-ului*).
- Virgil Ierunca se pronunță, în „România liberă”, pentru „reorganizarea” regimului traducerilor, dar se declară împotriva diminuării lor.

17 iulie

- „Scânteia” aniversează căderea Bastiliei prin articolele **14 iulie** al lui M. Florescu și *Revoluția franceză și literatura* de Silviu Iosifescu. Întreaga presă dedică ample materiale retrospective evenimentului.

19 iulie

- „Dreptatea nouă” dedică o pagină comemorării a „Doi ani de la moartea lui E. Lovinescu”; scriu Dan Petrașincu (*Lipsa lui E. Lovinescu*), Oscar Lemnaru (*Cenacul lui E. Lovinescu*), Ieronim Șerbu (*Spiritul lovinescian*).

20 iulie

- „Universul” (ediția de dimineață) trage un nou semnal de alarmă cu privire la „criza hârtiei”.

21 iulie

- *Se întorc prizonierii* este titlul editorialului semnat de Ion Caraion în „Fapta”: „E, aceasta, dovada certă și imediată, că puternicul nostru vecin nu pune la îndoială efortul făcut de guvernul Petru Groza pentru democratizarea țării și e documentul viu al felului cum URSS-ul înțelege să-și păstreze angajamentele luate. Nu rămâne decât să ne pătrundem de acest semn de bunăvoință largă și să-l apreciem la cea mai justă dintre valorile lui!” □ Mircea Damian își amintește de *E. Lovinescu*, regretând absența „îndrumătorului spiritual, întotdeauna binevoitor și apropiat față de toți. Căci pe el nu-l interesa nici clasa socială, nici originea etnică, nici chiar caracterul – ci numai talentul și pasiunea ce-o puneai în slujba lui.”
- În „Victoria”, Geo Bogza scrie despre *O aniversare și concluziile ei*: „în Spania, exact acum nouă ani, în ziua de 19 Iulie 1936, izbucneau evenimentele care repede aveau să devină pentru dictatorii Europei un copios prilej de a-și experimenta cinismul și munițiunile.”

22 iulie

- Ion Biberi adresează câteva *Cuvinte către tineri* („Tinerețea”, nr. 4): „Aș vrea să vă arăt că vă aflați la o răscruce de istorie, în care sunteți obligați să alegeți, să luați atitudine. Pasivitatea, indiferența sunt, în prezent, cu neputință: înseamnă lașitate, dezerțiune.” □ Revista reproduce poezia *Toboșarul timpurilor noi* a lui Mihai Beniuc.

23 iulie

- În urma unei vizite în U.R.S.S., Mihail Sadoveanu scrie despre *Leningrad* în „Jurnalul de dimineață”. □ Gala Galaction evocă cunoștința din tinerețe cu *Radu Baltag* (pseudonim al celui devenit ulterior cunoscut sub numele Adrien Le Corbeau).

24 iulie

- N. Steinhardt publică în „Victoria” *Vedere din Auschwitz*, pornind de la „jurnalul sonor făcut de operatorii sovietici la lagărul de la Auschwitz”: „Cuvintele, spuse sau scrise, nu sunt suficiente; oricât de sincere, oricât de tari sau de abile. Imaginile, dure și nemiloase, nu mai permit nici o îndoială, nici o diversiune, nici o reticență. Ajunge un cadavru cu aspect de ilustrație pentru apocalips, sau chiar mult mai puțin: un tartan aruncat peste umeri care tremură, niște mâini care se frâng, o pereche de ochelari zvârlită. Lămuresc pe deplin, vorbesc cu cea mai mare elocință, conving sufletele cele mai

indiferente. [...] *Ausschwitz* [...] e prin definiție sortit să poată reproduce numai finalul, rămășițele, adică partea cea mai puțin rea; ce a fost viața zilnică acolo, ce a fost lenta scurgere a minutelor în acel iad organizat ne putem doar închipui. Dar sper că oamenii cumsecade au destulă imaginație pentru a reface cu gândul aceste vieți și, măcar o clipă – într-o străfulgerare – a o retrăi.”

25 iulie

- Henri Wald scrie în „Victoria” despre *Pedagogia desvătării*: „Înainte de a începe construcția, trebuie să se curețe terenul. Înainte de orice pedagogie, să se pună în funcțiune pedagogia desvătării. Până la un «da!», consimțit de toată lumea, va trebui să strigăm, la fiecare pas, fiecărui neghiob care mai crede că antisemitismul este o soluție socială, sau războiul «un rău necesar», nu!, nu!, nu!...”

28 iulie

- „Scânteia” semnalează *O carte despre războiul din răsărit: Războiul lui Ion Săracu*, de Cezar Petrescu, „o carte net antihitleristă” care „descrie războiul injust, războiul criminal pornit împotriva Uniunii Sovietice de către clica fascistă a lui Antonescu”. „Totuși anumite pasagii ... lasă cititorului impresia că autorul ar avea nevoie să fie temeinic lămurit asupra problemelor tratate.”

29 iulie

- În articolul *Exil și literatură* din „România liberă”, Virgil Ierunca realizează o paralelă între exilatul romantic și cel modern. Dacă primul e „dramatic”, ultimul e „liric”: „Modernul nu expune, ci trăiește; el consumă realitatea, cu acea obiectivitate lirică, pe care o regăsim, ca dominantă – în toate actele lui esențiale”.

[IULIE]

- „Revista Fundațiilor Regale” (nr. 7) publică poeme de Tudor Arghezi (*Doi frumoși, Epitafe, Transfigurare, Coșarul alb*), Mihai Codreanu (*Muzei mele literare, Chemarea florilor, Iarba Dracului, Spre culmi, Autograf, Melancolie, Invectivă*), Cicerone Theodorescu (*Somn fericit, Neue Ordnung, Refugiul din munte, Mesaj*), un fragment din *Cartea Oltului* de Geo Bogza, nuvela *Zi de petrecere* de Dan Petrașincu, poemul în proză *Arlechin* de Petru Dumitriu și povestirea *Valea Hoșilor* de Eusebiu Camilar. Tot în sumarul revistei, N. Steinhardt evocă *Personalitatea lui A. Gide*. □ La „Comentarii critice”, Tudor Vianu scrie despre *Funcțiunile metaforei*: filosofică, psihologică, estetică (sensibilizatoare, compensatorie, amplificatoare, unificatoare): „Observațiile mai noi ale fiziologiei limitează [...] legea

specificității simțurilor și, o dată cu aceasta, valoarea ei pentru explicarea metaforei. Părerea noastră este că încercările psihologiei de a lămuri misterul metaforic au avut mai degrabă rolul negativ de a scoate în evidență faptul că metaforele n-ar fi posibile dacă între diferitele aspecte ale universului n-ar exista asemănări reale, afinități și înrudiri pe care este tocmai rolul metaforelor de a le pune în lumină, ca unul din cele mai fine instrumente de cunoaștere ale spiritului omenesc.” □ În secțiunea de „Cronici”, Al. Ciorănescu publică studiul *Descoperirea Americii și romanul cavaleresc*: „poemele și romanele cavaleresti [...] n-au rămas fără influență nici în lumea conquistadorilor. Priviți din punctul nostru de vedere, aceștia din urmă sunt o serie fericită de Don Quijote care au reușit. [...] au reușit pentru singurul motiv că descoperirea lui Columb le pusese la îndemână ceea ce nu avusese bietul cavaler constrâns să se lupte, în lipsa zmeilor, cu morile de vânt: o lume nouă, în care fantezia nu mai trebuia să fie stoarsă pentru a silnici efecte de surpriză, un orizont atât de larg deschis, un inedit atât de vast și atât de potrivit închipuirilor romanești.” Tot aici, Lucia Demetrius scrie despre Louis Bromfield, Silvan Iosifescu despre John Steinbeck, Ovidiu Drimba despre Miguel de Unamuno, iar Iorgu Iordan despre N. Cartoian. Camil Baltazar comentează antologia de *Poezii muncitorești*, realizată de M. Săscutianu. □ În două „Note”, Mihail Sebastian este comemorat de către Camil Petrescu („rațiune liniștită în diversitate, sentimentalism jugulat, echilibru analitic, o duioșie intelectuală cu fulgurații cu grijă atenuate”) și Petru Comarnescu, care consideră că „scepticul și individualistul de odinioară devenise, în fața realității și a suferințelor încercate atât de cumplit de el și ai lui, un luptător pentru demnitatea umană, pentru libertatea creației artistice, pentru o lume mai echitabilă” (*Ironicul destin al lui Mihail Sebastian*).

AUGUST

4 august

- În „Veac nou”, nr. 35, Mihai Beniuc scrie despre *Omul nou*, care, „uitându-și de persoana proprie, reducând-o la strictul necesar existenței biologice, se transformă în energie și în valoare colectivă”. □ Este reprodușă conferința *Literatura în Uniunea Sovietică* ținută de Mihail Sadoveanu la Congresul general al A.R.L.U.S.-ului.
- Într-o serie numită „Pe marginea literaturii polițiste” N. Steinhardt scrie în „Victoria” despre *Sherlock Holmes*; va continua cu *Edgar Wallace*, 14 august; *Un polițist filosof*, 30 august; *Trei mari detectivi*, 1 septembrie; *Domnul Wens*, 9 septembrie.

6 august

- Mihail Sadoveanu semnează în „Jurnalul de dimineață” textul *Veac de frământări. Note pe marginea unei cărți*, vorbind despre cartea lui Lucrețiu

Pătrășcanu, *Un veac de frământări sociale, 1821-1907* (Editura „Cartea Rusă”, 1945), care „se dovedește bine făcută și binefăcătoare. [...] întrebuițând metode riguroase, descărcate de prejudecățile obișnuite la noi, domnia-sa deschide o lumină de adevăr asupra trecutului nostru.”

- În „România liberă”, Aurel Baranga recenzează traducerea din *Cum s-a călit oțelul* de N. Ostrovski, lăudat ca scriitor, dar, mai ales, ca om: „Ceea ce mi se va părea [...] mereu turburător este viața lui, care învață individul modern un mare adevăr: că omul se poate într-adevăr depăși. Numai că depășirea condiției umane nu este posibilă decât dacă omul trăiește prin forțele latente ale mulțimii, așa cum trăiesc arborii prin sevele pădurii.”

7 august

- „Scânteia” îl omagiază pe Engels prin mai multe articole, printre care *Friedrich Engels și românii*, semnat de Mihail Roller: sunt descoperite două citate cu valoare profetică: „Românii, Maghiarii, Slavii de la amiază, își vor putea regula între dâșii treburile și hotarele lor” și „Aleasa nație a Rușilor Mari va putea să îndeplinească [...] adevărata-i menire civilizatoare [...] și își va dezvălui însemnatele-i facultăți intelectuale”.

8 august

- La rubrica „Obiectiv”, din „România liberă”, Ulyse recenzează ultimul număr al revistei „Orizont”, oprindu-se asupra a două poeme de C. Nisipeanu. Dacă primul (*Cum a fost cu puțință?*) este apreciat pentru „un suflu puternic de revoltă împotriva a tot ceea ce a fost barbar și nedrept în războiul acesta”, celălalt (*Arborii alunecând pe ochi*) este respins pentru că „ne perindă printr-o serie de imagini sugestive, frumoase chiar, dar lipsite de orice contingență cu ritmul pasului nostru de astăzi”.

- În „Libertatea”, Lovinescu este evocat de un autor ce se ascunde sub pseudonimul „Rch.”: „un european, un umanist de armonioasă conformație, un om demn și un spirit occidental care iubea frumoase și cinstita ordine a ideilor clare și distincte”.

10 august

- Marele premiu național de poezie îi este acordat lui Tudor Arghezi, de către o comisie sub președinția lui Mihail Ralea, formată din Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, N. D. Cocea, Mihai Codreanu, Tudor Vianu și Perpessicius (cf. „Victoria”, 11 august).

- În „Libertatea” (*Literatură socială*), Margareta Klein propune ca S. S. R. să înființeze premii speciale pentru „romane și nuvele sociale”.

11 august

- „Scânteia” anunță introducerea printr-un decret-lege a „Delictului de rasism”

12 august

● În „Dreptatea nouă”, Adrian Rogoz scrie despre **Bomba atomică**: „Ceea ce este deocamdată de reținut din explozia care a avut loc la Hiroshima (acest nume va rămâne în istoria biruințelor omenești) este că într-adevăr acele propozițiuni atomice, despre care vorbește Wittgenstein ca fiind impecabile după criteriile severe ale rațiunii, pot declanșa până la urma urmelor și niște bombe atomice.”

● Mihail Cosma realizează un **Buletin poetic** al momentului, marcat de eflorescență lirică, mediocră însă: „Din toate colțurile țării, din toate cotloanele munților, de la toate stânilor alpine, până și pescarii din Delta Dunării – ne trimit zeci și sute de plicuri doldora de versuri. Iată un semn de popularizare a culturii... Dar mai este ceva. Orchestra poetică a cunoscut o pedală nouă – se cântă, se cântă optimist toate binefacerile vieții și ale democrației. Se cântă cum nu s-a mai cântat niciodată într-o imensă simfonie. Și totuși în afară de o mână de poeți care se mențin la lucruri prețioase putem spune cu amărăciune: nimic nou pe frontul poeziei! [...] În general când nu se rimează «pâine» cu «câine» se cântă «mașina», când nu se deschide poemul cu «palat» și «nemâncat» sau «bogat» se încheie cu... trăiască!” („Tinerețea”, nr. 7)

13 august

● Mihai Beniuc publică în „Timpul” un laudatio lui **Tudor Arghezi**, **premiantul națiunii**: „Faptul că în aceste timpuri, sub semnul reconstrucției pe temeiurile unei largi înțelegeri umanitare, decanul scrisului românesc, Tudor Arghezi, după o activitate literară de aproape jumătate de veac, după o ignorare voită și persecutoare din partea oficialităților apuse ajunge laureatul națiunii pentru arta versului, dovedește că s-a produs, aici pe aceste meleaguri, o radicală schimbare.”

14 august

● N. Steinhardt scrie despre **Edgar Wallace** în „Victoria”: „Edgar Wallace ocupă astăzi în literatura polițistă un loc nu numai venerabil, ci și puțin demodat. Desigur că soluțiile lui sunt privite cu dispreț de scriitori atât de corecți și de logici ca R. Austin Freeman; sau subiectele sale cu milă de romancieri atât de abili ca dna Dorothy Sayers; sau eroii săi sumari de psihologi atât de rafinați ca Van Dine. Cu toate acestea, masiv, simplu și rudimentar, Wallace rămâne clasicul genului. Ca și Balzac, e un curios amestec de calități și defecte, deopotrivă de mari; ca și acesta e absurd și neîntrecut; perfect și naiv. Ca și al lui Balzac, geniul lui inegal se manifestă numai într-un anumit domeniu destul de limitat. Care sunt condițiunile geniului lui Wallace? Din zecile de romane pe care le-a lăsat – doar câteva merită să fie citite. Pentru că numai acestea se petrec într-un mare oraș,

descriu o serie întreagă de crime și pun accentul pe atmosfera de mister. Ori de câte ori Wallace nesocotește una din aceste condiții, ratează cartea fără doar și poate. Intriga simplă, crima unică, scenariul câmpenesc sau provincial nu i se potrivesc. E la largul lui, își dă măsura numai când ne plimbă, în seri cețoase, prin uriașa Londră, când ne prezintă activitatea în serie a unei bande organizate, când într-un stil concis la culme și scene cinematografic „decupate” ne face să simțim misterul și să ne înfiorăm. Se prea poate ca romanele Agathe Christie să fie mai fermecătoare, ale lui H. C. Bailey mai rafinate, ale lui Freeman Wills Crofts mai științifice și toată producția de astăzi fără îndoială superioară ca prezentare și inteligență, dar volume ca *Cercul roșu*, *Valetul de treflă*, *Asociația secretă Broscoiul* sau *Denunțatorul* nu s-au mai scris. De ce? Pentru că Wallace a înțeles ca nimeni altul regula supremă a genului polițist. Și această regulă supremă nu e nici rafinamentul, nici logica, nici inteligența, ci misterul. Degeaba țin autorii polițiști de astăzi să fie cât mai exacti și mai științifici; dacă nu reușesc să redea atmosfera de mister, întreaga lor sforțare e nulă.”).

18 august

- Radu Bogdan scrie în „Scânteia” despre *Expoziția „Moscova”*, organizată de A.R.L.U.S. la Fundația „Dalles”.
- În „Veac nou”, Ion Frunzetti consideră că „Apărătorii de azi ai «suveranității spiritului» prin «autonomia culturii», la care se ajunge după părerea lor ignorând societatea vie, nevoile și setea ei de progres, sunt ipocriți când nu sunt imbecili, și imbecili când nu sunt ipocriți. [...] A tăia spiritului legăturile cu socialul, pentru a-i salvagarda superioritatea, este echivalent cu a izola o lampă electrică de generatorul ei, uzină, sau pilă galvanică, pentru a o putea păstra aprinsă.” Și încă: „Abținerea de la acțiunea politică, pe motive de izolaționism axiologic, a «omului de cultură» format în academia urlătoare de la «Cafe de la paix» ori fosta «Capșă», e tot atât de vinovată ca și lupta împotriva progresului social. A fi reacționar mai poate însemna și a nu avea reflexele politice la punct: a reacționa negativ, a nu reacționa față de comotiiile electrice ale societății.” (*Între „cultură” și „progres”*). □ Mihai Beniuc scrie despre „imensiunea socială a poeziei lui Bacovia” (aceasta funcționând ca o „prismă” care descompune, „arătându-i putreziciunea”, atmosfera burgheză de o „luminozitate de proveniență infernală”), Geo Dumitrescu elogiază pe *Tudor Arghezi, primul premiant național al României democratice* („neconținut în luptă, mereu negat, respins în numele specificului național – pe care l-a slujit mai bine ca nimeni altul, - refuzat în numele avangardei – pe care o depășise de mult în utilitate, ordine și spirit creator – disprețuit de hermetism, de așa zisul «scrupul social» al semănătorismului, de maniacii filologiei anti-progresiste, înjurat mai ales în numele moralei – care nu era decât ipocrizie, - expulzat din manualele de

școală – pentru care părea amenințator și nedorit cu neprețuitele lui frumuseți lirice, - victimă de prestigiu a unei fale protecții de Mecena cu sceptoru absolut, Arghezi a înfruntat și a ispășit pentru haosul și reticențele unie epoci de similare (sic!) și de compromitere a democrației în țara noastră. [...] Dacă vreme de atâția ani acest mare scriitor al țării, intrat de multă vreme între pasiunile masselor cititoare, n-a isbutit cucerii laurii naționali și dacă acești lauri sunt acordati astăzi, în tânăra eră democrată a României, ca unul din cele mai strălucite acte culturale ale ei, atunci, iată, suntem rugați să băgăm de seamă că ceva a început să se schimbe adânc în țara aceasta. [...] Regimul democratic al țării a recunoscut în Tudor Arghezi pe meșteșugarul care și-a închinat întreaga viață progresului culturii românești, a recunoscut în el valoare autentică în fața căreia se înclină cu fior de admirație întreaga obște. Pentru munca lui stăruitoare și rodnică, pentru performanțele lui strălucite în slujba artei și a limbii naționale, poporul român proclamă astăzi în Tudor Arghezi pe primul poet național al al României democrat.”), iar Sașa Pană evocă pe *Alexandru Sahia, un antemergător*.

20 august

- Un interviu luat lui Tudor Arghezi de Adrian Rogoz apare în „Dreptatea nouă”: „Dacă domnii Sadoveanu, Codreanu, Perpessicius și ceilalți deja numiți au vroit să ție seama de singurul detaliu care m-a interesat o viață: că frumoasa noastră limbă românească atât de puternică în graiul și poezia țăranului și tocită de atâția cărturari care au anemiat-o – de o neostenită căutare a noilor ei licăriri, de faptul că mi-am îndreptat preocupările secrete în sensul unui relief și al unei plasticizări în frază, socotită de modestia mea ca un vertebrat de sine stătător și mobil, agresiv, elastic, dur, milos, neîmpăcat și împăciuitor, atunci poate că Sinodul de la Ministerul Artelor, compus din Arhieri ai Episcopatului fără Chivără și Odăjdii, au făcut o ispravă.”; „Nu pot să spui nimic despre cum lucrez, dacă a-ți pierde vara și viața după gărgăuni și fluturi însemnează a lucra. Nu dau pilde nici judecăți, nici sentințe personale. Din tinerețe am apucat-o încoa, către un punct indefinit, situat probabil undeva, anapoda și departe: parcă asta însemnează pentru un băiat cuminte de 16, de 25, de 35, de 45 și de 65 de ani, a lua-o razna. E aproximativ cam tot ce aș avea de spus, dacă spusele oamenilor care nu spun nimic, tac și rabdă au vreo trecere în epocile succesive pe care le trăim.” (*O după amiază la Mărțișor cu Tudor Arghezi*).

22 august

- În „Libertatea”, Ion Alexis afirmă că „lozinca scriitorilor și a intelectualilor” ar trebui să fie *Cărți pentru popor*.

23 august

● Al. Piru scrie în „Tineretea”, nr. 9, despre *Literatura progresistă*, trecându-i binevoitor în revistă pe Mihai Beniuc, Radu Boureanu, Dumitru Corbea, Cicerone Theodorescu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Mihnea Gheorghiu, Mihail Cosma, Magda Isanos (pentru poeți) și pe Dan Petrașincu, Eusebiu Camilar (văzut cel mai favorabil), Ion Biberi (pentru proză):

● În „Victoria”, George Ivașcu numără *Un an* de la 23 august 1944. Articole la temă sunt și *Liberi, victorioși, stăpâni...* de N. Moraru, *Aniversarea liberării morale* de Ion Biberi, *Intellectualii și 23 august 1944* de Al. Philippide. □ Geo Bogza scrie emoționat despre *Întâlnirea cu pandurii*: „După o înșiruire, care pâruse fără sfârșit, de întâmplări triste, penibile și dureroase, pandurii se aflau acum în fața mea, cu totul și cu totul puternici și splendoroși.” □ Geo Dumitrescu se bucură de *Un an de poezie liberă*, enumerând ca exemple de „condeieri ai rezistenței noastre” pe Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, Ion Caraion, Sergiu Filerot, M. I. Cosma; sunt notabili foștii „decadenți” Constantin Nissipeanu și George Faur, ca și „ieșirile din tipar hermetic ale lui Cicerone Theodorescu”.

● „România liberă” (număr dedicat aniversării unui an de la întoarcerea armelor) publică un text prin care Eugen Schileriu realizează un bilanț al culturii române din acest interval. În opinia sa, ar exista cinci tendințe caracteristice perioadei: 1. „chemarea masselor la creație”; 2. libertatea efectivă a actului de creație; 3. „cărturarii se întorc printre oameni”; 4. „am deschis o fereastră spre răsărit”; 5. cooptarea tineretului în procesul creației.

24 august

● Mihail Sadoveanu scrie în „Jurnalul de dimineață” despre semnificația zilei de **23 August 1944**, făcând o incursiune în istoria noastră, începând cu vechimea. Gr. C. Moisil pledează în „Scânteia” *Pentru o școală democratică*, atingând printre altele problema analfabetismului („jumătate din populația țării noastre este analfabetă”). □ Nestor Ignat scrie despre *Rolul intelectualilor în Actul de la 23 August*.

● „Universul” (ediția de dimineață) anunță că Tudor Arghezi, proaspăt laureat al Premiului Național de Poezie, a fost sărbătorit la Capșa. În cinstea poetului au rostit discursuri Mihail Ralea, G. Murnu, Mihail Sadoveanu, N. D. Cocea, Perpessicius, Gala Galaction și Mihai Beniuc.

26 august

● „Scânteia” anunță că „printr-un decret-lege, catedra vacantă de Istoria Statelor și Culturii Slavilor de la Facultatea de Litere și Filosofie din București a fost transformată în Catedra de Limba și Literatura rusă. Astfel, din toamna aceasta, studenții Universității din București vor putea să se consacre, în mod temeinic, studiului limbii și literaturii ruse.”

27 august

- *Restaurantele de lux Mon Jardin și Modern au fost rechiziționate*, anunță „Scânteia”.
- „Universul” (ediția de dimineață) reproduce conferința radiofonică ținută de Nicolae Moraru în preajma congresului Uniunii Artiștilor, Scriitorilor și Ziariștilor. Conferențiarul anunță că în noile condiții socio-culturale „se pune capăt vechii teze a «artei pentru artă»” și că „a trecut vremea «turnului de fildeș»”. Acum, „Arta încetează de a fi monopolul unei cliici avute, iar artistul creează pentru popor, pentru cei mulți”. Aceasta e „arta progresistă, arta în slujba poporului”. (vezi Anexa)
- În avanpremiera aceluiași Congres, Traian Șelmaru scrie în „România liberă”: „Congresului acestuia noi înțelegem să-i dăm cea mai mare importanță, pentru că el are ca scop să dezbată și să inițieze solidaritatea tuturor celor ce muncesc pe tărâmul culturii românești, acea solidaritate care să apropie pe artiști de poporul lor, și să realizeze o asemenea unitate, pe care niciodată dușmanii poporului să nu mai izbutească s-o rupă.”

28 august

- O adunare extraordinară „convocată în vederea congresului pentru constituirea Uniunii Sindicatelor de artiști, scriitori și ziariști”, prezidată de Victor Eftimiu, îi desemnează să facă parte din Prezidiumul de onoare al congresului pe Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Victor Eftimiu, N. D. Cocea, Gala Galaction, Cezar Petrescu și A. Toma. Delegații Societății Scriitorilor la Congres sunt Mihail Sadoveanu, Mihai Beniuc, Ion Călugăru, Eugen Jebeleanu, Gh. Ivașcu, Zaharia Stancu, Ștefania Zottoviceanu, Horia Liman, F. Rudenco și N. D. Cocea (cf. „Scânteia”, 30 august).

29 august

- În articolul *Congresul de mâine* publicat în „Ultima oră”, Zaharia Stancu afirmă că „Prin constituirea unei Uniuni a Sindicatelor, - artiștilor, scriitorilor, ziariștilor români i se deschid perspective luminoase. Strâns uniți cu poporul ei vor dovedi celor ce i-au ținut la porțile vieții până mai ieri că nu este neapărată nevoie să i se scoată ochii privighetorii pentru ca privighetoarea să cânte frumos...”.

30 august

- În București încep lucrările „Primului congres al artiștilor, scriitorilor și ziariștilor din România, pentru alcătuirea Uniunii Sindicate în cadrul Confederației Generale a Muncii”. Pe marginea congresului scriitorilor și ziariștilor, Mihail Roller publică în „Scânteia” un articol având ca temă (tratată diacronic) *Muncitorimea și cuvântul scris*.
- Al. Philippide salută *Sindicalizarea scriitorilor* în „Victoria”.

31 august

● În „Provincia”, „gazetă independentă de informație” care apare la Turnu Severin, an II, nr. 15, este publicat un interviu *Cu Principele Anton Bibescu despre oameni, literatură și diplomatie*, luat de Constantin Răutu: „Într-o scrisoare el [Marcel Proust] îmi spunea: «Dragă Antoine, tu, care ai putea fi unul din cei mai deștepți francezi, trebuie să fii de acord că nici eu nu aș fi cel mai prost dintre români.» El se referea la rolul pe care l-a jucat apărând, nu vă mirați, cauza românilor din Ardeal. E pentru dvs. o surpriză acest lucru, nu-i așa? Printr-o întâmplare, păstrez încă hârtia cu antet a «Comitetului pentru apărarea raselor oprite din Ungaria» care-și avea sediul în Villa Michon 5 din Paris. Fondasem acest Comitet care și-a început imediat (lucrările) activitatea desfășurând cu o vie pasiune cauza românilor oprimați. În presa franceză și în cea engleză au apărut articole dintre cele mai calde semnate Balcanicus, Latinus, Romanus. La Paris, a câștigat pentru cauza noastră pe Hebrard, directorul lui „Temps”, Noleche, directorul lui „Debats” și Calmette pe acea vreme director la „Figaro” care au publicat coloane întregi.”

● „Scânteia” organizează, cu ocazia a 10 ani de la moartea lui Henri Barbusse, o amplă anchetă: „Ce credeți despre viața și opera lui Barbusse, închinată artei și luptei de eliberare a popoarelor?”. Răspund Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Victor Eftimiu, N. D. Cocea, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Ion Pas, Mihai Beniuc, A. Toma, Eugen Jebeleanu, Dumitru Corbea, Mihnea Gheorghiu. □ Sunt publicate cuvântările ținute la Congresul Uniunii artiștilor, scriitorilor și ziariștilor de către M. Levin, delegatul Confederației Generale a Muncii, Gheorghe Apostol, președintele C. G. M., prim-ministrul Petru Groza, miniștrii Mihail Ralea, Constantinescu-Iași și Ștefan Voitec. Ample dări de seamă continuă în zilele următoare.

● „Universul” (ediția de dimineață) relatează pe larg lucrările congresului de constituire a Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști din România (U.S.A.S.Z.). Au luat cuvântul, între alții dr. Petru Groza (primul-ministru), Mihail Ralea (ministrul Artelor), Gh. Apostol (președintele Confederației Generale a Muncii), P. Constantinescu-Iași (ministrul Propagandei), Ștefan Voitec (ministrul Educației), Marcel Breslașu, Victor Eftimiu (președintele S.S.R.), Miron Constantinescu (secretarul general al Sindicatului Ziariștilor Profesioniști) și Lotar Rădăceanu (ministrul Muncii).

[AUGUST]

● În nr. 8 din „Revista Fundațiilor Regale” apar noi *Inscripții* de Tudor Arghezi (*Inscripția inscripțiilor; Pisanie; Inscripții de biserici; Inscripție pe o pânză de barcă; Inscripție pe o tobă*), sonete de Mihai Codreanu (*Ura; Strigoiul*), poeme de G. Talaz (*Dezlegarea odoarelor; Retorică; Sens; Sub cer; Bulboana lacrimii*), Camil Baltazar (*Pluvios florar; Cântec și*

descântec; Închinare încântare; Halucinanta noapte; Scrinul albastru; Isus pe ape; F. Aderca), Dumitru Corbea (*Semnul războiului*) și Ion Caraion (*Legato; Interior; Fragment de spital; 33; Pușcărie*), precum și nuvela *Madeleine* de Cella Serghi. Tot în sumarul principal al revistei se întâlnește eseul lui Ion Biberi *Note asupra esteticii romanului*, concentrat asupra raportului dintre autor și personaj: „Deși plăsmuit de creator, personajul dobândește o independență, o autonomie dincolo de viața autorului. [...] Personajul recunoaște desigur o paternitate spirituală, dar înfăptuirea lui nu e un proces conștient al autorului, un rezultat al unei îmbinări deliberate. Romancierul nu se află față de personaj în situația mecanicianului față de un aparat pe care îl montează și-l înjgheabă piesă cu piesă, articulație cu articulație, ci mai degrabă în situația unui părinte care asistă la dezvoltarea spirituală a copilului său, acesta dezvoltându-se independent de voința și existența părintelui.” □ La rubrica de „Comentarii critice”, Tudor Vianu se ocupă de *Problema sincerității în literatura subiectivă* („Înlănțuirea momentelor după legături cauzale și finale este una din operațiile prin care autorii de literatură subiectivă se abat cu mai multă ușurință de la linia adevărului. Căci memorialistul și autobiograful scriu despre împrejurări trecute și oricât de puternică ar fi tendința lor de a povesti timpul «trăit» și de a se așeza în curentul lui, nu este cu totul evitabilă ispita de a nara trecutul din perspectiva prezentului, modificând astfel înlănțuirea reală a faptelor.”), iar Petru Comarnescu scrie despre *Stilul epopeic al d-lui M. Sadoveanu* („Suflu de epopee are povestirea [sic] *Frații Jderi* nu numai pentru că epicul se îmbină aici cu liricul, dar mai ales pentru că totul este încheat pe un plan de măreție fantastică. [...] *Cum se săvârșește această trecere spre legendar?* Mai întâi, prin *unitatea interioară a povestirii*, prin viziunea unitară, selecționată și purificată a povestirii. Apoi, prin *potențarea acestei viziuni către fantastic și monumental*. În fine, prin *tonalitatea de destăinuire și conștiința farmecului* ce le are povestitorul față de lumea lui.”). □ La „Cronici”, Margareta Sterian îl evocă pe Mihail Sebastian, Nicolae Moraru scrie despre Pearl Buck, Virgil Ierunca recenzează *Recours au poème* de Pierre-Henri Simon, Adrian Marino pledează *Pentru cunoașterea humanismului* („În filosofia Renașterii trebuie să căutăm adevăratul punct de plecare al speculațiilor noastre neo-humaniste, din iluștrii humaniști din quattrocento trebuie să ne tragem adevărata substanță. Fără o inițiere sistematică în antropologia acestei perioade, fără o cunoaștere sistematică a lui L. B. Alberti și Pico della Mirandola, fără lecturi din B. Castiglione, Giovanni della Cosa și Matteo Palmieri, fără familiarizarea cu Giordano Bruno și Ficino, neo-humanismul înseamnă o vorbă goală.”), iar Camil Baltazar recapitulează *Poezia și proza lui Al. Robot*.

● Apare ultimul număr (triplu, nr. 6-8,) din „Revista Cercului Literar”, încetarea apariției revistei explicându-se prin faptul că Universitatea clujeană

va reveni în toamna anului în curs în localitatea de drept. Numărul include un scurt articol evocativ-concluziv (*Despărțirea de Sibiu*), semnat R.C.L., care își propune perpetuarea spiritului grupării: „La Cluj sau oriunde vom duce lupta pe care am inițiat-o între zidurile lui, vom continua să fim în bună măsură sibieni.” □ Revista mai cuprinde poeme de Ștefan Aug. Doinaș (*Mistrețul cu colți de argint*, *Ăcela-care-nu-se-teme-de-nimic*, *Nunta și Regele, fiul copacului*) și Ovidiu Sabin [Cotruș] (*Întâiul poem al singurătății*), precum și piesa de teatru *Hora domnițelor* („tragedie baladescă în 5 acte) de Radu Stanca. □ Tot în „Sumarul” publicației apar și eseurile *Poezia lui Bacovia* de I. Negoïtescu (propoziția-cheie este enunțată încă din primul paragraf: „poezia bacoviană aparține expresiilor celor mai pure ale simbolismului”) și *Hyperion, demonic* de Eugen Todoran (unde, pe urmele lui Pompiliu Constantinescu, *Luceafărul* este citit în cheie goetheană). □ Cronici literare semnează în acest număr I. Negoïtescu (despre *Revoluția* lui Dinu Nicodin, considerată „o mare operă în proză a literaturii române, nu numai prin calitățile stilului, dar mai cu seamă prin bogăția și anvergura desfășurărilor epice, prin intensitatea dramatică a narațiunii, prin puterea excepțională de a capta interesul și emoția cititorului”) și Cornel Regman (despre *Plantații* de Constant Tonegaru, supus unei veritabile execuții care condamnă în final „ambiția industriasă a poetului și a celor de-o seamă cu dânsul, cărora zeci de poeme nu le ajung pentru îndestularea unui capriciu poetic minor, ale cărui virtualități s-ar fi consumat în modul cel mai firesc între limitele decente ale poemului-curiozitate vrednic de antologie”). □ Tot în secțiunea „Cronici” apare eseu *Despre prețiozitate în poezie* de Toma Ralet (Wolf von Aichelburg), care continuă linia anti-puristă a Cercului, condamnând „poezia nouă a prețiozității”, adică „poezia ermetică modernă”: „Prețiozitatea materialului [...] înăbușă ca o substanță canceroasă inima poeziei, care este și va rămâne vibrația emotivă centrală, organizatoare implacabilă a tuturor aspectelor materiale constitutive.” □ La secțiunea „Note”, Cornel Regman semnează un eseu cu un titlu sugestiv: *Un regim pe sfârșite: tradiționalismul*. După Regman, sfârșitul tradiționalismului poetic ar avea două cauze: faptul că e construit după un „șablon”, autorul identificând „la sorgintea întregii poezii tradiționaliste o gestație mai mult lucidă, calculată, prea arareori bolind și tânjind după forțele ascunse ale iraționalului”; ce-i drept, chiar și așa tradiționalismul reușește uneori ca poezie „de cunoaștere”, numai că: „Vina, exagerarea [...] provine din prea marea, necumpătata aservire la un material poetic față de care [poetii] aveau obligația să se degajeze de la o vreme.” În aceeași rubrică, Radu Enescu scrie despre *Actualitatea lui Schiller* (eseu subintitulat „Pe marginea estetismului”). Expunând concepția lui Schiller despre sublim și trimitând apoi la Kant și Schopenhauer, autorul concluzionează: „Concepția lor înzestrează esteticul cu o menire mult mai înaltă, deservind scopuri ce

depășesc cu mult cadrele strâmte ale unui esteticism, ce consideră esteticul ca un lux, ca un divertisment agreabil. Contemplația estetică în ambele sale ipostaze de frumos și sublim, dobândește grele semnificații ontologice, devenind o necesitate existențială, pusă în slujba unor idealuri supreme, mai presus de contingențele efemere ale unei lumi în care ni se refuză pe veci privirile însetate spre piscuri.” □ În „Revista revistelor”, Radu Stanca încearcă o acordare tardivă cu noul spirit ideologic al vremii; negând acel „pretins «esteticism» ce ar sta la baza atitudinii pe care ne-am impus-o în aceste pagini”, el invocă reaua-credință a comentatorilor revistei, care a dus la „interpretarea falsă a unor idei, de altfel foarte precis exprimate, prin care «estetismul» este condamnat și prin care necesitatea unui nou umanism este, în modul cel mai fervent, aclamată”.

● Numărul 5, august, an XIII, al revistei „Viața socială CFR” apare cu o casetă redacțională îmbogățită cu prezențele unui comitet de redacție (Ion Caraion, Mihail Cosma, Virgil Ierunca) și a unui secretar de redacție (Ion Potopin). Îmbunătățirea sumarului față de numerele anterioare este vizibilă. □ Camil Petrescu scrie divagant despre dispariția NRF (*Climatul vidului și al actului gratuit*): „Dacă socotim, așa cum am mai scris undeva, că toate nenorocirile istorice se datoresc exclusiv literaturii proaste, apare evident că marea catastrofă europeană pe care o trăim își are rădăcinile reale în falimentul filozofiei occidentale milenare. În Franța, patria, prin definiție, libertăților spirituale, această falsificare începută lent prin foile obscurilor reviste de provincie, a fost continuată apoi cu eclatant prestigiu de *Nouvelle Revue Française*, izbutind să pună la dispoziția unei opinii publice în derută câteva formule lipsite de consecință: act gratuit, inutilitate... Mult timp climatul gratuității, al inutilității, al vidului cinic de ordinul doi au dominat climatul Franței literare creând acea destrămare, acea dezolantă dezaxare a Franței 1940.” □ Petru Comarnescu semnează *La moartea lui Paul Valéry*, în timp ce Mihnea Gheorghiu îl evocă pe *Contele de Lautreamont*, iar Octav Șuluțiu recenzează *Ceea ce nu se uită*, de Eugen Jebeleanu. □ Virgil Ierunca are două pagini de mici note grupate în chip de *Caiet franțuzesc*. □ Ion Potopin scrie despre *Forțele creatoare ale Uniunii Sovietice*: „România a trăit un sfert de veac de vis împlinit. Dar somnul nostru pe laurii victoriei ne-a smuls din priviri steaua idealului care luminase drumul atâtor generații. orbita politică la care am aderat, criminala dogmă fascistă care ne-a nutrit principiile conducerii, n-ar fi putut constitui premisele falimentului național dacă ne-ar fi fost îngăduite privirile către înțelegerea fenomenului rus. Acum, exemplul Uniunii Sovietice pe care îl avem în față ne va putea hotărî să pecetluim un alt pătrar de veac, în acre forțele dominante ale neamului, cuprinse în matca lor autentică, să se împlinească sub climatul unei democrații mântuitoare.” □ Tudor Teodorescu-Braniște dă schița *Salcâmi*, Eusebiu Camilar „episodul” *Toroiağa*, Petre Solomon traduce *Venus*

Anadyomene a lui Rimbaud, Ion Caraion are poemul *Mahalale*, Alex. Ciorănescu dă un fragment tradus din *Legenda Cidului*.

SEPTEMBRIE

1 septembrie

- „Universul” (ediția de dimineață) anunță închiderea lucrărilor congresului de constituire a U.S.A.S.Z. Din „Rezoluția” congresului sunt de reținut cel puțin două angajamente: că noul organism își asumă „sarcina reeducării profesionale a diferitelor categorii de artiști, în spiritul democrației și progresului” și că U.S.A.S.Z. va sprijini guvernul Groza în lupta împotriva „resturilor reacționare”. Totodată, se alege un comitet din care fac parte scriitori precum Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Ion Pas și Mihai Novicov.

3 septembrie

- Mihail Sadoveanu scrie în „Jurnalul de dimineață” despre *Uniunea Sindicatelor de artiști, scriitori și ziariști*, amintind că „nu cu mult timp în urmă, frații mei români îmi ardeau în piețe publice cărțile”, Sadoveanu se plânge că „nici astăzi nu sunt cruțat de altă serie de contemporani ai mei. Celui care a cântat veacul de legendă al lui Ștefan cel Mare și răzeșimea din trecut nu îi e permis să laude metroul și colhozurile din Uniunea Sovietică. Încep să devin iar supărător pentru cei care nădăjduiesc să acomodeze democrația, interesului și confortului lor.”

- În „România liberă”, Virgil Ierunca comentează volumul lui Vasili Grosman, *Pe câmpiile Belorusiei și Poloniei* (o carte „instructivă, necesară și bine scrisă”). În același număr, sub titlul *Armata culturii și a artei*, Mihai Novicov aprobă și comentează rezoluția votată la Congresul desfășurat la sfârșitul lunii precedente: „Pentru atingerea obiectivelor ce și-a propus Uniunea Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști este nevoie de o armată numeroasă. Recrutarea ei este prima sarcină, prima condiție de reușită.”

4 septembrie

- O delegație a Guvernului, compusă din Petru Groza, Gheorghe Tătărescu, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ștefan Voitec, Mihai Ghelmegeanu, Bucur Schiopul și Mircea Solacolu, pleacă la Moscova „pentru a lua contact cu reprezentanții guvernului Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, în vederea tratării diferitelor probleme pendinte între cele două guverne” (cf. „Scânteia”, 8 septembrie). □ Tot „Scânteia” anunță: *Celebrul scriitor sovietic Boris Gorbatoș a sosit în Capitală*. □ I(on) C.(ălu)găru scrie despre broșura *Gazeta de perete*, de Mihail Roller, publicată la Editura P.C.R. □ Este anunțată „Înființarea unui Institut penru studiul limbii și literaturii ruse, pe

lângă Universitatea din București”, urmând ca acțiunea să fie extinsă și la celelalte centre universitare.

5 septembrie

- „Universul” (ediția de dimineață) anunță că în urmă cu trei zile s-a desfășurat la Sala Studio a Teatrului Național un festival Barbusse, organizat de către Partidul Comunist (personalitatea scriitorului francez a fost evocată de N. D. Cocea).

6 septembrie

- În „România liberă”, Eugen Schileru încearcă o definiție a realismului: „Realism înseamnă păstrare a contactului cu realul sub toate aspectele lui. Realism înseamnă explorare, interpretare și construire a realului, anticiparea formelor lui viitoare.”

7 septembrie

- *Comitetul S.S.R. a hotărât înființarea unui muzeu al scriitorilor*, care „va cuprinde: portrete pictate, sculptate, desenate sau fotografice ale scriitorului singur, cu familia sau în grupuri de scriitori sau artiști, apoi obiecte preferate sau uzuale legate de profesiunea de scriitor: masa de lucru, călimara și tocul, biblioteca, icoane, cărți, manuscrise, corespondențe, etc.”, anunță „Scânteia”.

10 septembrie

- „Universul” (ediția de dimineață) relatează pe larg vizita lui Boris Gorbaciov în România, citând din cuvântările ținute la A.R.L.U.S. de Al. Philippide și Maria Voluntaru și reproducând integral discursul oaspetelui (care afirmă că scriitorul sovietic este un „om de stat” care „are posibilități absolute de a trăi bine, numai din scrisul lui”).
- Virgil Ierunca prezintă favorabil cartea lui N. Derjavin, *Știința în U.R.S.S.* („România liberă”)

14 septembrie

- Zaharia Stancu scrie în „Ultima oră” despre *D. Drăghicescu*, dispărut de curând.

15 septembrie

- „Scânteia” sărbătorește întoarcerea delegației guvernamentale de la Moscova. O casetă arată *Cum ne ajută Uniunea Sovietică*: „ne-au împrumutat 300 000 tone de grâu și porumb; ne-au iertat de 300 miliarde lei din obligațiuni; restul a fost eșalonat pe 3 ani; căile ferate vor fi administrate exclusiv de Ministerul Comunicațiilor; ni s-au restituit 15 000 vagoane; ne-au dat 115 locomotive; ne-au redus considerabil livrările; prizonierii vor veni acasă; 18 vase de război și 23 de vase comerciale ne vor fi restituite.” □ Încă

un titlu pe prima pagină, *Celebrul scriitor sovietic Ilya Ehrenburg* în capitală, deschide un scurt interviu.

16 septembrie

- Ilya Erenburg, prezentat de Mihail Sadoveanu, ține o conferință la Ateneul Român, organizată de A.R.L.U.S., care dă o recepție în onoarea scriitorului la Cercul Militar. Conferința invitatului, constituind o pledoarie în favoarea culturii sovietice, se încheie cu următoarele cuvinte: „Nu judecați posibilitățile poporului nostru prin cărțile care sunt scrise, ci prin cele care vor fi scrise, pentru că noi scriem azi cu toții o singură operă: marea carte a victoriei omului.” (cf. „România liberă”)

- „Scânteia” publică un interviu cu Ehrenburg, sub titlul *Durerile și bucuriile lumii trebuie să fie și ale scriitorului*: „creatorul de artă [...] poate ajunge la desăvârșirea personalității lui, numai atunci când viața din jurul lui a reușit să pătrundă în forul său interior în toată amploarea și mișcarea ei. Efortul, în această direcție, nu poate fi al vieții. El trebuie să fie al creatorului de artă. Prezintă importanță și modul în care scriitorul își transmite observațiile sale. Dacă este obiectiv peste măsură, în sensul de a reda clișeele vieții, atunci este rece. Dacă vorbește numai de el, păcătuiește prin egocentrism. Singura soluție este ca durerile și bucuriile lumii să fie și ale scriitorului.”

- Pe prima pagină, „Universul” (ediția de dimineață) continuă relatarea pe larg a vizitei lui Ilya Ehrenburg, a cărei prezență este salutată de Mihail Sadoveanu (președintele U.S.A.S.Z.), Victor Eftimiu (președintele S.S.R.) și N. D. Cocea (directorul general al teatrelor). Într-un interviu acordat lui Milton G. Lehrer și publicat pe aceeași pagină, Ilya Ehrenburg afirmă că sarcina actuală a scriitorului este „să reconstruiască omul”.

- În „Tinerețea”, nr. 11, Virgil Ierunca scrie despre *Paul Valéry și poezia tânără*: „Poziția lui Valery printre contemporanii lui a fost bizară, însă foarte explicabilă. N-a avut adepți. Cei care au vrut să continue opera lui Valery ar fi trebuit nu să purifice spiritul, ci să-l sterilizeze, căci geometria veacului XX este aceea a oamenilor în marș.” □ Monica Dan are un scurt interviu cu T. Teodorescu-Braniște, directorul „Jurnalului de dimineață”. □ Ion Frunzeti semnează o favorabilă cronică literară la *Războiul lui Ion Săracu*, de Cezar Petrescu, semnalând „larga pledoarie pentru toleranța universală, pentru fraternitate și pace, o pace a dreptăților dintre popor și popor și dintre om și om”. □ Este publicată nuvela *Plecarea*^{*}, de Marin Preda. Geo Dumitrescu ține cronică dramatică.

^{*} Textul nu va fi inclus de Marin Preda în volumul *Întâlnirea din pământuri* și nu va fi folosit nici în elaborarea vreunui dintre romanele sale. Personajul, un sublocotenent aflat pe front, în convalescență, aparține seriei de personaje neliniștite de pericolul morții și, mai ales, revoltate împotriva firescului cu care oamenii se resemnează în fața acestui eveniment eveniment.

• Apare numărul 500 al ziarului „Înainte”, publicație a Diviziei „Tudor Vladimirescu”, care, așa cum se afirmă într-un articol redacțional de pe prima pagină, a contribuit „la formarea și perfecționarea pandurilor din punct de vedere moral, profesional, politic și cultural”. Printre titlurile textelor publicate în acest număr: „*Înainte*”, *sol al înfrățirii poporului român cu poporul sovietic*, *Rolul educator și cultural al ziarului „Înainte”* etc. □ În același număr, sub semnătura T.F., apare un articol despre *Ilya Ehrenburg*: „Războiul pentru Apărarea Patriei n-a găsit în poporul sovietic un condei mai colorat, mai viu, mai ascuțit – care să înfățișeze bestia hitleristă, cu duritatea pe care o cere adevărul, mai limpede, mai dinamic și mai mobilizator la ură, decât condeiul lui Ehrenburg”. Drept exemplificare, pe aceeași pagină este reprodus un reportaj cu titlul *Cuvântul sfânt*, din volumul *Ține minte*, apărut la editura „Cartea Rusă”.

19 septembrie

• „România liberă” își dedică pagina a doua lui Ilya Ehrenburg. Semnează Eugen Schileriu și Gh. Dăianu. De asemenea, pagina cuprinde și două texte ale omagiatului: *Despre fericire* (capitol din *Cartea pentru adulți*) și o scrisoare adresată în 1936 lui Miguel de Unamuno („În luptă nu mai există scriitori neutri. Cine nu e cu poporul e împotriva lui.”)

20 septembrie

• Mihail Sadoveanu scrie în „Jurnalul de dimineată” despre *Ilya Ehrenburg*, regretând că acesta nu și-a extins vizita „să cunoască poporul de la țară, temelia națiunii noastre”.

21 septembrie

• „Scânteia” aniversează un an de apariție legală. Mihail Sadoveanu scrie despre *Îndemnul lui Ilya Ehrenburg*.

23 septembrie

• *Sosesc cei 88 000*, anunță „Scânteia” întoarcerea primilor prizonieri din URSS: „Pe fețele lor se citește bucuria și mulțumirea sufletească de a-și vedea țara și totodată încrederea ce o au în guvernul Dr. Petru Groza, datorită căruia ei se înapoiază la vetrele lor înainte de încheierea păcii”. □ Sunt notate „Ultimele tipărituri ale Editurii Fundațiilor Regale”: *Cântec de revoltă, de dragoste și de moarte* de Geo Bogza, *Ceea ce nu se uită* de Eugen Jebeleanu, *Oamenii visează pâine* de Ieronim Șerbu, *Individualitate și destin* de Ion Biberi.

24 septembrie

• „Universul” (ediția de dimineată) publică un memoriu de susținere a guvernului Groza și a politicii de apropiere de U.R.S.S., semnat de

numeroase „personalități din viața noastră socială” (între care și Al. Rosetti, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Tudor Vianu, Ion Pas, G. Bacovia, G. Călinescu, Gala Galaction, N. D. Cocea, Mihai Beniuc, Perpessicius, D. I. Suchianu, Al. Philippide, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, A. Toma, Lucia Demetrius, Marcel Breslașu, Cicerone Theodorescu, Eusebiu Camilar, Mihail Celărianu, Gh. Talaz).

● Cu titlul *Victoria Omului*, „România liberă” publică o conferință ținută de Ilya Ehrenburg în 16 septembrie la Ateneul Român: „D-voastră, românii, vă aflați în răscrucea Europei și sunteți obișnuiți a privi înspre cultura latină a Franței. Nu mă îndoiesc că vă veți întoarce privirile și spre Rusia. Noi avem de exportat nu numai cereale, ci și valori spirituale.”

25 septembrie

● Apare primul număr din „Lumea”, „săptămânal literar artistic social”, sub direcțiunea lui G. Călinescu. Revista se deschide cu articolul-program *Arta și lumea*, semnat de G. Călinescu, care subscie la imperativul ca „artistul să se coboare în mijlocul vieții, să ia act de problemele momentului și să dea în fine veșmânt aspirațiilor celor mulți”. Cu toate acestea, el avertizează că „viața” nu trebuie confundată cu „evenimentul”. În realitate, „a exprima viața înseamnă a te abstrage de la evenimente, ridicându-te la un concept. «Viața» operei de artă reprezintă un absolut, valabil spațial și atemporal.” Însă „viața” nu poate fi sesizată decât de pe „treptele evenimentelor”: „Un artist apatic și nevribrat la timpul său e un estet debil.” De unde și o definiție: „Artist se cheamă individul care scoate plastic din eveniment semnificația absolut umană.” Însă artistul e și „un lucrător foarte calificat, îndatorat să producă”. De aceea, Călinescu constată cu îngrijorare că, pe lângă sabotajul economic, există și „un sabotaj artistic” al anumitor publiciști, care sugerează „dificultăți de lucru, de altfel obiectiv inexistente”. Dincolo de aceasta, rămâne stabilit că operele de artă rămân niște „bunuri populare”: „Artă pentru popor înseamnă așadar artă clasică, îndreptată spre esențialul uman.” (vezi *Anexa*) □ În cadrul rubricii „Cascada prejudecăților”, Camil Petrescu scrie despre *Gimnaziul unic*, măsură recent introdusă de ministrul Voitec („elitele sunt doar un moment formal, o expresie goală de vereme ce poate fi vorba de o elită a asasinilor sau sadicilor, de pildă; ... marii scriitori au fost totdeauna certați cu gramatica și la fel atâtea mari personalități care nu prea au strălucit în liceu; a exclude din liceu după asemenea ridicule criterii este a diminua potențialul social”). □ D. I. Suchianu semnează articolul *Politica externă de ieri, de mâine și de azi*. □ Petru Comarnescu scrie despre *Un poet al poporului: Carl Sandburg*, iar Virgil Ierunca despre Jean Garamond, *Images de l'homme immobile* („Cartea franceză”). □ A.(ndrei) T.(udor) publică interviul cu Tudor Arghezi *Pe dealul Mărțișor, printre meri și caiși, printre găini și columbe, în grădină și*

tipografie, în care, vorbind despre Premiul Național recent primit, poetul spune: „m-a făcut dintr-odată celebru. A început lumea să mă cunoască, să se intereseze de mine, să mă întrebe. De unde până acum nu prea călca nimeni pe aici, în afară de mahalagiii mei, cu care mă înțeleg foarte bine, astăzi nu-mi mai stă poarta. Vin fel de fel de oameni să mă vadă, să mă consulte, să-mi solicite prezența, să-mi ceară conferințe. E dificilă celebritatea... Și te împiedică de la treabă...” □ Cronică literară e ținută de Perpessicius, care referă despre *Critica ceasului de față*. □ Sunt prezenți cu poezii Mihai Beniuc (*O, câte femei...*) și Ion Caraion (*Malaria*), iar traduceri Miron Radu Paraschivescu (din Louis Aragon, *Despre un poem în care nu-i prins zălog Merlin*) și Mihnea Gheorghiu (Arthur Rimbaud, *Corabia îmbătată*). □ O pagină este rezervată unor fragmente din *Jurnal-ul* lui Mihail Sebastian (acoperind pe sărite intervalul 28 iunie 1941-2 ianuarie 1943). □ O mică rubrică numită „Chenar sovietic”, preponderent de revistă a presei, va fi ținută de V. Kernbach

27 septembrie

- „Scânteia” publică *Un poem inedit* de Ilya Ehrenburg, în „interpretarea românească” a lui Tudor Arghezi.
- Virgil Ierunca salută, în „România liberă”, „înnoirea” „Revistei Fundațiilor Regale” și semnalează, pe un ton ditirambic, apariția săptămânalului „Lumea”, „revistă de mare ținută intelectuală”, condusă de G. Călinescu, „care reprezintă obiectivitatea însăși într-o cultură hrănită de exagerări”: „Avem în față acest splendid săptămânal de literatură, artă și comentariu social. Găsim pe prima lui pagină un gir, o prezență și un imbold: G. Călinescu. Credem că nu există scriitor, artist și gânditor obiectiv care să nu recunoască în personalitatea acestui mare cărturar și valoros artist condiția însăși a muncii cinstite și libere pentru artă și literatură.”

28 septembrie

- „Universul” (ediția de dimineață) anunță apariția piesei de teatru *Copiii Soarelui* de Maxim Gorki (Editura „Cartea Rusă”). □ În același număr este relatată participarea lui Ilya Ehrenburg și a lui Mihail Sadoveanu la Congresul Național al Scriitorilor Bulgari.
- Geo Dumitrescu se pronunță despre *Artă și progres* în „Victoria”: „pe acest «om de mâine» atâta vreme căutat în crize de incertitudine juvenilă, atâta vreme interzis și apăsător – pe acest om al viitorului putem mărturisi că l-au găsit, că îl iubim pentru sudoarea lui cu miros de benzină și de pământ, că ne e drag pentru măiestria cu care știe să ridice case de oțel și să mâne acest tractor în care stă toată poezia universului, că ne e drag pentru toate tuberculozele și pelagrele lui, că vrem din toată inima să mergem alături de el pentru a-i scrie – trubaduri ai noului veac – epopeea lui măreață și

rudimentară.” „Acum, în pragul acestei noi vârste a artei românești, în pragul acestui ev de realism și bărbăție, putem decupa în finalul acestui articol care e aproape un manifest – chemarea marelui cântăreț sovietic Vladimir Maiacovshi: «Voi, ce vă plimbați,/ Scoateți-vă mâinile din buzunare,/ Luați o piatră, un cuțit sau o bombă - / Iar dacă unul n-are mâini/ Să vie să izbească cu fruntea.»”

29 septembrie

- „România liberă” publică în traducere prima jumătate a articolului *În România*, de Ilya Ehrenburg, apărut în „Pravda”, și în rezumat cealaltă jumătate. Scriitorul rus laudă progresele guvernului Groza, taxează șovăielile și are o atitudine net defavorabilă față de partidele „istorice”: „Ele nu au nimic istoric, dacă nu vrem să numim istorie măruntele și mârșavele istorii care s-au întâmplat la București între cele două războaie, istoriile bacșipurilor, corupției, înșelăciunilor și trădărilor. [...] Numai un orb poate să susțină că înainte de fascism în România a existat democrație.”

- *„Capitalul” lui Marx va apărea în limba română*, anunță „Scânteia”, comunicând comisia care se va ocupa de traducere: L. D. Pătrășcanu, C. Ionescu-Gulian, Miron Constantinescu, Nicolae Popescu-Doreanu, I. Rachmut, Al. Buican, Al. Graur, B. Zaharescu, Petre Grosu, Zina Brincu, Ilie Zaharia, Ilea Vaserman, Mihail Roller, Gheorghe Vasilichi, Iosif Chișinevski. □ Este publicat și aici amplul text *În România*, de Ilya Ehrenburg (partea a doua va apărea pe 2 octombrie).

- „Universul” (ediția de dimineață) anunță că Mihail Ralea a susținut o conferință despre naționalism în cadrul secției literare a A.R.L.U.S.

30 septembrie

- În al doilea număr din „Lumea” G. Călinescu publică articolul *Ce este „impresionismul”?*: „e fals să se zică cum că impresia criticului e o simplă afirmație nemotivată. Raționalizarea criticii începe chiar prin impresie, datorită educației criticului și orice verdict așa zis impresionistic e o aplicare mentală a regulilor și a valorilor stabilite.” □ La „Cronica mizantropului” G. Călinescu scrie despre *Părul și unghiile*. □ Camil Petrescu semnează articolul *Cascada prejudecăților... în teatru*: „Criza incontestabilă prin care trece teatrul românesc e datorită în primul rând prejudecăților curente în critica dramatică.” □ B. Brănișteanu scrie despre *Părinții rasismului*, contele Gobineau și Houston Stewart Chamberlain, „ginerile lui Richard Wagner”. □ Hortensia Papadat-Bengescu are o pagină de proză (*Preludiu. Fragment*). □ Tudor Vianu evocă, memorabil, *Amintirea lui E. Lovinescu*; iată episodul cunoștinței dintre cei doi în 1919, în locuința lui Lovinescu din Strada Câmpineanu: „Cele două etaje ale scării neîngrijite, care ducea prin fața câtorva apartamente ocupate vremelnice de redacții de ziare sau de birouri

comerciale, se opreau înaintea locuinței lui Lovinescu, ca în fața unei gospodării burgheze. L-am găsit pe Lovinescu în fața biroului său de lemn lustruit, într-o cameră înconjurată de biblioteci scunde, de divane, de puține și mediocre opere artistice, printre care bustul în gips al lui Victor Eftimiu, păstrat în toate locuințele de mai târziu ale criticului. Lovinescu era atunci un bărbat sub 40 de ani, înalt, de o corpolență cam exagerată, fără să dea totuși impresia vigoriei fizice. Mâna sa te făcea să simți un sistem muscular destins și vocea sa, mai degrabă subțire, te uimea, ieșind dintr-un piept de mare amploare. Părul alb de pe-atunci, dominând o figură brună și palidă, cu trăsături regulate și mari ochi expresivi de oriental, întreaga lui aparență făcea o impresie plăcută, deși oarecum întristătoare. Omul părea un sedentar, un refulat, cu toate că rezerva demnă a ținutei lui nu te îndreptăța să-i scormonești intimitatea sufletească, nici să-i deschizi pe a ta.”

[SEPTEMBRIE]

● „Revista Fundațiilor Regale” (an. XII, serie nouă, nr. 1) re apare într-o nouă formulă: Camil Petrescu rămâne redactorul-șef al publicației, însă „comitetul de direcție” al revistei nu mai este menționat pe coperta a doua. Apar, în schimb, Al. Rosetti (ca director al publicației) și Corin Eugeniu Grosu (secretar general de redacție). □ Cât privește rubricatura, revista își păstrează vechile secțiuni „Comentarii critice”, „Cronici”, „Revista revistelor” (redenumită acum „Presa mondială”), cărora li se adaugă alte patru rubrici, toate semnificative pentru orientarea politică (în special pro-sovietică) a revistei: „Puncte de vedere” (comentarii mai generale asupra tendințelor socio-politice ale vremii, semnate de scriitorii de prim-plan), „Lumea de azi” (note și comentarii asupra fenomenelor culturale externe, îndeosebi din U.R.S.S.), „Texte și documente” (similară cu precedenta, dar având un caracter ceva mai aplicat) și „Cronologie” (consemnarea evenimentelor politice, sociale și culturale mai importante, din țară și din străinătate). □ Într-o scurtă *Lămurire* ce deschide rubrica de „Note”, Al. Rosetti afirmă că, prin noua serie, publicația „își reia atitudinea de sinceră și largă democrație pe care a avut-o în primii ani de apariție”. □ Noua serie a revistei se deschide cu câteva *Pagini de jurnal* ale lui Mihail Sebastian, acoperind perioada 5 martie – 22 august 1936 (pe Sebastian îl evocă, la rubrica „Puncte de vedere”, și Al. Rosetti, ca pe „un fenomen în sine, de inteligență, sensibilitate și talent”, în timp ce, în secțiunea de „Cronici”, Cella Serghi rememorează circumstanțele scrierii volumului *Corespondența lui Marcel Proust*). □ Tudor Arghezi își continuă publicarea *Inscripțiilor*-lor, începută în numărul precedent (apar acum *Inscripție pe ușa poetului*, *Inscripție pe steag*, *Inscripție pe Ararat*, *Inscripție pe un craniu* și *Inscripție pe cotețul lui Hoțu*), iar lui Eugen Jebeleanu îi apar 4 poeme (*Quasi-frivola*, *Vestitoarea*, *Celor căzuți pentru libertate* și *Învingătorul*). □ Martha Bibescu îl evocă pe Paul Valéry,

„încredințată fiind că el trăiește încă și că va mai trăi”. □ În cadrul „Punctelor de vedere”, G. Călinescu își inaugurează rubrica „Gâlceava înțeleptului cu lumea” cu dialogul *Despre Rai* (o tratare serios-ironică a problemei nemuririi sufletului), iar Perpessicius își reia „Jurnalul de lector” cu câteva reflecții polemice privitoare la *Dictatura lui Timoleon* (Pisani, vânătorul de neologisme). □ Secțiunea de „Comentarii critice” cuprinde o cronică a lui Perpessicius la romanul *Flăcări* de Radu Tudoran (care, cu un calm „propriu romancierului predestinat”, „rămâne tot timpul între granițele ficțiunii sale, [...] ferindu-se să ia atitudine, și cu atât mai puțin să condamne, chiar când prilejurile ar invita”), un eseu al lui F. Aderca intitulat *Originile creației artistice* (care, deși sunt „de rang vital, cerându-și dreptul la expresie, la satisfacție, asemenea tuturor celorlalte instincte ale vieții”, nu trebuie totuși confundată cu „viața trăită” a artistului; dimpotrivă, trebuie distinse de fiecare dată „viața organică” și „viața operei de artă”), un comentariu al lui Șerban Cioculescu cu titlul *Este Arghezi un poet obscur?* (primul capitol al volumului *Introducere în poezia lui Tudor Arghezi*, care va apărea în anul următor la Fundațiile Regale; întrebarea din titlu primește următorul răspuns: „Obscuritatea lui Arghezi [...] nu este decât efectul de perspectivă a cititorului neadaptat la climatul liric și la peisajul sufletesc al poetului”), prima parte a studiului *Versul liber – origini* de Vladimir Streinu (unde autorul explică divergențele dintre cercetătorii fenomenului prin confuzia de termeni, pentru a distinge în cele din urmă între versurile „neregulate”, „liberate” și „libere”), un comentariu al lui Pompiliu Constantinescu în marginea volumului *Discobolul* de Lucian Blaga (unde cronicarul remarcă roadele „maturizării” benefice a filosofului, mai exact „nevoie de a cristaliza în expresie o remarcă generală, o observație etică, o schiță de mit sau apolog”, totul cu o „siguranță dogmatică” pe care autorul nu o avea la debutul său cu un sfert de veac în urmă) și un studiu al lui Petru Comarnescu despre teoria estetică a lui W. T. Stace. □ La rubrica de „Cronici”, Zevedei Barbu elogiază gândirea politică a lui Lucrețiu Pătrășcanu (semnalând noutatea și „claritatea unei perspective pe care o dorim împământenită în cercetările noastre asupra istoriei”), Cicerone Theodorescu trasează o schiță a activității lui Petru Neagoe (ca „sfetnic și cântăreț al poporului”), iar Ion Caraion recenzează pe un ton encomiastic placheta lui Eugen Jebeleanu *Ceea ce nu se uită* (e remarcată distanțarea de hermetismul din *Inimi sub săbii*, adică „o evoluție care, făcând în primul rând cinste poetului, cinstește deopotrivă tânăra noastră literatură”). □ Secțiunea „Lumea de azi” e dominată de rubrica Soranei Gurian, care, într-o articol intitulat *Concepția sovietică despre artă*, consideră că „omul sovietic”, vindecă de „neliniștea metafizică, fiorul mistic, întrebările fără răspuns”, „înaintează spre lumină”, lansând, totodată, un slogan care va face carieră în următorii ani („Poate s-au comis și greșeli. Niciodată însă din

pricina ideologiei – totdeauna din lipsă de latent. Iată ceea ce nu trebuie să se uite.”). □ Pe un ton favorabil fără excepție, „Presa mondială” focalizează îndeosebi comemorările din timpul vremii (Petöfi, Jaurès, regina Maria, Valéry, Lovinescu, Engels, Stanislavski, August Bebel ș.a.), precum și acordarea Premiului Național de Poezie lui Tudor Arghezi. Tot Arghezi e amintit și într-o „Notă” de Camil Petrescu, care subliniază „condițiile excepționale în care s-a obținut unanimitatea adeziunilor literare la premiul lui”. □ În aceeași secțiune, Perpessicius salută proiectul de înființare a unei Edituri de Stat, Ion Caraion laudă Revista Cercului Literar (unde, spre deosebire de publicațiile bucureștene, „tinerețea, spiritul și foamea de libertate a tinereții și a spiritului mai gâlgăie încă în paharul cu poeme, mai zguduie și mai transformă”), iar Corin Eugeniu Grosu remarcă „notabila activitate a suprarealiștilor” (atât grupul Luca-Trost, cât și *trio-ul* Păun-Teodorescu-Naum), așteptând însă ca aceștia să „adere” mai degrabă la libertate decât la psihanaliză.

● „Viața românească” (nr. 7-9) publică două poeme de Al. Philippide (*Sărmană omenire* și *Popas pe culmi*), o nuvelă de Ioana Postelnicu (*Orizonturi*), o altă nuvelă cu „subiect evreiesc” (*A doua nebunie* de V. Papilian), o evocare a lui Henri Barbusse ca „patriot francez și prieten al U.R.S.S.” de Miron Constantinescu și un eseu în care Silviu Iosifescu încearcă o paralelă între Flaubert și Sinclair Lewis (*Două faze în evoluția omului mijlociu*). □ Începând cu acest număr, revista inaugurează rubrica „Scriitori din...” [Rusia/ Englitera/ America], în care sunt comentate evenimentele socio-culturale mai importante din țările învingătoare în război. Astfel, la secțiunea „Scriitori din Rusia”, A. Zacordonet îl evocă pe recent dispărutul Alexei Tolstoi, „unul din cei mai mari” scriitori sovietici. □ La rubrica „Miscellanea”, P. Nicanor & Co. scrie tratează despre libertatea presei. Autorul notei consideră că la noi fenomenul ar fi posibil și dezirabil doar dacă am avea o „elită funcționarească” și un corp de magistrați incoruptibili. În condițiile date, însă, libertatea presei ar fi o „imposibilitate de fapt”. Iar, până la atingerea standardelor necesare, „oricât ar părea de paradoxal, regimul de cenzură al presei poate constitui o garanție mai sigură de democratizare decât un regim de libertate gazetărească *more antico*”. Dat fiind că acum situația e alta decât înainte de război, „un regim de libertate a presei copiat din vremi atât de neasemănătoare ar duce la cel mai odios regim de calomnie nepedepsită, la o rea credință gangsterească, la o zăpăcire generală a minților, la o minciună sistematică practică de cei bogați, care vor guverna tiranic la adăpostul acestei ideologice mistificări”. □ „Recenzii”-le literare din acest număr sunt acoperite de către Al. Piru. Cu o singură excepție: comentariul lui Adrian Marino la *Floarea din prăpastie* (1942) de Al. Philippide (cu o concluzie elocventă: „Decât un insipid roman de analiză, o nuvelă curat senzațională este de preferat și d-l Al. Philippide a

intuit cu inteligență acest lucru.”). În rest, Al. Piru scrie despre *Un veac de frământări sociale 1821-1907* de Lucrețiu Pătrășcanu („o carte deschizătoare de drumuri”, scrisă într-un „spirit marxist ortodox și leninist”), *Socialismul în România* de C. Titel-Petrescu (cu mai multe rezerve, exclusiv de ordin informativ), *Avizuhu* de Eusebiu Camilar („un scriitor autentic ce se refuză oricărei formule simplificatoare, un talentat nuvelist, întâiul scriitor bucovinean”), antologia *Cronicarii români*, realizată de Al. Rosetti („ireproșabilă”) și volumul *Ceea ce nu se uită* de Eugen Jebeleanu (care a rămas „neclintit în arta lui”).

OCTOMBRIE

1 octombrie

• În articolul *Aspecte culturale ardelen* din „Universul” (ediția de dimineață), Vasile Netea atrage atenția asupra faptului că Transilvania se află într-un „greu impas cultural” ca urmare a celor 4 ani de guvernare maghiară și propune o serie de măsuri administrative pentru remedierea acestei situații. □ Același număr al publicației reproduce un articol din „Pravda” care semnalează interesul crescut al României față de cultura sovietică (din decembrie 1944, Editura „Cartea Rusă”, aflată sub egida A.R.L.U.S., a publicat 48 de volume din autorii ruși „clasici și moderni”).

• Zaharia Stancu publică în „România liberă” articolul *Realități românești*, în care comentează impresiile lui Ilya Ehrenburg după vizita în România. Scriitorul sovietic ar fi sesizat dintr-o privire nu numai „toată putreziciunea Capitalei”, ci a întregului nostru trecut, declarând: „Numai un orb poate să susțină că înainte de fascism în România a existat democrație.” □ La rubrica „Orizont”, Ulysse înregistrează satisfăcut placheta *Manifestație* de Ștefan Roll, care „a înțeles drumul adevărat al poeziei”, trecând de la suprarealism la „poezia directă, de puternice accente sociale”. Nu, însă, și nr. 6-8 din Revista Cercului Literar, redactată de „aceiași tineri inegali”, dintre care mai ales I. Negoîtescu, „pasișând ideile lovinesciene până la refuz”, „prezintă imaginea tânărului atârnat, fără personalitate și convingeri proprii”.

• Gheorghe Dinu (Ștefan Roll) scrie în „Timpul” despre B. Fundoianu – „Un intelectual român pierdut la Buchenwald”, povestind că Fondane s-a înrolat în armata franceză, fiind făcut prizonier, ținut în lagărul din Fontainebleau până în 1944, când este eliberat, înainte de a fi internat din nou, la Buchenwald.

2 octombrie

• „Victoria” publică, sub semnătura lui Geo Dumitrescu, o cronică la Ion Caraion: „*Panopticum*”, considerând volumul „un raport al activității «negativiștilor» în timpul războiului, dar și un ordin de zi prin care suntem

decăzuți din această demnitate festivă și facilă și prin care suntem chemați să merităm noul apelativ de «constructiviști», [...] să facem front în lupta care a început și care are nevoie de noi.”

4 octombrie

- Lucrețiu Pătrășcanu ține la A.R.L.U.S. o conferință despre „Crisa filozofiei contemporane și materialismul dialectic” (cf. „Veac nou”, nr. 45).

5 octombrie

- Mircea Damian lansează în „Fapta” o *Invitație la polemică*: „în presa noastră nu polemizează nimeni, nu discută nimeni în contradictoriu, n-aruncă nimeni cu piatra peste gard, încât s-ar putea spune că toată lumea a căzut de acord asupra tuturor chestiunilor. Nu se duc nici măcar polemici literare sau de idei.”

6 octombrie

- „Universul” (ediția de dimineață) publică un „protest al intelectualilor români” împotriva condamnării comuniștilor spanioli Zapirain și Alvarez de către regimul Franco (semnează, între alții, Al. Rosetti, Al. Philippide, Mihail Sadoveanu, Cicerone Theodorescu, G. Macovescu, Radu Boureanu, G. Talaz, G. Ivașcu, Ion Călugăru, Victor Eftimiu, Gala Galaction, N. D. Cocea, Zaharia Stancu, Mihail Celarianu, Ioan Massoff).

7 octombrie

- Scriind editorialul despre *Filosofia minciunii* (în „Lumea”, nr. 3), G. Călinescu face o incursiune comparatistă în diacronia problemei, încheind: „oare minciuna în critică nu-i permisă, ca o blândă amânare, ca un «riposo al vero?»”. □ La „Cronica mizantropului”, tema este *Anatomia îngerilor*. □ La rubrica lui, Camil Petrescu, scriind despre „...zădărnicia scrisului”, anunță intenția „ca împreună cu câțiva prieteni, să scoatem, aci la București, o revistă, să zicem încă de filosofie, bineînțeles publicată în două trei limbi streine cum se obișnuiește, și să supunem, în această publicație unei stricte analize, această filozofie occidentală, care reprezintă capul alterat al peștelui apusean.” □ În *Universalism literar*, Șerban Cioculescu combate „unul din locurile comune, expresii ale orgoliului nostru național”, și anume „universalitatea lui Eminescu”: „Înlăuntrul unui curent european, cum este romantismul, nu se putea afirma decât acel poet capabil să-l îmbogățească printr-o categorie nouă de sensibilitate. Eminescu n-a adus nici o categorie nouă de sensibilitate romantismului european. [...] Lirica lui Eminescu e un exemplu [...] de covârșitoare însemnătate națională, dar de minimă semnificație universală”. „Posteritatea, deshumându-i vastele poeme de tinerețe, a descoperit o neasemuită năzuință către ilimitat, care atestă

premisele genialității celei mai ambițioase. Aceste premise, trebuie să recunoaștem însă cu sinceritate, nu și-au găsit realizarea, la vârsta maturității. Eminescu înfățișează prin activitatea sa, dintre anii 1876-1883, un foarte curios proces involutiv: și-a impus o serie de renunțări, pe planul năzuințelor majore ale tinereții, în folosul migălierii artistice, datorită căreia a dat culturii noastre un instrument verbal admirabil și valori muzicale nedepășite, dar strict naționale. Prin creațiile maturității, artistul a biruit dificultățile stadiului evolutiv al instrumentației noastre lirice, dar și-a înăbușit marile avânturi ale adolescenței și tinereții, care ar fi putut oferi liricei europene o mare simfonie haotică, de stil romantic baroc [...]”. (vezi Anexa)

● În „Tinerețea”, nr. 14, Al. Piru scrie despre *Poezie și ideologie*: „Înainte de acest război, s-a practicat la noi – poate mai mult decât oriunde – un purism excesiv. Cu unele excepții, modernismul – în aspectele lui extremiste (dadaism, suprarealism, expresionism, futurism) – n-a dat însă roadele așteptate. De aci convingerea că o astfel de artă trebuia părăsită, trăgându-se, firește, din mulțimea experiențelor, toate consecințele bune. Noua poezie tinde să reia legăturile ei de totdeauna cu viața, înlăturând pe cât cu putință nesinceritatea, mistificația, șarlatania, morbiditatea, obscuritatea voită, hermetismul de vorbe, falsitatea. Desigur, în poezie, ca și celelalte domenii, întâlnim și atitudini opuse. Mai există în București o grupare suprarealistă care pornește din când în când câte o ofensivă. Dar suprarealismul nu mai are priză, e o mișcare moartă și iuitorul de literatură nu-l mai ia în serios.” □ Paul Cornea vorbește despre *Drama unei generații. Gânduri pe marginea unui „Jurnal intim”*: jurnalul, care i-ar fi fost predat de autorul lui, un „student fruntaș la o Facultate din București”, înfățișează parcursul unei dumeriri, de la o perspectivă exaltată, fascistă, a la Eliade și Cioran, până la pocăința survenită pe fondul bombardamentelor. Concluzia: „Am convingerea fermă că sbuciumul pe care-l tălmăcește atât de impresionant «jurnalul» prietenului student își are o soluție. Nu cred că totul s-a terminat; cred dimpotrivă că totul de-abia începe. Nu cred că e prea târziu: cred că e încă timp pentru ca bunele credințe rătăcite să-și reia locul lor în societate.”

● În articolul *Alte aspecte culturale transilvane* din „Universul” (ediția de dimineață), Vasile Netea reia problemele semnalate în articolul precedent (v. „Universul” din 1 octombrie), considerând că un pas decisiv pentru depășirea impasului amintit l-ar putea face Asociația Scriitorilor Români din Ardeal. □ Același număr al ziarului anunță că la Rupea s-au comemorat 70 de ani de la nașterea lui Șt. O. Iosif (au participat G. C. Nicolescu, Ion Breazu și Gh. Preda – președintele ASTRA).

10 octombrie

● Mihail Ralea conferențiază la Sala Dalles despre „Poziția intelectualului față de problemele actuale”, în deschiderea unui ciclu de conferințe organizat

de Uniunea Patrioților, Comitetul Județean Ilfov, pe tema „Intelectualii și problemele actuale” (cf. „Scânteia”, 10 octombrie).

11 octombrie

- „Scânteia” anunță apariția la Editura Partidului Comunist din România a volumelor *Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului* de Lenin și *Despre concepția materialistă a istoriei* de Plehanov.

12 octombrie

- În „Victoria”, Al. Philippide scrie despre *Critica și literatura actuală*: „Perspectiva în timp este necesară și pentru judecarea justă a literaturii actuale, care apare după război. O veche lege, nedesmințită încă până acum, spune că literatura nu captează actualitatea niciodată imediat. Mai clar spus: orice fapt ca să devină material literar are nevoie să se învechească. [...] Există o bogată producție de reportaje, de documente, impresii, memorii, care va mai dura încă o bucată de vreme. Literatura războiului n-a apărut încă. Ceea ce a apărut și apare este memorialistică, cronică sub formă de roman, reportaj, gazetărie. Literatura de creație n-a ajuns încă să prelucraze acest material deoarece îndepărtarea în timp, necesară pentru creația literară, nu este încă suficient de mare. Iată de ce critica literară actuală trebuie astăzi să fie foarte prudentă dacă nu vrea ca posteritatea s-o judece cu asprime.”

13 octombrie

- „Universul” (ediția de dimineață) dă publicității rezultatele concursului de poezie organizat de Editura „Forum”. Juriul (alcătuit din Al. Philippide, Ion Biberi și Geo Dumitrescu) a hotărât publicarea a șase volume (*Omul profilat pe cer* de Ion Caraion, *Manifest liric* de Ben Corlaci, *Pâinea pădurii* de M. I. Cosma, *Cerc vicios* de Ion Cutova, *Maree* de Ion Frunzetti și *Cartea cu pâine, sânge și cox* de Victor Tornyopol), urmând ca pentru celelalte 4 premii concursul să rămână deschis. □ Același cotidian spicuiește din conferința ținută de Mihail Ralea la Sala Dalles, cu titlul „Intelectualii și problemele actuale” (în „România liberă”, nr. 366, conferința apare cu titlul *Poziția intelectualului față de problemele actuale*). Afirmând că, de vreme ce intelectualul caută prin definiție „adevărul”, noțiunea de „intelectual de dreapta” este „un nonsens logic”, ministrul Artelor consideră că adevărații intelectuali trebuie să îndeplinească două roluri: „unul negativ, de a defasciza societatea noastră, iar altul pozitiv, de a construi o lume nouă, o lume mai bună, mai dreaptă”.

14 octombrie

- În articolul *Hennequin și Ibrăileanu*, publicat în „Lumea”, nr. 4, G. Călinescu scrie despre influența lui Emile Hennequin (prin cartea *La critique*

scientifique”, 1890) asupra tezei de doctorat a lui Ibrăileanu (*Opera literară a dlui Vlahuță*, 1912), care „confisca toate ideile substanțiale, le exprima cu termeni mai fericiți și le îngloba într-un sistem mai clar și de o dialectică mai subtilă”. □ N. Steinhardt semnează articolul *Clasicismul, școala vieții*: „nicio experiență nu poate fi mai totală și mai adâncă decât învățătura trasă din clasici. Montesquieu spune că dacă vrei să fii înțelept e bine să înveți citate din autori clasici. Încep să cred că acesta nu e decât un sfat practic. Moraliștii veacului al XVII-lea își află verificarea și utilitatea în toate împrejurările vieții, cele mai grave și cele mai mărunte. Scriitorii aceștia perfecți trăiesc cu picioarele pe pământ și privesc până în fundul sufletelor. Forma, dealtfel, pentru ei nu e un scop, ci un procedeu, la adăpostul căruia pot spune mai mult decât ar face-o direct. Fondul lor sincer și important are nevoie de acoperământ. Prin formă ei pot transmite belșugul lor de sentimente și idei cetitorului fără ca acesta să încerce vreo stinghereală. Clasicii au de spus lucruri esențiale, ei merg toți direct la ce e vital. De aceea au nevoie de formă. O repet, e de necrezut. Atâta curaj, atâta simț al realității, atâta modestie și atâta siguranță, o perfecțiune atât de uluitoare, o înălțare spirituală în linie verticală însoțită de o verificare prin fapte atât de surprinzătoare și de neîncetată, toate par imposibile. Și totuși e așa. Tendința oricărui clasic e formularea maximei, a regulii generale, care poate folosi purtării altora. Așa încât, în cele din urmă, artistul devine și pedagog.” □ Perpessicius recenzează *Războiul lui Ion Săracu* al lui Cezar Petrescu. □ O pagină îi este dedicată lui B. Fondane: scriu M. H. Maxy („Chipul în cuvinte și tuș al lui B. Fondane”), Ion Călugăru (cu poezii și cu fragmente „Din jurnalul unui scriitor”), Gala Galaction („Pare că-l văd!...”).

● Paul Cornea scrie în „Tineretea” (nr. 15) articolul *Democrația, școala și școlarii*, explicând rătăcirea tineretului în trecutul recent: „Tinerii sunt ușor influențabili. Ei nu se pot împotrivi multă vreme unei propagande stăruitoare, care creează mituri și pune în mișcare sentimentele. Pastă moale, încredințată puterii formative a dascălilor, elevii noștri au fost crescuți după tiparul «ordinei noi» a lui Hitler. Îmbibați de prejudecățile cele mai stupide, cultivați în spiritul naționalismului șovin, al sperietoarei «bolșevice», la care să adăugăm nefastele influențe extra-școlare ale «gărzii», nu este surprinzător că au luat căi greșite.” □ Al. Piru scrie despre *Mihai Beniuc*, apreciind că „Niciun poet din cei de azi nu poate furniza mai multe exemple de avânt generos, de jertfă pentru fericirea celor asupriți, de sete de dreptate.”

15 octombrie

● Temuta *Pagina a doua* din „România liberă” e dedicată majoritar evocării lui C. I. Nottara. De altfel, acesta e ultimul număr în care mai apare rubrica

respectivă. De aici încolo, chiar dacă pagina de ziar va mai cuprinde informații culturale, ele nu vor mai fi încadrate într-o rubricatură generică.

16 octombrie-2 noiembrie

- O caravană a Societății Scriitorilor Români, compusă din Gala Galaction, Al. Cazaban, Horia Furtună, Mihail Celarianu, Zaharia Stancu, Dumitru Corbea, cărora li se alătură Arta Florescu și pianista Hilda Jerea, face un turneu de „șezători literare și artistice” în orașele ardelenesti Reșița, Lugoj, Timișoara, Arad, Oradea, Turda, Cluj, Sbiu, Făgăraș și Brașov (cf. „Ultima oră”, 2 noiembrie).

18 octombrie

- V. Em. Galan publică în „Victoria” un reportaj despre *Ce citim noi. Câteva date relativ la bibliotecile bucureștene*. dintre concluzii (bazate pe cinci biblioteci, alese la întâmplare, fiecare cu câte 4-500 de abonați în medie): „limbile streine cele mai obișnuit citite, în ordine: franceză, germană și engleză, rusă, italiană, ungară, spaniolă”; „din 100 de cărți împrumutate, 70-80% sunt scrise în limba română”; „se citește în primul rând proză. Versuri, 4%. Teatru, extrem de puțin”; „Se citesc mai ales romane engleze și americane în traducere românească. Cel mai citit autor: Cronin. Cea mai citită autoare: Pearl Buck. Cea mai citită carte: *Pe aripile vântului*. Cel mai citit poet: Baudelaire sau Poe.”; „Majoritatea cititorilor vin în bibliotecă fără nici o hotărâre, nu caută o carte anume, ci lasă alegerea în seama bibliotecarului. Cuvântul magic e – pentru ambele sexe și pentru toate vârstele – DRAGOSTE, romane cu «cât mai multă dragoste».”; „în ultimii cinci ani, numărul abonaților a crescut cu cel puțin 200%”

21 octombrie

- „Tineretea”, nr. 16, publică schița *Doctorul* de Marin Preda. □ Al. Piru evocă *Figuri de progresești din trecut* – Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu.

- Apare, la Cluj, primul număr al cotidianului „Tribuna nouă”, avându-l ca „prim redactor” pe D. Todoranu. Primul număr al publicației cuprinde doar știri și articole politice, cu excepția editorialului *La drum*, semnat de conducătorul ziarului: „Un ziar românesc în Clujul zbuciumatei Transilvanii ar putea însemna [...], dacă va voi să se ridice deasupra aparențelor și preocupărilor de moment, un prilej de serioasă și neșovăitoare afirmare a *democrației românești*. Privind realitățile statale și naționale dintr-o

* Textul va fi cuprins, sub titlul *Înainte de moarte*, în volumul *Întâlnirea din pământuri*, apărut în 1948. În articolul *Unde și când a debutat Marin Preda*, publicat în revista „Steaua”, nr. 12 din 1980, Lucian Valea afirmă că, într-o primă variantă a ei, publicată în „Tineretea” din 20 ianuarie 1942, această schiță ar fi constituit debutul scriitorului, dar data certă a acestui eveniment este greu de stabilit.

perspectivă largă și cuprinzătoare, «Tribuna Nouă» se va strădui să informeze onest pe cititor, menținându-se în marginile *adevărului* constatat – fără a sluji interesele unuia sau altuia din diversele partide politice. Coloanele acestui ziar vor fi deschise tuturor oamenilor de bună-credință, indiferent de apartenență ori simpatie politică, în măsura în care se situează în albia unei democrații sincere și adevărate. Nefiind o citadelă politică, ziarul nostru va fi mai degrabă o tribună de dezbatere – sub scutul adevărului științific – a problemelor sociale și culturale din actualitate, păstrând o optică larg deschisă tuturor aspectelor *vieții spirituale românești*.”

24 octombrie

• Scriind în „Jurnalul de dimineață” despre *Congresul tineretului progresist*, Mihail Sadoveanu face „mărturisirea că între dureri și gânduri amare de îndoială s-au petrecut anii mei tineri. Întru mahnire și îndoială, căci tineretul de altă dată, în vremea partidelor istorice, era îndemnat către măcinișul de vorbe goale.”

26 octombrie

• În „Tribuna nouă”, Ioanichie Olteanu publică articolul *Apărarea culturii*, unde reamintește ipocrizia hitlerismului: „E lucru știut de toată lumea [...] că războaiele au în primul rând cauze economice și agresorii urmăresc scopuri materiale bine determinate. [...] Însă, orice mască ar lua agresiunea – și «apărarea culturii» e din cele mai frecvente, căci conducătorii nedorți ai popoarelor au intuit precis promptitudinea cu care se reacționează la acest vulgar mijloc de flatare – adevărul până la urmă iese la iveală. Hitler și acoliții lui se erijau în «apărători ai culturii», pentru a obține sprijinul popoarelor și pentru ca în dosul acestei nobile lozinci să-și urmărească scopurile lor prea puțin culturale. Și au pierdut, pentru că cu ajutorul miciunii se pot obține victorii parțiale, dar VICTORIA niciodată.”

27 octombrie

• „Scânteia” publică *Statutul Partidului Comunist Român*. □ Ion Vitner scrie despre *O instituție de cultură a poporului (Editura Partidului Comunist Român)*. □ Numărul include un fragment din cartea în curs de apariție a lui Valter Roman *URSS în război*, având ca temă *Locul științei sovietice în știința mondială*.

• Gheorghe Dinu cere în „Veac nou”, nr. 47, *Romanul vremurilor noi*: „Trebuie, trebuie să începem să ne gândim serios să scriem romanul epocii noastre – romanul nostru.”

28 octombrie

• În „România liberă”, Virgil Ierunca scrie despre *Cartea Oltului* de Geo Bogza (o dată cu care autorul „și-a conturat personalitatea”) și despre

Manifestație de Ștefan Roll, care prin acest volum trece la poezia „manifestație”: „Trecerea e onorabilă în adevărurile ei intime, chiar dacă schimbul de registre poetice s-a făcut în grabă. Contează azi bunăvoința și Ștefan Roll are foarte multă.”

- „Universul” (ediția de dimineață) anunță apariția volumului *Popor nemuritor* de V. Grossman (o descriere a primelor luni din războiul purtat de U.R.S.S.) și a unor „manuale noi de limba română”, alcătuite de Iorgu Iordan și H. Sascuteanu, unde, alături de „clasici”, au fost incluși și „contemporanii progresiști M. Sadoveanu, V. Eftimiu, G. Topârceanu, Șahighian”.

29 octombrie

- „Scânteia” publică poezia *Alfabetul*, de Tudor Arghezi.

31 octombrie

- În „România liberă”, Virgil Ierunca semnează articolul *Noi condiții de muncă pentru scriitori*, atrăgând atenția asupra faptului că în societatea românească scriitorul „a fost considerat ca o piesă accesorie, ca o sursă de ușor divertisment, ca un clown major care trebuie să gâdile simțurile rudimentare ale acestui circ aproximativ care era viața noastră publică”. Or, în „societatea nouă”, în care „oamenii se întâlnesc și se recunosc sub semnul magnific al muncii”, „scriitorul nu mai rămâne izolat, nici de datoriile, dar nici de drepturile lui”.

[OCTOMBRIE]

- „Revista Fundațiilor Regale” (nr. 2) se deschide, ca și numărul precedent, cu *Pagini de jurnal* ale lui Mihail Sebastian, acoperind acum perioada 25 august – 28 noiembrie 1936. □ Secțiunea principală mai cuprinde *Versuri* de G. Călinescu și o nouă serie de *Inscripții* argheziene, precum și un articol despre sfârșitul războiului al lui Ilya Ehrenburg (*Triumful luminii*: „Cine a salvat omenirea de fascism, de otrava lui virulentă, de moarte, de întuneric? Cred că Uniunea Sovietică. E adevărat că împotriva fascismului au luptat și alte popoare. Milioane și milioane de oameni. [...] Dar lovitura mortală a fost dată fascismului de o singură armată – de armata Roșie.”). □ La rubrica „Puncte de vedere”, Al. Rosetti rememorează și el „victoria asupra puterilor Răului”, care „va trebui, acum, organizată”. O miză politică are și articolul lui Perpessicius (*Pétainii Academiei Române*), care consideră măsura de excludere din Academia Franceză a fostului conducător al regimului de la Vichy „nu numai eroică, dar și cuminte și recomandabilă”. Excepție de la tenta ideologizantă a rubricii face doar articolul „Donabbonianismul” de G. Călinescu, dedicat lui Manzoni. □ La „Comentarii critice”, Perpessicius se ocupă de *Literatura închisorilor*, pe care o exemplifică prin scrierile recente ale lui Zaharia Stancu (*Zile de lagăr*), Mircea Damian (*Rogojina*) și Petru

Groza (*În umbra celulei*). F. Aderca își publică prima parte a studiului *Treptele emoției estetice*: „În această neîntreruptă desfășurare și îmbogățire a desfătării artistice stă lămurirea fenomenului, în aparență misterios, că o primă contemplare a Operei de artă nu e niciodată asemenea cu cea următoare din același timp, cu cele următoare din a doua sau a treia contemplare, fără ca totuși esența emoției estetice inițiale să se fi alterat.” Vladimir Streinu revine la *Originile versului modern* („S-a înregistrat [...] decăderea versului francez. [...] Versul însă n-a «decăzut», ci numai și-a anexat o bogăție nesfârșită de forme posibile, după cum proza, care de atâtea ori a zvâcnit mai viu și mai uniritmic în același timp, nu s-a «înălțat», ci numai s-a încercat pe sine îmbogățindu-se cu noi tipuri ale ei.”), iar Șerban Cioculescu marchează *Bicentenarul lui Neculce*: „Neculce, socotit de Iorga un «bătrân foarte bătrân», când își redactează cronica este la drept vorbind un moșneag foarte viguros. [...] Cronica nu reprezintă «interesele unui partid», ci pe acelea ale unei caste, pe care secolul luminilor avea s-o disloce de pe unele poziții privilegiate și mai reprezintă reacțiile subiective ale unei personalități pe cât de simplă în aparență pe atât de complexă și ascunsă.” □ N. Steinhardt își pune două întrebări (*Neoclasicism? Neotraditionalism?*) și își răspunde astfel: „O artă modernă vie trebuie să ia în considerație trecutul; să nu caute a se înapoia la dânsul, oricare ar fi studiul la care l-ar considera (clasicism, medievalism); să nu uite că timpul nu poate fi oprit, nici măcar retrospectiv; să-l continue, ajungând astfel fără voie la un *nou clasicism*, mai puternic, mai trainic, mai curat decât orice *neoclasicism*; sau la un nou *romantism*, măcar mai interesant, mai sincer, mai pitoresc decât orice *neotraditionalism* romantic.” □ La rubrica de „Note”, Tudor Arghezi semnează necrologul *Epoca Tănase*, cu referire la marele actor, iar F. Aderca îi evocă și el pe dispăruții Al. Robot („simțirile lui se exprimau proaspăt și crud, fără sfieli gramaticale sau logice, cu o siguranță de meșter ajuns la capătul artei”) și B. Fundoianu („Pentru versul românesc avea terezii și unelte critice precise de mare spițer – pe urmele cărora, ocolindu-le ca să ajungă tot la ele, au mers un sfert de veac, orbecăind, marea majoritate a criticilor de salar.”). N. Steinhardt încearcă *Apărarea literaturii polițiste* („polițismul nu e decât un gen, adică o metodă. Ea poate fi folosită pentru scopuri noi. Într-o concepție progresistă a culturii, romanul polițist poate deveni o excelentă cale de promovare a unor idei pacifiste, antirasiale sau de liberare economică. Păstrând cadrul care constituie senzația și distracția, un autor poate prea bine arăta eroi în luptă cu trusturi acaparatoare, organizații fasciste internaționale sau altele asemănătoare.”), Virgil Ierunca recenzează *O biografie recentă despre Balzac* (André Billy, *Vie de Balzac*, 1944), iar Petru Comarnescu divaghează despre *Romanele de război*, pornind de la *Zile și nopți* de K. Simonov: „Credem că în anii ce vor urma literatura mondială va dezvolta din ce în ce temele și experiențele cumplitului război.

Lumea nu poate uita grozăviile și mărețiile, rușinile și splendorile prilejuite de marea experiență.”)

● În „Viața socială CFR”, nr. 6-7, Monica Dan scrie despre *Scriitorii români și Rezistența*: „nu ne vom opri decât la acele acte de rezistență spirituală, care înainte de data – istorică din mai multe puncte de vedere – de 23 August, au dovedit și altfel decât pe plan politic orezența scriitorului român în acel deconcertant peisagiu (1940-1944). De la început constatăm cu tristețe lipsa oricărei rezistențe organizate, prezentând serios un curent de opoziție, chiar fără să recurgem la inerenta comparație cu acele formațiuni de tip marquisard, grupate în jurul revistelor franceze de rezistență (...). Au existat într-adevăr chiar și în acei ani, personalități ca Mihail Sadovenau și E. Lovinescu, fără să vorbim de G. Călinescu. Dar cărțile lui Sadoveanu erau, conform obixeiurilor timpului, tăiate cu toporul și jertfite holocaust pentru gloria însângeraată a zeităților, reînstaurate la modul daco-trac, de o mistică suspectă. În ceea ce privește pe E. Lovinescu, întâlnirile duminicale ale cenei lui său Sburătorul nu erau lipsite, pe atunci, de aureola romantică a adunărilor conspirative. În apartamentul său din Bd. Elisabeta mirosea a catacombe și autodafe. Se vorbea, se complota, se menținea în jurul unei personalități de occidentale cuprinsuri, un climat de comprehensiune și mai ales de inteligență, dela care nu era nimeni exclus aprioric – pe baze de incompatibilități etnice sau altele. În jurul lui E. Lovinescu, scriitori mari sau mici, consacrați sau în devenire, puteau gândi în voie, indiferent de roiginea etnică sau clasă socială. Dar unii nu puteau și alții nu voiau să scrie. Singură prezența dinamică a lui G. Călinescu s-a semnalat tumultuos prin apariția *Istoriei literaturii*, care a provocat acel bine cunoscut scandal, culminând cu îndepărtarea criticilor «estetizanți» de la Fundațiile Regale, și cu instaurarea regnului lui Caracostea, unul dintre părinții obscurantismului contemporan.”

În continuare se referă la Geo Dumitrescu, Ion Caraion și Virgil Ierunca: „debutul răsunător al acestor trei tineri în umbra și plata publicistică a anului 1941 are în sine valoarea și semnificația riscului total. În nici una din țările înrobite fascismului, atmosfera nu era mai dezolantă și lupta mai grea. [...] Într-o epocă în care arta devenise un pretext transparent, o officină dirijată pentru uzul acelor însărcinați oficiali cu premărirea unui regim de teroare – se întâmplă în anumite epoci astfel de confuzii între artă și dogma de diferite calibre – poezii Ion Caraion și Geo Dumitrescu și criticul Virgil Ierunca se ridică în apărători ai artei, ai unei arte înjosite în numele tuturor rătăcirilor și pe care ei o voiau așa cum numai arta poate și trebuie să fie: dincolo de compromisuri și interpretări. Polemiști viguroși și acerbți, scriitori de remarcabile însușiri, recurgând la cele mai neînchipuite camuflajii lirice pentru a dejuca cenzura (cităm *Luna dela Trebizondia* a lui Geo Dumitrescu, apărută în revista «Kalende») hărțuiți și și nopți de cenzură, amenințați și insultați de presa de dreapta, denunțați opiniei publice ca vânduți, jidoviți,

comuniști, anglofili sau bolșevici, după preferința personală a adversarului, ei nu făceau în fond decât ceea ce ar fi trebuit să facă - și n-au făcut atâția alți scriitori mai bătrâni și mai calificați: scriau. Apărau arta, apărau libertatea gândirii, apărau conștiința și toate acele eterne valori ale omenirii despre care Ilya Ehrenburg spunea de curând că ar constitui «biruința omului»". □ Sorana Gûrian dă seama despre *Actualitatea spiritului francez*. □ Camil Petrescu deconspiră *Falsele valori burgheze*: „Este cert că, judecată axiologic, prăpastia, care a despărțit și desparte încă limitatul univers al burghezului de lumea vastă și plină de accidente creației, a artistului, își are cauzele ei adânci chiar dincolo de câmpul restrâns al prejudecăților sociale. În cosmosul bine echilibrat al burghezului, cu interese certe, funcționând impecabil și regulat ca un ceasornic, artistul cu bagajul său de neliniști și dibuiri, cu certitudinile sale – atât de deosebite de cele ale burghezului – era mai mult decât un intrus. El reprezenta o primejdie permanentă. De aci izolarea în care sub transparentul pretext al «turnului de fildeș» a fost menținut artistul, menajându-i-se chiar și iluzia că această izolare este voluntară și în plus o condiție esențială pentru creație, ca și suferința. Este un lucru de mult dovedit că artistul depășește în intuiție realizările și înfăptuirile concrete ale epocii sale. În această măsură, și numai în această măsură, el este un revoluționar, deoarece are viziunea anticipativă asupra unei societăți ideale. Dar burghezia a căutat și a isbutit să mențină pe artist departe de mușime, de revendicările ei, departe de realitățile adânci ale vieții, înlocuind aceste realități cu himere, hrânindu-i aspirațiile și generozitățile cu suferințe și vanități consumate în marginea propriei sale neputințe. Fiindcă burghezul – vorbim de acel burghez «estet», care e iubitor de frumos, care stă seara la căldura focului în halat și papuci, burghezul acela își simte sufletul vibrând de emoția artei. E altruismul comod și domestic, vare a indus în eroare atâtea generații de artiști ademeniți de entuziasmele estetice ale respectivilor «protectori». În fond, burghezul iubește, mai mult decât arta, suferința artistului, fără de care el nici nu poate concepe arta, fiindcă – după el – frumosul se obține printr-o formulă chimică foarte simplă, o ecuație al cărei rezultat final nu poate fi decât poezia obținută prin filierea mizeriei obligatorii. - Și fiindcă domnul iubește poezia sau muzica sau pictura mai presus de orice, afară bineînțeles de intangibilitatea propriilor interese, e gata să-și dea tot concursul pentru a ajuta pe artist să dea naștere «capo-d'operelor». S-ar putea da multe exemple. Ne oprim numai la constatarea unei stări de fapt. Fiindcă pentru artist, cel mai mare pericol îl reprezintă tocmai acel fals «estetism» al burghezului care este singura piedică în calea emancipării sale, a comuniunii sale adânci cu aspirațiile masei pe care o reprezintă.” □ Răspund la ancheta *Arta are naționalitate?* (introdusă de redacție prin cuvintele: „noi n-am pus în discuțiune specificul artei naționale. Acest specific este bine cunoscut și apreciat, mulțumită unei propagande ce

merită să fie mai departe, cât mai intens și satisfăcător, susținută. Preocuparea noastră [...] ne ocazionaază deschiderea interesantei discuțiuni asupra rosturilor și manifestărilor culturale și artistice și a modului de alcătuire al acestui patrimoniu de înaltă valoare, considerând datele problemei din punct de vedere universal, ca mijloc de apropiere între oameni și națiuni.”) P. P. Negulescu („- ...*domnule Profesor, considerați că patrimoniul valorilor culturale și artistice ale unei națiuni ar putea fi diminuat prin subiectivisme și oportunități păgubitoare?* - Găsesc absurde resentimentele, provenite din stările afective ale pornirilor intolerante sau oricăror încercări și excese ale vrăjmășiei. În momentul în care auditoriul unei producțiuni muzicale, de pildă, cunoaște adevărate culmi ale înălțării sale sufletești, exponenții artei trebuiesc considerați și apreciați ca făuritorii «artei pentru artă». Același lucru se întâmplă atunci când lumea vizionează o expoziție de pictură sau sculptură și, în genere, orice manifestație aristică. Iată de ce consider exagerate orice măsuri potrivnice luate față de reprezentanții vieții artistice din toată lumea, când aceștia aparțin, ca atare, artei, iar opera lor s-ar integra în adevăr în patrimoniul valorilor culturale și artistice ale țării. - *Încă o întrebare, domnule profesor. Ce manifestări și organizațiuni menite a consolida trainicele legături între exponenții universali ai artei, preconizați Dvs.? [...] - «Organizațiuni»? «Instituțiuni»? da, numai dacă oamenii ar putea ajunge la înălțimea scopurilor superioare pentru care ar fi create astfel de instituțiuni.”), Tudor Arghezi („Arta nu are naționalități de dimensiuni egale cu diferențele dintre limbă și popoare; dar caracteristicile ei, chiar individuale, sunt naționale. Muzica, plastica și arhitectura, mai internaționale decât, de pildă, poezia, au personalitatea distinctă, și ele, a naționalității. Specificul național e ceva concret. Emoția religioasă atinge cam aceleași unde cu emoția de artă. În Biserica – latină-catolică, universală una și nedespărțită – sunt între Roma și Avignon, zeci de nuanțe regionale. Există o artă niponă; o artă chineză etc., suprapunerea e dificilă.”; „- *Apropierea între oameni și națiuni poate fi promovată prin artă?* – Apropierea prin artă se face mai mult între elite decât între popoare, între sensibilități, articol de lux. [...] – *Ce manifestări și organisme menite a consolida trainicele legături între exponenții universali ai artei preconizați D-voastră?* - N-am încredere în administrarea utilitară, cu statute și regulament, a raporturilor imponderabile dintre sensibilități. pentru a le împăca armonic e nevoie de o supra-artă și nu de o cooperativă. «Exponenții» sunt de obicei niște urși de singurătate.”) și Victor Ion Popa („În toată istoria omenirii nu s-a găsit un mijloc mai bun și mai temeinic de apropiat sufletele și neamurile decât arta. Aș zice că e semuitoare monedelor de aur, care sunt la fel prețuite oriunde, indiferent de efigia bătută pe ele. De altminteri noi, românii, ne putem da seama în chip deosebit de clar de acest lucru, dacă ne gândim la marea, permanenta și veșnic nedesmințita dragoste*

ce-o purtăm Franței. Nu interesele politice, nu cele economice ne-au legat de ea, ci arta ei, pe care am învățat s-o cunoaștem mai presus decât toate celelalte, fiindcă ni s-a făcut mai familiară prin apropierea limbii franțuzești.”). □ Virgil Ierunca dezbate tema *Poezie și progres*: „Poemul e o stare de revoluție și revoluția are dreptul să se anunțe printre oameni, tot așa cum țâșnește printre elemente, cum se introduce în bunurile de valoare ale omului, în acțiunea, în visul, în dragostea și îndoielile lui. Se face că ne găsim azi într-un moment când intervenția poeziei pentru construcția mai valabilă a condiției omenești trebuie să devină, într-adevăr, revolută [sic!]. Există un moment de necesitate, peste care nici nu putea trece – dealtfel – vocația de terapie absolută a poeziei. Criza omului este evidentă. Poezia intervine – în sensul liber al intervențiilor ei – pentru ca să pună la loc, să construiască, să facă ceea ce celelalte discipline n-au putut și nu s-au învrednicit. Starea de necesitate este manifestă. Poezia are datoria – altfel decât circumstanțială – să ajute umanitatea la *recrearea* ei continuă, cu alte cuvinte, la progresul ei. Cum ajută arta în general, și poezia în particular, la această *re-creare* continuă, la acest progres al umanității? printr-un proces de reabilitare a *formeii*, în sensul larg și defăcut al acestei noțiuni. Forma luată ca expresie de minim echilibru, pentru o umanitate răvășită, inversă. Într-adevăr, observată cu atenție, epoca noastră este confuză și sentimentală, stupidă și divergentă, în măsura în care nu recunoaște o *formă* minimă, o încercare de contract, de coeziune puțină. [...] Trăim într-o epocă de diversiune a formelor, fără să stabilim însă, sănătatea legăturii care merge dela singular la plural. Suntem, aformi. [...] Și dacă într-adevăr, nu putem descifra singuri *forma* care va completa mâine, datele noastre de viață, aceasta nu corespunde decât propriului nostru faliment de imaginație. Jean Paul Sartre îl numea *minusul tragic*. Aici intervine însă contribuția artei, a poeziei, ca piesă accesorie a efortului uman. [...] ea oferă omului – ca într-o oglindă a contra-naturii – o posibilitate de formă, un indice rotund de a-și contempla starea lui, care este sau care poate deveni. [...] trebuie trimisă poeților progresiști invitația de a-și parazita conștiința. Cine nu s-a rezolvat pe sine și încearcă rezolvarea altora ridică impostura la rangul de progres. Angajamentul poetic are riscurile lui singulare, pentru că și poezia folosește o logică proprie. Progresul în poezie desfide rutina, și nu consacră niciodată bunăvoința. Aici nu rămân niciodată cei ce insistă, ci cei ce sunt. Aici nu rămân cei ce confundă, ci acei care văd. «Forța absolută a poeziei ar purifica toți oamenii, toți oamenii», ne amintește Paul Eluard; numai că această forță trebuie să fie într-adevăr absolută, pentru că altfel promovăm tocmai ceea ce asvârlim, tot ceeace negăm. și mi se pare, a propos de negație, că ar trebui să negăm mai puțin. Am lăsat la urmă riscul cel mai mare pe care îl comportă «angajamentul» în poezie. E vorba de libertate. De libertate pur și simplu. Dar despre libertate, ca despre lucrurile pe care le iubim prea mult, nu

trebuie să vorbim decât foarte puțin. Cine are obiceiul să pună libertatea în ecuații, cine o suspectează sau o urăște, cine o corijează sau o demite, dă dovadă bună. că n-a înțeles corelația structurală dintre poezie și progres. Pentru că va trebui să învățăm odată cu toții – poeți și posedați de poezie -, adevărul acesta ultim, definitiv: poezia n-are nevoie de libertate, pentru că ea însăși e libertatea.” □ Sunt publicate poeme de Geo Bogză (*Oamenii negri ai petrolului*, fragment), Ion Frunzetti (*Cerul și boii*), Mihnea Gheorghiu (*Cuvântul Oceanului*), Mihai Beniuc (*Linște de amiază*), Ion Caraion (*Viziunea dela Nr. 7*). □ Petru Comarnescu traduce din Carl Sandburg (*Eu sunt poporul, mulțimea, gloata, massa*), iar Eugen Jebeleanu din Jules Superviélles (*Ploaia și tiranii*). □ Victor Valeriu Martinescu semnează *bizareria O vânătoare politică pe timpul Excelenții Bicefale*, iar Laurențiu Fulga fragmentul de proză *Un fir de ghiocel*. □ N. Steinhardt scrie despre *Guglielmo Ferrero*, „cel mai de seamă istoric al Romei vechi în veacul nostru și unul din cei mai convinși antifasciști”. □ „Reaparitia supraréalismului în România poate constitui oricând o temă bogată de discuții în contradictoriu pentru că rezultatele și ritmul evolutiv al acestei probleme fructifică prin însăși inaderența ei la actualitate – foarte multe din tendințele poeziei actuale. Nu se poate contesta o anumită valoare artistică și chiar o anumită certitudine poetică acestui curent care își ramifică rădăcinile până în inima oricăruia dintre poeții de astăzi. Există și o atmosferă de palidă magie a cuvintelor, de simplă copie a unor automatisme perimate – lucrul acesta nu poate decât să coboare intențiile mai mult sau mai puțin fericite care susțin supraréalismul la noi.”, scrie M. Cos. la rubrica numită *Caet românesc*.

NOIEMBRIE

2 noiembrie

● În „Tribuna nouă”, Ioanichie Olteanu pledează pentru *Dreptul la critică*: „A nega dreptul la critică înseamnă a crede de la început în infailibilitatea și eternitatea instituțiilor actuale. Progresul înseamnă continuă schimbare și se înfăptuiește prin salturi mai mult sau mai puțin vizibile. Concepțiile și instituțiile care devin caduce de la un timp prin însăși legea intrinsecă a lucrurilor trebuie să suporte critica, orideunde ar veni, știind că este un element indispensabil al evoluției.”

3 noiembrie

● „Scânteia” semnalează apariția manualului de limba română pentru clasa I secundară al lui Iorgu Iordan și H. Sascuteanu, notând prezența unor proze și poeme semnate de Barbu Lăzăreanu, D. Corbea, Al. Șahighian, E. Luca, A. Toma, N. Ostrovski, M. Ilin și N. Ogniev. □ În articolul *Istoria puțin*

cunoscută a câtorva descoperiri moderne, Octav Mărgărit semnalează priorități ruso-sovietice în istoria descoperirilor științifice.

- Apare primul număr din „Unirea”, „săptămânal democratic evreiesc de luptă și cultură”. Un medalion (semnat Z. Sch.) îi este dedicat lui Al. Robot; Ury Benador va ține cronica dramatică.

4 noiembrie

- „Universul” (ediția de dimineață) anunță pentru ziua în curs un „proces literar” în jurul romanului *Și a fost ziua a doua...* de Ilya Ehrenburg (participă Perpessicius, Eugen Schileru, Miron Radu Paraschivescu, Ovidiu Răureanu, Rusu Sireanu și Marcel Aderca).

- În „România liberă”, Eugen Schileru comentează *Scriitorii libertății* de Ion Călugăru („breviar al artei adevărate”) și *Promisiunea* de Pearl Buck („carte a eroismului, ca și a înțelepciunii”).

- Într-un interviu din „Tribuna nouă”, Emil Petrovici, rectorul Universității din Cluj, dă asigurări că „Universitatea Ardealului se găsește pe aceeași linie pe care se află și guvernul și masele populare: pe linia de reconstrucție a țării”.

5 noiembrie

- Zaharia Stancu publică în „România liberă” articolul *Sălcii uscate...*, în care scrie despre misiunea scriitorului: „Scriitorilor nu le mai este îngăduit să se țină în rezervă, să trăiască departe de inima poporului, să scrie cărți uscate, care n-ar merge la inima poporului. [...] Scriitorul trebuie să fie, în primul rând, un luptător, - un luptător pentru cauza dreaptă a celor mulți și săraci.”

- În „Tribuna nouă”, Vartolomeu Diacul scrie despre *Un nedreptățit al regimului trecut: Tudor Arghezi*. □ În același număr apar poemele *La noi* și *Psalm* de Dumitru C. Micu.

8 noiembrie

- *Deschideți ușile redacțiilor să intre poeții*, cere George Păun în „Fapta”: „pentru ultima dată, domnilor directori de ziare, deschideți ușile, pentru numele lui Dumnezeu, altfel mâine se vor deschide porțile multor sanatorii și viața care intră acolo nu mai iese aceeași. Facem acest apel, în numele tuturor poeților adevărați, în numele tuturor celor ce petrec zile întregi nemâncăți, în numele poeziei, al democrației.”

- În „Unirea”, nr. 2, Ieronim Șerbu are un reportaj despre „zilele lui ianuarie 1941”: *„Cântă-ne ceva de dragoste!” Calea Văcărești sub teroare*. □ Emil Dorian scrie despre *Problema limbii și culturii idiș în România*: „dacă facem o proporție între numărul scriitorilor idiș născuți aici și numărul de scriitori pe care populația evreiască i-a dăruit culturii românești, în mijlocul

căreia s-a dezvoltat, vedem că aceștia din urmă reprezintă cifra de 40-50 față de 34 din grupul celorlalți.”

9 noiembrie

- „Universul” (ediția de dimineață) marchează pe prima pagină împlinirea a 28 de ani de la „revoluția socialistă sovietică” și consemnează redeschiderea Institutului Francez, care a avut loc La Sala Dalles, sub patronajul ministrului delegat Jean-Paul Boncour. □ Tot în ziua precedentă avusese loc un pelerinaj la mormântul lui Eminescu, organizat de Direcția Mișcării Culturale a Municipiului București și de S.S.R.; a vorbit G. Călinescu.

10 noiembrie

- În „Jurnalul de dimineață”, Mihail Sadoveanu dă *Răspuns unor cetățeni neliniștiți*: „eu nu mai am îndoieli cu privire la democrația Uniunii Sovietice și teama, care avea un temei pe vremea împărăției țarilor, acum nu mai are nici un rost de a stăruî. Apoi tocmai cel mai mare eveniment al timpului, cea mai surprinzătoare dintre toate revoluțiile veacurilor e acest fapt pe care îl constatăm și-l avem sub ochii noștri, că în Uniunea Sovietică rânduiala politică socialistă a îngăduit ridicarea la viață a atâtor naționalități [...] Cât n-am cunoscut lumea nouă sovietică, m-am putut înșela asupra realizărilor de acolo. Dar după ce am văzut cu ochii și am auzit cu urechile, mă mai pot oare îndoii?”

- Ion Caraion semnează în „Veac nou”, nr. 49, un „reportaj realist” despre *Gara de Nord*. □ C. Ionescu-Gulian scrie despre *Etica nouă*: „Omul nou sovietic a devenit un tip etic cu valabilitate universală prin faptul că problemele, eforturile și realizările lui au trezit ecou și îndemn în toate colțurile pământului în care oamenii se află în aceeași situație inumană în care se afla poporul rus acum vreo trei decenii. Omul sovietic a câștigat pentru prima oară conturul unui tip etic cu valabilitatea epocală. Care a fost înălțat la rang de model, fiindcă împlinește dublul criteriu dialectic al idealului etic dintotdeauna: *realizează o sinteză a Necesităților și a Valorilor etice.*”

11 noiembrie

- În „România liberă” (*Dușmanii patriei*), Zaharia Stancu compară manifestațiile antiguvernamentale din 8 noiembrie, organizate de partidele „istorice”, cu acelea de tip legionar și consideră că ele au fost puse la punct de niște „nemernici” și de niște „derbedei”.

- Editorialul *Actualitatea* din „Lumea”, nr. 8, semnat de G. Călinescu, combate prejudecata identificării „actualității” cu momentul istoric imediat. Considerând că actualitatea e „o simplă abstracție”, el explică semnificația acestui concept în cadrul fenomenului cultural: „O carte spune ceva nou

numai prin raport la ceva vechi. A trăi «absolut-azi» înseamnă a nu trăi deloc, a muri chiar în momentul nașterii. Cultura e un universal, o continuă racordare cu trecutul și o punere de premise pentru viitor, nu o clipă zbârcită. Cultura se desfășoară istoric și e un tot viu, depășind infinit îndărăt și înainte prezentul. Revista de actualitate culturală ia prezentul efemer ca un pretext, dar ochiul ei se cade să vadă mereu totul.” □ Zahăria Stancu evocă pe *N. Iorga, intim*, cunoscut îndeaproape în perioada în care Iorga fusese prim-ministru, iar Stancu funcționar la Direcția Presei (ținând de Președinția Consiliului de Miniștri): sunt amintite câteva anecdote și întâmplări ale acelei perioade, în care Stancu ținuse un jurnal („două caiete groase cu însemnări zilnice”).

● În „Tinerețea”, nr. 19, Silvian Iosifescu scrie despre *Literatură și revoluție*, referindu-se la realismul socialist, care „nu e o intolerantă bisericuță literară ci o linie de evoluție, o direcție comună, care dă literaturii din URSS unitatea prezentată de întregul fenomen sovietic. [...] el se îndepărtează de îngustimea naturalistă – «naturalismul miop și lipsit de măreție», cum îl numea Ehrenburg, într-un articol de acum câțiva ani – precum și de vechiul realism. (...) Nu conformism orb și repetare de manieră, de clișeu literar, ci expresie proprie, cu singura condiție să nu ajungă un simplu joc formal, desprins de viață și dezumanizat. De aceea, concepția literară sovietică se opune tot atât de hotărât academismului rigid, uscat și de fapt gol, cât și curentelor decadente, suprarealismului [...]”. □ Recenzând *Butelia de Leyda*, volumul lui Virgil Teodorescu, Al. Piru regretă că „d. Virgil Teodorescu, poet de adevărată emoție, de reală inspirație și de humor fin, cade victima unei formule false. Suprarealismul a fost în vremea lui o experiență inteligentă și necesară. Astăzi nu mai este decât un abuz de cuvinte și un sofism perimat.”

12 noiembrie

● În nr. 18 (11-12 noiembrie) al cotidianului „Tribuna nouă” debutează A. E. Baconsky, cu articolul *Socialul și geneza artei*: „Dacă în epoca de tendințe spre abstractizare de după războiul trecut arta pură avea un ecou minunat, fiind corespunzătoare spiritului vremii, astăzi frumusețea ei ne pare prea marmoreană, prea rece, prea demodată. Tendința de socializare care domină în această epocă postbelică reclamă o artă în ritmul ei. Nu putem cere oamenilor artei să-și subordoneze total talentul socialului. Ei trebuie însă să se coboare din regiunile stelare spre freamătul valurilor mamei lor – societatea. Acum când noi ne clădim un nou sistem de viață socială, vrem ca în măsura în care se poate să participe cu noi la această muncă și elita noastră – lumea artistică. Întotdeauna scriitorii s-au încadrat în frământările sociale ce au avut loc în epoca lor.” □ În același număr Pavel Apostol scrie despre *Umanismul lui Lucian Blaga*.

13 noiembrie

● În „Fapta”, George Păun anunță un „Festival de poezie” organizat la Sala Dalles de „Grupul literar București”, avându-i ca invitați pe poeții din „Cercul literar Sibiu”; urmează să participe 24 de poeți, printre care Liviu Chiriacescu, Const. Mihail, Ion Th. Ilea, Alexandru Lungu, D. Ianculescu, Teohar Mihadaș, D. Missir etc., iar de dincolo de munți Ștefan Aug. Doinaș, Ion Oana, Ioanichie Olteanu, I. Negoîtescu, Cornel Regman și Radu Stanca (grafiă, acesta din urmă, „Stâncă”).

14 noiembrie

● Zaharia Stancu revine asupra manifestațiilor antiguvernamentale (soldate cu 8 morți) **Morți pentru democrație**, în care cere „judecată și pedeapsă pentru asasini, – judecată și pedeapsă pentru autorii morali ai asasinatelor”. („România liberă”)

● „Scânteia” publică **Chemarea Frontului Democrat în legătură cu evenimentele din 8 noiembrie 1945**: „CETĂȚENI ȘI CETĂȚENCE, PATRIOTI ROMÂNI, Ziua de 8 noiembrie a fost pătată cu sânge. Maniu și Brătianu, respinși de masele populare, din cauza politicii lor trădătoare, au trecut la acte disperate de teroare. Folosind regimul de libertate cucerit la 6 martie de popor și acordat de guvernul de largă concentrare democratică, ei au încercat, punându-se în fruntea bandelor fasciste din țară, să atace tânăra democrație românească, să tulbure liniștea publică, să împiedice efortul poporului pentru refacerea țării. Ascunzându-se sub masca unei manifestații monarhice, ei au folosit în ziua de 8 noiembrie, ziua regelui, metodele din 1940 și din tot timpul guvernărilor reacționare și de dictatură legionaro-antonesciană. Constituiți într-o bandă de asasini, instruiți de Maniu și Brătianu și conduși pe teren de uneltele lor criminale, au tras în armată, au maltratată, au desfigurată și asasinat cetățenii pașnici pentru vina de a fi muncitori democrați sau evrei. Cu obișnuitele metode hitleriste, au fost atacate cu armele instituții publice, sediile Confederației Generale a Muncii, Sindicatele, organizațiile patriotice, au fost arse gazete democratice, au spart și jefuit magazine.”

15 noiembrie

● F. Aderca evocă pe **Profetul Heine**: „pentru că nu viziunea lui Heine, ci a spiritului prusac a dus destinele Germaniei, o vedem unde a ajuns: ca o fiară periculoasă pusă în cușcă și hrănită din mila popoarelor umanitare.” („Unirea”, nr. 3)

16 noiembrie

● În „România liberă” (**Cu fețele veștede**), Zaharia Stancu continuă campania împotriva țărănist-liberalilor: „Partidele «istorice» au readus

foamea și plânsul în casele țărănești și, prin adeziunea ei la războiul lui Antonescu, doliu la porți, doliu în inimi, sânge și foc și scrum și dezastru.”

17 noiembrie

- Al. Piru scrie, în „Veac nou”, nr. 50, despre *Criza literară*, relativizând exploatarea ei dramatică în presă : „Criza e starea firească și nu anormală a literaturii. [...] Criza momentului nu ne neliniștește. Privită pe spații limitate înadins, literatura nu poate oferi un spectacol interesant. Dar noi avem răbdare, încredere în viitor și optimism. De aceea iubim și prezentul.” Dintre „promotorii literaturii noi”, Piru pariază mai ales pe Mihai Beniuc, în poezie, și Eusebiu Camilar, în proză. □ La pagina de „Note. Comentarii. Polemici” este atacat Radu Tudoran pentru „cele câteva pagini antisovietice din *Un Port la Răsărit*, unde corabia d-sale ancorase să descarce toate invectivele pentru țara despre care vorbește”.

- În „Tribuna nouă”, Ioanichie Olteanu precizează *Condițiile colaborării* cu maghiarii: „desolidarizarea deschisă, cinstită și fără rezerve de trecutul odios al dictaturilor de orice fel și de orice culoare”.

18 noiembrie

- G. Călinescu semnează în „Lumea”, nr. 9, articolul *Publicul cere!*, în care, pornind de la extrema eterogenitate a așteptărilor consumatorilor („Ce anume cere publicul nu cred că e nimeni lămurit.”), criticul precizează natura relațiilor dintre o publicație culturală și cititorii săi: „Dacă o redacție ar examina reclamațiile cititorilor, pas cu pas, și-ar pierde complet busola. O revistă, fără a nesocoti dreptele observații ale publicului, nu trebuie să publice ceea ce publicul cere, ci să obișnuiască publicul să ceară ceea ce se cuvine. Ea are un rost propagandistic și educativ.” Într-un alt articol, *Soarta eroului*, sub semnătura „Aristarc”, criticul revine la una din temele sale obsedante: incapacitatea „lacheilor” meschini de a observa și recunoaște calitățile „eroului”. Principiul care rezultă de aici este că „pentru ca un om să priceapă pe altul trebuie să fie de aceeași esență”.

- În „Tribuna nouă”, Pavel Apostol radiografiază *Mizeria intelectualilor*, în care vede o consecință a pactizării cu nazismul.

21 noiembrie

- „Universul” (ediția de dimineață) consemnează deschiderea cursurilor Universității din București, „fără vreo solemnitate deosebită”, în ziua precedentă. □ În aceeași publicație sunt semnalate două comemorări: a lui G. M. Zamfirescu (la S.S.R., unde defunctul a fost evocat de către Al. Cazaban, Cicerone Theodorescu și Ion Călugăru) și a lui Paul Valéry (la Sala Dalles, unde conferențiază G. M. Cantacuzino și Michel Dard, directorul Institutului Francez)

22 noiembrie

● Ion Vinea publică în „Scânteia” articolul *În jurul poeziei*, în care îl critică pe Constant Tonegaru (identificat indirect, prin aluzii), cu a lui „întreagă și vastă geografie exotică, lângă care mărunțul nostru pământ românesc cu plugarii și muncitorii lui, cu caldarâmii orașelor înroșit de sângele muncitorilor și intelectualilor, căzuți în lupta pentru apărarea democrației, nu-și găsea nici cel mai mărunț loc, nici cel mai neînsemnat vers. [...] Aceste manifestări poetice «inteligibile», alături de proza și poezia suprarealistă, constituie o rămășiță a unui trecut care caută în mod permanent și sistematic să despartă pe om de tumultul vieții și pe poet de poporul căruia îi aparține. Sunt manifestările unei culturi agonice, aparținând unei lumi care încearcă să se mai salveze prin asasinat. A unei lumi care a imaginat camerele de gazare și cuptoarele din lagărele naziste, a unei lumi care se opune cu disperare pierderii unor uriașe privilegii.”

23 noiembrie

● În „România liberă” (*Ce nu vor spune milogii...*), Zaharia Stancu îi invectivează pe „milogii noștri politici” (reprezentanții partidelor „istorice”, preținși democrați, în fapt „reacționari”), acuzându-i de „raporturile lor de prietenie cu Germania nazistă și Italia fascistă”, de „colaborarea lor cu legionarii lui Codreanu și Sima” și de „amiciția lor cu banda celor doi nefaști Antonești”.

24 noiembrie

● Societatea Scriitorilor Români îl comemorează pe B. Fundoianu, într-o reuniune ce îi adună pe Victor Eftimiu, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu, Ion Călugăru, G. Talaz, Dan Petrașincu, Felix Aderca, Sanda Movilă, Sașa Pană, Cella Serghi etc. (cf. „Fapta”, 28 noiembrie)

● Ioanichie Olteanu avertizează asupra clișeului „*Rămășițele fascismului*”: „prețuim așa cum se cuvine avantajile acestor formulări lapidare, neuitând însă să atragem atenția asupra conținutului lor, care e aproape totdeauna mai vast decât lasă să se întrevadă”. („Tribuna nouă”)

25 noiembrie

● Pornind de la concursul de proiecte pentru reconstrucția Teatrului Național, G. Călinescu își expune în „Lumea”, nr. 10, câteva puncte de vedere arhitectonice cu privire la aspectul ideal al noului edificiu. În opinia criticului, acesta ar trebui să fie „un alt monument de clasicism solar”, alături de Ateneu (*Teatrul Național*). □ În articolul *Academia*, semnat „Aristarc”, Călinescu prezintă „un fel de utopie” (cu substrat marcat satiric) cu privire la condiția Academiei Române într-un viitor îndepărtat: în incinta instituției, pe lângă „mici busturi [...] egale și monotone”, reprezentându-i pe membrii

Academiei, sunt expuse statuile monumentale ce înfățișează pe „marii scriitori și oameni de știință care ar fi trebuit să fie și n-au fost membri ai Academiei” (Caragiale, Eminescu, Arghezi, Lovinescu, Ibrăileanu ș.a.).

[NOIEMBRIE]

● „Revista Fundațiilor Regale” (nr. 3) cuprinde versuri de Tudor Arghezi (*Serenadă, Apocalips, Inscripție pe oglinda mare*) și Ion Caraion (*Confluență, Partitură, Cântec din timpul ocupației, Mesagiu pentru colivia poetului*), precum și suita de schițe *Characterologice* de G. Călinescu. □ Anton Bibescu evocă figura lui *Mihail Sebastian la Corcova* („Ducea o viață plină de mistere. Nu se cunoaște numărul pieselor pe care le-a adaptat în mod strălucit, fără ca numele lui să apară pe afiș. Avea o voință însoțită de o energie extraordinară: a vrut să învețe englezește; după un an, vorbea curgător limba aceasta. Exista o contradicție ciudată între fizicul său și personalitatea sa morală. Avea aerul unui om blând și slab. Era în același timp o *conștiință* și o voință.), iar Ion Biberi își deschide micro-serialul *Literatura fantastică*: „Esența fantasticului nu trebuie [...] căutată în fantezia imaginară, ci în tonalitatea emotivă, nu în țesătura faptelor, ci în culoarea închisă a fondului pe care se profilează; nu în inventivitatea artistului, ci în registrul său emoțional. Opusul fantasticului nu e realismul, nici obiectivitatea, căci nimic nu e obiectiv, nici măcar fotografia; opusul fantasticului este adeziunea vegetativă la cotidian, instalarea în comoditate, quietudinea și bunul simț utilitar. Fantasticul convertește totul în instabilitate, în dezechilibru și spaimă. E ca o surpare iminentă, dar care își arată mereu prăbușirea. E o veșnică așteptare neliniștită, care aruncă peste lucruri și oameni o apăsare. Fantasticul e o categorie a sensibilității.” □ În secțiunea „Puncte de vedere”, Al. Rosetti scrie despre utilitatea și legitimitatea A.R.L.U.S., descris ca un rezultat al noilor condiții politice: „Trebuia făcut ceva pentru lămurirea opiniei publice și pentru orientarea spirituală a României, în noua conjunctură creată de evenimente. Rolul Arlus-ului a fost tocmai acesta, și Asociația și-a îndeplinit menirea în toate domeniile de activitate ce și le-a propus.” □ Tendința de sovietizare a revistei e însă vizibilă și prin articolele semnate de Petru Comarnescu (care comentează *Zile și nopți* de C. Simonov, „un adevărat roman de război”, care impresionează prin „înțelegerea [...] vieții și oamenilor”) și de Sorana Gurian (care, survolând situația literaturii sovietice de după război, remarcă apariția „unui nou stil, unei poezii grave, sobre, telurice; unei poezii aproape intraductibile, țesută din nuanțe, din bogății lexicale, din sugestii”). □ G. Călinescu publică *Ceva despre Voltaire* („Voltaire a fost socotit de mulți un demon primejdios instituțiilor umane și nu era decât un Mefistofel vesel, util propășirii lor, foarte plin de prejudecăți, repede convertibil și preocupat cu deosebire de succes.”), F. Aderca divaghează mai departe despre *Treptele*

emoției estetice („Înțelegerea Operei de artă va fi parțială în chip fatal până în ziua când Criticului îi va sta în putință să urmărească toată linia evolutivă a expresiilor datorate unui Artist, fiecare din Opere ajutând la intuirea celorlalte.”), Pompiliu Constantinescu scrie despre **Sainte-Beuve și impresionismul** („Izvoarele impresionismului se găsesc [...] nu în teoreticienii lui orgolioși, care-și dogmatizează capriciile și care fac din impresionism o metodă și un criteriu suprem față de toate criteriile; ca toate problemele criticii moderne, pe care a creat-o din temelie, trebuie să căutăm aceste izvoare în Sainte-Beuve, inteligență prodigioasă și suplă, dar care nu teoretizează niciodată cu exces și intenție de sistematizare.”), iar, sub titlul **„Les Fossoyeurs” (Groparii)**, N. Steinhardt îi reamintește pe „cei ce au pregătit, prin slăbiciune, incapacitate, neprevvedere sau trădare, ruina Franței și prăbușirea republicii”. □ La „Cronici”, Al. Piru scrie despre Camil Baltazar, iar Virgil Ierunca semnează o recenzie la *Lord Duveen* de Ilarie Voronca: „dacă poeziile de până acum s-au împiedicat de lucruri numai în măsura în care ele au devenit modele sau accidente, Ilarie Voronca se apropie de lucruri cu intenția de a le acorda o conștiință a lor proprie. În felul acesta poetul ajunge la o înțelegere globală a realității, pe care o depășește și o recrează, ca unui care are suficientă cunoștință despre valoarea oamenilor, a lucrurilor și a elementelor.” □ La „Note”, Tudor Arghezi scrie despre **Limba franceză** (care, de fapt, „nu e o limbă”, ci „o mistică și o estetică”) și despre **Noile edituri** (în a căror proliferare vede un simptom de „degenerare”), F. Aderca se plânge de cenzură și de scumpetea cărților, iar N. Steinhardt persiflează **Pseudo-știința socială a literaților**: „Balzac trăiește ca romancier: opera lui poate fi folosită ca un *document* minunat al societății din vremea lui, document care poate fi interpretat obiectiv. Dar dacă din această operă vie și extraordinar de bogată se pot trage lecții utile și deduce observații din cele mai interesante, ea nu va putea fi niciodată considerată ca o *teorie*, gata formulată, având vreo valoare științifică oarecare.”

DECEMBRIE

1 decembrie

- Continuându-și campania Zaharia Stancu atacă iarăși partidele „istorice”, în articolul **„Aștept ovăz din străinătate”** din „România liberă”: „«Istoricii» nu vor să priceapă că le-a trecut vremea – vremea în care tâlhăreau, asupreau și asasinau după bunul lor plac. Nu vor să înțeleagă că poporul nu le mai poate îngădui să vină la guvern.”

- În „Tribuna nouă”, Ioanichie Olteanu îndeamnă la **Curajul de a privi istoria în față**: „în timp ce noi ne complacem în pasivitatea și «indiferența noastră», pe toate meridianele pământului popoare și indivizi luptă pentru

idealuri râvnite de veacuri întregi. [...] se pare că numai noi ne mulțumim să ne păstrăm pasivitatea proverbială, copleșiți de povara unei false tradiții.”

2 decembrie

- G. Călinescu scrie în „Lumea”, nr. 11, despre *Eminescu și iudaismul*: „Antisemit n-a fost niciodată și ceea ce se socotește antisemitism e numai o anume poziție fiziocratică față de «clasa sterilă», după expresia lui Quesnay. Lucrurile vor trebui puse odată la punct.” □ Tot pe prima pagină, I. Flavius închină un panegiric lui *V. Molotov*. □ Este anunțat un „mare concurs literar dotat cu premii în valoare de un milion de lei pentru două romane și două volume de nuvele”, inițiat de editura Cultura Națională „în dorința de a promova literatura românească de bună calitate și de a descoperi și lansa talentele autohtone”; romanele vor primi câte 300 000 de lei, iar volumele de nuvele câte 200 000; din juriu fac parte P. P. Negulescu, Gala Galaction, Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu și Ion Biberi. □ Oscar Lemnaru evocă anecdotic pe *Nae Ionescu, văzut de aproape*. □ În dialogul *Din „Gâlceava înțeleptului cu lumea”*, Aristarc proclamă că „însușirea de căpetenie a filosofului” este „aceeași ca și a poetului, naivitatea”.

3 decembrie

- „Țara noastră” își consacră numărul aniversării Marii Uniri. Zilei de 1 Decembrie îi sunt consacrate două poeme intitulate *Ardealul* (de Emil Isac și Dumitru C. Micu), articolul *1 Decembrie și literatura Ardealului* de Ioanichie Olteanu („Nu negăm că sămănătorismul, în forma lui cea mai retrogradă, a găsit un serios punct de sprijin aici în Transilvania [...]. Cea mai bună dovadă însă că sămănătorismul nu e legat structural de sufletul Transilvaniei este tocmai faptul că majoritatea operelor de acest gen au dispărut sau sunt pe cale de dispariție.”) și interviul acordat lui Pavel Apostol *De vorbă cu d. Lucian Blaga despre 1 Decembrie 1918* („În ziua aceea am cunoscut ce înseamnă entuziasmul național, sincer, spontan, irezistibil, organic, masiv... Era ceva ce te făcea să uiți totul, chiar și stângăcia și totala lipsă de rutină a oratorilor de la tribună.”).

5 decembrie

- „Universul” (ediția de dimineață) relatează pe scurt desfășurarea primului simpozion al Sindicatului Ziariștilor Profesioniști, care a avut loc pe data de 2 decembrie. Au luat cuvântul Ion Pas (președintele Sindicatului), P. Constantinescu-Iași (ministrul Propagandei), Pavel Chirioacă, N. Moraru și G. Spina. □ Tot Universul anunță comemorarea lui D. Anghel la S.S.R. (au vorbit Gala Galaction, Victor Efitmiu și Șerban Cioculescu).
- „Libertatea” anunță inaugurarea „bibliotecii socialiste” din Capitală, care își propune să devină „un focar de răspândire a socialismului”.

7 decembrie

● Constant Tonegaru semnează în „Fapta” o cronică defavorabilă la volumul *Panopticum* de Ion Caraion: poemele lui Caraion, „remarcabile isbitor prin nevoița de a fi pricepută fără a presupune o atitudine spirituală alcătuiesc un gol profund, îngăduind strecurarea unei intelectualități exclusiv de ordin verbal și concludentă pentru sursa ei de suprafață. [...] Tonul de intimitate cu tendința către prozaism este vădit propriu d. Geo Dumitrescu care la rândul său îl importează de la Jules Laforgue odată cu sistematice eclipse de gândire. Concluzia este că prin poezia lui Caraion vorbește o artă dintre cele mai mărunte.” (*Ion Caraion: „Panopticum”. Un debut nepromițător*).

8 decembrie

● Într-o notiță din „Unirea”, nr. 6, intitulată *Mai sunt actuale cenaclurile?*, Oscar Lemnaru face referire la avatarurile cenaclului continuat după moartea lui Lovinescu: „Aflu că s-a redeschis cenaclul doamnei Postelnicu. Se petrece ceva ciudat. Cenaclul acesta întrerupt o bucată de vreme după moartea eminentului critic E. Lovinescu a revenit la viață, apoi și-a oprit activitatea. S-a mutat din Bulevardul Elisabeta pe strada Negustori. A început și încetat să funcționeze de câteva ori.”

● În articolul *Înfăptuiri și piedici* din „România liberă”, Zaharia Stancu asociază fascismul cu interesele burgheziei înavuțite: „Se știe acum, cu mai multă limpezime ca înainte, că marii industriași și marii proprietari de moșii au finanțat nazismul și l-au ajutat să crească, să se instaureze la putere și să declanșeze războiul. Măștile au căzut și în fiecă zi ies la iveală fapte noi, păcate vechi – păcate care vor trebui ispășite.”

9 decembrie

● În „Lumea”, nr. 12, I. Flavius prezintă pe larg *Constituția staliniană*. La „Cronica mizantropului”, Aristarc scrie (tot sub forma dialogului dintre înțelept și lume) despre Frumusețea răului; „Lumea: Eu sunt cum sunt și altfel nu pot fi și dacă tu te vaiieți, asta nu mă miră fiindcă te-am făcut astfel ca jelindu-te să simți că trăiești. Fiindcă să știi de la mine: nu există decât o singură bucurie, aceea de a trăi, dar sentimentul vieții nu-l poți avea fără imaginea morții.”

12 decembrie

● Gruparea Socialistă de Artă și Cultură comemorează ziua de 13 decembrie 1918 (cf. Libertatea). Participă, între alții, Ion Pas, Ștefan Baciuc, G. Spina, Ștefan Tita.

14 decembrie

● Ion Paș se înscrie în campania declanșată împotriva partidelor istorice, considerate responsabile pentru reprimarea grevelor din 13 decembrie 1918

și al căror comportament nu s-a schimbat deloc până în prezent. (*Același dușman* din „Libertatea”)

15 decembrie

- În articolul *Libertate pentru presa fascistă?* din „România liberă”, Zaharia Stancu îl atacă pe Iuliu Maniu, acuzat de colaborare și de simpatii pentru legionari. Concluzia este că „d. Iuliu Maniu nu trebuie și nu poate să mai aibă vreodată puterea în statul românesc”.

17 decembrie

- Editorialul *Mai multă lumină!...* din „Libertatea”, semnat de I. R. Șomuz, anunță începerea de către Ministerul Educației Naționale a campaniei „împotriva analfabetismului și pentru culturalizarea celor cu insuficiente cunoștințe de carte”.
- „Tribuna nouă” informează că, în urmă cu două zile, ASTRA și Institutul de Istorie Națională, reîntoarse la Cluj, și-au reînceput activitatea, „reînnoind firul întrerupt în toamna anului 1940”.

20 decembrie

- „Libertatea” publică extrase din declarația ministrului Ștefan Voitec cu privire la campania ce urmărea „răspândirea până în straturile cele mai adânci a unei culturi integrale, temeinic și neconținut susținută, pentru creșterea nivelului cultural al poporului”.

23 decembrie

- G. Călinescu semnează în „Lumea”, nr. 13, articolul *Cărțile*, comentând prejudecata potrivit căreia cartea ar fi „dușmanul vieții”. Întrebându-se dacă există un „divorț” între carte și viață, criticul își răspunde: „Principial, nu numai că nu este, dar viața și cartea sunt în esență unul și același lucru. Nu poți trăi fără a citi.” Dincolo de această necesitate fundamentală, „cartea e un mijloc de intensificare a vieții și un mijloc de obiectivare, de spargere a granițelor experienței individuale și asimilare a experienței colective în timp și spațiu”. □ În *Lucian Blaga și criza gândirii filosofice românești* („fragment din volumul *Curenți și tendințe în filosofia românească*, care va apare în curând”), Lucrețiu Pătrășcanu scrie: „Nu-i românesc conținutul filosofiei lui Blaga; caracteristicile acestei filosofii trec cu mult peste elementele componente ale specificului nostru național, cântat de toți reprezentanții, de ieri și de astăzi, ai așa zisului «tradiționalism». În felul în care concepe întregul proces al cunoașterii – legat de ideea de mister – însăși conceperea misterului în sine, refuzul de a găsi deslegări raționale necunoscutului, accentuarea, cu predilecție, a iraționalului, în sfârșit rolul pe care îl atribuie «Marelui Anonim» - toate acestea fac din Blaga un

reprezentant al primitivismului și al obscurantismului – fără etichetă națională – doar ridicate la rangul de necesitate izvoare ale inspirației și creației filosofice.” Pătrășcanu mai observă cum „în scrisul lui Blaga, în tendințele sale mistice, în iraționalismul pe care-l cultivă, în antiscentismul său [...], în agnosticismul său – concluzia ultimă a *Trilogiei Cunoașterii* – se reflectează aceeași neputință de a privi realitatea în față, frica de a căuta soluțiile în esența acestei realități, de a se apropia – în căutarea adevărului – cu încrederea omului căruia viitorul nu-i apare nici sumbru nici dezolant. Filozofia reprezintă tot atât de adecuat, ca și existențialismul, criza, în plină desfășurare, a filosofiei și a gândirii filosofice, din momentul de față.”

24 decembrie

● În „Timpul”, Dimitrie Gusti, președintele Academiei, face un elogiu lui Stalin, într-un text intitulat *Telul final al umanității*, evocând și un episodul unui festival din Kremlin în care „timp de patru ore și jumătate am fost în societatea generalisimului, aflându-mă numai la câțiva metri de masa guvernului, la care Stalin avea locul la dreapta vicepreședintelui guvernului, Molotov, care prezida festivitatea. Din imediata apropiere am putut urmări comportarea, gesturile și atitudinea generalisimului față de variatele și numeroasele scene, ce se perindau înaintea sa. Ce greu este să studieze structura psihică a unei mari personalități prin simpla și tăcută mimică. Se observa totuși din ochii, ce ardeau și jucau zâmbitori și înțelegători, - din seriozitatea ce era impregnată în făptura sa, ca rezultat al unei munci imense, - din privirea încordată și expresia feței concentrate, cât de repede și ușor generalisimul reacționa și nu pierdea, tot timpul, cel mai mic amănunt al produselor artistice ori științifice, ce se desfășurau. O sensibilitate înregistratoare uimitoare stabilea contactul intim, printr-o simplă închinare cu paharul, cu savanții, artiștii și soldații ce s-au manifestat în acea seară de neuitat. Era un fel de magnetism psihic ce atrăgea spre dânsul Știința, Arta și Armata ca și inimile și simpatia miilor de comeseni. Era mișcarea de prieten, de învățător, de păzitor și de părinte ce reieșea din aplauzele și închinările generalisimului și care impunea mai ales prin cea mai accentuată trăsătură, ce face farmecul ființei sale, simplitatea.” □ Dan Petrașincu are o cronică la *Zilele nu se întorc niciodată*, romanul Soranei Gurian.

25 decembrie

● Sub titlul *Un nou eroism*, Virgil Ierunca evocă în „România liberă” „literatura clandestină” a Franței de sub ocupație nazistă și afirmă că, odată cu Rezistența, „pentru prima oară scriitorii au descoperit forța cuvintelor, calitatea acestora de a angaja pe creatorii lor, așa cum îi angajează pe oameni, spre exemplu, celulele sau sângele lor.”

- În „Tribuna nouă”, Axente Gruia semnează articolul *Criză literară*: „Deși nu se poate vorbi de o secetă literară, totuși literatura de valoare este aproape inexistentă. Se scrie, dar fără respectul pentru scris, fără fiorul sacerdotal al omului de talent. [...] Literatura noastră pare să se abată într-un smârc întunecos din care nici măcar nu se întrevăd deocamdată posibilități de ieșire.”

30 decembrie

- „Universul” (ediția de dimineață) semnalează apariția volumului *Ninge peste Ucraina* de Aurel Baranga.

31 decembrie

- Eugen Schileru realizează retrospectiva *Anul literar*, care semnalează „nașterea unei noi sensibilități artistice, a unui fel nou de a înțelege și resimți viața, lumea”. Acestea s-ar ilustra în literatura noastră mai ales prin operele lui Geo Bogza, Eusebiu Camilar și Pavel Chihaia și ar consta într-un „realism magic”, „o încercare de a lumina toate cotloanele realității în ceea ce ele au mai incantatoriu, de a extrage tăriile ei”. Pe lângă cei trei autori, Schileru mai remarcă la proză pe Letiția Papu, Sorana Gurian, Zaharia Stancu, Cezar Petrescu, Petru Groza și Aurel Baranga, la poezie pe Eugen Jebeleanu, Magda Isanos (cu antologia de la Fundațiile Regale), Constant Tonegaru (care, oricât de „înjurat”, rămâne „un mare talent”), la „eseu și filosofie” pe Șerban Cioculescu (*Dimitrie Anghel*), Ion Călugăru (*Scriitorii libertății*), Liviu Rusu (*Etica poeziei lirice*) și Mihail Sadoveanu (*Lumina vine de la Răsărit*), iar în privința publicațiilor – apariția revistei „Lumea” și reorganizarea „Revistei Fundațiilor Regale”. („România liberă”)

[DECEMBRIE]

- „Revista Fundațiilor Regale” (nr. 4) se deschide cu patru poeme de Tudor Arghezi (*La treabă, Romanță, De ziua cărturarului, Pisma și Consolări*) și continuă cu nuvela *Ce știa Etta* de Cella Serghi. □ Tot în corpul principal al publicației apar și însemnările lui F. Aderca despre Mihail Sebastian („Cei care nu l-au cunoscut și cititorii de mâine se vor mira că plecarea tragică a lui Mihail Sebastian ne-a uluit, ne-a îngrozit, ne-a îndoliat în asemenea măsură, pe noi, contemporanii abatoarelor istoriei. [...] numai noi, cei care am trăit într-o strânsă comuniune cu el, ne dăm seama cât am pierdut prin pieirea bruscă a acestei primăveri, în care copacii își arătasera numai florile.”) și partea secundă a studiului pe care Ion Biberi îl consacră literaturii fantastice (fenomen care îi apare autorului „destul de coerent, rotunjit într-o viziune, care plecând de la sentimentul straniei neliniști ajunge la conceptul unui fatalism al destinului, sub a cărui duritate omul trăiește silnic, precar și copleșit”). □ În „Puncte de vedere”, Al. Rosetti elogiază

Franța eternă, care a dovedit o neașteptată capacitate de regenerare. □ Într-o serie de *Mici puncte de vedere*, G. Călinescu face elogiul muncii, cu referire la propria-i concepție și experiență de viață: „Eu însumi mă consider și sunt un muncitor.” În aceeași secțiune, Perpessicius prezintă *O zi din viața lui Pentapolin*, descriind evenimentele anodine sau sâcâitoare cu care *alter-ego*-ul său se confruntă de-a lungul unei zile obișnuite. □ La „Comentarii critice”, Șerban Cioculescu recenzează *Cartea Oltului* de Geo Bogza, privit ca „un poet al tumultului geologic”, Pompiliu Constantinescu se oprește asupra scrierilor de călătorie ale lui Mihail Ralea (pentru care „a călători este [...] un instinct tot atât de puternic, fie că se plimbă printre teorii și idei, fie că străbate țări și peisagii”), iar Vladimir Streinu își reia serialul despre originile versului modern. Tot aici, N. Steinhardt scrie despre *André Gide ca romancier*, iar Petru Comarnescu publică studiul *John M. Synge și spiritualizarea vieții primitive*. □ La „Cronici”, Sorana Gurian realizează o paralelă Gorki – Lovinescu: „Ne-ar place să ne închipuim pe acești doi scriitori, atât de diferiți în concepțiile și natura lor, pășind alături de-a lungul căii lactee a spațiilor interstelare, legați prin însăși pura lor dragoste pentru scris și prin comuna lor... convingere că nu există nimic după moarte!...” (*În așteptarea „Marelui Izolat”*). Virgil Ierunca recenzează eseuul *Paul Eluard* de Louis Parrot, iar Geo Dumitrescu scrie despre *Un cântăreț al poporului: Mihai Beniuc*, de curând premiat de către Academie: „Izbânda poeziei lui Beniuc este izbânda poeziei libere, aceea care singură slujește poporului. Căci, dacă se poate vorbi în clipa de față de un poet al poporului, de un exponent al marelui elan colectiv către libertate și lumină, de un tovarăș neclintit, apoi acesta este Mihai Beniuc, cântărețul din Munții Apuseni cu atât mai vrednic de acest titlu cu cât nu i s-a mai dat până acum.” □ La „Note”, Tudor Arghezi îl evocă, cu recunoștință, pe *Benjamin Fondane*: „În timpul de crâncenă adversitate împotriva iritantului meu condei, pornită din Academie și universități și patronată de toate marile competențe ale clipelor fugace, el, Fundoianu, a militat, fără să ne fi văzut la față, cu tenacitate și exagerat, pentru acceptarea unui poet nou în liric unui anotimp propice leșinării și reigmului anemic de floare de tei cu zaharină.” Perpessicius scrie despre atitudinea antifascistă a lui O. Densusianu. F. Aderca salută includerea ciclului gimnazial în învățământul obligatoriu ca pe un pas necesar spre încetarea „dictaturii mahalalei” în artă.

● „Viața românească” (nr. dublu, 11-12) se deschide cu amplul articol al lui Mihail Ralea *Arta ca plăcere a artificialității*, în care eseistul combate teoria „autonomiei artei”. În opinia sa, apărătorii autonomismului au încercat să-și justifice poziția în două feluri: prin invocarea unui „sentiment de indiferență vitală” sau prin postularea unui „sentiment de stabilire a gradului de izbitire” estetică, ambele efecte ale artificialității. Numai că „procesul de autonomizare a artei nu poate fi niciodată complet”: „Indiferența vitală, ca și

stabilirea gradului de reușită sunt preocupări care nu pot atinge niciodată starea curată, disociindu-se total de celelalte fenomene culturale. În opera de artă, ca într-un minereu impur, ele se găsesc amestecate cu o serie de reziduuri de care nu se pot disocia cu totul.” Și, mai departe: „Sufletul nostru este un tot. El reacționează global, așa cum ne explică psihologia structurală. Nu se poate împărți în sectoare, în porțiuni disociabile. [...] Iată de ce atitudinea estetică antrenează cu ea porțiuni anestetice din sufletul nostru. Curentul conștiinței poartă cu el alături de reacțiunea estetică și fragmente de atitudini morale, politice etc. Un artist e și el un tată, un cetățean, un credincios. Sferele acestea se vor încălca fatal. Ele nu pot fi diferențiate în regiuni fără contact, fără interdependență între ele.” Prin urmare, „autonomia estetică rămâne [...] doar o *tendință*. Arta se muncește să se separe și să funcționeze pe cât posibil despărțit. Autonomia estetică nu poate atinge un grad absolut, dar reușește să afirme un punct de vedere spiritual nou, care-i aparține în propriu și care înseamnă o altă formă de înăbușire a pornirilor naturale printr-o suprastructură ce opune și liberează pe om față de acestea.”

□ În partea propriu-zis literară, revista publică o proză de Sanda Cotovu (*Orașul Plăcerilor*) și două poeme cu iz arghezian semnate de A. Toma (*Copacul*) și Maria Banuș (*Bucureștiul Copilăriei*). Cu toate acestea, Arghezi e redus la condiția de „poet local” într-un comentariu lung (9 pagini) și delirant al lui D. I. Suchianu la volumul lui Geo Bogza *Cântec de revoltă, de dragoste și moarte*, unde autorul cărții e așezat, alături de Hugo și Eminescu, în categoria poezilor „mondiali”.

□ La rubrica „Scrisori din Rusia”, Cicerone Theodorescu comentează activitatea literară a lui Valeri Briusov, ilustrând-o totodată prin traducerea a trei poeme ale scriitorului rus.

□ La rubrica „Miscellanea”, P. Nicanor & Co. îl atacă dur pe Lucian Blaga (și, prin ricoșeu, pe Pompiliu Constantinescu, care, în nr. 1 din seria nouă a Revistei Fundațiilor Regale, lăudase aforismele poetului), afirmând că, dacă „eminenta d-sale proză” (adică sistemul filosofic) nu a trecut până la data respectivă prin filtrul critic al „Vieții românești”, cauza rezidă în „infinita plictiseală a unei asemenea operații”, care sesizează acum dintr-o dată trucul „filosofului”: „A dăruia dintr-un condei un fapt unanim admis atât de știință, cât și de experimentarea zilnică; a declara, iac-așa, contrariul, iar ca unic argument, a te încuia într-un silențiu pontificant este o metodă tipică în filosofia d-lui Blaga.”

□ Sub același pseudonim, revista arată *Cauza profundă a trecutului război*: dacă țările est-europene (între care și România) „ar fi fost prietene cu Rusia, niciodată democrațiile occidentale n-ar fi îndrăznit să sprijine pe Hitler” în efortul său de remilitarizare a Germaniei. Într-o altă însemnare e lansat avertismentul că, deși fascismul propriu-zis e pe cale de lichidare, „acei ce au păcălit odinioară așteptările noastre democrate trăiesc încă și ne chinuiesc mai departe”. Secțiunea cuprinde și un necrolog întârziat dedicat lui Paul Valéry (o dată cu care s-ar putea să fi

murit chiar „poezia [...] inimitabil franceză”, „descoperită de Racine” și „continuată de Baudelaire, Mallarmé și Valéry”) și însoțit de câteva fragmente traduse din opera poetului. Nu în ultimul rând, P. Nicanor & Co. înregistrează două evenimente revuistice: apariția seriei noi a „Revistei Fundațiilor Regale” (la care, deși recunoaște că „numărul cel nou e indiscutabil mai bun decât cele precedente”, recenzentul ironizează veleitățile „democratice” ale conducerii unei reviste ce apare sub egidă dinastică, precum și aspectul ei de „bazar”) și apariția săptămânalului „Lumea” (care „a strâns în jurul ei, fără *parti-pris* de ideologie socială, tot ce este valabil în scrisul românesc”). □ La rubrica „Recenzii”, Al. Piru comentează cele două volume din *Individualitate și destin* de Ion Biberi (recomandând „eliminarea paradei de erudiție, simplificarea materialului prezent și renunțarea la teza trăiristă”), *Ochiul cerului: inima* de P. G. Adrian (considerat verbos și incontinent), *Minunata istorie a lui Nastratin Hogea* de Leonid Soloviev (apreciind „arta [...] sarcastică și umanitară” a prozatorului, de un „pitoresc amănunțit”), *Limitele cunoașterii științifice* de Alexandru Mironescu (apreciat pentru „criticismul său”), *Lumea cea mică* de Demostene Botez (carte de „incontestabilă valoare documentară”) și *Oamenii visează pâine* de Ieronim Șerbu (o culegere de șapte reportaje care „nu au cu literatura niciun raport”). □ La rândul lui, Adrian Marino recenzează *Plantații-le* lui Constant Tonegaru (a cărui „mică notă distinctivă” s-ar afla în „confesiunea tinerească și declamatorie, blazată și ironică, repede stropită cu apa tare a farsei funambulești”, dar ale cărui pericole sunt facilitatea, afectarea, bombasticul și manierismul) și *Ora fantastică* a lui Dimitrie Stelaru (pe care, deși îl apropie mai cu seamă de „romanticii germani de tipul Hölderlin-Novalis”, Marino îl preferă în „latura exultantă și atroce”, de „boem rătăcit într-o epocă [...] trivială și ostilă pentru poezie”).

● „Viața socială CFR”, nr. 8, îi are în sumar pe G. Călinescu (*Definiția romantismului. Clasicism, romantism, baroc*), Virgil Ierunca (*Despre filosofia luminilor*), Marin Preda (nuvela *Iubire**), George Lesnea (*Isus în oraș*, versuri), Coca Farago (*Ghioc*, versuri) *Mihnea* Gheorghiu (poemul *Bluzele albastre în amfiteatre*), Ion Caraion (poemul *Dialog plastic*), Ion Sofia Mnaolescu (poemul *Toamna*). □ Emil Mircea îl evocă pe *Nicolae Iorga*. □ La ancheta *Arta are naționalitate?* răspund arhitectul Elena Patrașcanu, profesorul universitar Eugen Herovanu („idealul artei nu se integrează perfect în scopurile urmărite de grupul național, în aspirațiile

* Cu modificări titulative și textuale semnificative, nuvela va da titlul volumului *Întâlnirea din pământuri*, cu care Marin Preda debutează editorial în 1948. Principalele transformări constau în reducerea pasajelor descriptive și schimbarea regimului de existență familială a personajului (orfan de tată și investit cu prerogativele paterne – în prima variantă, apăsător de autoritatea tatălui în cea de a doua).

acestui, în tendințele lui. Idealul artei e mult mai înalt și mai comprehensiv. Scopul său e de a realiza frumosul, armonia, binele. Și dacă în general Artă e influențată de mediul în care înflorește, ea influențează puternic, la rândul ei, acest mediu, impirmându-i gusturi, înclinări și aspirații nouă, reînnoindu-i chiar idealurile.”), Constantin C. Nottara („Crede că numai prin manifestări de artă se poate realiza, în mod ideal, apropierea între oameni și națiuni; dar cu condiția ca arta în expresiunea ei de naționalitate să se integreze în curentele de artă universală iar oamenii să fie îndeajuns pregătiți tehnic și sufletește, ca să poată s-o decsfreze și s-o înțeleagă.”), Em. Mircea („Arta nu are și nici nu poate avea naționalitate, deoarece privită în expresivitatea și în adâncimea ei spirituală, apare ca o valoare universală în timp și în spațiu. [...] a slujit întotdeauna cu prisosință la promovarea solidarității sociale peste deosebirile de clasă, partid, doctrină sau ideologie, legând într-un mănunchi pe membrii societății, în admirațiunea comună a operelor sau manifestațiunilor artistice.”). □ Ion Potopin scrie despre *Chipul statornic al lui Panait Istrati*: „Receptacol al tuturor durerilor dintr-o lume fără sărbătoare, viața lui Panait Istrati a rodit într-o operă care trăiește frenetic cum însuși scriitorul și-a trăit viața”.

1945
ANEXA

Camil Petrescu, *Gândirismul este cea mai gravă criză a literaturii românești*. Răspunsul la ancheta *Unde merge literatura?*, „Tribuna poporului”, 12 ianuarie 1945

1) Dă-mi voie să nu răspund la întrebarea despre „criza literaturii”.

Răspunsul la această „întrebare” nu poate veni decât din perspectiva câtorva decenii viitoare. Dealtfel criza literaturii poate fi corelativă cu o criză a criticii. Nu mi se pare că este cazul acum la noi. A fost o gravă criză literară între cele două războaie epocă dominată de hipertrofia gândirii. Gândirismul este cea mai gravă criză a literaturii românești, căci față de sămănătorism aducea în plus o pojghiță de estetism care a zădărnicit chiar judecata elementelor negândiriste.

2) Oricât ar părea de mirare, socot că arta viitorului este arta cinematografică. În sensul că le va domina pe toate celelalte prin amploarea și forța ei. Este pe linia esențială a artei căci se adresează în același timp și omului de geniu și mulțimii. Celelalte arte vor rămâne arte de laborator intelectual pentru calofili. Dar vorbesc de un viitor foarte îndepărtat, când e probabil că se va realiza o nouă tehnică (în stare să rivalizeze cu tehnica picturală). De altfel dacă această tehnică ar fi permis o bună conservare a operei cinematografice, am avea de pe acum câteva filme clasice, care să rivalizeze cu marile romane, sau cu operele de teatru. Până la realizarea acestei tehnici, romanul – cel de mari proporții – va rămâne prototipul artei în actualitate, alături, într-o relativă măsură, de teatru.

Poezia va deveni tot mai „estetizantă” și deci mai lipsită de sensul profund al poeziei autentice.

3) De zeci de ori am auzit această întrebare. Dar mi se pare ciudată. Opera de creație nu e de a juca un „rol”. Ea poate fi cel mult reprezentativă și în acest sens, fiind cu alte cuvinte substanțială, ea slujește, fără să-și fi impus aceasta, și fără să i-o impuie nimeni, toate cauzele mari ale istoriei. Gândiriștii au vrut să impună cu orice preț un „rol” scriitorului. Din nefericire au isbutit și iată unde am ajuns. Îndurăm acum consecințele „tradiționalismului”, și ale „specificului național”, instalate autoritar în spiritul românesc, după ce au biruit un „estetism” ismenit și găunos.

Dacă am fost timp de aproape două decenii atacat de așa zișii scriitori de dreapta pentru că n-aș fi și eu un scriitor ortodox cu abundență de icoane în fiecare paragraf al cărților mele, și mai ales că aș fi lipsit de „specific național” nu mai puțin am fost atacat de alți confrați, aceștia foarte înaintați (după părerea lor) pentru că n-am gustat cât ar fi dorit un soi de literatură crezută foarte modernă și numită de aceea modernistă (acum e ciudat că retrospectiv, după două decenii numai, pare destul de trezită) și mai ales nu pricepeau entuziaștii mei confrați cum de nu gust poezia lui P. Valery sau romanele lui André Gide, specialități care lor le dădeau delicii artistice.

Dar eu n-am înțeles niciodată arta ca un „joc spiritual” fie și „joc pur” și încă din 1921, unul din primele mele articole de critică literară însemna și o denunțare a artei ca artificiu cum era proclamată în paradoxe scilipitoare de Oscar Wilde.

Cu atât mai puțin mă interesa faimosul „act gratuit” al lui Gide.

La fel am arătat superficialitatea „poeziei pure” și a „artei pure” în genere. Scrisul nu e glumă, nu poate fi ismeneală intelectuală, minunea asta a cuvântului scris nu se putea naște pentru ca să aibă cu ce să se joace oamenii care se cred superiori tocmai fiindcă n-au simțul realității și nici sentimentul imensei răspunderi pe care o implică gândul multiplicat în scris.

Opera de artă care își pune prețul în acte de cunoaștere trebuie să crească din substanța socială, să aibă rădăcinile adânc înfipite în marea sbuciumare socială. Personal, de această intuiție am fost dus atunci când am scris „Jocul lelelor”, „Danton”, „Versurile de război”, cele două romane, nuvela „O seară cu masă bună și iubire”. De altfel toată literatura mea are profunde implicații sociale, chiar atunci când acțiunea nu are acest caracter și aci e partea cea mai neînțeleasă din această literatură. „Mitică Popescu” de exemplu, nu se poate reprezenta de zece ani încoace din pricină că unul dintre personajele calde, simpatice, care iau parte la desfășurarea acțiunii, este un evreu. Sunt lucruri pe care o critică dramatică „mic-burgheză” nu le poate pricepe. Substanțialul o depășește. Dar în afara de opera de creație un scriitor este și un om al epocii sale, e solidar cu toți semenii lui. În acest sens, fără să se amestece planurile, lăsând ca arta să fie creație substanțială, el trebuie să fie un militant al dreptății sociale, al solidarității naționale. „Munca Intelectuală”, „Neocrația” și zeci și zeci de articole din Teze și antiteze (amintesc doar o infimă parte) arată mai de aproape cum înțeleg acest rol social și național. Totuși pentru un scriitor se impune primatul creației și militantismul său e numai subsidiar. O formă mai puțin militantă este polemica ideologică în domeniul artei, extrem de necesară.

4) După cum cred că se știe, orientarea mea „viitoare” este de fapt o orientare începută acum zece ani. Este o orientare strict științifică și din pricina acestei adânciri în substanță, orice preocupare literară mi se pare azi lipsită de interes, iritantă, silnică și fac toate eforturile ca s-o evit. Joc chiar la

loterie cu nădejdea arzătoare că un loz norocos ar putea să mă scape de literatură.

Tudor Arghezi, *Lumea de mâine*, „Democrația”, 14 ianuarie 1945
(fragmente)

[...]

[I.B.]— Cum vedeți lumea a cărei înfiripare se face sub ochii noștri? Va fi o lume a muncii?

[T.A.] — Lumea a fost totdeauna a muncii. Omenirea muncește din epoca de piatră. Tot ce s-a făcut în lume, s-a făcut prin muncă.

— Poate că diferența între lumea veche și cea nouă va fi în răsplata muncii...

— Munca esențială, făcută din inimă, cu inspirație, nu e niciodată răsplătită. Cealaltă, muncă făcută cu scepticism, și care e o muncă forțată, falsă, e o muncă proastă, și în poezie și în tinichigerie.

— Dar poate că repartiția bunurilor...

— Nu știu care ar putea fi forma ideală. Lumea o caută dintotdeauna. Nu știu dacă o va găsi. Am întâlnit însă oameni săraci care erau mai fericiți decât mulți bogați. Aveau un moral care cumpănea totul. Chezășia unei societăți fericite este puțința de perfecționare indefinită a individului. Acesta trebuie să fie intelectualmente bine informat, să ducă o viață cumpătată și sever organizată. Fără îndoială, exemplul băiatului de miliardar înzestrat bănește pe toată viața, dar mai prost decât fiul fierarului sânguitor, este scandalos. Socotesc că totul va trebui să concure în societate pentru mulțumirea, ca să nu zic, fericirea, individului. Viața nu poate da mai mult, dacă o dă și pe aceea.

— În această societate, războiul va fi înlăturat pentru multă vreme. Credeți oare că pentru totdeauna?

— Este deosebire între ce aș dori și ceea ce va fi. Socotesc că antagonismele vor juca totdeauna „Liga Națiunilor” e o experiență...

— S-au făcut greșeli.

— Greșelile sunt din eternitate. Și apoi îmi amintesc: războiul din 1914. A izbucnit în timp ce împărații și conducătorii statelor europene erau la băi. Iar un domnișor, d'Aerenthal, care se plimba prin Viena cu un baston de craidon în mână, a dezlănțuit războiul.... Războiul actual l-a declanșat un dement, care începuse să stăpânească Europa, fără să tragă un glonte, numai târându-și teaca pe caldarâm.

Lumea de mâine? Ce-o fi însemnând acest vocabul de iluzii, pe care îl aud în câteva limbi de zeci de ani de zile, când sincer, și când ipocrit? Cine vorbește în toate epocile de lumea de mâine? Lumea de azi.

În literatură, cel puțin, lumea de ieri a fost calitativ întotdeauna mai bună decât cea de azi. Pomeneai de Pascal. Când a scris Pascal? Acum peste 300 de ani. La ce fel de lumânare de ceară a scris pana lui inegalată din confortabilul ev al becului electric? Să nu uităm manuscrisele, ca Biblia, care sunt opera celui mai întunecat trecut, al opaițului de seu și ulei.

Victor Eftimiu, *Menirea scriitorului*, „Democrația”, 14 ianuarie 1945

Direcțiunea societății de radiodifuziune a binevoit să acorde scriitorilor țării o oră pe săptămână. În fiecare Sâmbătă, între șase și șapte seara, glasul poetilor va fi auzit la microfon, peste șapte țări și mări, precum se spune din bătrâni, prin cele șapte vămi ale văzduhului, mai repede ca vântul și ca gândul, așa cum se cuvine în acest veac al împlinirilor repezi și pretutindene.

Vor auzi pe scriitorii lor iubiți nu numai cei ce locuiesc pe plaiurile românești, dar și cei de departe, scumpii noștri frați de pe meleaguri streine. Inima noastră bate mai tare și mai caldă la gândul că undeva, în cine știe ce arhipelaguri de feerie, pe mări cutureierate de nave, pe continente fabuloase, ne ascultă în această clipă oameni plini de dorul țării, oameni care ar vrea să fie cu noi, alături de noi, cei ce o ducem greu acum, dar știm câtă dreptate are zicătoarea: „fie pâinea cât de rea, tot mai bună-n țara mea”.

Pe calea aceasta a undelor vrăjite vor afla cei ce nu ne pot citi acum în cărți și în reviste, vor afla gândurile noastre, avânturile, entuziasmele, tristețile, nădejdlile noastre și mai presus de ele, reveriile noastre, ieșirea din realitate, dezrobirea de cotidian, evaziunea în lumea poeziei, pe care o doresc, poate, și ascultătorii noștri sătui de atâtea vești amare și de atâtea crudă realitate.

Este această rătăcire în lumea ficțiunii, una din menirile scriitorului. Firește, nu întreaga lui menire, cum s-a crezut pân-acum, ci una din menirile lui. Prea multă vreme s-a spus că poetul trebuie să stea acasă, între cărțile lui și să serie basme și stihuri alinătoare, pentru copii și pentru oamenii care vor să mai uite ale vieții necazuri. Prea mult i-au fost hărăzite nopțile cu lună, lacurile melancolice, floarea de iasomie și suspinele fecioarelor îndrăgostite. L-au exilat pe scriitor, l-au confiscat în turnul lui de fildeș, l-au încuiat bine acolo, dându-i iluzia că această închisoare este un vârful de Olimp sau un tron

imperial, fericindu-l cu minciuni că este liber și puternic ca vulturul, azurat și neprihănit ca libelula.

Turnul de fildeș! Câtă sclavie și câtă renunțare înseamnă această orgolioasă reședință forțată! Au numit turn de fildeș, odăița rece și sărăcicioasă a visătorului, renunțările lui infinite, așteptările lui înfrigurate, calvarul lui, porțile închise, anticamera unde e osândit să stea poetul și să aștepte ore-ntregi pomana atotputernicului, a parvenitului dinăuntru.

Turnul din fildeș: excluderea scriitorului, a artistului, din freamătul, din clocotul vieții contemporane, din sbuciumul popoarelor.

Rămâi în turnul tău de fildeș, poete, și cântă asemeni canarului din colivie, spre huzurul și desfătarea noastră, a celor ce nici măcar grăunțele canarului nu ți le asvârlim printre zăbrele.

A noastră e lupta, cârma e a noastră, bogățiile ale noastre, mândria de a sta în fruntea cavalcadei e a noastră. Tu n-ai decât dreptul de-a privi pe ferestruica turnului tău întrecerile și triumfurile noastre, pe care le vei cânta în versuri întraripate sau le vei osândi în tomuri grele, menite rafturilor moarte ale bibliotecilor.

Nu! Scriitorul nu mai poate fi pus în dosul ușii, acolo unde e instalat „turnul de fildeș” sau dacă e un dezarmat al vieții, un nevolnic căruia îi place singurătatea și uitarea, să i se dea măcar grăunțele care îi fac glasul mai mios și beția izolării mai dulce.

El trebuie să-și ia locul ce i se cuvine în inima societății, în conștiința altor neamuri, în fruntea neamului său, pe care-l simte, îl cunoaște, îl adulmecă, îl stăpânește și-l iubește mai mult decât orice alt slujitor al cetății.

Scriitorul a fost hărăzit profet încă din vremurile latine. Nu un prooroc al pustiului, mâncător de lăcuste și îmbrăcat în lână de cămilă și care bolborosește apocalipsuri în doi peri. E profet fără viziuni halucinante, e profet prin cunoașterea adâncă a rosturilor omului și ale omenirii, prin glasurile ce-i vin de departe și trec în viitorul necunoscut altora.

Poetul are antene svârlite în infinit, în trecut, în ziua de mâine, în conclavul zeilor și de acolo scoate esența cugetării, a cunoașterii, a divinației.

Tot ce s-a întâmplat mare și cutremurător în lume a fost prevestit, dacă nu pregătit de poet. Cheme-se creștinism, cheme-se revoluție franceză, cheme-se revoluție rusească, nimic nu s-a întâmplat fără binecuvântarea sau blestemul poetului, fără adeziunea lui premergătoare.

Națiunile civilizate au pus întotdeauna pe scriitor în fruntea aleșilor ei [sic!].

Mai mult decât prin arhonții și strategii ei, Elada trăiește prin Homer și Euripides. Italia este a lui Dante, imperiul britanic e mai puternic prin dramele lui Shakespeare decât prin flotele și coloniile-i bogate, iar Pușkin și

Lermontov, Dostoievsky și Tolstoi au dărmătat în pulberea uitării pe țarii toți și pe toți arhiducii pravoslavnicei Rusii.

Copil răsfățat al neamului său, dar și părinte îngrijorat, îndrumător, mare preot, frunte inspirată, deget arătător, călăuză-n noaptea și-n turburarea timpului, stea polară, glas al mulțimilor, strigăt de dreptate în mijlocul nedreptății, chemare a libertății în împărăția sclaviei, zăgaz potolitor al răzvrătirilor nebunești, inamic al despotismului, dar și al anarhiei, cum a hotărât zeita Palas-Atena în „Eumenidele” lui Eshylos, scriitorul trebuie să fie conștiința poporului său, luminătorul, premergătorul, conducătorul.

Acesta e destinul poetului. Să se convingă el însuși, cel dintâi, de nobila-i menire. Să se-ntărească în credința aceasta și o va impune celorlalți. Să dea dovada că se ridică mai presus de ceilalți muritori, prin lumina minții lui, prin neclintirea caracterului, prin călirea voinței lui.

Dezinteresarea lui să fie voită, nu impusă de nepăsarea celorlalți. Să creadă în ceva. Crede și vei învinge. Fii alături de cei ce suferă și îi vei alina și te vei alina. Speră în zilele mai bune ale viitorului. Nu te clătina. Aruncă, atunci când trebuie, harfa eoliană și pune mâna pe bici. Ai împlânzit fiarele, ca Orfeu, la sunetele unui flaut, înghiață-le cu ochii tăi de foc, atunci când fiara vrea să redevină fiară.

Drept, mândru, conștient de forța și destinul tău, ridică-te, poete, și arată mulțimilor ziua de mâine! Tu ești cel ales.

Fii vrednic de încrederea lor, înalță-le, înalță-te cu mulțimile!

A venit ceasul să-ți croiești propriul tău destin. Coboară-te din turnul de fildeș și dărmă-l pentru vecii vecilor!

DECRET-LEGE pentru urmărirea și pedepsirea criminalilor și profitorilor de război, „Monitorul Oficial”, 21 ianuarie, nr. 27/ 1945

Art. 1. – Sunt criminali de război cei care, în orice calitate:

- a) Au supus la un tratament inuman, contrariu dreptului internațional, pe prizonierii și ostatecii de război;
- b) Au ordonat sau săvârșit acte de cruzime sau de suprimare asupra populațiunii din teritoriile în care s-a purtat războiul;
- c) Au ordonat sau inițiat înființări de ghetouri, lagăre de internare, deportări, din motive de adversitate politica sau rasială;
- d) Au ordonat sau executat represii colective sau individuale, cum și cei care au ordonat deplasări și transporturi de persoane, în scopul vădit al exterminării celor transportați sau au ordonat sau organizat munci excesive cu scop vădit de exterminare;

e) În calitate de comandanți, directori, supraveghetori, paznici de închisori, lagăre de prizonieri sau de internați politici, de deportați sau de deținuți politici, de lagăre sau de detașamente de muncă obligatorie, însoțitori de transporturi de deportați, au supus cu cruzime sau continuu la tratamente neomenoase pe cei aflați în puterea lor;

f) În calitate de ofițeri de poliție judiciară sau anchetatori, cu orice titlu și în sprijinirea politicii de război au prigonit și supus la cazne unele persoane pentru faptul că acestea erau adversari ai războiului sau ai regimului de dictatură, precum și cei care, în calitate de procurori sau judecători civili sau militari, prin acte săvârșite în îndeplinirea atribuțiilor lor, au întreținut teroarea sau violența;

g) Părăsind teritoriul național s-au pus în slujba Germaniei hitleriste și au atacat țara prin scris, prin grai sau prin orice alt mod;

h) Cei care, în orice alt mod, au călcat regulile dreptului internațional, cu privire la conducerea războiului

Art. 2. — Sunt profitori de război:

a) Cei care, în orice calitate, participând la conducerea războiului, au realizat averi ilicite.

b) Cei care, în orice calitate, profitând prin abuz sau prin violență de legiuirile sau măsurile de fapt, cu caracter hitlerist, legionar sau rasist, au realizat averi ilicite.

Art. 3. — Pentru faptele prevăzute la art. 1, se va putea pronunța una din următoarele pedepse:

- a) Pedepsa cu moartea;
- b) Munca silnică pe viață;
- c) Munca silnică pe timp de 5-20 ani;
- d) Temniță grea de la 3-15 ani;
- e) Închisoare corecțională de la 5-10 ani.

Pentru faptele prevăzute la art. 2 se va putea pronunța una dintre următoarele pedepse:

- a) Munca silnică pe timp mărginit, de la 5-20 ani;
- b) Temnița grea de la 3-10 ani;
- c) Închisoarea corecțională de la 5-10 ani.

Instanța de judecată va putea pronunța, față de cel condamnat, ca despăgubiri în favoarea statului, și confiscarea totală sau parțială a averii acestuia.

Oricare din pedepsele criminale, atrage după sine și, degradare civică.

Art. 4. — Se instituie un număr de acuzatori publici, desemnați de ministrul justiției, dintre magistrați, juriști, membri ai corpurilor constituite sau membri ai organizațiilor profesionale. Ei vor fi numiți prin decret-lege.

Unul din acuzatorii publici, desemnat de Consiliul de Miniștri, la propunerea ministrului de justiție, va avea însărcinarea de șef al acuzatorilor publici.

Acuzatorii publici cercetează și instruiesc pe cei ce se încadrează în dispozițiunile art. 1 și 2 din acest decret-lege, precum și pe complicitii, instigatorii, favorizatorii și tănuitorii lor.

Ei vor putea fi ajutați de magistrați, juriști și grefieri, precum și de specialiști în domeniul financiar, de experți și funcționari desemnați de Ministerul de Justiție.

Organele de cercetare și instrucție vor funcționa pe lângă Ministerul de Justiție având sediul în București, ministrul de justiție, dacă va găsi necesar, va putea institui acuzatori publici și în orașele de reședință ale Curților de Apel, pentru acte de cercetare și inspecțiuni.

Art. 5. – Acuzatorul public va cerceta toate cazurile deferite de Consiliul de Miniștri.

Acuzatorul public, constatând că și alte persoane ar fi vinovate de faptele prevăzute la art. 1 și 2, va comunica aceasta Ministerului de Justiție, care va sesiza Consiliul de Miniștri spre a se decide dacă este sau nu cazul a se porni urmărire în contra acestor persoane.

Acuzatorul public este obligat a lua din oficiu orice măsuri asigurătoare asupra bunurilor bănuitalui sau ale soției sau descendenților acestuia, dacă aceștia le-au dobândit prin acte încheiate după data de 21 iunie 1941, afară de cele dobândite prin succesiune.

Acuzatorul public va putea ridica în total sau în parte măsurile de asigurare. Terțele persoane lezate prin aceste măsuri vor putea face contestație la tribunalul locului.

Art. 6. – Acuzatorul public are dreptul de a face orice investigațiuni și culege orice probe, uzând și de toate drepturile și puterile acordate de codul de procedură penală Ministerului public și judecătorului de instrucție.

În privința dreptului de arestare sau de eliberare se va urma potrivit prevederilor art. 7 din prezentul decret-lege.

Art. 7. – Mandatele de arestare se vor emite de Consiliul de Miniștri.

Arestările ordonate nu sunt supuse confirmării și nici vreunei căi de atac ordinară sau extraordinară.

Consiliul de Miniștri va putea ordona, printr-un jurnal al Consiliului, eliberarea celor arestați.

Art. 8. – În urma cercetărilor întreprinse, acuzatorul public va întocmi actul de acuzare și va sesiza instanța de judecată cu judecarea pricinii.

Consiliul de Miniștri, la cererea ministrului de justiție, va fi în drept a sesiza instanța de judecată cu judecarea pricinii în cazul când va fi intervenit o ordonanță de neurmărire dată de acuzatorul public. Această sesizare se va face în termen de 30 zile de la data de când ordonanța de neurmărire va fi fost comunicată Ministerului de Justiție.

Actele Consiliului de Miniștri și ale acuzatorului public sunt inatacabile.

Art. 9. – Prin trimiterea în judecată toate bunurile învinuitului, ale soției și descendenților acestuia și pe care aceștia le stăpânesc în condițiile art. 5, sunt lovite de indisponibilitate.

Indisponibilitatea operează prin publicarea în Monitorul Oficial a dispozitivului actului de acuzare.

Moartea unei persoane care a săvârșit faptele de la art 1 și 2, intervenită înainte sau în timpul punerii sale sub acuzare, nu împiedică luarea măsurilor prevăzute de art. 5 și nici judecarea în vederea confiscării averii.

Art. 10 – Toate autoritățile publice sunt datorate să dea concurs acuzatorului public, sub sancțiunea dispozițiilor art. 243 din codul penal, pentru funcționarii publici care au nesocotit această îndatorire.

Autoritățile militare sunt obligate a pune la dispoziția acuzatorului public pe militarii care fac parte din cadrele armatei,

Art. 11. - Judecarea faptelor prevăzute de prezenta lege se va face de o instanță denumită Curtea specială pentru criminalii de război.

Art 12. - Curtea specială pentru criminalii de război este compusă din:

a) Judecători desemnați de Ministerul de Justiție, prin tragere la sorți dintre magistrații Curții de Apel din București;

b) Judecători aleși dintre cetățenii români majori de ambe sexe, membri ai grupărilor politice: Partidul Național Liberal, Partidul Național Țărănesc, Frontul Național Democratic.

În vederea formării fiecărui complet de judecată, Partidele Național Liberal și Național Țărănesc vor desemna fiecare câte 10 membri, iar Frontul Național Democratic va desemna câte 20 membri, care să formeze listele judecătorilor aleși.

Dacă o grupare nu își va desemna membru săi, listele se vor forma numai cu persoanele indicate de celelalte grupări.

Judecătorii vor putea fi recuzați numai în cazurile prevăzute de art. 274, punctele 2 și 3; art. 275. punctul 3 și art 276, punctele 1, 2 și 3 din codul de procedură civilă.

Art. 13. – Ministerul de Justiție va putea constitui mai multe complete de judecată la Curtea specială pentru criminalii de război.

Completul de judecată va fi format din 7 membri, dintre care 3 vor fi dintre judecătorii desemnați de Ministerul de Justiție și 4 vor fi dintre judecătorii desemnați de grupările politice și anume: unul din cei desemnați de Partidul Național Liberal, unul din cei desemnați de Partidul Național Țărănesc și doi din cei desemnați de Frontul Național Democratic.

Judecătorii aleși care vor compune completul de judecată vor fi trași la sorți de Ministerul de Justiție din lista de judecători ai fiecărei grupări în parte, în numărul prevăzut de alineatul precedent.

Cel mai mare în grad dintre judecătorii desemnați de Ministerul de Justiție va prezida completul de judecată.

În cazul când vreunul din judecătorii desemnați este împiedicat de a lua parte la judecată, el va fi înlocuit, prin procedura arătată mai sus, cu un altul, din categoria căreia aparține judecătorul lipsă. În același mod se va preceda și în caz de împiedicare a unui judecător ales, care va fi înlocuit prin altul, tras la sorți din lista membrilor grupărilor din care face parte judecătorul absent.

Dacă una din grupări nu-și va desemna lista membrilor săi în termen de 15 zile de la publicarea în *Monitorul Oficial* a deciziei de înființare a Curții speciale, Ministerul de Justiție va forma completul de judecată prin tragerea la sorți a judecătorului respectiv, dintr-un număr de câte 10 persoane, aparținând celorlalte două grupări rămase. Dacă două din grupări nu-și vor desemna listele membrilor săi, judecătorii aleși vor fi trași la sorți din lista celei de a treia grupă.

Dacă nici una din cele trei grupări nu prezintă listele, atunci numărul 7 judecători se va completa cu membri ai Corpului judecătoresc, în condițiile art. 12, punctul a).

Se consideră că o grupare n-a prezentat listele și în cazul când 3 din membrii grupării respective, ieșiți succesiv la sorți, nu se prezintă la ședință.

Art. 14. – Completele de judecată vor funcționa la București. Ministrul de justiție va putea delega pe primul președinte al Curții de Apel din București sau pe înlocuitorul său, cu tragere la sorți a judecătorilor aleși, care vor intra în compunerea acestor complete.

Tragerea la sorți se va face din listele de judecători, desemnați de grupările politice, conform art. 12.

Coautorii, complicii, instigatorii, favorizatorii și tăinuitorii vor fi judecați de instanța competentă a judeca pe autorul principal.

Art. 15. – Președintele deschide ședința, dispune să se facă apelul părților și al martorilor, ia interogatoriul de identitate al acuzatului și ordonă

a se da citire actului de acuzare. Apoi procedează la interogarea acuzatului, audierea martorilor, după care dă cuvântul acuzatorului public și apărării, astfel ca apărarea să aibă cea din urmă cuvântul.

Președintele declară dezbaterile închise, după care Curtea specială pronunță hotărârea sa.

Hotărârea va fi pronunțată cu majoritate de voturi. Ea va fi motivată și semnată de toți membrii completului, făcându-se mențiune de opiniile separate, care nu se vor motiva.

Art. 16. – Dispozițiunile din Codul de procedură penală cu privire la judecată și executare în materie criminală, sunt aplicabile înaintea Curții speciale pentru criminalii de război, ori de câte ori nu sunt contrarii prevederilor prezentului decret lege.

Înaintea Curții speciale pentru criminalii de război, nu se va putea exercita acțiunea părții civile, aceasta, putându-se exercita de cei interesați la instanțele ordinare.

Art. 17 – Împotriva hotărârii Curții speciale pentru criminalii de război, se poate declara recurs la Înalta Curte de Casație, de către condamnat și de acuzatorul public, în termen de 3 zile de la pronunțare.

Recursul se va depune la instanța care a pronunțat hotărârea; el va fi judecat de urgență și cu precădere de Înalta Curte de Casație și Justiție, secția a II-a, în termen de maximum 30 zile de la primirea dosarului.

Casarea hotărârii se poate cere pentru următoarele motive:

a) Când pedeapsa hotărâtă de lege nu s-a aplicat la faptele constatate de instanța de judecată sau când s-a aplicat o pedeapsă în afară de cazurile prevăzute de lege;

b) Când instanța a omis sau a refuzat a se pronunța, fără o motivare asupra unui mijloc de apărare al acuzatului sau asupra unui fapt imputat acuzatului;

c) Când instanța a fost compusă cu nerespectarea dispozițiilor din prezenta lege.

Motivele de recurs se vor depune la Înalta Curte de Casație și Justiție cu 3 zile înaintea termenului fixat pentru judecarea recursului.

Nedepunerea motivelor în termen atrage de drept nulitatea recursului.

Nu se admite amânarea pentru lipsă de apărare.

Recursul se judecă din oficiu, chiar în lipsa recurentului.

Recursul declarat în termen este suspensiv de executare.

Ministrul de Justiție este autorizat, în virtutea prezentei legi să înființeze pe lângă secția a II-a a Înaltei Curți de Casație și Justiție un complet special care va putea judeca și în alte zile și ore decât cele prevăzute de legea de organizare judecătorească.

Hotărârile definitive se vor executa de Parchetul Tribunalului Ilfov.

Art. 18 – Orice acte juridice, de orice natură, relative la bunurile celor condamnați pe baza prezentei legi intervenite după 23 August 1944, sunt nule, de drept, iar bunurile ieșite din patrimoniul celui condamnat sunt considerate ca făcând parte din patrimoniul acestuia și vor fi supuse sancțiunii pronunțată de instanță.

Bunurile sau drepturile, aparținând soției și descendenților condamnatului, dacă aceștia le stăpânesc în condițiile art. 5 sunt supuse aceleiași dispozițiuni.

Art. 19. – Acei ce vor ascunde sau vor da ajutor să fugă celor prevăzuți în prezenta lege vor fi pedepsiți de aceeași instanță, cu închisoare corecțională de la 3-5 ani.

Art. 20. – Urmărirea în baza acestei legi va trebui să se producă într-un termen de cel mult 6 luni de la publicarea legii.

Dat în București la 20 ianuarie 1945.

MIHAI

Ministrul justiției,
Lucrețiu Pătrășcanu

DECRET-LEGE pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării, „Monitorul Oficial”, 27 ianuarie, nr. 17/ 1945

Art. 1. – Sunt vinovați de dezastrul țării:

a) Acei care au instaurat regimul de dictatură și având răspunderea politică efectivă, au pus în primejdie securitatea statului, prin încheierea de tratate de alianță politică cu Germania hitleristă, prin permiterea intrării armatelor operative germane pe teritoriul țării sau prin pornirea războiului împotriva U.R.S.S. și a Națiunilor Unite.

b) Acei care militând printr-o activitate susținută pentru o politică externă alături de Germania hitleristă, au consimțit la cedarea Transilvaniei de Nord;

c) Acei care prin amenințări, prin acte de teroare sau orice acțiune ilegală au urmărit să impună României o orientare politică alături de Germania hitleristă;

d) Acei care interesat s-au pus în slujba organelor de propagandă germană, activând în scopul de a alătura și a aservi România Germaniei hitleriste.

Art. 2. - Pentru faptele prevăzute la art. 1 se va pronunța una din următoarele pedepse:

- a) Munca silnică pe viață;
- b) Munca silnică pe timp de 5-20 ani;
- c) Temniță grea de la 3-20 ani;
- d) Închisoarea corecțională de la 5-10 ani.

Odată cu pedeapsa pronunțată, instanța va putea pronunța față de cel condamnat, ca despăgubiri în favoarea Statului, și confiscarea totală sau parțială a averii acestuia, cum și degrațiunea civică sau pierderea drepturilor politice de la 3 la 10 ani.

Art. 3. - Cercetarea și instruirea vinovaților prevăzuți de prezenta lege se va face de acuzatori publici, instituți conform legii pentru urmărirea și sancționarea criminalilor de război, fiind aplicabile toate dispozițiile articolelor 4, 5, 6, 7, 8, 9 și 10 din acea lege.

Art. 4. - Judecarea faptelor prevăzute de prezenta lege se va face de o instanță denumită Tribunalul special pentru cei vinovați de dezastrul țării.

Art 5. - Tribunalul special pentru cei vinovați de dezastrul țării, este compus din:

- a) Judecători trași la sorți de Ministerul de Justiție, dintre membrii Curții de Casație;
- b) Judecători aleși dintre cetățeni români, majori, de ambe-sexe, membri ai grupărilor politice: Partidul Liberal, Partidul Național Țărănist, Frontul Național Democrat.

În vederea formării completului de judecată, partidele: liberal și național țărănist vor desemna câte 10 membri, iar Frontul Național Democratic va desemna 20 membri, care să formeze listele judecătorilor aleși. Dacă o grupare nu-și va desemna membru săi, listele se vor forma numai cu persoanele indicate de celelalte grupări.

Art 6. - Ministerul de Justiție va putea alcătui unul sau mai multe complete speciale pentru cei vinovați de dezastrul țării, după necesitate.

Completul de judecată va fi. format din 11 membri, dintre care 3 vor fi dintre judecătorii numiți și 8 vor fi dintre judecătorii desemnați de grupările politice și anume: 2 din cei desemnați de Partidul Național Liberal, 2 din cei

desemnați de Partidul Național-Tărănist și 4 din cei desemnați de Frontul Național Democratic.

Judecătorii aleși care vor compune completul de judecată, vor fi trași la sorți de Ministerul de Justiție din lista de judecători a fiecărei grupări în parte în numărul prevăzut de alineatul precedent. Cel mai mare în grad din judecătorii numiți de Ministerul de Justiție va prezida completul de judecată.

În cazul când vreunul din judecătorii numiți este împiedicat de a lua parte la judecată, el va fi înlocuit prin procedură arătată mai sus, cu un altul, din categoria căreia aparține judecătorul lipsă. În același mod se va proceda și în caz de împiedicare a unui judecător ales, care va fi înlocuit prin altul tras la sorți din lista membrilor grupării din care face parte judecătorul absent.

Dacă una din grupări nu-și va desemna lista membrilor săi în termen de 15 zile de la publicarea legii de fată, Ministerul de Justiție va forma completul de judecată prin tragere la sorți a judecătorului respectiv, dintr-un număr de câte 10 persoane, aparținând celorlalte două grupări rămase. Dacă două din grupări nu-și vor desemna listele membrilor lor, judecătorii aleși vor fi trași la sorți din lista celei de-a treia grupări.

Dacă nici una din cele trei grupări nu prezintă listele, atunci numărul de 10 judecători se va completa cu membrii ai Corpului judecătoresc, în condițiile art. 6, pct. a.

Se consideră că o grupare nu a prezentat listele și în cazul când trei din membrii grupării respective, ieșiți succesiv la sorți, nu se prezintă la ședință.

Art. 7. – Completul sau completele de judecată vor funcționa în București.

Judecătorii vor putea fi recuzați numai în cazurile prevăzute de art. 12, alin. final din legea pentru urmărirea și pedepsirea criminalilor și profitorilor de război.

Art. 8. – Președintele deschide ședința, dispune să se facă apelul părților și al martorilor, la interogatorul de identitate al acuzatului și ordonă a se da citire actului de acuzare. Apoi procedează la interogarea acuzatului. Audierea martorilor, după care dă cuvântul acuzatorului public și apărătorilor, astfel ca apărarea să aibă cea din urmă cuvântul. Președintele declară dezbaterile închise, după care tribunalul pronunță hotărârea sa.

Hotărârea va fi pronunțată cu majoritate de voturi și semnată de toți membrii completului, fără a se face mențiune de opiniile separate.

Hotărârea este susceptibilă de recurs la înalta Curte de Casație și Justiție, secția a II-a, în cazurile și cu procedura din art. 17 al legii pentru urmărirea și pedepsirea criminalilor de război.

Hotărârea definitivă va fi executată de Parchetul Tribunalului Ilfov.

Art. 9. – Dispozițiunile din codul de procedură penală cu privire la judecată și executare în materie criminală sunt aplicabile înaintea Tribunalului special pentru cei vinovați de dezastrul țării, ori de câte ori nu sunt contrarii prevederile prezentului decret-lege.

Înaintea Tribunalului special pentru cei vinovați de dezastrul țării nu se va putea exercita acțiunea părții civile, aceasta putându-se exercita de cei interesați la instanțele ordinare.

Art. 10. – Orice acte juridice de orice natură, relative la bunurile celor condamnați pe baza prezentei legi, intervenite după 23 August 1944, sunt nule de drept, iar bunurile ieșite din patrimoniul celui condamnat sunt considerate ca făcând parte din patrimoniul acestuia și vor fi supuse confiscării pronunțate de instanță. Bunurile sau drepturile aparținând soției și descendenților condamnatului, dobândite după 1 ianuarie 1938, sunt supuse aceleiași dispozițiuni, afară de bunurile dobândite de aceștia prin succesiune.

Art. 11. – Acei ce vor ascunde sau vor da ajutor să fugă celor prevăzuți în prezenta lege, vor fi pedepsiți de aceeași instanță cu închisoare corecțională de la 3-5 ani.

Art. 12. – Urmărirea în baza acestei legi va trebui să se producă într-un termen de cel mult 6 luni de la publicarea legii.

Dat în București la 20 ianuarie 1945.

MIHAI

Ministrul justiției,
Lucrețiu Pătrășcanu

Felix Aderca, *Lupta de noapte. În jurul unei „Istorii a literaturii române”*, „Democrația”, 21 ianuarie, 1945

Prolog

August 1941. Hotarele țării sunt în flăcări. Văzduhul continentului celui mai muzical nu mai răsună de acorduri de pian. Se aude numai o tobă adâncă: tunul. Oamenii, înarmați cu mitraliere, se vânează între ei pe uscat din aer.

Sunt hăituit și eu, ca o fiară sălbatică. Sunt amenințat, pentru o vină transcendentală, cu împușcarea sau gazarea și preschimbarea făpturii mele ucise în conserve sau săpun.

Până la împlinirea acestei soarte mi-e împiedicată publicarea unui singur rând, în continuarea preocupărilor mele de vis și de vânt.

Dar cine mă poate opri, între patru pereți, cu ferestrele oblonite, să gândesc, să aștern mai departe pe hârtie nesfârșitele mele oști de litere, în marșul lor mai lin ca un fâlfâit?

Apariția „Istoriei literaturii române” de G. Călinescu, într-un volum uriaș de 947 de pagini, cu litere mărunte pe două coloane, mă înviorează. Un fulger de bucurie misterioasă mă străbate, care rămâne apoi difuz dar permanent.

Pun amândouă mâinile pe această Scriptură înveșmântată în culoarea de foc a unui răsărit de lună - și nebunia zilelor se domolește în mine. Prind iar puteri proaspete, ca luptătorul din poveste.

Pozele, de la întâia aruncătură de ochi mă încântă. Mai toate necunoscute, grăind din epoca lor mai mult decât o descriție de romancier îmbinată cu solo de vioară.

Iat-o pe actrița Aristița Romanescu în hlamidă, c-o mână la tâmplă, resemnată de un pedestal cu vas roman. Iată-l pe Samson Bodnărescu, chip de Crist arab, o clipă emulul lui Eminescu. Iată-l pe Argezi de 18 ani, flăcău oltean cu piciorul lung, lat, sub masa de brad într-o încăpere de curăție feciorelnică, iată-l ca ierodiacon cu țacălie, pe care în „Mărturia unei generații” îl reprodusesse atât de ascuțit penelul lui Marcel Iancu, iat-o în sfârșit pe d-na Hortensia Papadat-Bengescu în două voluptuoase fotografii, pline și vapoase ca două hortensii în două ore diferite ale zilei – mai vorbitoare din punct de vedere critic ca tot ce au scris credincioșii, fermecătorii ei admiratori...

Culeg, ciugulesc din tăpșanul cu flori al „Prefetei”, în cursive ca o mătase japoneză, fermecat, sfios și îndrăzneț.

ÎNTÂILE PRINCIPII

Este învederat că e la mijloc o mare neînțelegere. „Nu intră în cadrul literaturii decât scrierile exprimând complexe intelectuale și emotive, având ca scop (ori cel puțin ca rezultat) sentimentul artistic”.

Admirabil!

„Fiindcă cronicarii nu sunt obiectivi, s-a tras încheierea puritană că n-au valoare. Ca și când arta ar fi altceva decât expresia originală a subiectului nostru.

Excelent!

„Vor mai fi unii care, dintr-o greșită susceptibilitate, se vor scandaliza că n-am dat Ardealului destulă importanță pentru strălucita contribuție adusă

redeșteptării conștiinței naționale. Însă noi ne ocupăm aici numai cu conștiința estetică".

Nu e sublim?

Prind în fugă, mai departe, două excelente cuvinte ale dlui Călinescu: „Creație critică”. Înțeleg, tabloul literaturii române e o creație a simțului artistic și al probității minții criticului – tabloul va rămâne în eternitate dacă simțul valorilor va fi autentic, dacă probitatea va depăși complimentul exagerat de adineauri. Și avem drept garanție declarația precisă a istoricului: „E cazul de a asigura pe toți că am pus cea mai strictă nepărtinire”.

Simț al valorilor estetice – puritate absolută în prețuirea lor – desprinderea de tot ce le-ar putea altera esența (chiar când e vorba, cum văzurăm, de Ardealul redeșteptării naționale) - obiectivitate - strictă nepărtinire: cine ar putea cere mai mult?

UN ROMANCIER, O ROMANCIERĂ

Deși sunt la capătul unei zile istovitoare, deși mă așteaptă o zi și mai grea, n-am răbdare și deschid iarăși la-ntâmplare această nouă Biblie prin care străbate Duhul pentru care am trăit, pentru care mai trăiesc. O! Ce noroc. Am căzut pe Liviu Rebreanu, întemeietorul romanului românesc, și încă pe „ION”, roman pentru care, în 1922, [sic!] numai o săptămână – două după apariție, dădusem semnalul într-un foileton – mi se pare că primul semnal – că o planetă de mărime nemaicunoscută se iscase pe cerul literaturii noastre. (Pe unde o mai fi hârtia pergament prin care noul romancier îmi mulțumea, încă neobișnuit cu asemenea caracterizări?) O! Și retrăiesc acele clipe înviate de spiritul dlui Călinescu îmbogățit și asigurat de experiențele tuturor studiilor similare care l-au precedat!

Cu o ușoară emoție citesc: „Ion este o pânză nouă ieșită din aceste dibuiri de detaliu (nuvelele). Ca roman țărănesc el are un precursor în «Mara» lui Ioan Slavici, ca roman al ambiției măcar în aparență (dacă e în aparență, ce rost are pomenirea? F.A.) e în linia «Ciocoilor vechi și noi». Mai substanțială este înrudirea cu „«Mara». Lumea rurală, prin reducția vieții sufletești, ar trebui să dea mai degrabă materie de nuvelă. Totuși, până la automatizare, prin fixarea într-o singură formă de adaptare adesea maniacală, mai e o treaptă, aceea a reducției prin reacțiuni tipice, colective”.

Până aici n-am înțeles nimic. Să vedem mai departe.

„Viața ruralului n-are nici complexitatea existenței orășenești, dar nici îngustimea traiului vegetativ. (Asta e adevărat! F.A.). Țăranul viețuiește integral, însă colectiv. (Cum vine asta? F.A.). Gândirea lui e a întregii lumi din care face parte, reacțiunile îi sunt uniforme. (Am înțeles. Țăranii n-au, ca să zicem așa, personalitate! F.A.). Națl și Persida sunt nu atât doi indivizi îndrăgostiți cât două experiențe. Aproximarea și conflictul dintre ei reprezintă pe de o parte...” Etc.

Dar ce folos are tot acest ieftin psihologism expus doctoral? Eroii romanului ni-i explică mai bine autorul, și încă dinamic, în curgere dramatică! Cu astfel de „lămuriri” la fiecare operă a fiecărui autor se poate scrie o „Istorie a literaturii române” într-un milion de pagini. Jalnica poligrafie socială și psihologică a lui G. Ibrăileanu, care făcea uneori expertiză critică pe capul unor opere atât de sărace ca „Dan” de Vlahuță sau „Pană Trăznea Sfântul” de Brătescu-Voinești, să nu fi avut nici o urmare? Și cum de cutează dl. Călinescu să puie alături „Mara” de „Ion”? Cum poate compara o sperietoare de paie cu un om viu? – numai pentru că poartă același fel de veșminte? Unde e aici simțul său artistic, instinctul de valoare și măsură a valorii, fără de care critica e o simplă pălăvrăgeală?

Asupra acestei pagini cu „Ion” trebuie să revin. E o prăpastie fioroasă - sau nu mai înțeleg nimic.

Tot mai bănuitor, aproape fără să-mi dau seama, trec la autorul următor, d-na Hortensia Papadat-Bengescu.

În analiza propriu-zisă a operei urmărește în primul rând fixarea unor idei care ar justifica opinia dlui Călinescu despre femeie – și nu găsești niciun cuvânt despre acea chimie misterioasă care preschimbă toate atitudinile „masculine” sau „feminine” în forme literare, în poezie personală. Adevăratul parfum al personalității d-nei Hortensia Papadat-Bengescu criticul nici nu-l bănuiește, necum să-l exprime.

„Așa cum este - declară dl. Călinescu - Hortensia Papadat-Bengescu are totuși structura marii scriitoare și merită să ocupe un loc de frunte în stima criticii, nu pentru realizări, uneori impure, ci pentru unghiul de la care își pornește observația, pentru nivelul estetic teoretic”.

Afirmația e falsă, mască a neputinței sau nevoinței de a priza o culoare estetică și creșterea sau alterările ei ulterioare, căci opera de artă trăiește prin realizarea ei, oricât de modestă, nu prin intențiile ei, oricât de sublime dar mute.

Furios acum și mai treaz ca oricând - deși trebuia să dorm de mult - mai fac o încercare și deschid pe pag. 488.

UN MARE DRAMATURG

Ronetti Roman. Bun! Două coloane și un sfert. De origine evreu. Minunat subiect pentru un critic asaltat din toate părțile de fanatisme confesionale și rasiale, superbă piatră de încercare pentru independența aplicării judecăților de valoare. Ronetti Roman a scris o operă „Radu”, o broșură politică, „Două măsuri”, și celebra dramă „Manase”. Caut analiza poemei „Radu”: un sfert de coloană. Perfect. Au rămas pentru „Manase” – una din cele mai bune, dacă nu cea mai mare creație dramatică a literaturii române – restul de două coloane. De unde? Drama e prezentată, judecată, prețuită, comparată numai într-o coloană și un sfert - restul, adică tot pe atât, e închinat de dl. Călinescu broșurii politice. Nu cumva „Două măsuri”

cuprinde taina caldă în care s-a zămislit puternicul conflict din „Manase”? Cu siguranță că dl. Călinescu a pus mâna pe secretul creației neîntrecutei opere, altfel n-ar fi avut niciun rost ca într-o „Istorie a literaturii române” atât de vastă și totuși atât de comprimată criticul să se ocupe și de contingente politice perimate.

Dar nu. „Două măsuri” nu explică psihologia autorului ca autor său a vreunui din eroii dramei „Manase”, ci prezintă situația penibilă, neumană, a populației evreești din România de la 1880. Domnul G. Călinescu nu se mulțumește a exprima punctul de vedere al autorului – dacă a crezut totuși că interesează în istoria sa și opiniile politice ale lui Ronetti Roman într-o problemă specială – ci polemizează cu el! Îl combate – fără a mai putea primi vreun răspuns! – ba îl și amenință: „A susține etc. etc. - adică ce susține Ronetti Roman - e o enormitate și o ... imprudență!!”

Citiseam oare în „Prefață”, sau mi s-a părut? Caut repede în „Prefață” și găsesc între primele linii: „Nu intră în cadrul literaturii decât scrierile exprimând complexe intelectuale și emotive, având ca scop (ori cel puțin ca rezultat) sentimentul artistic”. Mai citesc o dată: „Sentimentul artistic”. Ce caută în „Istoria literaturii române” „Două măsuri” când dl. G. Călinescu a depășit în zbor mișcarea de redeșteptare națională a Ardealului, justificându-se cu atâta noblețe artistică, și mai cu seamă ce rost are aici o discuție asupra unei probleme înveninate în care, folosind moartea în beneficiul său, autorul „Istoriei literaturii române” și-a rezervat ultimul cuvânt?

Pentru „Manase” n-a mai rămas decât spațiul unei fugare recenzii, am spune a unei notații dacă n-am fi în cuprinsul unei uriașe istorii. Nimic despre locul acestei drame unice în evoluția genului la noi, nimic despre ecourile ei în lumea artistică a vremii, despre rolul ei în evoluția judecății literare. Oricât aș mai căuta în cele aproape o mie de pagini ale hiperbolicei lucrări, aceste lipsuri nu le voi mai găsi împlinite. Mi se pare că va trebui să le împlinească un alt istoric al literaturii române, cu alte unelte pentru deosebirea și valorificarea noțiunilor, precum și cu obiectivitate de altă calitate.

Dacă în asemenea hal a putut fi mutilat Ronetti Roman, care n-avea pe sufletul său de artist în afară de literatură decât o broșurică, ce monstru voi fi devenit eu însumi care m-am vânzolit în atâtea alte preocupări, aproape paralele, o viață întreagă, cu acțiuni de esență literară ? O clipă șovăi propunându-mi o odihnă, destul de târzie. Dar simt că demonul literar nu-mi va îngădui să închid ochii.

Cu mâna înghețată de rea presimțire, totuși hotărât, caut în index cifra fatidică și deschid Opul.

UN MONSTRU LITERAR

Durere! Niciunul din numeroasele, variatele și inteligentele mele portrete. Ca un chin mai mult, alături portretul ironic al concurentului și

amicului meu, romancierul Peltz. Arunc – cum se spune – o privire de ansamblu peste cele șase coloane și jumătate, așa cum iei câte puțințel înțelegere cu apa mării friguroasă, perfidă și amară.

Bănuiam că într-o Istorie a literaturii, dacă socoți că trebuie să te ocupi de un ins ești dator să îl prezinți în unitatea temperamentală totală a operelor sale de artă; altminteri îl mutilezi, îl prezinți parțial, îl falsifici. Pe aceeași părere pare a fi și dl. Călinescu în „Prefață” când se opune diviziunii istoriei după principii exterioare, transformând un scriitor care lucrează în mai multe genuri într-un monstru cu mai multe capete. Istoricul nostru dimpotrivă are convingerea că scriitorul e o personalitate și trebuie tratat „monografic”. Iată însă că - scuzați vă rog - opera scriitorului F.A. e prezentată anapoda. Criticul nu adoptă măcar simpla metodă cronologică, necum alt principiu sistematizator mai complex.

Totul e o însăilare de vechi recenzii apărute prin ziare și reviste, recenzii care încep cu „Femeia cu carne albă”, continuă cu romanul „1916” care a apărut cu zece ani mai târziu, urmează cu „Aventurile dlui Ionel Lăcustă Termidor”, scris înainte de „Femeia cu carne albă”, urmează cu romanul utopic „Orașele înecate” care a sărit dincolo de romanul „1916” pentru a reveni mult înapoi, la o operă mai veche decât „Femeia cu carne albă”, anume „Moartea unei republici roșii”, spre a sfârși cu începutul începuturilor literare ale autorului, câteva stihuri.

E un haos, nu mai încape îndoială, din care orice critic, oricât de înzestrat, s-ar fi pierdut cu desăvârșire, incapabil de o sinteză verosimilă. Nu însă dl. G. Călinescu - pentru că haosul a fost calculat impus de o strategie pe care o vom descurca îndată.

Lipsește din tratarea monografică a autorului de care istoricul nostru a crezut că e dator să se ocupe opera revelatoare pentru cunoașterea și caracterizarea bietului scriitor, „Domnișoara din strada Neptun” care l-a relevat ca prozator. „A fost o dată un împărat”, romanul istoric din urmă, efortul lui artistic cel mai intens. Lipsesc apoi lucrările critice: „Mic tratat de estetică sau Lumea văzută estetic”, „Mărturia unei generații” și altele, în care istoricul nostru ar fi avut bucuria de a găsi o apărare dezinteresată și plină de zel cu ani înainte a propriilor sale principii estetice. Lipsește apoi comedia anti-romantică „Sburătorul”, într-un stil și de o viziune oarecum nouă la apariția ei în „Viața românească” (1923) și se pare tot atât de nouă și azi (1941).

N-a gustat aceste opere și aceste genuri? Avea datoria să nu cruțe pe scriitor. Nu le-a cunoscut ? Ele figurează totuși precis, cu indicația anilor de apariție, în bibliografia de la finele volumului.

Din experiența de până aci, se părea că dl. Călinescu înțelege și explică opera analizată utilizând instrumente intelectuale, chiar acolo unde era nevoie de intuiție și de gust. Fără a avea pretenția că sunt un autor cu

genul misterios, un „neînțeles”, trebuie să observ de data aceasta că dl. Călinescu nici nu înțelege.

Astfel, „Grădinăriile”, care i se par cele mai substanțiale pagini din „Femeia cu carne albă”, ar avea o origine foarte apropiată de noi: „Pare învederat – spune domnia sa – că punctul de vedere tematic al acestor însemnări a fost «De la noi la Cladova» de Gala Galaction, adică contemplarea misterului femeii complicat prin amestecul rasial”. Toți cititorii, fără a mai pomeni de criticii de profesie, au înțeles că în „Grădinarii” era vorba de o discretă similitudine între temperamentul unor femei sau înfățișarea lor cu unele din savuroasele noastre legume. Naționalitatea, rasa eroinelor, nu joacă aici, din punctul de vedere al concepției și realizării estetice, absolut niciun rol: naționalitatea lor ar putea fi schimbată, inversată sau unificată. Iară ca esența literară a acestor pagini să sufere cea mai mică alterare; istoricul „conștiinței estetice” nu vede, apoi, că farmecul similitudinii stă tocmai într-o evocare tainică – el îi trăneste pe hârtie categoric, ca o teoremă cu demonstrație, și anulează astfel toată sugestia artistică pe care ar fi avut datoria s-o cruțe și s-o mențină.

Tot astfel de opacă a fost mintea, altminteri ascuțită, a criticului la sensul fundamental al romanului „1916”. Unanimitatea celor care s-au ocupat la timp de această operă au înțeles că autorul urmărește să înfățișeze conflictul tragic dintre iubirea de patrie a unui luptător care merge cu eroismul până la îngăduirea executării fiului său trădător - deși ar fi putut să-l scape - și dintre simțământul organic de tată, care izbucnește, deși în forme mascate, penibile, de-a lungul întregii sale vieți.

Dl. G. Călinescu crede – sau vrea să creadă – că romanul „1916” este „o apologie a trădării”. Și în loc să caute argumentul acestei afirmații în țesătura romanului, în psihologia eroilor și în dinamica evenimentelor, căci acestea l-ar fi dezmințit îndată, le scoate din ideologia politică – a individului care a scris romanul. „Autorul – afirmă dl. Călinescu despre mine personal – e un pacifist, cu această notă tipică evidentă și în articolele sale și de altfel comună tuturor celor din categoria sa, că în loc să osândească agresiunea ironizează rezistența, glorificând într-un cuvânt defecțiunea de dezertare”.

Își dă seama dl. Călinescu de gravitatea și culpa acestor cuvinte? Știe dl. Călinescu că autorul romanului „1916” este un fost luptător în războiul de întregire a României și că pentru fapte de arme „pentru curajul și devotamentul arătat în luptă” - cum scrie în documentul oficial - a primit o medalie militară care dezmințe în fapt și „defecțiunea” și „dezertarea” de care e acuzat fără măcar o dovadă de cuvinte? Știe oare că pentru acuzații ca cele de mai sus – pe care nu va fi în stare să le susțină cu niciun rând din întreaga noastră operă literară și publicistică – ar putea fi adus înaintea judecătorului de instrucție?

Dar noi să rămânem totuși în domeniul ficțiunii literare din care autorul noii „Istории a literaturii române”, înșelându-ne, încearcă să ne abată. Cu asemenea „conștiință estetică izvorâtă dintr-o intenție piezișe și cu atât mai vinovată – oricine vede, chiar dacă acuzațiile criticului s-ar putea susține, că Dostoievski ar fi putut fi spânzurat pentru toate crimele „Fraților Karamazov”, pentru toate nelegiuirile lui Stavroghin, iar pe Liviu Rebreanu, smulgându-l din sânul Academiei, l-ar putea arunca în ocnă pentru toate infamiile lui „Ion”.

Tot atât de flagrantă, deci tot atât de vinovată, e polemica ciudatului nostru istoric literar cu eroii din „Moartea unei republici roșii” și în genere tam-nesam cu toți scriitorii evrei, născuți fără voia lor nevăsători de sânge. Ce caută asemenea considerații și invective de rang practic într-o lucrare de rang estetic, rămâne să ne explice dl. G. Călinescu în viitor, dacă va putea. Deocamdată, criticul se pune în adăpost, afirmând nițel și contrariu, că anume: „Câtăva vreme aceste idei pot să trezească interesul curat speculativ, să aibă adică o valoare literară, întrucât e adevărat că pacea eternă, înfrățirea între popoare, sunt aspirații permanente ale spiritului nostru, incluse de altfel și în creștinism și slujind ca niște indicatoare ideale în viața practică”.

În asemenea caz, unii eroi ai jurnalului de război „Moartea unei republici roșii” întrupând „aspirații permanente ale spiritului nostru”, de ce sunt trași la răspundere de aspirațiile contrare ale criticului? Aici nu trăim stări de suflet pe plan vital – ci ne silim să creăm stări de suflet pe plan estetic. „Moartea unei republici roșii” nu e un manifest social, ci o operă literară - bună sau rea, acest lucru trebuie să preocupe mintea criticului literar. Eroii puteau avea, în locul unei mentalități de intelectuali pacifiști, aptitudini și convingeri de asasini – ca atâți din eroii lui Shakespeare. Ar polemiza dl. Călinescu pacifist cu eroii lui Shakespeare?

Dar chiar de-ar voi, autorul „Morții unei republici roșii” n-ar avea de ce să se justifice sau să se modifice ideologic spre a fi pe placul dlui Călinescu, întrucât printr-o mentalitate sângeroasă sau numai șovină valoarea artistică a lucrării n-ar crește nici măcar în măsura unui bob de mei – precum nu cresc azi în valoare poetică poemele patriotice atât de onorabile ca intenție care apar zilnic alături de comunicatele Marilor Cartiere.

N-a avut oare admirabil dl. Călinescu însuși în „Prefață” când, explicând de ce a renunțat la luptele Ardealului, a declarat conștient de adevărata-i menire, că d-sa se va ocupa numai cu „conștiința estetică”?

Ce caută, dar, aici în judecarea unor valori estetice conștiința sa de rang primar, vital, ideologia sa de clasă și de rasă, care se dezbat de fapt în stradă? Ce-ați spune de flăcăul care ar da fuga și-ar aduce jandarmi la o nuntă, denunțând ca reală ficțiunea „răpirii” miresei? Că e un nebun sau e un șarlatan. De la această confuzie și falsificare totală, principială, ce însemnătate mai au micile inexactități tendențioase, amănunte viciate de o

atitudine vicioasă? Ele sunt acumulate pentru acuzarea nu a operei, ci a autorului ei, personal.

Astfel, pentru că au fost amintite unul sau două cazuri de cruzimi patologice, revelate de orice război în orice oștire, dl. G. Călinescu afirmă că oștirea română a fost înfățișată ca o „turmă de bestii”. Aceste cazuri izolate nu l-au lăsat să vadă actele de vitejie cavalierească de care e plină întreaga lucrare.

Patima îl orbește pe critic într-atât, încât acuzând pe eroul principal ca negator al naționalității, citează însuși fără să bage de seamă afirmația contrarie: „La cuvintele interlocutorului – declară dl. Călinescu – că «o egalitate socială deplină în toate statele ar duce la suprimarea ideii de naționalitate», dl. Aurel îndeamnă: «Curaj! Curaj! Nu te speria de cuvinte. Ideea de naționalitate e veche de când lumea. Se va dezbrăca numai de o fățarnicie»”. Adică, exact ce vrea să impună, ca sociolog și etnograf, estetul și istoricul G. Călinescu.

Dar ce caută eroii unei asemenea cărți de romantism pacifist într-un război împotriva idealului lor? Firesc ar fi ca ei să dezerteze sau cel puțin să propage nerezistența, defectiunea - cum de altfel dl. G. Călinescu s-a și grăbit să-i acuze a priori.

Chiar în pagina din care dl. Călinescu citează fraza despre naționalitate, cu câteva rânduri mai jos, găsim următoarele: „Plutonierul se sbātu:

- E un criticism care distruge simțul nostru de datorie. Un militar nu trebuie să gândească prea departe: el trebuie să facă gesturi - înțeles latin. Caporalul (Dl. Aurel) își muie glasul:

- Nu, dragul meu, eu nu dezertez nici cu trupul nici cu inima. Fac parte dintr-un organism. Locul meu e bine statornicit. Am câțiva oameni sub mâna mea. Dacă aș dispărea un loc ar rămâne gol și sunt încă prea tânăr ca să nu-mi fie rușine. Și pe urmă, n-aș putea cere neamului meu românesc să ducă o viață mai morală decât duc cele mai mari și glorioase națiuni ale globului terestru”.

E limpede, nu?

Multă vreme am crezut că, din punct de vedere etic, eroul meu care se simțea făcând parte din „neamul nostru românesc”, trădându-și mai curând conștiința decât compania, fusese un laș, căci dl. Aurel era, voia să fie, în primul rând o conștiință. Azi dimpotrivă crede [cred?] că prin jertfa conștiinței sale – mai mult decât prin jertfa vieții trupesti - adusese patriei simțământului de participare la un organism național, cea mai mare jertfa de care era capabil: sufletul lui. Asemenea jertfe nu se cer niciodată, și credem că nu se pot da niciodată. Caporalul Aurel, fără aceste reflexii, o dăduse. El atinsese astfel piscul de supremă moralitate la care se putea ridica o ființă umană.

Și această atitudine nu se dezmințe în „Moartea unei republici roșii” până la ultima filă.

Cum de n-a observat dl. G. Călinescu, atât de atent la toate celelalte valori în afara de cea estetică, surprinzătoarele rânduri citate mai sus? Foarte simplu: n-a vrut. Din opera amintită el n-a cules decât ceea ce putea realiza o imagine preconcepută – îndestul de falsă, adânc jignitoare. El voia cu dinadinsul să lase în mintea cititorilor săi această imagine preconcepută, inversând ordinea cronologică a operei, ocupându-se la sfârșit de pagini apărute cu două decenii mai înainte, și la început de lucrări mult mai târzii, de acum cinci șase ani. Amintim că „Moartea unei republici roșii” e unicul document literar autentic privitor la războiul nostru în pustă. El ar fi meritat, poate, din acest punct de vedere măcar, din partea istoricului literaturii române o cercetare obiectivă a subiectului lui estetic.

Dl. G. Călinescu scrisese la apariția romanului „1916” în foiletonul unei reviste literare: „Acesta e poate cel mai bun document de război văzut în realitatea lui zilnică, fără artificii”. Dar în „Istoria literaturii române”, unde foiletonul fusese mutat, cuvintele de mai sus au dispărut.

O! Desigur nu! Cu asemenea mijloace nu se poate alcătui o „Istorie a literaturii române” viabilă, o „creație critică”. Transportarea cu furgonul a foiletoanelor din pivnițele editurii „Adevărul” în palatul „Fundațiilor regale” având grijă a le da pe drum o adjectivare huliganică mergând până la denunț calomnios – ca să se uite pentru circumstanța nazistă că ani de zile istoricul fusese stipendiatul literar al „hrubelor iudeo-masonice” – e o acțiune care desființează orice activitate critică. Înțelegem evoluția și chiar schimbarea totală a unor convingeri. Dar dacă dl. Călinescu ținea să-și creeze o reputație nouă moralistă și rasistă - putea alcătui o lucrare de etnografie, sociologie și politică, nu de istorie a unei funcțiuni sufletești de rang estetic, folosindu-se de autori care credeau că oferă opere literare, un „joc secund” în definitiv în timp ce dl. Călinescu prinzându-i în cursă încerca să-i tragă efectiv pe banca acuzării pentru crime de atentat la bunele moravuri pe unii - la Siguranța statului pe alții.

Tortura pe care criticul și-o impune ar părea că rămâne totuși în domeniul fenomenului estetic ne face să credem că nici această nouă a sa psihologie acomodată timpului nu e autentică. Credem că dl. G. Călinescu – a cărui minte a mai trecut prin câteva avataruri nu posedă organic o temeinicie sufletească. Și e trist că o inteligență atât de strălucitoare, cu un dor de muncă atât de impresionant, e subțiată de apele nestatornice ale unui psihism care, de la o vastă cutremurare până la marginile neantului, se arată a nu-și mai putea găsi echilibrul - roca unui adevărat caracter.

CRITICII CONCURENȚI

Observ deasemenea că dl. Sebastian e prezentat ca romancier, activitate lăaturalnică cel puțin până acum, și total negat în bogata, interesanta

activitate critică în care și-a cheltuit cele mai frumoase și mai rodnice eforturi ale lucidității sale artistice. Aceași soartă o are excelenta inteligență susținută de o pasiune pe care n-o înșeală a dlui Vladimir Streinu; istoricul îl prezintă ca poet, ipostază în care a trăit într-adevăr cândva. „Mențiunile critice” ale dlui Perpessicius sunt numai „un prețios indicator bibliografic”. Extraordinara restituire a poeziei lui Eminescu de același – operă de critică în primul rând, susținută de un acut istoriograf și de un mare poet – nici nu e pomenită. Se pare că dl. G. Călinescu nu suferă deloc existența celorlalți critici, pe care-i drapează când poate și-i prezintă de preferință ca poeți și romancieri.

Înțeleg în sfârșit de ce a ajuns acest ceaslov cu fotografii la asemenea proporții neumane, monstruoase. Aici e înghesuită o arhivă obeză cu tot felul de materii, nu o estetică. Albastrele ferestre camuflate se luminează. Zorile s-au revărsat întregi, închid „Istoria literaturii române”, acest Babilon de graiuri încurcate de un suflet neîmpăcat.

Făgăduința primordială de a ne menține în zona funcțiilor estetice, a conștiinței artistice, n-a fost ținută. Bucuria mea inițială a fost dezamăgită. Modestia pe care dl. Călinescu o pune în credința mărturisită de a fi făcut „o jumătate de pas înainte” nu poate fi susținută. Cele aproape o mie de pagini ne aruncă înapoi, la o critică noțională educativă, culturală și chiar patriotică, de la începutul secolului trecut.

Astfel că, peste ce a realizat dl. E. Lovinescu principal în a sa „Istorie a literaturii române contemporane” din 1937, nu s-a trecut, poate că unele valorificări ar trebui nițel micșorate, altele nițel ridicate. Acolo domină totuși cucerirea sigură a spiritului românesc din acest veac: deosebirea apelor de uscat, recunoașterea independenței valorilor de judecată, delimitarea cosmosului estetic și stabilirea uneltelor proprii de investigație: intuiție și gustul formate de experiență, fortificate de cultură, susținute de onestitate și caracter.

Ridic cu brațele încordate monumentul de erori al „Fundației” să-l mut undeva. În rafturi nu încap. Nu e o carte, e un dulap. Și-l las jos la picioare. Deschid ferestrele.

Soarele eliberat de miazmele și nălucile nopții se ridică puternic din lacul Cișmigiu.

EPILOG

Ianuar 1945. Cum de luai în serios toate cele de mai sus? Dl. G. Călinescu e departe de a fi – cum s-ar crede – un fanatic al convingerilor. Căci autorul atitudinilor reacționare și rasiste de până mai ieri scrie – în afară de orice pericol! – studii de indignare umanitară împotriva lui Mussolini și Hitler, nu se sfiește de a apărea în ziare „pacifiste”, „antipatriotice”, ca ziarul comunist „Româna liberă”, ba se ocupă cu stăruință, analizând minuțios

noțiunea de „Caracter”. Și se pune în sfârșit în fruntea unui ziar extrem radical ca „Tribuna populară”, în care atitudinile sale de ieri se-ncaieră în văzul lumii cu atitudinile sale de azi.

Mai e cu putință vreodată o înțelegere cu un astfel de temperament? Și când este el însuși?

Virgil Ierunca, *Lenin și problema culturii*, „Victoria”, 21 ianuarie 1945

La 21 ianuarie 1924, la orele 6 și 50 de minute, murea într-o Rusie regăsită și nouă Vladimir Ilici Ulianov, „Marele Lenin”, cum îl numea definitiv, acel unic Vladimir al poeziei, poetul Maiakovski.

Cu moartea lui Lenin primeau o lovitură încercată și grea oamenii muncii din toată lumea. Acela care „a întruchipat întreaga revoluție rusă, care a purtat-o în creierul său, care a pregătit-o, a înfăptuit-o și a salvat-o, el, „omul care a făcut cel mai mult pentru oameni” (Barbusse) sfârșește prea devreme pentru viitorul condiției umane.

Pentru că într-adevăr în numele deplin, al acestei condiții, viața lui Lenin a fost o viață de luptă unitară, demnă, rectilinie. Și în numele aceleiași condiții, actele lui sunt și rămân revoluționare. Lenin e conștiința însăși a integralității, a sintezei sănătoase și vii. Faptele, lupta și gândirea lui îmbrățișează – ca într-o armonie urgentă și clară – toate valorile care reprezintă și recunosc viața, ecuații diverse.

Lenin nu este așadar numai tovarășul proletarilor din toată lumea care se unesc, luptă și cred, nu este numai părintele revoluției și revoluționarilor, ci și prietenul celor care există și se recunosc în cultură.

Pentru că Lenin a cunoscut și a profesat după cum o știm cu toții – voința de a construi. Pentru el viața se rezumă constructiv, valorile nu se definesc și nu îndrăznesc să existe dacă nu servesc, dacă nu sunt pozitive. Și ceea ce trebuie subliniat, e faptul că vocația aceasta de construcție, nu e unilaterală, nu se dezvoltă asimetric, într-o parte, în dauna unora dintre valori. Dimpotrivă, actele toate presupun un echilibru, o generozitate de creație în raporturi egale și continui. Lenin vede, simte, se entuziasmează și servește moduri totale. Răuvoitorii au de învățat din viața activă a lui Lenin, o lecție pe care n-o bănuiau: lecția unității lucrurilor.

De aceea greșesc acei care văd în Lenin, spre exemplu, numai un amant al electricității și întârzie să zărească și pe pasionatul de cultură, în ceea ce privește acest capitol al culturii – aparent nevralgic în dinamica revoluțiilor – Lenin dă învățăminte peste care nu poate trece nimeni cu grabă sau indiferență. Ca și Marx, pentru Lenin „cultura nu e exterioară lumii”, dimpotrivă, ea trăiește și rolul ei e bine definit. Manifestare directă și

semnificativă, a unei clase sociale, ea există și durează în proporții directe cu puterea clasei pe care o reprezintă. Și pentru că lupta lui Lenin este aceea de redresare a proletarului, el preconizează o cultură proletară, distinctă, sănătoasă, adevărată, în acest sens concepția leninistă a culturii depășește pe aceea marxistă căreia îi reproșează impuritatea unor reziduri modeste.

Lenin nu numai că nu neglijează cultura, dar îi și stabilește locul pe care îl merită în actele de muncă ale oamenilor.

Rezultatul îndelungilor sale cercetări critice și filosofice face ca în 1909 să apară extraordinara lucrare a lui Lenin „Materialismul și empiricismul”, în care autorul demască noile subterfugii ale filosofiei idealiste burgheze și face o serioasă expunere a teoriei cunoașterii create de materialismul dialectic, ducând mai departe ideile dialecticii marxiste și construind o nouă etapă în evoluția principiilor filosofice ale materialismului istoric.

Mai târziu, prin ajunul războiului trecut, paralel cu activitatea lui de revoluționar, Lenin își completează și pe aceea de filosof. El continuă să desăvârșească datele cucerite de materialismul dialectic expunând în observații juste falsitatea poziției idealiste a lui Hegel în multe din lucrările sale. „Caietele filosofice” ale lui Lenin, în care au fost adunate toate aceste „note și comentarii” sunt completate mai târziu de altele care alcătuiesc „Caietele asupra imperialismului” și în care Lenin notează intens și cu bune organizări de conștiință date din filosofie, economie politică, diplomatie și literatură.

De altfel literatura e un capitol distinct și permanent în preocupările lui Lenin. Sunt cunoscute, desigur, legăturile lui cu Gorki, judecățile lui literare despre Tolstoi sau pasiunea cu care revoluționarul integru citea pe Nekrasov, pe Zola, Balzac și chiar Turgheniev.

Lenin prețuia manifestările spiritului, pentru că el însuși făcea acordul util între spirit și acțiune. Există în Lenin, un text, pe care îl citează și Romain Rolland într-un articol al său din „Europe” (1934) intitulat „Lenin, l’art et l’action”, text care dovedește nu numai o conștiință de sever apărător al culturii, dar și o înțelegere cu totul și cu totul prietenoasă, aproape liberalistă pentru valorile de artă. Lenin protejează visul! Cu o singură condiție: ca cei care visează să facă din actul lor, un act de credință, de seriozitate. „Trebuie să visăm – spune Lenin – dar cu condiția să credem serios în visul nostru, să examinăm atenți viața reală, să ne confruntăm observațiile cu visul, să ne realizăm scrupulos fantezia”.

Este în această dorință a lui Lenin „de a realiza fantezia” o întreagă adevărată de entuziasm la valorile de artă și cultură.

Și nu e lipsit de semnificații faptul că Europa primește azi dintr-o Rusie energică și proaspătă două bunuri peste care nu poate trece: spiritul lui Lenin și voința lui Stalin.

[...]

Confession de minuit

Am început a publica târziu și am evitat totdeauna jurnalul interior, arătând interes pentru obiect. Lovinescu nu greșise când afirma că sunt ataraxic. Este însă de adăugat că sunt un ataraxic focos, că sufăr de o indiferență vibrantă. Asta induce în eroare. [...] Mulți mă cred că am spirit malign, iar eu dimpotrivă sunt bolnav de bunătate. Am scos adesea musca din apă pe cale de a se îneca, am tras, inutil, de altfel, șoricelul din gura pisicii, pe cei prinși în cursă i-am făcut scăpați, am stat nemâncat fiindcă am interzis tăierea găinii. Nu-ți vorbesc la stil figurat.

Cu toate acestea, există „indiferența” de care-ți vorbeam mai sus, care aplicată în judecata critică, când e vorba de această ipostază a mea, irită și e luată drept pornire. Hrănit cu clasici inactuali, cu opere de umbre, nu fac distincție între autorul de manual și scriitorul în viață. Afectuos față de om, redevin, închis în casă, curios numai de operă, uitând cu desăvârșire autorul. Nu am spirit de „cronicar”. Asta îmi creează în afară o imagine cu desăvârșire falsă la care contribuie și temperamentul meu, aparent violent. Sunt un ataraxic petulant. [...]

Atât de nepăsător sunt de alții și de mine, întrucât mă absoarbe actul de a înțelege ori de a construi, încât citesc cu pasiune operele al căror autor e necunoscut și aș publica eu însumi cărți nesemnate. Din nefericire, editorii refuză asemenea pact și am observat că lumea prețuiește numele, nu scrisul.

Prietenii mi-au remarcat „prostiile” apărute în vreo revistă, nesemnate și care erau de mine, deși sentimentul meu era că nu scrisesem prostii și mi-au lăudat fleacuri, semnate, foarte sincer. Apoi, „prostiile” au fost citite de toți, chiar și de adversari, cu mare îngăduință, când au apărut sub iscălitură. O operă nesemnată pătrunde greu, însă, în cele din urmă pătrunde. Mi-am exprimat de multe ori dorința de anonim, visul de a pieri îndărătul faptei. Am o mare admirație pentru marii artiști de altădată care nu-și semnav operele, pentru poeții care n-au publicat în viață și n-au bănuț soarta lor viitoare. Trec cu smerenie pe lângă templele și catedralele al căror arhitect e necunoscut.

[...]

Columna și viața transcendențială

Întrucât privește cultura română, socotesc că tot mai mult trebuie să atingem faza monumentalului, a creației grandioase și impersonale. Gândim, clădim și scriem pitic. Ne e frică de „columna uriașă”, de gândirea absolută și de literatura caracterologică, de tip milenar. Ne obsedează cronicul, efemerul, lucrul cu „personalitate”, critica prin moment.

Te temi că aceasta înseamnă izolarea de viață? Toți tinerii discută aprins această problemă și amatorii progresiști care nu au adâncit lucrurile (iar eu sunt un progresist) cred că o artă aplicată, la viață, înseamnă artă partizană. Am avea atunci atâtea literaturi câte formații politice sunt. În Rusia Sovietică nimeni nu mai gândește astfel. În 16 iulie am scris rânduri pe care le mențin și azi, cum mențin tot ce-am scris în general: „Turnul de fildeș, de care se sperie atâția, nu reprezintă un loc de refugiu, ci o atitudine necesară pentru observație... Cine nu se distanțează de evenimente spre a le citi semnificația uitată, cine nu se depărtează de oameni spre a scruta în ei umanitatea nu este un artist. Absența de la evenimente este condiția însăși a creației și a cere artistului să participe la existența noastră diurnă este a-i cere să se dezintereseze de adevărata viață esențială ce formează obiectul artei”.

Spuneam, cu alte cuvinte, că artistul se cufundă în viața transcendentală. Prevedeam o eroare ce avea să se facă, zicând: „De pe acum – văd la unii mișcări de a cere scriitorului accente umanitariste, pulsații idealiste în alte direcții. Niciun adevărat scriitor nu-și va schimba puntea lui de izolare. Literatura este prin definiție «omenească», dar «umanitară» nu-i căderea ei să fie”.

[...]

Cuvântul „izolare” trebuie înțeles bine. Artistul nu se izolează de „viață”, ci de „evenimente” și de fapt nici nu ocolește ca om aceste evenimente pe care poate și trebuie să le trăiască intens, însă procesul artistic constă tocmai în momentul abstragerii de la istoric, în reducerea la generic.

În acest înțeles, artistul trebuie să se bucure de o libertate completă. El, mai mult decât oricare altul, are trebuința de regim democratic. „Arta – am scris în prefața **Istoriei literaturii compendiate** – este o expresie a libertății prin definiție, căci ea nu acceptă limitele istoriei. Ea ne învață a privi lucrurile de sus, ca pe niște fenomenalități, în perspectiva uriașă a morții. Arta garantează cea mai nobilă dintre libertăți: libertatea de a fi, o oră pe zi, singuri și inactuali”.

Disocieri

Faptul că subliniez „omenescul” din literatură și repudiez „umanitarismul” ar putea fi interpretat greșit, de cine nu are exercițiu intelectual. „Omenescul” e un conținut, „umanitarismul” o atitudine, o „ideologie”. Toate excesele șovine se datorează ideologiilor. Creierul care s-a familiarizat cu o atitudine sare foarte des la cea contrară și unii de azi sunt din cei de ieri. Scapi de tunc și dai de fulger. Există o intoleranță umanitară, precum este una rasistă. De aceea am respins doctrina critică a lui Gherea, ca fiind germen de șovinisme și legionarisme. „Gherea — am scris odată în *Jurnalul literar* — este introducătorul la noi al părtinirii în artă. După Gherea era admisibil în literatură numai ceea ce convenea partidului socialist (de atunci)... Apoi s-a uitat punctul de plecare și s-au păstrat numai

principiile. Un tradiționalist creștin de azi judecă așa: idealul nostru este puritatea națională a statului și ortodoxia lui. Ergo: o literatură ce nu exprimă acest ideal „eu n-o pot publica” (vorbele sunt ale lui Gherea). Atâți evrei au fost dați în judecată pentru imoralitate. Pe ce temei? Pe principiile lui Gherea moștenite de semănătorism, poporanism etc., căci Gherea cerea artei să exprime „idei sănătoase”. Dacă Maiorescu ne-a ridicat la nivelul Europei occidentale în privința mentalității critice, Gherea ne-a dat înapoi, constituind dezinteresul pentru artă în sine și părtinire. El credea, naiv, că combate tocmai intoleranța altora, în fond le dădea în mâini arme periculoase pentru ai săi.

[I.B.] - Pentru a reveni însă la problema pe care o socotesc esențială, a poziției artistului și a puținței lui de transcendere a evenimentului, care este adevăratul destin al creatorului? Îl socotiți dirigit, sau îi reclamați libertatea de mișcare și gând.

[G.C.] - Arta, zic eu, să stea strâns legată de viața absolută, artistul să se bucure de deplina libertate de a se sublima de evenimente. Arta nu se face cu normative, ci cu liberă consimțire. Eminescu a fost un jurnalist eminent, fiindcă credea în ce scria. Omul politic să câștige prin mijloace libere pe artist, convins; din constrângere nu reiese decât maculatură. Să nu uităm că Maiorescu, seninul în artă, a fost un om politic foarte legat de secolul lui.

Ascensiune

Lumea de mâine o văd întemeiată pe interesul acut de umanități, pe un cosmopolitism de tipul grec, așa cum a existat printre oamenii Renașterii și ai perioadei Voltaire-Goethe, pe un dispreț total de particular.

Acum toată străduința noastră tinde de a face dreptate mulțimii, de a îndeplini condițiile materiale juste, fără de care termenii înaintați ai progresului nu sunt posibili.

Unui țaran înfometat și bolnav nu-i arde de catedrale. Însă în cele din urmă ținta e tot spiritul. Decât să mănânc șuncă într-o țară fără statui, prefer să mă hrănesc cu măslina pe Acropole.

Virgil Ierunca, *Eforturile scriitorului de azi*, „Victoria”, 14 februarie 1945

Când Lenin cerea literaturii să fie „cu adevărat liberă”, înțelegea prin libertate voința scriitorului de a-și recunoaște rolul în societatea în care trăiește și pe care, într-o măsură, o și reprezintă.

Pentru că, într-adevăr, întreaga cultură s-a dezvoltat sub semnul unei permanente izolări, într-un cerc prea puțin deschis spre realitățile sociale și imediat necesare oamenilor. Scriitorii au învățat că arta lor e cu atât mai

viabilă cu cât nu trece mai departe de marginile ei însăși, cu cât e mai pură, mai gratuită. Consecințele acestei false concepții se pot citi în toate capitolele de estetică: artă în sine – primatul spiritului – demnitatea scriitorului, etc.

Astăzi civilizația și umanitatea însăși se găsesc în stare de alarmă, de luptă. Demnitatea scriitorului suferă o mutație dintre cele mai categorice: este demn scriitorul care participă, care se integrează, care se alătură semenilor lui, care respiră și luptă o dată cu ei, pentru o stare de bucurie comună și mare.

Demnitatea scriitorului de azi rezultă dintr-o nouă energie. Este energia pe care au nesocotit-o secole întregi de cultură delicată, capitole întregi de istorie albastră: energia de a servi.

Scriitorul de azi se convinge și învață că locul lui nu mai este în saloane, că opera lui depășește un perimetru de numai patru pereți.

Scriitorul de azi este un muncitor. Și roadele muncii sale se revarsă, circulă, pătrund.

Unii dintre scriitori – de altfel, destul de cinstiți – se plâng și...uneori chiar acuză masele populare că nu sunt destul de pregătite să-i înțeleagă și să-i apropie. Aceștia nu sunt decât procurorii propriei lor neputințe.

Scriitorul trebuie să renunțe la „inițiativa cuvintelor” și să scrie pe înțelesul tuturor. Problema aceasta de expresie și comunicare directă cu oamenii s-a rezolvat de altfel, așa cum remarcă și Malraux într-un editorial din „Litterature internationale”, prin formă ca „limbaj vorbit”. Modalitatea de a scrie direct, simplu, modalitatea ca „limbaj vorbit”, rezumă marea calitate de stil a unei poetici de roluri mari.

Scriitorul de azi se apropie de popor, se întoarce cu fața la el și pentru aceasta trebuie să se înțeleagă cu el. Eforturile scriitorului nou sunt pline de rezultate: ele însăși înșoțesc nu numai expresia gândirii, ci și gândirea însăși. Pentru că, în definitiv, geniile neînțelese nu sunt decât niște anecdote personificate. Într-o artă cu adevărat mare – spune Romain Rolland – e de mâncare pentru toți flămânzii lumii.

Pentru ca, însă, între scriitor și popor să existe această comuniune, acest flux permanent și valabil, poporul însuși trebuie să-i iasă înaintea scriitorului.

Întâmplarea aceasta presupune însă din partea poporului o muncă îndelungată, care se cere împlinită cu râvnă multă și jertfe tot mai multe. Numai popoarele libere, popoarele care și-au interzis superstiții și patimi, mizerii și umilințe, pot să iasă înaintea culturii ca înaintea soarelui. Popoarele acestea trebuie să cunoască acțiunea.

Și aci intervine frumusețea unui strașnic proces de evoluție: în acest marș imens și popular către scriitori și cultură, în această a doua foame,

scriitorul însuși arată drumul poporului, se descoperă pentru a se dăruia, se denunță pentru ca să poată servi.

În această bunăvoință de a construi, în acest entuziasm și în această fervoare de a folosi, stă calitatea de „inginer al sufletului” pe care scriitorul de azi și-o asumă și și-o mărturisește.

Junius (Ion Vineanu), *Literatura dirijată*, „Drapelul”, 17 februarie 1945

Adesea războiul extern e ca un arc subîntins de lupte interne. Acestea nu generează totdeauna conflicte sângeroase. De obicei străvechiul antagonism dintre patricieni și plebei e stăvilit între margini anumite. Valurile frământate nu izbutesc nici să le acopere nici să le spargă. Dar ciocnirile sunt uneori destul de violente pentru ca toate ambițiile și toate slăbiciunile să iasă la iveală.

De la o vreme, mai înainte de a se domina fizicește, taberele încearcă să-și subjuge, una alteia, gândul. E o caracteristică a epocii noastre. Nevoia de putere nu mai respectă nimic. Altădată adversarii mențineau în afara luptelor anumite lucruri Opera de creație era „tabu”. Literatura și artele își continuau, în tumultul armelor, departe de diversele drapele, existența lor senină. Numai artiștii de duzină împloteau din sunete, din culori, din cuvinte, coroane de glorie mai marilor zilei.

E vechea ceartă. Ține de cunoscuta și răsuflata polemică în jurul „artei pentru artă și artei cu tendințe”. Și totdeauna a plouat, în această discuție cu argumente pro și contra. Există însă de când lumea un singur argument, o singură concluzie: talentul scriitorului. Numai acestuia îi aparține puterea suverană. Numai el decide ce fel de literatură se scrie în orice timp și în orice loc. Preocuparea unică a scriitorului poate să nu aibă nici o potrivire cu grijile momentului, cu frământările masselor. Realizarea de artă își urmează legile ei. Hofmann a scris Vioara din Cremona și Mademoiselle Scudery într-un orașel în care cantonasera armata lui Napoleon, în zilele când poporul german se răzvrătea împotriva cuceritorului. Nimic din sbuciumul națiunii americane de la jumătatea veacului al 19-lea, nu străbate în poemele serafice și în proza fantastică a lui Edgar Poe. Ei reprezintă totuși „summum genus” al literaturii universale. Și vor trebui veacuri multe și liniștite, până ce mulțimile să-i înțeleagă...

Nu vrem să căutăm aci o regulă absolută. Există și altfel de exemple. Știm: Emile Zola, Victor Hugo, Maxim Gorki, Walt Whitman: e frumos și uneori preferabil să fie pe înțelesul și pe gustul tuturor. Iar din punct de vedere tehnic e și o mare reușită.

Dar în literatură și în artă cuvântul „trebuie” înseamnă dictatură și asuprire. Singura constrângere inevitabilă și necesară e a mijloacelor de expresie. Dincolo de acestea, numai libertatea poate fi prielnică artistului și cuvântului său.

Miron Radu Paraschivescu, *Un impostor: dl. Tudor Arghezi*, „România Liberă”, 21 februarie 1945

La început a fost numele. Pentru toată lumea, Tudor. În realitate, numai T. Nu știm cine îi va fi spus ca Pandurului, dar poetul din Mărțișor s-a ferit, decent și consecvent, să-și spuie cum nu trebuie. Pretutindeni, de când îl știm, de când îl citim, e iscălit doar cu inițiala. N-a vrut să uzurpeze. I-a fost teamă. Ce avea el de-a face cu Tudor? Nimic.

Dl. Tudor Arghezi face parte din galeria poezilor ce mor prea târziu; după ce s-au compromis atât de rău încât nici o minune nu-i mai poate ridica: nici chiar talentul.

Și dacă e dureros destinul poezilor stinși din viață la vârsta iluziilor, este și mai tristă soarta celor care nu pleacă la timp. Până ce nu devine penibilă. Ca a lui, de acum.

A fost și – încet dar sigur – sfârșește de a mai fi lauda și rușinea unei generații, aceea a tinerilor cititori de poezie de după războiul trecut. Dar dl. Tudor Arghezi a fost mai degrabă eroarea acestei generații, dacă nu chiar a două. Omul nu e decât un impostor.

Căci dacă o bună parte din tineretul nostru cititor s-a deprins să vadă în dl. Tudor Arghezi un mare poet, eroarea acestui tineret e una de generozitate, crezându-l și un om mare. E drept că maestrul a făcut totul ca să pară, neizbutind niciodată să fie.

Și dacă rămâne de datoria unei mai senine istorii literare să dovedească locul de piculină pe care lirica argheziană îl ocupă în poezia modernă românească, autorul „Cuvintelor potrivite”, și mai ales potrivite, nu pierde nici un prilej spre a dovedi că statura lui de bărbat și cetățean nu întrec cu nimic dimensiunile literei și a gândacului în care e meșter.

În chipuri felurite și neostenit, dl. Tudor Arghezi se dovedește de mai multe ori impostor. Mai întâi – și mai grav -, folosindu-se de o confuzie: că a-nceput cu N.D. Cocea și cu părintele Galaction prin a scrie la revistele socialiste ale vremii. Și dacă cei doi din urmă scriitori au rămas credincioși unui crez și unui ideal, dl. Tudor Arghezi îi socotise cu prisosință și mandatar ai săi în opinia publică, grăbit și aproximativ informată. Acuma, de câțeva vreme, poetul se-nghesuie să iasă la lumină: o, nu fiindcă-ar avea

altceva de spus, decât micile sale racile de parvenit al condeului și de trasator al ideii, dar fiindcă se bizuie pe uitarea bătrânilor și pe ignoranța tinerilor.

Ne bucurăm că suntem la o vârstă de mijloc, în care ne aducem aminte de toate și-n care entuziasmele juvenile ne sunt coordonate de câteva date ale realităților concrete.

Evident, niciodată, nici o singură clipă-n viața sa, dl. Tudor Arghezi n-a fost și nu este socialist. Meșterii zețari l-au tras de urechi public și nu de mult acum vreo doi ani, fiindcă - în calitatea d-sale de patron tipograf -, poetul Arghezi voia să facă un cartel cu scriitorul Georgescu-Delafras, pentru exploatarea lucrătorilor pe salarii de foamete. (Dar la preocupările sale de acum vreo doi-trei ani vom ajunge mai jos).

Între decorațiile pe care-i place să le arboreze, dl. Tudor Arghezi se ocupă cu predilecție de pușcăriile prin care a trecut. E nevoie să precizăm că pușcăriile cu care se laudă n-au fost osânde pentru vina de a fi avut vreo idee și de a fi crezut în ea, ci mai degrabă tocmai pentru vina de a fi trădat orice idee, de a fi renunțat cu o tristă ușurință la steagul oricărui ideal și al oricărei jertfe de sine, spre a trece - ca-n trecutul război sub acela remunerativ al Komandaturii germane; păcatele pentru care-a ispășit, acestea sunt: de a fi căutat întotdeauna să se strecoare cu profituri sub pulpana puternicilor câte unei zile.

Iar dacă e vorba de idealul acestui cleric refuzat, de altceva decât de o rentabilitate oneroasă, apoi acest ideal se situează foarte pe jos, pe undeva pe unde se culege flateria slugarnică a unor ciraci meschini, atât de necesară și de nerodnică unui orgoliu la fel. Căci nu cunoaște, atitudine mai puțin ortodoxă decât îngâmfarea întru umilință, ca să nu mai vorbim de fariseismul acestui om care se fudulește tocmai cu ceea ce are mai de preț în el, mai de preț decât banii, cum ar spune un scriitor creștin, cu inteligența.

Rău credincios, după cum a fost și rău cetățean și mincinos tovarăș, Tudor Arghezi își inaugurează astăzi colecția nouă a „biletelor” sale cu injurii adresate memoriei a doi adversari ai Gărzii de Fier este mai puțin decât suspect, fiindcă începe să fie prea limpede.

Își face autorul vorbelor potrivite un titlu de onoare că nu l-a adulat pe Armand Călinescu? Săracă glorie, - și meschină! Nu numai fiindcă dintre numeroasele temenele de presă pe care le-a practicat, una mai puțin trece nebăgată în seamă, dar fiindcă dintre numeroșii dregători cărora dl. Tudor Arghezi le-a știut închina osanale, Armand Călinescu a fost mai puțin colaboraționist cu Garda de Fier, al cărei drum în țara asta l-au deschis Malaxa, Octavian Goga și Vaida-Voievod, în cinstea cărora scriitorul biletelor de papagal n-a ostenit să potrivească multe și mărunte cuvinte, unul mai servil decât altul. Colecția galbenă a publicației sale stă mărturie și putem cita oricând pagini dintr-însa, dacă sensibilitatea poetului l-a făcut să-și

piardă pe lângă orice urmă de prestigiu, și memoria. Deocamdată, vom recapitula pe scurt.

Avem dinainte un articolaș, unul din multe altele, publicat într-o tipăritură care-i plătea colaborarea ca să-și întărească o autoritate absentă, și unde dl. T. Arghezi scria și iscălea că o dată cu apariția lui Hitler, în politica europeană se simte și „un vânt de bărbăție nouă bătând peste continent”.

Dar scriitorul din dealul Mărțișorului nu e numai uituc. El vrea să uite toată lumea, odată cu el.

Și atunci recurge la formula hoților de buzunare care, după ce dau lovitură, strigă tot ei mai tare: „Puneți mâna pe pungăș!”, ca să aibă timp să se strecoare nebăgați în seamă. Numai așa se explică imprecizia de două ori indecentă și riscantă cu care dl. Tudor Arghezi strigă în ultima sa foaie volantă: „Atenție la presă!”. Atenție la presă, desigur!

Și atunci să fim atenți în primul rând cu bătrânii apași. Cu cei care strigau prin 1935 că Hitler „regenează” Europa. Cu cei care au colaborat frumos și lătareț la „Cuvântul” lui Nae Ionescu, ediția ultimă, din 1938-1941. De ce, la urma urmelor, să fie epurați numai d-nii Dem. Theodorescu, Racoveanu, stâlpii reacțiunii pogromiste de la „Cuvântul”, când alături de ei se iscălea regulat și răspopitul ierodicon?

De ce îi atacă dl. Tudor Arghezi pe Neculai Iorga și Armand Călinescu - când și Iorga și Armând Călinescu, dacă merită un gând omenesc, îl merită exact pentru ceea ce dl. T. Arghezi găsește demn de injuriat: moartea lor.

Vorbește făcătorul de vorbe de colecția „Biletelor” lui?

Să-i amintim atunci că toate autodate-urile legionare n-au prefăcut în scrum și acele „Bilete de papagal” în care, alături de Malaxa, Goga și Vaida, ucigașii ceferiștilor de la „Grivița”, se află elogiați Moța și Marin, sub semnătura dlui T. Arghezi. Când a fost întrebat de ce a făcut-o, autorul fără idei dar cu jocuri de cuvinte, s-a scuzat subtil: „Îmi caut dreptatea la dreptăși”.

Articolele sale de azi nu trebuie să-nșele pe nimeni; ei izbesc din același loc, deși -momentan -, loviturile sunt îndreptate spre morminte și cadavre: din locul de adversar al celor ce au luptat împotriva Gărzii de Fier.

În recente sale „bilete”, autorul parastasului literar în memoria lui Moța și Marin îndrăznește să schițeze și o profesie de credință politică sub mărturia mieroasă: „Nu fac politică de partid!”.

Se știe bine a cui e această lozincă astăzi, când singurele partide suprimate sunt cele fasciste. Se cunoaște metoda perfidă a fascismului în derută: de a se declara apolitic.

Astăzi, când nația toată face politică, politica ei, a drepturilor și a nevoilor ei, încadrată în partidele ei, democratice și populare, astăzi, cântărețul cu flașeta disponibilă să-l elogieze pe Hitler, Vaida, Goga, Moța și Marin, a devenit mai indisponibil ca oricând: el nu face politică. El face

doar provocări, deocamdată. Se aranjează. Se instalează în jilț. Exersează puțin, andante, piano. Cine știe?... Deocamdată se păstrează. Și contează pe amnezia publică. Ceea ce vrem noi este să-i clintim această nădejde. Să nu creadă poetul tuturor abdicărilor și lașităților că se uită ceva. Există, oricum, și o primejdie a cuvintelor potrivite, dac-au fost potrivite strâmb.

Și mai e ceva.

Este parada pe care dl. Tudor Arghezi o face într-un fel cam comercial pe socoteala faimoasei sale scrisori din ziarul „Informația” și pe socoteala curajului său personal.

E nevoie să fim lămurii cu toții, dacă domnul poet înțelege să-și bată efigie din acest curaj. Fiindcă dintr-un defect funciar, de a nu fi izbutit niciodată să-și ridice indignarea și micile, meschinele țâfne până la tăcerile de cremene și dogoare ale unei revolte mute și senin organizate, dl. Tudor Arghezi își face un titlu de glorie dintr-o „înjurătură” adresată echivoc și la un moment foarte oportun împotriva lui Killinger? Dar cum rămâne atunci cu scrisoarea în care-i cerea scuze aceluiași baron, arătându-i că nu de excelența sa era vorba în articolul incriminat din „Informația”? Există această scrisoare? Dacă nu, de ce n-o spune tare? Dacă da, - de ce se mai laudă cu articolul? E bine acuma, când Killinger nu-l mai poate lua de urechi, să vorbească deschis. Fie chiar și fără ocoluri de stil. Dar limpede, categoric, bărbătește. Bărbătește, da. Iată că am ajuns exact la ceea ce constituie racila și osânda marelui poet la lipsa lui de bărbăție. La lipsa de curaj și onestitate a acestui scriitor care, dacă fuge de răspunderea critică - aceea politică n-o are mai mult pe aceea de tată și bărbat. Fiindcă așa cum în ale poeziei se simte bine între orătânii și gândaci, iar în politică „își cată dreptate la dreptăși”, când e vorba de răspunderile față de sine și de veșnicii, învăluie-n borangicul de cocon mediocritatea unui Baruț oarecare, ignorând și depărtând de sufletul său care nu-l putea cuprinde, pe adevăratul răzvrătit și fiu rătăcitor care e marele artist al luminii și întunericului, revoluționarul Eli Lotar. Fiindcă Eli Lotar este întâiul fecior al dlui T. Arghezi, - și întâiul nu numai în ordine cronologică.

Și trebuiesc spuse odată toate aceste lucruri fiindcă prea mult se laudă cu gustul de otrăvuri dl. Tudor Arghezi, atunci când el n-a știut să îmbrace singura atitudine a neconformismului cu adevărat întreg, bărbătesc și pur.

Pentru toate acestea, e nevoie de un singur lucru: să tacă. Și dacă nu vrea, să i se amintească.

Să i se aducă aminte răspicat că n-are ce căuta într-o presă democratică un gazetar care-și „cată dreptate la dreptăși”.

După cum e nevoie să i se aducă aminte și de articolul publicat acum doi ani în ziarul „Timpul”, unde poetul desfigura și injuria după toate preceptele goebbelsiene spiritul și înfăptuirile vecinilor noștri de la răsărit, pe care-i desemna disprețuitor sub eticheta, oribilă pentru el, a „stilului

bolșevic”, pentru ca să dea d-sa o lecție de stil al lichelei, scriind o prefață celei mai abjecte din câte reportagii de război anti-sovietic au apărut în limba românească: „Ard malurile Nistrului”, a elevului său mios și tâlhar, Const. Virgil Gheorghiu, întreținutul unei tuberculoze trâmbițate la gazetă și al unui serviciu prestat foarte secret la Gestapo.

E, pare-se nevoie de asemenea recapitulări, pentru că poetul tuturor turpitudinilor pare să-și fi pierdut după 23 August nu numai talentul, dar și memoria.

P.S. între timp, aflăm că dl. T.A. s-a declarat cu dl. general-adjutant N. Rădescu.

Quod erat demonstrandum...

Nina Cassian, *Cultura în Armata Roșie*, „Scânteia tineretului”, 25 februarie 1945

Știm cu toții cum începe să se anunțe războiul. Întâi bate ura prin omenire, ca un vânt prevestitor. Se găesc destui „arhangheli” ai răului care s-o samene, ațâțând pe unii împotriva celorlalți. Zugravii mincinoși fac împărțiri după culoarea părului și proclamă sus și tare că numai cel deschis, tuns mărunț și țeapăn pe creștetele dolofane, e făcut să stăpânească lumea. Apoi încep urzelile. Aceiași „propovăduitori” în numele unor idealuri găunoase, mobilizează mulțimile și le pun în mână arme ucigașe. Nu mai e nevoie decât de puțină educație (mijloace de tortură, omorârea copiilor), de ceva „spațiu vital” și războiul e gata.

Apoi vine pârjolul. Armata cotropitoare, - alcătuită din fiare înrăite, care s-au hrănit cu ură și vitamine luate sub formă de pilule, - încalcă teritorii, devastează orașe, secătuiește pământuri locuite de oameni pașnici, jefuiește și omoară...

La început, incendiul surprinde ca o plagă. Țăranul învățat să are și să culeagă, duce mâna la gura și încremenește. Muncitorul deschide ochii mari, sprijinit de mașina prietenă. Toată omenirea, cu răsuflarea tăiată, urmărește stolul de lăcuste flămânde, care acoperă zarea și înghite lumina.

Apoi, deodată, lămurit, poporul se deșteaptă din uimire și din groază. Ca un singur om, se înalță cât muntele, prăbușindu-se peste dușman.

Știm cum a pornit avalanșa poporului sovietic. Cumplită, năvalnică, biruitoare. Această ofensivă uriașă nu ar fi izbutit numai datorită disciplinei și forței armate, dacă n-ar fi existat pe dedesubt, sau pe deasupra, marele suflet sovietic, evidențiat în atributele sale cele mai caracteristice: solidaritatea și dragostea de libertate.

Acest suflet, crescut nemărginit, au avut datoria să-l întrețină și să-l îmbogățească marii artiști sovietici. Au făcut-o firesc, așa cum înțelegeau și până atunci să-și dăruie arta poporului, exprimându-i idealurile, de la pașnica și simbolică floare a soarelui de pe pământul Ucrainei până la grandioasa simfonie a muncii din toate colțurile Rusiei. Au scris nesilit – și prin aceasta, opera lor a fost eficace. Soldatul a regăsit în ea potrivniciile pe care le-a avut și le mai are de întâmpinat în lupta sa hotărâtă – și a luptat de două ori mai dârz și mai neistovit. Mamele care și-au pierdut feciorii au citit despre ele și despre altele ca ele și s-au simțit alături unele de altele, în durere și în ură.

Ca un nemaiauzit puls lăuntric, au bătut în toate inimile Rusiei vorbele scriitorilor și în timpane – cântecele scrise pentru ei.

Ilya Ehrenburg! O singură semnătură, un singur condei, care are valoarea unei divizii de tancuri. Fiecare cuvânt dinamizează și dinamitează. Purtat în minte și mai adânc, el însoțește și ajută. E lesne de închipuit cum îl citesc cetățenii sovietici. Ochii privesc filmul lor propriu și autentic, faptele le-au trăit ei. Litera nu mai are o valoare documentară, ci e însăși hrana vieții lor zbuciumate, dar neapărat întregi, în luptă și conștiință.

Boris Gorbatoș, Șolohov, Kojevnikov sunt trei mari soldați. Țăranul sau muncitorul sau intelectualul este înfățișat, ca într-un concurs de transformare: „înainte” și „după”. Pe vremea stăpânirii nemțești toți poartă în sânge amprenta unei suferințe de neuitat, toți simt în carne înțepătura baionetei de pe spinarea militară care se plimbă în fața comandamentului. Activitatea e subterană și tenace. Cu prezența partizanilor în gând, răbdarea curge mai lesne și gesturile nu-și pierd hotărârea. Nimeni nu predă grânele sau laptele. Nimeni nu muncește pentru inamic. Împotrivirea zumzuie, surdă și obsedantă.

Dar câteva luni mai târziu, când îngrădirile dispar, când vine vestea roșie fluturătoare a victoriilor Armatei Roșii, omul sovietic își dă seama că s-a împlinit timpul să-și valorifice energia. Ceea ce a ținut atâta vreme încarcerat în el (pentru că dat la iveală înainte de vreme, n-ar fi fost de vreun folos), țâșnește acum ca gălgâita bulboană a unui izvor de lavă.

Aceasta e realitatea pe care o descifrăm în „Neînfrânții” lui B. Gorbatoș și în alte opere recente, cu oameni tot atât de neînfrânți.

Dar artiștii sovietici au știut să lupte și cu arme concrete. Nu au conservat mitul unei izolări în profesii, cu păstrarea mâinilor albe și netede și cu liniștea de odaie a cugetului.

Tihonov a fost încercuit la Leningrad.

Marile personalități artistice, care au trecut și pe la noi, de curând, înaintează odată cu frontul, numai pentru că au înțeles să fie alături de cei ce luptă pentru libertatea patriei și să-i însoțească pas cu pas, pe drumul anevoios, dar sigur, al victoriei. David Oistrach și-a purtat vioara și talentul pe drumuri de clisă și troiene. Maria Lepeșinskia a suferit greutățile unei zone

de front – numai pentru că nevoile o cereau, numai pentru că au înțeles să fie alături de cei ce luptă pentru libertatea patriei și să-i însoțească pas cu pas, pe drumul anevoios, dar sigur, al victoriei.

Șostacovici a compus pe vremea marelui asediu, în care foamea colinda pe străzile pustii, vestita „Simfonie a Leningradului” și a compus împreună cu Prokofiev și cu mulți alții, muzică pentru filme, fără să li se pară că-și înjosesc în vreun fel talentul prin această subordonare la temă și imagine.

Braț la braț cu poporul cei mult și puternic, militanți pe două planuri, efortul lor este răsplătit în recunoștința și dragostea a milioane de oameni, pe care dubla lor luptă îi sprijină și-i îndrumă.

Artiștii sovietici nu reprezintă pentru noi niște normative seci, ci sunt modelele vii ale unei realități noi, pregnante, cu care luăm contact direct, prin pori și artere.

Astăzi, când Gh. Apostol a fost împușcat de hoardele care scandau: „Rădescu și ordinea!”, nu putem să mai recomandăm nimănui lecții de bună purtare estetică.

Armata noastră trebuie să fie majoră și corespunzătoare.

Să facem așa cum fac artiștii din URSS!

Un război multiplu, ca arma Katiușa, mitralieră cu mai multe țevi, toate îndreptate împotriva fascismului, și pe toate tărmurile!

Aurel Baranga, *Cele patru năpârliri ale lui Ion Barbu*, „România liberă”, 2 martie 1945

Era prin anul 1919, când la una din șezătorile cenaclului Sburătorul, o figură nouă și stranie a apărut printre intimii casei lui Eugen Lovinescu. Un nou poet. După prezentările de rigoare, poetul a fost invitat să citească. Maestrul a înregistrat în a sa „Istorie a literaturii române contemporane” efectul produs de poemele noului venit: „Versuri de formă parnasiană de factură largă, cu strofe puternice de granit, cu un vocabular dur, nou însă, cu ton grav de gong masiv, într-un cuvânt o muzică împietrită a cărei notă distinctivă a fost îndată înregistrată”.

Se atribuie însă acestei prime luări de contact dintre poet și cenaclul „Sburătorului”, un fapt care deși marginal și anecdotic își are totuși cuvenita lui semnificație: întrebat de maestru dacă înțelege să-și publice poemele, poetul s-a grăbit să răspundă afirmativ:

— Și cum ai de gând să le iscălești?

— Ion Popescu.

— A, nu, domnule Popescu, a răspuns Eugen Lovinescu, care mai avea prejudecata numelor de rezonanță, Popescu nu este un nume demn pentru un poet. Trebuie să-ți alegi neapărat un pseudonim.

— Păi, să vedeți maestre, a răspuns poetul. Popescu este chiar un pseudonim.

— Dar dumneata cum te numești pe numele d-tale adevărat?

— Dan Barbilian.

Deși anecdotic, după cum am spus mai sus, faptul își menține semnificația.

Fiindcă chiar dacă este complet inventat încă într-o anumită măsură îl determină. În măsura în care făcătorul de legende a atribuit acest fapt cuiva, convins fiind că-i vine bine și nu altuia pe care poate nu l-ar fi prins exact. Și rămâne în această anecdotă spiritul de bravadă de care Ion Barbu a fost permanent animat, spiritul de frondă minoră cenaclistă și cancanieră care l-a făcut să intre în patru piei diferite și aparent deloc asemănătoare între ele.

*

Prima formă a fost aceea în care a debutat la cenaclul maestrului Lovinescu. Poeme de factură parnasiană, de o mare cizelare stilistică, lucrate cu mare migală și pricepere. Operă de miniaturist care cunoaște toate tainele meșteșugului, pentru care perfecțiunea muzicală și formal exterioară trece pe primul plan. În ceea ce privește esența însă a poemelor sale din această epocă, poetul crede ca majoritatea poezilor parnasieni de altfel, că trebuie să aparțină cât mai puțin cu puțință lumii de realități înconjurătoare.

Și astfel apar evocările lui Nietzsche, a lui Pytagora, descoperirea structurii numerice a Universului, pictura în sumbre culori a lui Lohengrin sau evocarea misterelor eleusine ale Greciei cultului Dionisiac. În această fervoare pentru Grecia orgiacă a cultului lui Dionisos trebuie să recunoaștem filiațiunea din „Nașterea Tragediei” a lui Nietzsche. Poeme de penumbră, de nostalgie, de mister. De altminteri, elementul umbră revine aproape leit-motiv:

*Te uită: zărilor se împreună
E un Ocean talazul tău cernit
Când umbră sub zenitul poleit
Te vei preface-n mistic clar de lună?*

Și astfel poeziile curg mai departe, armonioase și în grave acorduri imateriale, spațiale, dezlipite de orice sinapse telurice, dar nu fără ca să amintească în sămbure, viitoarea evoluție a poetului.

*

N-am înțeles niciodată de ce pe frontispiciul poemei „Isarlic”, Ion Barbu s-a simțit dator să amintească de meșterul Anton Pann și să-i

cinstească astfel o memorie care de altminteri n-are nevoie de asemenea culte recunoașteri. Anton Pann își are în literatură treapta cucerită și pe care o merită. Iar între ciclul balcanic al poemelor lui Ion Barbu și cuviincioasa silință a lui Anton Pann de a da înapoi lumii din înțelepciunea pe care el cu săracele lui puteri a cules-o, nu vedea decât tot o potrivire de aparențe.

Anton Pann a aparținut cu trup și suflet epocii pe care a slujit-o, iar Ion Barbu, după prima lui năpârlire, s-a aplecat asupra trecutului nostru balcanic pentru desuetul și anacronicul lui pitoresc.

„Isarlîc”, cetate închipuită, este sintetizarea unei epoci, a celei de acum un veac, cetate de beții și incantații fanarioto-balcanice, căreia poetul îi trimite omagiul său:

*Raiul meu, rămâi așa!
Fii un târg temut, hilar
Și balcan – peninsular.*

După Grecia culturilor orgiace, cântecele Isarlîcului. Poetul restrângea retina oceanului său. Orizontul devenea mai puțin vast, în schimb obiectivele mai sigure.

*

Dar destinul faustic al poetului îi impunea curând o nouă schimbare la față.

Într-o încercare publicată în această pagină căutam să lămurim cititorii asupra câtorva noțiuni de poezie ce circulă îndeobște alambicat. Poezie obscură, poezie dificilă și poezie hermetică.

Și spuneam că în timp ce poezia obscură este de cele mai multe ori obscură din pricina goliciunii ei funciare, poezia hermetică este o poezie căreia poetul în mod voluntar i-a purificat conținutul până la acel punct maxim și ideal, când poetul deslipit de orice contingente teoretice poate surprinde Ideea, realitate transcendentă și absolută, singura posibilitate de a surprinde secretele lumii numenale.

*Din ceas, dedus adâncul acestei calme creste,
Intrată prin oglindă în mântuit azur
Tăind pe înecarea cirezilor agreste
În grupurile apei, un joc secund mai pur.*

*Nadir latent! Poetul ridică însumarea
De harfe resfirate ce-n zbor invers le pierzi
Și cântec istovește: ascuns cum numai marea
Meduzele când plimbă sub clopotele verzi.*

Deși ininteligibilă la prima vedere, odată prinsă cheia – și aici este încă una din marile dezamăgiri ale poeziei lui Barbu – poetul trădează secretul auto-flagelării sale. Setea de absolut transcendent. De altminteri, Ion Barbu și-a mărturisit singur punctul de vedere asupra actului poetic: „Act pur de narcisism”.

Dar absolutul n-a fost căutat numai de poeți, sau numai de poeții prinși de febra cunoașterii.

Și prin mistică se încearcă salvarea din naufragiul prozei sterile și cotidiene. Și trăirea era un salt în „absolut” în extazul și euforia unei depășiri. Și „trăiriștii” se încurcau prin bălăriile stufoase ale „absolutului”, deși absolutul lor era foarte practic pozitiv și imediat.

*

Și așa se explică pasul la dreapta al poetului Ion Barbu. Deși aparent unghiul deschis de traiectoria lui Ion Barbu pare pentru cei neavertizați extrem de mare, la o mai atentă examinare constați că poetul trebuie să devină poet legionar:

Deci, slavă, închinare Fuehrer, ție!
Legiunea așterne verdele-i covor
Să treci în sbor pe altă Alixândrie
Spre Darius și Împăratul Por.
(Colecția „Buna Vestire”)

Sperăm că a fost ultima năpărlire a poetului Ion Barbu. „Poet fără mesagiu respins de Idee” așa cum îi reproșa lui T. Arghezi acum douăzeci de ani, Ion Barbu se găsește astăzi alături de obiectul atacului său poetic, în absolut adică în neant.

A. B. [Aurel Baranga], *Lucian Blaga și tragicul metafizicii tracice*, în „România liberă”, 15 martie 1945

Domnul Lucian Blaga reprezintă în câmpul pauper al literaturii românești de după primul mare război un caz aparte.

Cazul unui scriitor singular și neînfeudat niciunei anterioare doctrine, venit să aducă adevăruri noi de la care să înceapă o inedită experiență metafizică și poetică.

Cazul poetului Lucian Blaga se referă deci, din acest punct de vedere, aproape exclusiv la ambianță.

Mai există însă încă o caracteristică ce trebuie menționată.

Dispusă pe trei planuri diferite de realizare, opera d-lui Lucian Blaga se împlinește egal în poem, dramă și metafizică, aducând în toate aceste trei sectoare aceeași tulburătoare fervoare de a deslega marile întrebări nelămurite. Din acest punct de vedere, d. Lucian Blaga ni se pare un scriitor unic. Fără evoluție. Sau, mai precis, fără chinuitoare inconsecvențe. O notă personală a d-lui Lucian Blaga mi se pare structura lui, nu arborescentă, ci dispusă în plan. Un plan vast peste care a plimbat după propria-i dorință reflectoarele. Poem, dramă, metafizică. Deși aparent trei Lucian Blaga, este vorba numai de unul singur, același pretutindeni și din nefericire mereu același.

*

Mai mult decât la oricare alt scriitor, cercetătorul care voiește să surprindă taina poeziei d-lui Lucian Blaga și atracția pe care el a exercitat-o în câmpul literaturii românești, trebuie să se aplece cu înțelegere asupra originii ardeleni a poetului și asupra momentului când poezia acestuia venea din Ardealul alipit, deci de acolo de unde până atunci cântecul poezilor era axat mai ales (sau numai) pe sentimentul nostalgic al despărțirii de patrie. Venea de acolo de unde Octavian Goga trimisese de mult cântecele lui patriotice și unde o reeditare a acelorași cântece ar fi sunat și anacronic și de prisos. Alipirea Transilvaniei de restul țării se făcuse și cu acest act secase și inspirația atâtor cântăreți ale căror lire n-aveau coarde decât pentru unire.

D. Lucian Blaga este din nefericire unul dintre acești poeți văduviți de inspirație și respinși de ispita altor incantații, ce și-a axat disperarea golului lăuntric pe leit-motivele tuturor neliniștilor, turburătoarelor și transcendentelor întrebări, pe eternul refren al spaimei profetice.

*

Deși venea din Ardeal, din acest Ardeal medieval unde taina era la îndemână pentru cea mai tocită sensibilitate și unde misterele se dezvăluiau la fiecare pas, d. Lucian Blaga a preferat să nu-și plece urechea la suferințele iobagilor-frați, ci răsturnându-se narcisistic în apa turbure a propriilor sale întrebări, să caute întrebarea și răspunsul în noaptea luciferică a marii disperări.

Deficiență personală, incapacitate funciară de a-și găsi propriul sens și propria-i misiune? Iată întrebări ce se vor lămurite. D. Lucian Blaga venea din Ardealul chinuit al nedreptății grofilor, din Ardealul feudal și netolerant într-o Românie proaspătă prin unire, dar veche prin racila nedreptăților sociale.

Nimic din toate aceste aspre și foarte eficiente ca material poetic realități nu l-au solicitat. Există un oarecare paralelism din punct de vedere al destinului scriitoricesc, între d. Lucian Blaga și alt reprezentant al cântecului transilvan, Liviu Rebreanu. Și acesta a trădat. Dar mai târziu. După *Ion*, după *Pădurea spânzuraților*. D. Lucian Blaga a trădat de la început. Nicio clipă

cântecul său n-a fost acolo unde marea lui aplicație poetică – și se poate foarte bine vorbi și de o aplicație poetică, mai ales la d. Lucian Blaga – s-ar fi cuvenit să fie.

*

Fără îndoială că fondul poeziei d-lui Lucian Blaga este filosofic. Cântecul de spaimă și de moarte al omului singur, neaderent, chinuit de toate fibrele, trezit la miez de noapte de stafiile tuturor îndoielilor:

*Suntem fără scăpare
Singuri în amiaza nopții...*

Foarte frumos spus, desigur. Dar de ce singuri? De unde vine această luciferică izolare, dacă nu din însăși [sic] fondul străin și singur al poetului? Din această sterilitate și desemnare nejustificată, care inhibă, paralizează:

*Pentru noi cerul e zăvorât
Și zăvorâte sunt și cetățile...*

Există desigur o deficiență organică personală care îl roade pe d. Lucian Blaga ca un permanent cancer și probabil că nu întâmplătoare a fost aprehensiunea autorului la începutul carierei sale scriitoricești pentru cercetările freudiste după cum nu hazardate sunt versurile:

*Mistuiți de răni lăuntrice,
Noi trecem prin veac...*

Dar tristețea d-lui Lucian Blaga ia aspect de mare blestem ancestral, de chin iremediabil:

*Cu toată creatura
mi-am ridicat în vânturi rănila
și-am așteptat: oh, nici o minune nu se împlinește.*

Nu, nicio minune nu se poate împlini fiindcă nicio minune nu vine din afară. Minunile vin din om, din puterea, lupta și virtutea lui. Și astfel lumea d-lui Lucian Blaga, pustiită, neagră și goală ia aspect de apocaliptică destrămare:

*Bolnav e omul, bolnavă piatra
se stinge pomul se sfarmă vatra.*

Iar destinul poetului? Și-l citise în zodia propriei sale sfâșieri încă din volumul de început, în *Lauda Somnului*:

*La patruzeci de ani – în așteptare
vei umbla ca și acum
peste stele triste și ierburi.
La patruzeci de ani
sugrumându-ți cuvântul
te-î pierde în tine – în căutare.*

Tema poeziei d-lui Lucian Blaga este tragedia cunoașterii metafizice și setea de taină absolută. Rezultatul ei? Îngenuncherea omului fără chemare, fără sens și fără misiune în fața aceleiași de nepătruns taine:

*Cu câinele și cu săgețile ce mi-au rămas
mă îngrop
la rădăcinile tale mă-ngrop
Dumnezeule, pom blestemat...*

Este Cuvântul din urmă din *Marea trecere*.

Iată mesagiul din urmă al poetului singur. Concludent, desigur.

În *Scrisorile către un tânăr poet*, Rainer Maria Rilke scrie: „*O operă de artă este valabilă când este fructul unei necesități.*” A fost opera d-lui Lucian Blaga fructul acestei necesități?

Și totuși la umbra d-lui Lucian Blaga au crescut o serie întreagă de poeți ai ultimei generații, tributari din punct de vedere poetic și din punct de vedere filosofic marelui însingurat – D. Lucian Blaga a făcut școală.

Explicația rezidă numai în simultaneitatea de vacuitate interioară care a legat sufletul poezilor măcinați de aceeași tristețe metafizică și de aceeași disperare, de sufletul marelui răătăcit care a fost și rămâne d. Lucian Blaga.

Lipsa de orientare a poezilor tributari metafizicii d-lui Lucian Blaga sau mai precis dezorientarea lor, atunci când sensuri și misiuni noi începeau să se deslușească în lume – numai această cruntă sterilitate sufletească i-a putut împinge către falsul profet al falsei disperări care este domnul Lucian Blaga.

George Enescu, Lumea de mâine, „Democrația”, nr. 21, 25 martie 1945
(fragmente)

Visul și fantezia mi le-am exprimat în muzică. Numai aci mă regăsesc și mă revelez ; numai aci trăiesc în libertate, nestingherit. Tot ceea ce fac pe

planul vieții zilnice nu are alt scop decât să-mi pregătească această evadare. Văzut din afară, sunt, prin urmare, foarte burghez, din nevoi de comoditate. [...] Iată, în această privință, exemplul aventurierilor și al celor ce trăiesc în afară de lege. Viața lor e, desigur, pasionantă. Dar toată rezerva lor de energie, toată vitalitatea lor este captată de efortul de a se adapta la condițiile mereu neprevăzute ale existenței lor zbuciumate. Cu mine se petrece exact contrariul. Mă sustrag vicisitudinilor și evenimentelor vieții, pentru a putea lucra cât mai mult cu puțință. Poate că te voi decepționa, surăde maestrul: e o poziție foarte burgheză pe care ți-o înfățișez aici. Morala este comoditate, iar plăcerea se confundă cu utilitarismul.

[...] Nu pot săvârși acțiuni care să fie contrare convingerilor mele, artistice sau de altă natură; nu accept să fac lucruri potrivnice unor anumite norme; nu îngădui să mi se facă dojeni pe plan moral și, firește, fac tot ce-mi stă în putință, prin faptele mele, ca să nu le prilejuiesc. Nu-mi place să arunc piatra, dar nu-mi place nici să mi se arunce. [...]

Odinioară am iubit viața, am iubit oamenii și manifestările lor. Am căutat, în măsura putinței, să mă cufund în palpitul existenței din jur. Participam la ea. Dar de la trecutul război omenirea a luat o călăuzire care este departe de ceea ce cred că trebuie să fie cu adevărat adevărata fizionomie a lumii.

Mă ofensează în lumea de acum partea materială, brutală și chiar sportivă. În loc ca echilibrul corporal și sănătatea să fie un mijloc pentru a ajunge la seninătate, grija de corp a devenit preponderentă. Observ o nevoie de cheltuire brutală a forței și o neglijare a părții morale, a bunătății și a inteligenței din om. Acum oamenii sunt inferiori animalelor; acestea au cel puțin anumite calități de instinct, care lipsesc semenilor noștri.

De la trecutul război, am început, prin urmare, să mă depărtez sufletește de oameni. Pentru mine omenirea a degenerat, moralmente vorbind, în beneficiul afirmării fizice. Și astfel am ajuns la război. Lumea de acum trăiește fără ideal, firește, cu câteva excepții. Nu mai sunt de acord cu omul.

Chiar în artă, chiar în muzică, armonia care împacă și care poate îmblânzi, în credința celor vechi, și fiarele, a dispărut. Legenda lui Orfeu este uitată! Lumea de astăzi este agresivă. Nu se aud decât marșuri militare, zgomote de mașini, de oțel, uruturi de motoare. [...] Unde este adevărata adâncime a artei, lirismul? Este ridiculizat sau considerat ca nedemn de a face parte dintre lucrurile care pot fi respectate: [...]

Sălbăticirea lumii se poate măsura și din dispariția politeții. Câți domni se ridică de pe scaun în tramvai, pentru a ceda locul unei doamne? [...]

Acum, în războiul acesta, s-au omorât femei și copii, oameni bătrâni și infirmi. Mai rău ca în timpul barbariei primitive.

Din această cauză nu trăiesc în lume, ci înlăuntrul visului meu... dincolo de toți oamenii și dacă vrei împotriva tuturor... [...]

Sunt un om religios, dar ascund faptul. Repudiez ostentația. Credinciosul nu are nevoie de îndemnurile rațiunii. Ca și în actul creației, introducerea rațiunii anulează forța pe care o dă credința. Nu vreau și nu pot. Crezi pentru că vrei să crezi. Trebuie să fii sincer cu tine însuși. Scepticii sunt în realitate victimele unei iluzii. Rictusul permanent, denigrarea sistematică sunt poze care înșeală în primul rând pe cei care le practică. [...]

Cum va fi lumea de mâine?

Nu sunt profet. Cred totuși că printr-o lege a naturii, pe care am putea-o numi lege a reacțiunii, din pustiirea morală de astăzi se va naște o nouă credință în demnitatea omului. Eu nădăjduiesc. S-ar putea, desigur, ca alți nori să se abată asupra Europei sau a lumii. Nu putem ști nimic, dar avem puțința, dacă nu datoria, de a crede. Eu, ca artist, sunt un a-politic. Sunt omul artei mele. Cred în creație, dar cred și în om. Și aceasta îmi dă putere să nădăjduiesc.

DECRET-LEGE pentru purificarea administrațiilor publice, „Monitorul Oficial” nr. 74/ 1945 din 31 martie, p. 2433-2437.

Art. 1. Funcționarii și cei care primesc sub orice formă un salariu sau o remunerație de la stat, județ, comună, regie publică, administrație comercială de orice fel, direcțiune specifică, institute științifice sau de cercetare, camere profesionale, corpuri constituite, serviciile Adunărilor Legiuitoare și, în general, de la orice servicii publice sau de la instituțiunile al căror buget este supus aprobării autorităților de stat, vor putea fi îndepărtați din serviciu sau vor putea fi reîncadrați în grade și funcțiuni, potrivit prevederilor acestei legi.

Art. 2. Vor putea fi îndepărtați din serviciu, fără nicio indemnitate, funcționarii și salariații prevăzuți la art. 1. care:

a. Au colaborat sub orice formă pentru realizarea intereselor și scopurilor hitleriste sau fasciste în România, precum și cei care din proprie inițiativă au participat la manifestațiuni de orice fel pentru determinarea unei opinii publice, favorabile scopurilor fasciste sau hitleriste;

b. Au activat sub orice formă în scopul instaurării sau menținerii regimurilor dictatoriale în România;

c. Au activat în mișcarea legionară sau în alte mișcări cu caracter fascist, hitlerist sau rasial precum și acei care au făcut parte din organizațiuni politice sau paramilitare, hitleriste sau fasciste, ori urmărind asemenea scopuri;

d. Prin modul în care și-au îndeplinit funcțiunea sau prin orice mijloc de publicitate sau propagandă au luat atitudine antidemocratică;

e. Au comis crime, delictе, acte de teroare, ori alte acte de violență fizică sau morală, fie din proprie inițiativă, fie pentru executarea misiunilor încredințate.

Art. 3. Vor putea fi îndepărtați din serviciu, funcționarii și salariații, prevăzuți la art. 1, care după 23 august 1944, au întreprins, sau care vor întreprinde, în viitor vreo acțiune sau vreun fapt din cele arătate la art. 2., precum și acei care prin acțiunile lor politice, împiedică în orice mod buna funcționare a serviciului public sau tulbură relațiunile dintre România și aliații săi.

Art. 4. Îndepărtarea din serviciu se va putea face pe timp limitat, de la o lună până la 5 ani, dacă se constată circumstanțe atenuante în favoarea celui culpabil de vreun fapt dintre cele prevăzute la art. 2 și 3.

Îndepărtarea temporară din serviciu, se va face fără vreo indemnitate.

Art. 5. Vor putea fi îndepărtați din serviciu funcționarii și salariații prevăzuți la art. 1, care au fost numiți sau angajați sub orice formă de la 6 septembrie 1940 până la 23 august 1944. Cei îndepărtați din serviciu, potrivit acestui articol, au drept la o sumă reprezentând salariul cu alocațiile și indemnizațiile prevăzute de codul funcționarilor publici sau de contractul de muncă, precum și sporul de scumpete, în următoarele condițiuni:

- a. Pe o lună, dacă au vechimea în serviciu de cel puțin 1 an;
- b. Pe două luni, dacă au vechimea în serviciu de cel puțin 2 ani;
- c. Pe trei luni, dacă au vechimea în serviciu de cel puțin 3 ani.

Art 6. Înaintările și încadrările funcționarilor prevăzuți la art. 1, făcute de la 6 septembrie 1940 și până la 23 august 1944, vor putea fi revizuite, dacă au fost făcute în mod ilegal sau abuziv.

Numirile directe în funcțiuni sau grade superioare, făcute în intervalul de la 6 septembrie 1940 și până la 23 august 1944, în virtutea unei legi de excepție, vor putea fi revizuite dacă au fost făcute în mod abuziv.

Funcționarii intrând în prevederile acestui articol, vor fi reîncadrați în raport cu situația avută la 6 septembrie 1940, sau în raport cu situațiunea ce au la data intrării în vigoare a acestei legi, ținând seama de vechimea în serviciu sau de stagiul în funcțiune.

Art. 7. Îndepărtarea din serviciu, definitivă sau temporară, a funcționarilor, salariaților și angajaților, cum și încadrarea acestora, se va face de ministrul respectiv prin decret regal, sau decizie ministerială, după dispozițiunile Codului funcționarilor publici sau ale legilor speciale.

Art. 8. În cazul când funcționarul sau angajatul ocupă mai multe servicii, îndepartarea definitivă, de la un serviciu, atrage de drept îndepartarea și din celelalte servicii, chiar dacă mai înainte s-a dispus absolvirea.

Art. 9. Ministrul va putea institui, pentru a culege informațiile asupra activității funcționarilor, una sau mai multe comisii, ori că putea da delegațiune specială uneia sau mai multor funcționari de la departamentul ce conduce, sau de la un alt departament.

Comisiunile instituite și delegații speciali, vor putea culege informațiuni pe orice cale, chiar fără ascultarea funcționarului cercetat.

Ministrul va putea dispune încunoștiințarea celui cercetat pentru a-și face apărarea prin memorii.

Directorii și șefii de personal din ministere și din instituțiile, administrațiile și corpurile prevăzute la art. 1, sunt obligați să semnaleze de îndată în scris ministrului, cazurile care intră în prevederile acestei legi. Cei care nu vor îndeplini această obligațiune, vor fi pedepsiți cu închisoarea corecțională până la un an.

Art. 10. Funcționarii și salariații îndepartați din serviciu, pentru acțiunile sau faptele prevăzute la art. 2 și 3, vor fi întrebuințați la muncă obligatorie în folosul statului, în lagăre speciale, iar acei care se vor dovedi culpabili de schingiui, maltratări, arestări ilegale, sau alte fapte penale, vor fi deferiți instanțelor de judecată competente.

Fiecare departament va întocmi tablouri cu toți funcționarii din Administrația centrală și exterioară, intrând în prevederile acestui articol care, după ce se vor aproba de ministerul respectiv, se vor înainta pentru executare Ministerului Afacerilor Interne.

Art. 11. Îndepartările din serviciu, revizuirea numirilor, înaintărilor și încadrărilor, prevăzute de art. 5 și 6, se vor face până la 1 iunie 1945.

Până la această dată, se suspendă dispozițiunile de legi, cu privire la inamovibilitatea și stabilirea funcționarilor publici, precum și prevederile contrarii din legea contractelor de muncă

În ce privește corpul judecătoresc, în politica dispozițiunilor art. 5 și 6 din prezentul decret-lege, se vor aplica dispozițiunile art. 6 din legea nr. 640 din 19 decembrie 1944.

Art. 12. Legea nr. 486 din 8 octombrie 1944, cu modificările ulterioare, se abrogă.

Comisiunile instituite, pe baza acelei legi, se disolvă, pe data intrării în vigoare a legii de față.

Îndepărtările din serviciu, revizuirile și încadrările, precum și lucrările întocmite de acele comisiuni, rămân valabile.

Dat în București la 29 martie 1945

MIHAIL

Ministerul Justiției

L. Pătrășcanu

ÎNDEMNUL CĂRTURARULUI

Scriitorii trebuie să meargă spre chemarea nouă și întrecerea pe care le-o propune democrația!

– Mihail Sadoveanu vorbește *României libere* –

Convorbire consemnată de M[iron] R[adu] P[araschivescu], „România liberă”, 1 aprilie 1945

Convorbirea noastră începe, cum era și firesc, despre opera scriitorului. Îmi amintesc în legătură cu aceasta un lucru pe care l-am citit cândva, despre puterea sa de a păstra închisă ani de zile o operă întreagă.

– Subiectul – îmi spune Mihail Sadoveanu – *ideea unei cărți o pot într-adevăr păstra în mine nu numai câțiva ani, dar chiar douăzeci și patruzeci de ani. În acest răgaz, se adună încet elemente de viață și exteriorizare printr-un proces latent, când picură din când în când câte ceva din viață, când mi se deslușește câte ceva ce în chip firesc îmi amintește vreunul din subiecte... „Frații Jderi” de pildă, l-am conceput prima oară în 1900...*

– Nu lucrați cu fișe?

– *Uneori îmi notez câteva lucruri, foarte puține, dar pe urmă încet încet lucrarea crește singură până când ajunge la maturitate și se cere scrisă. Am avut întotdeauna mai multe subiecte în minte, cu diferite caractere, așa că îmi vine să cred că în subconștient sunt un soi de compartimente și în fiecare se acumulează un material ce se eliberează apoi pe rând. Astfel, subiectul care a stat multă vreme apare dintr-odată la iveală cu o serie-întreagă de elemente proprii. Atunci e gata... Și câteodată încerc, nu isbutesc și îl mai las. Așa s-a întâmplat cu „Venea o moară pe Siret”: am scris primul capitol, dar al doilea nu a mai mers. Apoi am scris restul. Trebuie să aștepți un ton anumit când vezi că lucrul nu merge singur.*

– Îmi îngădui să amintesc de o experiență a mea proprie, fiindcă aş vrea să-mi luminez mai bine chiar procesul dv. de creație. Se întâmplă

uneori, când porți în cap o lucrare, să vină deodată ca un val toate dezlegările întrebărilor tale, să le întâlnești pe neașteptate pe stradă, în împrejurări cu totul diferite. E ca și cum lucrurile toate vin spre noi ca să ne servească și să ne răspundă...

Mihail Sadoveanu aprobă zâmbind:

– *Da, așa se întâmplă, dar aceasta nu e decât o ascuțime a noastră proprie care găsește o întrebuintare a tuturor elementelor exterioare pe care le întâmpinăm: Când cartea din noi se cere scrisă, agerimea noastră caută și găsește în tot ce vedem în jurul nostru, în viață, elementele de care are nevoie. Acest lucru e însă valabil numai pentru unele tipuri de scriitori care creează în febră. Sunt și alții care lucrează la rece și a căror metodă e diferită. Eu unul lucrez în febră, în asemenea epoci sunt aproape bolnav. Dealtfel, această stare a mea de febră a descris-o Profîra Sadoveanu într-o carte de portrete dintre care cel mai cuprinzător, cum era și firesc, este al meu...*

Participarea scriitorului la viața poporului ca act de emulație și fecunditate creatoare

– Nu credeți, maestre, că angajat într-o acțiune colectivă, spiritul scriitorului scoate din străfundurile lui lucruri pe care nu le-ar putea scoate altfel? Vreau să spun că participând într-o luptă cu toată pe pasiunea, lucruri noi și neașteptate se ridică din străfundurile scriitorului, îmbogățindu-i opera cu un material care altfel nu s-ar fi descoperit?

– *Desigur că sunt epoci când momentul de luptă primează, când toți cărturarii, ca aceia francezi dinaintea marii revoluții, simt în ei pornirea tuturor către o viață nouă, către o eliberare a spiritului. În asemenea etape ale umanității, adevărații intelectuali și-au făcut datoria și și-au pus totul în slujba epocii lor. Dar vin apoi epoci de liniște și de așezare, de potolire a pasiunilor. Și eu cred că și lumea noastră va intra cândva într-un asemenea stadiu când nivelul și standardul mulțimilor să fie astfel întocmit încât să se aleagă din toate clasele sociale mult mai mulți reprezentanți de cultură, decât au putut să se ridice până acum. Deosebirea între timpul nostru și cel viitor este că o asemenea categorie s-a ales până acum numai dintre păturile sociale ce se bucurau de bunurile vieții, iar ceea ce trebuie să așteptăm de la organizarea viitoare a societății este puțința oricărui suflet deosebit și a oricărei inteligențe de a se realiza pe sine fără să fie handicapată de nimic...*

Desigur însă, că dumneata ai dreptate: omenirea nu stă niciodată pe loc, dar în unele epoci necesitățile de luptă sunt mai acute decât în altele. Scriitorii trebuie să fie prezenți întotdeauna cu întrebările lor.

– N-am vrut însă să limitez întrebarea mea numai la epocile de luptă dintre oameni: să luăm exemplul din alte țări, unde omul când n-a avut de luptat împotriva reacțiunii, a luptat pentru cucerirea naturii, invenții și

descoperiri, și în genere toate emulația care nu încetează o clipă și din care se naște progresul... Nu credeți că intelectualul trebuie să fie întotdeauna în fruntea unei asemenea întreceri? Și anume aici la noi în țară unde după cum știți, tot poporul a pornit azi la o întrecere a producției?

– *Desigur aceasta e datoria intelectualului. El nu poate sta deoparte mai cu seamă într-o societate în care e atâta de făcut și unde rânduiala nouă e doar o schemă pe care trebuie s-o aducem la îndeplinire.*

Datoria intelectualilor

Eu cred – continuă maestrul Mihail Sadoveanu – că datoria intelectualității noastre este ca, acum, când se deschide o perspectivă nouă, posibilități noi pentru poporul întreg și pentru intelectualitatea noastră, când ea nu mai e închisă în zidurile în care a fost până acuma – adică ziduri prin care orice efortare a fost paralizată, se află într-un moment când putem porni drept înainte și când avem posibilitatea ca țara noastră să se încadreze în mișcarea spre progres a întregii lumi. Au fost până acum unii intelectuali care au ostenit într-una, alții care au așteptat un moment mai prielnic, alții cu un temperament mai aprig de luptător, care au luptat neostenit, dar astăzi lumea se prefăce din temelii.

Acum e momentul ca intelectualitatea noastră să se unească pentru această datorie pe care trebuie să ne-o plătim pentru poporul nostru.

– Dar, maestre, nu numai ca o datorie impusă, ci și ca un bun ce-l are de câștigat scriitorul chiar pentru profesiunea lui... Bătălia aceasta a producției, în agricultură ca și în industrie, în măsura în care-l antrenează și pe scriitor, nu credeți că-i va deschide perspective noi pentru scrisul lui, pentru lărgirea orizontului și adâncirea problemelor pe care și le pune ca scriitor?

– *Am credea că da. Și am credea că întrecerea aceasta de ridicare a producției se va face cu mai mare ușurință decât cred unii ce sunt mai mult sau mai puțin sceptici. Desigur, ar trebui să fie prezent fiecare scriitor ce simte această datorie... Căci dacă nu simte... Eu sunt unul din cei ce i-am îndemnat din primul moment pe camarazii mei în orice împrejurare, când am venit în contact cu colegii mei de literatură, să fie alături de efortul de ridicare popular. Nu fac nici acum decât să-l îndemn la aceasta.*

– Dar poate sunt unii scriitori, cu o operă de valoare, care au rezerve strict scriitoricești de a se încadra acestei strădanii...

– *Eu nu merg din punctul de vedere egoist, ci din acela a unei datorii pe care-mi-o cer mie însumi. Momentul acesta prin care trece poporul astăzi, este al luptei noastre pentru generațiile viitoare, pentru nepoții și strănepoții noștri...*

Am fost un exponent al durerilor și al revendicărilor poporului meu

Necesitatea interioară – continuă maestrul Sadoveanu, și glasul său domol capătă acum o asprime și un accent categoric – am avut-o întotdeauna

în mine. Orice rând pe care l-am scris am avut grijă să fie în sensul umanității, al blândeții și al înțelegerii între oameni și în măsura în care am înaintat în vârstă, lucrul acesta s-a accentuat.

Am fost un exponent artistic al durerilor și revendicărilor mute ale poporului meu...

Să atingem cât mai mult și să întrecem etapele!

În momentul de față, văd deschise toate porțile spre viitor. Datoria noastră, a scriitorilor, e să atingem cât mai mult și să depășim etapa aceasta. Mă gândesc însă că lucrul acesta n-are să se facă cu ușurința cu care discutăm. Vor fi greutăți, dar se face totul cu mult mai ușor și mai repede decât își închipuie cei ce stau cu fața la trecut, cei care exprimă felurite reticențe și nemulțumiri sau strâmbă din nas.

Din acest punct al d-tale de vedere eu i-am îndemnat întotdeauna pe scriitori, arătându-le că nu există pentru ei posibilitatea de a realiza o viață mai bună și mai liberă decât în cadrul unei reale democrații populare.

Eu personal sunt îndemnat la aceasta dintr-un vechi devotament al meu pentru poporul pe care l-am servit și din care socotesc drept realitate a vieții noastre naționale: – țărani. Ei îmbracă toată ființa neamului nostru: sunt 83 la sută din populație. Eu văd în țărănimea română începutul acesta de viață bogată a poporului nostru, prin ridicarea ei. Și această ridicare se face desigur cu ajutorul intelectualității și al muncitorimii, pentru că muncitorimea reprezintă o locomotivă e istoriei.

Etapale ridicării și ale salvării poporului

Când acest popor va intra în întregul lui în viața noastră și va ridica potențialul neamului, noi vom fi salvați ca popor.

Prima etapă a acestei întreceri cred că va fi o agricultură intensivă realizată prin toate mijloacele, pentru ca țăranul nostru să poată sta alături de oricare agricultor de pe pământ. A doua etapă ar urma să fie defalcarea unei părți din țărănime ce se va duce în industrii, fiindcă așa se va soluționa aproape în chip automat chestiunea pământului, iar pe de altă parte România trebuie să devină și o țară industrială, iar nu numai una agrară.

Pentru cei ce au urechi de auzit...

Așa încât la întrebarea dumitale dacă intelectualii și scriitorii îndeosebi trebuie să meargă spre chemarea nouă și întrecerea pe care le-o propune democrația, desigur că răspunsul afirmativ e în interesul lor. Și dacă sunt unii ce nu înțeleg acest lucru însemnează că nu au urechi de auzit și ochi de văzut... Dar mă gândesc la ceilalți. În ce mă privește, activitatea mea ca intelectual nu se limitează la artă pură. Eu sunt un om care pot [sic!] scrie un manifest, un articol de gazetă, pot ține o conferință și orice o

nevoie... Sunt mulți scriitori însă care au numai talent și mai puțină inteligență. Vorbesc de talentul nativ, nesprijinit pe cultură și inteligență, fiindcă există și asemenea scriitori.

– În acest sens și lăutarii au talent...

– Desigur. Și orice talent e respectabil. Noi avem mulți scriitori de talent, și mult mai puțini care să-și sprijine talentul pe inteligență și cultură.

Lipsa de cultură

Generația mea a fost o generație de cărturari care au învățat foarte temeinic. Oamenii ieșiți acum cincizeci de ani din școli aveau cunoștințe complete, înțelegeam foarte bine limba franceză, eram mari cititori de literatură europeană, așa că generația mea a fost o generație bine legată de ideile largi umanitare, de mișcările generoase.

În măsura în care a venit reacțiunea și s-au îngustat orizonturile ajungând până la sălbăticia sângeroasă a legionarilor, în măsura aceasta reacțiunea a câștigat oameni de partea ei: au fost intelectualii cu spiritul limitat, strâns îngustat ca de ochelarii unui cal.

Sunt sigur că ultimele generații de intelectuali suferă din lipsa de cultură. La noi, am spus-o întotdeauna, educația e de făcut în primul rând păturii conducătoare și nu țărănimii.

Țăranii sunt oameni care au educația lor veche, bunăcuviința lor, felul lor de a înțelege viața, etica lor, ei trăiesc în ritualul [sic!] și sunt educați – bineînțeles numai ceea ce privește sufletul și bunele raporturi între oameni. Ceea ce le lipsește lor e legătura cu viața modernă, cu elementele de civilizație nouă, cu tehnica modernă.

Pe când pătura conducătoare de la noi e lipsită de această educație fundamentală. Ea nu a realizat nici buni, nici onești funcționari, nici oameni cu tragere de inimă pentru idealuri. Au fost mai degrabă niște oameni vicleni decât inteligenți.

– Cred că aceasta se explică mai ales prin faptul că accesul a fost închis marilor pături populare...

– Într-o interpretare științifică a istoriei, aceasta e explicația, însă – spre pildă – în Rusia s-a ales totuși o pătură intelectuală cu totul alta decât la noi, o pătură intelectuală generoasă ce s-a ridicat încă din secolul trecut și a stat cu eroism în fruntea ideilor salvatoare pentru popor. Pătura noastră de intelectuali suferă poate de o veche influență mediteraneană sau bizantină care a falsificat omul, făcând dintr-însul un juseur și un profitor, pe când „inteligența” rusească a avut oameni mai expansivi, mai adânci, mai dintr-o bucată.

Cu ridicarea poporului care se înfăptuiește astăzi, asemenea oameni vor trece și la noi în rândurile de frunte, primenind astfel păturile conducătoare de până acum și ridicând într-adevăr țara.

*

E destul de târziu mă pot socoti mulțumit cu aceste mărturii ale scriitorului Sadoveanu, ce valorează cat o profesiune de credință. Și într-adevăr, aceasta e convorbirea noastră de astăzi, fiindcă ea ne arată în ce măsură scriitorul este ținut să *ajungă pe căile lui proprii*, prin însăși preocuparea și meșteșugul său, prin efortul și munca lui de producție intelectuală, acolo unde se plămădește viața de mâine a nației întregi: în mijlocul poporului muncitor de la sate și orașe, în miezul fierbinte al luptei, al nădejdelor și strădaniei lui.

Iar biruința poporului rămâne deopotrivă și aceea a cărțurii lui.

Alice Voinescu, Lumea de mâine, „Democrația”, nr. 25, 22 aprilie 1945 (fragmente)

[...]

Logica și cursul lui Maiorescu au reprezentat pentru mine adevărate evenimente intelectuale. Un mediu de aleasă calitate m-a prins în atmosfera lui. Îmi amintesc cu emoție de cursurile informate ale d-lui C. Rădulescu-Motru. Coco Dumitrescu ne-a dat totdeauna o imagine de lux intelectual, făcând sinteze largi, cuprinzătoare. [...] Amintesc apoi pe Pompiliu Eliade, pe Mihail Dragomirescu, care la seminarul lui vădea atâta seriozitate, atâta temeinicie, atâta gust, sub aparențele lui dogmatice. Cred că acest profesor este în prezent subestimat. Dar, mai ales, nu pot să uit că am ascultat pe Neculai Iorga!

Domnea atunci la Universitatea noastră o atmosferă de înaltă intelectualitate. Seminarele, mai ales, alcătuiau o adevărată formare a judecății, cu punct de plecare în rigoarea textelor. De aici și-au luat zborul curiozitățile noastre averse, înspre orizonturile largi ale gândirii. Platon, Kant, Descartes, Spinoza, Goethe Shakespeare, Moliere, clasicii greci. Pe Montaigne l-am cunoscut mai târziu, pe la 30 de ani. Pentru mine reprezintă o sinteză a metodei de gândire exactă cu o expresie artistică nedepășită. Nimic dogmatic în această gândire. Și apoi, humorul lui incisiv, fin... Pe Nietzsche l-am repudiat de la început. De asemenea, pe Schopenhauer. [...]

Și astfel, treptat, s-a conturat un întreg univers de gândire, al cărui punct de plecare trebuie căutat în Universitatea noastră bucureșteană și în învățământul lui Titu Maiorescu. [...]

Îți voi da în această privință un exemplu, din care vei înțelege modul cum Titu Maiorescu știa să-și îndeplinească rolul lui de învățător, dincolo de prelegerile lui obișnuite. Mă aflu la sfârșitul unui an de studii, într-o stare de adâncă oboseală. Mă simțeam golită sufletește și incapabilă de a face

ultimul efort pentru a da examenul de partea a doua a licenței la Onciul. Am hotărât o amânare pentru la toamnă. Renunțare dureroasă, dar care îmi apărea necesară. În această stare am întâlnit întâmplător pe Maiorescu, care mă aprecia și care mi-a cerut informații asupra situației mele universitare. I-am arătat imphasul în care mă aflam. Profesorul a rămas pe gânduri, apoi a început să-mi arate neajunsurile hotărârii mele. Trebuie să fiu liberă sufletește pe timpul verii. Nu trebuie să mă declar învinsă. Trebuie să lupt, să-mi dovedesc mie însămi hotărâre. Apoi a adăugat, cu tremur în glas, de teamă de a nu fi rău înțeles:

„Îți dai seama că renunțarea dumatăle ar fi o lipsă de stil?”.

Îndemnul m-a însuflețit. Am reînceput studiul cu hotărâre și m-am prezentat la examen. În dimineața examinării, la ora 8, Maiorescu își făcu intrarea în sala în care ne aflam noi, candidații, împreună cu Onciul, care se informă prevenitor asupra obiectului vizitei lui Maiorescu. Acesta îi răspunse, surâzând, că a venit să-i facă o simplă vizită de politețe. Am înțeles atunci discreția profesorului care evitase să pună pe Onciul în curent cu adevărata mea stare sufletească și care ținea să mă încurajeze prin prezență. Această încredere acordată de profesor și acest ajutor moral dat cu atâta delicatețe m-au impresionat adânc. La plecare, felicitându-mă de rezultat, a adăugat surâzând cu bunătate și amenințându-mă cu degetul:

„Domnișoară Steriade, Domnișoară Steriade, cred că altă dată vei fi mai hotărâtă și că nu vei mai obliga pe un dascăl bătrân ca mine, care mai are și alte treburi, să asiste la examenul dumatăle la ora 8 dimineața...” [...]

Cred într-o ordine inteligentă a lumii. Viziunea acesta e confirmată de Sir Jeans. Universul meu e construit pe temeliile gândirii unui Platon și Kant, cu infiltrații creștine.

Sunt credincioasă, dar nu mistică. Sunt convinsă că dacă nu trăiești adânc toate clipele vieții tale, faci o lacună în absolut. Ești responsabil de fiecare moment pe care îl trăiești.

Cred într-o devenire continuă a lumii, pe care o văd ca o creștere, ca o dezvoltare din pământ la viață, de la inconștient, la conștient, din conștiință la suprarățional, dar nu la irațional, de care am oroare. E un nivel care nu e al omului. Iraționalul așa cum îl gândește Schopenhauer, e ca și crima, o urmă dintr-o lume care nu mai e a mea.

...Cred în viitor, deși m-au speriat violențele care s-au petrecut în lume. Este cu neputință, după cele ce s-au întâmplat, ca lumea să nu se trezească, să nu devină mai bună... Totul depinde de buna voință și de încrederea pe care oamenii o vor avea unii în alții. Detest metodele violente. Cultura și devenirea istorică sunt procese organice, care nu se pot desăvârși decât prin creștere. Fac credit oamenilor tineri și le urez să reușească. Știu că în România viitorul va fi mai neted decât în alte părți, căci Românul are un bun simț înăscut și o adâncă omenie.

Îmi dau seama că toate evenimentele vieții mele au contribuit într-un fel sau altul la formația mea. Aștept ca noile vremi să mă formeze mai departe.

I. Lădo, *Om și scriitor*, „Răspântia”, 15 mai 1945

De curând dl. G. Călinescu a făcut să apară o mică „Istoria a literaturii române”, care, ne asigură autorul „nu este o simplă prescurtare a ediției noi (apărute în 1940, sub regimul legionar n.n.) și nu scutește de lectura celei dintâi – dimpotrivă e un adaos în scopul de a rezuma impresiile generale”.

Și întâlnim în această nouă Istorie, vechi cunoștințe literare, ale căror nume - la mare cinste sub guvernările gogiste, legionare, antonesciene - au o sinistă rezonanță în mintea și sufletul tuturor celor care au avut de suferit de pe urma teroarei fasciste. Astfel, bătrânul nerod și venal Brătescu-Voinești; ardeleanul care și-a vândut pielea celor care i-au amputat Ardealul natal, Liviu Rebreanu; celălalt instigator la pogromuri în numele crucii Nichifor Crainic; părtașul direct la fără-de-legi, Radu Gyr; mentorul Gărzii de fier, dialecticianul fericirii verzui, Nae Ionescu și încă mulți alții – în sfârșit toată elita ciomăgașă a neamului, toți ideologii confuzionismului rasist, toți meșterii cretinologiei române, toți autorii morali ai tentativei de sinucidere a poporului român - ne sunt prezentați azi, în 1945, la fel cum ne-au fost prezentați ieri, în 1940, senin, științific „din avion” - cum spune însuși autorul.

Și ne întrebăm: trebuia sau nu trebuia dl. Călinescu să treacă în mica dumisale istorie literară pe acești indivizi care au azi a fi supuși doar unei singure critici: cea a Tribunalului Poporului?

Dacă apariția Istoriei nu s-ar fi putut evita, așa cum nu poți evita viscolul, trăznetul, arșița – opera aceasta culturală fiind un rezultat al cine știe cărui capriciu elementar al naturii, în fața căruia autorul nu putea decât să se încline, desigur că trebuia. O istorie literară este o operă științifică, deci una de ordin strict obiectiv. Așa că un critic într-adevăr conștiincios nu putea să elimine din paginile ei, personagiile citate mai sus. Mai ales că - închipuiți-vă coincidență! - e vorba tocmai de unii dintre cei mai de seamă servanți ai penei române. Fără ei, opera dlui G. Călinescu n-ar mai fi fost o privire nepărtinitoare asupra inventarului literar indigen, ci un simplu pamflet politic. Deci, trebuia să-i lase să figureze în această mică Istorie, așa cum au figurat și în lucrarea cea mare. Altfel, n-ar fi avut dreptul să pretindă că ar fi un critic literar obiectiv.

Dar aici se pune o nouă întrebare: este oare acum momentul să fii – ceea ce crezi dumneata că se cheamă să fii – obiectiv? Se cuvine oare, astăzi, când abia a început numărătoarea cadavrelor presărate pe întreg întinsul

Europei de către cei în solda cărora se găseau scriitorii cu pricina – să fii obiectiv? Ai voie, tu, critic - oricât de senin ai fi și la orice altitudine te-ai ridica în cerurile obiectivității tale literare, să înserezi într-o lucrare menită să contribuie la îndrumarea culturală a tineretului român, pe niște criminali de rând care au contribuit cu scrisul lor, la exterminarea unei colectivități și la dezastrul general al țării?

Dilema e grea. Dar dl. Călinescu ar fi putut să iasă din ea foarte ușor - dacă-și punea la timp întrebarea: în Franța, să zicem, Franța, sora latină și mama culturală a țării, în Franța aceasta, dacă azi și-ar propune un critic să facă o Istorie a literaturii franceze, ar pomeni el - și în chip obiectiv - de un Celine, de un Beraud, de un Charles Maurras? Și dacă s-ar găsi un critic atât de imprudent s-o scrie, s-ar găsi, oare, un editor atât de nebun încât să încerce s-o și imprime? Și dacă s-ar găsi editorul gata s-o publice - s-ar găsi un lucrător tipograf s-o culeagă?

Poate dl. Călinescu fi sigur că nu! Nici praful nu s-ar alege din manuscris. Și foarte probabil - și din editor și din critic. Poporul francez are azi cu totul alte griji decât cea a obiectivității estetice. A văzut doar dl. Călinescu ce s-a întâmplat din primul ceas cu scriitorii colaboraționiști. N-a scăpat unul nepedepsit. Câțiva au și fost executați. Alții sunt condamnați la închisoare grea, sau în curs de judecată. Și toți, până la unul, șterși din viața publică a țării.

Dar de ce să ne gândim la Franța - și nu ne-am întreba ce a făcut Germania nazistă cu scriitorii democrați, în 1933? I-a privit din avion? Obiectiv? I-a publicat în istorii literare? A făcut abstracție de convingerile acestor autori și s-a oprit, obiectiv, numai asupra calității scrisului lor? Sau mai degrabă, i-a vânat ca pe niște iepuri? Să-și amintească bine dl. Călinescu ce s-a întâmplat în Germania cu scriitorii democrați, comuniști, sau de origine evreească: unii s-au sinucis, alții au trebuit să fugă peste graniță, iar ceilalți, sau au fost omorâți pe loc, sau băgați în lagăre de exterminare. Iar opera lor - tipărită ori în manuscris - a fost arsă. Despre o istorie literară obiectivă nici n-a putut fi vorba.

Atunci ce-i rămânea dlui G. Călinescu să facă? Iată ce: de vreme ce domnia sa nu admite „în profesia critică unele excese” - trebuia să-și interzică și dumisale excesul de obiectivitate. Dar cum o obiectivitate aproximativă nu rimează cu o lucrare științifică - iar, pe de altă parte, astăzi nu este loc pentru explorări critice interastrale cu avionul, ci numai pentru operă de justiție pământescă, dl. G. Călinescu era dator să facă ceea ce bunul simț i-ar fi dictat-o, din primul moment: să renunțe la publicarea lucrării. Istoria literaturii române putea să aștepte vremuri mai puțin frământate, când uitarea ar fi putut îndreptăți oarecum obiectivitatea dumisale excesivă.

Dl. Călinescu, însă, n-a vrut să asculte de glasul bunului simț – și drept urmare, ce face? Trece în mica istorie literară pe toți scriitorii care figurau în Istoria-mamă și le păstrează calificările, nealterat. Dar fiindcă presimte că atitudinea dumisale ar putea da loc la suspiciuni, le înlătură și ne oferă în schimb certitudini: face în „Prefață” apologia obiectivității în critică și în numele ei, nu numai că laudă sub raport literar pe agenții lui Killinger, dar le mai ia și apărarea din punctul de vedere al culpabilității lor cetățenești – pentru ca, în cele din urmă să ajungă la încheierea că în definitiv, nici măcar de o asemenea vină nu poate fi vorba.

Ce spune dl. Călinescu? Cităm:

„Se pune în momentul când apare această carte, foarte acut problema raporturilor scriitorilor cu viața, întrebarea dacă se cuvine ca artistul să rămână în «turnul de fildeș» sau să coboare în vârtoarea vieții. Ne întoarcem mereu la problema «arta pentru artă», ori «artă cu tendință»”.

După câte știm însă, dl. Călinescu nu-și mai pune de mult asemenea întrebări. Domnia-sa este un hotărât partizan al „artei pentru artă”. De aceea nu precupește atacurile la adresa lui Dobrogeanu-Gherea, despre care spunea în Istoria apărută sub regimul trecut că „în cutare cercuri mai ales evree (Gherea) trecea și mai trece încă drept cel mai mare critic român. Adevărul, cine judecă fără sentimentalism, este că Gherea nu constituie decât o figură minoră pentru care compararea cu șeful Junimii (Titu Maiorescu) rămâne zdrobitoare”.

Acuzația de seamă ce o aduce dl. Călinescu lui Gherea, „criticul socialist” – care „vorbea unei anume lumi un limbaj plăcut” (limbaj care, în treacăt fie zis, nu-i prea plăcea deloc dlui Călinescu în 1940, dar pe care l-a adoptat cu multă pasiune după 23 August 1944, în calitate de director al ziarului democrat „Tribuna Poporului”), o găsim formulată în frazele următoare:

„Gherea este incapabil, ca mulți Evrei, să contemple idei. Singura lui preocupare este schimbarea ordinii sociale...” „Este izbitoare la el imposibilitatea de a concepe gratuitatea artei”.

Dar, dacă în 1940 dl. Călinescu este atât de categoric pentru gratuitatea artei – în 1945 pare ceva mai puțin sigur de sine. Căci iată ce spune în „Prefață”:

„Realmente, n-a fost niciodată vreun conflict între viață și artă și discordia e un efect al echivocării termenilor. Autorul ca om, trebuie să aibă idei și atitudini și să le trăiască intens”.

Cât se poate de bine ne învață autorul Istoriei că n-a fost niciodată vreun conflict între viață și artă – și că autorul trebuie să aibe idei și atitudini. Dar greșit ne învață domnia-sa când afirmă că autorul trebuie să aibe idei și atitudini numai ca om. Autorul trebuie să aibă neapărat idei și atitudini – și ca om și ca scriitor. Ideile și atitudinea omului – trebuie să fie ideile și atitudinea

scriitorului. Citindu-l însă pe dl. Călinescu, tânărul care vrea să-și facă o educație culturală ar mai putea crede că literatul trebuie să aibă idei și atitudini numai ca om – dar ca scriitor poate să se lipsească de ele. Sau, ceea ce este și mai rău, că scriitorul poate avea două feluri de atitudini și idei: ca om și ca scriitor.

„Lupta în stradă și șederea în turnul de fildeș sunt momente succesive și obligatorii, nicidecum antinomice” - spune dl. Călinescu.

Bineînțeles! Antinomice pot fi numai pentru artistul care se crede obligat să aibă idei și atitudini numai ca om, sau o atitudine numai ca om, sau o atitudine ca om și alta ca scriitor - și de aceea, „luptă” ca agent de siguranță „în stradă” și e martir democrat în turnul de fildeș, sau dimpotrivă, e băiat de treabă la cafenea și se pupă în bot cu lțic al lui, iar seara, tot el, jumulește bărbi și perciuni în turnul de fildeș. Dar pentru scriitorul cu adevărat scriitor, „lupta în stradă și șederea în turnul de fildeș” nu sunt deloc antinomice, ci foarte strâns legate între ele. Iar dacă lupta în stradă și șederea în turnul de fildeș sunt momente succesive și nu simultane, pricina e de ordin pur tehnic. Nu poți îndeplini în același timp două lucruri dintr-odată. De aceea sunt succesive, așa cum sunt succesive gesturile ce le faci ca să bagi în gură mâncarea. Succesive, dar aservite uneia și aceleiași idei: să-ți astâmpere foamea.

„Dante, Victor Hugo, Tolstoi, Eminescu – spune mai departe dl. Călinescu – au fost niște partizani plini de pasiuni politice, și cu toate astea, opera lor este abstractă și eternă. Creatorul, stă ziua ca om în țipetele cetății, în soare, iar noaptea se suie în turn, sub lună. Ziua privește lumea în contingența ei, noaptea în absolut. Momentul prim e necesar, închiderea în turn, aceea reprezintă faza artistică. Astfel, artistul este alternativ pătimaș și rece, om și luceafăr”.

Iar ne învață greșit dl. Călinescu. Creatorul stă, desigur, ziua în țipetele cetății – dar noaptea nu se suie în turnul de fildeș, ca să latre la lună lucruri care n-au nimic comun cu strada. Ziua, creatorul adună în stradă entuziasm, venin, iluzii, dragoste sau ură de oameni, iar noaptea, se urcă în turnul de fildeș ca să-și descarce sacul de idei, imagini, sentimente, adunate în luptă – și să le pună în ordine. Scriitorul nu este alternativ, în stradă, pătimaș – și în turnul de fildeș, rece; ziua om și noaptea luceafăr. Artistul e om mereu – și ziua și seara. Și pătimaș și în stradă și în turnul de fildeș. Ba, în turnul de fildeș este mai pătimaș încă. Este o condiție esențială pentru ca ideile și atitudinile sale de om-scriitor să devină comunicative. Numai fluidul magnetic al patimii artistice cu care-și enunță ideile, țâșnite din pătimașa ciocnire cu strada – poate atrage pe cititor spre creația sa. Alminterea nu scriitorul ar „rece”, ci opera sa. Da! Are perfectă dreptate dl. Călinescu să pretindă ca scriitorul „să fie lăsat să trăiască dar în același timp să fie învățat a se întoarce asupra lui însuși, făcându-și obiect de contemplare din propriul

lui subiect”. Dar ce alta este „întoarcerea asupra lui însuși” – dacă nu tocmai contemplarea aceluia material de dureri, de necazuri, de nădejdi, de proteste, adunate ziua, în toiul luptei din stradă! Și ce alta le încălzește, le dă o viață nouă, ca să facă din ele subiect de creație, dacă nu patima și mai puternică acum, când se găsește în turnul de fildeș și când în fantezia lui re trăiește și mai intens – și le împinge necesarmente până la exagerare – reacțiile înregistrate ziua în ciocnirea cu strada? Întrebarea dacă „artistul se cuvine să rămână în turnul de fildeș sau să coboare în vâltoarea vieții” – și-a găsit răspunsul încă din ziua în care primul ins a început să zgârie pe piatră semne prin care voia să exprime ceva. Artistul este dator să stea neapărat în stradă – dacă vrea să aibă acces legitim în turnul de fildeș. Iar dacă admitem că artistul trebuie să aibă idei și atitudini ca om, atunci suntem siliți să admitem că el trebuie să aibă aceleași idei și atitudini și ca scriitor. Și în acest caz, arta scriitorului va fi inevitabil artă cu tendință, fiindcă ea va fi rezultatul unei anumite viziuni a lumii, unui comerț obiectiv cu fenomenele vieții, unei „lupte îndârjite în stradă”. Și lupta nu-i „artă pentru artă”. E artă pentru viață. Artă în lupta aceasta este numai abilitatea cu care știi să dai sau să eviți loviturile. Formula artei pentru artă – a artei gratuite, fără niciun obiect, a artei care face din scris un scop în sine, nu un mijloc, - își are o origine care nu prea este de domeniul esteticii pure. În țara aceasta, în care analfabetismul ocupă locul de frunte în ierarhia celor mai crunte molime sociale, scriitorul nu a putut trăi niciodată din profesia lui. De aceea, el era mai totdeauna literatul atitrat al cutărui sau cutărui partid care-i dirija inspirația. Prea mult de lucru în calitatea lui de talent liberal, conservator, țărănist, nu avea acest scriitor. Doar din când în când primea din partea partidului câte o comandă pentru o furnitură de artă cu tendință. Asta se întâmpla de obicei când partidul, fiind la putere, era întrebat de opoziție dacă nu cumva crede că în afară de sfori, mușamale, suveici și alte produse industriale de soiul acesta – mai sunt și anumite probleme sociale care se cer rezolvate! Și atunci partidul răspundea: Ba da! Cum nu! Problema evreiască. Și cu cea mai mare sollicitudine pentru durerile opoziției, organiza diversiunea, la care scriitorul era chemat să dea contribuția geniului său. Iar după ce oua vreo două-trei nuvele sau articole antisemite, artistul partidului era din nou liber pe locul său. Și atunci, ce să facă? Să lupte ziua în stradă – și noaptea în turnul de fildeș să dea o expresie plastică cocoșelor și vânățăilor? Nu! Ar deveni subversiv. Ce nevoie are partidul ca omul-scriitor să deslușească lumii cam ce-i cu lupta aia din stradă – dacă dăm la o parte ciomegile și urletele antisemite? Nu! Scriitorul să cânte luna și stelele și o iubită, dacă are de unde -, dar atât! Tot ce trece peste acest material literar depășește granițele esteticii. Și așa se face că partidele, direct sau indirect, au încurajat arta pentru artă. Datorită acestei concepții estetice de partid, 99% dintre scriitorii români nu erau decât scriitori de sezon electoral, scriitori

care în loc să-și bată capul cu scrisul, gravitau toată ziua la club în jurul „șefului”, - așa că, ajunși la adânci bătrâneți, nu aveau la activul lor decât vreo patru-cinci cărți; iar 100% din literatura acestor 99% dintre scriitorii români e lipsită de orice soi de preocupări sociale, de orice probleme, de orice idee. Astfel, idealul dlui Călinescu este aci atins până în cele mai mici amănunte: acest soi de scriitor are o atitudine ziua și cu totul alta - seara. Ziua e pătimaș și seara, cu desăvârșire rece. Ziua luptă în stradă iar seara în turnul de fildeș, șade și contemplă. Contemplă și șade! Și șade! De ce tot șade atâta scriitorul acesta? Ce anume contemplă și ce așteaptă mereu fără să obosească contemplând? Eternitatea! ne-o spune dl. Călinescu. Ce o mai fi etern în opera celor pe care îi apără dl. Călinescu, o știe domnia-sa! Să fie eternă, fiindcă e abstractă? Și să fi ieșit abstractă, fiindcă ziua scriitorul „privește lumea” - iar noaptea, „în absolut”, adică în absolut nimic? Cine știe! Oricum, Siguranța Statului a fost totdeauna mulțumită de literatura aceasta abstractă, care privește în absolut, întrucât prin caracterul ei „rece”, nu putea primejdui nici cât negru sub unghie beatitudinea oligarhiei care o stipendia. Aceasta este arta pentru artă, arta gratuită, în opoziție cu concepția lui Dobrogeanu-Gherea, care predica arta cu tendință, adică arta care obligă pe scriitor să aibă idei și atitudini nu numai în stradă, ci, consecvent - și în turnul de fildeș. „De aceea Gherea era incapabil, precum ne arată dl. Călinescu - să contemple idei”. Probabil, din pricina acestei incapacități personale, Gherea pretindea și scriitorilor nu să contemple idei, ci să lupte pentru idei. Și să lupte nu numai în stradă - ci și în turnul de fildeș. Că în fanatismul cu care-și apăra ideile sale sociale, Gherea se mulțumea uneori cu tendința, în pofida valorii estetice a unei opere literare, e drept! În schimb, dl. Călinescu în fanatismul său estetic, se mulțumește întotdeauna cu ceea ce i se pare dumisale valoare estetică, în pofida tendinței. Dar, în timp ce Gherea, predicând arta cu tendință urmărea schimbarea „ordinei sociale oligarhice” - dl. Călinescu apărând principiul artei pentru artă, minimalizează rostul scriitorului în educația morală și cetățenească a publicului și prin aceasta nu face decât să ceară, sub camuflajul esteticii, menținerea acelei ordini sociale. Această candidă formulă a artei pentru artă - aduce mult cu sentința lui Hitler care spunea că în pregătirea revoluțiilor scrisul n-a jucat niciodată vreun rol, ci doar arta retorică. Or, revoluția, sau, mai exact, contrarevoluția acestui Mesia cu clopoței, care n-a venit să desrobească un popor și să-i redea libertatea, ci să ia un popor liber și să-l bage în lanțuri, n-a fost decât o vastă și gălăgioasă campanie electorală, care s-a desfășurat în voie sub protecția poliției, bancherilor, latifundiarilor și industriei grele. Dar dacă aceasta se cheamă revoluție, atunci orice alegere profesională, comunală, parlamentară, se cheamă revoluție.

Adevărul ne spune, însă, că revoluțiile se folosesc de tribună, abia după ce se dezlănțuie. Iar operația de dinamitare a unei stări sociale se face

în condiții mai puțin spectaculoase. Și în pregătirea stării de spirit pre-revoluționare a mulțimii, rolul scriitorului este de o importanță covârșitoare. Știe dl. Călinescu prea bine care a fost contribuția enciclopediștilor francezi la revoluția burgheză din 1789 și a scriitorilor ruși la revoluția proletară din 1917. Și aceasta - cu toată vigilența cenzurii regilor Franței și a țarilor ruși.

Dl. Călinescu spune că Dante, Victor Hugo, Tolstoi, deși „niște particulari plini de pasiuni politice”, au dat o operă „abstractă și eternă”. Da, este eternă opera lor. Dar nu este abstractă de loc. Fiecare cuvânt al lui Hugo este o piatră smulsă din caldarâmul străzii și svârlită împotriva nedreptăților regimului, care conducea cel de al doilea imperiu. Fiecare pagină a lui Tolstoi este ecoul suferințelor și ororilor străzii și un apel disperat la drepturi. Fiecare imagine a lui Dante nu-i decât o fabulă insuflată de lupta din stradă, între ce e drept și nedrept. Nu, acești oameni nici n-au fost abstracti, nici în absolut n-au privit, nici reci n-au fost în turnul lor de fildeș. Ei se simțeau în scrisul lor legați și stimulați de gemetele, de nădejtile, de aspirațiile străzii. Aveau conștiința răspunderii față de ceilalți și față de scrisul lor, care este etern, fiindcă a slujit un ideal etern. Și idealul acesta etern se găsește doar în instinctul etern al omenirii: justiția. Numai scriitorii care au înțeles acest lucru, au putut da opere eterne – și totuși mereu actuale.

Prin urmare scriitorul nu este un creator de abstracțiuni. El trebuie să aibă aceleași idei și aceeași atitudine în stradă ca și în turnul de fildeș și să se simtă răspunzător de ele față de lumea care-l citește. De aceea, nu are voie să contemple idei, - ci trebuie să lupte din răspuneri pentru ele. Și, în loc să lupte în stradă pentru idei și să le contemple în turnul de fildeș - mai bine le contemple în stradă și luptă pentru ele în turnul de fildeș. Dar, indiferent care ar fi ordinea acestor „momente succesive și obligatorii”, omul-scriitor nu poate fi desolidarizat de scriitorul-om. Unul trebuie să fie făcut răspunzător pentru ideile și atitudinile celuilalt.

*

După ce stabilește condițiile în care scriitorul trebuie să creeze opera sa – dl. Călinescu se ocupă de situația criticului față de scriitor.

Meseria de critic este extrem de ciudată. Iată un om care vine așa, din senin și se erijează în educatorul simțurilor tale estetice. Și ce este mai comic încă – la cititor, accepți cu ochii închiși ca el, criticul care nu ți se poate potrivi nici ca inteligență, nici ca pregătire intelectuală, nici ca temperament, nici ca gust, să-ți dea sau nu voie să-ți placă cutare sau cutare bucată literară. Și puterea de sugestie a cuvântului tipărit este atât de irezistibilă încât, deși opera în cauză ți-a plăcut foarte mult până acum cinci minute – de îndată ce ai citit sentința defavorabilă a criticului, care de multe ori îți poate fi inferior sub raportul sensibilității estetice, tu, rușinat, te grăbești să-ți schimbi radical

părerea. Așadar, criticul exercită asupra judecății tale estetice o influență atât de hotărâtoare, încât, deși până la consultarea lui ai avut convingerea că ai mâncat dulceață de vișini – și deși dulceață de vișini a și fost – el poate, cu o singură frază sau un singur cuvânt, să te facă să crezi că ai mâncat călți sau dopuri de plută. Rezultatul acestui soi de educație estetică pentru tine, om slab, influențabil, lipsit de curajul propriei tale opinii, este jalnic: omul izbutește să te dezorienteze, să-ți falsifice gusturile – și ceea ce este cu deosebire grav, să-ți încurajeze lenea de gândire.

Dar aici începe rolul primejdios de gingaș al criticului. Tocmai fiindcă autoritatea lui este atât de puternică asupra cetitorului mijlociu, care nu-i destul de emancipat ca să poată gusta, simți, înțelege, prin mijloacele lui personale, criticul trebuie să-și dea seama cât de mare este răspunderea ce și-o asumă.

Or, dacă lucrurile se prezintă astfel, care trebuie să fie atitudinea criticului? După câte ne vorbește dl. Călinescu despre obiectivitate – ni-l închipuim pe critic ca pe un magistrat care împarte dreptatea: rece, nepărtinitor, incapabil, aplicând o lege închisă în chingi de fier, dar justă. Poate avea însă un critic literar atitudinea unui judecător? Dar poate măcar magistratul să se supună totdeauna unor reguli care să nu depășească nici cu o iotă principiile inflexibile ale justiției? Nu! Sunt, evident, situații în care culpa este atât de clară – încât judecătorul n-are decât să întindă mâna și să ia dreptatea din raft, ca să ți-o aplice. Dacă ai călcat de pildă pe cineva cu mașina când erai beat, sau ai apărut gol în balcon, sau n-ai achitat la scadență o poliță – judecătorul va ști de îndată ce pedeapsă ți se cuvine. Dar acolo unde se ivește o pricină în care intră și considerente de ordin psihologic și sentimental și în care sunt în joc atâtea și atâtea imponderabile pe care codul nu le poate prevedea, ci le lasă în sarcina înțelegerii și bunului simț al judecătorului – cum va hotărî omul acesta care are și el sentimentele lui, ideile lui, impresiile lui, reacțiile lui și probabil și boala lui de ficat? Obiectiv? Deloc! Obiectivitatea lui a dispărut din clipa în care a trebuit să vadă și cu ochii săi proprii, nu cu ochii orbi ai legii. Nimeni nu mai crede și nimeni nici nu-i mai cere obiectivitatea aceasta. Înșiși avocații inculpatului fac apel nu la spiritul de dreptate obiectiv – ci la mila judecătorului. La sentimentele lui omenеști. De multe ori se invocă în favoarea împriuinatului, prostia lui, lipsa lui de răspundere, ignoranța lui, greșita lui îndrumare de care alții ar fi vinovați. Și de multe ori, magistratul se lasă înduplecat de aceste argumente care n-au nimic comun cu rigurosul statut al justiției. Puneți doi magistrați să judece separat o dramă pasională, sau un paricid – și veți obține două sentințe cu totul diferite. Obiectivitatea lor va fi negreșit maximă, dar nu totală – ci în limita în care o pot ajusta subiectivității lor cinstite.

Prin urmare, dacă un judecător, de cuvântul căruia atârnă destinul unei vieți nu poate fi ceea ce se cheamă obiectiv – cum ar putea fi obiectiv un critic literar? Dar ce este un critic? Un automat de înregistrat și cântărit

frumuseți de gândire și simțire – sau, mai degrabă, un biet om ca toți oamenii, care trece frumosul și urâtul prin filtrul gusturilor, predilecțiilor, sentimentelor și uneori incomodităților și beteșugurilor lui! N-are și el simpatii și repulsii pentru un anumit curent, un anumit gen, anumite idei cu care identifică în bine sau în rău pe scriitorii respectivi? Ne putem închipui, oare, un critic literar de convingeri fasciste, atât de impersonal în momentele sale estetice, cu sufletul și judecata atât de detașate de fantezie, sentimente, instincte – încât să laude pe un literat comunist? Sau pe un critic comunist, făcând elogiul calităților estetice ale unui fascist, fără ca prin aceasta să contravină la propriile sale idei și la interesele cauzei pe care trebuie s-o servească atât în stradă, cât și la masa de scris? Promovând literatura unui fascist pe care l-ar decreta valoros în „faza lui artistică” din turnul de fildeș – criticul comunist nu încurajează prin aceasta pe un dușman primejdios prin atitudinea lui civică din stradă, ordinii democratice? Din momentul în care știm că un scriitor fascist, să spunem, trebuie neapărat să aibă idei și atitudini pe care să le trăiască intens și în stradă și în turnul de fildeș – cum s-ar putea mulțumi un critic democrat să privească opera acestuia numai din punctul de vedere al desăvârșirii estetice? Ce-i va reține atenția? Talentul cu care autorul descrie cravata eroului, sau pielea eroinei! Dar tendința lucrării? Se va face că nici n-o bagă în seamă? Și-n felul acesta își va fi împlinit misiunea de critic? Ne cam îndoim de acest lucru. Tocmai fiindcă este un îndrumător de opinie publică, un critic trebuie, mai mult chiar decât scriitorul, să slujească anumite idei și anumite atitudini. Și-n lumina acestor idei, am vrea să aflăm, în afară de părerile sale despre calitatea literară a unei lucrări și ceea ce a vrut autorul să spună și dacă și de ce ideile lui pot înrâuri într-un fel anumit spiritul public, nu numai din punctul de vedere estetic, ci și din cel moral, social, politic. Iar descifrarea, ea, poate fi obiectivă. Concluziile, însă, care angajează opinia sa, ele nu mai pot fi obiective.

Cu toate astea, dl. Călinescu ține să ne asigure în chip deosebit de insistent că este obiectiv, când însăși această insistență ne dovedește că nu prea se simte sigur de obiectivitatea dumisale. „Ca om politic - scrie domnia-sa - nu poți fi critic, ca critic nu poți fi om politic. Aceste două ipostaze se separă. Desigur același om poate fi și una și alta pe rând. Poate fi prieten de idei politice cu un autor și un nemulțumit de literatura acestui autor; ori adversar politic al autorului și admirator al artei lui literare. Planurile se separă. Simt repulsie să spun unui poet de alte convingeri politice «fost poet». Ca critic, mă îmbrac în haine somptuoase cum făcea Machiavel când intra în odaia lui de lucru și socotindu-l pe scriitorul antipatic decedat sub raportul vieții, mă delectez numai cu opera lui, ca și când ar fi anonimă. De aceea, nu sunt admisibile în profesia critică unele excese. Un mare scriitor, chiar vinovat sub raport civic, rămâne mereu mare scriitor. Rebreanu este Rebreanu oricum și oricând”.

Fără să vrem, gândul ne duce iar la cele ce se petrec azi în Franța și ne întrebăm cam ce ar face publicul francez unui critic care și-ar găsi acum, în ceasul răfuiei să ceară admirație estetică pentru un colaboraționist notoriu! Ce spune dl. Călinescu? Și mai ales de unde ia domnia-sa atâta seninătate de spirit, care să-i îngăduie azi, când toată lumea stă cu ochii spre Tribunalul Poporului, să privească opera unor criminali de război, sub specia eternității, ca și cum drama la care scriitorii aceștia au contribuit în chip atât de sângeros, s-ar fi petrecut acum o mie de ani și ca și cum vremea ar fi șters urma infamiilor lor civice – și n-ar fi rămas din opera lor, decât ceea ce este „etern”!

Totuși dl. Călinescu ar fi putut afla, cel puțin în zilele cât a fost director al ziarului „Tribuna Poporului” de după 23 August 1944, că este mai înainte de toate un cetățean și după aceea un critic literar. Și în felul acesta, ar fi înțeles că nu civismul său e în funcție de calitatea și capriciile sale de critic literar – ci critica sa literară e în funcție de civismul său, care implică idei, atitudini, răspunderi. Iar dacă întâmplător a înțeles-o, putea să se întrebe, când se afla singur „sub lună” dacă are voie, el, cetățeanul, numai de dragul esteticii pure să facă pe Machiavelul, fie chiar pe Machiavelul de garderobă și să-i considere decedați pe scriitorii culpabili din punctul de vedere cetățenesc – pe care să-i proclame mari, ORICUM și ORICÂND!

Am vrea să știm doar atât: dacă dl. Călinescu ar citi azi undeva următoarele: „Un mare orator, chiar vinovat sub raport civic, rămâne mereu mare orator. Hitler este Hitler oricum și oricând” – ce ar spune? Ar avea ceva de reproșat autorului, sub raportul criticii obiective? Nimic! Totuși, dl. Călinescu nu va fi străfulgerat de bănuiala că acest critic nu prea e de esență democratică și că în fond, sub pretextul că admiră pe oratorul Hitler își exprimă admirația pentru Hitler luat pe dea-ntregul? Desigur! Atunci să dea voie dl. Călinescu cititorilor să-l judece și pe domnia-sa la fel – pentru atitudinea dumisale atât de admirativă față de scriitorii criminali. Fiindcă este indiscutabil că sub inocenta mască a obiectivității estetice ascunde, fie o simpatie fără margini pentru ei, ca scriitori și ca oameni – fie o indiferență totală pentru crimele lor. În orice caz, activitatea lor ticăloasă din timpul stăpânirii lui Killinger nu a izbutit să altereze întru nimic stima, dragostea, admirația ce le-o poartă omul, criticul și confratele G. Călinescu. Însuși faptul că pentru a justifica metoda dumisale critică de „separare” a „planurilor” ni-l citează ca exemplu – doar ca exemplu – pe Liviu Rebreanu, despre care spune că ar fi vinovat numai „sub raport civic” autorul „Istoriei literare” își ascunde intenția de a bagateliza vina tuturor celorlalți.

Și-apoi, să vedem: acest Rebreanu a greșit numai în stradă, nu și în turnul de fildeș? Dar girul de director pe frontispiciul uneia din cele mai odioase fițiuci polițiste „Viața” – ce este? Dar traducерile din opera sa, editate de naziștii de la Berlin, ce sunt? Dar conferințele ținute de el în

Germania, cam ce înțeles au? N-au fost toate făcute sub semnătura lui Liviu Rebreanu? Propaganda nazistă pe ce a mizat? Pe mușchii pe care i-ar fi putut găsi la Rebreanu pentru „lupta în stradă”? Nu pe numele lui de mare scriitor? Nu pe „luceafărul” din turnul de fildeș? Nu pe Liviu Rebreanu din „faza artistică”? Că n-a incitat direct în pogromuri în clipele când privea „sub lună” în „absolut” – cu atât mai rușinos pentru el. Asta înseamnă că a aplicat formula autorului „Istoriei literare” care ne învață că scriitorul poate avea două schimburi de idei și atitudini: unul pentru stradă – altul pentru turnul de fildeș. Ceilalți, un Nae Ionescu, un Radu Gyr, un Brătescu-Voinești – au avut cel puțin una și aceeași atitudine și-n stradă și-n turnul de fildeș. Rebreanu, însă, nu și-a îngăduit nici măcar acest sinistru curaj. Cu o mână dădea nemților ajutor împotriva jidanilor – iar cu cealaltă scria pe „Îțic Strul dezertorul”.

Dar cititorul? Cu ce se alege el de pe urma teoriilor critice ale dlui Călinescu? Cu învățătura următoare:

Că omul, dacă se întâmplă să aibă idei și atitudini în stradă – de îndată ce se urcă în turnul de fildeș, poate să le zvârle sub pat. Nu-i nici o rușine! Așa cum nu-i nici o rușine să spui una și să faci alta! După aceea, poți face ca cetățean toate ticăloșiile din lume. Să n-ai nici o grijă! Dacă te prinde, se aranjează. Oricând se va găsi o porțiță prin care să te poți strecura. Există mai cu seamă pentru asemenea cazuri un truc foarte ingenios: „separarea planurilor”. Și în sfârșit, un om mare, rămâne mare, chiar când dovada ticăloșiilor sale în domeniul atitudinilor îți stă vie sub ochi. Cu o condiție, însă: crimele să fie comise pe socoteala evreilor. Numai așa se angajează dl. Călinescu să fie obiectiv – adică să te admire. Altfel, lucrurile ar merge mai greu. De pildă, să-l luăm pe Rebreanu. Dacă, în loc să-și fi ales pe evrei drept obiect de atenție cetățenească, el ar fi trecut la unguri și ar fi colaborat cu ei, fie chiar numai „sub raport civic”, împotriva românilor – ar mai fi putut îndrăzni dl. Călinescu să scrie despre el că e mare și rămâne mare oricum și oricând? Nu! Până și morții din morminte s-ar fi ridicat împotriva dumisale. Dar așa!... Așa, dl. Călinescu poate pleda pentru absolvire totală - scriind următoarele:

„Arta este o expresie a libertății prin definiție, căci ea nu acceptă limitele istoriei. Ea ne învață a privi lucrurile ca pe niște fenomenalități în perspectiva uriașă a morții. Arta garantează cea mai nobilă dintre libertăți: libertatea de a fi o oră pe zi singuri și inactuali”.

Arta garantează libertatea de a fi singur și inactual mai mult de o oră pe zi. Îți garantează toată ziua. Și ne este indiferent ce faci acolo singur. Dar mai puțin indiferent începe să ne fie când vii să ne pui sub ochi ce ai creat în acele ore inactuale. Ce ne facem dacă tocmai în orele acelea de libertate garantată de artă – tu îți pui la cheltuială talentul ca să contești dreptul la libertate al altora? Ce anume crede dl. Călinescu că ar fi libertatea artistică:

un privilegiu pentru propagarea minciunii și a dreptului la crimă și jaf? Dar în cazul acesta - Ilie Rădulescu este nevinovat! Nu și-a scris el, oare, articolele din „Porunca Vremii” tocmai în orele de libertate, garantată de artă? Care este diferența între Rebreanu și Ilie Rădulescu sau Brătescu-Voinești? Niciuna! Că unul scrie cu mai mult talent decât celălalt – are prea puțină importanță. Noi nu credem că arta ar garanta libertatea despre care ne vorbește dl. Călinescu numai omului de atâtea și atâtea grade de talent – ci tuturor artiștilor, fără nici o deosebire.

Adevărul însă e că arta nu poate fi o scuză, nici un pretext și nici o garanție de libertate excepțională pentru nimeni. Artistul e un cetățean ca oricare altul – și ca oricare altul are dreptul la libertate. Tejgheaua negustorului, foalele potcovarului, cabinetul medicului, turnul de fildes al scriitorului, sunt toate niște altare la care artistul-negustor, artistul-potcovar, artistul-medic, artistul-scriitor ridică osanale artei lor, care le garantează libertatea - atâtea vreme cât nu lezează libertatea altora, nu tulbură liniștea și ordinea publică, nu folosesc arta lor pentru a pune în primejdie viața și avutul semenilor lor, fie în orele „libere” - adică în orele când își exercită profesia, fie când se plimbă pe stradă. Reclamând, însă, un regim special pentru artiștii săi, dl. Călinescu se pune în situația unui avocat care pledând pentru un cizmar acuzat că a ucis pe un vecin în ora lui de lucru, ar spune juraților: „Nu-l puteți condamna pe clientul meu, cizmarul. În clipa în care a omorât, era singur și inactual. Bătea niște pingele. Era în faza lui artistică. În ora de libertate garantată de artă”. Sau, dacă cizmarul ar fi ucis în stradă - avocatul ar spune: „Nu uitați! Cu ciocanul cu care a ucis, a confecționat niște pantofi de toată frumusețea. Omul acesta e un mare cizmar și va rămâne mare, oricum și oricând!”

Avocatul va fi ridicol poate în formă. În fond, însă, știe ce spune: forțând admirația juraților – el încearcă să-i impresioneze pentru a le smulge achitarea.

Și din acest punct de vedere „Istoria literară” a dlui Călinescu n-are voie să figureze în vitrina librăriilor. Este o lucrare imorală, plină de îndrumări greșite pentru tineretul care trebuie să-și facă o cultură literară în spiritul cinstit democratic.

Știm că dl. Călinescu ar avea toate motivele să zâmbească amar. „Iată, își va putea spune domnia-sa, ce pățește cineva care vrea să fie cu tot dinadinsul obiectiv. Sub regimul din 1940 mi s-a scos din vitrine ediția mare a Istoriei, sub pretextul că n-aș avea o conștiință verde, legionarii – și acuma se apucă asta, să ceară să mi se scoată din vitrine ediția mică a Istoriei, sub pretextul că n-aș avea o conștiință democratică!”

Exact! Dar asta i se poate întâmpla numai unuia care se află la mijlocul drumului.

Descoperirea „conceptului” de poezie pură, cât mai ales formularea lui academică a însemnat, alături de un capital progres teoretic, un neajuns tehnic ce, o dată cu dispariția marilor creatori de poezie pură, s-a făcut mai mult resimțit. Conținând rețeta poeziei și a lirismului, după ce a procedat la eliminări masive în sânul elementelor cu infiltrație – adeseori numai pretins – impură, teoria poeziei pure a pus la îndemână și celor mai puțin chemați lingurița marii cuminecături. Invazia purismului în chiar poezia pură a secat astfel dintr-o dată toate izvoarele poeziei. Esențele pure, căutate până atunci cu mijloace variate, au devenit din esențe mijloace, astfel încât „purul” în poezie nu a mai reprezentat sâmburele ei imponderabil, ci coaja frustă, ce nu mai ascundea de fapt nimic. Meșteșugul a surclasat invenția. Poetul pur a devenit, de îndată ce a luat la cunoștință că e pur, „purist” – a transformat, prin urmare, o realitate în atitudine, într-o atitudine normativă. Descoperirile s-au schimbat la față și, cu pretenția de a fi prescripțiuni care ușurează sarcina poetului, au ușurat în mod simțitor încărcătura poeziei. Căci normativizarea a dus automat la eliminarea tuturor acelor elemente ce păreau poetului pur impure și care îi deranjau efortul. Sensurile ideatice, conținuturile, abstracte sau concrete etc. au fost aruncate la coș. Poezia a fost secătuită în mod extrem, întrucât ca orice operă de artă și ea se hrănește, când a ajuns pe planul major, dintr-un furaj axiologic copios. Ea a ajuns, în sfârșit o logoree ce nu mai spunea nimic, căci, dacă teoria învăța pe poet că esența e în „pur”, ea nu-i spunea totuși aceluia în ce constă „purul”. Sau îi spunea că „purul” constă tocmai din ceva de nespus. Ori poetul, angajat, a luat „purul” drept neant. S-a ajuns astfel la o producție „pură” standard. Complexitatea de semnificații pe care o implica poezia – semnificație mitică, magică, eroică, religioasă, morală – au căzut pradă marelui foc. Tot atâtea semnificații care aveau rostul de a propulsa, de a spori căldura și vraja operei de artă, au pierit așadar din orizontul vizual al poetului ce, rămas singur în fața culisei, n-a mai putut deosebi albul de negru, esențialul de neesențial, majorul de minor. Iar „suprerealismul”, produsul specific al acestei imixtiuni a teoriei în esența poetică, a provocat, prin compromiterea poziției inițiale a ideii, necesitatea revizuirii ei într-un sens constructiv și aproape de starea complexă a vieții reale.

Amendarea „teoriei” poeziei pure se va face, prin urmare, în sensul ideii capodoperei, așa cum o sugerează estetica axiologică. Valorile artistice sau estetice, adică valorile prelucrării și valorile sentimentului, nu sunt, conform teoriei axiologice, impermeabile, ci comunică între ele, se condiționează chiar, formează unele cadrul celorlalte etc. Mai mult decât atât, o operă de artă va fi cu atât mai aptă de a purta titlul de capodoperă cu cât semnificația ei axiologică va fi mai complexă. Exclusivitatea estetică nu

duce la capodoperă. Și în orice caz, operă de mare rezonanță artistică nu e aceea ce se restrânge la embrionul artistic. Dacă, așadar, imixtiunea valorilor în domeniul stăpânit de valoarea frumosului nu e interzisă, cu atât mai puțin va putea fi interzisă comunicarea dintre valorile artistice propriu-zise. Intervenția valorii etice sporește un conținut estetic. Cu atât mai mult va propulsa o valoare artistică atunci când intervine domeniul alteia. Ceea ce nu însemnează uzurpare. Dimpotrivă, fecundă soliditate axiologică în sensul viziunii, ample, a unei lumi întregi. Oricât de „pur“ ar fi din punct de vedere liric poemul *Somnoroase păsărele*, el nu se poate, desigur, ridica la nivelul de pe care privește în cosmos, ca o lume întreagă de înțelesuri și valori, *Luceafărul*, unde infiltrația para-lirică e deosebit de intensă, mai mult chiar, unde infiltrația axiologică este aproape nelimitată. Esența lirismului nu are decât de câștigat prin capacitatea și reducerea altor valori artistice la sublinierea ei. Iar înnoirea poeziei poate dobândi în felul acesta o instrumentație artistică atât de vastă, încât uneltele poeziei ce ar tinde spre capodoperă ar putea figura cu ușurință în atelier.

*

Nu e cazul de a face o propunere, dar socotim că balada, de atâtea ori încercată, de atâtea ori dovedită, ar putea face cu cinste parte dintre uneltele acestui „sport poetic modern“. Bineînțeles, balada concepută de astă dată ca un „mijloc“ poetic și considerată în sensul absolut contemporan al poeziei. În sensul în care resurecția ei ar însemna nu un atac adus chiagului imponderabil al liricului, ci tocmai o nouă emancipare a esențialului împotriva neantului, a substanței împotriva haosului. Balada, ca orice altă soluție poetică ce se va căuta și propune viitorului poetic, fie ca inovație, fie ca reabilitare, va însemna elementul de ordine, de disciplină, obligatul artistic ce susține complexul de sonorități lirice, pe aceeași tonalitate de bază, în același consemn inițial. Părăsindu-și modalitatea sa alirică, balada așezată peste conținutul pur, amplifică ecoul, îl lansează ca un propulsor, îi dă, prin puterile sale dramatice, entuziasm în zborul spre înălțimi. În definitiv, dramaticul nu e un element mai puțin artistic ca liricul. Și, după cum modalitatea lirică a limbajului nu se restrânge cu exclusivitate la domeniul poeziei lirice ci se infiltrează și în celelalte moduri poetice, tot astfel nu am vedea de ce epicului sau dramaticului i-ar fi interzisă comunicarea fecundă cu modul liric. „Baladescul“ se constituie tocmai din această comunicare, din această prezență a dramaticului în interiorul poeziei lirice. Bineînțeles, această prezență dramatică nu însemnează nicidecum coruperea liricului. Dimpotrivă. În noul aliaj, transfigurarea o suportă nu elementul flotant, ci tot coagulul stabil, substanțial. Adaptarea nu se face în sensul dramaticului, ci tocmai în sensul liricului. Elementul care se transfigurează în sublima atingere este, așadar, îndeosebi elementul dramatic. Transfigurarea lui se înfăptuiește sub ochiul liric, ale cărui raze îi inundă

oglinzile. Ceea ce însă nu însemnează deloc că liricul, esențialul, originarul, rămâne indiferent de pe urma contactului. Îmbogățirea lui se produce tocmai în sensul acestui contact. Astfel, dacă în cazul liricului pur comunicarea afectivă este directă și nu traversează nici un altfel de podiș (ceea ce îi dă și caracterul mai mignon), în cazul baladei, poezia nu mai este o simplă comunicare a unei stări afective, comunicare directă, nemijlocită, ci comunicarea unei stări afective prin mijlocirea unui eveniment. Acest eveniment, pentru a fi baladesc, trebuie să se caracterizeze în primul rând printr-o stare perpetuă de conflict dramatic. Un conflict însă a cărui soluție, întotdeauna necesară, nu se rezolvă numai în discursul liric, ci și în deznodământul propriu-zis. Scopul poeziei lirice rămâne, prin urmare, și în cazul baladei același: *comunicarea unei stări afective*. Numai că, pe când în cazul poeziei lirice pure comunicarea se face direct de la sentiment la exprimarea lui (elegia) în cazul baladei avem de a face cu un eveniment ce mijlocește comunicarea sentimentului, de astă dată mai discret, dar și mai plin de conținut. Bineînțeles, acest eveniment este simbolic-sentimental și el trebuie să presupună o cât mai profundă semnificație umană. Dar semnificație uman-poetică. Prin aceasta conținutul afectului ce urmează a fi transmis se umple cu sensuri noi, cu aporturi noi de stare lirică. Baladescul reprezintă deci, în fond, o stare lirică dramatică. Prin mijlocirea dramaticului, liricul poate exprima astfel cele mai înalte efecte estetice, precum tragicul sau comicul, ce prin simpla comunicare elegiacă sunt mult mai vag transmisibile, iar prin mijlocirea liricului dramaticul prinde o scoarță cu puternice iradiieri interioare și cu și mai puternice canale de comunicare afectivă. Acest element dramatic, de natură anecdotică, conținând o stare de conflict, cu semnificații poetice și nu dramatice (ca în cazul poeziei pur dramatice) pe care l-am numit baladesc, comunică, prin urmare, până la urmă tot o stare lirică. El este, în această ordine de idei, numai un mod de instrumentație lirică, după cum liricul, în cazul tragediei sau comediei, este numai un mod de instrumentație dramatică. Balada este, așadar, o poezie lirică în care starea afectivă câștigă un plus de semnificații prin utilizarea unui material artistic învecinat (dramatic).

„Baladescul“ însă poate fi și el exprimat în diferite feluri. Odată prezent, el poate opera mai activ sau mai puțin activ, de la caz la caz. Astfel, anecdota poate câteodată să rămână un simplu pretext pentru provocarea unei stări lirice. Ea nu mai comunică starea lirică, ce în acest caz se comunică singură, elegiac, ci pur și simplu o născoceste. Acesta e cazul *lamentației baladești*, în care comunicarea afectivă nu se distinge aproape deloc de aceea a liricului pur. Unica deosebire e că pe când extazul liric elegiac e provocat de el însuși, adică de forțele interiorului, intuiția, revelația, meditația, afectul etc., extazul liric baladesc e provocat de o întâmplare dramatică, de un conflict. În lamentația baladescă dialectica

dramatică nu joacă de la un focar la altul al orbitei anecdotice, ci de la anecdotă la plângerea lirică. Modul acesta al baladei, mai latin (François Villon), e modul cel mai apropiat de carcassele celulei lirice pure. Prezența poetului liric e deosebit de activă în acest caz. El e cel ce comunică evenimentul, de aceea din punct de vedere al adhortației discursul se ține la persoana întâia.

Un alt mod de comunicare al baladescului este acela în care evenimentul, de la simplul pretext al spovedaniei lirice, urcă în intensitate până la ocuparea regiunilor de conținut ale poemului. Mai epic, modul acesta nu exclude încă prezența poetului liric, pentru că participarea lui o necesită tocmai nevoia de a descrie, de a nara anecdota. *Legenda* sau *eposul* sunt formele tipice ale acestei comunicări baladești. Starea lirică este filtrată aici prin arta de a povesti întâmplarea, iar prelucrarea baladescă se resimte tot timpul de prezența poetului care, el, realizează comunicarea. *Luceafărul* și în general aproape toate baladele eminesciene se cuprind în acest compartiment al prelucrării baladești.

În fine, un al treilea mod de a transfigura liric baladescul este balada propriu zisă, în care prezența poetului liric e mai puțin activă, locul de frunte luându-l anecdota și personagiile ei. În acest caz, amplasarea utilizării procedeelelor tipic dramatice e și ea mult mai mare ca în celelalte două. Dialogul, adhortația, replica sunt frecvente, iar personagiile intră în conflict de-a dreptul în fața noastră. Poetul nu mai face decât oficiul de a declanșa anecdota, restul urmând să ni se desfășoare sub ochi. Starea lirică este apoi realizată tocmai prin aceste mijlociri concrete, prin schimbul de replici, schimb în care întotdeauna cea de-a doua e o replică cu plus de acțiune. Poeții nordici sunt latifundiarii necontestăți ai acestui mod baladesc. Iar concepția lui Goethe despre baladă, în care el vedea realizându-se forma supremă a poeziei lirice, este determinată tocmai de caracterele acestui mod special de prelucrare. Fără a merge atât de departe (în lumea fenomenologică ierarhizările sunt rare), vom recunoaște totuși că acest gen al poeziei lirice urcă până la hotarele ei, de unde apoi încep limitele epicului sau dramaticului. Tocmai din acest motiv hibriditatea genului poate constitui adesea capete de acuză.

*

Desigur, nu poate fi vorba în aceste sumare schițări de prețuiri într-un sens sau altul. Ceea ce este important de reținut este împrejurarea că oprobriul de care era acoperit până acum un principiu – anume, principiul după care colaborarea cagulelor artistice reprezintă un dat estetic impur – începe să fie amendat. Geniul este bineînțeles geniu. Dar interesul nostru atunci când e vorba să formulăm teoretic miresmele ce se presimt nu se mai poate îndrepta spre darul naturii, ci tocmai spre darul omului. Ori darul

omului este teoria. De aceea, formulând ideea de posibilă resurecție a baladei nu acuzăm un stil, ci numai un principiu care nu a reușit să devină stil.

Resurecția baladei nu însemnează întoarcere la forme desuete, ci acordarea formelor câștigate cu formele ce sunt în curs de a fi câștigate. Saltul poeziei din experiență în construcție e necesar. Că el se va face și în sensul amendării jocului teribil e evident. În acest sens, resurecția baladei însemnează o construcție în spirit de disciplină, de unitate în multiplicitate, de conștiință și răspundere artistică.

Resurecția baladei ca și termenii ce o însoțesc, mai mult decât un proiect, ascund în fapt o atitudine în fața poeziei. A poeziei viitorului. Căci, incontestabil, resurecția baladei nu însemnează numai emanciparea baladescului, dar și ridicarea tuturor acelor elemente poetice care, pe nedrept, au fost exceptate de la bucuria prefacerii apei în vin.

În preajma Congresului Uniunii artiștilor, scriitorilor și ziariștilor. Conferința ținută la radio de d. Nicolae Moraru și publicată cu acest titlu în „Universul”, 27 august 1945

În vederea congresului general al Uniunii artiștilor, scriitorilor și ziariștilor, d. Nicolae Moraru a ținut aseară la radio o interesantă conferință în care a spus între altele:

Artiștii, scriitorii și ziariștii care se vor întruni în ziua de 29 August, în Congres general nu formează o masă amorfă, neorganizată. Încă din primele zile, când a pornit organizarea în masă a tuturor salariaților, iau ființă sindicatul ziariștilor profesioniști din București, sindicatul actorilor dramatici și lirici, sindicatul artiștilor instrumentiști. Rând pe rând se succed acțiunile pentru îmbunătățirea condițiilor materiale de trai.

Dar și în realitățile politice ale țării oamenii Artei sunt prezenți. Se pune capăt vechii teze a „artei pentru artă”. Scriitorul, ziaristul, actorul, compozitorul a învățat mult din vremurile dictaturii și războiului nedrept. El știe că în primul rând, trebuie să fie cetățean conștient al țării și patriotismul nu-l lasă să se dezică de frământările poporului. Armata sângerează pe front, muncitorii dau lupte pentru sporirea producției în uzine, plugarii, pe ogoare.

Și la acest uriaș efort de interes național, omul artei nu poate să nu participe. Piedicile trebuiesc îndepărtate. Reacțiunea trebuie înfrântă.

Alături de popor, împreună cu el, în acțiunea spre mai bine — artiștii pășesc temeinic, simt solid pământul sub picioare. A trecut vremea „turnului de fildeș”. Cu poporul, cu masa, cu țara — să construiești, să făurești, să crezi! Iată datoria. Iată chemarea timpurilor, Și oamenii artei, alături de

toate categoriile poporului român, au răspuns cu cinste. Plină de conținut, Arta devine mai fermă, mai reprezentativă. Participarea artistului la efortul națiunii întregi, aduce motive noi, și mai ales masa populară, subiect în mare parte ignorat până atunci.

Articolul, nuvela, tema muzicală, tabloul vorbesc de prezent, de luptă, de frământarea umană. Piese de teatru sunt alese pentru cei mulți. Căci Arta, încetează de a fi monopolul unei clii avute, iar artistul creează pentru popor, pentru cei mulți; se inspiră din lupta lor, făurește pentru ei.

E arta progresistă, arta în slujba poporului. Au sunat trâmbițele zilei de 9 Mai. Victoria forțelor aliate s-a înfăptuit prin nimicirea rezistenței hitleriste, a dus la capitularea fără condiții, a dușmanilor civilizației, poporului și democrației.

Și noi probleme au apărut în fața poporului român. Greutăți de înlăturat nenumărate, răni de tămăduit profunde, lipsuri de îndreptat destule — dar mai ales, cu tărie: necesitatea combaterii reacțiunii coalizate, care, după plan, pas cu pas, sabotează diabolic și perseverent opera de refacere, eforturile guvernului de concentrare democrată doctor Petru Groza, străduințele poporului român.

Demascând planurile și sabotajul reacțiunii, cei mulți de la orașe și sate continuă astăzi eforturile pentru îndreptarea economiei țării. Este cert că aci sunt cele mai mari greutăți. Dar nu numai aici, căci sabotând producția industrială și agrară, căutând a crea o stare de neîncredere în țară, reacțiunea nu uită *omul*, nu uită că cel mai important este *moralul*. Iată de ce, de la simplul zvon până la acțiune directă de sabotaj, reacțiunea folosește orice cale, pentru a picura otrava șovină, retrogradă, fascistă, în sufletele cinstite ale celor mulți.

De aci urmează și sarcina: refacerea țării trebuie înfăptuită și pe tărâm moral, cultural, pe lângă cel economic și politic.

Refacerea țării înseamnă ridicarea nivelului de trai al masselor, prin sporirea producției, prin combaterea speculei, prin înfăptuirea cooperativelor și economatelor. Refacerea țării înseamnă, fără îndoială, continuarea consolidării regimului democratic și luarea celor mai aspre măsuri împotriva reacțiunii perfide. Dar refacerea țării trebuie să îmbrace și uriașul aspect al culturalizării masselor, al ridicării nivelului lor moral, cultural, artistic.

Opera largă de culturalizare cade în sarcina noastră, a cărturarilor, a oamenilor artei.

Arta în slujba poporului înseamnă poezia și romanul scris pentru popor, din suferințele lui, din bătăliile lui, din victoriile lui. Înseamnă răspândirea lor în milioane de exemplare, la îndemâna și în limbajul celor mulți. Teatru pentru popor, jocul artistului la oraș și la sat, opera și teatrul pentru acei care nu puteau decât să le jinduiască altă dată. Concertul simfonic, muzica de tot felul pentru toți cetățenii țării. Gazetă bună, gazetă

îndrumător, educator — și nu oficină de șantaj, asmuțire și diversiune de altădată.

Toate acestea înseamnă însă sarcini uriașe pentru noi, făuritorii concertelor, revistelor, conferințelor, tuturor manifestărilor gândirii și simțirii artistice, care constituie tot atâtea bogății ale umanității, cu condiția ca ele să fie puse la dispoziția și în *slujba oamenilor*.

Scopul înfăptuirii Uniunii sindicatelor de artiști, scriitori și ziariști este tocmai de a mobiliza, coordona și centraliza eforturile noastre pe teren, în contribuția la marea operă de reconstrucție a țării. Vom pune întreaga noastră energie, talentul și experiența noastră, în slujba poporului și Patriei, care în adevăr, prin lupta celor mai buni fii ai săi, a devenit cu adevărat a noastră. Organizarea spectacolului, îndrumarea producției și activității artistice, coordonarea eforturilor pe tărâmul culturii, combaterea otrăvii fasciste, care sub diferite forme se încearcă a fi picurată în sufletul omului naiv și cetățeanului loial, este sarcina noastră a tuturor, și o vom îndeplini sub conducerea Uniunii noastre, care va lua curând ființă.

Facem zid în jurul guvernului poporului, în jurul guvernului de largă concentrare democratică cu toți patrioții țării, perseverent, cu tenacitate trecem la opera constructivă,

Șerban Cioculescu, *Universalism literar*, „Lumea”, 7 octombrie 1945

Dacă s-ar face examenul de conștiință al scriitorului român, s-ar descoperi că năzuința supremă care-l agită nu este aceea a propriei desăvârșiri, ci evaziunea notorietății sale, dincolo de granițele naționale. A fi tradus într-o limbă străină este visul fiecărui romancier sau poet, blazat de tirajele și de consacrările interne.

Nu mai vorbim de accesele de modestie ale dramaturgilor noștri, încredințați că numai scenele teatrelor mari din Occident le-ar pune în valoare piesele care n-au izbutit să se mențină pe afiș sau să facă serie, la noi în țară. În bovarismul literar al mai fiecăruia din confrății noștri, sentimentul precar de apartenență la un climat cultural neprielnic se compensează cu așteptarea reconfortantă a momentului de răzbatere în atenția universală.

Fenomenul de inflație psihologică subiectivă e una din caracteristicile bâlciului literar, în care auto-evaluările mai nu se pot desluși, neutralizându-se reciproc în clamoarea generală.

Mai considerabil este însă un alt fenomen, care poate fi surprins în conștiința publică. Colectivitățile naționale nutresc aceeași ambiție universalistă, la modul generos, al sporirii patrimoniului culturii planetare

prin exponenții lor cel mai bine aleși. Am asistat recent la iritația unei intelectuale care și-a rostit protestul, la audierea unei conferințe, că numele lui Eminescu nu fusese așezat alături de acela al lui Homer și Tolstoi.

Într-adevăr, unul din locurile comune, expresii ale orgoliului nostru național, este universalitatea lui Eminescu. Cuvântul circulă, nu cu înțelesul curiozității intelectuale, foarte cuprinzătoare, a marelui nostru poet, răsfrat în filosofie, sociologie, politică, istorie, ș.a.m.d., ci spre a postula axiomatic valoarea universală a mesajului liric eminescian. Eminescu nu poate fi privit numai ca o culme literară românească: autorul „Luceafărului” trebuie considerat ca unul din marii poeți ai omenirii, nevalorificat ca urmare a accidentului de ivire la meridianul nostru. Prin alte cuvinte, dacă Eminescu, în loc de a se naște la Ipotești, în ziua, luna și anul cutare, ar fi văzut lumina zilei pe o altă coordonată geografică, cu beneficiul altei limbi, de largă audiență, nu încapă îndoială că opera lui s-ar fi bucurat de o rezonanță universală. Acesta este punctul de vedere al quasi-unanimității, în lumea noastră culturală; poate chiar al unanimității. L-am înregistrat ca un cronicar obiectiv, care nu se sfiește a privi situația de fapt în față, înainte de a-și lua îngăduința liberei examinări, pe proprii riscuri.

Așadar, înainte de a discrimina, să examinăm conceptul universalității, în cadrul delimitat al lirismului. Ce este un poet universal?

Criticul Mihail Dragomirescu înțelegea să deducă din universalitatea temelor literare eminesciene valoarea universală a poetului. Problema destinului, a iubirii, a morții, a naturii, motive lirice de interes permanent și general, ar conferi astfel autorului lor un caracter universal.

Criteriul este prea elastic pentru a ni-l însuși. Nenumărați ar fi poeții care, corespunzând acestei cerințe clasiciste, s-ar situa de-a dreptul în universal, prin generalitatea tematicii sau problematicii lor.

Înainte de a propune o altă valorificare de acest fel, vom atrage luarea aminte asupra sintezelor lirice, în cadrul literaturii europene. O asemenea sinteză istorică este romantismul, iar Eminescu este ultimul venit dintre romanticii de formație germanică. De bună seamă, marele poet român, prin beneficiu cronologic, a transplantat la noi toată arborescența matură a liricii germane, cu un geniu lingvistic foarte personal și cu un timbru muzical unic. Eminescu a dat cu elegia lui o variantă românească de mare preț a *lied*-ului. Din problematica schopenhaueriană, și-a adaos un prestigiu deosebit de gânditor liric. Posteritatea, deshumându-i vastele poeme de tinerețe, a descoperit o neasemuită năzuință către ilimitat, care atestă premisele genialității celei mai ambițioase. Aceste premise, trebuie să recunoaștem însă cu sinceritate, nu și-au găsit realizarea, la vârsta maturității. Eminescu înfățișează prin activitatea sa, dintre anii 1876-1883, un foarte curios proces involutiv: și-a impus o serie de renunțări, pe planul năzuințelor majore ale tinereții, în folosul migălierii artistice, datorită căreia a dat culturii noastre un

instrument verbal admirabil și valori muzicale nedepășite, dar strict naționale. Prin creațiile maturității, artistul a biruit dificultățile stadiului evolutiv al instrumentației noastre lirice, dar și-a înăbușit marile avânturi ale adolescenței și tinereții, care ar fi putut oferi liricii europene o mare simfonie haotică, de stil romantic baroc (o „legendă a veacurilor” și alte mituri lirice delirante). Că a murit prea tânăr, fără a-și fi realizat destinul, este foarte adevărat. Numai că acea frângere de linie, în procesul său de creație, împiedicându-i elanurile inițiale, i-a răpit puțința de a-și fulgera mesajul, de tipul precocității romantice, care a îngăduit unei serii de mari lirici europeni să se realizeze înaintea vârstei de treizeci de ani.

Și mai este un considerent, la lumina căruia se lămurește eșecul eminescian. Înăuntrul unui curent european, cum este romantismul, nu se putea afirma decât acel poet capabil să-l îmbogățească printr-o categorie nouă de sensibilitate. Eminescu n-a adus nici o categorie nouă de sensibilitate romantismului european. Alții, anteriori cronologic, deși mai puțin înzestrați, cum era Vigny, prin atitudini temperamente răspicate, plutind împotriva curentului, și-au tras dâra, lăsând semnul personalității lor. Ireliigos, într-un veac de renaștere spiritualistă, autorul poemei „Le Mont des Oliviers” și-a întipărit originalitatea viguroasă cu care, prin celelalte simboluri ale sale, și-a afirmat solidarismul pesimist, încrederea în progresul spiritului uman și în cuceririle științifice, misoginismul și antinaturismul. Ca să dăm un alt exemplu, de romantic minor, care de asemenea a îmbogățit cu o categorie nouă de sensibilitate peisajul simțirii romantice, îl vom numi pe Benjamin Constant, mare scriitor ocazional, de profesie leader liberal. Chintesențial, *Adolphe* revoluționează sensibilitatea romantică difuză și haotică în experimentele ei psihologice, prin luciditatea analitică în fenomenul geloziei. Acest opuscul înseamnă poate în literatura franceză un jalon mai puțin important decât în cuprinsul romantismului european. Iată cum universalismul se poate uneori afirma în raport invers proporțional cu valorile culturale, de ordin național. Lirica lui Eminescu e un exemplu invers, de covârșitoare însemnătate națională, dar de minimă semnificație universală, întrucât nu adaugă climatului romantic european nici un peisaj sufletesc inedit.

Orice am face, oricâte traduceri s-ar încerca, cât de reușite ar fi unele în viitor, nu vom izbuti niciodată să smulgem din mesajul eminescian, neprețuit ca fenomen național, vreo semnificație notabilă pentru completarea climatului romantic continental. Numai în împrejurarea contrarie, cu totul neprobabilă, Eminescu s-ar putea impune peste hotare ca un poet universal. A-i afirma însă universalitatea, fără a-l integra cu o notă nouă de simțire în cadrul romantismului, e o simplă proiectare bovarică, de natură veleitară.

CETĂȚENI ȘI CETAȚENCE,
PATRIOTI ROMÂNI,

Ziua de 8 noiembrie a fost pătată cu sânge.

Maniu și Brătianu, respinși de masele populare, din cauza politicii lor trădătoare, au trecut la acte disperate de teroare. Folosind regimul de libertate cucerit la 6 martie de popor și acordat de guvernul de largă concentrare democratică, ei au încercat, punându-se în fruntea bandelor fasciste din țară, să atace tânăra democrație românească, să tulbure liniștea publică, să împiedice efortul poporului pentru refacerea țării.

Ascunzându-se sub masca unei manifestații monarhice, ei au folosit în ziua de 8 noiembrie, ziua regelui, metodele din 1940 și din tot timpul guvernărilor reacționare și de dictatură legionaro-antonesciană.

Constituiți într-o bandă de asasini, instruiți de Maniu și Brătianu și conduși pe teren de uneltele lor criminale, au tras în armată, au maltratată, au desfigurat și asasinat cetățenii pașnici pentru vina de a fi muncitori democrați sau evrei.

Cu obișnuitele metode hitleriste, au fost atacate cu armele instituții publice, sediile Confederației Generale a Muncii, Sindicatele, organizațiile patriotice, au fost arse gazete democratice, au spart și jefuit magazine.

CETĂȚENI ȘI CETAȚENCE,

Marea operă de refacere economică, de muncă pentru reconstruirea țării, de consolidare a regimului democratic – întreprinsă de guvernul Petru Groza –, efortul întregului nostru popor de a ne întări libertatea și independența națională a țării noastre pentru a putea intra demn în rândul Națiunilor Unite, nu este pe placul lui Maniu-Brătianu și bandele lor.

Ei vor dezordine, pentru a împiedica reconstrucția țării.

Ei vor neliniște, pentru ca să poată chema în ajutor forțe reacționare din afara țării, care să se amestece în treburile noastre interne.

Aceasta nu va mai admite niciodată poporul român!

CETĂȚENI ȘI CETAȚENCE!

Frontul Național Democrat, care luptă pentru ca România noastră să fie puternică, liberă, democratică și independentă, vă cheamă să faceți zid și mai puternic în jurul guvernului de largă concentrare democratică.

Să întărim partidele și organizațiile democratice, și colaborarea dintre ele.

Să smulgem din rădăcină toate resturile fasciste, care ne-au dus ieri spre catastrofa și care vor să ne împiedice azi să ne clădim o viață liberă și mai bună.

CETĂȚENI ȘI CETAȚENCE,

Pentru a exprima protestul hotărât al poporului contra crimelor făptuite în ziua de 8 noiembrie de bandele conduse de Maniu și Brătianu, pentru pedepsirea exemplară a criminalilor maniști-brătiniști, din 8 noiembrie, pentru a vă exprima nestrămutata voință de a apăra libertățile și independența națională a patriei noastre.

Frontul Național Democrat vă cheamă la înmormântarea victimelor din 8 noiembrie, luni 12 noiembrie a.c, în Piața Națiunii și Piața Palatului.

Jos bandele teroriste și criminale ale lui Maniu și Brătianu!

Cerem pedepsirea autorilor morali și materiali ai crimelor din 8 noiembrie!

Trăiască guvernul de largă concentrare democratică Petru Groza!
Trăiască România democratică și independentă!

CONSILIUL FRONTULUI NAȚIONAL DEMOCRAT

CUPRINS

Prefață	V
Notă asupra ediției	XIII

1944

August	3
Septembrie	5
Octombrie	61
Noiembrie	93
Decembrie	115
Anexa	140

1945

Ianuarie	217
Februarie	247
Martie	267
Aprilie	288
Mai	307
Iunie	323
Iulie	341
August	349
Septembrie	360
Octombrie	370
Noiembrie	383
Decembrie	391
Anexa	401

Cronologia vieții literare românești. Perioada postbelică reprezintă concretizarea unui proiect mai larg de cercetare a fenomenelor culturale în epoca totalitarismului, inițiat de academicianul Eugen Simion în cadrul *Institutului de Istorie și Teorie literară* „G. Călinescu”.

Lucrarea își propune să reconstituie imaginea primilor douăzeci de ani postbelici (1944–1964), sub aspectul reconfigurării reliefului literar asupra căruia au acționat, direct sau indirect, mișcările politice desfășurate în acest interval de timp.

Publicăm primele trei volume dintr-o cronologie a vieții literare românești din perioada 1944-1964. Este un proiect vast, ambițios și, după mine, necesar, un proiect la care participă cu precădere cercetătorii tineri din cadrul Institutului „G. Călinescu” al Academiei Române. Ideea mea, propunându-le această temă, a avut și are în continuare două rațiuni. O rațiune, întâi, pedagogică: să-i determin pe tinerii care n-au trăit sub comunism (sau au trăit doar în anii copilăriei și adolescenței) să cunoască mai bine viața literară din această perioadă. Și cum ar putea s-o cunoască dacă nu citind publicațiile vremii și, în măsura în care este posibil, cercetând arhivele publice?... A doua rațiune (rațiunea principală!) a fost aceea de a reconstitui printr-o acțiune comună (citește: printr-o cercetare atentă, migăloasă, cu maximă obiectivitate!) evenimentele care, în succesiunea lor, adesea confuză și contradictorie, au marcat cea mai sumbră epocă din istoria literaturii române și în genere, din istoria modernă a României.

Eugen Simion

ISBN 973-167-041-6

9 789731 670416 >